

Noter og registre til Credokommentar til Ordsprogenes Bog

Nedenstående materiale består af en række ekstra noter, som der ikke var plads til i Credokommentaren. Selv om kommentaren er meget omfangsrig, var der alligevel en del stof, der ikke var plads til. Det bringes i disse noter, som er forsynet med henvisninger til hvor i kommentaren, de hører til. I selve Credokommentaren er der angivet en ° på de steder, hvor man kan finde en note i dette tillæg.

Af hensyn til udarbejdelsen af de forskellige registre vil sidenummereringen af tillægget begynde med side 601. Sidetal i parentes refererer til pdf-filens sidetal

Noter til Credokommentar til Ordsprogenes Bog	602	(2)
Skriftstedsregister	780	(180)
Emneregister	841	(241)
Forfatterregister til Ordsprogenes Bog	937	(337)
Personnavne	941	(341)
Stednavne	944	(344)
Hebraiske ord	945	(345)
Græske ord	952	(352)
Ugaritiske ord	953	(353)
Akkadiske ord	954	(354)
Litteraturliste til kommentar og noter	955	(355)
Rettelser til kommentar og notetillæg	962	(362)

Kommentarer og rettelser må meget gerne sendes til mig, så jeg kan opdatere denne pdf-fil med noter og registre.

Leif Kjøller-Rasmussen
Klinten 22
6933 Kibæk
30 29 00 52
lkjras@gmail.com

Noter til Credokommentar til Ordsprogenes Bog

Note til indledningen — side 25

Ifølge Rosendal, *Ordsprogenes Bog*, 7 er den første gang, man møder ordet “ordsprog” i dansk, i bibeloversættelsen fra 1550.

Note til indledningen — side 28

Forfattede – det hebraiske verbum *waydabbēr* betyder normalt: *talte, sagde*.

Note til indledningen — side 29

Et pseudepigrafisk skrift – Waltke, *Proverbs I*, 31. Det er i øvrigt interessant, at kun få egyptologer vil benægte, at Amenemopes Belæring i sin nuværende form stammer fra skriveren Amenemope, medens GT-forskere er mindre tilbøjelige til at forfatterskabet af Ordsprogenes Bog til Salomo, selv om det er vanskeligt at se, hvorfor det er sådan (Ruffle, “The Teaching of Amenemope”, 34).

Note til indledningen — side 30

Samler – Det er usandsynligt, at en enkelt person forfattede alle ordsprogene. Man skulle snarere tale om en redaktør, som samlede dem. Fyndord som: *En mild kan knække knogler* (25,15b) og *døren drejer på sit hængsel, den dovne vender sig på sin seng* (26,14) kan være eksempler på fyndord fra andre vise mænd, som redaktøren var villig til at indføje i sit værk. Men der er også meget materiale, som kæder ordsprogene sammen og en række opfordringer til at lytte til belæringerne og længere passager, som kan være udvidelse af et kort fyndord som f.eks. *det er bedre at erhverve visdom end sølv* (3,14). Der er ingen grund til at afvise, at denne redaktør er Salomo eller en af hans skrivere, som arbejdede direkte under hans anvisninger.

Note til indledningen — side 32

Statsskriver – Måske havde den ene statsskriver et egyptisk navn, som optræder på forskellig måde i de hebraiske tekster (2 Sam 8,12 [*Seraja*]; 2 Sam 20,25 [*Sheja*]; 1 Krøn 18,16 [*Shavsha*]). Den ene statsskriver ved Salomos hof (1 Kong 4,3 [*Elihoref*]) var måske søn af den samme statsskriver, men her nævnes navnet: *Shisha* (Scott, *Proverbs*, xxxi).

Note til indledningen — side 32

Skrivernes rolle – Kongen havde en række rådgivere. Akitofel kaldes i 2 Sam 15,12 *Davids rådgiver*. Den øverste af rådgiverne var *Davids Ven, Hushaj* (2 Sam 15,37). Der har også været andre rådgivere, hvor vi blandt andet kender nogle kvinder (2 Sam 14,2; 20,16 og 1 Kong 1,12. Der er ingen tvivl om, at der har været skrivere og vismænd på vigtige poster ved det kongelige hof.

Note til indledningen — side 32

I familien, ved hoffet og i skoler – James L. Crenshaw, “Prolegomenon”, i *Studies in Ancient Israelite Wisdom*, The Library of Biblical Studies, udvalgt, redigeret og forsynet med et prolegomenon af James L. Crenshaw [New York: KTAV, 1976], 20–22.

Note til indledningen — side 37

Prolog og Samling II – Der er seks grunde for, at de to første samlinger passer godt sammen som en helhed:

1. Egyptiske analogier viser, at 1,1 er hovedoverskriften og 10,1 en underoverskrift af en sammenhængende samling. Den almindelige opdeling i to samlinger er fornuftig af pædagogiske grunde, men ikke historisk præcis.
2. Henvisningen til *ordsprog* og *de vises ord* i 1,6 svarer til referencen til ordsprogene i 10,1 og *de vises ord* i 22,17 og 24,23.
3. Samling I, som slutter med en stærk kontrast mellem visdommen og den fremmede kvinde, peger frem mod de antitetiske paralleller i ordsprogene, som karakteriserer 1,1-15,29.
4. Den fremmede kvinde, som Samling I slutter med, møder vi ikke igen før i slutningen af slutningen på Samling II (22,14).
5. Det første ordsprog i Samling II (10,1b), som refererer til faderen og moderen og sønnen og dermed indirekte til deres opfordring til, at han tager deres belæring til sig, danner en overgang mellem aforismerne og faderens belæring.
6. Resten af Samling II består af en række grupper af ordsprog, som markeres ved deres brug af de ord, vi finder i de indledende opfordringer i faderens belæring: f.eks. søn, belæring, visdom, kundskab m.fl. Se Waltke, *Proverbs I*, 14.

Note til indledningen — side 40

30 afsnit – Man kan bemærke, at Waltke lader de første vers indgå i tallet 30 og ikke som en indledning. Han begrundet det med: 1) Tre vers i 22,17-21 har lighedspunkter med det første og sidste kapitel i Amenemopes Visdomslære, men kun et halvvers har lighedspunkter med Amenemopes Visdomslæres indledning. 2) Der er mange lighedspunkter mellem det første kapitel i Amenemopes Visdomslæres første kapitel og 22,17-21. 3) Det tredivte kapitel i Amenemopes Visdomslære er det, der nævner de 30 kapitler. 4) Eftersom 22,17-21 er opsummeret i fortalen (1,2-7), er det unaturligt at postulere en ny fortale. 5) Prologen, som følger præamblet i Amenemopes Visdomslære, minder om overskriften i 1,1, som også dækker hele Samling III – se Waltke, *Proverbs I*, 23.

Note til indledningen — side 57

Fattiges hjælper – Både i Egypten og i Mesopotamien var det kongens opgave at hjælpe de svage. Kongen var gudens repræsentant på jorden. I Egypten blev han opfattet som et guddommeligt væsen, søn af solguden. I Mesopotamien blev kongen opfattet som en stedfortræder for guden, men stadig et menneske. I Israel

var kongen Herrens repræsentant, som fik kraft og evner til at styre landet af Herren.

I Mesopotamien var det som regel guden Shamash, der havde ansvaret for at hjælpe de svage. I de fleste af visdomslitteraturens tekster nævnes de svage generelt, og kun få gange er de specificeret som faderløse og enker. De nævnes dog i epilogen til Hammurapis lov (*ANET*, 178), mens der i prologen kun nævnes, at Shamash hjælper de fattige (*ANET*, 164). Se Fensham, "Widow, Orphan, and the Poor", 162–63.

Note til indledningen — side 71

Mangel på forstand – Der er sandsynligvis tale om et udtryk, som stammer fra Egypten, hvor det har en præcis parallel. Her betyder det *følelsesløs*.

Note til 1,1 — side 77

Salomos regeringstid – Ifølge Edwin R. Thiele, *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings* (Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 1983), 79 begyndte Rehabeam og Jeroboam begge at regere i 930 f.Kr.

Note til 1,2 — side 78

Funktion – Bortset fra v. 5, så begynder v. 2-6 alle med *for at*. Denne bemærkelsesværdige serie binder versene sammen med titlen. *Salomos ordsprog* var samlet *for at, for at, for at, for at*.

Note til 1,2 — side 78

Kende – Det hebraiske verbum *yādaʿ* har mange betydninger. Se de forskellige oversættelser, man har valgt i DO92 – se s. 64. *NIDOTTE* 2, 410 siger, at de går fra at udtrykke sanseerkendelse over intellektuelle processer, praktiske færdigheder, nøje opmærksomhed og tætte relationer til fysisk intimitet.

Note til 1,2 — side 78

Forstå – Waltke, *Proverbs I*, 175 citerer W.Schottroff: *TLOT*, 2:511.

Note til 1,2 — side 78

Ord – *ʾimrê* betyder et fuldstændigt udsagn eller ordsprog, ikke de enkelte elementer, som en sætning dannes af.

Note til 1,2 — side 78

Forstandighed – Man kan kun tage imod visdom og belæring, hvis man er i stand til at *fatte forstandige ord*. *Ord* (DO31: *tale*) refererer til fuldstændige udsagn – ikke de enkelte ord, som en sætning består af. *Bîn* i hif'il med et indirekte objekt betyder *udlægge*, men med et direkte objekt som her betyder det *at give nøje agt på noget* med sanserne på en sådan måde, at man får en forståelse af objektet. Man kan se og høre noget uden at forstå det (Es 6,9).

Note til 1,2 — side 78

Indsigt – Ordet refererer i Ordsprogenes Bog ofte til evnen til med fornuften at tilegne sig indholdet i vismandens ord. Man skal derimod ikke udelukkende stole på sin egen indsigt (3,5). I Job 28,12.20 står *indsigten* parallelt med *visdommen* og i Job 28,28 står det parallelt med *at frygte HERREN*. Den samme ligestilling finder vi i Ordsp 9,10.

Note til 1,3 — side 78

Tage imod – Verbet *lāqah* kan betyde *gribe, tage* (rent fysisk) eller *acceptere noget*. Det bruges her billedligt.

Note til 1,4 — side 78

Give – Verbet *nātan* betyder grundlæggende den proces, gennem hvilken en genstand eller en sag bliver flyttet. Det kan enten være for at lade noget komme til en anden (= *at give*) eller at forårsage, forvolde eller foranledige (= *at gøre*) som i 10,10.

Note til 1,4 — side 78

Ung mand – *En ung mand* på 20 år skulle registreres ved mønstringen i ørkenen (4 Mos 1,3.18). Det var dog først som 30-årig, at man fik pligt til at gøre tjeneste ved Åbenbaringsteltet (4 Mos 4,3).

Note til 1,4 — side 78

Erfaring – Forskellen mellem unge og gamle har dels med alder og dels med erfaring at gøre (sml. 2 Sam 14,21; 18,5; Jer 1,6). I Ordsprogenes Bog er *den unge mand* på tærsklen til modenhed, og det er nødvendigt, at han lytter til vismænd, for at han kan få *kundskab*.

Note til 1,5 — side 79

Lærdom – Ordet for *lærdom* er her *leqah*, som kommer af den samme hebraiske rod, som bruges i 1,3: *tager imod*. Det bruges i samme positive betydning i 4,2; 9,9; 16,21.23, mens det i 7,21 bruges om skøgens forførende ord (DO92: *erfarne ord*).

Note til 1,5 — side 79

Lytte – Verbet er en jussiv, som udtrykker et ønske, hvilket tydeligt ses af den følgende verbalform *wējōsep*.

Note til 1,6 — side 79

Forstå – Det samme hebraiske ord, *lēhābîn*, oversættes i DO92 *fatte* i v. 2b og *forstå* i v. 6.

Note til 1,6 — side 79

Gåder – I Hab 2,6 bruges de to første og det sidste ord om den samme tekst. Her har DO92 valgt en noget anden oversættelse: *spottesang ... hånsord og gådetale*.

Note til 1,7 — side 80

Gudsfrygt – Gudsfrygt er menneskets pligt (Præd 12,13), og det er en af de egenskaber, som karakteriserer den frelser, som Gud lovede skulle komme (Es 11,2-3).

Note til 1,7 — side 80

Ringeagte – Verbet betyder, at man anser noget for værdiløst og foragteligt (sml. 6,30; 11,12; 18,3).

Note til 1,7 — side 81

Opdeling af Prologen – I Kjøller-Rasmussen [1996], “Ordsprogenes Bog”, fulgte jeg opdelingen af talerne/belæringerne i kap. 1-9, som findes hos Strack, “Die Sprüche Salomos”, 301–92. I denne kommentar følger jeg hovedsagelig opdelingerne hos Waltke, *Proverbs I* og Meinhold, *Die Sprüche*, som minder meget om hinanden.

Note til 1,8 — side 81

Afvis ikke – Verbet kan have betydningen *forlade*, *overlade* og *opgive*.

Note til 1,9 — side 82

Yndig – I 3,34 er det i DO92 oversat *velvilje* og i 22,11 med *indtagende*).

Note til 1,9 — side 82

Kæderne – Måske ligger der noget i, at *kransen* og *kæderne* omkranser ører og mund, som bruges til at lytte og til at tale, som begge er nødvendige for visdommen.

Note til 1,10 — side 82

Synderne – Der bruges her en intensivform som substantiv: *ḥattā'im*. Ordet af denne rod kan bruges om brødrene, der solgte Josef til Egypten af misundelse (1 Mos 42,22; 50,17) og følte sig skyldige i hans død. Det kan også bruges om nogle, der myrder af magtsyge (2 Kong 21,16-17) eller som her myrder for at tage deres ejendom.

Note til 1,11 — side 83

Voldsom død – Se Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 50.

Note til 1,11 — side 83

Lure på – Ordret *gemme sig [i et baghold]*.

Note til 1,12 — side 83

Retsindige – Det hebraiske ord *tēmîmîm* kan oversættes *de retsindige* (DO92) og peger så tilbage til de uskyldige i v. 11, men det kan bruges også om det fuldstændige i handlingen: *med hud og hår* (DO31).

Note til 1,15 — side 86

Vej – Det hebraiske ord *derek* findes omkring 710 gange i Det Gamle Testamente og 75 gange i Ordsprogenes Bog (Waltke, *Proverbs I*, 193n60).

Note til 1,15 — side 86

Hold tilbage – Det hebraiske ord *mēnaʿ* bruges i Ordsprogenes Bog med lidt forskellige oversættelser i DO92: 1,15 (*hold fra*); 3,27 (*hold tilbage*); 11,26 (*holder tilbage*); 23,13 (*forhold*) og 30,7 (*nægt ikke*).

Note til 1,16 — side 86

Grunden – Den hebraiske tekst begynder med et: *for*, som er udeladt i DO92. I DO31 står der: *thi*.

Note til 1,17 — side 87

Fugl – For fugl bruges her udtrykket *vingens herre* (*baʿal kānāp*).

Note til 1,19 — side 88

Indledende bemærkninger – Der har tidligere været forskere, som har talt om sene digte, måske under græsk indflydelse, men den tanke afvises helt af Kitchen, “Proverbs and Wisdom Books of the Ancient Near East”, 103, som siger, at man har utallige af den slags personificeringer i den nære orient – både i det første, det andet og det tredje årtusinde f.Kr.

Note til 1,20 — side 88

Visdommen – Det er ikke den forventede og uattesterede form, *ḥākāmôt*, der her og enkelte andre steder (9,1; 24,7 og Sl 49,4) bruges, men *ḥokmôt*. Waltke, *Proverbs I*, 197n1 nævner, at William F. Albright, “Some Canaanite-Phoenician Sources of Hebrew Wisdom”, i *Wisdom in Israel and in the Ancient Near East*, red. Martin Noth og D.W. Thomas (Leiden: Brill, 1960), 8 tror, at det er en fønikisk singularis, mens han selv mener, at der er større sandsynlighed for, at det er en intensiv pluralis (svarende til *Gud*, *ʿēlōhîm*) eller bare et abstrakt substantiv. Både her og i 9,1 er de tilhørende verber i singularis.

Note til 1,21 — side 88

Højeste sted – Man må lave en lille tekstændring for at få oversættelsen: *oppe fra murene*. *Homîyyôt* står der i den hebraiske tekst, og det betyder: *de larmende*

(se BHD: *kalder på skaren, som haster forbi*). LXX har oversat: *teicheōn*, som betyder: *mure*. Det svarer til det hebraiske *hōmōt*, hvor den primære forskel er, at et /h/ er forvekslet med et /h/, hvilket sker af og til.

Note til 1,22 — side 89

Elske – Verbet *tē'ēhābū* ligner en pi'el-form, men må tolkes som en qal-form – se Bálint Károly Zabán, “The Preposition לְ, the Verb תָּמַן and the ‘Scoffers’ in Proverbs 1:22”, *Vetus Testamentum* 59 (2009): 6

Note til 1,22 — side 89

Hader kundskab – Hvor det i 1,7 hed: *at frygte HERREN er begyndelsen til kundskab*, så siges det nu om tåberne, at de hader kundskab.

Note til 1,22 — side 89

Elske og hade – I Ordsp 30,23 bruges hadet om en tilsidesat kvinde, på samme måde som det kan siges, at Jakob elskede Rakel, men hadede (dvs. tilsidesatte) Lea (1 Mos 29,30-31).

Note til 1,23 — side 89

Retledning – Ordet *tōkahat*, som kan oversættes *retledning* (DO92), *vejledning* (BHD) eller *revselse* (DO31) kommer af roden *ykh*, der betyder *at bestemme, hvad der er ret*. Af 16 forekomster i Ordsprogenes Bog er det ni gange parret med *mûsar* (*belæring* – se s. 78). Når det bruges om nogle, som tager fejl, så har det betydningen: *reprimande, stille til ansvar*.

Note til 1,23 — side 90

Ånd – Der er forskellige opfattelser af udtrykket *min ånd*. Longman, *Proverbs*, 112–13 peger på sammenhængen mellem ånd og visdom i dem, der byggede tabernaklet (2 Mos 31,3), profetien om HERRENS tjener (Es 11,2-3a) og den senere beskrivelse af forholdet mellem Gud og visdommen i kap. 8-9. Waltke, *Proverbs I*, 199n17 mener, at *min ånde* er et billede på det, der udgår af munden og henviser til Sl 33,6 og Es 11,4. Det er if. ham ikke den ånd, der tales om i Es 44,3; Joel 3,1. Se i øvrigt et godt afsnit om *min Ånd* i Alan Keith Hodson, “The Outpouring of the Spirit, the Day of the Lord and the Accompanying ‘Signs’”. An Exegetical Study of the Words of YHWH Recorded in Joel 3:1–4 (Eng. 2:28–31). A Research Paper Presented to Regents Theological College”, (2007), 14

Note til 1,24 — side 90

Gestikulerede – *Hånden* er stykket fra albuen til fingerspidsen (Waltke, *Proverbs I*, 205). Det er det eneste sted, hvor der ikke er nogen tilføjelse til udtrykket: *løfte hånden*. Man forstille sig, at det betyder noget det samme som et tilsvarende udtryk i Es 13,2: *giv tegn til* (sml. ApG 21,40). Ellers bliver det fulgt af *mod/imod*,

ʿal (2 Mos 7,5; Es 5,25). Det kan også kombineres med en stav i hånden (2 Mos 14,16.21) og udtrykker en truende handling (2 Mos 15,12).

Note til 1,24 — side 90

Kalde – Verbet *qāšab* bruges kun i hifil og bruges primært i imperativ som synonym til *šāmaʿ* i betydningen *lyt opmærksomt til*. Det betegner en bevidst, vilig og opmærksom lytten. Bemærk forskellen mellem at høre og at lytte i Es 32,3 (sml. Jer 6,10; Zak 7,11).

Note til 1,25 — side 90

Lade ligge – Verbet *lade hånt om* (*pāraʿ*) findes kun fem gange i Ordsprogenes Bog i qal: 1,25; 4,15 [DO92: *undgå*]; 8,33; 13,18; 15,32 og en gang i nifʿal (29,18). Se *GB*, 660 [II *prʿ*], *BDB*, 829–30 [III *prʿ*] – nifʿal-formen mangler i *KBL*, 779–80).

Note til 1,26 — side 90

Visdommen – Det fremgår ikke tydeligt af de danske oversættelser, men ses i den hebraiske tekst.

Note til 1,26 — side 91

Latter og spot – *Ler* og *spotter* bliver brugt som udtryk for den indre glæde og foragt, som HERREN, den mægtige sejrherre, føler over for de fjender, han har besejret (Sl 2,4; 37,13; 59,9).

Note til 1,26 — side 91

Spotte – Verbet bruges 12 gange og betyder at behandle en anden som en fjende med latterliggørelse, foragt og hån (Waltke, *Proverbs II*, 41–42), Det bruges negativt om at spotte den fattige i 17,5 og om at spotte sin far i 30,17. I Jobs Bog bruges det om Gud i 9,23; om Job i 11,4 og om de retfærdige i 22,19 (se Kjøller-Rasmussen, *Job*, 233).

Note til 1,26 — side 91

Rædsel – *Rædslen* betyder egentlig noget, der rystes eller skælver. Det kan være af glæde (Es 60,5 [DO92: *banker*]; Jer 33,9 [DO92: *bæve*]), men de fleste gange er det foran noget forfærdeligt (5 Mos 28,66 [DO92: *du skal være bange*]; Es 33,14 [DO92: *ryste af angst*]).

Note til 1,26 — side 91

Visdommens reaktion – Visdommen glæder sig over, at retten skal vinde over uretten, kundskab vinde over dårskab, retfærdighed vinde over ondskaben og livet skal opsluge døden.

Note til 1,26 — side 91

Med sikkerhed – Det understreges med, at der tre gange står *når den kommer* (*bēbô*), og en gang det synonyme udtryk: *ye'ētē*, som også oversættes *kommer*. I visdomslitteraturen understreges ofte sammenhængen mellem opførsel og konsekvenser med ordet *bô*.

Note til 1,26 — side 91

Skælte – Det kan være af glæde (Es 60,5 [DO92: *banker*]; Jer 33,9 [DO92: *bæve*]), men i de fleste tilfælde er det på grund af noget frygteligt (5 Mos 28,66 [DO92: *være bange nat og dag*]; Es 33,14 [DO92: *ryste af angst*]).

Note til 1,27 — side 91

Uvej – I ti ud af tolv gange (alle i poesi) udtrykker det en ekstrem trøstesløshed – se f.eks. Job 30,3; 38,27, hvor det står sammen med et lydligt lignende ord og i DO92 er oversat: *den goldeste ørken* og Job 30,14, hvor det i DO92 er oversat: *ruiner* (Kjøller-Rasmussen, *Job*, 301). I Ez 38,9 betyder det et kraftigt uvej, som trækker op i en kontekst, som minder om dette sted.

Note til 1,27 — side 91

Hvirvelvind – Roden i dette ord er *swp*, der betyder ende (*NIDOTTE* 3, 237). Substantivet *sûpâ* forekommer 14 gange i GT – kun i poetiske tekster. I 10,25 gengiver DO92 det med *storm*. Ordet indeholder betydningsnuancer som *hurtighed* og *ødelæggelse*. I Es 5,28b; 66,15 [DO92: *stormvej*]; Jer 4,13 sammenlignes vognes hjul med en hvirvelvind. På grund af hvirvelvindens ødelæggende kraft er ordet velegnet til at beskrive Guds dom over Israel eller dets fjender. Billedligt kan det bruges om er uerfarne, der ikke tager imod visdommen, hvorimod den troende finder ly på hvirvelvindens dag.

Note til 1,27 — side 91

Nød og trængsel – *Šûqâ* betyder *trængsel* og bruges kun her og i Es 8,22; 30,6 – alle tre gange sammen med *nød* (*šārâ*) og lægger vægt på følelsen af frygt.

Note til 1,28 — side 91

Tre typer tåber – Visdommens forklaring: *de hadede kundskab* karakteriserer alle “tåberne” i v. 22, og hun nævner både de uerfarne og tåberne igen i v. 32.

Note til 1,28 — side 92

Søge – Verbet II *šāhar* betyder: *søge flittigt* (*NIDOTTE* 4, 84). Det bruges 13 gange i GT i de poetiske dele. Der er tre verber, der bruges synonymt med *šāhar*: *længes efter* (I *wh* – Es 26,9), *tilstræbe/opsøge* (*bqš* – Ordsp 11,27; Hos 5,15) og *søge* (*drš* – Sl 78,34; Ordsp 11,27). Gud er objektet, som man søger: Job 8,5; Sl 63,2; 78,34; Es 26,9; Hos 5,15. Der er et inderligt ønske om at søge fællesskab med Gud. Gud er kun ét sted subjektet: Job 7,21. Når visdommen er objektet, så er

det synonymt med *at vælge* (*bhr* – Ordsp 1,28-29). I visdommens store tale hedder det: *de, der søger mig, finder mig* (8,17).

Note til 1,29 — side 92

Fordi – Sammensætningen af *taḥat kî* (*fordi*), findes kun her og i 5 Mos 4,37.

Note til 1,29 — side 92

Bevidst valg – Der kan gives en række grunde til, at visdommen ikke giver en ny mulighed efter døden. Hvis der var givet en mulighed for at foretage et andet valg efter døden, ville de valg, der blev truffet her på jorden, kun være foreløbige. Desuden ville livet blive tømt for værdighed, hvis de valg, der blev truffet her, ikke fik konsekvenser i evigheden. Tåberne ville blive bekræftet i at kunne opfatte dette liv med skødesløs selvtilfredshed. Endelig ville visdommens elever forekomme tåbelige, hvis man kunne få sanselig fornøjelse uden ansvarlighed.

Note til 1,30 — side 92

Forkastede – Verbet *nāʾaš* bruges 24 gange i GT og kun tre gange med Gud som subjekt. HERREN har *forkastet* sit folk i ørkenen (5 Mos 32,19). Jeremias klager over, at HERREN *forstødte* konge og præst (Klages 2,6), hvilket Jeremias havde bedt om ikke ville ske (Jer 14,21). På den anden side har Israel *ladet hånt om den Højestes råd* (Sl 107,11), *forkastet hans retledning* (Ordsp 1,30; 5,12), for kun *den dumme forkastet sin fars formaning* (15,5). Se NIDOTTE 3, 5–6.

Note til 1,31 — side 92

Færd – Her bruges ordet *vej* (*derek*) i overført betydning – se v. 15.

Note til 1,32 — side 93

Konsekvenserne – Verset indledes med den begrundende artikel *kî*, som ikke er oversat i DO92, men i DO31 er gengivet med: *thi*.

Note til 1,32 — side 93

Troløshed – Ordet for *troløshed, mēšūbat*, forekommer kun her og 11 gange i Jeremias' Bog og Hoseas' Bog: Jer 2,19; 3,6.8.11.12.22; 5,6; 8,5; 14,7; Hos 11,7; 14,5.

Note til 1,32 — side 93

Vende om – Det samme ordspil har vi i Jer 3,12: *Vend tilbage, du utro Israel* (*šūbā mēšūbat yiśrāʾēl*).

Note til 1,32 — side 93

Dræbe – Verbet *hārag* bruges i moseloven om straffen for at falde fra HERREN: 2 Mos 32,27 (DO92: *slå ihjel*); 4 Mos 25,5 (DO92: *dræbe*); 5 Mos 13,11 (DO92: *stene ham til døden*).

Note til 1,33 — side 93

Adlyde – Det modsatte af at *vende sig bort fra i troløshed* (v. 32a) er at *høre på* og *adlyde* (ordret: *šōmēa' lí, den, som lytter til mig*).

Note til 1,33 — side 93

Trygt – Ordet *betah* (*trygt*) har omtrent samme betydning som *šalwā*, der i v. 32 oversættes *sorgløshed*, og kan både have positive og negative betydningsnuancer. Det har normalt en negativ betydning, når man søger sin tryghed hos mennesker, mens det har en positiv betydning, når man søger den hos Gud. Da det tydeligt er positivt her, understreger det sammenhængen mellem Gud og visdommen – begge lover tryghed.

Note til 1,33 — side 94

Der er en tydelig struktur, som fremgår af de logiske partikler: *Hvis* (v. 1) [...] *ja, hvis* (v. 3) [...] *hvis* (v. 4) [...] *da* (v. 5) [...] *for* (v. 6) [...] *da* (v. 9) [...] *for* (v. 10) [...] *for at redde dig* (v. 12) [...] *for at redde dig* (v. 16) [...] *derfor* (v. 20).

Note til 2,1 — side 94

Overordnet – Faderen grundlægger ikke sin autoritet på hans patriarkalske position eller på traditionen, men på HERREN selv (2,6). Waltke, *Proverbs I*, 220 stiller en række op: HERREN (2,6; 30,6) > Salomo (1,1) > forældrene (1,8; 2,1) > sønnen. Det betyder, at faderens vilje kun har autoritet, hvis den stemmer overens med HERRENS vilje. *Miṣwā* kan også tilkendegive, at budet har blivende betydning ud over den oprindelige situation.

Note til 2,1 — side 94

Gemme – Verbet kan bruges om at gemme eller skjule – enten for at passe på det og sikre det eller for mere dystre grunde som at lægge et baghold. Moses blev *skjult* i en sivkurv (2 Mos 2,3). Rahab *skjulte* de to spioner, så de ikke blev opdaget (Jos 2,4) og Gud *gemmer* de retfærdige i sin hytte (Sl 31,21). På den anden side *lurer* de onde på salmisten (Sl 56,7; sml. Ordsp 1,11.18) – se *NIDOTTE* 3, 840.

Note til 2,2 — side 95

Gemme i hjertet – Ordret lyder det: *vende hjertet mod forstandighed* (betyder sandsynligvis *pragmatisk indsigt, kompetence* – se s. 64). Der bruges et billede, der kommer fra verbets bogstavelige betydning *bøje sig ned*. Det bruges om en lastdrager, som bøjer sig ned (1 Mos 49,15) og om at sænke himlen ned (Sl 18,10). Udtrykket *bøje hjertet til* bruges i betydningen *blev vundet for* (Dom 9,3), *vende hjertet til sig* (2 Sam 19,15) og *bringe hjertet på afveje* (1 Kong 11,3).

Note til 2,4 — side 95

Lede efter – Betydningen af verbet *biqqes* afhænger af objektet i en given kontekst (se *NIDOTTE* 1, 720–26). Verbet, som er i slægt med verber i de øvrige

semitiske sprog, bruges i GT 225 gange. I Ordsprogenes Bog bruges det en enkelt gang med præpositionen *lē* (18,1 [DO92: *følger egen lyst*]). Alle de øvrige 13 gange bruges det med et objekt. De 11 gange er det et upersonligt objekt. Det kan være noget, man leder eller søger efter, f.eks. visdom eller kundskab (2,4; 14,6; 15,14; 18,15), noget negativt som ulykken eller vinen (17,19; 23,35) eller døden (21,6 [DO92: *iler mod døden*]). Det kan bruges om at stræbe efter noget godt (11,27; 17,9) eller noget dårligt (17,11). To gange har det et personligt objekt: herskeren (29,26) og HERREN (28,5). Endelig er der det specielle udtryk i 29,10 *søge hans sjæl* – se stedet om betydningen af dette udtryk.

Note til 2,4 — side 95

Sølv – Når der nævnes sølv og ikke guld, så kan det tyde på en tidlig tid, hvor sølv havde højere værdi end guld (Waltke, *Proverbs I*, 222 og Alan Robinson, “God, The Refiner of Silver”, i *The Catholic Biblical Quarterly* [1949], 188–90).

Note til 2,6 — side 95

Lede efter visdom – Longman, *Proverbs*, 126 bemærker, at visdommen leder til at frygte HERREN og til kundskab om Gud (v. 5), mens det er denne kundskab om Gud, der leder til visdom (v. 6). Det er et cirkulært paradoks: *Søg visdom, find Gud; søg Gud, find visdom. Og når man finder visdommen, så tak Gud for det.*

Note til 2,7 — side 96

Forråd – Det står egentlig: *han gemmer (yisṣpōn – se 2,1)*, men noget, der er gemt, kan beskrives som *et forråd*.

Note til 2,10 — side 97

Gøre godt – Verbet *nā‘am* findes kun tre steder i Ordsprogenes Bog: 2,10 (DO: *gør dig godt*); 9,17 (DO92: *er dejligt*) og 24,25 (DO92: *har det godt*).

Note til 2,10 — side 97

Hjerte – Parallelt med *hjerte* står i den hebraiske tekst ordet for *sjæl*, som her er oversat *dig*, da det ofte svarer til det personlige pronomen. I DO31 er oversættelsen *og kundskab er liflig for din sjæl*.

Note til 2,12 — side 98

Visdommen redder – Visdommen redder et barn fra en ond livsstil (her) og ægteskabsbrud (v. 16). De to næsten enslydende ordsprog 10,2 og 11,4 ærer retfærdighed som det, der befrier en fra døden – og det kan ikke opnås ved rigdom. Andre ordsprog observerer, hvordan retfærdighed (11,6) og ærlig tale (12,6) redder den oprigtige fra at komme ud for katastrofer, og hvordan et sanddru vidne kan redde en uskyldig, der bliver anklaget (14,25). Et ordsprog (23,14) opfordrer forældre til at tugte barnet med en stok, så de kan redde hans liv, mens et andet (24,11) advarer dem, der undlader at vidne for at redde en uskyldig, der er ankla-

get. På den anden side set, skal du ikke blive ved med at redde en, der har let til vrede (19,19). Han må selv bøde for det.

Note til 2,14 — side 98

Øve – Verbet *øve* (*āśā*) har en bred betydning på hebraisk. Betydningen afhænger af sammenhængen og rækker fra at producere noget (*at lave noget, at skabe*) til at gøre noget (*at øve noget*).

Note til 2,14 — side 98

Svig – Der står egentlig et *ondt svig*, da ordet *ondt*, *rāʿ*, indgår i et genitivforhold med *tahpūkôt*, *svigefuld*, *svig* (Delitzsch, *Das salomonische Spruchbuch*, 64). Det er en stigning i forhold til en enkle brug af *rāʿ* i første halvvers.

Note til 2,16 — side 99

Fremmede kvinde – Der findes tilsvarende advarsler i egyptisk visdomslitteratur. Se Anis Visdomsbog: “Vogt dig for en Kvinde udefra, som ikke er kendt i sin By. Se end ikke paa hende, naar hun er i Følge med nogen og kend hende ikke kødeligt. Et dybt Vand, hvis Omkreds ikke kendes, er den Kvinde, som er fjern fra sin Mand”. (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregler*, 98). I Ptah-Hoteps visdomsbog står der: “Tag dig da i vare for at nærme dig Kvinderne [...] Tusinde Mænd kan nemlig holdes borte fra det, der er nyttigt for dem, og paa et lille Øjeblik ligesom en Drøm naar man Døden ved at kende dem” (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregler*, 53 – ANET, 413).

Note til 2,16 — side 99

Indsmigrende – Det betyder egentlig, at de *er glatte* – sml. 5,3. Der findes to eller tre forskellige hebraiske rødder: *hlq*. Den, der betyder *glat*, bruges som adjektiv om Jakobs skind i modsætning til Esaus (1 Mos 27,11.16) og David valgte fem *glatte* sten ved bækken til kampen mod Goliath (1 Sam 17,40). Verbet bruges kun én gang (Es 41,7) i bogstavelig betydning om at banke metal ud (og dermed *gøre det glat* – sml. DO31: *glatteren*). Det bruges billedligt om hjertet i Hos 10,2 (om *det svigefulde, bedrageriske hjerte*). De øvrige syv steder bruges det om *bedragerisk tale* (Sl 5,10; 36,3 [DO: *indsmigrer sig*]; 55,22) og i Ordsp 2,16; 7,5; 28,23; 29,5, hvor det er oversat *smigrende ord, tale* eller lignende.

Note til 2,17 — side 101

Pagten med sin Gud – Se Delitzsch, *Das salomonische Spruchbuch*, 65. Meinhold, *Die Sprüche*, 69 mener, at udtrykket siger, at hun har *glemt* overholdelsen af pagtens forpligtelser og ser en parallel i Mal 2,14.16, som taler om *din ungdoms hustru*, som handlede troløst mod sin mand. I Mal 2,14 siges det i DO92, at *hun er bundet til dig som ægtehustru*. I den hebraiske tekst bruges udtrykket: *din pagts hustru* (*wēʿešet bēritēkā*). Når det om den fremmede kvinde hedder, at hun har glemt sin Guds pagt, så er det ikke ægtepagten, men de pligter, der følger med

det at høre til Guds folk. Waltke, *Proverbs I*, 123 understreger, at *pagten med sin Gud* betyder de pligter, der er pålagt hende – især hendes ægteskabelige pligter – og tilføjelsen: *sin Gud* antyder, at skaberen er vidne til og garant for og måske op-havsmanden til hendes ægteskabelige pligter. Han ser ægteskabet betegnet som en pagt i Ez 16,8.

Note til 2,19 — side 102

Vende tilbage fra døden – Den sumerisk-akkadiske myte om Ishtars nedfart til dødsriget viser noget om, hvordan man forestillede sig underverdenen i Mesopotamien. Det hedder her:

Til det mørke hus [...]

til huset, som ingen, der er gået ind i det, går ud af,

til gaden, hvis stier ikke leder tilbage,

til huset, hvor dem, der går ind, mangler lyset,

hvor støvet er deres næring og ler deres føde,

(hvor) de ikke ser lys, sidder i mørket,

(hvor) de er klædt som fugle, med vinger som klæder,

(og hvor) der er spredt støv ved døren og dørslåen (egen oversættelse af teksten fra Riekele Borger, *Babylonisch-assyrische Lesestücke* [Rom: Pontificium Institutum Biblicum, 1963], Heft II, 86–87 – sml. *ANET*, 107 og Meinhold, *Die Sprüche*, 70).

Tilsvarende toner lyder i spottesangen om tyrannen i Es 14,3-21 (særlig v. 9-11).

Note til 2,20 — side 103

Konklusion – Det hebraiske ord *lěma'an*, betyder normalt *for at*, men i en række tilfælde kan det betyde *konsekvenserne af det foregående vil være at* (eller *derfor*) – sml. 2 Mos 11,9 (DO92: *det sker, for at*); Es 30,1 (DO92: *så*); Jer 44,8 (DO92: *derfor*).

Note til 2,22 — side 104

Udrydde – Verbet *kārat*, der betyder *hugge af, skære af* oversættes her *udrydde* (sml. 10,31).

Note til 2,22 — side 104

Rive bort – Kommer af verbet *nāsaḥ*, der kun findes fire steder: 15,25 (DO92: *river ned*); 5 Mos 28,63 (DO92: *blive rykket op af*); Sl 52,7 (DO92: *rive ud*).

Note til 3,1 — side 104

Autoritet – Se Waltke, *Proverbs I*, 239, Hubbard, *Proverbs*, 70 og sml. Kjøller-Rasmussen (1996), “Ordsprogenes Bog”, 116–17.

Note til 3,1 — side 104

Glem ikke – parallelt med *glem ikke står holde*, som er en oversættelse af et verbum, som ofte betyder *beskytte, bevare*, men her betyder det at leve efter de bud, som eleven har lært udenad.

Note til 3,2 — side 105

Langt liv – Et udtryk (egl. *længde af dage, 'ōrek yāmîm*), som også anvendes i 3,16, hvor det er visdommen, der skænker et langt liv.

Note til 3,3 — side 105

Halskæde – Waltke, *Proverbs I*, 242n21 siger, at der er tale om billedsprog, da det ikke vil være muligt at skrive alle ordsprogene ned og bære dem som en halskæde. Det minder om befalingerne i 2 Mos 13,9.16; 5 Mos 6,8-9; 11,18-20, som ikke skal forstås bogstaveligt, da det jo ikke kan lade sig gøre at skrive alle budene op. Det vil være mod befalingens intention at nøjes med nogle få af budene.

Note til 3,4 — side 105

Gud – Det er lidt usædvanligt, at der her står Gud i denne del af Ordsprogenes Bog. Meinhold, *Die Sprüche*, 75 mener, at det kan være, fordi det er et almindeligt udtryk i den nære orient og henviser til en tekst fra Byblos: *Må Byblos' herskerinde velsigne Jehawmilk, kongen af Byblos [...] Må hun give [ham, herskerinden af B]yblos, nåde i gudernes øjne og i dette lands folks øjne*. Se teksten i *ANET*, 656, eller *KAI*, nr.10, linje 8-10.

Note til 3,5 — side 106

Støtte sig til – Verbet bruges konkret om kong Saul, der stod og støttede sig til sit spyd (2 Sam 1,6), men andre steder bruges det billedligt som her (f.eks. Es 50,10).

Note til 3,6 — side 107

Jævne – Der er her et ordspil i den hebraiske tekst, da ordet *yěyaššēr*, der her oversættes: *jævne* er af samme rod som ordet *yāšār*, der betyder retskaffenhed (se s. 66).

Note til 3,7 — side 107

Holde sig fra – Verbet *sûr* betyder at *vende sig bort* fra den retning, man er på vej. I 27,22 er det oversat *forsvinde*. I 1 Sam 6,12 er det oversat *uden at dreje af* (til højre eller til venstre).

Note til 3,8 — side 107

Helbredende – Waltke, *Proverbs I*, 246n39 behandler spørgsmålet om forholdet mellem sygdom og helbredelse: De forskellige afledninger af roden *rp'* refere-

rer oftest til helbredelse efter at have fået et sår (f.eks. 2 Kong 8,29 [DO92: *for at komme sig*]) eller af forskellige slags sygdom (se 1 Mos 20,17 [DO92: *helbredte*]; 3 Mos 13,18 [DO92: *læges*]). Det modsatte af helbredelse er, at man dør (Præd 3,3 [DO92: *helbrede*]). Gennem hele den nære orient blev sygdom ført tilbage til guddommelige og/eller dæmoniske kræfter, men i Israel var det HERREN, der var den ultimative kilde til sygdom og helbredelse (2 Mos 15,26; 5 Mos 32,39; 1 Sam 2,6; 2 Kong 20,5-8; Sl 103,3; 147,3). De lidende bad ofte HERREN om helbredelse, da de vidste, at det var deres synd, der var skyld i, at han havde påført dem lidelser (4 Mos 12,9-12; 2 Krøn 21,18). Derfor har roden *rp'* en dybere betydning, for helbredelse er forbundet med en forudgående tilgivelse før genoprettelsen af den tilstand af velvære (2 Krøn 7,14). HERREN helbreder ikke kun symptomerne, men selve den grundlæggende årsag til sygdommen (se Jer 3,22). Gud helbreder folket på grund af deres lydighed (2 Mos 15,26), omvendelse (Es 6,10; Hos 6,1) og bøn (se 2 Krøn 7,12-15; Sl 30,3; Es 19,22). Det vil sige kort og godt på betingelse af deres fromhed og etik (Ordsp 3,7-8).

Det hører dog også med, at man ikke kan slutte baglæns fra sygdom til synd. Det lærer Jobs Bog os. Det var ikke rigtigt, at ulykkerne og sygdommen kom over Job, fordi han havde begået en alvorlig synd.

Note til 3,8 — side 107

For din krop – Her står egentlig *for dine knogler* (*lě'as̄mōteykā*). I 15,30 tales om at gøre knoglerne fede (DO92: *styrker legemet*); i 12,4 og 14,30 tales om *elder i knoglerne*.

Note til 3,9 — side 107

Ære – Verbet *kabbēd* (hvis rod *kābed* betyder *at være tung*) betyder at vurdere en person som værdifuld og erklære, at han er værdifuld, for at give ham betydning i samfundet (Waltke, *Proverbs I*, 247).

Note til 3,9 — side 108

Ofringer – LXX oversætter *og giv ham et førstegrødeoffer af din retfærdigheds frugter* og tolker den konkrete offertanke i religiøs-etisk retning.

Note til 3,10 — side 108

Logisk følge – Se IBHS, 563 §33.4b.

Note til 3,11 — side 108

Herrens opdragelse – Meinhold, *Die Sprüche*, 77 ser i denne afslutning på belæringen et forsøg på at løse lidelsens problem. Han ser i v. 12 et appellerende træk, som minder om Jobs venners forsøg på at forklare den lidelse, Gud har lagt ned over Job (Job 5,17-27; 33,15-30; sml. 22,1-30; 36,7-15). Dog havde vennerne ikke set, at det ikke er al lidelse, der kan henføres til Guds straf over synd (sml. Joh 9,2-3).

Note til 3,12 — side 109

Retledning – Verbet *irettesætte* kommer af samme rod som substantivet *retledning* i det foregående vers.

Note til 3,12 — side 109

Lovprisning af visdommen – Meinhold, *Die Sprüche*, 79 mener, at 3,13-20 sagligt hænger sammen med kapitel 8, men at det er en videreudvikling af tankerne. I modsætning til den store visdomshymne i kapitel 8 er det her ikke visdommen, der taler, men der tales om den. Lenzi, “Proverbs 8:22–31”, 694 mener derimod, at 3,19-20 er et forlæg for 8,22-31. Sml. også Scott, *Proverbs*, 16

Note til 3,13 — side 110

Visdom, hvormed Gud skabte verden – Se Van Leeuwen, “Cosmos, Temple, House”, 416.

Note til 3,14 — side 110

Guld – Ordet *ḥārûš* findes kun seks gange i GT, hvoraf de fire er i Ordsprogenes Bog. Se Zak 9,3; Sl 68,14; Ordsp 3,14; 8,10. I Ordsp 8,19; 16,16 står guld før sølv. Det almindeligste ord for guld er *zāhāb*, se 11,22.

Note til 3,15 — side 111

Mere kostbar end – Et talmudisk ordsprog lyder: *Mangler du visdom, hvad har du opnået? Har du opnået visdom, hvad mangler du så? Dine skatte er egentlig alle dine ønsker, dvs. alt det, du ønsker.*

Note til 3,16 — side 111

Højre – Der står egentlig: *højre og venstre* – ordet hånd er underforstået.

Note til 3,16 — side 111

Ma‘at – Der er mange egyptiske billeder, der viser gudinden Ma‘at, der er en nær parallel til det hebraiske begreb visdom, og andre egyptiske guder, som holder tegnet for *liv* i hendes venstre hånd og scepteret, som var symbolet på himlens grundpiller og herredømmets urokkelighed i den anden hånd. Se Kayatz, *Studien zu Proverbien 1–9*, 105.

Note til 3,18 — side 112

Gribe – Måske hentyder *gribe* (*ḥāzaq bē*) til ordene *vinde/finde* og *opnå* i v. 13. Der er også en sammenhæng med v. 21, hvor sønnen formanet til ikke at lade belæringen *vige fra hans øjne*.

Note til 3,18 — side 112

Holde fast ved – *Tāmak* betyder *holde fast ved* (her og 4,4). I 5,5 tales der om kvindens skridt, som *holder fast ved dødsriget* (DO92: *styrer mod*). I 31,19 over-

sættes det *griber om*. I 28,17 tales der om en, som man ikke skal holde fast (DO92: *ham skal man ikke standse*). To gange i 11,16 og i 29,23 har det betydningen *gribe fat i og beholde* (DO92: *vinde*).

Note til 3,19 — side 113

De to halvvers – Verset er kiastisk udformet, og en ordret gengivelse af verset lyder:

*HERREN – med visdom grundlagde han jorden,
grundfæstede himlen med indsigt.*

Den ydre ramme taler om redskaberne og den indre kerne om handlingerne.

Visdom er også værdifuld for HERREN. Ved at sætte HERREN først opnår faderen en kontrast til v. 13, hvor det er mennesket, der står først.

Note til 3,23 — side 116

Støde på – Verbet *nāgap* (*støde, slå*) bruges ofte til at betegne en plage fra Gud med katastrofale følger for ofret (Dom 20,35; 1 Sam 4,2-3; 2 Sam 12,15). Det kan også bruges billedligt i betydningen: støde ens fod mod sten på vejen. Nogle steder (Es 8,14; Jer 13,16) har det fatale følger og andre steder (Sl 91,12; Ordsp 3,23) bruges det om Guds beskyttelse på vejen (*NIDOTTE* 3, 26).

Note til 3,24 — side 116

Lægge sig – Verbet *šākab* har en række forskellige betydninger. I 1 Kong 3,19 betyder det *ligge på*. I 1 Sam 3,3 er det synonymt med *at sove*. I 1 Mos 28,11 betyder det *lagde sig til at sove*.

Note til 3,25 — side 117

Uvejrr – Uvejret kan være et billede på en katastrofe, som rammer eller udgår fra de ugudelige. Der står en genitiv: *de ugudeliges ulykke*, som kan være en objektiv (Waltke, *Proverbs I*, 264) eller subjektiv (Meinhold, *Die Sprüche*, 85) genitiv. Se også til 1,27 i kommentaren og side 610.

Note til 3,27 — side 118

Krav på hjælp – Der er i v. 27 en ejendommelig hebraisk konstruktion, som er oversat *fra den, som har brug for det*. Der står egentlig: *hold ikke et gode tilbage fra dets ejere*. LXX oversætter *fra de nødlidende* – samme ord, som bruges i ApG 4,34.

Note til 3,29 — side 118

Bo – Verbet *yāšab* betyder først og fremmest *sidde*, men en afledt betydning er *bo*.

Note til 3,30 — side 119

Vers 29 og 30 – Vers 29 og v. 30 bindes sammen af brugen af ordet *ondt* i v. 29a og v. 30b. I v. 29b og v. 30a er tanken, at det sker *uden grund*. I v. 30 udtrykkes det direkte, mens det er underforstået i v. 29b.

Note til 3,30 — side 119

Gøre nogen ondt – Verbet *gāmal* betyder *færdiggøre, fuldende* og kan bruges med dobbelt objekt om både ondt og godt. I 11,17 bruges det om *at gavne sig selv* med *sin sjæl* som det ene objekt.

Note til 3,31 — side 119

Være misundelig/nidkær – Verbet *qn'* kan bruges både i positiv og negativ betydning. Det kan bruges om personer, der nidkært tjener Gud, og om Gud, der er nidkær for sit folk for at kunne hjælpe og beskytte det, og det kan som her bruges negativt om en intens følelse over for andre. Fælles for de to betydninger er, at det er en intens følelse, som fremkalder en handling. Pedersen, *Israel – I-II*, 183 mener, at ordet *qin'ā* har forbindelse til et ord, der betyder *rød* og rimeligvis hentyder til den røde farve, der viser sig på ansigtet, når æren er krænket. Her i Ordsprogenes Bog er det den mere konkrete betydning *være misundelig på*, der bruges alle fire steder. Se dog 23,17, hvor det er bedst at underforstå verbet med den positive betydning i andet halvvers.

Note til 3,33 — side 121

Huse – Se Waltke, *Proverbs I*, 272. Derimod mener Meinhold, *Die Sprüche*, 87, at det betyder et konkret hus på grund af det parallelle ord *nāwē*, som først og fremmest betyder *eng, græsningssområde*. Det bruges f.eks. i Sl 23,2 (DO92: *enge*). Det er ifølge Waltke et poetisk ord, der kan bruges om både et græsningssområde for kvæg og om en bebyggelse. Når det bruges om HERREN (2 Mos 15,13) eller om hans folk, så betegner det sikkerhed.

Note til 3,35 — side 122

Arve – Betydningen at *få i eje (vinhālû)* kommer fra ordet *nāhālâ*, som betyder *arvelod*. Det, man får i eje, er normalt fast ejendom eller jordstykker, som man kan modtage fra familien eller fra en tidligere ejer.

Note til 3,35 — side 122

Et lignende argument findes i den egyptiske vizir Ptahhoteps lære: *Men da den Søn, som hører, er en Horustjener, gaar det ham godt som Følge af, at han hører. Naar han bliver gammel og naar til Ærværdigheden, lader han det samme gaa videre til sine Børn, for at de kan fortælle det til deres Børn* (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregler*, 62).

Note til 4,2 — side 122

Sin fars søn – Det er det eneste sted i introduktionerne til prologens belæringer, at der er en pluralisform (*sønner*). I 1 Sam 2,24 og 2 Krøn 29,11 er der tiltale af sønner med et suffiks (*mine sønner*). Her står det uden suffiks (*sønner*) og det kunne tyde på, at det er en slags klasseundervisning og ikke en enkelt fars undervisning af sin søn i tiltalen, men den kan godt optræde i selve belæringerne (5,7; 7,24; 8,32) – se Waltke, *Proverbs I*, 276.

Note til 4,2 — side 122

Lytte – Se side 609. Verbet *qšb* følges altid af et substantiv og aldrig af et verbum, så derfor opfatter Waltke, *Proverbs I*, 277 *lāda‘at* som præposition + substantiv. Hans oversættelse bliver: *og lyt opmærksomt til kundskab, som giver indsigt*. DO92 har opfattet det som præposition + infinitiv som i 1,2.

Note til 4,2 — side 122

Lærdom og indsigt – Alle ordene i v. 1-2 findes i fortalen (1,1-7) og i de foregående belæringer: *Lyt (min) søn(ner)* (1,5.8), *fars formanings* (1,2.8), *lyt* (1,24), *at få/at forstå* (1,2.8), *indsigt* (1,2); *lærdom* (1,5); belæring (1,8; 3,1) og *svigt ikke/slippe dig af hænde* (3,3).

Note til 4,4 — side 123

Lære – Verbet er *yārâ*, som ligger til grund for substantivet *tōrâ* (se side 82).

Note til 4,5 — side 123

Få en brud – Der er dog kun tale om en ufuldstændig sammenligning mellem en søn og visdommen og en brudgom og hans brud, som vi kan se i sammenstillingen mellem visdommen og *min munds ord* i de to negative formaninger: *glem den ikke* og *vig ikke fra min munds ord* (se note på side 604).

Note til 4,5 — side 123

Struktur (v. 5-9) – Strukturen i afsnittet er:

A Formaning: Køb visdom	4,5
B Motivation: hun vil beskytte brudgommen	4,6
A' Formaning: Køb visdom	4,7
B' Motivation: hun vil ære sin brudgom	4,8-9

Nøgleordet *køb* eller *erhverv* (se til 1,5 note 127) forekommer fire gange – to gange i v. 5 og to gange i v. 7. Gentagelserne understreger vigtigheden af formaningen.

Note til 4,6 — side 124

Juridisk sprogbrug – William L. Moran, “The Ancient Near Eastern Background of the Love of God in Deuteronomy”, *Catholic Biblical Quarterly* 25, nr. 1 (1963), 78–84 giver forskellige eksempler på, at Faraos elsker sine vasaller,

og hans vasaller elsker ham, og der findes også i en assyrisk vasaltraktat fra Ashurbanipal en befaling: "Du skal elske Ashurbanipal som dig selv". Desuden henviser han til steder som 1 Kong 5,15, der omtaler Hiram som *Davids ven* (ordret: *den, der elsker David*). If. 2 Sam 5,11 havde David og Hiram sluttet en pagt (John Bright, *A History of Israel, The Old Testament Library* [London: SCM, 1976, 2. udg. 3. opl.], 199). Desuden er det sandsynligt, at bemærkningen i 1 Sam 18,16 om at *hele Israel og hele Juda elskede David* skal vise, at David nu reelt bliver anerkendt som konge over Israel og Juda.

Note til 4,6 — side 124

Vogte/bevare – De to parallelle løfter: *den skal vogte dig* og *den skal bevare dig* (se 2,8) refererer sandsynligvis til alle slags tab – også tab af liv. Der er et ordspil mellem *vogte dig* og *hold mine bud* (v. 4). Der er tale om to betydningsnuancer af det samme hebraiske verbum *šāmar* . Ordspillet skaber en forbindelse mellem formaningerne og løfterne.

Note til 4,8 — side 124

Beskytterinde – De to formaninger kunne antyde, at visdommen snarere er en brud. Verbet *salsēlehā* findes kun her i denne form og man har foreslået enten *sætte højt (i anseelse)* . Denne betydning går ud fra roden *sll* , der kan betyde sætte noget op som en vold (sml. LXX: *du skal sikre den*) eller anlægge eller bane en vej (15,19; sml. Es 62,10). Meinhold, *Die Sprüche* , 93 oversætter *kærtegne* , der svarer til det parallelle *omfavne* . Sml. B2020, der har *omfavn den, så omfavner den dig* .

Note til 4,10 — side 125

Tag imod – *Mine ord* fungerer som objekt for begge verber. Parallellen *visdom* findes i v. 11.

Note til 4,10 — side 125

Følge – Således DO92 og Meinhold, *Die Sprüche* , 94. Waltke, *Proverbs I* , 287 opfatter det som en hensigtssætning: *for at ...*

Note til 4,10 — side 125

Være mange – De to hebraiske rødder *rbb* og *rbh* betyder grundlæggende *at være mange* . Betydningen *mange* peger i retning af *alle* (sml. 10,21; 19,6), men nogle steder er oversættelsen *meget* eller *stor* naturlig (13,7; 14,29; 15,6.16).

Note til 4,11 — side 125

Visdommens vej – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch* , 85. Sml. samme sproglige formulering i Sl 25,8.

Note til 4,11 — side 125

Belære – Der er tale om verbet *yārā*, som svarer til ordet undervisning, (*tôrā*) – se s. 82.

Note til 4,12 — side 126

Godt grundlag – Der er ikke noget, der hæmmer skridtene, som Bildad taler om i sin tale til Job (Job 18,7). David takker HERREN, fordi han gav plads for hans skridt (Sl 18,37). Den vise holder normalt ikke af hurtighed (se 19,2), men her giver den mulighed for, at eleven kan løbe uden at snuble. Det hænger sammen med, at vejen er oplyst (v. 18).

Note til 4,12 — side 126

Skridt – *Dine skridt* er et billede på sønnens gang eller løb på den vej, faderen har anvist ham.

Note til 4,12 — side 126

Hæmninger – Her er det tydeligt en form af verbet *šārar* (*at blive snæver, hæmmet*). Det samme gælder 26,8 og 30,4, hvorimod 23,27 er et adjektiv i femininum af det afledte adjektiv: *šar*. Der er uenighed om *šar* i 24,10 er en perfektum (se Mandelkern, *Concordantia*, 1005) eller et adjektiv (se *KBL*, 815).

Note til 4,12 — side 126

Snuble – Verbalformen er i nif'al, som er en passivform, men det kan her have samme betydning som qal (aktivform). Waltke, *Proverbs I*, 288 nævner dog, at passivformen betyder, at der er en, der handler, og det må være noget moralsk eller fysisk ondt.

Note til 4,14 — side 126

Vers 14-17 – Hvor der i v. 10-13 var tale om formaning til at gå den rette vej, så er der i v. 14-17 en advarsel mod den forkerte vej. Vers 18-19 slutter med at tale om begge de to veje.

Note til 4,14 — side 126

Sti – Sml. *gudløses sti* (*ʿoraḥ rēšāʿîm*) i v. 14 og *gudløses vej* (*derek rēšāʿîm*) i v. 19.

Note til 4,14 — side 127

Slå ikke ind på – *Tēʾaššēr* er umiddelbart en piʿel-form af verbet *ʾšr* I, som betyder *lede* og *føre*, men det er almindeligt at ændre det til en qal-form (*teʾēšar*) og forbinde det med det ugaritiske verbum *ʾtr*, *at gå, marchere*. En anden mulighed er at se det som en biform af det hebraiske verbum *yšr*, der betyder *gå lige frem* – sml. det akkadiske verbum *ešēru*.

Note til 4,15 — side 127

Slå ind på – Verbet *śātāh* findes ud over dette sted kun 7,25 (DO92: *slå ind på*, dvs. *afvige i retning af*) og i 4 Mos 5,12.19-20.29, hvor det betyder: *komme på afveje*. Verbet *śētēh* findes ud over dette sted kun 7,25 (DO92: *slå ind på*, dvs. *afvige i retning af*) og i 4 Mos 5,12.19-20.29, hvor det betyder *komme på afveje*.

Note til 4,16 — side 127

Planlægge – I Mika 2,1 hedder det, at de *planlægger ondskab, forbereder ondt på deres leje*. Ordet, der er oversat *forbereder*, betyder normalt *gør/udøver*. Det fører Waltke, *Proverbs I*, 290 over til stedet her. Verbalformen i verset her (*yārēû*) er ikke en fortidsform, men en form, der normalt oversættes med nutid eller fremtid. Waltke, *A Commentary on Micah*, 94 citerer B. Renault, *La formation du Livre Michée: tradition et actualisation* (EB; Paris: Gabalda, 1977), s.66 for at sige: “Forskellen mellem at planlægge og udføre en handling er svækket i semitisk antropologi: at planlægge er at handle.” Både Renault og Waltke henviser til Sl 58,3, hvor det ordrette: *Nej, i hjertet udfører I uret i landet* (BHD: *Nej, I har kun ondskab i tanke*) i DO92 bliver oversat: *Nej, bevidst øver I uret i landet*.

Note til 4,17 — side 127

Brød – Af substantivet *brød* (*leḥem*) er der dannet et verbum: *at spise brød* (*lāḥam*). Det bruges kun ganske få gange og må ses som en poetisk parallel til *spise* (*ʿākal*). Det bruges her og i Ordsp 9,5; 5 Mos 32,24; Sl 141,4.

Note til 4,17 — side 127

Daglig føde – Ptahhotep bruger det samme billede: *Da han gør al Daarlighed til noget, der dagligt dadles hos ham, og lever af det, som man (ellers) dør af, mens hans Næring er Overtrædelser, kaldes hans Omdømme dødt i Fyrsternes Bevidsthed* (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregele*, 62).

Note til 4,17 — side 127

Urettens vin – De ondes daglige føde medfører brutalitet og udnyttelse af andre, som når rige kasinoejere bygger store kasinoer for at lokke folk til afhængighed af spil, eller rige boligspekulanter, der udnytter billig, underbetalt arbejdskraft, eller når banker giver direktører enorme lønninger, mens almindelige kunder skal betale med gebyrer og ikke får renter.

Note til 4,18 — side 127

Lysskæret – *Nōgah* er det strålende lys, som kan være lyset på himlen ved morgengry (Es 60,3) eller et skær fra ild (Es 4,5), men det kan også komme fra stjerner (Joel 2,10) og bruges her til at sige, at der ikke er skyer og heller ikke skygger på denne sti (Es 62,1).

Note til 4,18 — side 128

Blive lysere – Verbet *hālak* (at gå) kan i infinitiv absolutus og som participium (*hōlēk*) bruges til at understrege det vedvarende i den handling, som angives med en efterfølgende infinitiv absolutus *’ôr* (at blive lys) – se *HAL*, 236.

Note til 4,18 — side 128

Vækst – Vers 18 er blevet brugt af Jehovas Vidner til at forklare, at der hele tiden kommer nye forklaringer og tolkninger fra deres hovedkvarter: lyset bliver hele tiden klarere. Der er dog snarere tale om, at lyset her står for frelsen.

Note til 4,18 — side 128

På sit højeste – Der er ikke noget, der tyder på, at israelitterne forbandt lyset med solen og dens stilling på himlen (se Waltke, *Proverbs I*, 292n46).

Note til 4,19 — side 128

Kayatz, *Studien zu Proverbien 1–9*, 43–47 gennemgår i en ekskurs en lignende brug af kroppens organer i egyptisk visdomslitteratur, som efter hendes mening delvis har påvirket Ordsprogenes Bog. Forestillingen om hjertet som centrum for menneskelige følelser og udgangspunktet for menneskers måde at handle på, er fælles for de orientalske lande. Hun mener dog, at særlig forestillingen om et *hørende hjerte*, som en gave fra Gud, som Gud styrer og leder, er en forestilling, som stammer fra Egypten.

Note til 4,22 — side 129

Belæring – Både i v. 21 og 22 bruges der i den hebraiske tekst pluralis *dem*, idet der refereres tilbage til *mine ord* i v. 20.

Note til 4,22 — side 129

Hans legeme – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 88 bemærker, at der i første halvvers står *dem* (pluralis), *der har fundet det* og i andet halvvers *hans* (singularis) *legeme*. Det er for at understrege, at det, der står i første halvvers om mange, gælder for hver enkelt, som det antydes i andet halvvers.

Note til 4,23 — side 129

Nøje – *Frem for alt* i DO92 er en gengivelse af det hebraiske udtryk *mikkol mišmār*, der ordret betyder *mere end alle vagter* (sml. DO31 [*mer end alt andet*] og B2020 [*allermest*]). Waltke, *Proverbs I*, 297 siger, at det betyder den målestok, hvormed vogtningen af hjertet skal måles. LXX har udeladt præpositionen *min* og oversætter *pasē fulakē*, som betyder *med den yderste omhu*.

Note til 4,23 — side 129

Udgår – Der står ordret *for fra det er livets udgange* (*tôšē’ôt*). Substantivet *tôšē’ôt* er dannet af verbet *yš’*, der betyder *at gå ud*. Det kan bruges om byens *ud-*

gange (Ez 48,30), så langt et landområde strækker sig (1 Krøn 5,16), og David bruger det om vej ud af døden (Sl 68,21).

Note til 4,25 — side 130

Blikket – Dit blik er en oversættelse af det hebraiske ord ‘ap‘apêkā, som kun forekommer få gange, og som tidligere blev oversat *øjenvipper* (Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 90) eller *øjendlåg* (DO1871 og LXX – *blepha*). Det giver dog ikke så god mening, og man valgte allerede i DO31 at oversætte med *dit blik*. Senere er denne forståelse styrket gennem tekster fra Ugarit (Waltke, *Proverbs I*, 294n12; han foreslår dog selv *pupillen* for at få en parallel til øjet.)

Note til 4,25 — side 130

Påvirket – Det er vigtigt at rette sit blik mod den himmelske sandhed. Det var, da Eva så på den forbudte frugt, at hun faldt for slangens fristelse.

Note til 4,26 — side 130

Din fod – De sidste to vers bindes sammen af gentagelsen af *din fod* (i v. 26a og v. 27b). Det indrammer v. 26b og v. 27a.

Note til 4,26 — side 130

Give agt – Det er et meget sjældent verbum, der bruges her. Der er usikkerhed om betydningen. DO92 følger gammel dansk tradition og oversætter *giv agt på*. Verbet *palles* kan være i slægt med det akkadiske *palāsu*, som betyder *se på, giv agt på*. Det vil passe godt de to andre steder, hvor ordet forekommer i Ordsprogenes Bog: 5,1.26. (Det findes desuden i Sl 58,3; 78,50 og Es 26,7. Det giver også god mening og vælges af Waltke, *Proverbs I*, 294. En anden mulighed, som følges af Meinhold, *Die Sprüche*, 97, er, at verbet *palles* her kommer af ordet for *vægt (peles)*, som bruges i 16,11 og Es 40,12. Vægtstangen står lige og ordet betyder dermed *at jævne, at erkende, at opfatte*. Det vil svare til det akkadiske ord *palāšu*. LXX oversætter *orthas trochias poiei sois posin (lav lige stier for dine fødder)*. Det citeres i Hebr 12,13, hvor det oversættes *og gå den lige vej på jeres ben (kai trochias orthas poieite tois posin hymōn)*.

Note til 4,26 — side 131

Passe på – Udtrykket *skal styre [hele din] færden* er i Sl 119,5 oversat: [*Gid min*] *færden må være sikker*. Her og i Sl 119,5 er verbet i nifal. Et tilsvarende udtryk, hvor verbet er i hifil findes i 2 Krøn 27,6, hvor det oversættes *fordi han stadig vandrede [for HERREN sin Guds ansigt]* og det kan også findes i Ordsp 21,29 i ketiv: *yākîn dērākāyw* (DO92: *styrer sin færd*). Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 91 henviser til 2 Krøn 29,7 og siger, at det betyder *give sin vej en rigtig retning*.

Note til 4,27 — side 131

To ekstremere – Der er ikke nogen tredje vej. LXX har ikke forstået udtrykket og tilføjer en lille prædiken: *For Gud kender den højre hånds veje, men dem på den venstre hånd er krogede. Og Gud vil lave dine veje lige og lede dine trin i fred* (Waltke, *Proverbs I*, 301).

Note til 4,27 — side 131

Meinhold, *Die Sprüche*, 101 mener af indholdsmæssige grunde ikke, at v. 3-6 kan høre med til introduktionen, da de er de eneste vers, der beskriver den fremmede kvindes karakter.

Note til 5,1 — side 131

Ord – LXX har *emois de logois* som det, øret skal vende sig imod.

Note til 5,1 — side 132

Min visdom – Visdom bruges kun tre steder i GT med suffiks: min. Her bruges det af den vise, i Es 10,13 bruges det til at kendetegne den assyriske konges hovmod og i Præd 2,9 viser det Prædikeren kongen af Jerusalems storhed.

Note til 5,1 — side 132

Gift tidligt – Waltke, *Proverbs I*, 307 med henvisning til Fox, *Proverbs 1–9*, 206–07.

Note til 5,2 — side 132

Belæring – En god parallel kan være Mal 2,7: *For præstens læber tager vare på kundskab, og af hans mund søger man belæring*. Præsten bevarer kundskaben ved at tale om den, især når han underviser folket.

Note til 5,3 — side 132

For – Det er i DO92 oversat: *nok*, men DO31 har den mere naturlige oversættelse: *thi*.

Note til 5,3 — side 132

Olie – *Olivenolie* blev brugt til ceremonielle formål (3 Mos 8,26), ved indvielse til præstetjeneste (2 Mos 29,2), salvning af konger (1 Sam 10,1), til at salve kroppen efter et bad (2 Sam 12,20), til bægning (1 Kong 17,12-16), til lamper (2 Mos 27,20) og som medicin (Es 1,6).

Note til 5,5 — side 133

Ikke gentages – *Mod dødsriget styrer hendes skridt* betyder ordret *hendes skridt holder fast ved dødsriget* (eller *graven*) (sml. 3,18).

Note til 5,6 — side 133

Give agt på – Angående verbet; se til 4,26 og noten i tillægget på side 626. Desuden er der en helt speciel brug af ordet *pen*. Det bruges altid først i en sætning og ikke midt i sætningen som her. Desuden bruges det til at benægte en forudgående sætning med betydningen: *for at ikke, så at ikke* eller *ellers* ... Her står det ikke i modsætning til v. 5, så betydningen svarer til en nægtelse *bal* eller *lōʿ* – se Fichtners forslag i det tekstkritiske apparat i BHS og de gamle oversættelser.

Note til 5,6 — side 133

Bugtet – Den afsluttende bemærkning (og i det hele taget verset) kan forstås på to måder. Det bedste er at følge DO31 (*hun følger ej livets vej, hendes spor er bugtet, hun ved det ikke*), der opfatter opfatter verset som noget, der karakteriserer den fremmede kvinde (sml. Waltke, *Proverbs I*, 310, Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 91–92, Longman, *Proverbs*, 158, Scott, *Proverbs*, 53 og McKane, *Proverbs*, 217). Det handler om kvinden, som vandrer rundt uden et moralsk kompas og ikke længere kan skelne mellem ret og forkert. Hun kan ikke finde vejen til livet, og hendes spor går mod døden. En anden mulighed er at forstå det som talt til sønnen (*for at du ikke skal bane livets vej, vakler hendes spor – du ved det ikke*) – se Meinhold, *Die Sprüche*, 99n14 og Hubbard, *Proverbs*, 89. DO92 har valgt en mellemposition og oversætter første halvvers om kvinden og sidste sætning som henvendt til sønnen.

Note til 5,7 — side 134

Person – Den eneste gang, der bruges pluralisform *sønner* (*bānîm*) i belæringerens introduktion, er 4,1. De øvrige gange: 5,7; 7,24; 8,32 står der *men* (*wěʿattâ*) foran og *hør på mig* (*šimʿû lî*) bagefter. Om betydningen af ordet *sønner*; se 4,1. Det giver god mening med den diakrone forståelse af pluralisformen *sønner* i et afsnit, hvor der tales om at bevare slægtens ejendom, som er opsamlet gennem generationer.

Note til 5,8 — side 134

Din vej – *Din vej* er din livsførsel (se til 1,15). *Fra hende* kæder formaningen sammen med beskrivelsen af den fremmede kvinde i 5,3-6.

Note til 5,9 — side 134

Andre – Det hebraiske ord for *anden* (*ʿaḥēr*) bruges, når man sammenligner to mængder.

Note til 5,9 — side 135

Ubarmhjertige – Udtrykket *lěʾakzārî* er præpositionen *lě* og et adjektiv, der ikke kan bøjes, så det kan enten være singularis (DO31) eller pluralis (DO92). Waltke, *Proverbs I*, 312 mener, at sammenhængen, hvor det andet halvvers i både v. 9 og v. 10 er mere specifikt end første halvvers, kan tale for, at der i første halv-

vers er pluralis og i andet halvvers er singularis. Den ubarmhjertige er parallel med fjende i Jer 30,14 (ordret: *straffen er ubarmhjertig*) og i Es 13,9 sættes det sammen med HERRENS harme og flammende vrede (DO92: *gru*).

Note til 5,10 — side 135

Frugten af dit slid – Ordret står der *dine smerter* (sml. 10,22). Det refererer til den smerte og slid, der er forbundet med arbejdet. Det står som metonymi for det, der er resultatet af det hårde arbejde, som det også fremgår af DO92. Et tilsvarende ord (*‘iṣṣābôn* [DO92: *plagsomt og pinefuldt*]) bruges sammen med og *‘eṣeb* (*smerte*) i 1 Mos 3,16 om kvindens smertefulde arbejde med at få børn.

Note til 5,10 — side 135

Fremmed – Ordet for fremmed er i andet halvvers *nokrî* – se s. 99.

Note til 5,11 — side 136

Ender med – Både DO31 og DO92 opfatter *bə‘ahārītēkā* som en tidsbestemmelse til *sidst* eller *ender med*. Sml. Meinhold, *Die Sprüche*, 103. Waltke, *Proverbs I*, 314. mener derimod, at der er tale om det, som han jamrer over, nemlig den bitre ende, som den forførelseriske fremmede kvinde har forvoldt.

Note til 5,13 — side 136

Undervise – Verbet *lāmad* betyder i pi‘el *at oplære nogen i noget*. Participiet findes kun her. Sml. 30,3, hvor der findes en qal-form af verbet: *jeg havde ikke lært* [*visdom*]. Ordet betegner ikke altid en mundtlig samtale, da det også bruges i forbindelse med dyr (Jer 31,18 [DO92: *utæmmet*]; Hos 10,11 [DO92: *tæmmet*]).

Note til 5,15 — side 137

Ægteskabet – Waltke, *Proverbs I*, 317n94 henviser til Helmer Ringgren, *Sprüche, Prediger, das Hohelied, Klagelieder, das Buch Esther*, Das Alte Testament Deutsch 16 (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1967), 29 og siger: Der er en række ligheder mellem udtryk i dette afsnit og i Højsangen, som antyder, at Højsangens formål er at lovprise det helt konkrete ægteskab inden for skriftens kanon, på samme måde som denne allegori taler om seksuel nydelse gennem troskab i ægteskabet.

Note til 5,18 — side 139

Kilde – *Kilde, māqôr*, kommer af den sjældne rod *qûr*, der betyder *at grave efter vand* (2 Kong 19,24: DO92: *gravede jeg brønde*). Det bruges sammen med et andet ord for *kilde* (*ma‘ān* – se også v. 15) i 25,26, hvor *ma‘ān* er oversat *kilde* og *māqôr* er oversat *vandløb*.

Note til 5,19 — side 140

Altid – *Altid, hele tiden* eller *til enhver tid* – her betyder det, når som helst sønnen er tørstig (sml. 2 Mos 18,22; 3 Mos 16,2; Sl 34,2; Ordsp 6,14; 8,30; 17,17).

Note til 5,20 — side 141

Omfavne – Her bruges verbet *omfavne* sammen med navneordet *favn* (*hēq*) – ordret: *omfavne en kvindes favn*.

Note til 5,22 — side 142

Straffen – Ordret står der: *Hans skyldige handlinger fanger ham, nemlig den ugudelige*. ‘*awônôtâyw yilkēdunô ’et hārāšā*. De sidste to ord i den hebraiske tekst svarende til *nemlig den ugudelige* anses af mange for en senere tilføjelse (Waltke, *Proverbs I*, 46 og McKane, *Proverbs*, 218). Meinhold, *Die Sprüche*, 100 er usikker og henviser til, at den dels mangler i LXX og dels findes udtrykket ikke ellers i kapitel 5, men siger, at det kan være en forklarende og passende, tolkende tilføjelse.

Note til 5,23 — side 142

Vægt på personen – I den hebraiske tekst står det personlige pronomen *han*, som peger tilbage på den ugudelige i v. 22. Det personlige pronomen er ikke nødvendigt i sætningen og må derfor være brugt emphatisk.

Note til 5,23 — side 142

Død – Waltke, *Proverbs I*, 324 siger, at bortset fra 30,7 (hvor DO92 har oversat det ordrette: *førend jeg dør* med *så længe jeg lever*), så refererer det *at dø* til den død, som skyldes forkastelsen af eller mangel på livgivende belæring (se 10,21; 15,10; 19,16; 23,13).

Note til 5,23 — side 143

Jeg følger her opdelingen hos Meinhold, *Die Sprüche*, 108, som har fire lektioner i modsætning til Waltke, *Proverbs I*, 328–29, der samler de sidste to lektioner til en.

Note til 6,1 — side 143

Pant – Kreditoren måtte ikke gå ind i huset og tage pantet. Det skulle gives til kreditoren uden for huset af skyldneren selv (5 Mos 24,10-11). Pantet var ofte en klædning, som fungerede som en symbolsk erstatning for personen selv. Hvis en person blev givet som pant til kreditoren, blev han kun overdraget til kreditoren, når skyldneren ikke kunne betale gælden. Så måtte han arbejde, til renterne eller hele gælden blev betalt. Se beretningen om enkens to sønner i 2 Kong 4,1-7. Se de Vaux, *Ancient Israel: Its Life and Institutions*, 171–73. Den mesopotamiske kultur

kendte til det at stille sikkerhed for andre, men i den egyptiske kultur ned til det 8. årh. f.Kr. kendtes det ikke.

Note til 6,1 — side 143

Stille sikkerhed – *Du har stillet sikkerhed* kan betyde, at man har stillet sig selv som sikkerhed for en andens gæld. *For en anden* betyder: *på en andens vegne*. Det, der var taget i pant, var en sikkerhed for, at gælden ville blive betalt. I modsat fald ville den hjemfalde til kreditoren. *En anden* står parallelt med *fremmed*. Waltke, *Proverbs I*, 331 mener, at det er den samme person, der omtales: *en anden*, *en fremmed*. Meinhold, *Die Sprüche*, 110 mener, at ordet *fremmed* ofte har en negativ betydning. Han forestiller sig, at en israelit stiller sikkerhed for en landsmand over for en udlænding, en fremmed. Det har sandsynligvis været en fønikisk handelsmand (sml. 7,19-20. Den fremmede er tydeligvis ikke en, der hører til familien.

Note til 6,3 — side 144

Tab ikke modet – Den sidste linje i v. 3 består af tre korte imperativer, som er med til at understrege situationens alvor. Ordret står der: *Kom, tøv ikke* (eller: *tab ikke modet*), *træng ind på din næste*. *Kom (lĕk)* – skal ofte ikke oversættes, men bruges til at understrege en omgående handling (sml. 7,18).

Note til 6,3 — side 144

Besvim ikke – Det hebraiske ord *hitrappēs* betyder sandsynligvis: *kaste sig ned, ydmyge sig* (GB, 771 og Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 106. KBL, 905 foreslår en tekstændring). Waltke mener, at ordet betyder: *brug alle dine kræfter på* og udtrykker den insisterende indsats over for den, sønnen har stillet sikkerhed for.

Note til 6,3 — side 144

Skyldneren – DO92 følger LXX og oversætter: *ham*. I den hebraiske tekst står der pluralis: *dine venner, naboer*. Det kan betyde, at kautionisten skal henvende sig til både skyldneren og hans familie (Waltke, *Proverbs I*, 334), eller at han skal forsøge at få skaffet pengene fra både skyldneren og hans familie (Meinhold, *Die Sprüche*, 110).

Note til 6,4 — side 144

Hvile – Måske er *hvile (tēnûmâ)* et poetisk synonym med *søvn (šēnâ)*, men det kan også være, at *tēnûmâ* betyder *slummer, døs* – evt. det stadium, hvor man er lige ved at falde i egentlig søvn.

Note til 6,8 — side 146

Føde – *Føde* er det generelle begreb, som ordet *dens brød* står for. Det kan også bruges om *brødkorn* (Es 28,28), *brød* (2 Mos 29,23), forskellige slags kød, der bringes som offer, *offerspise* (3 Mos 3,11).

Note til 6,8 — side 146

Høsttiden – Der tænkes nok på kornhøsten. I Jordan-dalen begynder byghøsten i begyndelsen af april, på kystsletten 8-10 dage senere og i bjergområderne i slutningen af april. Hvedehøsten kommer ca. fjorten dage senere.

Note til 6,8 — side 146

Høste – Gezer-kalenderen regnes normal for den ældste hebraiske indskrift fra ca. 900. f.Kr. I denne kalender er der en måned for byghøst og en måned for en uspecificeret høst. Det kunne tyde på, at man groft regnede med to måneders høsttid. Bemærk ordspillet mellem *baqqayis* (om sommeren) og *baqqāšir* (ved høsttid).

Note til 6,9 — side 147

Blive liggende – verbet betyder ofte *lægge sig* (3,24), men her har det nuancen *blive ved med at ligge*. Parallellen med *søvn* peger i den retning.

Note til 6,11 — side 147

Armod – Ordsprogenes Bog illustrerer, at der noget tvetydigt ved armod. På den ene side læser vi, at den dovne oplever armod (6,11; 10,4) og på den anden side, at de fattige er ofre for undertrykkelse. Deres marker producerer afgrøder, men de kan forsvinde ved uretfærdighed (13,23). Både 14,20 og 19,7 viser, at de fattige kan opleve, at venner og familie ikke vil hjælpe dem. De modtager kun lidt barmhjertighed fra de rige (18,23), som gør sig til herrer over dem (22,7). Men den, der spotter den fattige, håner Gud og vil blive straffet (17,5). Se *NIDOTTE* 3, 1086.

Note til 6,11 — side 147

Den fattige – Waltke, *Proverbs I*, 339–40 understreger, at adjektiverne *rās* og *dal*, der begge betyder *fattig* og *ny*, der betyder *undertrykt*, aldrig bruges om den dovne person. Dem, der kaldes *fattige*, er primært dem, der er det i kraft af omstændigheder, de ikke selv er herre over. De har en særlig opmærksomhed fra HERREN (19,17).

Note til 6,11 — side 147

Vagabond – Meinhold, *Die Sprüche*, 112 siger, at de onde følgers overraskende komme bliver anskueliggjort med forestillingen om en fremadmarscherende soldat. DO31 taler om en *stimand*, dvs. en røver, der plyndrede vejfarende personer.

Note til 6,12 — side 148

Beskrives – Der står ikke *og* mellem de to ordpar og det må derfor opfattes som en nominal sætning, hvor man normalt indsætter et *er*.

Note til 6,13 — side 148

Nonverbale tale – Waltke, *Proverbs I*, 343 afviser Mowinckels opfattelse, at det er magiske tegn, som skaber kræfter.

Note til 6,13 — side 148

Tegn med foden – Se NIDOTTE 3, 967.

Note til 6,15 — side 149

Pludseligt – If. *KBL*, 786 er det afledt af *peta*^c, som bruges i andet halvvers.

Note til 6,17 — side 150

Hovmod – Der er flere forskellige hebraiske ord, der oversættes med *hovmod* eller *hovmodighed* i DO92. Der er to begreber, som er beslægtede med *hovmod*, og det er *stolthed* og *overmod*. *Stolthed* bruges kun i 8,13 (*gā'ôn*) – i parallel med *hovmod* (*gē'ā*) og i udtrykket øjnenes stolthed i 21,4 (*rûm 'ēnayim*). *Overmod* findes kun i 16,18 i udtrykket (*gobah rûāḥ*).

Roden *g'h* (NIDOTTE 1, 786–88) betyder at vokse og blive ophøjet. Den kan bruges om planter, der gror (Job 8,11). Substantivet *stolthed* (*gā'ôn*) kan bruges positivt om Israels herlighed i fortiden (Sl 47,5, sml. Jer 12,5 [DO31: *Jordans stolthed* – DO92: *Jordans tætte krat*]). Når denne rod bruges om Gud, refererer den til hans herlighed. Den bruges om de mægtige frelsesgerninger, som han udførte for sit folk, da han førte det ud af Egypten (2 Mos 15,1.7.21 [DO92: *højt ophøjet* og *storhed*]). Men ordet kan også bruges om menneskers stolthed og *hovmod*, når det kaster ydmygheden over bord og følger selviske ønsker. Det er den betydning, vi møder i Ordsprogenes Bog. Af roden *g'h* findes: *hovmod* (*ga'āwā* – 14,3; 29,23), *hovmod* (*gā'ôn* – 16,18; 8,13 [DO92: *stolthed*]), *hovmod* (*gē'ā* – 8,13) og *hovmodig* (*gē'* – 15,25; 16,19).

Roden *gbh* (NIDOTTE 1, 797–98) betyder at være høj, løfte op og ophøje. Det bruges om gnister, der flyver højt op (Job 5,7) og gribben, der flyver højt (Job 39,27). Himlen er højt over jorden (Sl 103,11) og Saul var et hoved højere end folket (1 Sam 10,23). I Job 36,7 tales der om Gud, der ophøjer konger (se DO31, som følger den hebraiske tekst i modsætning til DO92 – Kjøller-Rasmussen, *Job*, 360) Esajas fortæller også, at HERRENS tjener *løftes højt* (Es 52,13). Problemet er, når mennesker ser deres ophøjede position som et udtryk for egne kræfter og ikke som en Guds gave, som er beregnet til at tjene andre. I sådanne tilfælde bliver ophøjelsen til *hovmod* eller *overmod*. I Ordsprogenes Bog bruges roden *gbh* sammen med hjerte (*lēb*) og ånd (*rûāḥ*). Af roden *gbh* findes: *menneskehjertets hovmod* (*gābāh* – med *lēb* i 18,12), *hovmodig* (*gābōah* med *lēb* – 16,5) og *overmod* (*gōbah* med *rûāḥ* – 16,18).

Roden *rwm* (NIDOTTE 3, 1078–80) findes i mange af de semitiske sprog og betyder enten af løfte noget højere op, eller at noget er højt oppe. Veje skal *bygges højt* for at gøre dem lette at køre på (Es 49,11). Stemmen skal løftes, så Jerusalems budbringer *råber højt* (Es 40,9). Noas ark *hævede sig fra jorden* (1 Mos 7,17).

Esajas så Gud på en *højt ophøjet* trone (*rām wēniśśā'* – Es 6,1). Noget godt kan *løfte en op* (Ordsp 4,8; 14,34) eller man kan *sætte* noget dårligt *i højsædet* (3,35; 14,29). Verbet *rûm* bruges ofte med legemsdele til at beskrive en holdning. Et folk, der løfter øjnene, har *hovmodige øjne* (Ordsp 30,13) og løftede øjne er *hovmodige øjne* (*'ēynayim rāmôt* – 6,17). At løfte øjnene betyder *øjnenes stolthed* (*rûm 'ēynayim* – 21,4).

Endelig bruges roden *nś'*, som betyder *løfte*, i hitpa'el om *at hovmode sig* (30,32).

Note til 6,17 — side 150

Blod – Ordet *uskyldigt* (*nāqî*) findes i Ordsprogenes Bog kun her og i 1,11.

Note til 6,18 — side 150

Plan – Ordet står næsten altid i pluralis (kun seks steder i GT (og kun uden for Ordsprogenes Bog) er det i singularis). Det er planer, som man vil handle efter og føre ud i livet. I 16,3 står *planer* parallelt med *gerninger* (DO31). *Retfærdiges planer sigter på ret* (12,5). *Planer efter rådslagning bliver til virkelighed* (20,18). *Den flittiges planer fører til gevinst* (21,5). *HERREN lader planer blive til virkelighed* (16,3). Men alt for ofte er menneskers planer onde og så kan de ende med blodsudgydelse (6,17-18). *Onde planer vækker HERRENS afsky* (15,26). Se *NIDOTTE 2*, 308.

Note til 6,18 — side 150

Hurtigt – Hurtigheden gælder fødderne og ikke måden at løbe på (Waltke, *Proverbs I*, 347). Participlet er hunkøn og pluralis, som svarer til fødderne, som er hunkøn og dualis. Hurtigheden gælder fødderne og ikke måden at løbe på (Waltke, *Proverbs I*, 347). Participlet er hunkøn og pluralis, som svarer til fødderne, som er hunkøn og dualis.

Note til 6,19 — side 151

Forfader – Waltke, *Proverbs I*, 348 henviser til H. Ringgren, *TDOT*, 1:190.

Note til 6,19 — side 151

Brødre – Der er tilsvarende en advarsel i Amenemopes Visdomsbog (Trettende Kapitel): *Behandl ikke en Mand forkert (med) Penselen paa Bogrullen, for det er en Afsky for Gud. Aflæg ikke Vidnesbyrd med falsk Tale, og ophæv ikke en anden (Mands Vidnesbyrd) med din Tunge* (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregler*, 120).

Note til 6,21 — side 151

Læg det/dem – Her bruges et hebraisk ord, *'ānad*, der kun findes her og i Job 31,36, hvor det står i en lignende sammenhæng. Begge steder i poesi og i andet halvvers. *Om din hals* bruges også i 1,9.

Note til 6,22 — side 152

Ledelse – Når du går betyder *gå omkring, vandre hid og did*. Der er nu igen tale om singularis, og det skyldes if. Toy, *Proverbs*, 134 (Toy bytter om på rækkefølgen af v. 22 og v. 23) og Meinhold, *Die Sprüche*, 117 (Meinhold overvejer, om der bliver skildret et moderligt billede af visdommen: hun er som en mor, der tager sit barn ved hånden, våger over det, når det sover og taler kærligt til det, når det vågner), at det er visdommen, der tænkes på.

Note til 6,22 — side 152

Foretager sig – Longman, *Proverbs*, 177–78 gør opmærksom på, at de tre verber i v. 22 udtrykker det, han foretager sig i de vågne timer og det, der sker, mens han sover, indtil han vågner. De første to verber og et tredje (*står op*), som er synonymt med (*vågne*) findes i 5 Mos 6,7; 11,19.

Note til 6,23 — side 152

Lampe og lys – Symboler på Guds velsignelse og beskyttelse (sml. Job 33,28-30; Sl 18,29; 36,10). Ved hjælp af Guds lampe kunne Job vandre sikkert midt i mørket. Se Kjøller-Rasmussen, *Job*, 293.

Note til 6,24 — side 153

Overgangsvers – *Vogter dig mod* peger tilbage til v. 22 og danner en inklusio med v. 20 (*holde* og *vogte* er oversættelser af to forskellige hebraiske ord, der kan bruges synonymt). Omtalen af den onde og fremmede kvinde (eller en anden mands hustru) peger frem mod belæringens hoveddel (v. 25-35).

Note til 6,25 — side 153

Skønhed – Roden *yph* bliver ofte brugt sammen med ord som *form* (*tō'ar*) og *udseende* (*mar'eh*), og det viser, at det drejer sig om en ydre skønhed. Se til 11,22.

Note til 6,25 — side 154

Antimonsulfid – Antimon er et grundstof med nummeret 51 med atomtegnet (Sb). Svovlforbindelsen *antimon(III)sulfid*, spydglans, Sb_2S_3 blev i oldtiden anvendt til kosmetik. Se Niels F. Gram, Hans Toftlund Nielsen, Ove W. Dietrich, Svend Erik Rasmussen, Sven Karup-Møller: *antimon* i Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 13. oktober 2022 fra <https://denstoredanske.lex.dk/antimon>.

Note til 6,25 — side 154

Øjensminke – Øjensminken hedder på hebraisk *pûk* og en af de tre døtre, Job fik i anden omgang, hed Keren-Happuk (Job 42,14), som betyder noget i retning af sminkedåse (se Kjøller-Rasmussen, *Job*, 418). Arkæologien har afdækket forskellige former for beholdere og redskaber til brug af kosmetik (Waltke, *Proverbs I*, 354).

Note til 6,26 — side 154

Skøge – Paulus advarer mod at begå utugt, fordi de vil komme til at opleve Guds vrede, men ikke nødvendigvis miste livet (1 Kor 6,13-20; Gal 5,19-21; Ef 5,5; 1 Thess 4,1-8). Ægteskabsbrud er endnu værre, fordi det indebærer at bryde et ægteskabsløfte (se 2,17), handle forkert over for en ægtefælle, ødelægge et hjem, og straffen kommer ud af kontrol.

Note til 6,27 — side 154

Undgåelighed – To illustrationer med ild (v. 27-28) viser, at den sammenhæng, der er mellem handling og konsekvenser, også findes på det moralske område (v. 29).

Note til 6,30 — side 155

Retorisk spørgsmål – Toy, *Proverbs*, 140, Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 118, Meinhold, *Die Sprüche*, 120 og McKane, *Proverbs*, 330. Derimod opfatter Waltke, *Proverbs I*, 357 og Longman, *Proverbs*, 179–80 det som en konstatering.

Note til 6,32 — side 156

Ødelægge – Verbet *šāḥat* betyder at lægge i ruiner.

Note til 6,33 — side 157

Udslettelig – Deres skam bliver ikke *slettet*. Ordet *māḥā* bruges om at vaske ren om at skylle en skål ren (2 Kong 21,13), om at tørre sig om munden (Ordsp 30,20) og om at tørre tårerne af ansigtet (Es 25,8). Det bliver ofte brugt om at slette noget, der er skrevet til en slags minde om noget (2 Mos 32,32; 4 Mos 5,23; 5 Mos 9,14) og kan bruges metaforisk om at udlette en synd (Sl 51,3; 109,14; Es 44,22). Her betyder det, at skammen aldrig vil blive fjernet.

Note til 6,34 — side 157

Under ingen omstændigheder – Det understreges af de fire gange, det hebraiske ord *lōʾ* bruges i v. 33b-35. Det oversættes *aldrig*, *skånselsløs* (dvs. viser ikke skånsel) og *ikke* (to gange).

Note til 6,34 — side 157

Ægtemand – Han beskrives her som en *mand* (*geber* – sml. *ʾādām* og *ʾîš* i v. 27), der betyder en mand med styrke og kvalifikationer (se s. 58).

Note til 6,34 — side 157

Vrede – *Ḥēmā* er afledt af verbet *yḥm*, som betyder *at være varm*, *brændende*, hvorefter betydningen *vrede*, *ophidselse* bliver afledt.

Note til 7,2 — side 159

Øjesten – Ordet *ʿišōn*, betyder egentlig *pupil* og bruges to gange med *øje* (*ʿayin*) – her og i 5 Mos 32,10 og desuden i Sl 17,8 uden *øje* (*ʿayin*).

Note til 7,3 — side 159

Bønneremme – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 120 nævner, at disse *tefilin* blev bundet syv gange rundt om venstre arm og syv gange rundt om den mellemste finger.

Note til 7,4 — side 160

Slægtning – Ordet for *slægtning* (*mōdāʿ*) findes kun her og i Ruth 2,1.

Note til 7,5 — side 160

Bånd – Verset bliver også bundet sammen med 7,1-2 ved det hebraiske verbum *šāmar*, der i DO92 oversættes på tre forskellige måder: *bevare*, *holde* og *vogte*.

Note til 7,6 — side 161

Vinduet – Det hebraiske ord for *vindue*, *ḥallon*, kommer af verbet *ḥll* II, der betyder gennembore, udhule. I beretningen om Elisa og kong Joash, der besøger ham, beder Elisa kongen åbne vinduet, så der må sikkert have været trælåger, der kunne lukkes for vinduesåbningen (2 Kong 13,17).

Note til 7,6 — side 161

Vinduesgitter – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 121–22. Waltke, *Proverbs I*, 371n50 citerer W.G.Plaut (*Proverbs*, 100), som bemærker, at glas til vinduer først kom i brug i det romerske imperiums tid.

Note til 7,7 — side 161

Uerfarne – Det ser ud, som om DO92 har flyttet ordet *naʿar* (*ung mand*) op efter *bappētāʾim* (*blandt de uerfarne*), som if. BHS er en mulighed.

Note til 7,7 — side 161

Andet verbum – Det er naturligt at følge Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 122, som mener at der er tale om en konsekutiv imperfektum, selv om det ikke markeres med *we* som ved det første verbum.

Note til 7,8 — side 161

Gaden – Her anvendes et sjældent poetisk ord *šūq*. Det betyder: gade (som kan lukkes med en port) i en by og bruges desuden i Højs 3,2 og Præd 12,4.

Note til 7,8 — side 161

Hjørne – Hjørne bruges mest om arkitektoniske detaljer. Det kan beskrive alterets hjørner (2 Mos 27,2), hjørnerne på alterets afsats (Ez 43,20), et hus (Job

1,19), porte (Jer 31,40), en bymur (Neh 3,24), hjørnetårne (Sef 1,16) og hjørner i en by (2 Krøn 28,24). Her og i v. 12 bruges det om gadehjørner, mens det i 21,9 og 25,24 bruges om et hjørne eller en krog på taget.

Note til 7,8 — side 161

Skride frem – DO31: *skred frem*. Verbet *šā'ad* betyder normalt: marchere, vandre højtideligt (evt. i en procession). Det bruges f.eks. 2 Sam 6,13; Dom 5,4; Hab 3,12.

Note til 7,8 — side 161

Uden at tænke sig om – Meinhold, *Die Sprüche*, 126 mener, at det er uklart, om den uerfarne bevidst går hen til den fremmede kvinde eller ej, om han går derhen intetanende eller ej. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 122–23 taler om, at han går frem og tilbage foran huset for at se, om den fremmede kvinde, som han længes efter, dukker op. Waltke, *Proverbs I*, 372 er derimod overbevist om, at han ikke var en umoralsk ung mand, der var på vej til netop hendes hus. Der tales nemlig i det følgende om, at hun kom for at lokke ham med sine indsmigrende ord.

Note til 7,9 — side 161

Aftendæmringen – *Nešep* betyder egentlig det tidspunkt, hvor det blæser op, og det kan bruges om aftendæmringen som her og om daggry som i Job 7,4. Her tydeliggøres det, at det er aftendæmringen med tilføjelsen: *ved dagens aften*.

Note til 7,9 — side 162

Nattemørke – Nattemørke er to ord *nat* og *mørke* opfattet som hendiadys.

Note til 7,9 — side 162

Frembrud – Den hebraiske tekst har ordet *øjesten* (*ʾišôn*), og det skulle betyde nattens midte, altså midnat. Men det giver ikke god mening. Bedre er det at se på det samme ord, som findes i 20,20. Her er der tale om *bēʾišôn* som ketiv (se LXX og Vulg), mens det giver god mening at følge qere: *beʾēšûn*, der betyder *ved (mørkets) frembrud*.

Note til 7,10 — side 162

I møde – *Lēyiqrāʾtô* kan opfattes som en infinitiv af II *qrʾ*, *at møde ham* (BDB, 896–97), men kan også opfattes som en præposition: *mod, over for: kvinden var over for ham*.

Note til 7,10 — side 162

Skøge – Der bruges det almindelige ord for skøge og ikke *helligskøge* (*qēdēšâ* – se 5 Mos 23,18). Grænsen mellem almindelige skøger og helligskøger har dog nok været flydende. Juda går ind til Tamar, som er klædt som en skøge (1 Mos

38,15), men da han senere spørger efter hende, spørger han efter en helligskøge (1 Mos 38,21).

Note til 7,10 — side 162

Genkendes – Beatrice A. Brooks, “Fertility Cult Functionaries in the Old Testament”, i *Journal of Biblical Literature* (Society of Biblical Literature, 1941), 236–38 beskriver skøgerne sådan: “De klædte sig omhyggeligt og prangende med skarlagensrøde klæder med mange smykker og brugte kosmetik (Jer 4,30; Ez 23,40). Ud fra Ordsp 7,10 og Tamar-historien (1 Mos 38,19) kunne de genkendes på deres klæder. Muligvis sang de for at påkalde sig opmærksomhed (Es 23,16) og havde et specielt mærke på panden (Jer 3,3), som skilte dem ud fra andre. De blev fundet ved vejkanten (Tamar, Ez 16,25 og Ordsp 7,12), på alle høje bakker og under alle grønne træer (Jer 2,20), ved helligdomme (Ez 16,24) og på tærskelpladser (Hos 9,1). De boede ved byporten (Rahab) eller i deres egne huse. De var somme tider gift (Gomer), selv om den gifte skøge var fordømt af Hos 2,4; Ez 16,1-63 og Ordsp 7,19-23”.

Note til 7,10 — side 162

Bagtanker – Ordret står der et *skjult hjerte* (*wēnəšurat lēb*) – sml. Es 48,6; 65,4.

Note til 7,11 — side 162

Rastløs – Her bruges et hebraisk ord, *hōmîyâ*, af verbet *hāmā*, som betegner en kombination af høj støj og vedvarende bevægelser. Det kan bruges om en larm i byen (1 Kong 1,41; Sl 46,7), om fjender, der larmer (Sl 83,3), om have, der larmer (Es 17,12), om hunde, der giver hals (Sl 59,7), om sjælen og hjertet, som skælver (Sl 42,6; Jer 4,19). Det bruges her om den fremmede kvinde og i Ordsp 9,13 om den tåbelige kvinde (Tåbeligheden).

Note til 7,12 — side 162

Alle steder – Til gader og torve, se 1,20.

Note til 7,14 — side 163

Måltidsofre – Der er tale om en speciel slags offer, som blev praktiseret af både kana'anæere og israelitter. Formålet var at binde guddommen og deltagerne i ofret sammen gennem et måltid, hvor både guddommen, præsterne, den, der gav offergaven og gæster deltog (3 Mos 7,11-21; 1 Sam 9,11-13; Jer 7,21). Når guddommen “havde spist” fedtet og indvoldene, blev visse dele af resten givet til tempelpersonalet, og den, der gav offergaven og de inviterede gæster spiste resten i hjemmet. Formodentlig har hun præsenteret sig som en tilhænger af en fremmed kult, da hverken prostitution eller ægteskabsbrud var tilladt inden for Israels tro. En særlig form for måltidsofre var et løfteoffer, som bliver givet, når guddommen har svaret på bønner.

Note til 7,16 — side 164

Seng – Ordet for *min seng* findes otte gange i poesi og kun én gang i prosa (5 Mos 3,11). Tre gange står det parallelt med *leje* – Sl 6,7; Am 3,12 (DO92: *divan*); 6,4 (DO92: *divan*). Det kan bruges om en seng, som man sover på (Sl 132,3 [DO92: *leje*]), men også om en divan, man ligger og spiser på (se stederne i Amos' Bog).

Note til 7,16 — side 164

Har lagt tæpper – Her anvendes to sjældne ord (*rābadtî* og *marbaddîm*), som også kendes fra ugaritisk (ca. 1400 f.Kr.). Se Kitchen, "Proverbs and Wisdom Books of the Ancient Near East", 107, Waltke, *Proverbs I*, 378, *UW*, 287 nr.2483 og *NIDOTTE* 3, 1037.

Note til 7,16 — side 164

Brogede – *Hāṭubôt* findes kun dette ene sted og leksika (se f.eks. *KBL*, 290) tænker som regel på to forskellige rødder *ḥṭb*, hvor den ene betyder *skære* eller *samle træ* og den anden betyder *have mange farver*. Det er foreslået, (se Waltke, *Proverbs I*, 364n18, der henviser til en artikel af M. Görg: "Beobachtungen zur Basis *ḤṬB*", *BN* 5 [1978], 7-11), at der kun er én rod, og ud fra egyptiske kilder og brugen af verbet i Sl 144,12 (DO92: *udskåret*) kan betydningen være: *behandle et materiale på kunstfærdig måde*. Waltke oversætter: *broderede stoffer*.

Note til 7,16 — side 164

Lærredsstoffer – Ordet *'etûn* findes kun dette ene sted, og man kender ikke dets oprindelse (Kitchen, "Proverbs and Wisdom Books of the Ancient Near East", 107).

Note til 7,17 — side 164

Seng – Der bruges her et andet ord for seng, nemlig *miškābî*, *leje*. Ordet betyder ordret: *et sted, hvor man ligger ned*. Ordet kan være brugt som synonym til *divan*, men det er også andre steder tydeligt brugt i forbindelse med elskov (1 Mos 49,4; Es 57,7-8). I Ordsprogenes Bog bruges det desuden i 22,27 (se s. 417).

Kong Og havde if. 5 Mos 3,11 en seng af jern, som var ni alen lang og fire alen bred (ca. 4,5 m x 2 m if. DO92's ordforklaring). Carl Friedrich Keil, *Die Bücher Mose's II: Leviticus, Numeri und Deuteronomium*, Biblischer Commentar über das Alte Testament udgivet af Carl Friedrich Keil og Franz Delitzsch (Leipzig: Dörffling und Franke, 1870), 427 regner med 3,7 m x 1,7 m. Han bemærker desuden, at kong Og tilhørte refaitterne, som ligesom anakitterne var særlig høje (se 5 Mos 2,11). Amos taler om elfenbenslejer (Am 6,4), som har været senge med udsmykning af elfenben.

Note til 7,17 — side 164

Myrra – *Myrra* (*mōr*) er en velduftende gummeharpiks, der blev brugt både i flydende og i fast form. Den blev tappet af arabiske eller afrikanske balsamtræer.

Myrra blev også pulveriseret til et fint pulver, som kunne placeres mellem kvindens bryster i en lugtepose (Højs 1,13). Keel, *The Song of Songs*, 65–66 beskriver egyptiske amuletposer, som blev båret mellem brysterne og har en illustration fra Egypten. Han nævner endvidere, at myrra blev også brugt i flydende form til de hellige kar og præsterne i det gamle Israel (2 Mos 30,23-38).

Note til 7,17 — side 164

Aloe – *Aloe* er et kostbart krydderi fra Sydøstasien og Nordindien. Ordet *ʾāhālīm* eller *ʾāhālôt* findes kun 3 steder (her og Sl 45,9; Højs 4,14) og er et indisk låneord. I Bibelen forekommer det alle tre steder sammen med myrra. Se Waltke, *Proverbs I*, 379 og *KBL*, 17. If. Keel, *The Song of Songs*, 180 stammer aloe fra et aromatisk træ og ikke fra sukkulenten aloe, hvis olie blev brugt til at salve Jesu legeme med (Joh 19,39-40).

Note til 7,17 — side 164

Kanel – *Kanel* (*qinnāmōn*) stammer fra barken på et træ, der vokser på Sri Lanka og den indiske kyst. Barken blev skrællet af, saften blev samlet op, og barken blev tørret og solgt.

Note til 7,19 — side 165

Manden – Det behøver dog ikke at være et afvisende udtryk, siger Waltke, *Proverbs I*, 381, hvor han citerer Fox, *Proverbs 1–9*, 248 for det modsatte synspunkt. På hebraisk kan man i visse tilfælde bruge den bestemte form, hvor vi normalt vil bruge det personlige pronomen. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 128 siger, at det er rigtigt, at den bestemte artikel i *manden* (*hāʾiš*) tjener til at udpege manden som netop skøgens mand, men på den anden side er det karakteristisk, at hun ikke siger *min mand* (*ʾišī*), og dermed ignorerer hun det kærligheds- eller pligtforhold, som hun har til ham, og hun taler til ham som til en fjerntstående.

Note til 7,20 — side 166

Fuldmåne – Udtrykket *lěyôm hakkeseʾ*, *fuldmåne*, findes kun her og i Sl 81,4. Betydningen kendes fra de gamle oversættelser og man har senere fundet et parallelt udtryk på akkadisk (Waltke, *Proverbs I*, 364n28).

Note til 7,21 — side 166

Overtalende ord – *Med hendes læbers glathed* (*bēḥēleq šēpāteyhā*) lyder det ordret.

Note til 7,22 — side 166

Uden at tøve – Ordet *piʾōm* oversættes normalt *pludselig* (f.eks. 3,25; 6,15).

Note til 7,22 — side 166

Slagtingen – If. Meinhold, *Die Sprüche*, 130 er der tale om bidende ironi, da det stærke og stolte dyr ikke frivilligt går i døden, som den unge mand er villig til. Oksen føres til slagtestedet, hvor den må lade livet. Oksen (eller tyren) nævnes også senere i Ordsprogenes Bog (14,4; 15,17). Slagtingen foregik ved, at halsen blev skåret igennem under struben, så både luftveje, spiserør og halspulsåre blev skåret over og medførte den øjeblikkelige død.

Note til 7,23 — side 167

Leveren – *Leveren* (*kābēd*) er på semitiske sprog afledt af verbet *kābed*, at være tung. Det skyldes nok, at leveren er fuld af blod. Menneskets lever nævnes kun et andet sted i den hebraiske tekst, Klages 2,11 – ellers er der tale om dyrelever (se *NIDOTTE* 2, 587).

Note til 7,23 — side 167

Flyver – Det hebraiske ord betyder egentlig *skynder sig* (*mahēr*).

Note til 7,23 — side 167

Liv – Her bruges ordet *nepesš*, som andre steder har betydningen: sjæl. Her betyder det liv. Se s. 58.

Note til 7,25 — side 167

Slå ind på – Med verbet *sātâ* (*dreje af* – se 4,15) bruges endnu et synonym til *nātâ* (v. 21) og *sûr* (*vende sig bort* – se 3,7 og noten side 616).

Note til 7,25 — side 167

Forvilde sig ind på – Det bruges i 1 Mos 21,14 om Hagar, der forvild i ørkenen og i Es 28,7 om en fuld mand, der *vakler*, efter at han har drukket øl.

Note til 7,26 — side 168

Egentlig – Sml. DO31: *Thi mange ligger slagne, hvem hun har fældet*.

Note til 7,26 — side 168

Slagne – *Hālālîm*, betyder egentlig dem, der er gennemboret, og det bruges meget ofte om de faldne i en krig.

Note til 7,26 — side 168

Talrige – Ordet *‘āšûm* (*‘āšûmîm*) betyder egentlig *mægtige, stærke*, men parallellen med *rabbim* i v. 26a taler for, at det her oversættes: *talrige*.

Note til 7,26 — side 168

Slået ihjel – Egentlig står der: *alle er hendes ihjelslagne*. Der er brugt et passivt participium i pluralis, som har subjektet for handlingen som et possessivt suffiks.

Note til 7,26 — side 168

Krig – Waltke, *Proverbs I*, 385 peger på, at billedet svarer til den babyloniske Ishtar og den sumeriske Inanna, som begge har den dobbelte funktion som gudinder for kærlighed og krig.

Note til 7,27 — side 170

Personificering – Davidson, “Proverbs 8 and the Place of Christ in the Trinity”, 33–54 finder allerede i Siraks Bog (24,1-29) og Visdommens Bog (8,3 og 9,9) en fortolkning af visdommen, som er mere end en poetisk personifikation. Der er forskellige steder i NT (Joh 1,1-3; 1 Kor 1,24.30; Hebr 1,1-4), som beskriver Jesus som visdommen og hentyder til Ordsp 8,22-31. I oldkirken og ved diskussionerne i det 4. århundrede var Ordsp 8,22-31 et af de mest populære afsnit fra GT, som blev brugt om Jesus Kristus. Den kristologiske tolkning var stadig populær op i det 18. og 19. århundrede.

Davidson siger, at de fleste i dag vil sige, at personifikationen er poetisk og ikke har noget at gøre med en guddom ved siden af HERREN eller en del af treenigheden. Andre kan sige, at den umiddelbare kontekst taler for en poetisk personifikation, men at den er en forberedelse for den forståelse, vi møder i NT, at den, der var med ved skabelsen, var Sønnen, Guds evige ord, visdom og magt. Davidson forstår Visdommen som en guddommelig person, der har de samme egenskaber, som normalt kun bruges om HERREN. Han konkluderer, at beskrivelsen af visdommen passer fint med Sønnen i Treenigheden. Ordsp 8 henviser med beskrivelsen af en fødsel på samme måde som Sl 2,6-7 til den formelle indsættelse i et embede. Ordsp 8 taler ikke om en tid, hvor visdommen (Sønnen) ikke eksisterede, men om en tid, før han blev indsat i sit embede som Søn. Sproget i 8,30-31 er også væsentligt. Det beskriver en mellemmand mellem Gud og mennesker. Der er tale om en dygtig håndværker, som jublede (legede, dansede) foran Gud og samtidig jublede (legede, dansede) i den skabte verden (med menneskebørnene). Han slutter med at sige, at teksten ikke taler om en tid, hvor den ene person i den treenige Gud ikke eksisterede eller en evig underordning af den ene under den anden. Derimod er der beskrevet en tid før universets skabelse, hvor den ene person i den treenige Gud – sandsynligvis efter gensidig overenskomst – blev indsat i en rolle som mellemmand mellem Gud og mennesker, en rolle, som senere blev tydelig, da han blev født ind i vor verden af jomfru Maria.

Note til 8,1 — side 172

Erklæring – I LXX er det ikke visdommen, der taler: *Du skal proklamere visdom*. Den hebraiske verbalform kan være enten 3.sg.f. eller 2.sg.m.

Note til 8,6 — side 174

Det rette – ser ud til at være en oversættelse af *nēkōhîm* – *rette ting* – som foreslås i BHS, sml. v. 9, hvor det er oversat: *ligefremme* (Toy, *Proverbs*, 166). Waltke, *Proverbs I*, 387n14 får den samme betydning ved at tolke ordet som en

fejlskrivning af *nəgādîm*, som er dannet af præpositionen *neged* (*overfor*). I den hebraiske tekst står der *nəgîdîm*, som betyder *prinser, regenter*. Ordbøger som *GB*, 483 (sml. *BDB*, 618: *ting, der har med prinser at gøre*) har tidligere foreslået, at ordet kan bruges i overført betydning: *det ædle* (se DO31: *ædel tale* og sml. Fil 4,8). Meinhold, *Die Sprüche*, 138 fastholder den hebraiske tekst og mener, at det tilføjer teksten en nuance, som man ikke skal lægge til side.

Note til 8,6 — side 174

Vigtig vejledning – Visdommen står i vejen for de forførende hensigter, som kommer fra de onde mænd (1,11-14) og den fremmede kvinde (7,14-20).

Note til 8,7 — side 174

Tale – Ordet *forkynder* er oversættelsen af et ord, der har en bred betydning på hebraisk. Det kan bruges om *at meditere* eller *grunde over* (15,28, sml. Sl 1,2), om løven, der *knurrer* (Es 31,4), om *at mumle* (Es 8,19) og som her om *at tale*.

Note til 8,8 — side 174

Retfærdige – Forholdsordet *i* angiver en egenskab (se *GK*, §119i og *IBHS*, 198, §11.2.5e). DO92 er ikke så let at gennemskue. Man kan forestille sig, at de har opfattet *bəšedeq* som måden, ordene er talt på. Betydningen ville så være: *alle min munds ord er [talt i] retfærdighed*.

Note til 8,8 — side 174

Listigt – Verbet *nīptāl* betyder: *sno, fordreje* og kan have bibetydningen *listighed*. I Job 5,13 er det oversat: *listige*.

Note til 8,9 — side 174

Ligefremme – *Nəköhîm* er enten en gentagelse af ordet, som nogle retter til i v. 6 eller et synonym til *nəgîdîm*.

Note til 8,9 — side 174

Denne bog – Kun den slags personer kan se, at der er sandhed i Visdommens ord. Det er et af de eneste steder i GT, hvor vi møder en sådan erkendelse, som vi ellers først og fremmest finder i Johannes-Evangeliet (3,21; 7,17).

Note til 8,10 — side 174

Tage imod – Waltke, *Proverbs I*, 399 henviser til, at *lāqah* kan have betydningen: *tage*, dvs. *udvælge*. Se f.eks. 5 Mos 4,20 og 1 Kong 11,37 (DO92: *udtager*). Se også *NIDOTTE* 2, 814. Det giver også god mening her. En ordret oversættelse kunne være: *Vælg min belæring og (vælg) ikke sølv, (vælg) kundskab frem for ud-søgt guld*.

Note til 8,11 — side 175

Vers 11 – Alle hebraiske håndskrifter og de tidlige oversættelser har dette vers, men der er mange, der mener, at det er en senere tilføjelse. Man kan forestille sig, at en afskriver har tilføjet det ved en fejltagelse, fordi der er store ligheder mellem 3,14 og 8,10, der begge rummer sammenligninger med sølv og guld. Det er det eneste sted i Visdommens tale, hvor hun taler om sig selv i 3. person. Se Waltke, *Proverbs I*, 388n23, sml. Meinhold, *Die Sprüche*, 139. Andre ser ud til at acceptere verset som en del af den oprindelige tekst: McKane, *Proverbs*, 346, Scott, *Proverbs*, 66 og Longman, *Proverbs*, 200–01

Note til 8,11 — side 175

Hvis man ser bort fra v. 13, som ikke helt passer ind i sammenhængen, så er der if. Meinhold grundlag for følgende opdeling af indholdet:

- A. Udsagn om Visdommen selv (v. 12).
- B. Formueerklæring (v. 14).
- C. Fordel for tilhængerne (v. 15-16).
- A'. Udsagn om Visdommen selv (v. 17)
- B'. Formueerklæring (v. 18-20)
- C'. Fordel for tilhængerne (v. 21).

Note til 8,12 — side 175

Karakter – Jeg er Visdommen som Visdommen indleder med svarer til HERRENS præsentation af sig selv: *Jeg er HERREN*. Se Davidson, “Proverbs 8 and the Place of Christ in the Trinity”, 42, hvor han også nævner paralleller som: *Jeg er Ishtar fra Arbela* og *Jeg er Isis, den guddommelige*.

Note til 8,13 — side 175

Tale – Mund er metonym for tale.

Note til 8,13 — side 175

Beholde verset – Se overvejelserne i Waltke, *Proverbs I*, 388n27.

Note til 8,13 — side 176

Hovmod og stolthed – *gē'ā wēgā'ôn* – læg mærke til ordspillet.

Note til 8,13 — side 176

Begge de to hebraiske ord kommer af den samme rod (*gā'ā*), der betyder at være eller at blive stor. Ordet bruges om siv, der *gror* (Job 8,11) og om vand, der står højt (Ez 47,5 [DO31]). Hvis Job holder hovedet højt (Job 10,16), vil det være hovmod. Det første af ordene (*gē'ā*) findes ikke andre steder, men dets betydning er klar ud fra roden og sammenhængen. Sml. adjektivet *ge'eh*, der bruges i pluralis i 15,25 og 16,19: *hovmodig*. Det andet ord kan referere til HERRENS storhed (Es 24,14) og Israels lands frugt skal blive til stolthed og pryde (Es 4,2). Men det kan

også betyde menneskers stolthed forstået som en selvtilstrækkelighed (sml. Ordsp 16,19; 29,23).

Note til 8,13 — side 176

Svigefuld tale – Visdommen bruger som et klimaks ordet: *hader jeg* for at understrege, at de ting, der er nævnt i dette vers, ligger langt fra hendes dyder.

Note til 8,14 — side 176

Råd og fornuft – Med det sidste udtryk, hvor det igen hedder: *hos mig er*, vender visdommen tilbage til en egenskab, hun har.

Note til 8,14 — side 176

Jeg er – Hverken DO31 eller DO92 eller LXX ser forskellen mellem formuleringerne i v. 14 og oversætter tre gange: *jeg har*. Både Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 138, Waltke, *Proverbs I*, 402 og Meinhold, *Die Sprüche*, 133 skelner mellem *jeg har* og *jeg er*.

Note til 8,15 — side 176

Herske over andre – Waltke henviser til en undersøgelse af den grundlæggende struktur i kongedømmet i den nære orient. Her påpeger Ishida fire træk: 1) dynastisk efterfølgelse, 2) guddommelig udvælgelse, 3) under særlige omstændigheder udpegelse af en folkeforsamling og 4) somme tider godkendelse af en overherre. Waltke, *Proverbs I*, 403 henviser til Tomoo Ishida, *The Royal Dynasties in Ancient Israel: A Study on the Formation and Development of Royal-Dynastic Ideology*, Beiheft Zur Zeitschrift Für die Alttestamentliche Wissenschaft (Berlin; New York: W. de Gruyter, 1977), 7–25.

Note til 8,15 — side 176

Konger – Der er en påfaldende parallel mellem forholdet mellem Visdommen og kongen og forholdet mellem gudinden Ma'at i Egypten og den egyptiske hersker. Ma'at var tronens fundament og kongen, der blev opfattet som guden Ra's stedfortræder på jorden, var elsket af Ma'at. Kongens opgave var at sørge for Ma'at i stedet for uretfærdighed. Se Kayatz, *Studien zu Proverbien 1–9*, 117–18 og Meinhold, *Die Sprüche*, 141.

Note til 8,15 — side 176

Fastsætter – Det hebraiske verbum *ḥqq* betyder *at fastsætte, udhugge, bestemme*. Det kan bruges om en regent, som fastsætter love og regler (sml. 31,5; Es 10,1; Jer 31,35). Bemærk også brugen af *ḥōq* (*grænse*) i forbindelse med skabelsen i v. 29.

Note til 8,16 — side 176

Stormænd – Ordet *šārîm* kommer fra det akkadiske *šarrum*. Det bruges blandt andet af Kyros, der i en tekst (VAB 3 127 No VI) siger: *anāku Kuraš LUGAL*

Achaemenid, som betyder: *Jeg er Kyros, kongen* (LUGAL er det sumeriske tegn for *šarru* i akkadiske tekster), *akæmeniden*. Se *CAD*, Bd 17, Š del II, 78. Det findes på ugaritisk i formen *šr* (se *UW*, 315 nr.2680) og bruges som en titel for El i betydningen: fyrste.

Note til 8,17 — side 177

Egyptiske tekster – Kayatz, *Studien zu Proverbien 1–9*, 101–02 taler om den reciprokke formel (*Jeg elsker dem, der elsker mig*). Den personificerede visdom er i sammenhængen sat i en meget nær forbindelse med HERREN og optræder som en anskueliggørelse af HERREN. Det er nu påfaldende, at denne reciprokke formel i GT aldrig forekommer i HERRENS mund. Vendinger med *elske* (*ʿāhab*) med Gud som subjekt og konkrete mennesker som objekt findes i det hele taget kun tre gange og refererer til konger (2 Sam 12,24 og Neh 13,26 om Salomo samt Es 48,14 om Kyros), hvilket kan hænge sammen med opfattelsen af konger som Guds sønner. Ellers anvender man i GT udtrykket *glæde sig over* (*rāšā*) om HERRENS kærlighed (Sl 147,11; 149,4). Hvor der i den forstand overhovedet tales om HERRENS kærlighed, refererer den næsten udelukkende til folket. Kun enkelte steder i Ordsprogenes Bog findes sådanne udsagn om enkeltpersoner (3,12 og 15,9). Den reciprokke formel (*HERREN elsker den, der elsker ham*) findes slet ikke.

Denne konstatering står over for det faktum, at der i egyptiske tekster siden det 18. dynasti ofte findes sådanne reciprokke formler om forholdet mellem Gud og mennesker, fx på hjerteskarabæer:

Chonsu elsker den, der elsker ham.

Isis elsker den, der elsker hende.

Tilsvarende hedder det også om Amon-Re, Osiris, Ptah. Disse grundsætning på hjerteskarabæer stammer efter Dioton fra tiden omkring 950-660 f.Kr.

Den reciprokke formel findes også andre steder, f.eks. på Neferhoteps stele:

Gud elsker den, der elsker ham.

Lovpris Amon-Re, den Gud, der elsker den, der elsker ham.

Denne konstatering fører let til den antagelse, at vi i 8,17 har med en formelagtig vending at gøre, som går tilbage på egyptiske forbilleder. Det bliver endda forstærket af et grammatisk kendemærke, fordi der i ketiv står: *Jeg elsker den, der elsker hende*. Det ligner altså nøjagtig den på egyptisk faste formulering. Den masoretiske fortolkning bringer så et udtryk, som virker mere udglattende, og den form, som man forventer: *jeg elsker den, der elsker mig*.

Note til 8,18 — side 177

Rigdom og ære – J. Gordon McConville, *Law and Theology in Deuteronomy*, JSOT (Sheffield: Department of Biblical Studies, 1984), 15 har undersøgt forholdet mellem retfærdighed og velsignelse og konkluderer: “På samme måde som velsignelse er utænkelig uden retfærdighed og lydighed, så er lydighed utænkelig uden velsignelse”.

Note til 8,18 — side 177

Velstand – Waltke, *Proverbs I*, 405. Sml. også *BDB*, 842 og *GB*, 675, hvor ordet i Ordsp 8,18 beskrives som den rigdom, der kommer som følge af retfærdige handlinger. Ordet oversættes: *velstand* eller *lykke*.

Note til 8,19 — side 178

Rent guld – Ordet for *rent guld* (*paz*) findes kun dette ene sted i Ordsprogenes Bog. Det findes i alt ni gange i GT og normalt i parallel med andre ord for guld (*zāhāb*, *hārûṣ* og *ketem*), f.eks. i Job 28,17; Sl 19,11; 119,127 og Højs 5,11.

Note til 8,21 — side 179

Der er en række ligheder mellem digtet om Visdommens tilblivelse og funktion i forbindelse med skabelsen af verden og flere egyptiske tekster. I de egyptiske tekster, som Kayatz, *Studien zu Proverbien 1–9*, 93–97 gennemgår, betyder tilstedeværelse ved skabelsen af verden en autoritet, en rang og en værdighed. I en udførlig sarkofagtekst fortæller guden Atum sin datter Tefnut, som er søster til Schu, at Ma’at er hendes søster. Han fortæller, at i tiden før skabelsen af verden, var der kun hans to børn, Ma’at og Schu, hans børn, hos ham. De slående paralleler mellem v. 22-31 og egyptiske tekster kan pege på, at Salomo har kombineret egyptiske litterære former og den etiske monotheisme i Israel. Måske har afsnittet v. 22-31 oprindeligt været et selvstændigt digt. Der er en vis diskontinuitet med hensyn til stil og indhold i forhold til v. 11-21, men dets funktion i digtet, at pege på Visdommens autoritet og værdighed og ret til at lede og råde konger, gør, at de to afsnit passer godt sammen.

Note til 8,24 — side 184

Oceaner eller floder – Claus Westermann, *Genesis 1–11*, *Biblischer Kommentar Altes Testament I/1* (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener, 1983, 3.opl.), 145 understreger, at selv om *tēhōm* måske kan have haft en sammenhæng med det babyloniske Tiamat, så fungerer det i 1 Mos 1,2 entydigt til at beskrive en tilstand før skabelsen. At *tēhōm* ikke kan være ment som en mytisk person eller som en personificeret magt, viser det ensbetydende udtryk *over vandene* i slutningen af verset. Alle steder, ordet bruges i GT, betyder det strømme, vandflod og der er aldrig tale om en personificering. Det bruges blandt andet i skabelsessammenhæng i Sl 33,7; 104,6; Job 38,16; Ordsp 3,20; 8,24.27 (oversættes forskelligt i DO92: *det store dyb, urdybet, strømmene*), men uden nogen mytologisk genklang. Tilsvarende siger Heidel, *The Babylonian Genesis*, 99–101, at der ikke er nogen mytologiske bibetydninger i 1 Mos 1,2. I GT er *tēhōm* ikke noget andet end en betegnelse for dybet, havet, eller i det hele taget en stor samling vand. Det er if. Heidel ikke muligt på et sprogligt grundlag at hævde, at *tēhōm* er afledt af Tiamat, men de kan stamme fra samme semitiske rod på samme måde som ordene for jord (hebr.: *’ereṣ* og akk.: *’erṣetu*) og himmel (hebr.: *šāmayim* og akk.: *šamanu*). Se også Vang, “Skabelse og Kamp”, 29.

Note til 8,24 — side 184

Gud skabte – Bemærk, at den positive reference til Guds skabelsesaktivitet (frembringelsen/fødslen af Visdommen) i Ordsp 8,22-31 forekommer i en hovedsætning *før* tidsbisætningerne. I den henseende svarer det til den traditionelle fortolkning af 1 Mos 1,1: I begyndelsen skabte... Se Whybray, “Proverbs VIII 22–31”, 394–95, der dog oversætter *qānā* med *skabe*.

Note til 8,24 — side 184

Kilder – *Vandrige kilder* – egl. *kilder, der er tunge af vand*, hvilket giver god mening, således at der ikke er grund til at ændre i teksten, som der foreslås i BHS.

Note til 8,24 — side 185

Skabte tings tilstand – Det svarer også til, hvad professor Samuel Külling understregede i en forelæsning ved Freie Evangelisch-Theologische Akademie i Basel i efteråret 1975, hvor jeg studerede i 1975-76. Külling talte om skabelsesberetningen i 1 Mos 1,1-2,3. I 1 Mos 2,4 begynder en mere detaljeret gennemgang af menneskets skabelse og forudsætninger for den. Efter indledningen i 2,4a opremser forfatteren en række ting, som ikke var til stede og som var forudsætningen for en have, før han sørgede for, at disse forhold blev til, så han kunne plante en have, hvor mennesket kunne bo og herske over naturen.

Note til 8,27 — side 187

Opbygning – Præpositionen *bē* sammen med en infinitiv.

Note til 8,27 — side 187

Var jeg – Bemærk ordspillet mellem *šāmayim* og *šam ’ānī*.

Note til 8,29 — side 188

Guds befaling – Ordet: *hans mund (pîw)* – sml. 4 Mos 22,18 (DO92: *befaling*). Meinhold, *Die Sprüche*, 147 antyder, at denne linje er en senere tilføjelse, da den bryder strukturen med seks linjer i træk, der begynder på samme måde, men den giver på den anden side en god overgang til det sidste led i v. 29c.

Note til 8,29 — side 188

Grænse – Det hebraiske ord *hōq* kommer af den samme rod som *bēhûqô*, der blev brugt i v. 27. Substantivet bruges i betydningen: lov, lovmæssighed, orden og bud i kontekster, der handler om ret og retfærdighed. I nogle få situationer kan det betyde en grænse, som da Gud ved skabelsen anviser havet en grænse (Job 38,10; Sl 148,6; Jer 5,22).

Note til 8,31 — side 191

Glæde – Substantivet *ša’āšū’îm* findes ni gange i GT og står altid i pluralis. Det er kun her og i Jer 31,20 (DO92: *yndlingsbarn*), at ordet står uden personligt

pronomen. Fem gange står det om lovens opmuntring og glæde midt i en svær situation (Sl 119,24.77.92.143.174 [DO92: *opmuntring*]). Det bruges i sammenhæng med syv af de otte forskellige ord, der i Sl 119 bruges om Guds ord. Se *NIDOTTE* 4, 206–07.

Note til 8,34 — side 194

Dørfløj – Ordet kan også bruges om byportens to fløje som i Dom 16,3 (DO31), og det vil i så fald betegne det sted, hvor man kommer ind og ud af byen. Det er samtidig det sted, hvor man forsamles og meddeler beskeder og retsafgørelser i al offentlighed (sml. 5 Mos 6,9; 11,20 – se Zammit, *The Lachish Letters*, 134–35).

Note til 8,35 — side 194

Den eller de – Ketiv har singularis og qere har pluralis. Der er dog ingen nævneværdig forskel.

Note til 8,35 — side 195

Velbehag – Betydningen af ordet *rāṣôn* kan have to sider. Det kan være negativt, hvis man handler ud fra sin egen vilje og velbehag, så involverer det ens egne ønsker (1 Mos 49,6 [DO: *selvrådighed*]; Dan 11,3 [DO92: *hvad han finder for godt*]). Det kan også være en positiv ting: *velvilje* (Ordsp 16,13.15), en vilje til at søge Gud (2 Krøn 15,15) eller Guds velsignelse (Sl 145,16 [DO92: *med det, de ønsker*]). Når det gælder Gud, kan det betyde *nåde* (5 Mos 33,16; Es 60,10). Guds nåde og velbehag kan antage konkret form: en hustru (Ordsp 18,22) og redning (Sl 106,4). Den, der gør det gode og dermed gør Guds vilje, opnår hans velbehag (Ordsp 12,2). Se *NIDOTTE* 3, 1186 og Waltke, *Proverbs I*, 425.

Note til 9,1 — side 197

Visdommen – Visdommen omtales her måske med en gammel føniskisk singularis: *hokmôt*. Meinhold, *Die Sprüche*, 152 bemærker, at der følger syv verber, som alle er i singularis. Se også til 1,20, note *** og s. 63.

Note til 9,1 — side 197

Bygge – *Har bygget* (*banētāh*) bruges om den proces, det er at frembringe noget ved en særlig slags håndværk. Grundlæggende har *bygge* (*bānāh*) altid betydningen *frembringe* og *skabe*. Både på akkadisk (*banû*) og på ugaritisk (*bny*) bruges ordet om at bygge og at skabe. På hebraisk kan det også have denne dobbelte betydning. Det bruges f.eks. om Gud, der bygger Eva af det ribben, han havde taget fra Adam (1 Mos 2,22).

Note til 9,1 — side 197

Indviet – Meinhold, *Die Sprüche*, 152. Han henviser til indvielsen af Salomos tempel (1 Kong 8,62-65), men finder også en nær parallel i en tekst fra Ugarit,

hvor guden Ba'als palads indvies (II AB VI 35-53 – se *ANET*, 134) og en tekst om indvielsen af Assurnasirpal II's palads, hvor der var 69.574 gæster til indvielsesmåltidet (*ANET*, 558–60).

Note til 9,2 — side 199

Krydret og stærk – LXX har tilføjet: *hun har blandet vinen i et fad* og det må hænge sammen med grækernes skik med at blande vin med vand. Det var noget meget negativt i jødisk tankegang i kongetiden (Es 1,22). Senere blev det åbenbart mere almindeligt – se 2 Makk 15,39.

Note til 9,2 — side 199

Vin – Ordsprogenes Bog har to forskellige holdninger til vin. I 20,1 giver vin og øl ballade. I 21,17 og 23,19-21 ender overdreven brug af vin med fattigdom. I 31,4-5 ender drikkeri med, at retten ikke bliver stadfæstet. Men der kan også tales positivt om vinen, som i 3,10 symboliserer liv og overflod og den bliver krydret af Visdommen selv i 9,5. Den samme dobbelthed kan man finde mange steder i GT.

Note til 9,2 — side 199

Bord – *Šulhān* findes kun her i Ordsprogenes Bog. Ordet er tidligere blevet afledt af en arabisk ord *salaha* (*KBL*, 1.udg, 976) og blev opfattet som en læderhud, der blev trukket ud, så den kunne bruges som bord (se *BDB*, 1020), men i andenudgaven af *KBL* fra 1958 noteres i *Supplementum, Zusätze und Berichtigungen*, s.190, at denne afledning ikke mere støttes. Ordet findes på ugaritisk: *tlhn*. Ordet betyder bord, uden at der siges noget om materialet eller formen. Se Kenneth L. Barker, "The Value of Ugaritic for Old Testament Studies", *Biblioteca Sacra* 133 (1976), 125.

Note til 9,3 — side 199

Er parat – *Det kunne se uanstændigt ud, at hun sender sine tjenestepiger ud for at invitere unge mænd i stedet for at sende mandlige tjenere ud, men der findes en ugaritisk tekst, Legenden om kong Keret*, hvor kongen instruerer sin hustru om at forberede et måltid, slagte de fedeste dyr fra stalden, åbne vinflaskerne og invitere de fornemme og officererne. *Og Fru Hurriya svarede: For at spise og drikke har jeg inviteret jer: jeres herre, Keret, har et offer.* [wt]ʿn . mtt . hry . [llh]m . lšty . šhtk . [dbh . l]krt . bʿlkm (Text 128 : IV,26-28 [= Krt B IV,26-28] – Gordon, *UT*, 195). Teksten kan også ses i *ANET*, 146.

Note til 9,6 — side 200

Afsnittet bindes sammen af to forekomster af *spotteren*, af tre forekomster af *irretesætte* og tre forekomster af roden *være vis* (*hkm*). Endelig bindes de sammen af to hebraiske ord af roden *lqh*, hvor det ene er oversat: *skaffe sig* (v. 7a) og det andet *lærdom* (= *det man skaffer sig* – v. 9b).

Note til 9,7 — side 200

Formane – Samme hebraiske rod *ysr*, som vi kender fra *belæring* (*mûsār*), som blev brugt i 1,2. Som paralleller bruges: *ykh* hif'il (*irettesætte*), *lmd* piel (*belære*), *yrk* hif'il (*undervise*) og *šûb* (*vende om*) – se Waltke, *Proverbs I*, 439n71.

Note til 9,9 — side 201

Vækst – Det lyder som et ekko af bogens formål (1,5a; sml. Matt 13,12; 25,29). Ptahhotep siger (ca. 2.500 f.Kr.): *Kunsten kan ikke naa sin Grænse, og der gives ingen Kunstner, hvis Dygtighed bliver fuldkommen. Sander-Hansen, Ægyptiske Leverejler*, 45.

Note til 9,10 — side 201

Motto – V. 10a svarer nøje til 1,7a, bortset fra, at der bruges et andet hebraisk ord for *begyndelse*, og der her står *visdom*, mens der i 1,7 står *kundskab*. I 1.7b står der *visdom*.

Note til 9,10 — side 201

Hellige – *Qēdōšim* – pluralis på samme måde som når *'ēlōhim* bruges om *Gud*

Note til 9,13 — side 202

Kvinde – Ordet *'ešet*, som betyder *kvinde*, betyder alle andre steder i Ordsprogenes Bog en almindelig kvinde. Det kan være brugt her for at sammenkæde den personificerede Tåbelighed med den fremmede kvinde, der tidligere er nævnt i prologen.

Note til 9,13 — side 202

Tåbeligheden – Ordene for *tåbelighed* (*kēsîlût*) og for *forførerisk* (*pētayyût*) findes kun på dette sted.

Note til 9,14 — side 203

Stolen – Det hebraiske ord *kissē* kendes fra sumerisk *guza*, akkadisk *kussû* og kursû og ugaritisk *ksi*. Det bruges som et symbol på magt – både dommersæde og kongetrone. Ordet bruges i GT i betydningen stol nogle få gange (f.eks. 1 Sam 1,9; 4,13; 2 Kong 4,10), men betyder oftest trone (1 Kong 2,19; Ordsp 16,12). Se *NIDOTTE 2*, 672–74.

Note til 9,17 — side 204

Måltid – Visdommen tilbyder *vin*, *hun har krydret*, mens Tåbeligheden kun tilbyder *vand* (se 5,15).

Note til 9,17 — side 204

Det stjålne vand – Waltke, *Proverbs I*, 445. Meinhold, *Die Sprüche*, 159 siger dog, at mad og drikke andre steder, f.eks. 5,15 og Højs 5,1 kan have seksuelle overtoner, men at det ikke er tilfældet her.

Note til 9,17 — side 204

Seksuelt samvær – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 155 sammenligner med 3,15-20, hvor det at drikke fra egen eller fra fremmed brønd er et billede på ægteskabeligt eller uægteskabeligt samvær.

Note til 10,1b — side 206

Bekymring – Ordet *bekymring* bruges tre gange i Ordsprogenes Bog og står altid antitetisk til *glæde* (10,1; 14,13; 17,21).

Note til 10,2 — side 207

Vers 2-3 – Vers 2-3 er bundet sammen med ordbrug og grammatik. Begge vers begynder med *lō*^h+*hif*^{il} imperfektum, og begge bruger i kiastisk rækkefølge ord af stammerne *šdq* og *rš*^c – først som abstrakte og dernæst som adjektiver (Waltke, *Proverbs I*, 452n36).

Note til 10,2 — side 207

Skatte – Det hebraiske ord *‘ošērôt* kan oversættes *forrådskamre* (se 8,21) eller *skatte* (nemlig det, der fyldes i forrådskamrene).

Note til 10,2 — side 207

Gavner ikke noget – Den hebraiske rod *y’l* (se *NIDOTTE 2*, 487–88) findes 17 gange i profetiske tekster (inkl. 1 Sam 12,21) og fem gange (Job 15,3; 21,15; 30,13 [DO92: *arbejder på*]; 35,3; Ordsp 11,4 [som næsten ordret er det samme som 10,2]) i visdomslitteraturen ud over dette sted. Ordet bruges næsten altid sammen med en negation for at pege på noget, som er unyttigt. Det er kun i Es 48,17, at det bruges positivt: Gud alene lærer folket det, der gavner.

Note til 10,3 — side 207

Opfyldelse/mættelse – Sml. 13,25, hvor der også er en sammenkobling mellem at spise og begæret (sjælen).

Note til 10,3 — side 207

Der anvendes i dette kapitel generelt singularisformer, når der tales om *den retfærdige*. Singularisformen angiver, at det gælder for hver enkelt. Derimod anvendes pluralisformer, når det gælder *de onde*. Flertalsformen angiver, at der ikke er nogen undtagelser. Det gælder alle *de onde*. *Krav* – Ordet *hawwâ* er en biform af *’awwâ* af verbet *’wh* og betyder *krav* eller *begær* (se *KBL*, 228).

Note til 10,3 — side 207

Leder ham – Waltke, *Proverbs I*, 454 henviser til en artikel af Seth Erlandsson i *TDOT 3*, 357.

Note til 10,4 — side 208

Fattig – Her og i 13,7 er det former af verbet *rûš*, *at være fattig*. Participiet i 10,4 er skrevet med /ʔ/.

Note til 10,4 — side 208

Doven – Meningen er rigtig nok, men der er en del problemer med detaljerne i oversættelsen. Se detaljer hos Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*. *Doven hånd* (*kap rêmîyâ*) er femininum og derfor ikke være subjekt til verbet *skaber* (*ôšeh*), der er maskulinum. Heller ikke *armod* (*râš*) egner sig til at være subjekt, da det normalt staves: *rîš*, *rêš* eller *rêš*. *Râš* må være et verbum, der svarer til *râš* (sml. Sl 34,11). *Kap rêmîyâ* kan være mådens akkusativ. Men udtrykket *ôše rêmîyâ* findes som et fast udtryk i Sl 52,4; 101,7, hvor det betyder *handle falsk*. Derfor må også *kap rêmîyâ* være objekt: *fattig bliver den, der fører en doven hånd*. Waltke, *Proverbs I*, 448 har en lignende forståelse og oversætter *en fattig person bliver lavet med en doven hånd*. Scott, *Proverbs*, 81–83 lader som DO92 *doven hånd* være subjekt, men opfatter *râš* som et verbum: *Skødeløst arbejde* (dvs. *en løs hånd*) *gør en mand fattig*.

Note til 10,5 — side 208

Vers 5 – Ordret lyder v. 5: *den, der samler om sommeren, er en klog søn, den, der sover ved høsttid er en søn, der bringer skam*.

Note til 10,5 — side 208

Høsttid – På hebraisk er der et ordspil mellem *om sommeren* (*baqqayis*) og *ved høsttid* (*baqqāšir*).

Note til 10,6 — side 209

Til – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 164.

Note til 10,6 — side 209

Vers 6b – *Vers 6b* og v. 11b er ordret det samme. Der er mange, der lader munden være subjekt i v. 6b, se f.eks. DO92, Meinhold, *Die Sprüche*, 169, Scott, *Proverbs*, 81, Longman, *Proverbs*, 231–32, McKane, *Proverbs*, 225 og Strack, “Die Sprüche Salomos”, 337. Både Waltke, *Proverbs I*, 457 og Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 164 mener, at sammenhængen taler for, at volden er subjekt i v. 6b, mens munden er subjekt i v. 11b. DO92 og DO31 oversætter v. 6b og v. 11b på samme måde, mens BHD og B2020 har forskellige oversættelser de to steder. Toy, *Proverbs*, 202 angiver begge oversættelsesmuligheder, men udelader andet halvvers, da han mener, at det ved en fejl er kommet hertil fra v. 11b. Det giver bedst sammenhæng med v. 6a, hvis munden (eller det, der udgår fra den) er objekt. Verbet er maskulinum, mens munden er femininum, som ofte er tilfældet med legemsdele. Det er dog ikke afgørende, da der er mange tilfælde, hvor der i

poesi ikke er overensstemmelse mellem subjekt og verbum, når det drejer sig om ordenes køn.

Note til 10,8 — side 210

Trampes ned – Ordet *yillābēt* bruges kun her og i det enslydende v. 10b samt i Hos 4,14.

Note til 10,9 — side 210

Den retsindige – Der er her tale om bogstavrim i den hebraiske tekst: *hōlēk batôm yēlek beṭaḥ*.

Note til 10,10 — side 210

Vers 10 – I centrum af afsnittet har vi et vers med syntetiske paralleller med negativt indhold, hvor det første halvvers peger fremad, og det andet halvvers peger tilbage. Det er sammenkædet med v. 6-9 ved at v. 8b gentages ordret i v. 10b.

Note til 10,12 — side 211

Vers 12 – Ordsproget er i den hebraiske tekst opbygget kiastisk. Det første ord er *had*, og det sidste ord er *kærlighed*. Det midterste ord i hvert halvvers er verbet *vække* (sml. Job 3,8; Højs 2,7; Es 14,9) og *skjule* (se v. 11). De to midterste ord er objektet *splid* (6,14) og forholdsordsleddet *over alle overtrædelser*. På samme måde som i v. 11 er der noget, som skal dækkes, men hvor det i v. 11 var volden og negative ord, der blev dækket, så handler det i v. 12 om noget godt og kærlighedsfuldt.

Note til 10,12 — side 212

Overtrædelse – Ordet *overtrædelse peša^c* betegner krænkelser mod ejendom (2 Mos 22,8 [DO92: *ulovlig besiddelse*]) og personer (Am 1,3 [DO92 oversætter her og i Ordsp 28,24; 29,16: *forbrydelser*] m.fl.). Det tilsvarende verbum kan bruges, når en stat eller konge gør oprør mod en anden (1 Kong 12,19; 2 Kong 1,1). De fleste gange *overtrædelse* (eller verbet *overtræde*) forekommer i GT, betegner det et oprør mod HERREN. Salomo beder i sin tempelindvielsesbøn om, at Gud vil tilgive folkets synd og overtrædelser (1 Kong 8,50 – se 28,2 og NIDOTTE 3, 708). Kun ved Guds barmhjertighed kan folket få tilgivelse (sml. Es 1,2; 43,27; Jer 2,29; Ez 2,3; Hos 7,13 – alle steder oversætter DO92 *bryde med*).

Note til 10,13 — side 212

Vers 13-14 – Vers 13-14 er bundet sammen af ordene *visdom* (v. 13a) og *de vise* (v. 14a) samt to ord, *læber* (v. 13a) og *mund* (v. 14b – se DO31 [DO92: *ord*]), der står billedligt for tale. De to vers siger i fællesskab, at de dumme og uforstandige må korrigeres med tugt og formaning.

Note til 10,13 — side 212

Korporlig tugt – Meinhold, *Die Sprüche*, 174 peger på, at der er nogle, der henviser til LXX og oversætter *den, som fremfører visdom af sine læber, slår den uforstandige med stokken*. Man mener dermed, at der ikke er tale om korporlig straf, men at det er den vises ord, der rammer den uforstandige som slag af en stok. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 168 henviser også til den forståelse, at både visdom og stok er det, der udgår fra den forstandiges mund, men det vil dog være et tamt billede. Der må være tale om, at den vise kan tilrettevises med et vink, mens en uforstandig må drives dertil med stokkeslag som et æsel (26,3).

Note til 10,14 — side 212

Opbevare – Det er vigtigt at forstå det hebraiske verbum *šāpan* (sml. 2,7) i betydningen *opbevare omhyggeligt* og ikke i betydningen *skjule*.

Note til 10,14 — side 213

Bemærk også de to ord, der begge begynder med de to hebraiske bogstaver *qr* (*qērōbā* [*er nær*] og *qiryat* [*by*]).

Note til 10,15 — side 213

By – I stedet for det mere almindelige ord *‘ir* for *by* bruges her det poetiske ord *qiryat*. Ordet indgår i mange bynavne i Israel, f.eks. *Kirjat-Arba* (1 Mos 23,2), *Kirjat-Jearim* (Jos 9,17), *Kirjat-Sefer* (Jos 15,15).

Note til 10,16 — side 214

Virke – Waltke, *Proverbs I*, 450n34 påpeger, at måden substantiverne *pē‘ullā* og *tēbū‘ā* er dannet på, viser, at de angiver et resultat eller et produkt af en handling (*IBHS*, 90, §5.5b, hvor der henvises til en artikel Tryggve N. D. Mettinger, “The Nominal Pattern ‘Qētulla’ in Biblical Hebrew”, *Journal of Semitic Studies* XVI, nr. 1 [1971], 2–14).

Note til 10,16 — side 215

Liv og *synd* – Både ved *liv* og *synd* står der et foranstillet *lē* i den hebraiske tekst, som sandsynligvis er et emfatisk *lē*, der understreger sikkerheden i den nævnte følge – se *IBHS*, 211, §11.2.10i.

Note til 10,18 — side 216

Gengivet i DO92 – *Rumme* er ikke den normale oversættelse af det hebraiske verbum (se v. 11). Der er desuden brugt en form i maskulinum, mens de to mulige subjekter i første halvvers begge er femininum. Waltke, *Proverbs I*, 466 argumenterer for, at der kun er tale om én person, som beskrives som en tåbe: *Han er en tåbe* (*hū’ kēsīl*). Den hebraiske tekst består af en længere beskrivelse af personen, som rækker over begge halvvers (sml. også Scott, *Proverbs*, 82). De to participier (*den, der dækker* og *den, der spreder*) er et sammensat subjekt med ét prædikat.

Derfor vil det være naturligt at oversætte: *Men hensyn til den, der dækker had med løgnagtige læber, og den, som spreder sladder – så er han en tåbe.* Meinhold, *Die Sprüche*, 173 vælger en anden naturlig oversættelse: *den, der dækker had, er løgnagtige læber, og den, som spreder sladder, er en tåbe.* Det giver også god mening. LXX har oversat første halvvers *retfærdige læber skjuler had.* Det giver mening, men det svarer ikke til den hebraiske tekst.

Note til 10,18 — side 216

Spredning af sladder – Der er mange /s/-lyde i v. 18 – seks i alt og heraf de tre i begyndelsen af et ord. Disse /s/-lyde bliver brugt til at understrege budskabet ved at lade tilhørerne høre en hvislen – bagtaleren, der udbreder sit budskab. Se Theodore A. Hildebrandt, “Proverbial Strings: Cohesion in Proverbs 10”, *Grace Theological Journal* nr. 11 (1990), 180.

Note til 10,18 — side 216

Sladder – Se van Zijl, “A Discussion of the Word *Dibbā*”, 96–107.

Note til 10,19 — side 216

Tilbageholdenhed – Det hebraiske verbum *hādal* betyder med et personligt subjekt *holde tilbage fra, holde sig selv tilbage fra*, og med et upersonligt subjekt betyder det *ophøre*. Både DO31, DO92 og B2020 oversætter frit *kan ikke undgås*.

Note til 10,19 — side 216

Ord – Forfatteren har måske valgt det hebraiske ord *šēpātāyw* som metonymi for tale (ord), fordi han får et bogstavrim med bogstavet /š/ i de tre ord i andet halvvers.

Note til 10,20 — side 216

Hjerte – Bemærk også bogstavrimet i v. 20, hvor de to hebraiske hovedord (*tunge* og *hjerte*) begge begynder med konsonanten //.

Note til 10,20 — side 217

Værdiløse – Det er forfærdeligt, at de ondes tale er *intet værd*. Det er dog mennesker, der er skabt i Guds billede, men de onde er i stand til at opfinde alle slags instrumenter, som kan bruges til vold og synd. Den slags genialitet er værdiløs.

Note til 10,21 — side 217

Negative linjer – Hildebrandt, “Proverbial Strings”, 180 bemærker, at v. 22 er et godt vers til at markere et nyt afsnit på grund af den enestående brug af HERRENS navn og dets ikke-antitetiske parallelisme.

Note til 10,23 — side 218

Skændigt – Det hebraiske ord *zimma* (sml. s. 64) kan betyde en *plan* eller *intention* – med en positiv eller neutral betydning (Job 17,11 [DO92: *plan*]) eller en negativ betydning (Sl 119,150 [DO92: *skændsel*]; Ordsp 24,9 [*rænker*]; Es 32,7 [DO92: *skændige planer*]) – eller *utugt* eller andre meget negative handlinger, som står parallelt med mord (Hos 6,9 [DO92: *handler skamløst*]).

Note til 10,23 — side 218

Le ad – Det hebraiske ord *šēḥôq* bruges 15 gange i poetiske tekster og betyder en ydre manifestation af en indre glæde og fornøjelse.

Note til 10,24 — side 218

Frygt – *Mēgôrâ* er femininum. Det tilsvarende ord i maskulinum, *māgôr*, refererer til en ydre plage som *sværdet* (Jer 6,25; 20,4) eller *fjendens banner* i krig (Es 31,9).

Note til 10,25 — side 219

Grundfæstet – Eneste sted i Ordsprogenes Bog ordet *yēsôd* bruges. Det bruges om noget stabilt og vedvarende.

Note til 10,26 — side 219

Vers 26 – Bemærkningen fra Hildebrandt, “Proverbial Strings”, 182 om den ikke-antitetiske parallelisme som grund til afsnitsmarkering gælder også her.

Note til 10,26 — side 219

Dobbelt sammenligning – Albright, “Some Canaanite-Phoenician Sources”, 5–6 sammenligner strukturen i v. 26 med en ugaritisk tekst (Ba‘al-teksten I AB (Gordon nr. 49), ii, linjerne 6ff. og 28ff.), hvor der begge steder er samme struktur: tre linjer, hvor de to første er parallelle, mens den tredje udgør et klimaks. Denne lighed med en ugaritisk tekst (ca. 1400 f.Kr.) i en form, som ikke findes i den aramaiske Aḥiqar (ca. 650 f.Kr.), får Albright til at datere Ordsprogenes Bog som helhed tidligere end Aḥiqar.

Note til 10,26 — side 219

Gør ondt – LXX tilføjer i første linje: *er skadelig (blaberon)*. Da der ikke var tandpleje, som vi kender den, må man formode, at mange havde dårlige tænder, og det må have været ekstra ubehageligt at drikke eddike (eller sur vin).

Note til 10,26 — side 219

Irriterer og skuffer – Hvis sendebuddet ikke kom med nøjagtig og hurtig information og viste sig at være doven, ville afsenderen blive meget skuffet og bitter. Ptahotep siger i sin belæring: *Hvis du er en fortrolig, som Stormand sender til Stormand, vær da paapasselig, naar han sender dig. Udret Ærindet for ham,*

saaledes som han sagde det (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregele*, 48). Sml. 2 Tim 2,2.

Note til 10,27 — side 220

Afkortes – Verbet *qsr* II bruges i betydningen *være kort* kun med *arm* (4 Mos 11,23; Es 50,2; 59,1) og *seng* (Es 28,20) som konkrete objekter. Det kan desuden bruges med ånd eller sjæl som objekt og betyder da *utålmodig/miste tålmodigheden* (4 Mos 21,4; Dom 16,16 [DO92: *blive dødræt*]; Job 21,4; Mika 2,7).

Note til 10,28 — side 220

Vendes på hovedet – Håbet *slukkes*. Egentlig står der *går til grunde*. Grundbetydningen er *gå vild* (Jer 50,6) og får bibetydningerne *gå til grunde* (Sl 2,12) og *dø* (Est 4,16).

Note til 10,29 — side 221

Værn – *Mā'ôz* kommer enten af roden *'ûz* (*at søge tilflugt*) eller af roden *'âzaz* (*at være stærk*). I begge tilfælde betyder forstavelsen *ma-*, at ordet betyder stedet. Man kan ikke forbinde vej med *retsindig* (*den, der er retsindig mht. vejen*), som det kunne se ud til, at DO92 gør. Det ville være skrevet: *ma'ôz YHWH lētôm-derek* (Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 175).

Note til 10,30 — side 221

Ikke – *Bal* er den normale negation ved verbet *môt* – Waltke, *Proverbs I*, 468n19.

Note til 10,31 — side 221

Svigefulde tunge – Evt. bedre med *de svigefuldes tunge* – se Waltke, *Proverbs I*, 479 og LXX: *den uretfærdiges tunge går fuldstændig til grunde* (*glōssa de adikou exoleitai*).

Note til 10,31 — side 222

Bære frugt/skæres af – Antitesen mellem det, der siges om de to grupper, er ikke fuldstændig, og det antyder, at den retfærdige ikke skal skæres af, og at de onde ikke bærer frugt.

Note til 10,32 — side 222

Tale – Også her er der tale om en upræcis antitese mellem det, der siges om de to slags tale. Det antyder, at den retfærdige forstår sig på *velvilje*, mens den onde ikke gør det, og at den onde forstår sig på *svig*, mens den retfærdige ikke gør det.

Note til 10,32 — side 222

Velvilje – *Rāṣôn* er her metonymi for den tale, som finder velbehag hos HERREN.

Note til 11,1 — side 222

Falsk – Ordet *mirmâ* bruges sammen med *ulykke* og *ondskab* (Job 15,35), med *mordere* (Sl 5,7), *forbandelse* og *undertrykkelse* (Sl 10,7), *ondskab* (Sl 36,4; 38,13), *øver uret* (Sl 43,1), *fordærvelig tale* (Sl 52,6), *gudløse* (Sl 109,2) og *vold* (Sef 1,9).

Note til 11,1 — side 222

Bliver straffet – Sml. 3 Mos 19,35-36; 5 Mos 25,13-16; Ez 45,9-10.

Note til 11,1 — side 222

Lodder – D.J.Wiseman skriver i sin artikel om mønt og vægt i *The New Bible Dictionary* (London: IVP, 1962, trykt 1972), 1320, at stenlodderne var udskåret i forskellige former, som regel med en flad bund, som gjorde, at de var lette at genkende og håndtere. De kunne ligne duer, ænder og løver og somme tider var vægten indgraveret.

Note til 11,1 — side 223

Købe – Det samme princip bruges i dag helt lovligt af banker, der sælger valuta til en høj kurs og køber valutaen tilbage til en lavere kurs, når man kommer hjem fra ferie. Sml. Hammurapis lov §94, *ANET*, 169.

Note til 11,1 — side 223

Uærlig handelsmand – Denne belæring var nødvendig, fordi de grove vægte og lodder i den nære orient aldrig var helt nøjagtige. Waltke, *Proverbs I*, 483 taler om en unøjagtighed på op til 6% for vægte fundet ved udgravninger. Det er også kun få hebraiske vægtlodder, som har indgraveret den samme vægtenhed, der vejer præcis det samme. Derfor finder vi også i den nærorientalske visdomslitteratur noget tilsvarende. Se f.eks. Amenemopes Visdom kapitel 17: *Vogt dig for at forvandske Kornmaalet og for at forfalske dets Dele. Øv ikke Uret ved at topfylde for stærkt, men naar det er tomt indeni, saa maal med det efter dets rigtige Størrelse, og din Haand skal stryge det nøjagtigt af* (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leve-regler*, 122).

Note til 11,2 — side 223

Ydmyg – Her er det et adjektiv, som kommer af verbet *šānaʿ*, der kun findes i Mika 6,8 (DO31: *ydmygt*).

Note til 11,3 — side 223

Vers 3-7 – Waltke, *Proverbs I*, 484 nævner en række nøgleord, som binder v. 3-6 sammen.

Note til 11,3 — side 223

Ødelægger – Verbet *šādad* betyder *ødelægge*, *hærge* eller *lægge øde*. Qal-formen bruges om et subjekt, som lægger noget øde i en kortvarig handling, mens

pi'el-formerne (kun 19,26; 24,15) bruges om et objekt, som bliver behandlet voldeligt i længere tid (Waltke, *Proverbs I*, 485).

Note til 11,3 — side 223

Lede – *Tanḥēm* – se 6,22.

Note til 11,4 — side 223

Guds vrede – Når *vrede* (*'ebrā*) bruges sammen med Gud, er det et synonym til et andet ord for *vrede* (*ḥēmā* – se 6,34), men tilføjer nuancen heftighed. Se *NIDOTTE* 3, 316–17 og sml. 21,24.

Note til 11,5 — side 224

Udergang – Se *BDB*, 657, som tolker verbet *falde* (*nāpal*) om *at dø en voldsom død*.

Note til 11,6 — side 224

Retfærdigheden – Retfærdigheden er subjekt i den hebraiske tekst, som det fremgår af en ordret oversættelse: *retsindiges retfærd bringer dem frelse* (sml DO31).

Note til 11,8 — side 225

Udfri – Verbet *ḥālaṣ undslippe, tage tilbage*, men der er flere verber, der stort set er synonyme. Nogle af synonymerne er *nāṣal* (se til 2,12, note 161), der oprindeligt betyder *trække ud* og *yāṣa' (frelse)* i hi'fil.

Verbet *ḥālaṣ* bruges i qal om at *tage* en persons sandal *af* som et tegn på vanære (5 Mos 25,9-10), at *tage brystet frem* for at die (Klages 4,3 [DO92: *giver bryst*]), *trække sig tilbage* (Hos 5,6) og *tage* det overflødige tøj *af* for at gøre klar til krig (4 Mos 32,27-30). I ni'fal bruges det om at blive fjernet fra en farefuld situation (Ordsp 11,8-9). På linje med pi'el-formerne er det retfærdige, som har det rette kendskab til HERREN, der bliver *befriet* i kontrast til de ugudelige, onde. Ca. 1/3 af de 44 gange, ordet bruges i pi'el, har det en positiv betydning og udtrykker en udfrielse fra en situation med farer eller trusler. Det er normalt HERREN, der subjektet. Eksemplerne inkluderer redning fra døden med sjælen (*nepeš*) som objekt (Sl 6,5) og redning fra onde mennesker (Sl 140,2). Se *NIDOTTE* 2, 157–58.

Note til 11,10 — side 226

Jubel – Der står det hebraiske ord *rinnā*, som måske er et lydefterlignende ord. Det kan komme af de råb og skrig, der lød, når hæren havde vundet en krig (sml. Sl 118,15).

Note til 11,11 — side 227

Rives ned – Ordet bruges om at *angribe, rive ned og ødelægge* byer (se 2 Sam 11,25; 2 Kong 3,25; 1 Krøn 20,1; Es 14,17; Jer 31,40 [DO92: *jævnes med jorden*];

Ez 36,35 [DO92: *styrtet i grus*]), gærder, mure og tårne (Ordsp 24,31; Jer 50,15 [DO92: *jævnes med jorden*]); Ez 13,14; 26,4), fæstninger (Klages 2,2; Mika 5,10 [DO92: *jævner med jorden*]), et hus (Ordsp 14,1), et land (Ordsp 29,4 [DO92: *lægge i ruiner*]) samt andre og kultiske steder (Dom 6,25; 1 Kong 18,30; 19,10).

Note til 11,12 — side 227

De to vers – Et bogstavrim binder v. 11 (verbet *hāres*) og v. 12 sammen (verbet *hāraš*).

Note til 11,12 — side 227

Andet halvvers – Der er i den hebraiske tekst en kiastisk opbygning af v. 12. I slutningen af første halvvers nævnes *den uforstandige*, og det første led i andet halvvers er modsætningen *den forstandige mand*.

Note til 11,12 — side 227

Tier – Det andet halvvers svarer til det egyptiske ideal om den, der tier. Se Amenemope kapitel 4: *Den virkeligt tavse, selv om han holder sig tilbage, er som et Træ, der vokser i en Have* (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregler*, 114).

Note til 11,12 — side 227

Lægger bånd på – Somme tider kræver det tro og selvkontrol, som Elieser udviste det, da han spændt ventede på, om Gud svarede hans bøn (1 Mos 24,21 [DO92: *tavs*]), og som israelitterne fik besked på, da de ventede ved Sivhavet (2 Mos 14,14).

Note til 11,13 — side 227

Sag – Det hebraiske ord *dābār* kan også referere til en række forskellige slags taler såsom *tanker* (Ez 38,10), *løfte* (1 Kong 2,4), *trussel* (1 Kong 12,15 [DO92: *det*]), *ærinde* (1 Mos 24,33), *befaling* (1 Kong 13,1; Est 1,12), *forskrift* (Est 9,31), *råd* (2 Sam 17,6), *sag* (2 Sam 14,15), *besked* (1 Mos 37,14) og *rygte* (Est 1,17). Se Waltke, *Proverbs I*, 495n125.

Note til 11,14 — side 227

Vers 14 – Verset er i den hebraiske tekst kiastisk opbygget. I begyndelsen og i slutningen er der præpositionsled: *uden planlægning* og *med mange rådgivere*, og i det indre står konsekvenserne: *lider et folk nederlag* (ordret: *falder et folk*) og *vinder det sejr*.

Note til 11,15 — side 228

Sikkerhed – De første to ord i den hebraiske tekst viser de mulige konsekvenser af, at man stiller sikkerhed: *det går ilde* (se 13,20). Verset er præget af sproglige finesser. Der er fire gange i første halvvers, vi møder bogstavet /r/ og tre gange, vi møder bogstavet /ʿ/. De to bogstaver udgør sammen hovedordet *ondt, ilde*.

Note til 11,15 — side 228

Er tryg – Meinhold, *Die Sprüche*, 189 oversætter *den, som afskyr folk, der stiller sikkerhed, lever sikkert.*

Note til 11,16 — side 229

Vinder – Verbet *tāmak* betyder *gribe og holde fast*, men oversættes her og i 29,23 med *vinder* (sml. 3,18 og noten s. 618).

Note til 11,16 — side 229

Rigdom – Rigdom har ofte en positiv betydning (3,16; 8,18), men den kan også føre en bort fra Gud (30,8-9).

Note til 11,17 — side 229

Sig selv – Der bruges i dette vers to forskellige hebraiske udtryk for *sig selv*. Ordet *sjæl* lægger vægten på det indre menneske, mens *kød* lægger vægten på det ydre (sml. DO31: *Kærlig mand gør vel mod sin sjæl, den grumme er hård ved sit eget kød.*).

Note til 11,18 — side 230

Fortjenesten – *Pěullat* – kommer af roden *p^l*, der betyder arbejde.

Note til 11,18 — side 230

Men det endte – Faraos smed israeliternes drengebørn i Nilen (2 Mos 1,22), men Gud druknede hele Faraos hær i Sivhavet (2 Mos 14,28).

Note til 11,18 — side 230

Opnår – Verbet må underforstås fra første halvvers.

Note til 11,18 — side 230

Løn – Ordet for *løn* (*šeker*), er ikke ret almindeligt, men det er sikkert valgt på grund af den lydlige lighed med ordet *šeqer* i første halvvers.

Note til 11,18 — side 230

Billedet – Waltke, *Proverbs I*, 501–02 nævner en række pointer, som hænger sammen med dette billede: 1) Det kræver tid og arbejde at så, men der er håb om en belønning (Sl 126,5; Matt 6,20; Luk 16,9). 2) Man høster det, man sår (Job 4,8; Hos 10,12; Ordsp 22,8; 2 Kor 9,6; Gal 6,7). 3) Man høster 100 fold mere, end man sår (Matt 19,29). 4) Billedet om at sprede sæden ud minder om, at man skal udføre gode gerninger overalt. 5) Sædemanden er afhængig af Gud, som giver høsten. 6) Den tidsmæssige afstand mellem såningen og høsten skal minde den retfærdige om, at belønningen venter forude (Jak 5,7-8).

Note til 11,19 — side 230

Jager efter – Verbet *rādap*, *forfølge*, *jage efter*, *stræbe efter* bruges otte gange i Ordsprogenes Bog. DO92 har fire gange oversat: *forfølge* (12,11; 13,21; 28,1.19) og en gang *jage efter* (11,19). Objektet er to gange mennesker, to gange *tomme mål* og en gang *ondt*. De to gange, hvor objektet er *retfærdighed*, vælger DO92 at oversætte verbet: *stræbe efter*. Endelig findes ordet i 19,7c, som er udeladt i DO92. Her er objektet: *ord*.

Note til 11,20 — side 230

Vers 20 – I 16,5 står de to udtryk *HERRENS afsky* og *visselig* som parallelle led, men her står de i v. 20a og v. 21a og binder de to vers sammen.

Note til 11,21 — side 231

Ser anderledes ud – I den hebraiske tekst er der en tydelig antitetisk kiasme, idet *den onde* (se 1,16) er sidste ord i v. 21a og *retfærdiges afkom* det første led i v. 21b. Tilsvarende danner *visselig ... forbliver ikke ustraffet* (se 6,29) og *går fri* den ydre ramme.

Note til 11,22 — side 231

Sammenligning – Uden for kap.25-27 er der kun få ordsprog (se 10,26; 11,22; 17,3; 24,13-14; 28,3.15 og sml. 21,1; 22,14; 23,27), hvor der er en sammenligning mellem ting fra den ikke-menneskelige verden med noget, der hører hjemme i den menneskelige verden.

Note til 11,22 — side 231

Guldring – Det almindelige ord for *guld* (*zāhāb*) findes if. *HAL*, 254 385 gange i GT. I Ordsprogenes Bog findes det syv gange: 11,22; 17,3 = 27,21; 20,15; 22,1; 25,11-12. Et poetisk ord for *guld* (*hārûš*) bruges fire gange i Ordsprogenes Bog – se 3,14. Mange steder henviser det til smykker eller ornamenten af guld (f.eks. 2 Mos 3,22; 11,2; Job 42,11; Præd 12,6; Højs 1,11). Der blev brugt en række forskellige teknikker: *udhamret* (2 Mos 25,18), *hamrede ud* (2 Mos 39,3), *drevet* (1 Kong 10,16) og *sammenføjnngen* (Es 41,7). Der har været brugt bladguld (2 Mos 39,3) og guldtråde (2 Mos 28,6.15). Guld var et kostbart metal og et symbol på rigdom (se 1 Mos 13,2; 1 Kong 20,3; Job 3,15; Sl 19,11; 72,15; Præd 2,8; Es 2,7). Det kostbare metal blev brugt til at udtrykke den kongelige magt og pragt gennem et scepter (Est 4,11), en krone (2 Sam 12,30) og en trone beklædt med guld (1 Kong 10,18).

Note til 11,22 — side 231

Kvinder bar – Eliezer gav Rebekka en næsering af *guld*, som vejede ca. 5,5 gram (1 Mos 24,22). Både øringer og næseringe symboliserede rigdom (1 Mos 24,22; Dom 8,24; Job 42,11) og fik kvinderne til at se smukke og attraktive ud (Es 3,21; Ez 16,12; Hos 2,15).

Note til 11,22 — side 232

Én ting mere – I den hebraiske tekst står der et *og* (*wě*), som forbinder de to led. Der kan være tale om hendiadys, så de to betegnelser hører sammen (Waltke, *Proverbs I*, 498n141).

Note til 11,22 — side 232

Dømmekraft – Udtrykket *vige fra* en planlagt vej (se 3,7) antyder, at det gælder en kvinde, der har vendt sig fra det, der er normativt, og som hun har lært. *Dømmekraft* kommer af et verbum, der betyder *smage på* og substantivet betyder den subjektive smag og oversættes her og i 26,16 *dømmekraft*. Det bruges i Ordsprogenes Bog om fornemmelse for det, der passer i en given situation. Dømmekraft er en gave fra Gud (Job 12,11.20). Abigajil er en kvinde, der bliver rost for sin gode smag og forstand (1 Sam 25,3.33). Meinhold mener, at brugen af *vige fra* her betyder, at hun tidligere havde den dømmekraft, som hun nu har vendt sig fra.

Note til 11,23 — side 232

Kun – *IBHS*, 670, §39.3.5d.

Note til 11,23 — side 232

Fører til – I 10,28 var der et verbum, men her er begge halvvers nominalsætninger, og det passer fint med et underforstået verbum: *fører til*. I et hebraisk håndskrift står der *'ābādā* (*forgår*), som læses i LXX, svarende til 10,28.

Note til 11,23 — side 232

Rammer dem selv – De bliver straffet med Guds vrede.

Note til 11,24 — side 233

Urimeligt – *Yôšer* kan bruges om *pligt, det rette* (se Job 33,23 – Kjøller-Rasmussen, *Job*, 340).

Note til 11,25 — side 233

Billeder fra landbruget – De to næste vers (v. 25-26) refererer henholdsvis til v. 24a og v. 24b, men de er også bundet sammen af *velsignelse* i v. 25a og i v. 26b. Begge vers bruger billeder fra landbruget.

Note til 11,25 — side 233

Stillet sin sult – Verbet *těduššān* betyder *vil blive fedet op*. Billedet skal forstås positivt og ikke efter nutidens kropsidealer. I lande, hvor folk ikke har så meget at spise, vil det at blive fedet op være tegn på velstand. Verbet kommer af substantivet *dešen*, der betyder *fedt* eller *fedtaske*, dvs. den aske, der er fyldt med offerdyrenes fedt. Verbet kan også bruges om at *salve med olie* (Sl 23,5). Det bruges også i 15,30 om at *styrke knoglerne* (DO92: *legemet*) parallelt med at *glæde hjertet*. Også i 13,4; 28,25 oversættes det *får stillet sin sult*.

Note til 11,25 — side 233

Bliver vandet – Der er lidt usikkerhed om det sidste ord *yôre'*. Bortset fra Vulgata er der ingen af de gamle versioner, der har det samme som MT. Mere end 20 middelalderlige manuskripter læser *yôreh*. Det bedste er at følge Waltke, *Proverbs I*, 505n168, der opfatter *yôre'* som en biform til verbet II *yārah* (Hos 10,12 – DO92: *lade regne*), der igen er en biform til verbet *rāwah* – se *HAL*, 416.

Note til 11,26 — side 234

Forbänder ham – *Yiqqēbuhû* kan afledes af verbet *nāqab* if. Waltke, *Proverbs I*, 508, der egentlig betyder *bore* (f.eks. 2 Kong 12,10). Derefter får det betydningen *udpege*, og det kan være i positiv betydning (Am 6,1 – DO92: *de fornemme*) og i negativ betydning *spotte, forbande* (3 Mos 24,16). En anden mulighed er at aflede det af verbet *qābab*, som betyder *forbande* (se *KBL*, 819).

Note til 11,26 — side 234

Folk – Ordet *l'ô'm*, der mest bruges i pluralis, findes næsten kun i poetiske tekster og står næsten altid som det andet ord i et parallelt par (Barr, *Comparative Philology*, 254–55).

Note til 11,26 — side 234

Sælger – Participium i *hif'il* af *šābar*. I qal betyder det *købe* korn (1 Mos 41,57) og i *hif'il* betyder det *sælge* korn (1 Mos 42,6).

Note til 11,27 — side 234

Søger – Verbet *dāraš*, som betyder *søge, undersøge, lede efter* findes i Ordsprogenes Bog kun her og i 31,13. Det bruges om en, der omhyggeligt og energisk stræber efter at opnå noget (Waltke, *Proverbs I*, 509).

Note til 11,28 — side 235

Dø en voldsom død – Hvis det skulle referere til tørre blade, svarende til løvbilledet i andet halvvers, ville verbet være et af to verber, der betyder *at visne: nābal* (se Sl 1,3; Es 1,30) eller *niddāp* (3 Mos 26,36; Job 13,25).

Note til 11,29 — side 236

Træl – Det hebraiske ord *'ebed* for træl bruges i 14,35 om kongens *tjener*, men det er normalt ikke en fornem position.

Note til 11,29 — side 236

Den vise – I 16,21 er det oversat: *den, der har visdom i hjertet*.

Note til 11,30 — side 236

Livets træ – Sætningen en nominal sætning, som enten indeholder to størrelser, som er ens, som det fremgår af DO92, eller en sammenligning (*den retfærdi-*

ges frugt er [som frugt af] livets træ), som svarer til billedet i Højs 1,15: *dine øjne er duer* (dvs. *dine øjne er som duers øjne*). Se Irwin, W.H., “The Metaphor in Prov 11,30”, 98n4, der henviser til GK, §141d.

Note til 11,31 — side 236

Hvor meget mere/mindre – Se en bacheloropgave Nigel D. Pegram, “The Translation of כִּי אֵלֵךְ Using Functional Grammar”, A Thesis Presented in Partial Fulfilment of Requirements for the Degree of Bachelor of Theology with Honours of Murdoch University (1989), 1–161. Pegram konkluderer (Pegram, “The Translation of כִּי אֵלֵךְ”, 6), at der er tale om to separate partikler, hvor *’ap* hører hjemme på tekst-niveau og angiver, at den følgende information er et resultat af og føjer nyt til den foregående information. Partiklen *kī* angiver omstændighederne ved at kvalificere betydningen af sætningen med reference til tid, sted, måde, grund eller vilkår.

Note til 11,31 — side 237

LXX – *LXX* kan have en fri oversættelse af MT, men der kan også have været et andet forlæg. Se Toy, *Proverbs*, 240 og Waltke, *Proverbs I*, 511n.193 og DO31.

Note til 12,1 — side 238

Fæ – Et *fæ* er adskilt fra en *tåbe* i Sl 49,11, står parallelt med *tåben* i Sl 92,7 (DO92: *de uforstandige*) og et *dyr* i Sl 73,22 og bliver både her og i Ordsp 30,2 stillet op som en kontrast til at være et menneske.

Note til 12,3 — side 238

Bestå – I verbets passive form, som bruges her, betyder det konkret *at være fast*, *at være stabilt*, *at være grundfæstet*. Det bruges om et afgudstempels søjler (Dom 16,26), om bjergene og jorden (Sl 93,2; Es 2,2). Det kan også bruges abstrakt om *at være vedvarende*, *stabil* og *sikker*.

Note til 12,4 — side 238

Den dygtige kvinde – *En dygtig kvinde* findes her, i 31,10 og i Ruth 3,11. Ordet *hayil* betyder *styrke* og *kraft*. *Stærke mænd* er et billede på benene (Præd 12,3), en hests *styrke* (Sl 33,17), om en mands evne til at få børn (Ordsp 31,3), om en hærs styrke (Sl 18,40; 110,3) og om rigdom (Job 20,18; Ez 28,5). Det kan betyde *dygtig* (1 Mos 47,6; 2 Mos 18,21; 1 Krøn 26,7). Når det gælder kvinder, kan det bruges om dygtighed og nobel karakter (Ruth 3,11 [DO92: *storartet*]; Ordsp 31,10.29). Når der står *kvinde* betyder det en virkelig kvinde og ikke den ideelle kvinde. Rosendal bemærker, at *Sådan omtrent har man talt om hustruer lige fra den gamle ægypter Ptahhotep* (“hun [den veltilpassede hustru] er en god ager for sin herre”) til *Emma Gad* (“bærerinde af Deres [ægtemandens] Hjem og Navn”). Se Rosendal, *Ordsprogenes Bog*, 77–78, sml. Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregler*, 54.

Note til 12,4 — side 238

Kontrasten – Den ufuldstændige antitese antyder, at den skamfulde hustru berøver sin mand hans sociale status, mens den dygtige hustru styrker hans sociale status og giver ham kraft til at styre samfundet (sml. 31,23).

Note til 12,4 — side 238

Herre – Peter taler om Sara som en ideel hustru, fordi hun kaldte Abraham for sin herre. Hun brugte dog *'ādôn*, som er et synonym for *ba'al* – se 1 Pet 3,6 og 1 Mos 18,12). Ordsproget forudsætter, at manden er vis, retfærdig og venlig og ofrer sig for hende (1 Pet 3,7).

Note til 12,4 — side 239

Edder – Ordet forekommer desuden i 14,30 (se Hab 3,16; Hos 5,12 og måske Job 13,28).

Note til 12,5 — side 239

Vers 5-7 – I v. 5 og v. 7 står de retfærdige og de onde over for hinanden på kiastisk måde. I v. 6 tales der også om de onde. Efter planlægningen (v. 5) går temaet over til ordene (v. 6) og i stedet for at handle om gerningerne tales der direkte om følgerne for de onde og de retfærdige (v. 7).

Note til 12,5 — side 239

Planlægning – Det er kun her, ordet *tahbûlôt* bruges i negativ betydning – Shupak, “Stylistic and Terminological Traits”, 222–27

Note til 12,6 — side 239

Efter blod – Hvor der dog bruges præpositionen *lě*.

Note til 12,7 — side 239

Styrtes – Man kan overveje, om man bør følge Waltke, *Proverbs I*, 515n5, der argumenterer for, at verbalformen (infinitiv absolutus) her bruges som en emfatisk imperativ – sml. 2 Mos 20,8. Se også *IBHS*, 593, §35.5.1a.

Note til 12,8 — side 240

Vers 8-12 – Vers 9-11 instruerer ungdommen i at sørge for de nødvendige ting: om at have en træl (v. 9), om at have omsorg for dem, der arbejder for ham (v. 10), og om selv at arbejde hårdt (v. 11).

Note til 12,9 — side 241

En træl – Whybray, *Wealth and Poverty*, 81 peger på, at stedet her ofte opfattes på den måde, at det at have kun én træl, var en beskeden måde at leve på. Bortset fra 14,35, hvor ordet sandsynligvis refererer til en kongelig embedsmand

(DO92: *tjener*), snarere end en træ, ser det ud til, at ordet i Ordsprogenes Bog kun bruges om hustanden, hvor man kun havde en enkelt træ.

Note til 12,10 — side 241

Har omsorg for – Den *retfærdige* tjener per definition ikke sig selv, men andre (se s. 61). Der står egentlig, at *den retfærdige kender* (dvs. *lytter til, har opmærksomhed rettet mod*, se 1,2) *sine dyrs sjæl/ønsker* (se s. 58). Befalingen om ikke at binde munden på en okse, når den tærsker, er et udtryk for, at man skal tage sig af sine arbejders behov (5 Mos 25,4; 1 Kor 9,9-10). Der kan så være en sammenhæng mellem det at eje en træ (v. 9) og det at sørge for hans behov (v. 10).

Note til 12,10 — side 241

Barmhjertighed – *Barmhjertighed* er enten et abstrakt begreb eller en betegnelse for stedet for de ømme følelser (*hjertet* [DO31]). *Barmhjertighed* betegner de kærlige følelser og den kærlighed, som en person har over for den hjælpeløse. *Barmhjertighed* hænger nøje sammen med moderens kærlighed til sit barn. Dybden af denne kærlighed vises ved, at ordet kommer af ordet for *moderliv*.

Note til 12,11 — side 242

Tomme mål – Ordet *tomhed* (DO31) kan betyde tomme, værdiløse personer, men da det står parallelt med jorden, er det bedst at opfatte det som værdiløse ting (eller tomme mål).

Note til 12,12 — side 242

Står fast – McKane, *Proverbs*, 450 foreslår at ændre vokaliseringen af *yittēn* (*give*) til *yitān*, som ud fra arabisk kan have betydningen: *blive, være permanent*. Waltke, *Proverbs I*, 529 følger denne rettelse. LXX har sandsynligvis læst [bē]’ētān (*bestandig, vedvarende*).

Note til 12,13 — side 243

To sidste vers – De to vers fungerer som en konklusion på v. 1-14 ved i v. 14 at kombinere de to emner: ord (v. 4-7.14a) og handlinger (v. 8-12.14b) og ved at slutte med et syntetisk ordsprog i modsætning til de mange antitetiske ordsprog. Syntetiske ordsprog bruges ofte ved begyndelsen eller slutningen af afsnit i Samling II. Samtidig fungerer de to ordsprog som et bindeled mellem v. 1-14 og v. 15-28, som også handler om ord (v. 15-23) og om ord og handlinger (v. 24-28).

Note til 12,14 — side 243

Mundens frugt – Bemærk bogstavrimet i den hebraiske tekst: *mippērî pî*.

Note til 12,14 — side 244

Guds belønning – Udtrykket bruges (*lade gerningen vende tilbage*) normalt om at gengælde, at straffe de onde (Sl 28,4; 94,2; Joel 4,4.7; Obad 15).

Note til 12,15 — side 244

Lytter til råd – De antitetiske paralleller er ufuldstændige, og det antyder, at den dumme ikke lytter til råd, og at den vise ikke hævder at være retskaffen i egne øjne.

Note til 12,16 — side 244

Vers 16-23 – Den ydre ramme har en kiastisk brug af nøgleord: den dumme og den kløgtige (v. 16) og et kløgtigt menneske og tåber (v. 23). Den indre ramme har det på samme måde: sandhed og det falske vidne (v. 17) og løgnagtige og sandhed (v. 22). I v. 22 har vi det teologiske fundament for hele afsnittet. HERREN er den, der holder øje med det, der siges, og udtrykker sin holdning til det. Afsnittet er yderligere delt i to dele, hvor det sidste ord i v. 17 (*svig*) midt i den første del (v. 16-19) er det samme ord som det første ord i den næste del (v. 20-23). Vers 16 danner en bro fra det indledende opdragende ordsprog til talens etik og teologi (v. 17-22). Det betonedede nøgleord *den dumme* skaber sammenhæng mellem v. 15 og v. 16.

Note til 12,16 — side 244

Skjuler – Det eneste andet sted, hvor verbet bruges i qal, er Sl 32,1, hvor det bruges metaforisk om at skjule/tildække synden, for at vise hvad tilgivelse er.

Note til 12,17 — side 245

I retten – Et ærligt vidne siger sandheden, hele sandheden og intet andet end sandheden.

Note til 12,18 — side 245

Uoverlagt tale – Udtrykket *uoverlagt tale* (ordret: *der er en, som ...*, se 11,24) bruges i 3 Mos 5,4 to gange om at sværge uoverlagt i en retssag, i 4 Mos 30,7 om at tale overilet, og i Sl 106,33 bruges det om Moses, som talte uoverlagt, da han blev presset af israelitterne ved Meriba.

Note til 12,19 — side 245

Det pålidelige – Opfordringen til at tale sandt er i den hebraiske tekst kiastisk. I den ydre ramme er der: *sandfærdig læbe* og *løgnagtig tunge*, mens der i den indre kerne er de to modsætninger: *består for evigt* og *kun et øjeblik*, som viser, at den første varer evigt, mens den sidste kun eksisterer kortvarigt. Bemærk ordspillet i den hebraiske tekst mellem *lā'ad* (*for evigt*) og *'ad 'argî'â* (*et øjeblik*).

Note til 12,19 — side 245

Et øjeblik – Udtrykket *et øjeblik* oversættes andre steder i *et nu* (Es 51,4; Jer 49,19; 50,44).

Note til 12,20 — side 246

Ordsproget – Der er en kiastisk struktur, hvor v. 20a slutter med *dem, der ud-tænker ondt* og v. 20b begynder med *dem, der har planer om fred*. Den ydre ramme stiller den førstes svig op mod den andens glæde. Den ufuldstændige parallelisme antyder, at de, der planlægger med svig i hjertet, ikke har virkelig glæde, og at de, der tænker på fred, ikke har svig.

Note til 12,22 — side 247

Gør/skaber – Verbet *ʿāśā* findes if. Waltke, *Proverbs I*, 539n105 2.527 gange i qal-formen. Det bliver brugt på mange forskellige måder om, hvordan mennesker opfører sig over for andre mennesker og over for Gud: *gøre ondt* (*rāʿ* – 75 gange), *retfærdighed* (*mišpāt* – 50 gange), *nåde* (*ḥesed* – 36 gange), *ret* (*yāšār* – 34 gange), *godt* (*tōb* – 32 gange), *retfærdighed* (*šēdāqā* – 23 gange) osv.

Note til 12,23 — side 247

Dette vers – Vers 23 danner sammen med v. 16 rammen afsnittet v. 16-23. Denne ramme viser, at den dumme og tåben ikke kan skjule deres farlige følelser (v. 16a) og deres dumhed (v. 23b), men den vise lægger et slør over de fornærmelser, han udsættes for (v. 16b), og over sin kundskab (v. 23a).

Note til 12,23 — side 247

Udbasunere – Sml. Amenemope: *Det er nyttigere for en Mand, naar han har sine Nyheder inden i sig end den, der siger dem til Skade* (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregele*, 125).

Note til 12,24 — side 247

Handlinger – Rammen om afsnittet v. 24-27 rummer to ord, der findes i kiastisk rækkefølge: *flittig* (v. 24a og v. 27b) og *dovenskab* (v. 24b og v. 27a). Disse nøgleord peger på, at flid fører til herredømme (v. 24) og rigdom (v. 27).

Note til 12,24 — side 247

Slaveri – Whybray, *Wealth and Poverty*, 42 n2 mener, at det er tydeligt, at v. 24 er en bevidst overdrivelse. HERTIL

Note til 12,25 — side 248

Bekymring – *Dēʿāgā* bruges foruden her kun i Jer 49,23; Ez 4,16; 12,18-19. Det tilsvarende verbum bruges i 1 Sam 9,5; 10,2; Sl 38,19 (DO92: *foruroliget over*); Es 57,11 (DO92: *bange for*); Jer 17,8; 38,19 (DO92: *bange for*). Det udtrykker en stærk følelse, som skyldes en situation, hvor man er bange for at miste noget værdifuldt.

Knuger – Meinhold, *Die Sprüche*, 215 gør opmærksom på, at verbet er en maskulinum-form og både *bekymring* og *hjerte* er ord i femininum. Derfor kan det kun være manden selv eller det ubestemte man, der er subjektet. Waltke, *Proverbs*

I, 518n33 mener modsat, at der ikke altid er overensstemmelse i køn i poetiske tekster, og at den maskuline form kan være valgt af hensyn til ordspillet. Verbet bruges kun her og i Es 51,23 om *at kaste sig ned* eller *bøje ned*. Verbet bruges 170 gange i hitpa'el-former i betydningen: *kaste sig ned for at vise ærefrygt* eller *tilbedelse*.

Note til 12,25 — side 248

I hjertet – Waltke, *Proverbs I*, 541 og Meinhold, *Die Sprüche*, 215.

Note til 12,26 — side 248

Udsøger – Formen er en poetisk hi'fil imperfektum. Verbet *tûr* bruges 22 gange i GT. De 16 gange bruges det om at undersøge eller udspejle et land (4 Mos 10,33; 12 gange i 4 Mos 13 og 14; 5 Mos 1,33; Dom 1,23; Ez 20,6), to gange om at udforske visdom (Præd 1,13; 7,25), to gange om at træffe beslutning (4 Mos 15,39; Præd 2,3) og en gang om at udforske en vej (2 Sam 22,33 [DO92: følger teksten fra Sl 18,33]). En anden mulighed er at opfatte *yātēr* som et adjektiv, der betyder *mere end*.

Note til 12,27 — side 249

Jaget byttet op – En gammel jødisk tradition er at holde sig til den hebraiske tekst og sammenligne verbet med et aramaisk ord i Dan 3,27: *afsvedet*.

Note til 12,27 — side 249

Bytte – *Bytte, vildt (šēd)* findes 14 gange – de 10 gange i forbindelse med beskrivelsen af Esau som jæger (1 Mos 25,27-28) og det dyr, han bragte til sin far (1 Mos 27,3 og flere steder), det bruges to gange om Nimrod (1 Mos 10,9 [DO92: *vældig jæger*]) og en gang i et forbud mod at spise blod af vildt (3 Mos 17,13).

Note til 12,27 — side 249

Steger – Verbet *opnår* findes ikke i den hebraiske tekst. Man kunne også vælge at lade verbet *steger* fra første halvvers få betydning her i andet halvvers.

Note til 12,28 — side 250

Udødelighed – Van Leeuwen, “Proverbs”, 128 mener, at betydningen udødelighed er usandsynlig i Ordsprogenes Bog, da læren om opstandelsen (Dan 12,1-3) er meget sjælden i GT.

Note til 13,2 — side 252

Underafsnit – Det består af to grupper af ordsprog om tale (v. 2-3 og v. 5-6), som omrammer et ordsprog om flid (v. 4). Det bliver holdt sammen af logik og paronomasi. En vis søn er hurtig til at lytte (v. 1a), gode udsagn, som giver ham godt udbytte (v. 2a) og er sen til at tale (v. 3a). Omvendt afviser spottere, der ikke tager imod belæring, moralske advarsler (v. 1b), længes efter vold (v. 2b) og går

deres undergang i møde (v. 3b). Den vise har åbne ører og en lukket mund, mens tåben har lukkede ører og åbne munde. Nøgleordene *retfærdig(hed)* og *ond(skab)/uretfærdig(hed)* binder de etiske ordsprog sammen og den, *vogter* sin mund bevarer sit liv og bliver *beskyttet* af retfærdigheden. I centrum står ordsproget i v. 4, som forudgriber de næste tre underafsnit ved at tale om *begær*, som kun kræver, men de flittiges *sult* bliver stillet. Det står også stilistisk som en modsætning til v. 2-3 og v. 5-6, som alle har det positive i første halvvers, mens v. 4 har det negative i første halvvers.

Note til 13,2 — side 252

De troløse – Antitesen antyder også, at den troløse ikke har ønske om god belæring, og den pålidelige længes ikke efter vold.

Note til 13,3 — side 252

Undergang – Det hebraiske ord *mēhittā* kan have to betydningsnuancer: *rædsel* og *undergang* – se 10,14.

Note til 13,3 — side 252

Åbenmundede – Antitesen mellem *den, der vogter sin mund* og *den åbenmundede* (ordret: *åbne læberne vidt op*) antyder, at den første er forsigtig og ikke åbenmundet, mens den anden er uforsigtig og åbenmundet. På samme måde kan antitesen mellem *bevarer sit liv* og *går sin undergang i møde* antyde, at den tilbageholdende ikke oplever undergang, mens den åbenmundede ikke bevarer sit liv.

Note til 13,5 — side 253

Handle skændigt – Verbet *yab'îš* betyder i hif'il *føle skam, blive til skamme*, men måske også *handle skammeligt*.

Note til 13,5 — side 253

Følges ad – Den ufuldstændige antitese antyder, at den retfærdige person ikke bliver gjort til skamme i offentligheden og heller ikke selv føler personlig skam, mens en ond person ikke hader det, der forvrænger virkeligheden.

Note til 13,6 — side 253

Vers 5-6 – Vers 5-6 definerer talerne i v. 2-3 og dem, der arbejder (eller ikke arbejder) i v. 4 med etiske udtryk. Sammenhængen styrkes af, at verbet *nāšar*, der i v. 3 oversættes *vogter* og i v. 6 *beskytter*, begge steder bruges om den retfærdige. Endelig slutter v. 6 med at tilføje den evige dimension.

Note til 13,6 — side 253

Bringe til fald – Verbet *sālap* findes syv gange i bibelsk hebraisk – heraf fire gange i Ordsprogenes Bog. Det bruges tre gange med *ord* som objekt. De to steder er det de retfærdiges ord, der *fordrejes* i retten (2 Mos 23,8; 5 Mos 16,19) og det

tredje sted er Ordsp 22,12, hvor HERREN *kuldkaster* (*gør til intet*) de troløses ord. Det bruges to gange med *mennesker* som objekt (Job 12,19 [DO92: *bringer til fald*] og Ordsp 21,12 [DO92: *styrter i ulykke*]). De sidste to steder er det *vej*, der er objektet (Ordsp 13,6; 19,3 – DO92: *bringer til fald*). Det betyder den negative handling, der kaster noget omkuld eller vender det på hovedet.

Note til 13,8 — side 254

Rigdom og fattigdom – De to led svarer til hinanden (*hans rigdom og den fattige*), men de to andre led passer ikke umiddelbart sammen (*løsepenge for mandens liv og kommer ikke til at høre trusler/advarsler*).

Note til 13,8 — side 255

Løsepenge – Hvis det er en ond person, der kræver løsepenge af en retfærdig, kan det bedre oversættes med *bestikkelse* (1 Sam 12,3; Job 36,18; Am 5,12), men det oversættes *løsepenge*, hvis det er en retfærdig, der kræver det af den skyldige (2 Mos 21,30; 4 Mos 35,31-32).

Note til 13,8 — side 255

Persons liv – Normalt vil den, der er offer, tage imod løsepengene, men visdomslæreren taler om en mand, der blev udsat for ægteskabsbrud, som ikke vil tage imod løsepenge (Ordsp 6,35).

Note til 13,8 — side 255

Den fattige – Ordet *rāš* forekommer 21 gange, hvoraf de 14 forekommer i de salomoniske samlinger af ordsprog (13,23 [DO92: *godsejere*]; 14,20; 17,5; 18,23; 19,1.7; 22,2.7; 28,3; 29,13), to gange i Prædikerens Bog, tre gange i Natans lignelse (2 Sam 12,1-4) og en gang i 1 Sam 18,23 og i Sl 82,3. Det sidste vers indeholder de fire meget almindelige ord for fattig (*dal*, *'ānî*, *rāš* og *'ebyôn*). Det sidste viser, at der ikke er ret stor forskel på ordene. Se Whybray, *Wealth and Poverty*, 16–18.

Note til 13,8 — side 255

Kommer ikke til at høre – Uden for Ordsprogenes Bog kan udtrykket betyde *høre et ord med øret* (se 1,5; sml. Job 3,18; 39,7; Es 6,10), men de 30 gange, vi møder ordet i Ordsprogenes Bog, betyder det *høre med hjertet*, dvs. lytte og adlyde. Det bruges her i næsten samme sætning, som i v. 1b, hvor objektet er advarsler. Måske vil han være mere motiveret for at lytte til *retledning* (se 1,25.30; 10,17), som ikke er motiveret med brug af penge.

Note til 13,9 — side 255

Slukkes – De syv gange verbet *slukkes* bruges, refererer det til en lampe eller en væge. Det symboliserer de ondes endeligt og håbløshed (se 24,20; sml. 20,20; Job 18,5-6).

Note til 13,10 — side 255

Strid – Det første ord hebraiske ord *kun* er udeladt i DO92. Både DO31, B2020 og Meinhold henfører det til et sjældent ord for *strid*, mens Waltke mener, at det hører sammen med det efterfølgende ord, *den ryggesløse* (se 11,2 og 21,24, hvor DO92 oversætter: *frækhed*).

Note til 13,11 — side 256

Forsvinder – *Svinder ind* (*yim'at*) er et verbum, der kun bruges otte gange i gal. Det betyder *blive mindre*, *blive færre* og hører sammen med det meget brugte nomen *mē'at* (101 gange), som betyder *få*, *lidt* – det kan bruges enten om lille i størrelse (10,20 [DO92: *intet*]) eller kort i varighed (5,14 [DO92: *nær*]; 6,10 [DO92: *lidt*]).

Note til 13,12 — side 256

Gør det sygt – Roden *h̄lh* kan beskrive en generel fysisk svaghed (1 Mos 48,1), men den skyldes ikke altid alderdom eller sygdom. Samson klager over, at han bliver *svag* som ethvert andet menneske (Dom 16,7). Kvinden i Højsangen siger, at hun er sygt af kærlighed (Højs 2,5). Der kan være tale om at være sygt i almindelighed (1 Kong 14,1). Det kan også være en sygdom, som ender med døden (2 Kong 13,14). Se *NIDOTTE* 2, 142.

Note til 13,12 — side 257

Kontrast – Kontrasten mellem liv og død møder vi igen i v. 14. Det er interessant, at v.12 og v.14 er adskilt af v. 13, som siger, at de, der giver agt på HERRENS bud, vil blive belønnet. Vers 12 og v. 13 kan forstås således: ligesom et uopfyldt håb tærer på et menneskes fysiske og psykiske kræfter, vil den, der foragter HERRENS ord opleve en undergang. Men ligesom man oplever glæde og helbredelse, når ens ønsker bliver opfyldt, vil de, der vogter HERRENS bud, blive belønnet. Hvis det er tilfældet, passer det fint, at tanken flyder videre til udtrykket: *den vises belæring* (*tōrat h̄ākām*) i v. 14. Se Osborne, “The Tree of Life in Ancient Egypt and the Book of Proverbs”, 132.

Note til 13,13 — side 257

Vi finder også begge holdninger i kommentarerne. Meinhold, *Die Sprüche*, 223 mener, at betydningen *Guds ord* er mindre sandsynlig, da v. 13-14 og v. 18 handler om visdomslærernes opdragelse. Waltke, *Proverbs I*, 563–64 siger, at det er rigtigt, at det betyder *Guds ord*, men siger samtidig, at grænsen mellem Guds ord og Salomos ord er svækket, for han er Guds talsmand. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 215 siger, at ordet opfattes som noget, der kræver noget, og det er dermed en *befaling*. Det kan være enhver befaling, hvor en overordnet byder over en underordnet, men først og fremmest kommer Guds ord på tale.

Det ufuldstændige billede kan vise, at den, som ikke vil tage ved lære, og som rynker næse ad Guds ord, er skyldig og er tvunget til at betale for det, når

dommens time kommer (2 Mos 5,2; 14,28; Jer 36,23-32; 1 Pet 3,20; 2 Pet 2,5; Hebr 12,25).

Note til 13,15 — side 258

Kontrast – Antitesen betyder, at *klogskab* og *troløshed* er uforenelige egenskaber, og at vinde yndest hos Gud og mennesker er det modsatte af at gå til grunde (sml. Rom 14,18).

Note til 13,16 — side 259

Åbenlyst frem – *Spredde* bruges om klæder, om fiskenet, om fælder (29,5) m.m. Her bruges det billedligt med betydningen: *fremvise for alle*. Det er parallelt med *råbe ud* (12,23) og *strømmer ud* (15,2).

Note til 13,18 — side 259

Uvillig til at lytte – *At lade hånt om* (egentlig: *den, der lader hånt om*, se 1,25; 15,32) *formaning* (se til 1,2) *fører til armod* (se 6,11) og *skændsel* (se 3,35). Det sammensatte udtryk er hendiadys for skammelig fattigdom. Som en kontrast hedder det: *den, der vogter* (se 2,8) *på retledning* (se 1,23), *vinder ære* (ordret: *bliver æret*, se 3,9). *Skændsel* kommer af roden *qll* (*blive let*), og *ære* kommer af orden *kbd* (*være tung*), så de to ord svarer som modsætninger til hinanden.

Note til 13,19 — side 260

Det, der er godt – Den eneste fuldstændige antitese i de to versdele er: *gør godt* og *afsky*. Ud over det er antiteserne ufuldstændige. I v. 19a handler det om følelser og i v. 19b om etik. Disse antiteser skal kombineres: ønsket, som bliver opfyldt og er godt for sjælen, har en afsky for det onde, men da tåben afskyr at vende sig fra det onde, vil han aldrig opleve den tilfredsstillelse. Denne kombination understøttes af forskellige forhold. Bemærk for det første ligheden mellem v. 19a og v. 12b, hvor et opfyldt ønske kaldes et livets træ. For det andet siger v. 25a klart, at det er den retfærdige, der mætter sin sjæl (ordet *sjæl* betyder her *sult* [DO31]). For det tredje er der andre ordsprog, der hævder, at det kun er de retfærdiges ønsker, HERREN tilfredsstillende (10,24; 11,23; sml. 16,17).

Note til 13,19 — side 260

Opretholde livet – Bileams ønske: *måtte jeg dø, som retskafne dø* (4 Mos 23,10), ville være godt for hans sjæl, men det var afskyeligt, at han slog ind på en vej, hvor han kastede sin kærlighed på uretmæssig vinding (2 Pet 2,15).

Note til 13,20 — side 261

Ordsprog – Der er et par ordspil. Bemærk de to ord af roden *hkm* i første halvvers og ordspillet mellem *rō'eh* og *yērōa'* i andet halvvers.

Note til 13,20 — side 261

Plej omgang – Det er bedst med Waltke, *Proverbs I*, 549n33, Meinhold, *Die Sprüche*, 226, Longman, *Proverbs*, 290 og DO92 at følge ketiv, der har infinitiv absolutus, som fungerer som imperativ. Qere er et participium, som svarer til participiet i andet halvvers. Qere vælges af Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 220, BHD og B2020.

Note til 13,20 — side 261

Blive vis – Waltke, *Proverbs I*, 549n34 argumenterer for, at der også her skal vælges ketiv (*wahākām* – imperativ, der angiver en følge).

Note til 13,20 — side 261

Omgås – Ordet *rō'eh* af II *rā'ah* (*være ven med*) findes if. Waltke, *Proverbs I*, 549n35 seks gange (Dom 14,20; Job 24,21; Ordsp 13,20; 22,24; 28,7; 29,3). Han mener, at det er et participium og ikke et substantiv, da der er tydelige verbalformer i Dom 14,20 og Ordsp 22,24.

Note til 13,20 — side 261

Negativ betydning – Det har også en negativ betydning, hvor der bruges verbalformer: om at være *ven med en, der let bliver vred* (22,24) og om *Samsons brudfører*, der blev gift med hans kone (Dom 14,20).

Note til 13,22 — side 262

Efterlader – Verbet *yanhîl* har normalt to objekter. Man giver nogen noget, f.eks. 5 Mos 1,38; Ordsp 8,21. Det objekt, den gode mand giver, er en formue, som er det objekt, der omtales i v. 22b.

Note til 13,24 — side 263

Egyptisk – En egyptisk tekst, fra perioden 1554-1080 f.Kr. siger: *Jeg er vokset op som barn, og var ved din side. Du slog mig på ryggen og således kom din belæring ind i mit øre.* Se Meinhold, *Die Sprüche*, 228. Sml. også Waltke, *Proverbs I*, 574n116.

Note til 14,1 — side 265

Vers 1 – Van Leeuwen, “Proverbs”, 138 har en interessant opfattelse. Han mener, at der var et oprindeligt ordsprog, der lød som DO92, hvor første halvvers var identisk med 9,1a. Denne første udgave ville være et præcist udsagn om Tåbelighedens negative forhold til Visdommens gode arbejde med at bygge det kosmiske hus. Tåbeligheden reducerer huset til kaos med hendes egne hænders værk. Tåbeligheden nedriver ikke sit eget hus, men byens huse (11,11). Vanskeligheden i dette vers er tilføjelsen *kvinders*. Da udvidelsen *kvinders* er en redaktionel udvidelse af 9,1a, er det bedst at søge en forklaring ud fra, hvordan bogen som helhed er redigeret. Tilføjelsen skaber en forskel mellem menneskelig visdom og kosmisk

visdom, som de bliver personificeret i 8,1 og 9,1. Ordsp 14,1 passer nu godt ind i denne sammenhæng, hvor det står i en samling (kap.10-29) af oprindeligt selvstændige ordsprog, der er sat sammen til en helhed. Her er fokus ikke på kosmologi, men antropologi. Betydningen af dette skift er, at den menneskelige visdom imiterer den guddommelige, kreative visdom. På samme måde forudgriber v. 1a 24,3-4. Både 14,1a og 24,3-4 peger tilbage på 9,1 og skildrer mennesker, der er optaget af at imitere den guddommelige visdom.

Note til 14,1 — side 265

Bygger sit hus – Ruth 4,11 taler om at bygge et hus ved at føde børn.

Note til 14,2 — side 266

Kommer på afveje – Waltke, *Proverbs I*, 576 forstår verset anderledes end de fleste andre. Han mener, at den hebraiske grammatik viser, at det er den, der frygter HERREN, der er subjektet i det første halvvers, og da den, der ringeagter ham, er antitesen, må han være subjekt i det andet halvvers. Vægten kommer til at ligge lidt anderledes, men stort set er meningen den samme. Han oversætter: *den, som frygter HERREN vandrer i sin oprigtighed, men den, som ringeagter ham, er fordærvet på sine veje.*

Note til 14,3 — side 266

Beskytter dem – Det er ikke nødvendigt at rette teksten til *tišmērûm*, da der findes tilsvarende verbalformer i 2 Mos 18,26; Ruth 2,8.

Note til 14,4 — side 267

Andet halvvers – Bemærk i øvrigt det hebraiske ordspil mellem det sidste ord i første halvvers /br/ og det første ord i andet halvvers /wrb/.

Note til 14,5 — side 267

Vidner – Gentagelsen af ordet *vidne* i det første og sidste udtryk i verset og *lyve* og *løgne* i centrum viser, at ordsproget i den hebraiske tekst bruger et kiastisk mønster, hvor den ydre ramme stiller det samvittighedsfulde vidne op mod den skyldige meneder, og i centrum er modsætningen mellem ikke at lyve og den ene løgn efter den anden.

Note til 14,6 — side 268

Finder visdommen – *Søger* (se 2,4) *en spotter* (se s. 70) eller bare begynder at søge efter sandhed og *visdom* (se s. 63; sml. Jer 42,1-22; 43,1-3; Ez 14,1-4; 20,1-3; Joh 18,38), *finder han ingen* (se 13,4).

Note til 14,8 — side 269

Den kløgtiges visdom – De to subjekter, *den kløgtiges visdom* og *tåbernes dumhed*, er præcise antitetiske paralleller, men det er det, der siges om dem, ikke.

Det må derfor også gælde modsat, dvs. tåberne giver ikke agt på deres færd, og den vise undgår bedrag.

Note til 14,12 — side 270

Rigtig – Det tilsvarende hebraiske verbum *yāšar* (*være rigtig*) bruges næsten altid med en præcision *for en person* eller *i en persons øjne*. Sammen med vej bruges det om en livsførelse, som ikke går uden for det, der anses for rigtigt.

Note til 14,14 — side 271

Sine gerninger – Der er vanskeligheder i andet halvvers. Det hebraiske ord *mē'ālāyw* (egentlig *fra på ham*) bliver af DO92 og mange andre ændret til *ma'ālāyw* (*hans gerninger*) – se Delitzsch, *Das salomonische Spruchbuch*, 233 og Waltke, *Proverbs I*, 579 n30.

Note til 14,15 — side 271

Uerfaren/kløgtig – Disse to betegnelser er nøjagtige antiteser, men det er det, der siges om dem ikke. Det betyder, at den uerfarne ikke giver agt på sin livsførelse, og den kløgtige, som holder nøje øje med ethvert forkert trin, stoler ikke på menneskers holdninger.

Note til 14,16 — side 272

Frygte HERREN – Se Waltke, *Proverbs I*, 595, som siger, at *yārē* i Ordsprogenes Bog altid bruges i en bekræftende og ikke negativ betydning. Det bruges en lang række steder om at frygte HERREN, et enkelt sted om at frygte budene og et sted om at frygte kongen. Da det ikke nærmere er angivet, hvad der tænkes på med verbet *yārē* her, er der forskellige tolkninger. McKane, *Proverbs*, 464 siger, at den vise ikke overvurderer sine egne evner og han undervurderer ikke de farer, der møder ham. Longman, *Proverbs*, 301 siger, at det måske kan være frygten for konsekvenserne af hans handlinger, men det er mere sandsynligt, at det er en forkortelse for at frygte HERREN.

Note til 14,16 — side 272

Kaster sig ud i det – Det er lidt usikkert, hvad det hebraiske ord betyder. I *KBL*, 676 anføres, at det er verbet II *'br*, der betyder: *vise sig selv vred*. Det findes kun i hitpa'el og verbet I *'br*, som betyder *gå forbi* med mange bibetydninger, findes ikke i hitpa'el. *GB*, 560 mener derimod, at der er en hitpa'el af I *'br*, som betyder: *være sorgløs* (se DO31).

Note til 14,16 — side 272

Være selvsikker – Se foruden dette sted en række steder, hvor oversættelsen selvsikker er naturlig: Es 32,9-11 (DO92: *tillidsfulde // sorgløse*; sml. B2020: *selvsikre*); 47,8 (DO92: *trygt*); Jer 49,31 (DO92: *trygt*); Ez 30,9 (DO92: *trygge*); 39,6; Zef 2,15 (DO92: *trygt*). Alle disse steder refererer det til nogen, som følger

sig trygge og sikre, men ikke er det. Se Waltke, *Proverbs I*, 595. Antiteserne *holder sig fra det onde* og *føler sig tryg* er ikke præcise og må derfor give følgende forståelse: den gudfrygtige overvurderer ikke sig selv og føler sig ikke selvsikker, og tåben holder sig ikke fra det onde.

Note til 14,17 — side 272

Antitetiske ordsprog – Der er en række fortolkere, der har søgt at tolke ordsproget antitetisk. Toy, *Proverbs*, 292 henviser til LXX: *anēr de phronimos polla hypopherei* (*en kløgtig mand udholder meget*). Delitzsch, *Das salomonische Spruchbuch*, 324 afviser denne opfattelse, fordi den kræver en tekstændring og siger så, at *mēzimmā* kan bruges både positivt og negativt. Waltke, *Proverbs I*, 95 n101 noterer, at *mēzimma* og verbet *zāmā* har en positiv betydning i prologen (se 1,4; 2,11; 3,21; 5,2; 8,12) og i samling VII (31,16), men en negativ betydning i de andre samlinger (se 10,23; 21,27; 24,8.9; 30,32).

Note til 14,17 — side 272

Den hidsige – *Den hidsige* er en oversættelse af det hebraiske udtryk: *qēšar 'appayim*. If. Waltke, *Proverbs I*, 579 n33 svarer *'appayim* i 36 af 46 forekomster til de tilsvarende ord i akkadisk, aramaisk og ugaritisk, og det betyder *ansigt*. I fire forekomster kan det betyde *næsebor*. I modsætning til singularis-formen *'ap*, som kan betyde *vrede/harme* (f.eks. 15,1; 24,18), har dualis-formen aldrig betydningen *vrede*. Adjektivet *qāšēr* findes fire gange: 2 Kong 19,26 = Es 37,27 (*qišrē yād* – korte mht. hånden, dvs. *magtesløse*); Job 14,1 (*qēšar yāmîm* – kort mht. dage, dvs. *et kort liv*); Ordsp 14,29 (*qēšar rūaḥ* – kort mht. ånden, dvs. *har mistet tålmodigheden*). I Ordsp 14,29 er der også et parallelt udtryk: *'erek 'appayim*, der oversættes *sen til vrede*.

Note til 14,17 — side 272

Ud over alle sider – Israels vismænd havde en negativ vurdering af menneskelig vrede: den er ubarmhjertig (27,4), resulterer i strid (30,33), og den bør dæmpes (15,1; 29,8.11). GT kritiserer en mand, der er opfarende og let bliver vred (15,18; 29,22). Derfor finder vi opfordringer til ikke at blive vred (Sl 37,8; Ordsp 16,32; Præd 7,9). Vrede karakteriserer tåben og den, der handler ondt (17,14; 29,11.22; Præd 7,9; Job 5,2).

Note til 14,18 — side 273

Smykker sig – *Yaktirû* er i slægt med *keter*, det *diadem*, som dronning Ester bar [Est 1,11].

Note til 14,19 — side 274

Porte – *BDB*, 1045 mener, at det er porten i en privat bolig, men det vil være en usædvanlig betydning i GT. De andre steder i Ordsprogenes Bog betegner ordet byporten, som var stedet, hvor man førte retssager (1,21; 8,3; 22,22; 24,7;

31,23.31). Hvis der havde været tale om en retfærdigs port i hans hus, ville der have været en singularisform. Pluralisformen svarer til portens komplicerede opbygning med flere rum og åbninger.

Note til 14,20 — side 274

Ironisk tone – Se Whybray, *Wealth and Poverty*, 22.

Note til 14,20 — side 274

Den rige – *‘āšīr* og de to antonymer *dal* og *rāš* står som kontraster i adskillige ordsprog, som ikke lader noget rum for tvivl om, at forfatteren ser disse to typer som repræsentanter for to ekstremer, når det gælder økonomisk status. Sml. 18,23; 22,2.7; 28,6. Se Whybray, *Wealth and Poverty*, 18 (det må være en trykfejl, at Whybray skriver *‘āšīr* og *rāš*).

Note til 14,21 — side 274

Forbarmer sig – Verbet *forbarmer sig* (*mēhōnēn*) er i slægt med ordet for nåde: *hēn*.

Note til 14,21 — side 274

Hjælpeløse – Der er to tekstvarianter. Enten skal man læse ketiv: *elendige, ulykkelige* (*‘ānāyīm* af *‘ānī*) eller qere: *ringe* (*‘ānāwīm* af *‘ānāw*). Der er ikke stor forskel på at læse ketiv og qere. Se ekskursen *Ydmyg/hjælpeløs*, s. 121.

Note til 14,22 — side 275

Retoriske spørgsmål – Et retorisk spørgsmål kan også opfattes som en konstatering – se DO31. Sml. også 8,1, hvor DO92 har en emfatisk opfordring og DO31 et retorisk spørgsmål.

Note til 14,22 — side 275

To grupper – Den ufuldstændige antitese mellem det, der siges om de to grupper, betyder: de, der planlægger ondt, møder ikke troskaben og går i døden, mens de, der planlægger godt, ikke går vild fra den rette vej, og således når de det gode mål for livet.

Note til 14,22 — side 275

Udtænker – Verbet *hāraš* betyder *pløje, forarbejde, udtænke* og hører sammen med substantivet *hārāš*, der betyder *håndværker*, en, der arbejder med træ eller jern.

Note til 14,24 — side 276

Meinhold, *Die Sprüche*, 240–42 har en lidt anden opdeling, idet han lader 14,25–27 høre sammen som ordsprog, der refererer tilbage til begyndelsen af kapitlet. 14,28–35 er en række hentydninger til en konges rette måde at regere på.

Han bemærker, at både v. 28 og v. 34 er ordsprog om konger, som begge har to ord for folk.

Note til 14,25 — side 277

Redder liv – De to øvrige steder (Sl 35,10; Dom 8,34), hvor participiet *maššîl* bruges om en redning, er det HERREN, der redder. Det bruges i øvrigt de fleste steder i udtrykket: *der er ingen, der redder* (‘*ên maššîl*). Det betyder, at det troværdige vidne har en høj status.

Note til 14,25 — side 277

Bedrager – Egentlig forventes udtrykket ‘*iš mirmâ: bedragets mand* (GB, 462).

Note til 14,26 — side 278

Tryghed – *Mibṭaḥ* (fra roden *bṭḥ*, se 3,5) findes 15 gange og altid i poesi. I Jer 17,7 står verbet og substantivet i synonym parallelisme. Otte gange refererer *mibṭaḥ* til falsk sikkerhed (Job 8,14; 18,14; 31,24; Ordsp 21,22; 25,19; Jer 2,37; 48,13; Ez 29,16), en gang refererer det til et sikkert hjem (Es 32,18) og seks gange til HERREN, den eneste virkelige kilde til en følelse af tryghed (Sl 40,5; 65,6; 71,5; Ordsp 14,26; 22,19; Jer 17,7).

Note til 14,28 — side 278

Herlighed – Udtrykket *hadrat qodeš* bruges fire gange i betydningen: *hellig majestæt* (1 Krøn 16,29; 2 Krøn 20,21; Sl 29,2; 96,9).

Note til 14,28 — side 278

Folk – *Lē’ôm* er et poetisk synonym for ‘*ām*, se 11,14.

Note til 14,28 — side 278

Fyrsten – *Rāzôn* er et poetisk synonym til *melek*, se 8,15.

Note til 14,29 — side 278

Tålmodighed – Det hebraiske udtryk ‘*erek ’appayim* (egtl. *lang med hensyn til ansigtet*) bruges i overført betydning om *sen med hensyn til vrede*. Det bruges fire gange i Ordsprogenes Bog (14,29; 15,18; 16,32 – oversat *sen til vrede*, og 25,15 – oversat *tålmodighed*). Uden for Ordsprogenes Bog bruges det ni gange om Guds barmhjertighed og er alle steder oversat: *sen til vrede* (2 Mos 34,6; 4 Mos 14,18; Neh 9,17; Sl 86,15; 103,8; Jer 15,15; Joel 2,13; Jon 4,2; Nah 1,3). Udtrykket bruges i disse vers sammen med andre udtryk, som understreger Guds godhed, barmhjertighed og nåde mod mennesker, som gør, at han ikke straks lader sin straf komme over dem.

Note til 14,30 — side 279

Besindighed – If. *HAL*, 602 kommer ordet af II *marpe'*, der betyder *sindighed*, *ro* og ikke af I *marpe'* (se 4,22 og sml. ekskursen *Et livets træ i Ordsprogenes Bog*, s. 112), som betyder *helbredelse*. II *marpe'* bruges til at beskrive hjertet: *et besindigt hjerte*. Det findes desuden i 15,4 sammen med ordet *tunge* (*lāšôn*) i betydningen *besindige ord*. Desuden findes det i Præd 10,4.

Note til 14,30 — side 279

Legemet – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 241 siger, at den unike brug af pluralis (*běsārîm*) betyder: kroppen forstået som helheden af dens funktioner og mangfoldigheden i dens relationer.

Note til 14,31 — side 279

Begge parter – I den hebraiske tekst er ordsproget kiastisk. Subjektet står i den yderste ramme.

Note til 14,31 — side 279

Beskytte – Babylonerkongen Hammurapi skriver i prologen til sin lovsamling: *på den tid, da Anum og Enlil kaldte mig til at sørge for folkets velfærd, jeg, den ærede, gudfrygtige prins, til at sørge for at retfærdigheden sejrer i landet, til at ødelægge de onde og det onde, så de stærke ikke undertrykker de svage* (se *ANET*, 164). I Amenemopes Vidsomsbog hedder det: *Vogt dig for at plyndre en nødlidende og for at øve Vold mod en skrøbelig* (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveregler*, 113, sml. *ANET*, 422).

Note til 14,31 — side 279

Fattige – *NIDOTTE* 1, 228 228.

Note til 14,32 — side 280

Forskellige konsekvenser – Selv om *den retfærdige* og *den onde* er præcise antitetiske paralleller, så er *søger sin tilflugt hos HERREN, selv når han dør* og *bringes ved sin ondskab til fald* det ikke. Disse ideer må derfor overføres på deres antitetiske paralleller. Den onde person, som går til grunde på grund af sin ondskab, søger ikke sin tilflugt til HERREN, selv når han dør, og den retfærdige, som søger sin tilflugt til HERREN, når han dør, bringes ikke til fald ved nogen ondskab og ikke engang ved døden (sml. 1 Mos 5,24; Sl 49,15-16; 73,24).

Note til 14,32 — side 280

Fald – Det hebraiske verbum *bringe til fald*, *dāhah*, bruges seks gange, hvor de fem findes i Salmernes Bog (Sl 35,5; 36,13; 62,4 [DO92: *hældende væg*]; 118,13; 140,5 [DO92: *spænde ben*]). Det bruges om at bringe nogen fra en sikker og stabil situation til ruin.

Note til 14,32 — side 280

Søge sin tilflugt – Verbet *hāsā* findes 37 steder og altid med betydningen *søge tilflugt hos*. De 34 steder, hvis vi ser bort fra dette sted, er det brugt med reference til at tage sin tilflugt til Gud eller hans vingers skygge eller noget tilsvarende. DO92 har oversat *søge tilflugt hos* 29 steder (f.eks. Dom 9,15; 2 Sam 22,3; Sl 2,12; 7,2; 16,1; 36,8; Ordsp 30,5; Es 57,13), *stole på* to steder (5 Mos 32,37; Sef 3,12) og *søge ly* to steder (Ruth 2,12; Sl 91,4). I Es 14,32 taler Esajas om at søge tilflugt i Zion (som står for Gud). I Es 30,2 taler han om at søge tilflugt i Egyptens skygge, men det tydeligt ment sarkastisk. De burde have søgt tilflugt hos HERREN. Participiet *hōsēh* og verbalformer i relativsætninger bruges i betydningen: *den, der søger tilflugt hos HERREN*, dvs. en from gudfrygtig. Ud over Ordsp 14,32 bruges det kun ét sted uden et objekt, nemlig i Sl 17,7. Der er dog grund til også disse to steder at opfatte participiet i en religiøs-etisk betydning. Meinhold, *Die Sprüche*, 245 kommer til samme konklusion, at HERREN er det udtalte objekt for participiet. McKane, *Proverbs*, 475 erklærer, at hvis man vil holde sig til MT, så må det oversættes: *men den retfærdige søger tilflugt (hos HERREN), selv i sin død*. McKane afviser det, fordi det betyder, at teksten så vil være vidnesbyrd om en tro på et liv efter døden. Van Leeuwen, “Proverbs”, 144 mener heller ikke, at der her tales om et liv efter døden. Han mener, at det *bō* (*ved ham*, dvs. hans Skaber) er faldet ud af teksten ved dittografi. Han oversætter da: *søger tilflugt hos ham (HERREN), når han (den onde) dør*.

Note til 14,32 — side 280

Selv – Meinhold, *Die Sprüche*, 245 anerkender lidt tøvende, at det ser ud til, at ordsproget udtrykker, at selv om den retfærdige skal dø, da ser han også da HERREN som den sikre grund, som bærer ham.

Note til 14,34 — side 281

Modbydelighed – Hvis der ligger noget af den betydning (*være modbydelig* – se note 446) i ordet her, så har det noget med undertrykkelse af og fjendskab mod andre *folkeslag* (se v. 28) at gøre, og det skyldes synd. Denne antitese bliver udviklet med særlig hensyn til Israel andre steder i GT (5 Mos 28,1-14.15-68; Am 1-2 og andre steder).

Note til 14,35 — side 281

Vers 35 – Ordsproget kædes sammen med det foregående gennem temaet og ved brugen af synonyme udtryk: *modbydelighed* (v. 34) og *en, der gør ham skam* (v. 35).

Note til 15,1 — side 282

Mild – Ordet *mild (rak)* findes 18 gange og betyder *sart* (4,3), *blød/mild* (25,15), *svag* (2 Sam 3,39), *fin* (1 Mos 18,7).

Note til 15,1 — side 282

Måde at reagere på – Ordet svar, *ma'āneh*, kommer af I 'nh, som forekommer mere end 300 gange i GT. Substantivet *ma'āneh* findes seks gange og heraf tre i Ordsprogenes Bog (15,1.23; 16,1). I 16,4 findes desuden et enslydende ord, som kommer af III 'nh og betyder *formål*.

Note til 15,1 — side 282

Vækker – I Ez 24,8 bruges verbet med *vrede* (*hēmā*) som objekt og oversættes: *for at få afløb for min vrede* (DO92).

Note til 15,2 — side 282

Gøre attraktiv – Det hebraiske verbum *yṭb* i hif'il med to objekter bruges i 2 Mos 30,7 om at *gøre lamper i orden*, i 2 Kong 9,30 om at *smykke sit hoved*, i Ordsp 15,13 om at *gøre ansigtet venligt*. Der er ingen grund til at ændre teksten til *tattīp*, (*dryppe*), som DO31 har gjort (se Rosendal, *Ordsprogenes Bog*, 90). Waltke, *Proverbs I*, 614 argumenterer for, at verbet her betyder: *smykke kundskaben* og mener, at det sker ved en mild og venlig måde at tale på (v. 1).

Note til 15,3 — side 282

Vers 3 – Dette vers bliver knyttet sammen med v. 2 ved roden *ṭb* (*gøre god* [v. 2] og *gode* [v. 3]).

Note til 15,3 — side 282

Overvåge – Denne egenskab ved Gud findes 18 gange – de ni gange i qal og de ni gange i pi'el. I begge former betyder det at holde nøje øje med og være på vagt for at se, hvad der foregår. I qal betyder gælder det *det, der er sket* (sml. 31,27) og i pi'el *det, der vil ske* (sml. 1 Sam 4,13 [DO92: *spejdede*]; Es 21,6 [DO92: *vagtpost*]; Jer 48,19 [DO92: *hold udkig*]; Klages 4,17 [DO92: *spejder vi*]; Nah 2,2 [DO92: *hold udkig*]).

Note til 15,5 — side 284

Ordsprog – I de kiastiske antitetiske paralleller er subjektet i første halvvers, *den dumme*, parallel til prædikatet i andet halvvers, *er klog*, og prædikatet fra første halvvers, *forkaster* (se 1,30) *sin fars formaning* (sml. 1,2.8), er parallel til subjektet i andet halvvers, *den, der vogter på retledning* (se 1,23).

Note til 15,6 — side 284

Rigdom – Roden *ḥsn* findes seks gange. Den ene gang som et verbum (Es 23,18 [DO92: *sparer op*]) og de andre gange som substantiv. Halvdelen af gangene (Es 23,18; 33,6; Jer 20,5) bruges det sammen med ord af roden 'sr (*skat* – se 10,2), i Ez 22,25 sammen med *kostbarheder* (*yēqār*) og i Ordsp 27,24 parallelt med *kongekrone* (*nezer* [DO92: *rigdom*]). I Jer 20,5 bliver *byens rigdom* (*ḥosen hā'îr*) nærmere angivet som dens *gods* (*yāgā'*), *kostbarheder* (*yēqār*) og *skatte*

(*ôṣērôt*). Det betyder, at *rigdom* (*hōsen*) er mere omfattende end dets synonymer. Det er samme rod som det arabiske ord *maḥsan*, som vi kender som ordet: *maga-sin*.

Note til 15,7 — side 285

Spredter – Det ufuldstændige billede *spredter* kan bruges om en situation, hvor noget bliver kastet eller spredt ud. Ordet bruges i 1,17 om at sprede et fangstnet ud og 20,8.26 om at skille de onde fra. Moses knuste guldkalven til støv og spredte det ud over vandet (2 Mos 32,20). Boaz tærskede ved at kaste kornet op i luften, så avnerne fløj bort (Ruth 3,2 [DO92: *renser*]; sml. Ordsp 20,8.26).

Note til 15,7 — side 285

Ikke – *Det gør ... ikke* – kan vise kontrasten til de vises måde at handle på, men det er også muligt at forstå udtrykket *lô' kēn* som: *ikke moralsk rigtig* (sml. 11,19). Waltke, *Proverbs I*, 620 foretrækker *ikke rigtig*, mens Meinhold, *Die Sprüche*, 250 vælger *ikke således*.

Note til 15,8 — side 285

Bøn – *Tēpillâ* er egentlig en anmodning om en vurdering – enten af andre (*forbøn* – Sl 84,9-10) eller for sig selv (*ansøgning, anmodning*). Næsten halvdelen af forekomsterne er i Salmernes Bog, enten i bønnesalmer (6,10; 17,1), hymner (65,3). Det står parallelt med *râb om barmhjertighed, tryglen* (*tēhinnâ, taḥānun, taḥānûnî* – 6,10; 86,6; 143,1), *klage* (*rinnâ* – 17,1; 61,2; 88,3), *skrig* (*šaw'â* – 39,13), *gråd* (*dim'â* – 39,13). Bønstillinger kan være *at stå* (1 Kong 8,22), *ligge på knæ* (1 Kong 8,54), *kaste sig ned* (Es 44,17 [for et afgudsbillede]), *ydmøge sig* (2 Krøn 7,14), *udbrede hænderne* (1 Kong 8,38; 8,54) og *løfte hænderne* (Sl 141,2). Somme tider nævnes det i forbindelse med gråd, faste og man kan være klædt i sæk og aske.

Note til 15,9 — side 285

Første halvvers – Den indre ramme af den kiastiske parallelisme viser den menneskelige opførsel som enten ond eller retfærdig, og den ydre ramme viser HERRENS afsky eller velbehag.

Note til 15,10 — side 286

Vers 10 – Vers 10 er relateret til v. 5 med to nøgleord, det hebraiske ord *mûsâr* (som oversættes *formaning* i v. 5a og *straf* i v. 10a) og *retledning* (v. 5b og v. 10b). Forkastelse af faderens formaning er dumt (v. 5a), fordi det fører til døden (v. 10b). Vers 10 er også forbundet med v. 9 ved de to udtryk, som refererer til det samme: *den uretfærdiges færd* og *den, der forlader vejen*. Vers 10 drager konklusionen af v. 8-9: adlyd denne belæring, før det er for sent! Endelig er v. 10 knyttet sammen med v. 11-12, fordi alle tre ordsprog er syntetiske og ikke antitetiske ordsprog.

Note til 15,12 — side 286

Spotteren og de vise – De syntetiske og kiastiske paralleller i den ydre ramme har negative prædikater: *elsker ikke* og *opsøger ikke* (se 1,11). De bevæger sig fra hans følelser til hans handlemåde. I ordsprogets indre nævnes *den, der irttesætter ham og til de vise*.

Note til 15,14 — side 287

Tåbers mund – Læsningen *mund (ûpî)* er qere og klart at foretrække frem for ketiv *ansigt (ûpēnê)*. Man vil ikke forvente en 3.m.sg. efter ordet *ansigt*, som er femininum. Longman, *Proverbs*, 311 er en af de få, der foretrækker ketiv, *ansigt*.

Note til 15,14 — side 288

Hyrdesproget – Verbet er formentlig I *rā'â*, der betyder *vogte, græsse* og i dette tilfælde måske *leve af* (DO92 oversætter formentlig *tager sig af* ud fra betydningen *være hyrde for*). McKane, *Proverbs*, 478–79 ændrer teksten og afviser både denne betydning og opfattelsen, at det gælder verbet II *rā'â*, der betyder *have fællesskab med, være ven med*, fordi det alle andre steder i qal kun findes som participium. Både Waltke, *Proverbs I*, 625, Meinhold, *Die Sprüche*, 253, Longman, *Proverbs*, 311 og Scott, *Proverbs*, 101 oversætter: *lever af*. DO31 (*lægger vind på*) følger LXX, der med *kender/oplever* ser ud til at have læst *yd'h* i stedet for *yr'h*, hvor der er en forveksling mellem to hebraiske konsonanter /d/ og /r/, der ligner hinanden meget.

Note til 15,15 — side 288

Ordsprog – I den ydre ramme af de kiastiske paralleller står *alle dage* over for *hver dag*. I den indre kerne står *onde* over for *godt mod*. Mellem dem står *den hjælpeløse* over for *en fest*.

Note til 15,15 — side 288

Fest – Det kunne være et bryllup (sml. Dom 14,12 [DO92: *gildet*]), en fødselsdag (1 Mos 40,20 [DO92: *gilde*]), en pagtslutning (1 Mos 26,30 [DO92: *festmåltid*]), ophør af fjendtligheder (2 Sam 3,20 [DO92: *gilde*]) og til ære for særlige gæster (1 Mos 19,3 [DO92: *et måltid*]).

Note til 15,16 — side 288

Hellere – Nøgleordet *god/hellere* binder v. 15 og 16 sammen og *hellere ... end* binder v. 16 og 17 sammen.

Note til 15,16 — side 288

Uro – *Mēhûmâ* kommer af verbet *hûm* (se *HAL*, 523 og *BL*, 493b), der er i slægt med *māhah* og *nāham*. Når HERREN er subjekt for disse verber, er de standardudtryk for at skabe forvirring og panik (2 Mos 14,24; Jos 10,10) og substantivet betyder den forvirring og panik, som er resultatet af et nederlag (5 Mos 7,23; 1

Sam 5,9 [DO92: rædsel]). Det er kun i Ordsp 15,16, at substantivet bruges om den forvirring og uro, som mennesker påfører sig selv og andre i forsøget på at skaffe sig stor rigdom.

Note til 15,17 — side 288

Mod hinanden – Ordsproget hænger sammen med v. 16 og illustrerer *lidt* (v. 16) med *et nøjsomt måltid* (v. 17). Det udskifter *frygte HERREN* (v. 16) med *kærlighed til andre* (v. 17) og *uro* (v. 16) med *had* (v. 17).

Note til 15,17 — side 289

Køkkenhaven – *Yārāq* betyder *grøntsager* og *gan hayyārāq* betyder *køkkenhave* – se 5 Mos 11,10; 1 Kong 21,2.

Note til 15,18 — side 289

To vers – De to vers er også bundet sammen af den lydlike lighed mellem første ord i andet halvvers: *wē'erek* og *wē'orah*. Det sidste af de to ord minder også lydligt om *ʾārūhâ* i v. 17.

Note til 15,18 — side 289

Vækker – Bruges tre gange i pi'el (15,18; 28,25; 29,22) og alle tre gange sammen med *splid (mādôn)*. Desuden findes det i hitpa'el i 28,4, hvor personerne *vækkes til kamp* mod de onde.

Note til 15,18 — side 289

Vrede – Bemærk, at det er et andet ord for *vrede* end i første halvvers (sml. v. 1).

Note til 15,19 — side 290

Hindring – *Hedeq* er en slags *tjørnebusk* og ordet findes kun her og i Mika 7,4 (DO92: *tornebusk*). I Mika 7,4 står det parallelt til *mēsūkâ* (DO92: *tjørnekrat*). *Mēsūkâ* anses af HAL, 572 for en biform til *mēsūkâ*, som bruges i Es 5,5 (DO92: *hegnet*) om en tjørnehæk rundt om en vingård, som skal beskytte den.

Note til 15,21 — side 291

Kontrasten – De upræcise antiteser, *dumhed er glæde* og *går den rette vej*, betyder, at den uforstandige person, som finder sin glæde i at håne den moralske orden, hensynsløst drejer af fra den sti, der hører sammen med pligt og liv, mens den forstandige person bliver på den rette vej, der fører til sand glæde (sml. Hebr 12,2).

Note til 15,22 — side 291

Lykkes – Verbet *qûm* betyder grundlæggende *stå op, rejse sig*, men har på alle semitiske sprog fået mange bibetydninger og en af dem er *blive opfyldt, lykkes*

(sml. Es 7,7, hvor det står med en negation). I hif'il kan det bruges om at fastsætte i forbindelse med skabelsen (Ordsp 30,4). Sml. også Es 8,10, hvor det bruges som antonym til *blive brudt* (*wētupār*).

Note til 15,23 — side 291

Glæden – Ordsproget er kiastisk opstillet med udtrykkene for en passende og virkningsfuld tale i den indre kerne og vurderingen af, at det bringer glæde og gode følger i den ydre ramme.

Note til 15,24 — side 292

For den kloge – Præpositionen *lē* angiver, at det er den kloge, livets vej er lavet for.

Note til 15,24 — side 292

Dernede – Det er kun her og i 5 Mos 28,43, hvor det er gentaget, at det bruges uden præpositionen *lē*. Waltke, *Proverbs I*, 630n5 mener, at præpositionen er faldet ud ved haplografi, som skyldes det sidste bogstav i det foregående ord, *miššē'ól*.

Note til 15,25 — side 293

Antitese – I dette kiastiske ordsprog står subjekt og verbum i den hebraiske tekst i første halvvers *HERREN river ... ned* over for *han beskytter* og objektet i første halvvers *hovmodiges hus* står over for *enkens enemærker*.

Note til 15,25 — side 293

Enken – En *enke* (*'almānā*) refererer til en kvinde, som har mistet sin mandlige beskytter (mand, sønner og ofte også brødre). Hun nævnes ofte sammen med den faderløse (*yātôm*, Job 22,9; 24,3; Sl 94,6; Es 10,2), den fremmede (*gēr*, Sl 94,6; Zak 7,10; Mal 3,5), daglejeren (*šākîr*, Mal 3,5), den svage (*dal*, Job 31,16; Es 10,2), den fattige (*'ānî*, Job 24,3-4 [DO92: hjælpeløse]; Es 10,2 [DO92: hjælpeløse]; Zak 7,10), den fattige (*'ebyôn*, Job 24,3-4), og levitterne (5 Mos 14,29).

Note til 15,25 — side 293

Beskytter – Verbet *našab* bruges tre gange sammen med *gēbûl*: 5 Mos 32,8 (DO92: *fastsatte folkenes områder*); Sl 74,17 (DO92: *fastlagt landjordens grænser*) foruden dette sted.

Note til 15,26 — side 294

Planer – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 256, Longman, *Proverbs*, 321 og Meinhold, *Die Sprüche*, 258 oversætter på denne måde – sml. *den onde kvinde* (*'ešet rā'*) i 6,24. Derimod oversætter Waltke, *Proverbs I*, 636: *en ond persons tanker*.

Note til 15,27 — side 294

I ulykke – I den hebraiske tekst har dette kiastiske og antitetiske ordsprog prædikaterne *styrter sit hus i ulykke* og *skal leve* i den ydre ramme, mens subjekterne *den, der skaffer sig uretmæssig vinding* og *den, der hader bestikkelse* står i den indre kerne.

Note til 15,27 — side 295

Uretmæssig vinding – Uretmæssig vinding peger på, at *gaver* er et synonym for *bestikkelse*, som bruges flere steder i denne bog (se 6,35; 17,8.23) og står som parallel til det i 21,14.

Note til 15,28 — side 295

DO31 – Den hebraiske tekst har hjertet og munden som subjekter i modsætning til DO92.

Note til 15,28 — side 295

Tænk – Verbet *hāgah* har her betydningen: *overveje, reflektere, meditere, grunde over* (sml. Sl 1,2; 63,7; 77,13; se også Ordsp 8,7; 15,28; 24,2).

Note til 15,29 — side 296

Samling IIB – Se Meinhold, *Die Sprüche*, 160–62 og Waltke, *Proverbs I*, 17–21, der har hver deres afgrænsning af de to delsamlinger. Meinhold følger kapitelopdelingen, mens Waltke skiller mellem 15,28 og 15,29.

Note til 15,29 — side 297

Meinhold, *Die Sprüche*, 264 nævner en række sproglige detaljer, som viser, hvordan de to delafsnit hænger sammen.

Note til 15,30 — side 298

Smittende – *Styrker legemet* betyder egentlig *gør knoglerne fede* (sml. 11,25). *Knoglerne* (se 3,8) er en synekdoke for hele personen, både fysisk og psykisk.

Note til 15,31 — side 298

Sammen med dem – Dette ordsprog er ganske usædvanligt i Samling II. Det består kun af én sætning og motiverer eleven til at have et sådant øre, for øret (eller personen) *får sin plads* (egentlig: *overnatter*) *blandt* (se 14,33) *de vise* (se s. 63). Biformerne *lîn* og *II lûn* findes 68 gange i qal og har hovedbetydningen *overnatte*. I poesi bliver det synekdoke for *blive, bo* (Job 41,14 [DO92: *har sin plads*]; Es 1,21 [DO92: *boede*]; Jer 4,14 [DO92: *give plads for*]; Sef 2,14 [DO92: *sidder og sover*]).

Note til 15,32 — side 298

Erhverve fornøft – *Erhverve fornøft* udtrykkes på hebraisk ved brug af ordet *hjerter*. Da udtrykket *hāsar lēb* betyder *uden fornøft* (ordet: *mangel på hjerte* – se

s. 70) og viser, at personen ikke har den mentale og moralske evne til at overleve, så betyder *qānā lēb* (at erhverve et hjerte), at personen får den mentale og moralske evne til at leve. I 19,8 betyder at *erhverve et hjerte/erhverve fornøft* at man *elsker sit liv* (eller: *sig selv*).

Note til 15,33 — side 299

Menneskelig *tankegang* er repræsenteret ved *overvejelser* (v. 1a), *motiver* (hjerte/[hovmodigt] hjerte / hjerte i v. 1,5 og 9), *meninger* (i hans egne øjne v. 2a) og *planer* (forehavender og planer i v. 3). Menneskelig *opførsel* ved færd og vej (v. 2,7 og 9a). Guds overherredømme er antydnet ved nøgleordene: *blive til virkelighed* og *styrer* (v. 3 og 9).

Note til 16,1 — side 299

Halvvers – DO92 har byttet op på rækkefølgen af ordene i første halvvers. Den hebraiske tekst giver mennesket det første ord, men fra HERREN kommer det sidste ord. Der står egentlig: *for mennesket* (se s. 58) er *hjertets overvejelser*.

Note til 16,1 — side 299

Planlægning – Betydningen af *overvejelser* (*ma'arkê*) kan udledes af roden *ʿrk*, der kan betyde *stille op* i orden til kamp (1 Mos 14,8), *lægge brændet til rette* på alteret (1 Mos 22,9), *sammenligne noget* (Sl 40,6 [DO92: *stå mål med*]) eller *fremlægge en sag* (Job 13,18), *frembringe ord* (Job 32,14 [DO92: var henvendt til]).

Note til 16,2 — side 300

Rent – *Zak* betyder *ren* i fire referencer til gudstjenesten (ren olivenolie [2 Mos 27,20; 3 Mos 24,2]; ren røgelse [2 Mos 30,34; 3 Mos 24,7]), og i visdomslitteraturen refererer det til etisk renhed.

Note til 16,2 — side 300

Tanker/ånder – Måske kan udtrykket *tanker/ånder* være valgt for at skabe et paradoks: han vejer *vinden, ånder*, dvs. det, der bevæger en person (sml. Ez 11,19; 18,31; 36,26 om *det nye hjerte* og *den nye ånd*, som Gud skaber i den troende) og personens indre (Job 7,11 [DO92: *sind*]), inklusiv *indskydelser* (Ez 13,3), *mod* (Sl 77,4) og sammenfattende: *sig selv* (Sl 77,7; Ordsp 16,32). Waltke, *Proverbs II*, 11 vælger både her og i 2 Krøn 36,22 (DO92: *ånd*) at oversætte *motiver*.

Note til 16,3 — side 300

Konsekvensen – Da HERREN antager ejerskab over elevens initiativer (v. 1), og da han alene kan evaluere renheden af motiverne bag dem (v. 2), skal eleven overdrage sine forehavender til HERREN, for at de kan blive til virkelighed (v. 3).

Note til 16,5 — side 301

Vers 5 – Det første ord i v. 5 *afsky* og verbet *finde behag i* i v. 7 er meget brugte paralleller i antitetiske ordsprog. De danner her en inklusio om v. 5-7. Versene handler om HERRENS følsomhed, når det gælder menneskers moral: de onde bliver straffet (v. 5) og de retfærdige sejrer over dem (v. 7). Mellem disse to vers kommer v. 6 og siger, skyld kan sones ved at tjene fællesskabet, og at fremtidig synd kan undgås ved at frygte HERREN og således vinde hans velbehag (v. 7).

Note til 16,5 — side 301

Hovmodig – Adjektivet *høj* hører sammen med verbet *at være høj* og substantivet *høj*. Alle ordene kan både have en rumlig og en etisk dimension. F.eks. bruges verbet om gribben, der flyver højt (Job 39,27) og adjektivet om et højt tårn (Es 2,15). Den etiske brug er som regel negativ. Når det bruges sammen med *øjne*, oversættes det *stolt/stolthed* (Es 5,15; Sl 101,5), med *ånd* og *hjerter* oversættes det *hovmodig* (Præd 7,8; Ordsp 16,5).

Note til 16,6 — side 302

Sone – Ordet, der er oversat *troskab*, kan evt. oversættes *mildhed*, men her betegner det *troskab mod pagten*, som Gud har sluttet med Israel. Etylogien af *kpr* er ikke helt sikker. Nogle afleder det af et arabisk ord, der betyder: *dække over*. Andre afleder det af et akkadisk ord, der betyder *slette ud*. En tredje mulighed kunne være at aflede det af substantivet *kōper*, der betyder løsesum. Betydningen ville så være *at komme med en løsesum*. I v. 14 bruges det om at afværge eller pacificere kongens vrede. Se Waltke, *Proverbs II*, 13–14 og Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 262.

Note til 16,9 — side 303

Udtænker – Verbet *hāšab* er et poetisk ord, der bruges om den menneskelige tankeproces. Ofte handler det om negative forehavender (3,29; 6,18; 24,8 [DO92: *pønser på*]; Hos 7,15).

Note til 16,11 — side 304

Korrekte – Normalt bruges *šedeq*, *retfærdighed*, til at betegne de korrekte mål (3 Mos 19,36; 5 Mos 25,15; Job 31,6; Ez 45,10). Her bruges i stedet *mišpāt*, *ret* – måske, fordi ordet bruges i det foregående vers (i betydning: *domfældelsen*).

Note til 16,12 — side 305

Næste to ordsprog – De to vers er bundet sammen af nøgleordet *konger* (i pluralis) i modsætning til singularisformer i v. 10 og v. 14. Nøgleordene *afsky* og *velvilje* skaber en sammenhæng mellem kongens og HERRENS moralske vurdering (se v. 5 og v. 7).

Note til 16,13 — side 305

Over for hinanden – Retfærdige (se s. 61) *læber* (metonym for tale) og *den, der taler retskaffent* (se s. 66) danner den indre kerne i den kiastiske opstilling i den hebraiske tekst. Sammen med sætningen *elsker* (se 1,22) *han* (dvs. kongen) danner det den ydre ramme af v. 13.

Note til 16,14 — side 306

Dødens sendebud – Waltke, *Proverbs II*, 20 mener, at der kan være en hentydning til en ugaritisk myte, fordi der er tale om en dualis-form. I den ugaritiske mytologi udsendte både Baal, livets gud, og sandsynligvis Mot, dødens gud, deres budbringere i par. Meinhold, *Die Sprüche*, 271 taler på tilsvarende måde om to sendebud fra Yam, som skulle til gudforsamlingen for at få udleveret Baal og opnåede det.

Note til 16,14 — side 306

Afværge – Ordet, der oversættes: *afværge* (se 16,6) betyder egentlig: *dække* eller *son*. Den vise person afværger kongens vrede gennem ydmyghed (15,33), gennem bekendelse og omvendelse (28,13), ved at være tro og sanddru (16,6), ved at være tålmodig og ved at give et mildt svar (15,1; 25,15).

Note til 16,15 — side 306

Henvisninger – Se 4 Mos 6,25; Dom 5,31; Job 17,12; 18,5-6; 22,28; 29,3; 33,30; Sl 18,29; 31,17; 36,10; 43,3; 44,4; 80,4.8.20; 97,11; 118,27; 119,135; 139,11-12; Ordsp 13,9; 24,20; Es 9,1; 58,8; Jer 15,9; Am 5,18.20; Mal 3,20.

Note til 16,15 — side 306

Forårsregnen – Den tidlige regn (eller efterårsregnen), som falder fra midt i oktober til begyndelsen af november og den senere regn (eller forårsregnen), som falder i den første halvdel af april, markerer begyndelsen og slutningen på regnperioden. Den tidlige regn forbereder jorden til pløjning og såning, mens den senere regnperiode giver den sidste regn, som afgrøderne er afhængige af.

Note til 16,17 — side 307

Veje og stier – I v. 17 møder vi to ord for *vej* (*mēsillat* og *darkô*) som det første og sidste ord i den hebraiske tekst.

Note til 16,17 — side 307

Hovedvej – Waltke, *Proverbs II*, 25 henviser til David A. Dorsey, *The Roads and Highways of Ancient Israel*, The ASOR Library of Biblical and Near Eastern Archaeology (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1991), 228–29.

Note til 16,18 — side 307

Vers 17-18 – Vers 17 og v. 18 er bundet sammen med billedet af vejen. Vers 17 taler om *veje* og v. 18 taler om, at foden snubler, som man kan opleve det, når man går på en vej.

Note til 16,18 — side 308

Det samme – Begge begynder i den hebraiske tekst med *forud for* og fortsætter med ord, der betegner ødelæggelse og som indeholde en /š/-lyd (*ulykke, sammenbrud* [šeber – se 15,4] og *fald, snublen* [kiššālôn – se 4,12.16]). De slutter med synonymer, som lydmæssigt minder om hinanden: *hovmod, stolthed* (gā'ôn – se 8,13) og *overmod* (gōbah rūah). På den måde bliver dets sandhed understreget og tydeliggjort.

Note til 16,19 — side 308

Hellere-end ordsproget – Dette bedre-end ordsprog er kædet sammen med v. 18 med de to ord, der minder lidt om hinanden *kiššālôn* (*fald*) og *šēpal* (*beskeden*), de to ord *gā'ôn* (*hovmod*) og *gē'im* (*hovmodige*) fra den samme rod samt *rūah* (*ånd*) i v. 18b og v. 19a.

Note til 16,19 — side 308

Beskeden – Gud bor hos den, hvis ånd er nedbøjet, som det samme hebraiske udtryk er oversat i Es 57,15. Hans hensigt er at *oplive den nedbøjede ånd*.

Note til 16,19 — side 308

At dele bytte med – Se Toy, *Proverbs*, 328, som citeres af Waltke, *Proverbs II*, 27 i deres kommentarer til 16,19. De siger også, at det bruges om de riges undertrykkelse af de fattige i Ordsp 31,11, men i kommentaren til dette sted siger de, at ordet er brugt i en afsvækket betydning: *udbytte, vinding*.

Note til 16,19 — side 308

Ydmyge – Som der måske skal læses: 'ānāwīm (*undertrykte*) i stedet for 'ānēyīm (*fattige, ydmyge*).

Note til 16,20 — side 309

Klog – *Maškīl* kan betyde en klog person (se s. 64) og *dābār* betyder ofte simpelthen ord eller tale (10,19; 12,6.25; 14,23; 15,1.23).

Note til 16,21 — side 309

Sødme – Ordet *sødme* (*meteq*) findes kun her og i 27,9. Det beslægtede adjektiv *sød* (*mātôq*) bruges i Ordsprogenes Bog i 16,24; 24,13; 27,7.

Note til 16,22 — side 310

Det antitetiske ordsprog – Den ufuldstændige parallelisme antyder, at den kloge finder, at velgørende tale er kildespring til liv, mens de dumme må lære ved

at mærke de smertefulde, afstraffende konsekvenser af deres dumhed (sml. 10,13; 13,24; 22,15; 23,13-14; 26,3; 29,15).

Note til 16,22 — side 310

Dummes opdragelse – DO92 har en let omskrivning: *dumme er opdraget til...* Waltke, *Proverbs II*, 29–30 siger, at betydningen *dum/dumhed* udelukker, at *mûsar* kan være en mundtlig formaning af den dumme. Hvis den dumme er agenten (*opdragelsen, som den dumme står for*), er det positive ord *mûsar* brugt sarkastisk. Mere sandsynligt er det, at *mûsar* her betyder disciplinering, tugtelse med en stok (10,13), og at det er en objektiv genitiv: *tugtelse af den dumme*.

Note til 16,24 — side 310

Bikuben – *Bikuben* hedder *nōpet* og bruges sammen med *šûp* i Sl 19,11: *flydende honning*, som står parallelt med *honning (dēbaš)*.

Note til 16,26 — side 311

Arbejderen – Verbet *arbejde, slide (‘āmal)*, som her bruges som participium og perfektum, bruges i 13 ud af 16 forekomster i GT i Prædikerens Bog. Den grundlæggende betydning ser vi det første sted, vi møder ordet i Prædikerens Bog: *Hvad udbytte har et menneske af alt, hvad det slider med under solen?* (Præd 1,3). Uden for Prædikerens Bog betyder ordet også *arbejde*, men ikke med særlig vægtlægning på vanskelighederne. Det bruges i Jon 4,10 om det arbejde, som Jonas ikke har haft med at få olieplanten til at gro, og det bruges om, hvordan bygmestrene arbejder forgæves, hvis HERREN ikke bygger huset (Sl 127,1). I Ordsp 24,2 oversættes substantivet *‘āmāl* med ondskab og i 31,7 med *elendighed*. Det kunne pege på, at der også her tales om besværet med at skaffe føden og slide kunne være en god oversættelse.

Note til 16,26 — side 311

For – Se IBHS, § 39.3.4e, som oversætter: *sandelig*.

Note til 16,26 — side 311

Hans mund – I den hebraiske tekst står *hans mund* kiastisk over for *sliderens sult* i første halvvers i den ydre ramme.

Note til 16,26 — side 311

Tvinger ham til det – Betydningen afledes af beslægtede aramaiske ord; se HAL, 46. Det svarer godt til det parallelle ord i første halvvers: *arbejder, slider (‘āmal)*.

Note til 16,27 — side 311

Graver – Verbet bruges om at grave grave, cisterner m.m.

Note til 16,27 — side 312

Brænder en ild – Egentlig står der: *På hans læber (er der) som en brændende ild*. Betydningen af adjektivet *brændende* (*šārebet*), som kun findes dette sted, kan afledes af verbet *šārab*, der findes i nif'al i Ez 21,3 og tydeligvis betyder *forbrændt* (sml. 6,27, hvor det der står et lignende verbum: *šārap*) og *ar* (*šārebet*) efter brandsår (3 Mos 13,23.28).

Note til 16,28 — side 312

Bagtaleren – Det hebraiske ord *nirgan* er participium i nif'al af et verbum, der kun findes én gang i qal. Det oversættes i Es 29,24 med *murre* (DO92) eller *knurre* (DO31) og står parallelt med dem, *der er faret vild i ånden*. I *KBL*, 873 oversættes det *finde fejl*, *kritisere*, *kværulere*, *murre*. Det findes desuden to gange i nif'al imperfektum (5 Mos 1,27 og Sl 106,25 om israelitterne, der murrede mod Gud) og fire gange som participium (alle i Ordsprogenes Bog: 16,28; 18,8; 26,20.22 med oversættelsen: *bagvasker*). Når det bruges om israelitterne, som murrede i deres telte, så er det noget, der foregår i det skjulte.

Note til 16,30 — side 313

Lukker øjnene til – *‘ōšēh* er et hapax legomenon, som ud fra sammenhængen og et arabisk beslægtet ord betyder *lukke øjnene sammen*. Se Waltke, *Proverbs II*, 24n95 og *KBL*, 726.

Note til 16,30 — side 313

Ondsindede planer – Mens der var en infinitiv (*for at pønse på*) i første halvvers, er der en perfektum (*har bestemt sig*) i andet halvvers, som understreger, at den onde handling er fuldbyrdet.

Note til 16,33 — side 314

En eller flere muligheder – For eksempel 1) Fordeling af gods eller bytte (Job 6,27; Sl 22,19; Nah 3,10; sml. Matt 27,35; Præd 1,14). 2) Rækkefølgen af præster og deres forpligtelser (1 Krøn 24,5-19; 26,13-16; Neh 10,35; sml. ApG 1,26). 3) Saul som konge (1 Sam 10,20-21). 4) Fordelingen af familierne, hvor nogle skulle bo i Jerusalem og andre uden for (Neh 11,1). 5) Udvælgelse af krigere til en krig (Dom 20,9). 6) Udvælgelse af dagen for jødernes udryddelse (Est 3,7) og 7) Den skyldige blandt flere (Jos 7,14-18; 1 Sam 14,40-42; Jon 1,7). Somme tider blev udtrykket *for HERRENS ansigt* tilføjet i særlige hellige tilfælde: 8) Opdelingen af det hellige land (Jos 18-20; f.eks. 18,6) og 9) Udvælgelsen af den buk, der på forsoningsdagen skulle sendes ud i ørkenen (3 Mos 16,8). Brugen af Urim og Tummim skal nok overvejes separat (f.eks. 2 Mos 28,30; 3 Mos 8,8).

Note til 16,33 — side 314

Kastet det – De andre 13 gange, hvor verbet *tûl* bruges, er situationer, hvor der er fjendskab eller dom. Det bruges om Sauls spyd, der blev kastet mod David

(1 Sam 18,11; 20,33), og om HERREN, der slynger Shebna (Es 22,17) og Israel ud af landet (Jer 16,13; 22,26.28; Ez 32,4). En person, der bliver overvældet af Livjatan, falder omkuld (Job 41,1). Den fromme kan snuble, men falder ikke omkuld (Sl 37,24). HERREN sendte (kastede) en stærk storm (Jon 1,4), sømændene kastede lasten over bord (Jon 1,5), derefter bad Jonas dem om at kaste ham i vandet, og han blev kastet i vandet (Jon 1,12.15).

Note til 17,1 — side 315

Slagtemaden – Egentlig står der *stridens slagtofre (zibhê rîb)*, som betyder, at de, der deltager, fører strid mod hinanden. Det svarer til, at udtrykket *ša'ârê šedeq* (Sl 118,19) betyder de porte, som retfærdige går ind igennem, og *zibhê šedeq* (Sl 4,6) betyder *de rette ofre*, dvs. ofre, som er ofret af retfærdige.

Note til 17,1 — side 315

Konflikten – Ordsproget opfordrer eleven til at foretrække 1) et enkelt måltid med en familie i harmoni frem for et overdådigt måltid, hvor der er uenighed, 2) at acceptere en beskeden livsstil, hvor man endda kun får lidt ud af det, og derfor kunne respektere andres overskud og 3) at være parat til radikalt at sænke de økonomiske forventninger og rettigheder, frem for at føle sig vel tilpas (sml. 1 Kor 11,17-34).

Note til 17,2 — side 315

Fødselsret – Whybray, *Wealth and Poverty*, 43 mener, at det generelt var vigtigt at skelne mellem trælle og frie, når det gjaldt social status, for at kunne fastholde stabiliteten i samfundet.

Note til 17,2 — side 315

Unormalt – Det var ikke umuligt for en træl at blive fri, stige op ad rangstigen og ende som regent, selv om det var meget ualmindeligt.

Note til 17,2 — side 315

Komme til at arve – En træl kunne arve en barnløs mands ejendom og hvis en træl giftede sig med datteren af en fri mand, som ikke havde sønner, kunne han blive arving og familieoverhoved (1 Krøn 2,35). Der findes dog ingen direkte historisk bevisning, der svarer til ordsproget. Josef var træl, men blev sat til at styre Potifars hus (1 Mos 39,4) og Jeroboam var en dygtig arbejder, der af Salomo fik en betroet stilling. Han blev senere konge i Nordriget og fortrængte dermed Salomos søn (1 Kong 11,26-39; 12,20). De vise mænd betragtede normalt ophøjelsen af en træl til at være prins med foragt (Ordsp 19,10; 30,22.32; Præd 10,7).

Note til 17,3 — side 315

Guld og sølv – Sml. 1QH 5,16: *du lagde ham i [guldets smeltedigel] i ildens virke og som sølv, der lutres i smedenes smelteovn til syvfold rensning*. Se Holm-

Nielsens oversættelse og kommentar i Bodil Ejrnæs, Niels Peter Lemche, and Mogens Müller, *Dødehavsskrifterne og de antikke kilder om essæerne i ny oversættelse* (København: Anis, 1998), 293.333

Note til 17,3 — side 315

Smeltingedigel – *Maṣrēp* kommer af verbet *ṣārap*, som bruges om at smelte kostbare metaller for at rense dem ved en teknisk proces (Es 1,25 [med lud]; Jer 6,29 [med ild]; Dan 11,35; Zak 13,9 [med ild]). Det bruges også om at ransage hjerter og nyrer (Sl 17,3; 26,2) og lutre sølv (Sl 66,10). Det kan bruges om at rense og værdisætte Guds ord (Sl 18,31; Ordsp 30,5).

Note til 17,3 — side 315

Rensningen – Smeltepunktet for sølv er 961° C. Smeltepunktet for guld (se 11,22) er 1063° C. Ofte lavede man smeltingedigler af ler, som blev brudt, når processen var færdig.

Note til 17,3 — side 316

HERREN handler – Mennesker kan udtænke instrumenter til at teste og rense både sølv og guld, *men det er HERREN, der ransager hjerterne* (se s. 59).

Note til 17,6 — side 317

De gamles – Det hebraiske ord for *de gamle* kommer af ordet *skæg*, men ordet kommer efterhånden til at betyde gammel i almindelighed. Det kan også bruges om kvinder (Zak 8,4). Tre gange har vi ordet *børn*, som viser hen til temaet, som er opdragelse.

Note til 17,6 — side 317

Pryd – Eller *prægtige krone*, hvis man som Waltke, *Proverbs II*, 42 lader prægtig og krone, som udgør et samlet udtryk i 16,31, være delt op på to halvvers, idet den manglende del af udtrykket skal underforstås. Han oversætter: *de gamles [prægtige] krone og en prægtig [krone]*.

Note til 17,6 — side 317

Generationerne — Gudløse familier kolliderer (17,1) og gudløse børn bringer skam over deres forældre (sml. 10,5; 17,2; 19,26). Det er en gammel opfattelse. Israel roste sig af deres berømte far, Abraham (Matt 3,9; Joh 8,33). I det gamle Israel var børn et tegn på guddommelig velsignelse (Sl 127,3-5; 128,3-4; 144,12-15), mens barnløshed var en forbandelse (Jer 22,30). Det er anderledes i den nye pagts tid, hvor Jesus ikke biologisk havde børn, men velsignede menigheden ved, at de åndeligt fik børn (se Matt 28,18-19; Luk 24,50-51; Joh 20,22; 1 Kor 7,8-9; 7,25-35).

Note til 17,7 — side 318

Veltalenhed – *Store ord* (*šēpat yeter*) er et omdiskuteret udtryk. *Læbe* er metonym for tale, men ordet *yeter* betyder normalt *rest*. Nogle mener, at betydningen går fra *det, der er tilbage* over *rest* til *overordentlig stor*. Spørgsmålet er, om det kan bruges om kvalitet i stedet for kvantitet i betydningen: *veltalenhed* – her *store ord*. Det parallelle udtryk *løgn* peger i retning af en kvalitetsbetegnelse. Waltke, *Proverbs II*, 47 og McKane, *Proverbs*, 507 argumenterer for *veltalenheds ord*. Waltke henviser til den positive betydning i 1 Mos 49,3: *ypperst* (to gange). Scott, *Proverbs*, 108 oversætter *ærlig tale* og ændrer teksten til *yōšer*, som anbefales af BHS.

Note til 17,7 — side 318

Gudløs tåbe – Se Waltke, *Proverbs II*, 47–48 og sml. Roth, “NBL”, 408, der oversætter *udskud*.

Note til 17,7 — side 318

Dåre – *En dåre* forbander Gud (Job 2,9-10 [DO92: *kvinde uden forstand*]), spotter Gud (Sl 74,22 [DO92: *tåbe*]) og hans tjenere (Sl 39,9 [DO92: *tåbe*]), agter ikke på Guds velgerninger (5 Mos 32,6 [DO92: *tåbelige*]) og hans dom (2 Sam 3,33 [DO92: *tåbe*]; Jer 17,11 [DO92: *tåbe*]), fordi han ikke anerkender Guds eksistens (Sl 14,1 [DO92: *tåbe*]; sml. 10,4, hvor der står den *ugudelige* [*rāšā*]).

Note til 17,8 — side 318

Kostelig sten – Udtrykket findes kun dette ene sted. *Kostelig* er oversættelsen af *hēn*, der først og fremmest beskriver det, som får andre til at se på en med velbehag eller at acceptere en (se 1,9 [DO92: *yndig*]; 3,4 [DO92: *yndest*]). HAL, 319 angiver betydningen af dette sted: *tryllesten, der gør en elsket*.

Note til 17,8 — side 318

Kan hjælpe ham – Verbet I *škl* i hifil betyder først og fremmest: *have indsigt, være klog* (sml. s. 64), men har visse steder en afledt betydning: *have succes, lykkes med*.

Note til 17,8 — side 319

Ikke vise personsanseelse – Felix håbede på, at Paulus ville give ham en pengesum, men han fik i stedet for et budskab om retfærdighed, ret og den kommende dom (ApG 24,24-26). Den kristne opfordres til at invitere dem, der ikke er i stand til at gøre gengæld (Luk 14,12-14).

Note til 17,12 — side 321

Mød – Ordsproget begynder med en infinitiv absolutus brugt som imperativ.

Note til 17,14 — side 322

Give vand frit løb – Verbet *pāṭar* findes ni gange i GT. De fire gange er det udtrykket *udsprungne blomster* (*pēṭūrê šîšîm*) som udsmykning af templet (1 Kong 6,18.29.32.35). Der findes et udtryk på akkadisk, der betyder *at åbne vandkilder* (*nagbē puṭṭuru*). Se *NIDOTTE* 3, 613 og *CAD*, Bd 12, P, 300. Substantivet *peṭer* betyder den førstefødte.

Note til 17,14 — side 322

Hold inde – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 283 siger, at accenterne i den hebraiske tekst adskiller *bryde løs* (*hitgalla'*) og *striden* (*hārîb*). I Præd 5,6 er der et tilsvarende eksempel på, at objektet er sat frem foran imperativen. Derfor hører ordet *strid* sammen med imperativen: *hold inde*.

Note til 17,14 — side 322

Bryde løs – *Hitgalla'* er enten perfektum (*GB*, 142 og *HAL*, 187) eller infinitiv constructus (Mandelkern, *Concordantia*, 266 og Waltke, *Proverbs II*, 44n48). Ordet findes kun her og i 18,1; 20,3. De to sidste steder er ordet oversat: *yype kiv*.

Note til 17,15 — side 322

Dømt eller frikendt – Verset indeholder lydlig ligheder mellem ordene: *mašdîq rāša' ûmaršîa' šaddîq*.

Note til 17,15 — side 322

Nøgleordet *forstand/hjerte* (*lēb*) i v. 16, v. 18 og v. 20 binder afsnittet sammen.

Note til 17,17 — side 323

Sande ven – Meinhold, *Die Sprüche*, 291 siger, at den bestemte artikel, som ikke er nødvendig i poesi, understreger, at der tænkes på *den sande ven*.

Note til 17,17 — side 323

Blodets bånd – Waltke, *Proverbs II*, 57 er dog ikke overbevist om, at det ikke gælder en i familien, og henviser til 18,24 og 27,10, hvor både ven og bror nævnes. Desuden giver det mening, at broderen er født til loyalitet, mens vennen har valgt den.

Note til 17,18 — side 323

Kautionere for ham – I den kiastiske synonyme parallelisme svarer subjektet i første halvvers *den, der giver håndslag* (sml. 6,1) til *den, der stiller sikkerhed* (bruges i 6,1 med personligt objekt) i andet halvvers. If. Waltke, *Proverbs II*, 45n55 er *den, der giver håndslag* det grammatiske og begrebsmæssige subjekt. Det er ikke alle, der er uden forstand, der giver håndslag.

Note til 17,19 — side 324

Den, der elsker – *Den, der elsker*, forbinder ordsproget med v. 17 (hvor det blev oversat *viser kærlighed*). I v. 17 var det den gode ven, der var tale om.

Note til 17,19 — side 324

Det modsatte – Ordsproget er kiastisk opbygget. *Den, der elsker overtrædelse* og *opsøger ulykken* udgør den ydre ramme, mens *elsker strid* og *den, der slår døren på vid gab*, er den indre kerne.

Note til 17,19 — side 324

På vid gab – Verbet *gbh* i hifil betyder altid *gøre nogen* eller *noget højere*. Det betyder ofte utilgængelighed og dermed beskyttelse, som når høgen svinger sig højt op (Job 29,27) eller når ørnen bygger sin rede højt (Jer 49,16), eller ophøjelse i kontrast til det lave (Sl 113,5-6; Ez 17,24). En sammenligning med 16,18 og 18,12, hvor verbet *gbh* står sammen med *ødelæggelse/fald* (*šāber*), kunne tyde på den sidste tolkning. Der er ingen grund til som i Mika 7,5 at opfatte døren som en metafor for munden (se Waltke, *A Commentary on Micah*, 422).

Note til 17,22 — side 325

Psykosomatiske virkninger – Ordsprogparret er knyttet kiastisk sammen gennem brugen af *får ingen glæde* og *glad hjerte* i den indre kerne (v. 21b og v. 22a) og synonyme udtryk som *bekymringer* og *modløshed* i den ydre ramme (v. 21a og v. 22b).

Note til 17,22 — side 325

Helbred – Af hensyn til objektet er verbet *yêṭib* oversat forskelligt: *giver venligt* (*ansigt*) og *giver godt* (*helbred*). Ordet for *helbred* er et hapax legomenon.

Note til 17,22 — side 325

Knoglerne – *Gārem* er et sjældent ord for knogle, som i Ordsprogenes Bog findes her og i 25,15. Det er uklart, hvad forskellen er mellem *garem* og *‘ešem*, som begge oversættes med knogle.

Note til 17,24 — side 326

Antitetiske – De ufuldstændige antitetiske paralleller stiller i den ydre ramme *lige for øjnene af den forstandige* over for *mod jordens ende* og i den indre kerne *visdom* over for *tåbens øjne*. Det betyder, at den forstandiges øjne retter sig mod visdom, som står lige foran den vise som en tjener, mens tåbens øjne ser efter en uopnåelig ting til en anden, som ikke kan hjælpe ham.

Note til 17,25 — side 326

Bitterhed – Det hebraiske ord for *bitterhed*, *memer*, er et hapax legomenon, men der er ikke tvivl om betydningen.

Note til 17,26 — side 326

Dette ordsprog – I den hebraiske tekst begynder verset med *selv*. Adverbiet bruges ofte til at angive a fortiori-argumenter, hvor man slutter fra det mindre til det større. Se Waltke, *Proverbs II*, 63. Det antyder en gradsforskel mellem første og andet halvvers, som man kan se i DO31, der indleder andet halvvers med: *værre endnu*.

Note til 17,26 — side 327

Idømme bod – Verbet *ʿānôš* findes foruden her også 2 Mos 21,22; 5 Mos 22,19 (her nævnes bødens størrelse); Ordsp 21,11; 22,3; 27,12.

Note til 17,27 — side 327

Kundskab/forstandig – I den syntetiske parallelisme er *den, der har kundskab*, og *en forstandig mand* synonyme udtryk, men *den, der sparer på sine ord*, og *den, der holder hovedet koldt*, refererer til henholdsvis resultatet og grunden.

Note til 17,28 — side 328

Holde lukket – Verbet *ʾōṭēm* bruges om at stoppe øret til (Sl 58,5; Ordsp 21,13; Es 33,15) og i 1 Kong 6,4 som et ukendt arkitektonisk fagudtryk om vinduer (måske *gitterværk* eller *rammer?*). Det bruges kun dette ene sted om læber.

Note til 18,1 — side 328

Fællesskabet med andre – Den jødiske Midrash Yalkuth Shimoni (ca. 1200-1300) angiver Lot som et eksempel på en, der adskilte sig fra sin familie. Se Meinhold, *Die Sprüche*, 297, der henviser til 1 Mos 13,9.11, og se teksten på https://www.sefaria.org/Yalkut_Shimoni_on_Nach.956.14-959.2?lang=bi (læst 18.7.2020).

Note til 18,3 — side 329

Den anden tolkning – Sml. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 291, Meinhold, *Die Sprüche*, 298 og Waltke, *Proverbs II*, 70.

Note til 18,3 — side 329

Skændsel – Se Waltke, *Proverbs II*, 70. Der er dog også andre måder at tolke andet halvvers på. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 291 mener, at *foragt* og *skændsel* er det, som den onde påfører andre med ord, mens *spot* er det, som han påfører dem med handlinger. Sml. også Meinhold, *Die Sprüche*, 298, der angiver det som en mulig tolkning. En anden mulighed er at opfatte skændsel som noget, der udgår fra den onde og dermed svarer til foragt i første halvvers. Når den onde kommer med foragt, kommer der skændsel, og resultatet bliver, at der også kommer spot (hvad enten det er spot fra den onde eller bespottelse af den onde).

Note til 18,4 — side 329

Vis mand eller tåbe – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 291 mener, at det betyder *mange*, altså en beskrivelse af det, man oplever. Van Leeuwen, “Proverbs”, 172 siger, at det gælder mennesker generelt, at de ikke helt forstår dybden i det, de siger. Det er kun Gud, der forstår det. Longman, *Proverbs*, 354 er af den opfattelse, at det er de vises ord (se også Rosendal, *Ordsprogenes Bog*, 103 og B2020 [*kloge ord*]). Waltke, *Proverbs II*, 71 argumenterer for, at der er tale om en antitese mellem de to halvvers, og at det er tåbens ord, der står som kontrast til visdommens klare, livgivende ord.

Note til 18,4 — side 329

Dybt vand – *Dyb* (‘*āmuqqîm*) forekommer 16 gange. De syv er i 3 Mos 13 om et sår, som er dybere end den omkringliggende hud. De andre gange bruges det i poesi om fysiske dybder, og der er altid en negativ sammenhæng, en utilgængelighed eller en anelse om en fare (Ez 23,32; Job 11,8; 12,22; Sl 64,7; Ordsp 22,14; 23,27). Det er kun i Præd 7,24, at det bruges om visdommens utilgængelighed. Brugen af dette ord om mandens ord får Waltke, *Proverbs II*, 71–72 til at mene, at *det dybe vand* her og i 20,5 betyder, at personens ord og tanke er dyb og utilgængelig og måske også farlig. Scott, *Proverbs*, 114 mener, at det dybe vand symboliserer uklarhed og ikke dybsindighed.

Note til 18,4 — side 329

DO31 – Sml. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 291–92.

Note til 18,5 — side 330

Tage parti for – Når man løfter den anklagedes bøjede hoved er det metonymi for at erklære ham uskyldig. Meinhold, *Die Sprüche*, 299 beskriver situationen: en overordnet embedsmand står over for en person, der beder om at få ret. Derfor knæler han og bøjer hovedet mod jorden. Embedsmanden rejser ham op og hæver dermed hans hoved.

Note til 18,6 — side 330

Vers 6-7 – Vers 6 og v. 7 er bundet sammen af den kiastiske struktur: *tåbens læber/hans læber* (v. 6a og v. 7b) og *hans mund/tåbens mund* (v. 6b og v. 7a) samt det generelle tema, som er den skade, den dårlige tale forvolder. Mens v. 6 refererer til den skade, tåbens mund påfører ham selv og muligvis også andre, fokuserer v. 7 kun på den første del.

Note til 18,6 — side 330

Verbal til fysisk skade – Skønt tåben ignorerer sammenhængen mellem synd og dom, *kommer tåbens* (se s. 68) *læber* (sml. 10,18) *med strid* (evt. *skabe konflikt* [B2020]; sml. 15,18).

Note til 18,6 — side 330

Kræver – *BDB*, 895 angiver til dette sted betydningen (*qāra'* + *lē* + ting/handling) *kræve* eller *forlange*.

Note til 18,6 — side 330

Slagsmål – B2020 oversætter *får lyst til at slå ham*. Ordet *mahālumôt* oversættes i 19,29 (eneste andet sted ordet bruges) med *bank*. Verbet *hālam* forekommer otte gange med den generelle betydning *at ramme/slå/slå ud* (Dom 5,22.26; Sl 74,6; 141,5; Ordsp 23,35; Es 28,1; 41,7).

Note til 18,8 — side 331

Lækkerbiskener – Det hebraiske ord *mitlahāmîm*, som er et hitpa'el participium af *lāham* betyder if. Delitzsch, *Das salomonische Spruchbuch*, 293–94 *ting, som grådigt bliver slugt*. *HAL*, 495 gengiver betydning *lækkerbiskenen* med henvisning til Gemser. Ordet findes kun her og i 26,22. Se også Waltke, *Proverbs II*, 74 n45.

Note til 18,9 — side 331

Til det større – Det kommer frem i den hebraiske tekst, der begynder med et *selv* (*gam*), som ofte anfører en konklusion på et afsnit (se 17,28 og 19,2).

Note til 18,9 — side 331

Være forsømmelig – Verbet *rāpā'* betyder egentlig noget det samme som *yārad* (v. 8): *at synke ned til et lavere niveau* (se 4,13; sml. Es 5,24). Det bruges ofte i qal sammen med hænder og betyder at miste modet. I hitpa'el betyder det enten *vente, nøle* (Jos 18,3) eller *vise sig modløs* (Ordsp 24,10). Det er den første betydning, der passer bedst her (B2020: *sjusker*).

Note til 18,9 — side 331

Arbejde – Ordet er en afledning af roden *ʾk*, der betyder *at sende*. Heraf kommer også ordet *maʾak*, der oversættes *sendebud, engel*. I ugarittisk har vi *mʾkt*, som betyder *handelsrejse* (*UT*, nr. 1344). I *HAL*, 555 angives betydningen *sendelse, handelsrejse* for tre steder (Sl 107,23 [DO92: *handel*]; Ordsp 18,9; 22,29), mens alle andre steder har den bredere betydning *arbejde* (f.eks. Ordsp 24,27). Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 294 siger, at *mēlākā* egentlig er en opgave, som et sendebud har fået til opgave af udføre. Her betyder det en opgave, som man har fået af andre eller har givet sig selv.

Note til 18,10 — side 332

Fæstningstårn – *Migdāl* er et af flere ord, der kan oversættes *tårn*. Det kommer af roden *gd*, *vokse op, blive stor* og betyder *noget stort*. Det første sted, ordet bruges, er i 1 Mos 10,4-5 om byen og tårnet, dvs. babelstårnet. Som et fæstningstårn i en bymur kunne tårnet have et kraftigt tag, som forsvarerne kunne

stå på og true de angribende styrker (Dom 9,52-53). Der kunne stå udkigsposter på tårnet (2 Kong 9,17). I 2 Krøn 26,9-15 tales om forskellige slags tårne – i Jerusalems bymur og i ørkenen. Tårnene i ørkenen har nok været vagttårne for hyrder, på samme måde som Es 5,2 taler om et tårn i vingården. Der er kun to steder, hvor tårnet direkte refererer til HERREN: Sl 61,4 og Ordsp 18,10. Begge steder står der et fæstningstårn (*migdal* 'oz). Se *NIDOTTE* 2, 841–42.

Note til 18,11 — side 332

Fattig – Det er det eneste sted, hvor *rig* ('āšîr) ikke står som modsætning til enten fattig (*rāš* eller *dal*) – se Whybray, *Wealth and Poverty*, 22.

Note til 18,11 — side 332

Tanker – *Maškîl* kan betyde *billede* (sml. Ez 8,12), som kan være en tilhugget sten (sml. 3 Mos 26,1; 4 Mos 33,52) eller et billede (Ordsp 25,11). Her bruges det i overført betydning om et billede, produceret i sindet (Sl 73,7; Ordsp 18,11). Det betyder, at den riges sikkerhed, som har sit grundlag i noget synligt, ikke holder, mens den retfærdige, som stoler på den usynlige Gud, har den virkelige sikkerhed.

Note til 18,12 — side 333

Hovmod – Ordret: *Mandens hjerte er sat højt*. Verbet (*at sætte højt*) har en etisk betydning: at sætte sig op mod Gud og menneskeheden (se 16,5).

Note til 18,13 — side 334

Vers 12-13 – Tåbens hovmod (v. 12a) er grunden til hans grove og hurtige svar (v. 13a), og hans fremtidige skændsel (v. 13b) står i skærende kontrast til den ydmyges ære (v. 12b).

Note til 18,16 — side 335

Gave – Ordet *mattān* er en biform i maskulinum til *mattānā*, som også betyder *gave*.

Note til 18,17 — side 336

Retssag – *Hans modpart* (se 3,28) er en naturlig oversættelse af udtrykket *hans ven*, fordi der er tale om en retssag.

Note til 18,17 — side 336

Afsløre – Verbet *hāqar* oversættes lidt forskelligt i DO92: 18,17 (*afsløre*); 23,30 (*smage*); 25,2 (*udforske*) og 28,11 (*gennemskue*). Se også Sl 139,1 (*ransage*) og Job 28,3 (*udforske*).

Note til 18,18 — side 336

Vers 18-19 – Der er en kiastisk struktur, hvor nøgleordet *stridigheder*, som forekommer i v. 18a og v. 19b, udgør den ydre ramme, og de stridende parter ud-

gør den indre kerne (*mægtige mænd* og *en svigtet broder*). Vers 18 præsenterer den Almægtiges lod som en mulighed for at undgå, at striden udvikler til håndgemæng. Vers 19 præsenterer vanskelighederne ved at forlige en krænket broder.

Note til 18,18 — side 336

Mægtige mænd – Der bruges et adjektiv, *ʿāšûmîm*, der kan fungere som substantiv: *mægtige mænd*. Sml. 7,26, hvor det betyder *talrige*.

Note til 18,21 — side 338

I tungsens vold – *Er i ... vold* (ordret: *er i ... hånd*) betyder, at nogen har magt og autoritet over en anden (1 Mos 16,6; 39,23; Job 1,12). Se DO31 og sammenlign med de forskellige oversættelser, der er valgt i DO92.

Note til 18,21 — side 338

Tunge – *Tungen* er som mange andre steder et udtryk, der dækker god eller dårlig tale (10,20; 12,18; 15,2.4 over for 12,19; 17,4.20) og passer godt sammen med de øvrige billeder i dette ordsprogpar (*mund* og *læber*).

Note til 18,22 — side 339

Finde en god hustru – Waltke, *Proverbs II*, 94 citerer Kenneth T. Aitken, *Proverbs*, The Daily Study Bible (Philadelphia, Pa.: Westminster, 1986), 94.

Note til 18,22 — side 339

Syntetiske paralleller – I første halvvers er der der to sætninger med et verbum i perfektum. Den første fungerer som en betingelse og den anden som følgen: *Hvis man har fundet ... har man fundet...* Se GK, § 159h og IBHS, § 30.5.4b.

Note til 18,23 — side 339

Rig og fattig – I den hebraiske tekst er der en kiasme med den fattige, som ikke har fortjent at være fattig i den indre kerne sammen med den materielt rige mand, som dog er åndeligt fattig (se 10,15; 14,20; 18,11). I midten findes de to modsætningsfyldte verber (*taler* og *svarer*). I den ydre ramme står de to antitetiske adverbier (*tryglende* og *hårdt*).

Note til 18,24 — side 340

Prædikaterne – Den upræcise parallelisme antyder, at den mand, som har mange såkaldte venner, er ved at blive ruineret, fordi han mangler den ene sande ven i en nødsituation, mens den mand, der har en sand ven, ikke bliver ruineret.

Note til 18,24 — side 340

Gå til grunde – GB, 769 og KBL, 902 mener, at *lēhitrōʿēaʿ* er en hitpoʿel af II *rāʿaʿ*, som betyder *gå til grunde*. I hitpoʿel findes det kun her og i Es 24,19 om jorden, som *brækker* og *slås i stykker*. Toy, *Proverbs*, 366–67 mener derimod, at

man skal opfatte det som en form af verbet *rā'â*, der betyder *at være ven med* (Ordsp 22,24) og henviser til gamle versioner og Luther, som oversætter *en sand ven elsker mere og bistår mere end en bror*. DO92 (*volde hinanden ondt*) ser ud til at opfatte verbet som en form af I *rā'a'* (*at være ond*), som dog ikke andre steder findes i hitpo'el.

Note til 18,24 — side 340

Ved at – *Lē*+infinitiv kan bruges til at beskrive det, der snart skal ske – se *IBHS*, § 26.2.3g.

Note til 19,1 — side 341

Vers 1-3 – Delafsnittet er omrammet af *tåbe* (v. 1) og *dumhed* (v. 3) og det bliver bundet sammen af billeder, som har relation til bevægelse: *vandre* (v. 1), *ben* (v. 2) og *hans vej* (v. 3 [DO31]).

Note til 19,1 — side 341

Rigdom og fattigdom – Den ydre ramme med en *fattig* (se ekskursen *Rigdom og fattigdom i Ordsprogenes Bog*, s. 213) og en *tåbe* (se s. 69) består af en upræcis, antitetisk parallelisme. Det medfører, at den fattige anses for vis, og *tåben* er rig. Den indre kerne i den kiastiske parallelisme, som *vandrere* (se 1,15) *retsindigt* (se s. 66) over for *føre falsk* (se 2,15) *tale* (ordret: *hans læber*; se 18,20) betyder, at den fattige taler sandt, og at den anden foragter sandheden.

Note til 19,2 — side 341

Fører videre – Partiklen *gam* (*selv*), som de færreste oversætter, antyder et a fortiori argument, hvor man slutter fra det mindre til det større.

Note til 19,3 — side 341

Dumhed – I den antitetiske, kiastiske parallelisme i den hebraiske tekst står emnerne *et menneskes* (se s. 58) *dumhed* (se s. 69) og *hans hjerte* (se s. 59) i den ydre ramme og kaster lys på hinanden. De upræcise antitetiske prædikater *bringer ham til fald* (se 11,3) og *raser mod HERREN* danner den indre kerne og kaster ligeledes lys over hinanden.

Note til 19,4 — side 342

Delafsnit – *Vers 4a* bliver udfoldet i v. 6 (*rigdom* tiltrækker uægte venner) og v. 4b i v. 7 (den fattige mister selv de mest nære venner). *Vers 6* opdeler *mange venner* i v. 4a på to halvvers (*mange* i v. 6a og *ven* i v. 6b), og v. 7 gentager den *ven, han havde*, i udtrykket *hans venner*.

Note til 19,4 — side 342

Antitetiske parallelisme – Over for *rigdom* (se 1,13) står *den fattige* (se ekskursen *Rigdom og fattigdom i Ordsprogenes Bog*, s. 213). Over for *mange* (se

4,10) *venner* (se 18,24) står hans nære ven eller den ven, han havde. Over for *skaffer* (ordret: *øger*; se 1,5) står *mister* (ordret: *skiller*; se 16,28).

Note til 19,4 — side 342

Venner – *Mērēa'* bliver i *HAL*, 602 oversat: *hjertensven*, og ordet bruges sammen med *bror* (*ʿāh*) i Ordsp 19,7, om de filistre, der var Samsons venner (brude-svend/brudefører) ved hans bryllup (Dom 14,20; 15,2.6), om Abimeleks rådgiver (1 Mos 26,26) og om Abners venner i Sauls hus (2 Sam 3,8).

Note til 19,5 — side 342

Dette ordsprog – Placeringen af v. 5 om truslen om guddommelig straf over menederen mellem v. 4 og v. 6 kan vise, hvor farligt det var for en fattig at miste sin ven, når der var en aggressiv modpart i en retssag.

Note til 19,6 — side 343

Gøre ansigt venligt – Udtrykket findes 16 gange. De 13 gange er det med Gud som objekt, og de fleste gange oversættes det *formilde HERREN* (2 Mos 32,11 [DO92: *formilde HERRENS ansigt*]; 1 Kong 13,6 [to gange]; 2 Kong 13,4; 2 Krøn 33,12; Jer 26,19; Dan 9,13; Zak 7,2; 8,21.22; Mal 1,9), i Sl 119,58 oversættes det *jeg trygler dig* og i 1 Sam 13,12 oversættes *søgt HERRENS gunst*. Denne oversættelse bruges også de 3 gange, hvor udtrykket bruges med mennesker som objekt: Job 11,19; Sl 45,13 og Ordsp 19,6. Der bruges i alle tilfælde pi'el-former og *ansigt* (*pānîm*). *BDB*, 318 mener, at pi'el-formerne kommer af et verbum II *hālâ*, som betyder *at være sød, behagelig*, mens både *KBL*, 300 og *HAL*, 304 kun taler om ét verbum *hālâ*, som i pi'el betyder *at gøre svag*, og deraf *formilde*.

Note til 19,7 — side 343

Vers 7 – Vers 7 og v. 4b er knyttet sammen med nøgleordet nære *ven/hans venner*, men v. 7 er en eskalering af v. 4b.

Note til 19,9 — side 344

Vers 9-10 – Vers 9-10 er bundet sammen med tre negative udsagn: menederen forbliver ikke ustraffet (v. 9), tåber bør ikke leve i luksus (v. 10a), og trælle bør ikke herske over stormænd (v. 10b).

Note til 19,10 — side 345

Vellevned – Ordet *taʿānûg* findes kun her i sg. I Højs 7,7 og Præd 2,8 er det oversat *vellyst*, mens det i Mika 1,16; 2,9 er oversat *elskede*. I det parallelle 30,22 svarer det til at være mæt.

Note til 19,10 — side 345

Umoralske opførsel – *Tåbe* (*kēsîl*) og *træl* er i 19,10 ikke synonymmer som *træl* og *tåbe* (*nābāl*) i 30,22. Sml. 26,1 og historien om Nabal, hvor det set ud, som om det kan betale sig at se stort på det, der er er ret og rimeligt (1 Sam 25,1-38).

Note til 19,11 — side 345

Vers 11 – De komplementære paralleller matcher årsag med konsekvens både med henvisning til deres subjekter (*et menneskes klogskab* og *hans ære* [DO92: *han sætter en ære i*]) og til deres prædikater (*holder igen på vreden* og *bærer over med overtrædelser*).

Note til 19,13 — side 347

Tagdryp – Substantivet *delep* findes kun her og i 27,15, og det tilsvarende verbum oversættes i Præd 10,18 *dryppe ned*.

Note til 19,14 — side 348

Kontrast – De kiastiske paralleller eskalerer i den ydre ramme: *hus/husholdning* (se 11,29) og *gods* (se 1,13) til *en klog* (se s. 64) *hustru* (se v. 13). I den indre kerne stiger det fra *er arv* (se 17,2) *fra fædre* (se 4,1-3) til *er fra HERREN* (se s. 72). Betydningen af en god hustru kommer helt tydeligt frem i 31,10-31.

Note til 19,15 — side 348

Dovenskab – Selv om *dovenskab* (*‘ašlâ*) er et hapax legomenon, er der ikke tvivl om betydningen ud fra det beslægtede ord *dovenkrop* (*‘āšēl*) i 6,6-9, *dovenskab* (*‘ašlūt*) i 31,27 og *doven* (*‘āšaltayim*) i Præd 10,18.

Note til 19,15 — side 348

Den dorske – Ordet *nepeš* bruges if. DO92 til at betegne en person, mens DO31 oversætter ordret *den lade sjæl*.

Note til 19,16 — side 349

Dø – Ketiv har *yûmât*, som betyder: *skal lide døden*. Udtrykket kendes fra lovene (2 Mos 21,12-17), men optræder aldrig i visdomslitteraturen, hvorimod qereformen *yāmût*, der betyder *han dør*, er almindelig i visdomslitteraturen (Ordsp 5,23; 15,10; 23,13).

Note til 19,16 — side 349

Sin færd – *Sin* (og ikke *hans*) refererer til den, der lader hånt om, og ikke visdomslæreren eller HERREN.

Note til 19,17 — side 350

Første halvvers – Den indre kerne af ordsprogets kiastiske paralleller i den hebraiske tekst præsenterer emnet: *den, der forbarmer sig* (se 14,31) *over den svage* (se 10,15 og ekskursen *Rigdom og fattigdom i Ordsprogenes Bog*, s. 213) *svarende til hans gerning* (se 12,14). Den ydre ramme giver de syntetiske prædikater *giver et lån til HERREN* (sml. 22,7; 5 Mos 28,12) og *HERREN gengælder ham* (se 11,31). En ordret oversættelse med den hebraiske ordstilling kan lyde: *Den, der*

giver et lån til HERREN er den, der forbarmer sig over den svage, og hans gerning gengælder han (dvs. HERREN) ham.

Note til 19,18 — side 350

Første halvvers – I dette ordsprogs kiastiske paralleller i den hebraiske tekst præsenterer den ydre ramme befalingen (*opdrag din søn og tilsigt ikke*), og motivationen findes i den indre kerne (*mens der er håb og at slå ham ihjel*).

Note til 19,19 — side 350

Næste ordsprog – De to ordsprog i ordsprogsparet bindes sammen med det hebraiske stikord *nš*, som betyder *løfte*. I v. 18b betyder det *løfte sin sjæl* (=tilsigte) og i v. 19a betyder det *bære sin bødestraf* (=bøde).

Note til 19,19 — side 350

Let til vrede – I den ydre ramme af denne ufuldstændige kiastiske parallelisme bliver *den, der har let til vrede* stillet over for *må du gøre det igen og igen* (dvs. han vil blive ved med at vise sin vrede). I den indre kerne bliver *må selv bøde* udvidet til *for hvis du redder ham*. Det antyder, at det drejer sig om en udfrielse fra en retfærdig bøde.

Note til 19,20 — side 351

Til faderen/til sønnen – Der er en sammenhæng, mellem opfordringen til faderen om at *opdrage* (v. 18a) sin søn og opfordringen til sønnen om at *tage imod belæring* (v. 20a).

Note til 19,20 — side 351

Tage imod – *Qbl* findes 11 gange i *pi'el* og er et gammelt hebraisk ord som blev erstattet af *lāqah* (se 1,3), og som senere blev brugt igen under aramaisk indflydelse. Se 1 Krøn 12,19; 2 Krøn 29,16.22; Ezra 8,30; Est 4,4; 9,23.27; Job 2,10; Ordsp 19,20.

Note til 19,20 — side 351

Her i livet – Toy, *Proverbs*, 377, Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 312 og Meinhold, *Die Sprüche*, 322 Sml. Rosendal, *Ordsprogenes Bog*, 109–10.

Note til 19,22 — side 352

Den hebraiske tekst – Der er både tematiske og sproglige forbindelser til andre vers i kapitlet. Det er bemærkelsesværdigt, at tanken om *godhed/troskab* i forbindelse med den fattige hænger godt sammen med v. 17. I v. 1 hedder det: *hellere være fattig*, og her står der: *en fattig er bedre*. Endelig passer *en løgner* (v. 22) sammen med *løgne* (v. 5 og v. 9) og *det ondsindede vidne* (v. 28).

Note til 19,24 — side 354

Den dovne – Ordsprog om den dovne umiddelbart før (v. 15) og efter de opdragende ordsprog (v. 16 og v. 23) danner en inklusio rundt om det foregående afsnit om formålet med opdragelse.

Note til 19,24 — side 354

Skålen – *Ṣalaḥat* bruges fire gange. De to gange er her i Ordsprogenes Bog (19,24 og 26,15). De to andre gange er 2 Kong 21,13, hvor skålen skylles og vendes om for at blive tør, og 2 Krøn 35,13, hvor det står sammen med gryder og kogekar.

Note til 19,24 — side 354

Tallerken – Se *BDB*, 852.

Note til 19,24 — side 355

Første halvvers – De antitetiske paralleller er struktureret kiastisk, så de to verber (*stikker ned i* og *føre op*) står i den ydre ramme, mens den indre kerne udvikler en antitese ud fra et måltid. I centrum står *skålen*, som den spisende tager maden fra, eller hvori han dypper brødet i sovsen (sml. 17,1; Mark 14,20).

Note til 19,25 — side 355

21,11 – De følgende par er synonyme: *ya'rīm* (*blive klog*) og *yehkam* (*blive vis*); *nābôn* (*den forstandige*) og *ḥākām* (*den vise*); *hikkâ* (*slå*) og *'ānaš* (*lade bøde*); *yābîn da'at* (*vinde kundskab*) og *yiqqah da'at* (*få kundskab*).

Note til 19,26 — side 355

Vers 26 – Nøgleordet *søn* binder ordsprogparret (v. 26-27) sammen. Den mislykkede opdragelse af sønnen bringer skam over familien. If. v. 27 er grunden til den mislykkede opdragelse, at sønnen ikke blev ved sine forældres oplæring. Ordsprogparret er bundet til v. 25 med *kundskab* (v. 25 og v. 27).

Note til 19,28 — side 356

Vers 28-29 – De to ordsprog udgør et ordsprogpar. De to første halvvers er bundet sammen af nøgleordene *spotter/spotterne* og *retten/straf*.

Note til 19,28 — side 356

Et ondsindet vidne – I den hebraiske tekst er der et ordspil mellem *ondsindet* og *sluge* (*bēliyya'al* og *yēballa'*), som vil sige, at den ondsindede, vil komme til at sluge det onde, han har gjort.

Note til 19,28 — side 357

Sluger – For at få en nøjere parallel med vidnet i første halvvers, vælger Toy, *Proverbs*, 382, og *BHS* at ændre *yēballa'* (*sluge*) til *yabbîa'* (*strømmer*). Ændring-

en vil dog ødelægge ordspillet, og den er unødvendig. Longman, *Proverbs*, 364 følger HAL, 129, der foreslår, at ordet kommer af roden II *bl*^c, der kan betyde *meddele, udbrede*.

Note til 19,29 — side 357

Spotter retten – Den kiastiske struktur i den hebraiske tekst ses af en ordret oversættelse: *Rede for spottere er straf og slag til tåbers ryg* (sml. DO31). I den indre kerne står subjekterne *straf* og *slag* og prædikaterne i den ydre ramme *rede for spottere og til tåbers ryg*.

Note til 20,2 — side 359

Forklare metaforen – *Den, der gør ham vred* (sml. 14,16, hvor der tales om de to muligheder for at tolke verbet) *har forbrudt sit liv (rammer ved siden af sit liv eller syndet mod sig selv)*. Der er ikke så stor forskel på de to oversættelser, da der i begge tilfælde er tale om, at han mister sit liv (sml. 6,32; 8,36; Hab 2,10).

Note til 20,3 — side 359

Starter en strid – *Det er en ære* (se 3,16) *for en mand* (for en hvilken som helst person, sml. 13,8) *at afstå (afstå fra [šebet] kommer af verbet yāšab, at sidde. Se Waltke, Proverbs II, 119n17. Ordet findes kun med sikkerhed som et substantiv i 2 Mos 21,19, hvor det af DO92 oversættes sengelejet, og hvor B2020 omskriver til den tid, ofret ikke kan arbejde. Meningen er, at ofret ikke er aktiv. Det taler for betydningen afstå fra i Ordsprogenes Bog. En anden mulighed kunne være at aflede det af verbet šābat [at ophøre], som bruges i forbindelse med strid i 18,18) fra strid* (se 15,18). *Det er alle de dumme* (se indledningen, s. 68), *der ypper kiv* (se 17,14 og 18,1). De antitetiske paralleller *afstå fra strid* og *ypper kiv* er ret præcise modsætninger, men det gælder ikke *alle dumme* og *en ære for manden*. Det antyder, at den dumme ikke har nogen social anseelse, og den, som har anseelse i samfundet, er ikke dum.

Note til 20,4 — side 360

Vinteren – Vinteren betegnedes i det gamle Israel regntiden fra midten af oktober til april. Gezer-kalenderen, som er den ældste hebraiske indskrift (2. halvdel af 10. årh. f.Kr.) har følgende beskrivelse af året: *to måneder af indsamling (af oliven), to måneder af såning (af korn), to måneder af sen såning (bælgplanter og grøntsager), en måned for hørhøst, en måned for byghøst, en måned for hvedehøst og opmåling, to måneder for druehøst, en måned for indsamling af sommerfrugt* (se KAI, Band II, 181).

Note til 20,4 — side 360

Pløje – Ploven var en træplov med en metalspids (af kobber, bronze eller senere af jern). Den blev trukket af dyr – som regel okser eller æsler (5 Mos 22,10; 1 Kong 19,19). Landmændene i det gamle Israel havde mange vanskeligheder – ud-

sving i nedbøren og bakkede og klippefyldte områder i den største del af landet. Ikke desto mindre lykkedes det ved omhyggelig udvælgelse af afgrøder og landets frugtbarhed at gøre landbruget til det økonomiske grundlag for det gamle Israel. Egyptiske beretninger fra både det gamle, det mellemste og det nye rige anerkender Kana'ans landbrugsmæssige rigdom, og det betød, at det var genstand for invasion af fjender. Israel dyrkede først og fremmest hvede, emmer (en hvedeart), byg og hirse. Der blev dyrket grøntsager som porrer, ærter og bønner. Løg og hvidløg spillede en stor rolle og nye skud fra vilde planter blev brugt som salat. Pløjningen begyndte i december.

Note til 20,4 — side 360

Følgen – Der er to tekstvarianter i BHS. Ketiv er en imperfektum (*yis'al*) og qere er *wē* + perfektum (*weš'al*). Hvis man vælger at følge qere, angiver *wē* (så) konsekvensen.

Note til 20,4 — side 360

Venter – Verbet er uden et objekt, men DO92 har tilføjet *afgrøde*. DO31 oversætter *søger*.

Note til 20,5 — side 360

Råd – I den hebraiske tekst udgør *gode råd i mandens hjerte og den forstandige* den indre kerne og prædikaterne *er dybt vand og øser deraf* danner den ydre ramme.

Note til 20,5 — side 360

Hjerte – Hjertet er det sted, som udtænker planer i hebraisk tankegang – se indledningen, s. 59.

Note til 20,5 — side 361

Den forstandige – Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 319 beskriver den forstandige som en, der har de rette kriterier, så han kan skelne mellem godt og ondt, mellem sandt og falskt, og som dermed også kan gennemskue det bedrageriske hjerte (sml. Jer 17,9).

Note til 20,5 — side 361

Hejse op – *Dālâ* betyder i qal *øse vand* (2 Mos 2,16.19; Ordsp 20,5). I Sl 30,2 bruges det i hif'il om at trække en person op fra dybet.

Note til 20,5 — side 361

Gennemskuer – Den syge David gennemskuer sine fjenders tomme ord, når de besøger ham, og opdager, at de er hyklere, der samler på onde rygter mod ham (Sl 41,6-7; sml. 64,6-7; Matt 12,25; Mark 12,15; Luk 5,22; 6,8; 11,17; Joh 2,24-25; 13,11).

Note til 20,6 — side 361

Vers 6 – Ordsproget er knyttet til v. 5 med den unødvendige dobbelte brug af ordet *mand* (kun oversat direkte den ene gang i v. 6) i den indre kerne. I v. 5 er hjertets farlige dybder stillet op mod den forstandige persons indsigt. I v. 6 er de manges krav på at blive opfattet som trofaste (se 19,22; sml. 25,14) stillet op mod de få tilfælde, hvor troskaben giver sig udslag i hjælp til dem, der er nødlidende. Når man holder de to vers sammen, så betyder det, at de fleste af dem, der udtænker negative planer i deres indre (v. 5a), gør det uden troskab (v. 6a), og at den forstandige person (v. 5b) er pålidelig (v. 6b).

Note til 20,6 — side 361

Retoriske spørgsmål – Den grammatiske konstruktion i v. 6 er unormal og giver anledning til mange forskellige oversættelser. Både Meinhold og Waltke opfatter de to første ord som et ekstra betonet subjekt: når det gælder *mange mennesker* – *enhver* (se 6,27 og s. 58) *råber op om* (se 1,21) *egen troskab* (se s. 66). *Enhver* opdeler de *mange* og siger, at det gælder hver enkelt af de mange.

Note til 20,6 — side 361

Begge tilfælde – I de antitetiske paralleller i den hebraiske tekst i v. 6 præsenterer den ydre ramme emnet: mange hyklere over for den ene sjældne og værdifulde, pålidelige person, og den indre kerne præsenterer prædikaterne: *råber op om egen troskab* over for *en pålidelig mand*, som faktisk viser troskab.

Note til 20,6 — side 361

Negativt – *Ingen* eller *næppe nogen* kan finde en pålidelig person. Når det er det, der er meningen med spørgsmålet, så kommer objektet ofte foran spørgsmålet (sml. 24,22; 31,10). Se *BDB*, 567.

Note til 20,7 — side 361

Direkte efterkommere – *IBHS*, 192 §11.2.1a note 17.

Note til 20,8 — side 361

Dommen – Den synonyme rod *špt* betyder først og fremmest selv handlingen, den juridiske afgørelse. I 22,10 står ordet i en afsvækket betydning parallelt med *splid* og *skændsel* og betyder her *kiv*.

Note til 20,8 — side 362

Van Leeuwen siger: “Vi er moralsk flertydige mennesker og uundgåeligt meddelagtige i samfundets umoral. Ingen af os vil være rene, før Jesus Kristus gør hele menneskeheden ren” (sml. Rom 8,18-25). Se Van Leeuwen, “Proverbs”, 189.

Note til 20,9 — side 363

Hvem kan sige? – Her er svaret: ingen. Det første objekt er sætningen: *Jeg har holdt mit hjerte* (se s. 59) *rent*. Verbet *zākā* og dets biform *zākak* betyder ren

og uforfalsket. Bortset fra 2 Mos 27,20; 3 Mos 24,2 og Klages 4,7, hvor ordet har en mere bogstavelig betydning, bruges det som regel med en religiøs og etisk betydning. Tre steder bruges adjektivet *zāk* sammen med *retskaffen* (*yāšār*): Job 8,6; Ordsp 20,11 og 21,8. Andet halvvers giver det andet objekt: *jeg er ren* (se 15,26) *for synd* (se 5,22; 10,16). Det refererer her til moralsk renhed som andre steder i visdomslitteraturen (Job 4,17; 14,4; 17,9; 25,4; Ordsp 30,12; Præd 9,2).

Note til 20,10 — side 363

Kornmål – Fuller gennemgår i *NIDOTTE* 1, 382–88 forskellige rummål og argumenterer for, at der var to forskellige rummål før og efter eksilet. Før eksilet svarede en efa til ca. 10 liter. Efter eksilet var det ca. 36 liter. If. rabbinerne angives målet til 22 liter, hvilket svarer til det før-eksilske mål for en bat. Brugen af efa (og andre mål) viser noget om livet i Israel. Målet for den daglige ration manna (2 Mos 16,36) var sandsynligvis en omer (en liter). 5 Mos 25,14 forbyder brugen af forskellige størrelse på efa-målet. Efa bruges ofte som måleenhed ved forskellige kornofre: en tiendedel efa fint mel (4 Mos 28,5) ved det daglige morgen- og aftenoffer, to tiendedele efa fint mel (4 Mos 28,9) ved sabbatsofret, en tiendedel bygmel (4 Mos 5,15) ved skinsygeofret. I Ez 45,13 påbydes israelitterne at betale en afgift på en sjettedel efa af en homer hvede (og tilsvarende af byg), dvs. 1,67 procent. Fyrsten skal på sabbatsdagen bringe et offer på en efa (Ez 45,24; 46,5.7.11). Ruth samlede på en dag aks og tærskede det, så hun havde omtrent en efa byg (Ruth 2,17).

Note til 20,11 — side 364

Kendes ved – I den hebraiske tekst står de antitetiske paralleller *på sine gerninger* (evt. *sine onde gerninger*) og *hans handling* i den ydre ramme, og *kendes ved* (eller *skjuler/forstiller sig*) bliver stillet over for *er ren* og *er retskaffen*.

Note til 20,11 — side 364

Onde gerninger – Substantivet *ma'ālālîm* findes kun i pluralis. Det findes 42 gange i GT if. Mandelkern, *Concordantia*, 878. De 15 gange er det sammen med ord af roden *r'* (*ond* eller *gøre ond*). De seks gange er det med *forbedre*. 18 gange viser konteksten, at det betyder onde gerninger. Tre gange er det Guds gerninger. Det svarer til betydningen af verbet *'ālal*, som det kommer af. Alle tyve gange, dette verbum findes i GT, har negativ betydning. Se f.eks.: *få magt at føle* (2 Mos 10,2; 1 Sam 6,6); *tirre mig* (4 Mos 22,29); *mishandle* (Dom 19,25; 1 Sam 31,4; 1 Krøn 10,4; Jer 38,19); *handle skændigt* (Sl 141,4). Waltke, *Proverbs II*, 137 er alene om at gå ind på denne tolkning (*onde gerninger*), men den forekommer interessant.

Note til 20,11 — side 364

Hans handling – *Handling, gerning* (*po'al*) kan bruges om Guds handlinger (5 Mos 32,4; Sl 44,2; Hab 1,5), men også om menneskers gerninger, der kan være makværk (Es 1,31).

Note til 20,11 — side 365

Det bliver bundet sammen af et ordspil mellem I *‘ārab* (*at kautionere*) og *‘ārēb* (*sød* – af III *‘ārab*).

Note til 20,12 — side 365

Øre – Se 2,2; 4,20; 5,1.13; 15,31 (se DO31); 18,15; 20,12; 22,17; 23,9 (se DO31); 23,12; 25,12 (se DO31); 28,9. En gang (21,13) bruges det om manglende medlidenhed og en gang (26,17) om hundes ører. I DO92 forekommer det også i 17,4, men da er udtrykket *låner øre til* en oversættelse af et participium af verbet *at høre* (*mēzîn* af roden *ʾzn*).

Note til 20,12 — side 365

Høre og adlyde – I lys af det betyder omtalen af *øret, der hører* (ordret *et hørende øre*), sandsynligvis, at vi her har et opdragende ordsprog, som indleder et nyt afsnit.

Note til 20,12 — side 366

Har skabt – Har skabt (*‘āsā*) er et almindeligt udtryk for Guds skabervirk-somhed (se 8,26) og er et synonym til *skabe* (sml. 1 Mos 1,1 og 2 Mos 20,11; 1 Mos 1,16 og Sl 148,5; Es 40,26).

Note til 20,13 — side 366

Luk op – I 19 ud af 20 forekomster bruges verbet *pāqah* sammen med *øjne* som objekt. Undtagelsen er Es 42,20, hvor det gælder *ører*. Udtrykket kan bruges som en antropomorfisme om Gud, der åbner sine øjne og reagerer (f.eks. 2 Kong 19,16). Det bruges om Gud, der på overnaturlig vis åbner menneskers øjne, så de ser åndelige realiteter (1 Mos 21,19; 2 Kong 6,17).

Note til 20,13 — side 366

Sove – I Sl 127,1-2 advares derimod mod alt for meget arbejde, hvis ikke HERREN er med. Løftet lyder, at den, som HERREN elsker, får det, mens han sover.

Note til 20,14 — side 367

Halvvers – I begge halvvers er der to ord i den hebraiske tekst (*dårligt, dårligt* [*raʿ raʿ*] og *men når han går sin vej* [*wəʾōzēl lō*]) før de to ord i subjekt og prædikat (*siger køberen* [*yōʾmar haqqōnē*] og *praler han* [*ʾāz yithallāl*]).

Note til 20,14 — side 367

Går derfra – *Han går sin vej*. Verbet findes fire gange med intransitiv betydning: *svinder* (5 Mos 32,36; 1 Sam 9,7 [DO92: *har ikke mere brød*]; Job 14,11). I Jer 2,36 betyder det måske *gå omkring* (Waltke, *Proverbs II*, 142). Verbet kan lægge sig til køberen (*når han går sin vej*) eller til det, som blev kaldt dårligt

(HAL, 27 foretrækker det sidste og angiver en mulig betydning *overgå til en ved et køb*).

Note til 20,14 — side 367

Snydt – Verbet *hālal* findes if. Waltke, *Proverbs II*, 143 21 gange i hitpa‘el, og kun to gange bruges det om *at rose sig selv, at prale*: her og i 1 Kong 20,11. Det bruges en gang med passiv betydning: *berømmes* (Ordsp 31,30). Tre gange bruges det absolut: *prise sig lykkelig* (Sl 63,12; 64,11; sml. 106,5: *fryde sig*). 15 gange bruges det med objekter: *rose sig af afguder* (Sl 97,7); *fryde sig over* [hans hellige navn eller HERREN] (Sl 105,3 = 1 Krøn 16,10; Es 41,16; 45,25; Jer 4,2). Ni gange er der andre objekter (Sl 52,3 [*prale af ondskab*]; Ordsp 25,14 [*prale af en gave*]; 27,1 [*rose dig af dagen i morgen*]; Jer 9,22-23 [*være stolt af visdom, styrke, rigdom, kende HERREN*]; 49,4 [*dalene*]).

Note til 20,14 — side 367

På bekostning af – Umiddelbart kan verset se ud til at være en humoristisk beskrivelse af en, der tinger om prisen og køber en vare billigt. Det svarer til, hvordan man handler mange steder i den nære orient – også i dag. Der behøver ikke være noget moralsk problem i det. Men ved nærmere eftersyn ser det ud, som om køberen både er en bedrager og en pralhals. Han lyver, fordi han vil købe, og praler over sit køb.

Note til 20,15 — side 367

Smykket – Ordet *kēlî* kan bruges i mange betydninger: *kar* (1 Kong 10,21), *krukke* til opbevaring af dokumenter (Jer 32,14), *forrådskar* (Jer 40,10), *ejendele* (1 Mos 45,20), *redskaber* (1 Mos 49,5), *våben* (2 Kong 7,15), *skibe* (Es 18,2), *musikinstrumenter* (Am 6,5). Ud fra sammenhængen betyder det her *smykke*.

Note til 20,16 — side 368

Tøj – *Hans tøj* kan betyde mange forskellige slags tøj – lige fra en enkes klædning (1 Mos 38,14) til liturgiske klæder (2 Mos 28,2). If. loven i 2 Mos 22,25 måtte man ikke tage den fattiges nødvendigste klæder i pant og beholde dem natten over, fordi de tjente som beskyttelse mod kulden om natten.

Note til 20,16 — side 368

Fremmed – Den hebraiske tekst har to former af ordet, som er oversat *fremmede*. Kētiv og Vulgata læser *nokrîm* (*de fremmede*), mens qērê og Targum læser: *nokrîyâ* (*en fremmed kvinde*), hvilket måske skyldes en harmonisering med 27,13. Eventuelt skal *nokrîm* forstås som *nokrî-m* (*den fremmede – nokrî med enklitisk mem*) – se Waltke, *Proverbs II*, 138n81

Note til 20,17 — side 368

Vers 16-17 – De to ordsprog er knyttet sammen med homonymerne I ‘*arab* (*stille sikkerhed*) i v. 16 og ‘*arēb* (*dejligt, sødt* – sml. 3,24; 13,19). Ordspillet viser,

at ordsproget betyder, at en, der har indgået en god aftale kommer til at opleve, at det er en dårlig aftale. De ufuldstændige paralleller mellem det første og det sidste ord (*dejligt* og *grus*) antyder, at den falske persons nuværende, behagelige og tilfredsstillende oplevelse ikke ser ud til at have negative konsekvenser, og at de fremtidige, smertefulde og dødelige konsekvenser ikke har noget behageligt over sig (se Job 20,12-29).

Note til 20,17 — side 368

Er dejligt – *Smager dejligt* er oversættelsen af adjektivet *sød, dejlig* (*‘ārēb*). Ordet bruges her i stedet for dets synonym *meteḳ* (16,21; 27,9) for at danne et ordspil med verbet i v. 16a. Ordet findes kun her og i Højs 2,14, hvor det bruges om brudens stemme.

Note til 20,17 — side 369

Vers 18 – Dette ordsprog kan knyttes sammen med det foregående, fordi der er et bogstavrim mellem de hebraiske konsonanter i *føde* (*lh̄m*) og *krig* (*ml̄hmh*). Men det hører også sammen med v. 19, og sammen lærer de, at man skal søge råd, før man går i krig (v. 18), men også undgå en, der sladrer (v. 19).

Note til 20,17 — side 369

Konstatering/formaning – I den indre kerne af ordsprogets kiastiske paralleller er *efter rådslagning bliver til virkelighed* og *efter planlægning før*, mens der i den ydre ramme står *planer* og *krig*. Bortset fra *rådslagning* og *planlægning* er parallellerne ikke præcise og bevæger sig fra årsag til virkning, fra planer til krig.

Note til 20,17 — side 369

Opfordring – Advarslen kommer som et klimaks som det sidste ord i ordsprogets hebraiske tekst.

Note til 20,18 — side 369

Konge – Eleven bliver opfattet som en konge, for det at føre krig hører under kongen. Ordet *krig* (*milhāmā*) bruges 319 gange i GT, og det er altid en konflikt mellem lande eller grupperinger, som indebærer hærstyrker (sml. 24,5-6; Præd 9,13-18). Imidlertid kan billedet med at føre krig bruges metaforisk om alle ledere, som møder modstand (sml. 21,22; Luk 14,31-33). Et ordsprog er i sin natur et billede, som passer på mange situationer. I denne kontekst passer det på forretningsfolk.

Note til 20,19 — side 369

11,13 – I den hebraiske tekst kommer udtrykket *løber med sladder* først i 11,13 og sidst i 20,18. Desuden er participiet *røber* (*mēgalleh*) en pi^cel-form i 11,13, mens det er qal i 20,18 (*gōleh*). Ordsproget i 11,13 er antitetisk og kon-

trasterer *sladrehanken* med *den pålidelige*, mens der i 20,19 er en synonym parallel mellem *sladrehanken* og *en åbenmundet*.

Note til 20,19 — side 369

Undgå – Normalt udtrykkes et forbud med 'al+jussiv, men her er benægtelsen *lō* måske valgt på grund af et bogstavrim med fire andre /o/-lyde i verset. Ordret: *indlad dig ikke med* [af II 'ārab – se 14,10].

Note til 20,19 — side 369

Åbenmundet – Verbet *pth* bruges i pi'el i 1,10 i betydningen *lokke*. Verbet er afledt af *petî*, der betyder *uerfaren* (14,15; sml. 1,4). I qal betyder det *være uerfaren*, *lade sig forlede* og *KBL*, 786 angiver betydningen af udtrykket *fjollet snakkehoved*. Det giver god mening at følge Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 327, der opfatter verbet som II *pth*, der bruges i 1 Mos 9,27: *skaffe plads*. Delitzsch mener, at udtrykket *pôtê šēpātayim* er synonym med *pōšēq šēpātāyw*, der betyder *den åbenmunde*.

Note til 20,19 — side 369

Gordon J. Wenham, *The Book of Leviticus*, The New International Commentary on the Old Testament (Grand Rapids, Mich.: W. B. Eerdmans, 1979), 279 opfatter dødsstraffen som en maksimumstraf og ikke en minimumstraf.

Note til 20,20 — side 370

Mørkets frembrud – Ketiv har *bē'îšôn* – *i pupillen, i øjestenen*. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 327 opfatter det som *midnatsmørke (i mørkets midte)*. Sml. 7,9, hvor DO92 retter til *be'ēšûn*, som er qere her i 20,20.

Note til 20,21 — side 370

Mod dem – Ordsproget er kiastisk med de to antonymer i den indre kerne *først* (DO31) og *til sidst* (DO31). I den ydre ramme skifter scenen fra begyndelsen, hvor den grådige og utaknemmelige søn lægger hånd på familiens ejendom (v. 21a) til dens klimaks, hvor han mister hele sin formue (v. 21b).

Note til 20,21 — side 370

Selv tager – *Der i sin tid* (se 18,17) – ordret: *i begyndelsen. Blev hurtigt vundet*. Verbet *bhl* betyder formentlig oprindelig *være forpustet* og i pi'el *gøre forpustet*, dvs. *gøre noget hurtigt*. Pu'al-formen kan så betyde *vundet i hast*. Ketiv-formen er *mebuḥelet*, som kun findes dette ene sted og som ud fra arabisk betyder *vundet ved grådighed* (se *BDB*, 103). Til denne betydning, sml. Matt 31,33-46. Både *GB*, 91, *KBL*, 117 og *HAL*, 114 henviser til qere-formen.

Note til 20,22 — side 371

Antitetiske paralleller – Ordsproget modstiller den negative opfordring *sig ikke til dig selv eller andre med sæt dit håb til HERREN* og påstanden *jeg vil gengælte*

de ondt med *HERREN vil hjælpe dig*. Den sidste er en ufuldstændig parallel, som antyder, at *HERREN* vil hjælpe eleven ved at kompensere ham retfærdigt for det onde, der er gjort mod ham.

Note til 20,22 — side 371

Opfordrer – Ordsproget indeholder en række verbalformer, som har med viljen at gøre. Der er *ʿal*+jussiv, som udtrykker et forbud: *sig ikke*, voluntativ (*jeg vil gengælde*), imperativ (*sæt*) og jussiv (*vil han hjælpe*).

Note til 20,22 — side 371

Ikke at svare – *Sig ikke* (sml. 1,11) refererer til, at eleven taler til sig selv eller en anden. *Jeg vil gengælde* (se 11,31) – for at opnå compensation for *det onde* (se 1,16), som både kan være af fysisk og moralsk karakter. *Sæt dit håb* – det hebraiske verbum er i slægt med en stram snor, der bruges som målesnor. Det udtrykker en stærk forventning og håb.

Note til 20,22 — side 371

Hjælpe – Verbet *yšʿ* betyder i *nifʿal* *at modtage hjælp, at være sejrrig* og i *hifil* *at hjælpe, at redde* og *at komme til hjælp* (*NIDOTTE 2*, 556–57). Generelt bruges det mest om at bringe hjælp til folk, som er i nød, frem for at redde dem fra nøden. Det bruges teologisk om *HERREN*, som frelser Israel fra Egypten (2 Mos 14,13). *HERREN* sendte befriere til sit folk Israel (Dom 3,9.15). Da David går mod Goliat, talte han om, at *HERREN* ikke frelser med sværd og spyd (1 Sam 17,47). Verbet bruges også i juridisk sprogbrug. Teologisk forudsætter sådanne kontekster, at mennesket handler på Guds vegne for at skabe retfærdighed. I loven om voldtægt bliver manden dømt, hvis det foregik ude på marken, så der ikke kom nogen til undsætning, selv om hun havde råbt om hjælp (*wēʿen mōšīʿ lāh*). Råbet *hjælp mig, konge* (*hōšīʿā hammelek*) er en tilsvarende situation, hvor en person beder om hjælp fra kongen (2 Sam 14,4). I 1 Sam 25,26-33 bruges udtrykket *tage sig selv til rette* (*hōšīʿā yad lē*) tre gange om David, der er tæt på at begå drab. I Ordsprogenes Bog bruges verbet *yāšaʿ* (*frelse, redde*) to gange. I stedet for at tage sig selv til rette, skal man stole på, at *HERREN* vil hjælpe med at hævne det onde (20,22) og i 28,18 hedder det, at den, der vandrer retsindigt, vil blive reddet (af *HERREN*). Substantivet *sejr* (*tēšūʿā*) findes i to enslydende halvvers (11,14b og 24,6b) og i 21,31.

Note til 20,22 — side 371

Hævner sig selv – Det betyder selvfølgelig ikke, at Ordsprogenes Bog og Skriften i øvrigt udelukker retsafgørelser ved domstolene (se 16,10-15; Rom 12,17-13,7).

Note til 20,23 — side 372

Har tabt – Ordsprogets kiastiske paralleller supplerer hinanden. De sammensatte subjekter *to slags vægtlodder* (se 20,10) og *falsk vægt* (se 11,1) danner den

indre kerne og prædikaterne *vækker HERRENS afsky* (se 20,10) og *er af det onde* (se 16,29) udgør den ydre ramme.

Note til 20,24 — side 372

Bevæger sig – Ordsproget tager sit udgangspunkt i de foregående ordsprog. Sønner ser til HERREN for at få hjælp i stedet for selv at hævne (v. 22), fordi HERREN helt sikkert vil straffe dem, der øver uret (v. 23), og i sin almægt leder han alles gang og skæbne, som ligger hyllet i et mysterium, som mennesket ikke forstår (v. 24). Med andre ord så effektuerer hans almægt (v. 24) hans retfærdighed (v. 23).

Note til 20,25 — side 372

Menneske – Nøgleordet *menneske* styrker sammenhængen med det foregående ordsprog, og *løfter* peger på HERREN, således at det knyttes til v. 22-24. Verset begynder med det foranstillede nominale prædikat *en snare* (se 12,13) *for et menneske* (ordret *et menneskes snare*), som står foran emnet, som består af antitesen mellem først at tale og derefter reflektere over det.

Note til 20,25 — side 372

Tankeløst at love – Verbet er qal eller hif'il af I *lā'a'* (eller I *lūa'*), som kun findes her og i Job 6,3 (*HAL*, 506). Det betyder formentlig *at tale tankeløst*. Det giver god mening både her og i Jobs Bog.

Note til 20,25 — side 372

Tænke sig om – Verbet *biqqr* (*tænke sig om*) findes kun syv gange. I 2 Kong 16,15 betyder det *tage varsel*. I Sl 27,4 oversætter DO92 *søge svar*. To gange i Ez 34,11-12 betyder det *holde øje med*. I 3 Mos 13,36 oversættes det *undersøge* og i 27,33 *skelne*. I *HAL*, 144 angives til Ordsp 20,25 betydningen *overveje, reflektere*.

Note til 20,26 — side 373

Hjul – Ordet *hjul* (*ʿôpān*) betyder altid et hjul på et køretøj (se 2 Mos 14,25; 1 Kong 7,30; Ez 1,15). Whybray, *Wealth and Poverty*, 52n1 mener, at teksten er uklar, og at den må betegne en ikke kendt form for afstraffelse. Daniel C. Snell, "The Wheel in Proverbs XX 26", *Vetus Testamentum* 39, nr. 4 (1989), 503–07 foreslår, at hjulet ud fra hittitiske tekster forstås som et slags torturinstrument, men erkender, at teksterne ikke er klare.

Note til 20,27 — side 374

HERREN – Eleven kan stole på, at HERREN vil hjælpe ham, og skal ikke hævne sig selv (v. 22), fordi HERREN foruden at være moralsk (v. 23) og almægtig (v. 24) også er alvidende (v. 27). Alle tre egenskaber er vigtige, for at HERREN kan effektuere fuld retfærdighed.

Note til 20,27 — side 374

Ånd – *Ånde* (*nišmā*) er ofte i GT en betegnelse for livsånde. *Ånde* er det, der typisk går ud af og går ind i en person og dermed giver liv. Men det kan også (ligesom ordet *ånd* [*rûah*]) forstås som et billede på visdom og ord, der går ud af personen (se Van Leeuwen, “Proverbs”, 188 og Waltke, *Proverbs II*, 157). Se også Waltke, *Proverbs I*, 199n17, der mener, at det synonyme udtryk, *min ånde* (*rûhî*), i 1,23 er et billede på tanker og ord, der udgår af munden. I Job 32,8 bruges *ånde* (*nišmā*) om visdommen (se Kjøller-Rasmussen, *Job*, 261 og 329).

Note til 20,28 — side 376

Vers 1b og v. 2a – Det fremgår ikke af DO92. I DO31 er det kun i v. 2a, det er oversat (*al*).

Note til 20,29 — side 376

Generationerne – De syntetiske paralleller sammenstiller *unge mænd* og *de gamle* (se 17,6). Ordet *bahûrîm* (*unge mænd*) kommer if. HAL, 114 af det akkadiske ord *behrum*, som bruges i Mari-teksterne i betydningen *elitesoldat* og betyder *en udvokset, stærk og ugift, ung mand*. En anden mulighed, som nævnes I NIDOTTE 1, 634, er, at det kommer af verbet *bāhar*, der betyder *udvælge* (sml. Waltke, *Proverbs II*, 166). Selv om der er diskussion om ordets etymologi, har det ikke den store betydning for forståelsen af ordet. Det bruges ikke i militær sammenhæng, og der er ikke nogen bibetydning om at være udvalgt. Ordet bruges i en række profetiske tekster om en klasse i Israel, der skal udryddes. Der nævnes unge og gamle, mænd og kvinder, rige og fattige osv. Ud fra teksterne er det svært at se andet, end at det betyder en, der er ung, og det bruges som parallel til *bētûlâ*, *ung ugift pige*. Saul kaldes for *en ung mand* (*bāhûr*; 1 Sam 9,2), og Boaz roser Ruth for ikke at gå efter de unge mænd (*bahûrîm*; Ruth 3,10). I Jer 15,8 kaldes en mor for *moderen til det unge mandskab* (*‘ēm bāhûr*) og det kunne tyde på, at den unge mand endnu ikke har forladt forældrenes hushold. Parallellerne sammenstiller også det, der karakteriserer dem: *deres kraft* (se 5,10) og *det grå hår* (se 16,31), som her symboliserer deres visdom (B2020: *deres erfaring*).

Note til 20,30 — side 377

Flænge – I 1 Kong 20,37 bruges verbet *pāšā’*: *at såre*.

Note til 21,1 — side 377

Kongens hjerte – Sammenhængen viser, at det er alle kongers hjerte, der er tale om, og ikke kun dem, der ønsker at lade sig lede og styre af ham. *Han leder det* (ordret: *han bøjer det af*; se 2,2). *Hen, hvor han vil*. Ordret kan det oversættes *over alt* (eller *enhver*), *som behager ham*. Waltke, *Proverbs II*, 168 mener, at det betyder, at Gud gennem kongen leder det livgivende vand hen over dem, der adlyder ham, de gudfrygtige. Meinhold, *Die Sprüche*, 346 har derimod oversat på samme måde som DO92.

Note til 21,2 — side 377

16,2 – De fleste kommentatorer nævner, at det er en variant af 16,2, men har ikke nogen kommentar til det. Waltke, *Proverbs II*, 169n53 henviser til Daniel C. Snell, *Twice-Told Proverbs and the Composition of the Book of Proverbs* (Winona Lake, Ind.: Eisenbrauns, 1993), som mener, at variationen i gentagelsen kan være resultat af en mundtlig overlevering. Waltke mener dog, at det er mere sandsynligt, at ordsproget er gentaget for at berige forskellige litterære kontekster.

Note til 21,2 — side 377

Retskaffen/ren – Disse to varianter binder sammen med nøgleordet *mand* denne indledning sammen med det sidste vers i hoveddelen (v. 29 – hvis man læser qere) og v. 8 i det næste underafsnit.

Note til 21,3 — side 378

Vers 3 – Nøgleordet *HERREN* knytter v. 3 sammen med indledningen (v. 1-2), og *at øve retfærdighed* og *ret* knytter det sammen med hoveddelens tre delafsnit (sml. v. 7b, v. 15a, v. 21, v. 25).

Note til 21,3 — side 378

Af mennesker – DO31 har oversat ordret: *at øve ret og skel*, hvorimod DO92 har ændret verbet til en passiv-form. Det er måske mere tydeligt i DO92, at det er en egenskab hos mennesker og ikke HERRENS egen handle måde, det drejer sig om i dette ordsprog.

Note til 21,3 — side 378

Opførsel – Det sidste delafsnit intensiverer tanken: *den ondes slagtoffer vækker afsky* (v. 27). At etikken står over ritualerne, blev lært allerede af Moses. Han stadfæstede moralloven, før han gav de kultiske bestemmelser (2 Mos 24). Læren finder vi både hos profeterne (1 Sam 15,22; Sl 50,7-15; Es 1,11-14; Hos 6,6; Am 5,21; Mika 6,6-7), hos de vise mænd (Ordsp 15,8,29; 28,9; 1 Kong 3,4; 8,64) og hos Jesus (Matt 23,23; Mark 12,33-34). NT tilsidesætter nogle af de kultiske bestemmelser (sml. Matt 12,7; ApG 10,34-35), men ikke de moralske (Matt 22,37-39).

Note til 21,4 — side 379

Hovmodigt – Adjektivet *bred* (*rāhāb*) bruges med konkrete substantiver og betyder *bredde* (f.eks. landet [2 Mos 3,8], en mur [Jer 51,58 DO92: *tykke mur*]), men i et genitiv-forhold til psykosomatiske ord har det en negativ betydning (med *sjæl* betyder det: *grådighed* [28,25], med *hjerter*: *hovmodighed*). Dette hjerte, som ikke kender til grænser, opfører sig, som om det var Gud.

Note til 21,5 — side 379

Den flittige – Vi må underforstå, at den flittige lægger sine planer inden for de rammer, som Gud har åbenbaret som sin vilje og handler efter dem, mens den, der

har travlt med at blive rig, handler uden at tage hensyn til den guddommelige moralske orden.

Note til 21,7 — side 380

Udøve/opleve – *GB*, 808 og *BDB*, 994 opfatter det som den ødelæggelse, de onde forvolder, mens *KBL*, 949 lader spørgsmålet stå åbent.

Note til 21,8 — side 380

Halvvers – De antitetiske paralleller i den hebraiske tekst sammenstiller kiastisk emnet: *den skyldige* mod *den rene* (sidste ord i første halvvers og første ord i andet halvvers) og de har prædikaterne: *kroget* og *ret/retskaffen*. Den ufuldstændige parallel mellem *den skyldige* og *den rene* (se 16,2) viser, at den førstes motiver ikke er moralsk rene, og at den sidste ikke er skyldig.

Note til 21,8 — side 380

Skyldig – *Den skyldige* (*ʿiš wāzār*) er oversættelsen af et hapax legomenon. Det kan afledes af et arabisk ord: *wazara*, der betyder: *pålægge sig selv byrden af en forbrydelse* eller *wazira*, der betyder: *bære skylden som en byrde*, men det kan også betyde *forkert, uærlig* ud fra det arabiske ord *zawira* (Waltke, *Proverbs II*, 174).

Note til 21,9 — side 381

Stridbar kone – Ordsproget udtrykker foragt for en stridbar kvinde, men ikke for kvinden i almindelighed (sml. 31,10-32). Det underviser sønnen om at være den person, som finder nåde fra HERREN gennem en hustru, som i gensidig kærlighed adlyder ham og opbygger husstanden (se 12,4; 14,1; 18,22; 31,12; sml. Ef 5,21-33). Der står ikke noget sted i Bibelen, at manden skal herske over og kontrollere sin hustru, men ordsproget opfordrer indirekte hustruen til at adlyde visdom og advarer hende mod stolthed, for kun i stoltheden er der stridbarhed (sml. 13,10); se Bruce K. Waltke, “The Role of Women in the Bible”, i *The Dance Between God and Humanity: Reading the Bible Today as the People of God* (Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans, 2013 — Tidligere publiceret i *Crux* 31, nr.3 (September 1995)), 471. Ordsprogenes Bog er primært skrevet til mænd, og kvinder i dag vil kunne skifte *hustru* ud med *mand*.

Note til 21,9 — side 382

Og de vise – Meinhold, *Die Sprüche*, 352 lader dog også v. 19-23 indgå i underafsnittet, fordi et tilsvarende ord retfærdighed (*šēdāqā*) er det andet ord i v. 21. Det afviser Waltke, *Proverbs II*, 176, fordi der er en opdeling af afsnittet ved hjælp af de to vers om kvinder (v. 9 og v. 19).

Note til 21,10 — side 383

Ikke finder barmhjertighed – Fordi ingen *hos ham* (ordret: *i hans øjne* [DO31]; se 3,7) er værdig til accept, *finder hans næste ingen barmhjertighed*, dvs. ingen venlige handlinger (se 14,21).

Note til 21,12 — side 383

Styrter – HERREN er subjekt for verbet *sallep* i 22,12 og Job 12,19.

Note til 21,12 — side 383

I ulykke – Tilføjelsen *i ulykke* (her: fysisk ulykke; se 1,16) er unødvendig, men giver ekstra vægt på udsagnet. HERREN er beskrevet som Den Retfærdige, fordi han som konge over sit rige må støtte det ved at komme af med de onde, som undertrykker de fromme og moralsk ansvarlige.

Note til 21,13 — side 383

Svages skrig – Eneste gang ordet *skrig* (*zē'āqā*) forekommer i Ordsprogenes Bog. Sml. 1 Mos 18,20; Job 16,18. Det tilsvarende verbum (*zā'aq*) findes ikke i Ordsprogenes Bog, men betyder *råbe* eller *skribe om hjælp* – se f.eks. Dom 3,9.15; 1 Sam 7,8; Sl 22,2 [DO92: *klagede*]; Jon 1,5; Mika 3,4.

Note til 21,13 — side 384

Fra HERREN – If. Waltke, *Proverbs II*, 178 tilføjer den gamle syriske oversættelse og den aramaiske targum ordet *Gud* til tydeliggørelse.

Note til 21,14 — side 384

Afvender – Verbet *yikpeh* er et hapax legomenon. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 341–42 holder sig til betydningen *afvende*, *afværge*, som anføres i HAL, 468–69, mens Waltke, *Proverbs II*, 162 oversætter *dæmper* ud fra den senere betydning af verbet: *dække*.

Note til 21,15 — side 384

Halvvers – Parallellerne er fuldstændig antitetiske: *en glæde* (se 10,28) *for den retfærdige* (se indledningen, s. 61) over for *en rædsel* (se 10,14–15) *for forbryderne* (se s. 62; sml. 10,29).

Note til 21,16 — side 385

Finde hvile – I ordets omfattende betydning, betyder *nūah*: *finde hvile*, *være uforstyrret*, *være stille*, som det ses af det parallelle *šqt* (*have ro/hvile* – se Job 3,13.26; Es 14,7), *yšn* (*sove*) og *škb* (*ligge* – se Job 3,13; sml. Es 57,2). *Hvilen* beskriver forskellige situationer: ophør af arbejdet på sabbatsdagen (2 Mos 20,11; 23,12), den ro, som et folk opnår, når der ikke er fjender, der undertrykker dem (Neh 9,28; Es 23,12) og endelig roen i dødsriget (Job 3,17). Alle steder er der tale om positive nuancer, men her er ordet brugt ironisk.

Note til 21,16 — side 385

Døden/livet – Se McKane, *Proverbs*, 553 og Waltke, *Proverbs II*, 180 i modsætning til Toy, *Proverbs*, 405.

Note til 21,17 — side 385

Livets opretholdelse – Ordsproget er kiastisk opbygget i den hebraiske tekst. De synonyme paralleller i den indre kerne svarer til temaet: *den, der elsker* (se 1,22) *fornøjelser* (ordret: *glæde*; se 10,28) står parallelt med *den, der elsker vin* (se 9,2; 20,1) og *olie* (se 5,3). Den ydre ramme forudsiger de negative konsekvenser: *kommer til at lide mangel* (ordret: *en manglens mand*) og *bliver ikke rig* (se 10,4).

Note til 21,17 — side 385

Går galt – Som et resultat af god levevis er fornøjelserne et tegn på Guds velsignelser, men uden dyder, hvor fornøjelserne bliver et mål i sig selv, leder de til sorg og savn.

Note til 21,20 — side 388

Græsgang – *Nāweh* er beslægtet med det akkadiske ord *namû* (*nawû*), som betyder: græsgang for nomader på kanten af de opdyrkede områder, græsgange rundt om en by og steppe i modsætning til opdyrkede områder (*CAD*, Bd 11, N del 1, 273). Substantiverne *nāwâ*, *nāweh* og *nāwôt* refererer konsekvent til en landlig baggrund, fjernt fra landsbyer og byer. Når det bruges sammen med hyrder (Jer 33,12; Am 1,2), fåreflokke (Es 65,10; Jer 49,20) og kameler (Ez 25,5) betegner det et fjernt område på randen af ørkenen, som blev brugt til periodevis græsning. En udvidelse af betydningen finder vi de steder, hvor der er personlige suffikser. Her kan ordet betyde en persons hjemstavn (Sl 79,7; Jer 10,25 – begge steder har DO92: *hans bolig*). I Job 5,3.24 og 18,15 oversætter DO92 *hans bolig*. De to gange står det parallelt med telt og betegner det sted, hvor man bor (Kjøller-Rasmussen, *Job*, 80). Der er kun et lille trin til også at bruge *nāweh* om Guds bolig (2 Sam 15,25).

Note til 21,20 — side 388

Antitetiske paralleller – Det første halvvers er i den hebraiske tekst meget længere end det andet halvvers, og det understreger forskellen mellem det vedvarende og det kortvarige.

Note til 21,20 — side 388

Sluger det – HAL, 129 anfører til visse steder betydningen *opsluge* (Es 25,7-8; Sl 21,10), som fører til betydningen *ødelægge* og *tilintetgøre* (Job 2,3; 10,8; Klages 2,2.5.8). Den mulighed vælges her af Meinhold, *Die Sprüche*, 356.

Note til 21,21 — side 388

Finder – Der står ordret *han finder* (*yimsâ*), som if. Meinhold, *Die Sprüche*, 357 på vigtige steder og i forbindelse med værdifulde goder spiller en rolle i

Ordsprogenes Bog (sml. 2,5; 3,4.13; 4,22; 8,17.35; 16,20; 18,22; 19,8; 21,21; 24,14).

Note til 21,22 — side 389

Nedriver – Bryde ... ned (ordret: *får til at gå ned*; se 1,12) – ordet bruges i qal om en bevægelse oppe fra og ned, mens det i hif'il bruges om at *ødelægge, nedrive* borge (Am 3,11). Objektet er her en *fæstning* (sml. 10,15).

Note til 21,24 — side 390

Mennesketyper – De første to ordsprog er bundet sammen af nøgleordet *handler, arbejde* (samme hebraiske verbum i begge vers).

Note til 21,24 — side 390

Den frække – Ligesom i v. 23 er der tale om en enkelt sætning, hvor subjektet præsenteres i første halvvers og prædikatet i andet halvvers. De to halvvers bindes sammen af det første (*frække*) og det sidste ord (*frækhed*).

Note til 21,24 — side 390

Frække og hovne – De to ord minder om hinanden i betydning og bruges til at intensivere betegnelsen (Van Leeuwen, "Proverbs", 194). *Zēd* betyder *fræk, formastelig, overmodig* og findes i Ordsprogenes Bog kun her (*HAL*, 253). Det bruges i alt 13 gange. Mal 3,15 bruger det om gudløse og onde mennesker. I salmerne bruges det om dem, der angriber salmisten (Sl 86,14), mennesker, der spotter uden ophør (119,51). HERREN truer dem (119,21). *Yāhîr* betyder *arrogant, stolt* og findes kun her og i Hab 2,5 (*HAL*, 380).

Note til 21,24 — side 390

Frækhedens vrede – Om betydningen af *'ebrâ* – se 11,4. En hovmodig og uforskammet vrede er en grænseløs vrede. Deraf betydningen grænseløs her.

Note til 21,25 — side 390

Vers 25-26 – Ordsprogparret om den dovne (v. 25-26) bindes sammen af nøgleordet *ønsker/begær* (*ta'āwā*) som første ord i v. 25a og sidste ord i v. 26a. Desuden er der ikke et specielt subjekt i v. 26. De fleste opfatter *den dovne* fra v. 25 som subjektet i v. 26 (Waltke, *Proverbs II*, 187n100 og Van Leeuwen, "Proverbs", 194). Meinhold, *Die Sprüche*, 360 argumenterer for, at det er et upersonligt *man*, der er subjekt. DO31 følger LXX og ændrer det sidste ord i v. 26a til *ugerningsmand* (*asebēs* – svarer ofte til *rāšā'*).

Note til 21,25 — side 390

Begrundelsen for – Det er relativt sjældent, at der er sentenser i Samling II med en begrundelse i andet halvvers indført med *for*. Den type begrundelser hører mere hjemme i levereglerne – se 46.

Note til 21,26 — side 391

Viser, at han – Se v. 25 om subjektet.

Note til 21,26 — side 391

Antitesen – De antitetiske paralleller *den dovne* over for *den retfærdige* og *begærer* over for *giver* er ufuldstændige og antyder, at den dovne ikke er retfærdig, men ond, mens den retfærdige giver til andre, uden at han selv kommer til at mangle.

Note til 21,27 — side 391

HERRENS afsky – LXX har dog tilføjet HERREN (*kyriō*), så det svarer til 15,8.

Note til 21,28 — side 391

Sine løgne – De to sidste ordsprog er bundet sammen med en særlig sproglig konstruktion, hvor nøgleordet *mand* (v. 28b og v. 29a [ikke oversat i DO92]) bliver bestemt nærmere med *lyttende* (v. 28b) og *ond/uretfærdig* (v. 29a) og med et bogstavrim mellem *‘ēd* (*vidne*) som første ord i v. 28 og *hē‘ēz* (egentlig: *gøre hård*).

Note til 21,28 — side 391

Løgnagtigt vidne – Den ufuldstændige parallelisme mellem *et løgnagtigt vidne* og *en lydhør mand* antyder, at det løgnagtige vidne ikke er en troværdig lytter, hvorimod det sandfærdige vidne lytter opmærksomt og kritisk (sml. 14,5.25). På samme måde indebærer den ufuldstændige antitese mellem deres prædikater (og konsekvenser), at den første går til grunde og ikke får det sidste ord, og at den sidste kan blive ved med at tale og dermed ikke går til grunde.

Note til 21,28 — side 392

Fører sin sag igennem – Der er forskellige opfattelser af dette udtryk. Substantivet *neṣaḥ* kan if. *KBL*, 630 og *NIDOTTE* 3, 139–41 have 3 betydninger. Det kan betyde *herlighed* (1 Sam 15,29 [*Israels herlighed* = HERREN]; sml. 1 Krøn 29,11). Langt de fleste gange betyder det *varighed, evighed* – især i udtrykket *laneṣaḥ*, som normalt oversættes *altid*. Det er valgt af DO31, som her oversætter: *kan tale fremdeles*. Den tredje betydning er *succes*. Nogle henviser til den denne betydning her i Ordsp 21,28 og Hartley, *The Book of Job*, 239 oversætter udtrykket *magtfuldt* i Job 14,20. Waltke, *Proverbs II*, 163–64 vælger oversættelsen *vil vidne med succes* på dette sted, hvilket svarer til DO92.

Note til 21,29 — side 393

Over for HERREN – Dette afsluttende ordsprogpar bindes sammen af nøgleordet *HERREN*, af ordspil mellem *ḥokmâ* (*visdom* – v. 30) og *milḥāmâ* (*krig* – v. 31) og mellem *tēbûnâ* (*råd* – v. 30) og *tēšû‘â* (*sejr* – v. 31).

Note til 21,31 — side 395

Underafsnittet – Det første underafsnit bindes sammen af nøglebegreber og et fælles tema. Nøgleroden (‘šr) optræder som *rigdom* (v. 1 og v. 4) og som *en rig* (v. 2 og v. 7). Antonymerne *fattig* (rāš) findes i v. 2 og v. 7 og *fattig* (dāl) i v. 9. Der er en række andre begreber med relation til penge: *må bøde* (v. 3), *løn* (v. 4), *under andre det godt* (v. 9) og *den, der sår uret, høster ulykke* (v. 8), som står i modsætning til den generøse (v. 9) og dermed antyder, at billedet gælder de riges undertrykkelse (v. 7). Hvis det er tilfældet, indeholder alle vers bortset fra v. 5-6 noget, som har med rigdom at gøre. Underafsnittet lærer, at HERREN belønner de gode handlinger, men straffer de onde. Israels Herre er nævnt i v. 2 og v. 4 og er det underforståede subjekt for velsignelsen i v. 9. I lyset af hans moralske styre, har underafsnittet til formål at gøre de rige besindige, at trøste de fattige, advare undertrykkeren og trøste den undertrykte (v. 7).

Note til 22,1 — side 395

Et godt navn/at vinde yndest – I den kiastiske, synonyme parallelisme i den hebraiske tekst udgør de to sammenligningsudtryk den ydre ramme *mere værd* (se 21,3) og *bedre* (se 2,20). Emneordene *et godt navn* og *yndest* udgør mellemlidene. I den indre kerne står *end stor rigdom* (se 3,16) og dens konkrete elementer *end sølv* (se 2,4) og *guld* (se 11,22; sml. 3,14).

Note til 22,3 — side 397

Ordsprogene – Der er en slående symmetri mellem de antitetiske paralleller, som modstiller 1) *den kløgtige* (se s. 64) og *de uerfarne* (se s. 67; flertal antyder, at de er flere end de kløgtige), 2) prædikaterne *ser ulykken* (eller snarere: *det onde*; se 20,12) over for *går videre* og 3) konsekvenserne *og søger skjul* for HERRENS straf over for *og må bøde*. Den første antitese er fuldstændig, men det er de to andre ikke. Den kløgtige går ikke videre, og de uerfarne mangler den moralske indsigt, så de kan se det onde. Ved at skjule sig selv beskytter den kløgtige sig mod et alvorligt tab, mens de uerfarne kunne have undgået det, hvis de havde søgt skjul. Hvis de uerfarne ikke udvikler moralsk kløgtighed, når spottere må bøde (se 21,11), så vil de lide en økonomisk katastrofe.

Note til 22,4 — side 397

Tilføjer et og – Flere nyere kommentarer opfatter HERRENS frygt som et forklarende led til ydmyghed, som peger på, at ydmygheden har noget med Gud at gøre. Den, der erkender sin plads i universet i forhold til den almægtige Gud og skaber, vil nærmest per definition være ydmyg. Se Longman, *Proverbs*, 403, Meinhold, *Die Sprüche*, 365 og Waltke, *Proverbs II*, 193n6. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 350–51 opfatter v. 4a som en nominal sætning: *Lønnen for ydmyghed er HERRENS frygt*. V4b er så en fortsættelse: *er dermed rigdom*. Kuren, der skal til, er ydmyghed, som er et religiøst udtryk for, at et menneske anerkender

sin utilstrækkelighed og helt forlader sig på HERREN (se 15,33). Den uerfarnes fejltagelse er, at han ikke ser faren ved at nægte at overgive sig til Gud.

Note til 22,4 — side 398

Den rette vej – Der er også en stilistisk sammenhæng mellem v. 4 og v. 5, idet der if. Waltke, *Proverbs II*, 203 er samme type forklarende led til hovedordet: *ydmighed – den slags, som har med at frygte HERREN at gøre* (v. 4) og *fælder – den slags, som er fuglefælder* (v. 5).

Note til 22,5 — side 398

Fælder – I Kjølner-Rasmussen, *Job*, 181n310 er der beskrevet en række forskellige fælder (se også Hartley, *The Book of Job*, 276).

Note til 22,6 — side 399

Tilskynd – Måske har det forbindelse med et arabisk ord for gane og skikken med at smøre nyfødte børns gane med daddelsaft eller olivenolie og dermed vænne dem til noget sødt og stimulere deres appetit. Se *HAL*, 320 og Hildebrandt, “Proverbs 22:6a: Train up a Child?”, 4. Ordbøgerne foreslår, at ordet med personligt objekt betyder *øve, tilvænne, lede, opdrage*. Se *GB*, 245, *KBL*, 315 og *HAL*, 320. Se også DO31: *væn*, DO92: *tilskynd*, BDH og B2020: *lær*.

Note til 22,6 — side 399

En ung mand – Hildebrandt, “Proverbs 22:6a,” 10–14 konkluderer, at udtrykket *den unge mand* betyder en mand af en høj status, mens Waltke, *Proverbs II*, 203–05 afviser hans konklusion og påpeger, at de øvrige seks referencer til *na‘ar* i Ordsprogenes Bog alle karakteriserer ham som tåbelig. Han bliver grupperet med den uerfarne (1,4), er uforstandig (7,7), forstiller sig (20,11), har dumhed i hjertet (22,15) og har brug for tugtelse (23,13). Overladt til sig selv gør han sin mor skam (29,15).

Note til 22,6 — side 399

Hans vej – Sammen med en person kan udtrykket *lě pî* betyde: *efter dit ord* (1 Mos 41,40 – ordret *efter din mund*) eller *på [vidners] udsagn* (5 Mos 17,6). Det bruges flere gange sammen med ord (*dābār/dēbārîm*): 1 Mos 43,7 (DO92: *det, som det var*); 2 Mos 34,27 (DO92: *på grundlag af disse ord*); 5 Mos 17,10 (DO92: *hvad de giver dig anvisning på*). Udtrykket refererer til noget, som nogen eller noget dikterer. Her dikterer *hans vej* orienteringen af hans opdragelse. DO92 tilføjer *han skal følge*, som er en naturlig forklaring. BHD har oversat *at træffe rette valg*, svarende til *den rette vej*. B2020 går et skridt videre i den frie oversættelse: *hvordan det skal opføre sig*.

Note til 22,6 — side 399

Færd/levevis – Denne færd/levevis refererer til den person, der svarer til det personlige pronomen. Hvis ordet *vej* står uden personligt pronomen er det neutralt

og kan konkretiseres ved positive ord som *god* (2,20), *liv* (6,23), *forstandig* (9,6), *retfærdighed* (16,31) eller negative ord som *ond* (2,12) og *uretfærdig/ond* (4,13).

Note til 22,6 — side 399

Betyde – Hvis man udelukkende ser grammatisk og retorisk på det, vil det kunne opfattes ironisk: *Tilskynd den unge mand til at følge sin (tåbelige) vej, og når han bliver gammel, vil han ikke vige fra den*. Men det vil forudsætte, at tåben bliver gammel, og det er i Ordsprogenes Bog kun den vise, der krones med grå hår (20,29).

Note til 22,6 — side 399

Opdragelse og tilskyndelse – *Selv* (se 14,13) *når* (understreger, at begge de to ting i andet halvvers er samtidige) *han bliver gammel* (se 17,6) *vil han ikke vige* (se 3,7) *fra den* (egentlig *fra det*, dvs. vejledningen i første halvvers). DO92 lader det feminine pronomen referere til vejen, som er maskulinum. BHD lader det referere til første halvvers: *så vil de gøre det, så længe de lever*. Ordsproget lover opdrageren, at hans tidlige initiativ i opdragelsen har en vedvarende virkning. Der er dog ingen garanti. *Selv* Salomo blev af sine mange hustruer og deres afguder lokket bort fra HERREN (sml. 19,27).

Note til 22,7 — side 400

Ordsproget – I den hebraiske tekst er der synonyme paralleller mellem den rige og långiveren i den ydre ramme, mellem de fattige (pluralis) og låntageren (singularis) og mellem verbet herske og substantivet slave. Samme type parallelisme som i v. 6: substantivet *den unge* står over for verbet *at blive gammel*.

Note til 22,8 — side 400

Bliver udført – Se *NIDOTTE* 3, 342–43.

Note til 22,8 — side 401

Høste ulykke – Ordsproget siger, at den guddommelige retfærdighed kræver, at de, der misbruger deres magt, til sidst vil blive fuldstændigt og for altid skuffet (sml. 10,28; 11,7; 12,3; 13,9; 21,12; 24,19-20; 28,22).

Note til 22,10 — side 402

Kiv – Ordet er beslægtet med *mādôn* (*strid*).

Note til 22,11 — side 403

DO92 – *HERREN elsker hellige hjerter, og alle fuldkomne personer er accepteret af ham, en konge regerer med sine læber*. Det må dog opfattes som en tolkende oversættelse, og der skal foretages en del rettelser for at finde den bagvedliggende hebraiske tekst.

Note til 22,12 — side 403

HERRENS øjne – Parallellerne er antitetiske. *HERRENS øjne agter på og han gør til intet* er næsten fuldstændige antitetiske udtryk, men *kundskab* og *den troløses ord* er ikke præcise. Det antyder, at *kundskab* refererer til den trofaste lærers ord, og de troløses ord modsiger dem.

Note til 22,13 — side 404

Blive dræbt – Verbet *rāṣaḥ* betyder andre steder at tage uskyldigt liv, hvad enten det er med vilje (mord) eller det er uden intention (manddrab). Her er det ganske unormalt brugt om et dyr som det, der er tæt på at tage den dovnnes liv (hvis ellers han var taget af sted).

Note til 22,13 — side 404

Løver – I prosatekster bliver der lagt vægt på løvers styrke (Dom 14,5-7; 1 Sam 17,34-37; 2 Sam 23,20) og at de er menneskeædere (1 Kong 13,24-28; 20,36; 2 Kong 17,25-26; Es 15,9; Dan 6,27-28). Israels salmer bruger ofte løver i lignelser og som billeder på Israels fjender (Sl 7,3; 57,5). Disse fjender bliver sammenlignet med løver, som er sultne, som ligger på lur, brøler og river deres bytte i stykker (Sl 10,9; 17,12; 22,14). I den profetiske litteratur bliver konger og nationer, som truer Israel sammenlignet med løver, som brøler og knurrer (Es 5,29; Jer 2,15; 4,7; 50,17; 51,38; Ez 32,2; Joel 1,6; Am 3,12; Nah 2,12-14; Zak 11,3).

Note til 22,14 — side 405

Fremmede kvinder – Ordsprogets kiastiske og syntetiske paralleller passer godt sammen. *Dyb afgrund og falder i den* udgør den ydre ramme og *de fremmede kvinders mund* bliver sat over for *den, der er ramt af HERRENS vrede* i den indre kerne, og det viser, at deres mund er Guds redskab til at straffe dem, der er forbandet.

Note til 22,17 — side 409

Amenemopes Visdomsbog – ANET, 424n46 citerer i en fodnote en sammenligning af Ordsp 22,17-24,22 og Amenemopes Visdomsbog:

Ordsp 22,17-18	Amen-em-Opet	3:9-11; 3:16 (Kapitel I)
22,19		1:7 (Indledning)
22,20		27:7-8 (Kap. xxx)
22,21		1:5-6 (Indledning)
22,22		4:4-5 (Kap. II)
22,23		ingen parallel
22,24		11:13-14 (Kap. IX)
22,25		13:8-9 (Kap. IX)
22,26-27		ingen parallel
22,28		7:12-13 (Kap. VI)
22,29		27:16-17 (Kap. XXX)

23,1-3	23:13-18 (Kap. XXIII)
23,4-5	9:14-10:5 (Kap. VII)
23,6-7	14:5-10 (Kap. XI)
23,8	14:17-18 (Kap. XI)
23,9	22:11-12 (Kap. XXI)
23,10-11	7:12-15; 8,9-10 (Kap. VI)
23,12-24,10	ingen paralleller
24,11	11:6-7 (Kap. VIII)
24,12-22	ingen paralleller

Som det tydeligt ses, er det kun i Ordsp 22,17-23,11 og 24,11, at der er paralleller i Amenemopes Visdomsbog, og det samme gælder den anden vej, at der er mange kapitler i Amenemopes Visdomsbog, hvor der ikke er paralleller i Ordsp 22,17-24,22. Der er ikke samme rækkefølge og man kan finde mange andre steder i Ordsprogenes Bog, hvor der er paralleller til Amenemopes Visdomsbog og andre egyptiske visdomsværker.

Note til 22,17 — side 410

Indledningen bindes sammen af en række nøgleord og *din/dit/dig* i alle halvvers bortset fra v. 20b. Roden *yḏ* (*kende*) findes i alle vers, bortset fra v. 18. Vers 19 er knyttet sammen med v. 18 ved ordspillet mellem de sidste ord i første halvvers (*bēbitnekā* [*i dit indre*] og *mibṭaḥekā* [*din lid*]). Synonymerne *dibrē* (*ord*) og *ʿimrē* (*ord = tale*) i v. 17 og v. 21 danner en inklusio om prologen.

Note til 22,18 — side 410

Dejligt – Det hebraiske ord *nāʿim* findes 13x i GT. Det bruges om heltene, Saul og Jonatan, som var elskede og *afholdte* (2 Sam 1,23), om den elskede (Højs 1,16), om Israels *højt* besungne sanger (2 Sam 23,1), om en *dejlig* citer (Sl 81,3), om *venlige* ord (Ordsp 23,8), om *dejligt* gods (Sl 24,4), om hvor *herligt*, det er, når brødre sidder sammen (Sl 133,1), om at lovsynge Gud (Sl 135,3; 147,1). Det kan bruges om *herlige* steder (Sl 16,6) og evige glæder (Sl 16,11) og år i *glæde* (Job 36,11). Verbet *nāʿam* findes i Ordsp 2,10; 9,17; 24,25, men adjektivet findes kun i Samling III (22,18; 23,8; 24,4).

Note til 22,18 — side 411

Altid – Det ser ud, som om DO92 oversætter det hebraiske ord *yaḥdāw*, der betyder *sammen*, med *altid*. Scott, *Proverbs*, 135 ændrer i teksten til *kēyātēd* (*som en teltpløk*) ud fra den forudsætning, at teksten stammer fra Amenemopes Visdomsbog 1. kapitel: *saa vil det være Tap for din Tunge* (Sander-Hansen, *Ægyptiske Leveeregler*, 112). DO31 holder sig til MT: *er de alle rede*.

Note til 22,21 — side 412

Rapporter – Man kan tænke på historien fra et af østlandene, hvor man ikke ville stå tilbage for de andre – og det kom til at koste. En mand havde en gris, der

fik en pattegris. Han rapporterede til dyrlægen, at han havde fået to små grise. Dyrlægen rapporterede videre, at der var født 4 små grise. Da beskeden kom frem til præsidenten, lød den på, at der var født 10 små grise på landbruget. Så lød befalingen: den ene gris skal afleveres til staten.

Note til 22,21 — side 412

Sandhed – *Qošt* er et hapax legomenon i hebraisk, men beslægtet med et tilsvarende ord i aramaisk, som betyder *rigtig, retfærdig, retskaffenhed* og ikke kun *sandhed*.

Note til 22,21 — side 413

Personer – *Den, der sender dig* (se 10,26; sml. 13,17) opfattes af nogle fortolkere, som om det er forældrene, som har sendt deres børn i skole og ønsker at få at vide, hvordan det går dem, men det vi ved, peger mere på, at børnene gik i skole derhjemme i det gamle Israel (se Waltke, *Proverbs II*, 224–25). Derfor betyder det snarere nogle, som sønnen står til ansvar over for.

Note til 22,21 — side 413

I alle disse formaninger er forbudet anført ved en 'al+jussiv (*gør ikke!*).

Note til 22,22 — side 414

Må ikke røve – 'al + jussiv – *gør ikke!* betegner en indtrængende opfordring til ikke at gøre noget.

Note til 22,22 — side 415

Knuse – Verbet *dk'* findes 18x i Bibelen. Det findes kun i poesi bruges altid billedligt. Det bruges altid om folk i almindelighed – bortset fra Sl 89,11, hvor det gælder Rahab.

Note til 22,22 — side 415

Mister sin status – *Den hjælpeløse* (eller *undertrykte*; se 3,34) forekommer ofte parallelt med *fattig/svag*.

Note til 22,23 — side 415

Dødsdom – Ordet *qāba'* optræder kun fire andre gange, nemlig i Mal 3,8-9, hvor DO92 og BHD oversætter: *bedrager*, mens B2020 oversætter: *snyder*. Her kan det dog forstås som et ord, som opfattes som en aramaisme, hvor *qāba'* svarer til det hebraiske ord *qābaš*, der betyder *samle* og her bruges i betydningen: *at fjerne noget*.

Note til 22,24 — side 416

Bliver vred – Sml. 29,22, hvor *en opfarende mand* (*'iš 'ap*) står parallelt med *en mand, der let bliver vred* (*ūba'al hēmā*). *'ap* (*næse*) peger mest på den synlige side af en, der er vred, mens *hēmā* mere peger på de indre følelser.

Note til 22,24 — side 416

Andet halvvers – Den hebraiske tekst er opbygget med kiastiske paralleller, hvor de negative bud udgør den ydre ramme og personen, man ikke skal knytte sig til, er i den indre kerne.

Note til 22,24 — side 416

Parallelisme – Med en opfarende mand må du ikke inklade dig (ordret: komme til). HAL, 109 angiver betydningen: *inklade sig med*, svarende til *bō' bē* i Jos 23,7.12.

Note til 22,25 — side 416

Tager ved lære af – Udtrykket *te'ēlaf* findes kun i visdomslitteraturen (her og Job 15,5; 33,33; 35,11). De beslægtede ord i aramaisk, arabisk og etiopisk antyder if. Waltke, *Proverbs II*, 233, at det har betydningen: *være vant til*. Sml. *'alluf* i 2,17.

Note til 22,25 — side 416

I den hebraiske tekst er der en stikord-forbindelse mellem v. 25 og v. 27, hvor der begge steder bruges verbet *lāqah* (v. 25: *sætte* / v. 27: *tage*).

Note til 22,28 — side 417

Flyt – Verbet *sûg* betyder i qal *vige bort* (sml. 14,14), i nif'al *vige tilbage* og i hif'il *flytte grænser*.

Note til 22,29 — side 420

Antitetisk og kiastisk – I den ydre ramme er der to modsætninger *konger* og *jævne folk* og i den indre kerne har vi verbet i positiv form i første halvdel og i negativ form i anden halvdel. Da fattige ikke giver befalingen og opgaver til tjenere, må man tænke på underordnede embedsmænd. Ved at fuldføre sine opgaver for kongen/kongerne vil han hele tiden få nye opgaver og opnå et internationalt ry og en passende økonomisk gevinst.

Note til 23,1 — side 421

LXX – *Noētōs noei ta paratithemena soi* – læg nøje mærke til det, der bliver sat foran dig.

Note til 23,2 — side 421

Konsekvens – Der er en kiastisk sammenhæng mellem v. 1 og v. 2. I den ydre ramme præsenteres situationen (v. 1a og v. 2b) og i den indre kerne har vi formaningerne (v. 1b og v. 2a).

Note til 23,3 — side 421

Lækre retter – Det hebraiske ord *ma'ammîm* (*lækre retter*) forekommer her og seks gange i historien om Isak, som ville velsigne Esau, men kom til at velsig-

ne Jakob. DO92 skifter mellem oversættelsen *livret* (1 Mos 27,4.9.14), *ret* (1 Mos 27,7.31) og *maden* (1 Mos 27,17).

Note til 23,4 — side 422

Hold op – I mosebøgerne bruges verbet *ḥādal* tre gange om at stoppe med at gøre noget, som man er moralsk forpligtet til. 2 Mos 23,5: *Du må ikke holde op med at hjælpe ham* (DO92: *du må ikke svigte ham*); 4 Mos 9,13: *som undlader at holde påske*; 5 Mos 23,23: *hvis du lader være med at aflægge løfte*.

Note til 23,5 — side 423

Dette vers – De kiastiske paralleller viser os sønnen, som lader sine øjne hvile på (egentlig: *flyve efter*) rigdommen (v. 5aα), og rigdommen, som flyver bort (v. 5bβ). I udtrykket *vender dit blik* er oversættelsen af verbet *ʿûp* er lidt afhængig af, om det er en qal-form (*flyve*) eller en hif'il-form (*lade flyve*). Det vil være naturligt at følge qere og opfatte det som en hif'il-form sammen med *ʿênêkâ: lade dine øjne flyve*, dvs. *vende dit blik mod*.

Note til 23,6 — side 423

Vers 6 – Forbudet *spis ikke* (ordret: *spis ikke brød*; se 6,8; 23,1) *hos gnieren* (ordret: *ondt øje*, som er det modsatte af en gavmild person [*godt øje*– se 22,9]) eskalerer i de synonyme paralleller i andet halvvers til *vær ikke begærlig efter* (se 23,3) og *han lækre retter* (se 23,3).

Note til 23,7 — side 424

Sådan – Sammenligningspartiklen *sådan* (*ken*) introducerer visdomslærerens vurdering, at hans indre tankeproces giver udtryk for hans sande identitet.

Note til 23,8 — side 424

Dette vers – Versets syntetiske paralleller præsenterer på en kiastisk måde i den hebraiske tekst sønnens tab af mad og ord. Den ydre ramme præsenterer værtens lækre mad og sønnens venlige ord, som hører sammen med den, og den indre kerne taler om sønnens tab.

Note til 23,9 — side ***

I ørerne – betyder også *til hjertet*, fordi øret er indgangen til hjertet, hvor der træffes beslutninger (se 2,2; 15,31).

Note til 23,9 — side 425

Hører til de vise – *Dine kloge ord* (*millêkâ*) er synonym til *dābar*. Ordet *milla* (*ord*) findes i 2 Sam 23,2; Sl 19,5; 139,4, Ordsp 23,9 og 34x i Jobs Bog og er et aramaisk låneord. Sml. verbet *mālal*, som anvendes i Ordsp 6,13 (se NIDOTTE 3, 967).

Note til 23,9 — side 425

Beskyttelsen af – I det tiende udsagns kiastiske paralleller udgør de beskyttende forbud (*flyt ikke* og *træng ikke ind*) dets ydre ramme og de beskyttede områder (*ældgamle skel og faderløses marker*) den indre kerne.

Note til 23,10 — side 425

De svage – For at kunne tage deres marker, var det nødvendigt for de stærke at sørge for korrupte dommere. I Israel var det HERREN, der ejede jorden, og han sørgede for, at der var en jordlod til hver israelitisk familie, så de kunne leve i landet, så længe de holdt pagten med HERREN (se 22,28).

Note til 23,13 — side 428

Andet halvvers – Når er tvetydigt. Det spiller på to betydninger: *for* (andet halvvers giver begrundelsen for første halvvers) og *hvis* (en betingelse). LXX har samme dobbelthed med *hoti ean* (*for hvis*).

Note til 23,14 — side 429

Til at opdrage – Sml. B2020, som har forpligtelsen i v. 13: *Drengen skal straffes. Nok slår du ham med stokken* er en gentagelse af v. 13b, men stokken nævnes før verbet i den hebraiske tekst.

Note til 23,14 — side 429

Moderen føder med fysisk smerte, men begge forældre er sammen om at føde barnet i en åndelig fødsel (sml. Luk 15,7.10.13-24; 1 Thess 2,19-20; 3,8-9; 2 Tim 1,2-5; 2 Joh 4; 3 Joh 4).

Note til 23,15 — side 429

Konsekvensen – De to halvvers er i den hebraiske tekst arrangeret kiastisk med *min søn* og *jeg* (der er logisk overflødig og ikke oversættes direkte i DO92) i den ydre ramme, og *hvis dit hjerte har visdom og glæder mit hjerte sig* danner den indre kerne.

Note til 23,16 — side 429

Jubler – Verbet *‘ālaz* forekommer 16x i GT og altid i poesi. Betydningen kan afledes af brugen, når HERREN siger mod Babylon: *Bliver de ophedede, holder jeg drikkegilde for dem, jeg drikker dem fulde, så de bliver lystige* (*lěma‘an ya‘ālōzū* – Jer 51,39). DO92 oversætter det *juble* (2 Sam 1,20; Sl 28,7; 94,3; 96,12; 149,5; Es 23,12; Jer 15,17; 50,11; Hab 3,18; Sef 3,14), *med jubel vil jeg* (Sl 60,8; 108,8) og *fryde sig* (Sl 68,5).

Note til 23,18 — side 431

Vil komme til at ske – Se HAL, 449.

Note til 23,19 — side 431

Netop du – Scott, *Proverbs*, 141 forsøger at ændre 'attâ (du) til 'attâ (nu), men det er ikke nødvendigt. Waltke, *Proverbs II*, 256 mener, at tilføjelsen (du) skal få sønnen til at få fokus på befalingen om at holde sig fra dem, der skejer ud (v. 20-21).

Note til 23,20 — side 432

Vær ikke – betyder *at være der* eller *at blive til noget* med bibetydningen *blive og leve* (sml. Ruth 1,2; Dan 1,21). Når det bruges sammen med præpositionen *bě* (*blandt*) betyder det, at man er sammen med en gruppe og kan identificeres med den (Sml. 1 Kong 2,7; Am 1,1).

Note til 23,20 — side 432

Drukkenbolte – Verbet *sāba'* findes seks gange i GT. De tre gange (Ordsp 23,20-21 og 5 Mos 21,20) står det sammen med et participium af verbet *zālal*, der betyder *frådser*. DO92 oversætter *drankere* (5 Mos 21,20 og Ordsp 23,31), *drikkebrødre* (Ez 23,42), *fylder sig med vin* (Ordsp 23,20), *fylder os med øl* (Es 56,12) og *bliver som berusede i deres rus* (Nah 1,10). Verbet er en afledning af *sōbē'*, som er en slags drik. Det beslægtede ord på arabisk betyder vin og det akkadiske *sābu* (eller *sabû*) betyder en slags øl. Se Waltke, *Proverbs II*, 256n70.

Note til 23,20 — side 432

Frådser – Det er egentlig dem, der foragter og ser ned på kødet, som her er det, der er nærmest knoglen og fyldt med blod og dermed energi (sml. 5,11; 14,30 [DO92: *legemet*]). I sig selv betyder en *zōlēl* en, som ikke tager noget tungt og derfor øder det bort. Den specielle brug, hvor det står sammen med kød, og den konsekvente brug sammen med drukkenbolt antyder, at det betyder *frådser*.

Note til 23,20 — side 432

Uforbederlige – I den hebraiske tekst slutter verset med *for dem selv*, og det viser, at de ikke tænker på dyret eller på andres behov (sml. Luk 21,34; Rom 13,11-14; 1 Kor 5,11-13; 1 Tim 3,3; Tit 1,7).

Note til 23,21 — side 432

Klæde (verb) i – Verbet *lš* betyder i qal at bære klæder både for at beskytte sig mod kulden og af sociale grunde.

Note til 23,21 — side 432

Søvnen – Selv om ordet for *søvn* er et hapax legomenon, er der ikke tvivl om betydningen, da der er seks forekomster af verbet *nûm* (*sove, døse*). I modsætning til andre verber, som betyder søvn eller noget lignende, så er der her tale om, at man holder op med at være årvågen. Verbet *nûm* (*falde i søvn, blunde*) bruges i parallel med eller i association til *yšn* (*at sove*) i Sl 121,3-4; Es 5,27, sammen med

søvn (*šēnā*) i Sl 76,6 (DO92: *sank hen i søvn*), med *škb* (*lægge sig ned*) i Es 56,10 (DO92: *de ligger ... elsker at sove*) og med *škn* (*falde i søvn*) i Nah 3,18. Tre gange bruges det om soldater eller regenter, som sover, og tre gange om den, som er årvågen og ikke sover.

Note til 23,21 — side 432

Meinhold mener også, at v. 22 ud fra formen kan have været et selvstændigt udsagn. Det passer dog sammen med v. 25, som har en længere begrundelse. Vers 24 kan være en udvidelse af det oprindelige udsagn (v. 22.25) og v. 23, som mangler i LXX kan være en yderligere udvidelse, som skaber en sammenhæng med prologen i kap. 1-9 (Meinhold, *Die Sprüche*, 394).

Note til 23,21 — side 433

Der er en merisme, hvor der både tales om, at faderen *har fået en søn* (v. 24b), og at moderen *har født dig* (v. 25b).

Note til 23,22 — side 433

Begge forældre – Moderen er det logiske objekt for verbet *ringeagt ikke* i andet halvvers, selv om hun først nævnes i begrundelsen. *For din mor er blevet gammel* (se 17,6; 22,6) – er den ordrette oversættelse af den hebraiske tekst. Bemærk merismen, når der tales om de *fødte dig/fik dig* (17,17.21.25; 23,24-25) og *når hun er blevet gammel*.

Note til 23,23 — side 433

Køb – Verset er opbygget på en meget speciel måde, som ikke kendes fra de andre ordsprog, som indeholder opfordringer til at købe visdom (se 4,5.7; 16,16; sml. 17,16). DO92 underforstår det første verbum i første halvvers i andet halvvers, mens DO31 giver en meget ordret oversættelse. BHD opfatter både visdom og sandhed, vejledning og indsigt som objekt for verbet *køb* og omskriver forbudet i første halvlinje: *for det er værdier, det betaler sig at holde fast ved*. Waltke, *Proverbs II*, 259 opfatter verset som en enhed. Objektet for det andet verbum i første halvvers er de tre ting, der nævnes i andet halvvers. *Køb sandhed og sælg ikke // visdom, belæring og indsigt*.

Note til 23,25 — side 434

Hver sit halvvers – Sml. Scott, *Proverbs*, 141 og sml. rettelsesforslagene i BHS, som opfordrer til, man ændrer *wēimmekā* (*og din mor*) til *mimmeka* (*over dig*) ud fra LXX, som har *og din mor over dig* (*hē mētēr epi soi*).

Note til 23,27 — side 435

Skøgen og den fremmede kvinde – Meinhold, *Die Sprüche*, 396 holder fast ved MT og mener, at der er henvisning til skøgen (sml. 4,5-9) og den fremmede kvinde (sml. 2,16-19). Også den fremmede kvinde i prologen viser træk, som pe-

ger på en skøge (sml. 6,26; 7,10-13) og ved tåbeligheden er de endda fremher-skende (sml. 9,13-18). Waltke, *Proverbs II*, 247n35 mener, at der her er et sjældent tilfælde, hvor teksten skal ændres. LXX ser ud til med sit *allogrios* (*fremmed*) at have læst *zārâ* (*fremmed, anden*) i stedet for *zōnâ* (*skøge*). I 2,16; 5,10 og 7,5 står *zārâ* parallelt med *nokrîyâ* (*fremmed*), hvorimod *zōnâ* aldrig står parallelt med *nokrîyâ*. Han vil læse *den anden kvinde* og *den fremmede kvinde* som i 2,16.

Note til 23,27 — side 436

Snæver – Af verbet *šārar*, som betyder *at være begrænset*.

Note til 23,27 — side 436

Cisterne – Brønden er egentlig et sted, hvor man forventer forfriskende kildevand, og det kan bruges som et billede på seksuelle handlinger (sml. 5,15-17; 9,17).

Note til 23,29 — side 437

Ve – HAL, 4 afleder det enten af verbet *'bh* (*at begære*), dvs. *noget, man læn-ges efter, utilpashed* eller af biordet *'ābî* (*gid* – Job 31,35).

Note til 23,29 — side 437

Klageråb – II *śīah* findes 14x og næsten alle andre steder med et pronomen. Ordet betyder *anliggende*. I 1 Kong 18,27 har det den specielle betydning *have et anliggende* = *forrette sin nødtørft*. I 2 Kong 9,11 betyder det *snak*. I Sl 104,34 har det en positiv betydning: *mit digt*. De øvrige steder betyder det en persons *klage* (1 Sam 1,16; Job 7,13; 9,27; 10,1; 21,4; 23,2 [DO92: *klager*]; Sl 55,3 [DO 92: *klager*]; 64,2 [DO 92: *klager*]; 102,1; 142,3). Det passer fint med denne betydning i Ordsp 23,29.

Note til 23,29 — side 438

Slagsmål – I det sidste spørgsmål hedder det *hvem har triste øjne*? Betydningen af ordet er usikker. Substantivet er et hapax legomenon og det er det tilsvarende adjektiv også. Adjektivet findes i 1 Mos 49,12, hvor KBL, 297 afleder det af roden *hkl*, som sættes i forbindelse med det akkadiske *ekēlu*, der betyder *mørk, dyster*. If. CAD, Bd 4, E, 64 kan det bruges både sammen med dag, stjerner og sindet. I 1 Mos 49,12 oversættes det: *dunkle af vin* (DO31), *mørkere end vin* (DO92) og *mørkere end den røde vin* (B2020). Her i Ordsp 29,29 oversættes det: *sløve øjne* (DO31), *triste øjne* (DO92) og *røde øjne* (B2020). Her afviger BHD lidt og oversætter *blodskudte øjne*. I HAL, 301 har man forestillet sig, at der er byttet om på rodkonsonanterne, så rodet er *khl*, der betyder *funkle, blinke*. Det følges af Waltke, *Proverbs II*, 248, der opfatter *de blinkende øjne* i en negativ betydning.

Note til 23,30 — side 438

Og drikker vin – *Det har de, der sidder længe oppe* betyder, at de tøver (sml. Dom 5,28 [DO31: *nøler*]). Når der tilføjes *over vinen* (se v. 20) giver det god me-

ning at oversætte som DO92. *De, der kommer* refererer til dem, der træder ind i de aktiviteter, der kommer til at påvirke deres skæbne. *For at smage* (egentlig: *for at undersøge*) *den krydrede vin*. Ordet *vin* står ikke i teksten, men er underforstået. Ordet *mimsāk* kommer af *meseq* (*blande, krydre*), som bruges i 9,2 om vin. Det bruges kun her og i Es 65,11, hvor det i DO92 er oversat: *bægeret*. Det findes på ugaritisk, hvor *mmsk* betyder *blandingsbeholder* (UW, 189). Det tyder på, at der ikke kun er tale om smagsprøver, men større mængder.

Note til 23,31 — side 438

Dens farve – Verbet *'dm* findes tre gange: Klages 4,7 (*rødere end*) i qal, Es 1,18 (*er røde*) i hifil og Ordsp 23,31 (*skinne rød* [DO92], *er rød* [DO31]).

Note til 23,31 — side 438

Dens øje – HAL, 444. Det må være en fejlskrivning, når der i ketiv står: *bakkīs* (*i pengepungen*). Se Meinhold, *Die Sprüche*, 390n118.

Note til 23,32 — side 439

Hugorm – *Šip'onī* oversættes *hugorm* her og i Es 11,8. I Es 59,5 tales om *slangeæg* og i Jer 8,17 bliver det sat sammen med *nāḥāš* og oversættes *giftslanger*. Et nært beslægtet ord (*šepa'*) oversættes i Es 14,29 med *øgle*. Den mellemøstlige *hugorm* (*vipera xanthina palestinae*) er mere giftig end den *hugorm*, vi kender i Danmark.

Note til 23,32 — side 439

Dødelig – *Den ender med* peger på det følgende som slutresultatet af at se på vinen og drikke den. *At bide* (ordret: *den bider*) peger på et dødeligt bid. *Som en slange* – fuldender lignelsen. *Spy gift* (*sprede*). Verbet *sprede* mangler et objekt. I LXX står *ho ios* (*giften*) og man kan forestille sig, at det er faldet ud af MT ved haplografi.

Note til 23,33 — side 439

Dine øjne – Se BDB, 744.

Note til 23,33 — side 439

Væmmes ved – *Zārôt* opfattes normalt som adjektivet *zār* i pluralis femininum (sml. 2,16), men i HAL, 268 angives betydningen *underligt, uhørt* og der siges om Job 19,17, at det muligvis kan komme af verbet III *zûr*, der betyder *væmmes ved*.

Note til 23,35 — side 440

Følte smerte – *Uden at jeg følte smerte* (sml. 13,12) – taler om beruselsens indvirkning på kroppen. *Jeg er slået* (ordret: *de har slået mig ud*; se 17,10; 23,13-14). Verbet forekommer ni gange og alle i poesi og er sikkert valgt for at skabe en lydlig lighed med *hikkûni*. Betydningen kan ses af sammenhængen. Med uperson-

lige objekter for verbet bruges det om en smed, der slår på ambolten (Es 41,7), om hestens hove, der hamrede (Dom 5,22), om fjenderne, der sønderslog alt det udskårne træværk (Sl 74,6), folkenes herrer slog druerne til jorden (Es 16,8 [DO31]). Med et personligt objekt bruges det om Debora, der hamrede pløkken i Siseras hoved (Dom 5,26).

Note til 23,35 — side 440

Igen – Waltke, *Proverbs II*, 267 lader verbet *jeg fortsætter* (ʿôšîp) mod den hebraiske teksts accenter høre sammen med den foregående sætning og oversætter: *så jeg kan fortsætte (med at drikke)*. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 380 mener, at den anden halvdel af andet halvvers er et mere levende sprogligt udtryk for ʿôšîp *lëbaqqēr* (*jeg vil fortsætte med at søge den*, dvs. vinen).

Note til 24,2 — side 441

Dette udsagn markerer sig som en indledning ved at anbefale visdom, ved at skifte fra en formaning til en konstatering, ved at bruge det andet vers til at forstærke det frem for at begrunde det og ved at bruge enhedens nøgleord: *visdom* (v. 3), *vis* (v. 5) og *visdommen* (v. 7).

Note til 24,5 — side 443

I styrke – Præpositionen *bē i baʿôz* indfører som i *bakkoah* i Sl 29,4 den egenskab, med hvilken en person eller ting fremtræder (Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 381).

Note til 24,10 — side 446

Nødens dag og svækkes – Her er der bevidst ordspil mellem *nød* (*šārā*) og *svækkes* (*šar*).

Note til 24,10 — side 446

Modløs – Verbet *rāpā* bruges ofte med *hænder* som objekt og betyder at miste modet, men kan også have denne betydning uden et objekt. Se *NIDOTTE* 3, 1181–1182.

Note til 24,11 — side 446

Retterstedet – Substantivet *heræg* af verbet *hārag* forekommer her og i Es 27,7; 30,25; Est 9,5 og Ez 26,15.

Note til 24,11 — side 446

Emfatisk ønske – De synonyme formaninger (som også i DO92 er kiastiske): *red dem* og *skån dem dog* danner den ydre ramme og deres objekter: *dem*, *der føres til døden* og *dem*, *der vakler til retterstedet* danner den indre kerne.

Note til 24,13 — side 448

Vers 13 – I de syntetiske paralleller i v. 13 er de første ord i den hebraiske tekst: *spis, min søn* underforstået i andet halvvers, *honning* eskalerer til *kubens saft* og *godt* bliver suppleret med *sød på din gane*.

Note til 24,14 — side 449

Vid – *Děeh* er en lang imperativ i qal, som bruges under indflydelse af det efterfølgende /h/ – se Waltke, *Proverbs II*, 278n36.

Note til 24,14 — side 449

Så – Sammenligningspartiklen *sådan* (*kēn*) viser, at faderen bruger honning i v. 13 som et billede på visdommen i v. 14.

Note til 24,15 — side 449

Øve vold – Verbet findes kun disse to steder i pi'el. I qal og po'el betyder det *lægge øde, hærge*.

Note til 24,15 — side 450

Den onde – Waltke, *Proverbs II*, 278n38 oversætter: *som en ond person*.

Note til 24,15 — side 450

Hjemme – Verbet *rbš* refererer normalt til dyr, som lægger sig ned: *fåreflokke lå* (1 Mos 29,2), *æsel, der har lagt sig til hvile* (1 Mos 49,14), *en løve, der har lagt sig til hvile* (1 Mos 49,9). Substantivet i dets to eller tre andre forekomster refererer til *hvileplads for kvæg* (Es 65,10) og får, som *glemte deres hvileplads* (Jer 50,6). MT vokaliserer ordet om sjakalers hvilested, men det er muligt, at det skal være et verbum, da der også er brugt ordet *naweh* (bolig).

Note til 24,16 — side 451

Snubler og falder – I v. 17 er der også brugt de to verber *npl* og *kšl* i de to parallelle halvvers.

Note til 24,18 — side 451

Med mishag – De syntetiske paralleller, som indeholder den teologiske grund for forbudet, består af en situation og en konsekvens. Begge halvvers har med Guds egenskaber at gøre. Første halvvers taler om Guds alvidenhed og hans moralske bedømmelse, og andet halvvers slutter med hans retfærdige svar.

Note til 24,18 — side 452

Roden *r* i *forbryderne* og *den onde* (i v. 19a og 20a) og *de onde/uretfærdige* (i v. 19b og 20b) binder yderligere de to dele sammen.

Note til 24,19 — side 452

Far ikke op – Ordret betyder det: *bliv ikke vred* (B2020). Det bruges mest i qal med *næse/vrede* (*ʿap*) som direkte eller underforstået objekt (dvs. *en persons næse blev brændende rød*, som betyder: *han blev meget vred*). Det var en almindelig opfattelse i den nære orient, at vreden kom til udtryk gennem næsens udseende. I hitpael betyder det *at gøre sig selv meget varm/vred* og står begge steder parallelt med *være misundelig*. NIDOTTE 2, 265–68.

Note til 24,21 — side 454

Usikkerhed – LXX oversætter helt anderledes: *vær ikke ulydig mod dem*.

Note til 24,21 — side 454

Uenige – Mange mener, at participiet *šōnîm* kommer af verbet *šnh*, som kan betyde *ændre sig*, *være anderledes*, *være uenige* (se f.eks. Est 1,7; 3,8). Her skal det så også kunne have betydningen: *være oprørske* (se DO31, BHD, B2020). Se Meinhold, *Die Sprüche*, 408 og Van Leeuwen, “Proverbs,” 212. Det afvises af Waltke, *Proverbs II*, 279n45, som mener, at ordet er i slægt med et arabisk ord *saniya*, der betyder *have en høj rang*. Ordet betyder da *officerer*, eventuelt *officerer, der laver intriger* (sml. Mogensen, *Israelitiske Leveregler*, 59). I Rosendal, *Ordsprogenes Bog*, 131 skriver han dog, at man skal holde sig fra dem, der er uenige med disse magthavere, hvilket svarer til DO92.

Note til 24,22 — side 454

Fra HERREN og kongen – Se Waltke, *Proverbs II*, 287. Derimod hævder Meinhold, *Die Sprüche*, 408, at ordet for ulykke i Ordsprogenes Bog alle andre steder betyder den ulykke, som rammer nogen, og ikke siger noget om, hvem ulykken kommer fra (se 1,25-27; 6,15; 17,5; 27,10). Se også BHD og B2020.

Note til 24,22 — side 454

Ingen ved – James L. Crenshaw, “The Expression Mî Yôdēa’ in the Hebrew Bible”, *Vetus Testamentum* 36, nr. 3 (1986), 274–88 har undersøgt de ti forekomster af udtrykket i GT og konkluderer, at de fem (2 Sam 22,22; Est 4,14; Joel 2,14; Jon 3,9; Sl 90,11) udtrykker et spørgsmål, hvor der er mulighed for to forskellige svar. De fem andre steder (Præd 2,19; 3,21; 6,12; 8,1 og Ordsp 24,22) svarer det til en stærk nægtelse.

Note til 24,23b — side 456

Partiskhed – Verbet i det hebraiske udtryk *hakkēr pānîm*, betyder betyder i hifil at *undersøge grundigt* (1 Mos 31,32; 37,32) og med *ansigt* (*pānîm*) som objekt bruges det om at vise partiskhed. Man lægger så meget mærke til personen, at det får betydning for ens vurdering og domsafgørelse (sml. 5 Mos 1,17; 16,19; Ordsp 28,21 – sml. 20,11 og note 528). Der er et synonymt udtryk, som bruges i 18,5: *løfte NN’s ansigt*.

Note til 24,25 — side 457

Velsignelse – Da velsignelse i sig selv er god, mener Waltke, *Proverbs II*, 288n70, at der er tale en genitiv, som angiver virkningen, dvs. *en velsignelse, som bringer gode ting* (IBHS, § 9.5.2.c).

Note til 24,25 — side 457

Emnet og betingelsen – Sammenhængen mellem de to udsagn er understreget med nøgleordet *môkîhîm* (*de, der fælder retfærdig dom*) som det første ord i v. 25 og *redeligt* eller *ærligt* (*svar* [DO31]), hvor (*dēbārîm*) *nēkohîm* er det sidste ord i v. 26.

Note til 24,26 — side 457

Rapport – *Dēbārîm* (ord) betyder her *et svar* eller *en rapport* og repræsenterer emnet og betingelsen. *Redeligt* eller *ærligt* (*nēkohîm* – se 8,9) er et geometrisk udtryk for ligefrem. Det forekommer otte gange: en gang bogstaveligt (*de fulgte den rette vej*, Es 57,2). Desuden bruges det metaforisk: *i rettens land* (Es 26,10 [DO31]), *ærlighed* (Es 59,14), *øve ret* (Am 3,10). Det bruges om tale: *rigtig* (2 Sam 15,3), *ligefremme* (Ordsp 8,9) og *sandheden* (Es 30,10).

Note til 24,26 — side 457

Kys – Af de 26 forekomster af *nāšaq* i qal angår de 15 familiemedlemmer, som symboliserer deres kærlighed, solidaritet og i nogle tilfælde en genforening med hinanden med et kys: en søn og hans forældre og modsat (1 Mos 27,26-27; 48,10; 50,1; 2 Sam 14,33; 1 Kong 19,20), kærlige og genforenede familiemedlemmer (1 Mos 29,11; 33,4; 2 Mos 4,27; Højs 8,1), fortrolige svigerbørn og deres svigerforældre (2 Mos 18,7; Ruth 1,9.14). På samme måde kan det symbolisere hengivelse og loyalitet fra venner (2 Sam 20,9), fra undersåtter til deres regenter og modsat (1 Mos 41,40 [MT]; 1 Sam 10,1; 2 Sam 15,5), fra gudsydkere til deres guddom (1 Kong 19,18; Job 31,27; Hos 13,2) og mellem elskende (Højs 1,2; sml. Ordsp 7,13). En gang bruges det metaforisk om at vise det nære fællesskab mellem retfærdighed og fred (Sl 85,11). I NT er kys en form for hilsen (Rom 16,16; 1 Kor 16,20 m.fl.).

Note til 24,27 — side 458

Gør det færdigt – Verbet findes kun her i pi'el og i Job 15,28 i hitpa'el. If. *KBL*, 747 er betydningen *at forberede*, som afledes af syrisk og arabisk. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 393 siger, at det her betyder, at man skal klare det nuværende arbejde på marken og gøre den klar til det næste arbejde, dvs. sørg for at klare dit landbrugsarbejde fuldstændigt og med indsigt.

Note til 24,27 — side 459

Hver sin formaning – Meinhold, *Die Sprüche*, 412–13 opfatter dog de to ord- sprog som selvstændige enheder i modsætning til Waltke, *Proverbs II*, 295.

Note til 24,28 — side 459

Uden grund – If. McKane, *Proverbs*, 574 kan *hinnam* ikke betyde *falsk*, som er oversættelsen af *pseudēs* fra LXX. Han henviser til en babylonisk belæring, som advarer mod at drive omkring ved domstolen og blive involveret i andres retssager (se også Waltke, *Proverbs II*, 296n95, som citerer fra *ANET*, 426).

Note til 24,28 — side 459

Hykle – Verbet I *pth* findes if. *KBL*, 786 27 gange i GT. Det oversættes 20 gange i DO92 med *lokke*. I Ordsprogenes Bog findes det fire eller fem gange. I 1,10 og 16,29 er det oversat *lokke*, i 25,15 er det oversat *overtale* og i 20,19 ser det ud, som man har valgt roden II *pth* og oversætter *åbenmundet*. Tilbage er 24,28, hvor det på samme måde som i Sl 78,36 er oversat *hykle*. En hykler foregiver at have noget, som han ikke har. Her foregiver han at være vidne til noget, som han ikke har set eller hørt.

Note til 24,29 — side 460

Ham – *Lā'îš* bruges her i stedet for *lē'ādām* (sml. 24,12), fordi fokus dér er på mennesker i almindelighed i modsætning til Gud, fordi der bruges bestemt form og fordi det gælder en konkret næste (se 8,4; 14,12).

Note til 24,30 — side 461

Vers 30 – I de synonyme parallelismer, som illustrerer den vise mands selvbiografiske oplevelse, bliver *marken* (se v. 27 og 23,10) nærmere bestemt som en *vingård* (se 31,16; sml. Mika 1,6) og *den dovne* er defineret som *et uforstandigt menneske*. Verbet *jeg kom forbi* (se 4,15) er kun repræsenteret ved *forbi* i andet halvvers.

Note til 24,31 — side 461

Argument – Se *IBHS*, § 40,2.1c.

Note til 24,31 — side 461

Alle slags ukrudt – Se *KBL*, 842.

Note til 24,34 — side 462

Landstryger – I stedet for *kimhallek* (sammenligningspartiklen *som* og et participium af verbet *hālak* i pi'el) i 6,11 læser 24,34 *mithallek* (participium af samme verbum i hithpa'el). Der er ikke nogen betydningsmæssig forskel på disse to små forskelle. Desuden er *nøden* (*ūmaḥsōrēkā*) en pluralisform i 23,34, hvilket er en eskalering i forhold til singularisformen (*ūmaḥsorkā*) i 6,11.

Note til 25,3 — side 465

Skjule – Det hebraiske verbum *sātar* bruges 43 gange i hif. – De 27 gange bruges det om, at Gud skjuler sit ansigt, så han ikke svarer bønner (f.eks. 5 Mos

31,17; Es 8,17). Det bruges 11 gange med et personligt objekt og betyder at skjule nogen for at beskytte dem (f.eks. 2 Kong 11,2).

Note til 25,3 — side 466

Gud ... og kongen – Det hebraiske udtryk for *kan ingen udforske* (’*ên hōqēr*) bruges alle andre steder i formen ’*ên hēqer* om Gud og hans handlinger ved skabelse og dom (Job 5,9; 9,10; Sl 145,3; Es 40,28). Her bruges det om kongens hjerte og understreger, at der er en nær forbindelse mellem Guds ære og kongens ære.

Note til 25,8 — side 467

I retten – Se De Roche, “Yahweh’s Rīb Against Israel,” 569. De Roche mener ikke, at det hebraiske ord *rīb* altid betegner en retssag, men godt kan betyde en diskussion, en uenighed mellem to parter, som kan løses på tre forskellige måder: 1) gennem en aftale mellem begge parter, hvor der kan være foregået kamp eller trusler om magtanvendelse forud for aftalen (f.eks. 1 Mos 13,7-9), 2) ved at begge parter er enige om at udpege en voldgiftsmand, hvis mæglingresultat, de følger (1 Mos 31,37 – Jakob foreslår deres slægtninge som voldgiftsmænd) eller sagen kan løses ved 3) en retssag med en dommers afgørelse, som begge retter sig efter (5 Mos 25,1-3).

Note til 25,8 — side 468

Til skamme – Verbet *kālam* i hifil oversættes *forulempe* (1 Sam 25,7; Ruth 2,15), *bringe skam over*, *gøre til skamme* (1 Sam 20,34; Job 11,3) og *gøre til spot* (Job 19,3). Se også Ordsp 28,7.

Note til 25,10 — side 468

Næste formaning – Denne formaning forbindes med den foregående, ved at det andet ordsprog begynder med det hebraiske ord *pen*, som er oversat *for at ... ikke* her i v. 10, mens det ikke fremgår af oversættelsen i v. 8.

Note til 25,10 — side 468

Til skamme – Det hebraiske verbum *yēḥassedēkā* (*hsd*) findes kun her, mens der er to substantiver af samme rod i 3 Mos 20,17 og Ordsp 14,34. Begge steder betyder det: *modbydelighed*, *skændsel* (HAL, 323). Van Leeuwen, “Context and Meaning”, 58n3 argumenterer for, at substantivet betyder *skyld* eller *fordømmelse*. Verbet her oversætter han: *erklære skyldig*.

Note til 25,10 — side 468

Bliver afsløret – Et akkadisk ordsprog siger, at en hemmelighed er mere sikker hos børn end hos en fjende: *Min ven, min hemmelige viden er ikke sikker hos en fjende. Tværtimod er min hemmelige viden sikker hos en søn eller en datter, min ven* (ANET, 425). Og Ahiqar advarer i et aramaisk ordsprog: *Åbenbar ikke*

dine hemmeligheder for dine venner, for at dit navn ikke skal blive foragtet af dem (ANET, 429).

Note til 25,12 — side 468

Beslutning – Waltke, *Proverbs II*, 320 n91 henviser til et studie af M. Weinfeld, “The Counsel”, i Maarav 3 (1982). Weinfeld hævder, at det hebraiske udtryk *dibbēr dābār* (ordret: *tale et ord*) betyder: *komme til en afgørelse gennem forhandling (som regel ved en forsamling)*. Han henviser til Dom 11,11; 1 Sam 20,23; 1 Kong 12,7; Es 8,10; 58,13; Hos 10,4. Det passive udtryk, som bruges her, betyder så: *en afgørelse, som er truffet*.

Note til 25,14 — side 469

Vers 13 – v. 13aα præsenterer billedet og v. 13aβ præsenterer emnet, mens v. 13b forklarer lignelsen i v. 13aα.

Note til 25,14 — side 469

Sendebud – Der bruges her et specielt ord for *sendebud* (*šîr*), som nok skyldes, at der bliver et ordspil med *sommer/høsttid* (*qāšîr*).

Note til 25,14 — side 469

Opliver – I Sl 19,8 oversættes et tilsvarende udtryk: *den styrker sjælen*, og i Ruth 4,15: *han skal holde dig i live*. Sml. også Sl 23,3: *Han giver mig kraft på ny*.

Note til 25,14 — side 469

Herre – Generelt betyder *ʿādôn* herre, mens *baʿal* betyder *ejer*. Se Sl 105,21, hvor Josef kaldes herre (*ʿādôn*) over Faraos hus og hersker (*mōšēl*) over hans ejendom.

Note til 25,15 — side 470

Vers 16-17 – Sammenhæng i tema med det følgende fik mig til at binde v. 15-17 sammen i Kjøller-Rasmussen (1996), “Ordsprogenes Bog”, 165.

Note til 25,15 — side 470

I v. 17-20 er der ordspil, som indeholder ordene *rēaʿ næste* og *rāʿ ond, dårlig, trist*. Det er med til at understrege temaet (Waltke, *Proverbs II*, 326).

Note til 25,20 — side 471

Tre ordsprog – v. 18-20 er også bundet sammen af flere ordspil. Det første ordspil er: *sin næste* (*rēʿēhû*) v. 18, *dårlig* (*rōʿâ*) v. 19 og *trist* (*rāʿ*) v. 20. Den næste er: *hvættet* (*šānûn*) v. 18 og *tand* (*šēn*) v. 19. Se også *troløs mand på ... dag* (*bôgēd bëyôm*) v. 19 og *tøjet ... dag* (*begeđ bëyôm*) v. 20.

Note til 25,24 — side 474

Giver – Der bruges egentlig et verbum, der betyder: *føde, frembringe (hîl)* – se 8,24.

Note til 25,25 — side 475

Den udmattede – Ordet *‘āyēp/‘āyēpâ* bruges i 2 Sam 17,29 om Davids folk, som både var udmattede af sult og af tørst. I Dom 4,21 bruges verbet *yā‘ēp* om en, der er besvimet af udmattelse. I Job 22,7 og Es 29,8 bruges ordet om en, der er udmattet af tørst.

Note til 25,27 — side 476

Hele afsnittet – Fortolkningen af det hjælpes, når man lægger mærke til den kiastiske inklusio mellem v. 16 og v. 27 og inklusioen mellem v. 2 og v. 27.

Note til 25,28 — side 477

Bindinger – Det hebraiske ord (*ma‘šār*) findes kun dette ene sted. Det stammer fra verbet *‘āšar*, der betyder: *at forhindre noget eller noget i at gøre noget*. Det bruges om at begrænse en plage (4 Mos 16,48), om at holde himlen tilbage, så den ikke giver regn (5 Mos 11,17), om at forhindre en kvinde i at blive gravid (1 Mos 16,2) m.fl. Biformen *ma‘šōr* i 14,6 bruges med den negative partikel *‘ên* i 1 Sam 14,6 i betydningen: *der er intet, der hindrer HERREN i at give sejr*.

Note til 26,2 — side 479

Hurtig – *NIDOTTE* 3, 928 henviser til, at ordet i efter-bibelsk litteratur på aramaisk betyder *hurtig*.

Note til 26,2 — side 479

Fuglene – Det første hebraiske ord *šippôr* bruges ofte og betyder generelt fugl, mens det andet ord *dērôr* kun bruges her og i Sl 84,4. Begge steder er de to ord oversat henholdsvis spurv og svale, med vi ved ikke med sikkerhed hvilken fugl, der tænkes på.

Note til 26,5 — side 480

Efter hans dumhed – LXX har to forskellige oversættelser af sammenligningspartiklen *kě*. Den oversættes *pros* i v. 4 og *kata* i v. 5. Der er ikke stor forskel i betydning, men det antyder måske en lille forskel. Sønnens svar må skelne mellem det, der er passende (v. 4), og det, der ikke er passende (v. 5).

Note til 26,6 — side 481

Kiastisk opbygning –

A Overlade vigtige forretninger til en tåbe (v. 6)

B Ordsprog i tåbens mund (v. 7)

X At vise en tåbe ære (v. 8)

B' Ordsprog i tåbens mund (v. 9)

A' Overlade vigtige forretninger til en tåbe (v. 10)

v. 6 og 7 er bundet sammen af billederne med *fødder* og *ben*. Vers 9 og 10 er bundet sammen af talen om forstyrrede personer *den berusede/en beruset* og ordspillet mellem *en beruset* (hebr.: *šikkôr*) og *en, der lejer* (hebr.: *šökēr*). Hizkijas mænd mænd, der samlede sentenserne, har understreget kiasmen ved, at der på begge sider af den centrale sentens (v. 8) står den samme formulering: *ordsprog i tåbers mund!* De to yderste sentenser handler om at give tåben en opgave, hvor en vigtig opgave er at sende bud til andre. I centrum har vi så som centrum og konklusion sentensen, der har med hovedtemaet at gøre: At give en tåbe ære er som at kaste en sten med en slynge, hvor stenen er bundet fast til slyngen og vender tilbage og rammer en selv.

Note til 26,6 — side 481

Hugge af – Verbet *qāšá* bruges i piel om at hugge noget af, stykke for stykke. I hifil bruges det i 3 Mos 14,41-43 om at fjerne pudsen stykke for stykke, når et hus er blevet angrebet af spedalskhed.

Note til 26,7 — side 481

Knæene – Der bruges her ordet *šoqayim* og ikke det mere almindelige ord *rægæl*.

Note til 26,8 — side 481

Slyngen – Delitzsch, *Das salomonische Spruchbuch*, 421 forstår verset på den måde, at *binde stenen fast i slyngen* betyder, at man lægger stenen fast i slyngen, inden man slipper den, så den slynges bort. Den ære, man giver en tåbe, slynges bort fra ham.

Note til 26,8 — side 481

Rammer en selv – Se fx Strack, "Die Sprüche Salomos", 376, Scott, *Proverbs*, 159, McKane, *Proverbs*, 598 og Waltke, *Proverbs II*, 352 n80. Longman, *Proverbs*, 466 forstår det på sin helt egen måde: Som når man lægger en hel pose sten i slyngen, vil man skyde med spredehagl og ikke ramme præcist. Det vigtigste er, at det er helt absurd at give tåben ære.

Note til 26,9 — side 481

Tidselplante – Det hebraiske ord *hōah* oversættes flere gange *tidsel/tidselplante* – se 2 Kong 14,9; 2 Krøn 25,18; Højs 2,2; Es 34,13. Det bliver oftest identificeret med en gylden tidselplante, der er giftig og har gule blomster. Den findes som ukrudt i hvedemarker (sml. Matt 13,7).

Note til 26,9 — side 481

I hånden – Umiddelbart står der, at den vokser op i hånden, men næsten alle udelader verbet i oversættelsen, idet det nærmest får betydning af at være en slags passivform. Se Waltke, *Proverbs II*, 338 n15.

Note til 26,10 — side 482

Gennemborer – *Gennembore* er en oversættelse af verbet II *ḥalal*.

Note til 26,11 — side 482

Vers 11 og 12 – v. 11 taler om det umulige i, at en tåbe kan frelse sig selv, mens v. 12 siger, at der dog er et håb for ham. Ifølge v. 3-5 ligger hans håb i fysisk afstraffelse og kloge svar. Udtrykket *vis i egne øjne* binder v. 5 og v. 12 sammen på samme måde som den direkte tale til sønnen i v. 5 og v. 12 skaber en forbindelse mellem de to vers. Konklusionen bliver tydeliggjort med sammenligningspartiklen *som* i v. 11, som passer sammen med indledningen (v. 1-2) og centrum (v. 8), hvor vi også møder den. Endelig kan man bemærke, at vi vender tilbage til de negative billeder fra dyreriget.

Note til 26,13 — side 484

Torvene – Ordet *rēḥōb/rēḥōbôt* bruges fem gange i Ordsprogenes Bog. Fire gange står det parallelt med *ḥūš* (*udenfor*). Det er kun her, det står parallelt med *derek* (*vejen*).

Note til 26,14 — side 484

Vender sig – Verbet er underforstået fra første halvvers. I DO31 har man undladt det.

Note til 26,14 — side 484

Seng – Ordet *miṭṭā* betyder en faststående eller flytbar seng – ikke en sovemåtte. Det bruges i forskellige betydninger: en seng til at sove i (2 Mos 7,28); en seng for den syge (1 Mos 47,31); en seng til at hvile sig på (1 Sam 28,23) og en bære (2 Sam 3,3).

Note til 26,15 — side 485

Træthed – Verbet *lāʾā* bruges i nif'al 10 gange. 2 gange oversættes det: *udmatte sig* (Es 16,12; 47,13). De 7 gange bruges det med en infinitiv og oversættes: *er for træt til / kan ikke* (26,15; 2 Mos 7,18; Es 1,14; Jer 6,11; 9,4; 15,6; 20,9). I SI 68,10 er det oversat: *dit udpinte land*.

Note til 26,16 — side 485

Dømmekraft – Van Leeuwen, “Context and Meaning”, 107 sammenligner med den aramaiske tekst i Dan 2,14: *dāniyyēl ḥātīb ʿēṭā ūṭēʿēm* (*Daniel henvendte sig med kloge og velovervejede ord*).

Note til 26,16 — side 486

Van Leeuwen, “Context and Meaning”, 116–17 opdeler afsnittet i 4 underafsnit med hver 3 setninger. Han finder nøgleord i 1. og 3. sætning i hvert underafsnit. *l* (ikke) i v. 17 og 19; *nrgn* (bagtaler) i v. 20 og 22; *lb* (hjerte) i v. 23 og 25 samt *śn* (had / hade) i v. 26 og 28.

Note til 26,17 — side 486

Gribe – *Tage fat* i oversættes andre steder: *gribe*, se 3,18.

Note til 26,17 — side 486

Ikke kommer en ved – Egentlig en yderst kort relativsætning: *lô-lô* (som ikke er hans). Udtrykkes findes fire steder i Det Gamle Testamente foruden dette: 1 Mos 38,6; Dan 11,17; Hab 1,6; 2,6.

Note til 26,19 — side 486

Forrykt – Det hebraiske ord *mitlahlēah* er et hapax legomenon.

Note til 26,19 — side 486

Narrer – Det hebraiske verbum II *rimmā* (pi’el) betegner mere alvorlige forhold end det, vi forbinder med fx ordet aprilsnar. Jakob bruger det om Laban, der bedrog ham og gav ham Lea som hustru i stedet for Raket (1 Mos 29,25). Josva bruger det om gibeonitterne, der førte israelitterne bag lyset og påstod, at de kom langvejsfra for at undgå udryddelse (Jos 9,22 – DO31: *ført bag lyset*). Saul bruger det om sin datter Mikal, der hjalp David til at flygte for Saul (1 Sam 19,17), og spåkvinden i En-Dor bebrejder Saul, at han har ført hende bag lyset (1 Sam 28,12). I 2 Sam 19,27 oversætter DO92 det med *løj*, da Mefiboshet forsvarede sig over for David.

Note til 26,22 — side 487

Vers 20 og 21 – Der er også flere ordspil, som entydigt understreger sammenhængen: ‘*ēśim*’ *ēś* (*brænde/ild*) og *mādōn*/*midyānīm* (*striden/stridbar*).

Note til 26,22 — side 487

Konflikt – Om ordet *mādōn*, som betyder strid eller konflikt – se til 6,14.

Note til 26,22 — side 487

Øger konflikter – Bemærk de tre tydelige led i de to parallelle linjer: *uden brænde/uden bagtalelse* – *går [...] ud/dør [...] hen* – *ilden/striden*. Udtrykket *dør hen* bruges tre andre steder om havet, som *lagde sig* (Sl 107,30) og *falder til ro* (Jon 1,11-12). Det bliver her brugt billedligt om en konflikt, som falder til ro.

Note til 26,22 — side 487

Bagtaler – Van Leeuwen, “Context and Meaning”, 111 n2. Han henviser til de tre steder, hvor verbet *rāgan* bruges: 5 Mos 1,27; Sl 106,25; Es 29,24. Her har

DO92 oversat: *murrede/murrer*. DO31 oversætter: *knurrede/knurrende*. Det tyder på, at der er mere på spil end kun et ondsindet rygte.

Note til 26,23 — side 487

Vers 23 – *Vers 23* er kædet sammen med v. 24-25 ved nøgleordene: læber (v. 23b, 24a) og hjerte (v. 23b, 25b).

Note til 26,23 — side 487

Potteskår – Ordet *hereś* betyder brændt ler. Det bruges ni gange til at angive materialet for noget af ler: *kēlî hereś* DO92: *lerkar, lerskål, lerkrukke* (3 Mos 6,21; 11,33; 14,5.50; 15,12; 4 Mos 5,17; Jer 32,14) *niblē hereś* DO92: *lerkrukker* (Klages 4,2) og *baqbuq ... hereś* DO92: *krukke af ler* (Jer 19,1). Seks steder står ordet alene og betegner et potteskår DO92: *potteskår, spidse takker, skår* (Job 2,8; 41,22; Sl 22,16; Es 30,14; 45,9 (2x); Ez 23,34). Man kan med Waltke, *Proverbs II*, 362 n107 overveje, om denne brug af *hereś* kan tale for oversættelsen potteskår her. Det må betyde noget uden værdi. Sml. BHD: *en grim lerkrukke*. Delitzsch, *Das salomonische Spruchbuch*, 429 holder dog fast ved oversættelsen *lerkar*, da han mener, at det bedre passer med billedet med glasuren.

Note til 26,25 — side 488

Syv – Om *syv* – se til 6,31; 26,16.

Note til 26,25 — side 488

Vers 26-28 – v. 26a viser fjendens had og bedrag, v. 27a viser, at bedraget vil ramme ham selv og v. 28a peger på, at hadet undertrykker andre. I alle tre vers understreger andet halvvers, at løgneren vil blive straffet.

Note til 26,28 — side 489

Han hader – Waltke, *Proverbs II*, 366 har ret i, at første halvvers taler om fjendens indre motiv (*han hader*) og i andet halvvers tales om den fortræd, han forårsager. Waltke mener dog, at det er en fortræd, som går ud over ham selv. Delitzsch, *Das salomonische Spruchbuch*, 433 afviser den tolkning og taler om den uret, som går ud over andre. Den tanke udtrykkes på anden måde i 14,32.

Note til 26,28 — side 489

Van Leeuwen, “Context and Meaning”, 125 ser 27,1-22 i slutningen af første halvdel af den hizkijanske samling som en løs samling af ordsprog – både strukturelt, poetisk og tematisk. Det er ikke et digt med en struktur. Hvor det er muligt, er samlingen bygget op af ordsprog i par.

Note til 27,1 — side 490

Roser sig – Verbet *hālal* i *hitpaʿel* oversættes *rose sig* 27,1; Sl 97,7. Det oversættes *prale* 20,14; 25,14; 1 Kong 20,11; Sl 49,7; 52,3. I 31,30 oversættes det *skal*

berømmes. Andre oversættelser er *fryde sig* 1 Krøn 16,10; Sl 34,3; 105,3; 106,5; Es 41,16; 45,25; Jer 4,2, *være stolt af* Jer 9,22 (3x).23; 49,4 og *prise sig lykkelig* Sl 63,12; 64,11.

Note til 27,4 — side 491

Overvældende – Det hebraiske ord (*šetep*) bruges altid om en destruktiv strøm (Job 38,25; Sl 32,6; Dan 9,26; 11,22; Nah 1,8).

Note til 27,6 — side 492

Kys – To jødiske ordsprog lyder: *Bedre en ærlig ørefigen end et falsk kys* og *Bedre en ørefigen fra en vis end et kys fra en nar*.

Note til 27,10 — side 493

Forskellige situationer – McKane, *Proverbs*, 614 afviser med rette den forståelse, som er kommet ind i DO92, at man skal passe på med kun at besøge sin familie, når man har brug for hjælp.

Note til 27,14 — side 495

Vers 14 – Dette ordsprog tager afsnittets nøgleord *ven* (se 3,28; sml. v. 9 [MT] og v. 10), men det bruges nu i forbindelse med et dårligt forhold (se v. 13-16).

Note til 27,14 — side 495

Højlydte – *Højlydt* (ordret: *med høj stemme*; sml. 1,20) betegner velsignelsen som højere end normalt.

Note til 27,14 — side 495

Tidligt – *Haškēm* (kun denne ene gang i Ordsprogenes Bog) betyder det tidspunkt, hvor man står op (sml. Hos 6,4; 13,3). Der kan ligge i verbet, at man gør noget som det første på dagen og med energi (sml. 1 Mos 22,3 [DO92: *tidligt*]; Jer 7,13 [DO92: *igen og igen*]). Betydningen bliver ofte understreget med ordet *morgen* (se 1 Mos 19,27; 20,8; 22,3).

Note til 27,14 — side 495

Forbandelse – Ordet *qēlālā* bruges i Ordsprogenes Bog kun her og i 26,2.

Note til 27,15 — side 495

Næste to ordsprog – v. 15 og v. 14 er bundet sammen med tidsudtrykkene: *tidlig morgen* (v. 14) og *på en regnvejrsgang* (v. 15). Vers 15-16 er bundet sammen med brugen af *hende* i v. 16, som peger tilbage på den stridbare kvinde i v. 15.

Note til 27,15 — side 495

Regnvejrsgang – Ordet *sagrir* findes kun her og betyder formentlig *en heftig regn, et skybrud*.

Note til 27,16 — side 496

Fange – Ordret: *møde*; se 7,10. Verbet II *qr* kan opfattes som en biform til *qrh*. Hvis man oversætter *møde*, så må det være olien, der møder den højre hånd (se Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 442–43), da olie er maskulinum og hånd er femininum.

Note til 27,17 — side 496

Samme verbum – Nogle ændrer formen *yāhad* i første halvvers til *yuhād* (hofal af *hdd*), men Waltke, *Proverbs II*, 370n25 argumenterer for at beholde en hifil-form og giver den betydningen: *få det selv til at blive skarpt*, dvs. *det skærpes*. I andet halvvers oversætter han *gør skarpt*, *skærper*.

Note til 27,18 — side 497

Letforståeligt billede – Billedet antyder en række sandheder: 1) Det antyder, at tjeneren skal vurdere sin herre lige så højt som bonden sit figentræ, der var det mest værdifulde træ i Israel. 2) At vogte og beskytte indebærer et omhyggeligt og opmærksomt arbejde uden at overskride de etablerede grænser mellem skabelse og samfund. 3) Det nødvendiggør tålmodig udholdenhed i den loyale og trofaste tjeneste for herren og hans interesser. 4) Figentræet (og herren) giver frugt igennem en lang årrække. Dets frugt modner lidt efter lidt fra begyndelsen af høsten i juni til slutningen i efteråret (se 6,8; 20,4). 5) Parallelismen mellem at spise figentræets saftige og søde frugt og at blive æret indebærer, at det er dejligt og forfriskende at stige i social anseelse. 6) Det medfører også, at belønningen er vedvarende.

Note til 27,19 — side 497

Vandet – Vand *mayim* kan bruges om havets vande (Ordsp 8,29; Am 5,8) og til tårer (*mayim* i den hebraiske tekst), der flyder fra øjenlåg (Jer 9,17), men her refererer det til det stille vand i en brønd eller cisterne (1 Mos 24,11; 1 Sam 9,11; Ordsp 18,4).

Note til 27,19 — side 497

Spejlbillede – Vand betegner andre steder i Ordsprogenes Bog en kilde til liv (30,16), seksuelle handlinger (5,16; 9,17) og forfriskning (25,25), men sammenhængen her viser, at det er vandets evne til at afspejle et ansigt, der er tænkt på.

Note til 27,19 — side 497

Andre menneskers karakter – Waltke, *Proverbs II*, 386. Longman, *Proverbs*, 481 har en tilsvarende forståelse. På den ene side viser hjertet noget om ens egen karakter, og på den anden side kan en persons hjerte vise en anden noget om personens karakter.

Note til 27,20 — side 498

Vers 20 – v. 20 er knyttet til v. 19 med nøgleordet *mennesket*, og ved at ordet *mennesket* forbindes med en kropsdel (*menneskets hjerte og mennesket øjne*).

Note til 27,23 — side 500

Holde nøje øje – *Hold dig underrettet om* (se 3,6) – de to former af verbet understreger vigtigheden af opfordringen.

Note til 27,26 — side 503

Lam – If. *HAL*, 438 betyder *kebes ung vædder*, oftest i betydningen: *offerdyr*. Sml. akk. *kabsu*, der betyder *ung vædder* (*CAD*, Vol 8, K, 23).

Note til 27,26 — side 503

Bukke – Ordet *attûd* betyder en gedebuk. Mange steder bruges det om offerdyr (13x i 4 Mos 7,17-88) eller i tekster, der taler om ofre (Sl 50,9.13; 66,15; Es 1,11). De var en noget, der blev handlet med (Ez 27,21) og Jakob drømte om *bukke* (DO92: *hanner*), der parrede sig med *hunnerne* (1 Mos 31,10.12). Se *NIDOTTE* 3, 568 og *NIDOTTE* 3, 729.

Note til 27,26 — side 503

Tøj – Ordet *tøj* (*lëbûš*) findes i Ordsprogenes Bog kun her og i 31,22.25.

Note til 27,27 — side 503

Sektionen – Digtet i 27,23-27 markerer afslutningen på Sektion C og danner overgangen til Sektion D. Sektion D slutter med 29,27, som har to halvvers, der begge begynder med ordet *afsky*, som både begynder og slutter med det sidste bogstav i det hebraiske alfabet. Det er et tegn på, at en samling slutter. Se Waltke, *Proverbs II*, 403 citerer Patrick W. Skehan, *Studies in Israelite Poetry and Wisdom*, Catholic Biblical Quarterly Monograph Series (Washington: Catholic Biblical Association of America, 1971), 23.

Note til 27,27 — side 503

Disse ord – Men sektionen har også fire andre ordsprog, som bruger disse ord: 28,12.28; 29,2.16.

I det første og tredje af disse ordsprog ligner første halvvers hinanden:

Når retfærdige fryder sig, er der stor herlighed (28,12a)

Når de retfærdige får magt, glæder folket sig (29,2a)

I det første og andet af disse ordsprog ligner andet halvvers hinanden:

Når uretfærdige kommer ovenpå, skal man lede efter folk (28,12b; se DO31)

Når de uretfærdige kommer ovenpå, gemmer folk sig (28,28a)

Også det andet og fjerde ordsprog behandler de ondes undergang:

Når de går til grunde, får de retfærdige magt (28,28b)

Men retfærdige får deres fald at se (29,16b)

Den anden linje i det andet og den første linje i det tredje ordsprog omtaler den retfærdige som en, der får autoritet:

Når de går til grunde, får de retfærdige magt (28,28b)

Når de retfærdige får magt, glæder folket sig (29,2a)

Endelig svarer den anden linje i det tredje ordsprog til den første linje i det fjerde ordsprog:

Når den uretfærdige bliver hersker, sukker folket (29,2b)

Når uretfærdige får magt, bliver forbrydelserne mange (29,16a).

Waltke ender med følgende oversigt:

Introduktion: rammeordsprog – *kontrast mellem forskellig livsstil (28,1)*

Første afsnit: *Forholdet til belæringen (tôrâ) som målestok for herredømme, især når det gælder de riges herredømme over de svage (28,2-11)*

Janus: rammeordsprog (28,12)

Andet afsnit: *Forholdet til Gud som en målestok for herredømme og for at vinde velstand (28,13-27)*

Janus: rammeordsprog (28,28)

Midterste ordsprog: (29,1)

Janus: rammeordsprog (29,2)

Tredje afsnit: *Opdragelse og herredømme, som skal vise sit værd, når det gælder de svage og ydmyge (29,3-15)*

Janus: rammeordsprog (29,16)

Fjerde afsnit: *Opdragelse og gudsforhold (29,17-26)*

Konklusion: rammeordsprog – *kontrast mellem de to gruppers modvilje (29,27).*

Waltke, *Proverbs II*, 403–06 bygger på både Malchow, “A Manual for Future Monarchs”, 238–45 og Meinhold, *Die Sprüche*, 464–65, som har lidt forskellige opdelinger af afsnittet. Desuden findes modsætningen i 29,7, men der er enighed om, at det vers, hvor begge ord står i singularis, ikke er med til at dele afsnit op.

Note til 27,27 — side 503

Ordsp 28-29 – Malchow, Meinhold og andre argumenterer for, at Sektion D oprindeligt var en manual for kommende konger, men Waltke går imod tanken ud fra den opfattelse, at man ikke kan slutte fra indholdet til, hvordan de har været brugt. Se Waltke, *Proverbs II*, 405–06 og sml. Malchow, “A Manual for Future Monarchs”, 243 og Meinhold, *Die Sprüche*, 464–65. Dog siger Waltke, at der er så mange ord og tanker, som peger hen på kongedømmet, at det er sandsynligt, at de stammer fra Salomos hof. Der er direkte referencer til regenten (28,2.15-16; 29,2.12.14.16.26), og der er indirekte referencer til herredømme (28,3.5.12.21.28; 29,7.14.16.18).

Note til 28,1 — side 503

Vers 1 – Indledningen begynder et indledende rammeordsprog, som i den hebraiske tekst har kiastisk placerede paralleller, som kontrasterer den ondes usik-

kerhed med den retfærdiges sikkerhed. De to modparter er nævnt i den indre kerne, mens deres psykologiske følelser findes i den ydre ramme.

Note til 28,1 — side 504

De, der undertrykker de svage (v. 3) bliver stillet op mod dem, der går til kamp mod dem (v. 4) og forbarmer sig over de fattige (v. 8). Der er forskellige betegnelser for undertrykkerne: de onde/uretfærdige (v. 4), onde mennesker (v. 5), rige (v. 6 og v. 11), den, der tager rente og åger af de fattige (v. 8), den, der leder retskafne vild (v. 10) og dem, der svigter eller lukker ørerne for belæring (v. 4 og v. 9). De tilsvarende betegnelser for deres modstandere er: de forstandige (v. 2 og v. 7; sml. v. 5 og v. 11), de, der vandrer retsindigt (v. 6), de, der vogter på eller tager var på belæringen (v. 4 og v. 7) og de, der søger HERREN (v. 5). Guds moralske orden vil dog sejre, og til sidst vil situationen ændre sig (v. 10). De onde finder ikke frelsen (v. 9), men de forstandige vil sejre og arve alt godt (v. 10).

Note til 28,2 — side 505

Land – Her metonymi for indbyggerne i et politisk afgrænset område. Bemærk, at DO31 (*ved voldsmands brøde opstår strid*) følger LXX og ændrer 'eres *rabbîm sârêhâ* til 'arîš *rabbîm yē'ôrû*.

Note til 28,3 — side 506

Ingen afgrøde bliver – Den ufuldstændige parallelisme antyder, at den kompetente mand dør af sult, fordi en tyran – sandsynligvis på grund af korrupte dommere – har plyndret den føde, som han med sine kræfter har produceret.

Note til 28,4 — side 506

Vers 4 – I v. 4 og v. 5 er der tre af de fire linjer, som har samme grammatiske struktur. De indledes med et participium med et objekt, der fungerer som en relativsætning. I de to halvvers i v. 4 er det belæringen, de er objektet og i andet halvvers i v. 5 er det HERREN, der er objektet. Det kan pege på, at det er HERREN, der står bag ved belæringen. Der er desuden en sjældenhed i de to vers ved, at der er gentagelser af enkelte ord i versenes to halvvers. I v. 4 er det ordet *belæring* og i v. 5 er *forstår*. Ordsprogparret er knyttet til v. 3 og v. 6 ved, at de identificerer de undertrykte som fattige, og ved bogstavrimet med *rāš* (v. 3 og v. 6), *rāšā'* (v. 4) og 'anšê *rā'* (*onde mennesker* – v. 5).

Note til 28,5 — side 506

Vers 5 – Dette ordsprogs antitetiske paralleller modstiller de moralsk *onde* (se 1,16) *mennesker* (se s. 58) og *de, der søger* (se 2,4) *HERREN*, hvilket både betyder hans person, den visdom og de belæringer, der kommer fra ham. Parallellerne modstiller også prædikaterne. Om de første siges, at de *forstår ikke* (se 1,2; 2,5.9), *hvad ret er* (se 1,3). Ret står her for *det, som man skal gøre, en forpligtelse, det, der er rigtigt og korrekt* (Job 32,9; sml. 2 Mos 26,30 [DO92: *sådan som*]); Dom

13,2 [DO92: *hvad skal der så ske*]), og det er ikke bundet til en juridisk sammenhæng. Som en kontrast hedder det om den anden gruppe, at de *forstår alt* (dvs. alt det, som er *ret*).

Note til 28,6 — side 506

Bedre-end-ordsprog – Det første underafsnit slutter med et bedre-end-ordsprog, som også fungerer som en overgang, idet det afslutter v. 2-5 og leder hen til v. 7-11. *Fattig* (*rāš*) nævnes i v. 3 og fortsætter bogstavrimet med *rš-rš^c-r^c* i v. 3a, v. 4a og v. 5a, mens *rig* (*āšîr*) danner en inklusio med v. 11a, som i v. 11b bruger et andet ord for *fattig* (*dal*). Ordsproget markerer ikke bare overgangen mellem to afsnit, men taler også om det emne, som skal tages op i næste afsnit: rigdom og fattigdom. Den egentlige introduktion til næste afsnit har vi dog først i v. 7.

Note til 28,6 — side 507

Krogveje – Sml. 2,15 (*ʿorḥotêhem ʿiqqēšîm*), 10,19 (*ûmēʿaqqēš dērākāyw*) og 28,18 (*wēneʿqaš dērākayim*). Her er det præpositionen *min* (*end*) der er sat sammen med adjektivet *forkert*, *kroget* (*ʿiqqēš* – svarende til 2,15).

Note til 28,6 — side 507

Relativsætning – Oversættes i DO92: *den, der* bortset fra v. 9, hvor det oversættes sådan i DO31.

Note til 28,9 — side 509

Begge vers – De har begge ordet *belæring* som et nøgleord. De har også to andre ord, som hører til i den religiøse sfære *berømmer* eller *priser* i v. 4 og *bøn* i v. 9.

Note til 28,9 — side 509

Selv hans bøn – *Vækker endog* (lægger betoningen på det næste ord; 14,13) *hans bøn* (kun her og i 15,8.29 i Ordsprogenes Bog).

Note til 28,10 — side 509

De retskafne vild – De antitetiske paralleller i v. 10 stiller *den, der leder* (se 19,27) *retskafne* (se s. 66) *vild ad den onde vej* (se 1,15) op over for *de retsindige* (se s. 66). Anden halvvel af første halvvers og anden halvdel af andet halvvers stiller de to skæbner op mod hinanden.

Note til 28,10 — side 509

Egen faldgrube – I den hebraiske tekst er det understreget med det personlige pronomen (*han*), at det er ham selv, der falder i graven, som han gravede, for at de retsindige skulle falde i den. *Men retsindige får en god arv* (ordret: *arver gode ting*).

Note til 28,11 — side 510

Vers 11 – Det sidste ordsprog i afsnittet (28,1-11) og dets andet underafsnit (28,7-11) danner en inklusio med v. 2 ved at referere til den forstandige (v. 2b og v. 11b) og med v. 7 ved at referere til den rige (v. 7b og v. 11a). Den indre kerne af de antitetiske paralleller, som i den hebraiske tekst er arrangeret kiastisk, stiller en rig mand op mod en forstandig og fattig person.

Note til 28,12 — side 511

Rejser sig – Verbet *qûm* betyder enten *rejser til at få magt, få magt* (se BDB, 878) eller *rejse sig til kamp*, hvilket her passer godt med den militære kontekst.

Note til 28,13 — side 512

Bekender dem – Verbet *yādâ* bruges ca. 100 gange i hif'il og har altid betydningen: *at svare på en andens handling eller opførsel med offentlig lovprisning*. Der er to steder (Sl 32,5 og her), hvor det betyder *bekende (synd)*. Waltke, *Proverbs II*, 417 nævner desuden fire vers (1 Kong 8,33.35 og parallellerne i 2 Krøn 6,24.26), som har udtrykket *wēhōdû 'et šēmekâ*, der i DO92 oversættes: *og priser dit navn*, som ud fra sammenhængen at dømme har betydningen: *bekende, at man har syndet mod Gud*. Man kan sammenligne med Jos 7,19, hvor Josva siger til Akan: *Giv HERREN ære og aflæg bekendelse for ham*. Sml. også BHD til 1 Kong 8,33.35.

Note til 28,13 — side 512

Holder op med – Verbet *'āzab* oversættes normalt svigte, forlade. At forlade synderne betyder her *at holde op med dem*.

Note til 28,13 — side 512

Viser barmhjertighed – Se Waltke, *Proverbs II*, 418 og NIDOTTE 3, 1093–95 1093–95.

Note til 28,14 — side 513

Hårdt – Verbet *qāšah* findes 29 gange og udtrykker grundlæggende *at være eller gøre hård/stiv*. I hif'il bruges det 21 gange og de elleve gange er det med *nakken* (*'ôrep* – 5 Mos 10,16; 2 Kong 17,14; 2 Krøn 30,8; 36,13; Neh 9,16-17.29; Ordsp 29,1; Jer 7,26; 17,23; 19,15;) som objekt og de tre gange med *hjerter* (*lēb/lēbāb* – 2 Mos 7,3; Sl 95,8; Ordsp 28,14) som objekt, samt en gang med *ånd* (*rûah* – 5 Mos 2,30 [DO92: *forhærde*]). Det bruges om personer, hvis hele personlighed er fjendtlig mod Gud og hans folk. Der er en ufuldstændig parallelisme i de kiastiske antiteser. Den indre kerne antager, at den, der har ærefrygt, er åben for Gud og svarer på hans ånds tilskyndelser ved at holde sig til ham. I den ydre ramme er der en kontrast mellem deres skæbner.

Note til 28,15 — side 513

Tyran – Sammenhængen mellem de to betegnelser bliver styrket af den lydliche lighed mellem de hebraiske ord *šōqēq* (*angrebslysten* – v. 15a) og *ma'āšaqqôt* (*undertrykkelsen* – v. 16a).

Note til 28,15 — side 513

Billeder – Se NIDOTTE 1, 514 514.

Note til 28,15 — side 513

Angrebslysten – Verbet *šāqaq* bruges tre gange ud over dette sted. I qal bruges det i Es 33,4 om fjenden, der *kaster sig over* byttet som en græshoppesværme, og i Joel 2,9 om folkeslag, der *kaster sig over* byen. I hitpa'el bruges det i Nah 2,5 om vogne, der *farer hid og did* som lyn.

Note til 28,16 — side 513

Mangler – *Hāsar* bruges ca. ti gange med *lēb* (hjerter – se s. 70), en gang med føde (12,9 [DO92: *lide sult*]) og dette er det eneste sted sammen med *forstand* (*tēbūnā*).

Note til 28,16 — side 513

Fyrste – Der er ikke enighed om etymologien og betydningen af ordet *nāgīd*. Ordet bruges både som en generel betegnelse for en leder og for en kongelig person. Som generelt udtryk findes det særlig i Krønikebøgerne, hvor det kan betegne en leder af en stamme (1 Krøn 12,28), en militær leder (1 Krøn 13,1), en paladsøverste (2 Krøn 28,7) eller en leder inden for templet (1 Krøn 9,20 [DO92: *leder*]). Ypperstepræsten kan kaldes *den øverste over Guds hus* (*nēgīd bēt hā'ēlōhīm* – 2 Krøn 31,13). Som en kongelig betegnelse bruges *nāgīd* kun få gange om fremmede konger (Sl 76,13; Ez 28,2). Udtrykket bruges om kronprinsen Salomo, som David havde udpeget til at efterfølge ham (1 Kong 1,35; sml. 2 Krøn 11,22). I Samuelsbøgerne og Kongebøgerne bruges udtrykket derudover teologisk til at betegne den, der er udvalgt af Gud og indsat af Gud til at regere over hans folk, Israel. Det bruges om Saul (1 Sam 9,16), om David (f.eks. 1 Sam 13,14), Jeroboam (1 Kong 14,7), Basha (1 Kong 14,2) og Hizkija (2 Kong 20,5). Se NIDOTTE 3, 20–21.

Note til 28,16 — side 514

Øger – Den hebraiske tekst ser umiddelbart ud til at betyde: *en fyrste mangler forstand og har stor undertrykkelse/afpresning*. Waltke, *Proverbs II*, 396n14 mener ikke, at det giver mening og for at ændre konsonanterne *wrb* til *yrb*, da det ikke er ualmindeligt, at afskriverne har forvekslet /w/ og /y/. McKane, *Proverbs*, 629 mener tilsvarende, at parallelismen forventer en verbalform, der svarer til *ya'ārik* i andet halvvers. *Yārēb* betyder *øger, gør stor*. DO31 har fulgt LXX, der har: *basileus endeēs prosodōn megas sukophantēs: en konge, der mangler indtægter*,

er en stor undertrykker. Scott, *Proverbs*, 165 udelader *fyrste* og oversætter: *en stor undertrykker mangler forstand*. Longman, *Proverbs*, 493 holder sig til den hebraiske tekst, men følger Scott og LXX i at opfatte prædikatet som betegnelsen for en person (*undertrykker*) frem for en sag (*undertrykkelse*).

Note til 28,17 — side 514

Ordsprogspar – Det første ordsprog indeholder en atypisk blanding af erklæring i v. 17a og v. 17b α , og en imperativ i v. 17b β . Der er dog tydeligt tale om grunden i v. 17a og konsekvensen i v. 17b.

Note til 28,17 — side 514

Menneske – *Et menneske* (se s. 58; sml. v. 14), *der er belastet* kan betegne en med en skyldig samvittighed. Verbet *‘āšaq* bruges også om indre nød i Es 38,14b (DO92: *jeg er i nød*).

Note til 28,17 — side 514

Selv mord – *Med blodskyld* (ordret: *med/af sjælens/livets blod*). Blodet står for en voldsom død (se 1,11). Sjælen betegner livet (se s. 58). At udgyde livets blod er en reference til at tage en persons liv. Blodet er selve livet (5 Mos 12,23) og blodet er livet (3 Mos 17,14).

Note til 28,18 — side 514

Graven – Teksten er vanskelig. Den hebraiske tekst læser *i én/ét (bē‘ehāt)*. BDB, 25 foreslår på dette ene sted oversættelsen: *med ét*. GB, 23, KBL, 28 og HAL, 30 vælger alle at rette til *bēšahat* og Waltke, *Proverbs II*, 397n19 følger dette forslag. Meinhold, *Die Sprüche*, 472 oversætter som BDB, men har det andet forslag i en note til oversættelsen.

Note til 28,20 — side 516

Rig på – Sammen med abstrakte begreber betyder *rab: rig på* – se 4 Mos 14,18: *rig på troskab*; og Ordsp 28,17: *rig på forbandelser* (DO92: *mange forbandelser*). Meinhold, *Die Sprüche*, 476 ser v. 19-27 som en enhed og bemærker, at udtrykket *rig på velsignelser* kun findes denne ene gang i GT, mens det tilsvarende udtryk *rig på forbandelser* i v. 27 også kun findes én gang i GT. De to udtryk holder afsnittet sammen (inklusion).

Note til 28,22 — side 516

Nød – *Nød* er en oversættelse af substantivet *heser*, der kun findes her og i Job 30,3, hvor der er tale om mennesker, der lider nød og hunger i et tørt land. De levede af at plukke mælde og gyvelens rødder var deres føde. Det tilsvarende verbum findes én gang i Ordsprogenes Bog: 13,25 og adjektivet *hāsēr* findes 13 gange i Ordsprogenes Bog, hvoraf de elleve gange er i udtrykket *hāsar lēb (uden for-*

stand – se s. 70). To gange er det *mangel på brød* (12,9) og *mangel på forstand* (*ḥāsār tēbūnôt* – 28,16).

Note til 28,23 — side 516

Opførsel – Den hebraiske tekst har *ʾahāray*, som betyder: *efter mig*. Det giver ikke mening i sammenhængen. DO92 har valgt en anden form af ordet *ʾaḥar* og oversætter: *ender med*. Det er muligvis bedre at følge LXX (se Waltke, *Proverbs II*, 399n43), der har *o elenchōn anthrōpou hodous* (*den, der irettersætter en mands veje/opførsel*). Man kan forestille sig, at oversætteren forvekslede et /w/ og et /y/ og byttede om på bogstaverne /r/ og /h/.

Note til 28,23 — side 517

Irettesat – I andet halvvers angives konsekvensen med præpositionen *min* (*fra*), der i DO92 er oversat som en sammenligning: *end*, men som if. Waltke, *Proverbs II*, 398n25 snarere angiver konsekvensen for den, der smigrer. Se Longman, *Proverbs*, 495. Sml. Meinhold, *Die Sprüche*, 478, der siger, at underviserens irettesættelse og kritik er bedre end hykleri.

Note til 28,24 — side 517

Ulovligt – Bindeordet *og* forbinder to participier, som handler om den samme person. Det er *han* (*hūʾ*) i andet halvvers, der er subjektet.

Note til 28,25 — side 518

Vers 25 – De antitetiske paralleler sætter de to subjekter op mod hinanden: *den grådige* (ordret: *stort begær/lyst*; se 1,18; 21,4 og s. 58) og *den, der stoler på HERREN* (se 3,5; 16,20; 18,10; 28,5; 29,25) og deres prædikater: *vækker splid* (se 15,18) og *får sulten stillet* (se 11,25). Antiteserne er ufuldstændige og antyder, at den grådige er ugudelig, og at det at vække strid er det modsatte af at blive belønnet af andre.

Note til 28,26 — side 518

Vers 26 – Ordsproget stiller *den, der stoler* (se 3,5) *på sin forstand* (ordret: *på sit hjerte*, se s. 59) over for *den, der vandrer* (se 1,15; 28,6.18) *i visdom* (se s. 63), dvs. den, der lever og træffer sine beslutninger i lys af den vises åbenbarede visdom.

Note til 28,27 — side 518

Lukker – Verbet *ʿlm* bruges if. KBL, 709 én gang i qal (participium passiv: Sl 90,8 [*skjult*]), elleve gange i nif'al i betydningen *at være skjult*, elleve gange i hif'il i betydningen *skjule* og fem gange i hitpa'el i betydningen *skjule sig*. I hif'il bruges det fem gange sammen med øjne. De tre gange bruges det om at lukke øjnene for et menneske, som ikke gør det rette (3 Mos 20,4; 1 Sam 12,3; Ez 22,26), en gang

om HERREN, som ikke svarer på bønner (Es 1,15) og en gang om HERREN, som ikke har givet en information om en sag (2 Kong 4,27).

Note til 28,28 — side 519

Vers 28 – De to halvvers er bundet sammen af et ordspil i den hebraiske tekst mellem det sidste ord i første halvvers (*folk*) og det første ord i andet halvvers (*når de går til grunde*). Sml. 29,3, hvor verbet er oversat: *øde ... bort*.

Note til 28,28 — side 519

Får magt – Blive *stor/talrig* betyder i denne sammenhæng, at de får indflydelse og *magt*. Se også 29,2.16.

Note til 29,2 — side 521

Korruperte herskere – Verbet *'nh* findes i Det Gamle Testamente kun i nif'al og betyder *stønne, sukke*. Det findes kun her i Ordsprogenes Bog, men bruges i 2 Mos 2,23 om israelitterne, som sukkede over forholdene i Egypten. Det bruges f.eks. også fire gange i Klages 1,4.8.11.21. Betydningen er et intenst negativt svar på forfærdelige omstændigheder, som enten er til stede eller som forventes (se *NIDOTTE* 1, 455–56). I demokratier kontrasterer man statsmænd, som bruger deres embeder til at tjene folket, med politikere, som bruger deres embeder som præmier, de har vundet – ofte ved at tage imod bestikkelse fra lobby-grupper.

Note til 29,4 — side 522

Næste ordsprog – Det er forbundet med v. 3 ved en lignende syntaks og ved at have to modsatte verber i v. 3b (*øde bort/lade gå til grunde*) og i v. 4a (*får til at bestå*), hvilket understøttes af synonymet til det første af disse udtryk i v. 4b (*lægge i ruiner*). Både v. 3a og v. 4b begynder med det hebraiske ord *'iš*, som betyder *mand, person*, men som ikke oversættes i DO92 nogle af stederne.

Note til 29,4 — side 522

Afgifternes mand – Ordet *těrûmâ* findes 76 gange i Det Gamle Testamente og bruges næsten udelukkende i kultisk sammenhæng (*NIDOTTE* 4, 335–36). Der er uenighed blandt forskerne, om det kommer af verbet *rûm at løfte op* (se *KBL*, 1040) eller er akkadisk verbum *râmu* B, der betyder *give* (*CAD*, Vol 16, R, 146) og hertil svarer det akkadiske *tarîmtu*, der betyder *gave* (*CAD*, Vol 18, T, 231). Ordet bruges f.eks. i 3 Mos 10,14 om *afgifts-lårstykket*. Det var den offerydelse, som præsterne måtte spise af. Det kan bestå af mange forskellige ting: 4 Mos 5,9; 15,19-21; 18,8). Den nære sammenhæng mellem tiende og afgifter kan ses i 4 Mos 18,24.

Note til 29,5 — side 522

Plyndre – Det kan sammenlignes med de gyldne ord, der bruges til at lokke svage sjæle til at tage dyre kontantlån i vore dage. De syntetiske halvvers, der ud-

gør en enkelt sætning, er knyttet sammen med præpositionen ‘*al* (ikke oversat i første halvvers og *for* i andet halvvers).

Note til 29,6 — side 523

Jubler – Der er usikkerhed om ordet *yārûn*, som DO92 oversætter *jubler*. Det er en unormal form af verbet *rānan* (*juble*), selv om den ikke er umulig (se *GK*, §67q). Et hebraisk håndskrift har *yārûs* (*løbe*) og følges eller overvejes af *BDB*, 943, *KBL*, 896, Toy, *Proverbs*, 508, Scott, *Proverbs*, 168 og McKane, *Proverbs*, 639–40, der oversætter: *Den retfærdige løber videre og glæder sig*. *GB*, 763, Meinhold, *Die Sprüche*, 480n162, Waltke, *Proverbs II*, 400n44 argumenterer for betydningen *juble*, sml. også LXX, som har: *en chara kai en euphrosunē estai* (*skal have glæde og fryd*). Også BHD og B2020 holder sig til denne tolkning.

Note til 29,6 — side 523

Glæder sig – Verbet *rānan* bruges om høje råb, en høj stemme, der taler, og musikalsk udfoldelse. Det kan bruges om visdommen, der råber et budskab ud (1,20; 8,3), men her tager betydningen farve af det efterfølgende ord: *glæde*.

Note til 29,7 — side 523

Kender – Det er et personligt engagement og ikke kun et ydre kendskab. Derfor giver det god mening at oversætte: *ligge på sinde*.

Note til 29,8 — side 524

Vers 8-9 – v. 8-10 er bundet sammen grammatisk. Alle tre vers begynder med *ʾišʾanšê* (*mand, person*) med en nærmere bestemmelse: *spottens mænd, den vise mand, blodets mænd*. Der er en vekslen mellem positive og negative udtryk i de seks halvvers: -/+/-/+/-/+. De repræsenterer tre moralsk kritisable slags mennesker: spottere, som skaber splid i samfundet (v. 8), den dumme, som nægter at lytte til fornuft (v. 9) og eskalerer til mordere, som søger at dræbe de retsindige (v. 10). Vers 11 har en anden syntaks og et brud på rækkefølgen med positive og negative udsagn, vender tilbage til tåben. Men verset er bundet sammen med v. 8-10 ved en inklusio med nøgleordet *den vise*, som dæmper vreden og genopretter roen (v. 8 og v. 11).

Note til 29,8 — side 524

Spottere og den dumme – De er bundet sammen grammatisk, og i begge vers er den vise karakteriseret af ro, mens spotteren og den dumme giver luft for sin vrede og spot.

Note til 29,8 — side 524

Ophidser – Verbet II *pûah* (*fremstille, udsprede*) findes if. *KBL*, 754 (qal) og *GB*, 636 (hifil) her og måske en række andre steder i Ordsprogenes Bog, hvor det

bruges om at udsprede løgne eller udbrede sandhed – se 6,19. Hvis man disse steder antager roden *yph* opræder II *pûah* syv gange. Waltke, *Proverbs II*, 436n169 mener, at det forekommer to gange i qal og fem gange i hif'il. Der er to beslægtede arabiske verbum *fwh*, som bruges om en kedel, der koger, et sår, der bløder, en blomst, der spreder duft og om vinden og *fwh*, som bruges om at blæse. Det er tydeligt det sidste, der passer de tre gange, det bruges i: Højs 2,17 = 4,6 (DO92: *dagen bliver sval*) og 4,16 (DO92: *lad det luften*). I Ez 21,36 og Sl 10,5 er det oversat: *blæser*. Se også Sl 12,6 i DO31. I Ordsp 29,8 må underforstås et objekt: *vrede* eller lignende. Om *qiryâ* – se 10,15.

Note til 29,9 — side 524

I retten – Verbet *špt* beskriver en række af handlinger, som genopretter eller bevarer orden i samfundet, så retfærdighed kan blive opretholdt (se *NIDOTTE* 4, 213–20). Verbet forekommer 17 gange i nif'al. Når det bruges absolut eller med præpositionen *bě*, betyder det: bringe for dommen og forudsætter, at resultatet vil være: skyldig (Sl 9,20; 37,33; 109,7; Es 59,4). I samme betydning bruges det med *yāhad* i Es 43,26. Med *'et* (enten objektsmærke eller præposition) og med præpositionerne *lē* og *'im* og Gud som subjekt betyder det føre proces med godt resultat, at udtale dom over nogen (se Es 66,16; Jer 2,35; Ez 17,20; 20,35.36 [to gange]; 38,22; Joel 4,2). Det har også den betydning med Jehu som subjekt og præpositionen *'im* i 2 Krøn 22,8 og i 1 Sam 12,7 med *'et*. Det er også den betydning, der passer her.

Note til 29,9 — side 524

Larmer – Verbet betyder grundlæggende rent fysisk at ryste, skælve, men betydningen er udvidet, så den også kan udtrykke forestillinger om oprør, frygt, bekymring, raseri og ophidselse – se *NIDOTTE* 3, 1045–46.

Note til 29,10 — side 524

Dette ordsprog – Dets syntetiske paralleller eskalerer den modvilje, som blodtørstige mennesker, som ikke tager hensyn til livets ukrænkelighed, har mod retsindige, gudfrygtige mennesker, til deres forsøg på at myrde dem, der lever efter den fastlagte moralske orden (sml. 1,10-14; 11,9.30; 13,2; 16,29; 21,10; 29,27; 1 Kong 22,8; Matt 5,11-12; 27,22-23; Joh 7,7; ApG 7,52; Hebr 11,36-37; 1 Joh 3,12-13; Åb 17,6). *Mordere* (ordret: *blodets mænd*; sml. 1,11) *hader* (se 1,22) *den retsindige* (se s. 66). Her kan der være tale om et almindeligt brugt udtryk, som er delt op på to halvvers (*retsindig* og *retskaffen*; Job 1,1; 2,3).

Note til 29,11 — side 525

Det sidste ord – *Til sidst* er ikke oversat i DO92, BHD og B2020, men DO31 har *omsider*.

Note til 29,11 — side 525

Dæmpe – Verbet II *šbh* bruges kun her og i Sl 65,8; 89,10, hvor det bruges om HERREN, der dæmper havet (KBL, 941).

Note til 29,12 — side 525

Vers 12 – I den anden del af dette underafsnit er der igen kongelige ordsprog, som danner en inklusio med v. 4. Denne del taler om vise procedurer i retssager. Vers 12 og v. 14 er knyttet sammen, idet det ene skildrer en dårlig konge og det andet en god konge. Mellem de to ordsprog er der et ordsprog, som handler om HERREN, der giver liv til alle (v. 13). Vers 13 og v. 14 er knyttet sammen med synonymerne *fattig* og *svage*. Vers 15 danner med henvisningen til *visdom* en inklusio omkring v. 8-15 og det er forbundet med v. 14 med ordspillet mellem *šôpet* (*skaffe ret*) og *šebet* (*stok*). Vers 15 er også knyttet sammen med v. 17, som er det første vers i det næste afsnit (efter rammeordsproget v. 16), med ordene *retledning* og dets synonym *opdrag*.

Note til 29,12 — side 525

Tjenere – Ordet er et participium i pi'el af roden *šrt*, som grundlæggende betyder at tjene eller vente på en anden, hvad enten det er et menneske eller Gud. De, der tjener, er normalt mennesker, men kan også være himmelske væsener (Sl 103,21) eller naturelementer (Sl 104,4). Det bruges mange gange om tjeneste i kulten. Det eneste sted, ordet bruges i Ordsprogenes Bog, er her. I kongelige kontekster refererer det til personlige medhjælpere (2 Sam 13,17-18; 1 Kong 1,4; 10,5; Est 1,10), der også kunne fungere som politiske og militære embedsmænd (1 Krøn 27,1; 28,1; 2 Krøn 17,19). Se *NIDOTTE* 4, 256–57.

Note til 29,13 — side 525

Undertrykker – Ignatius Swart hævder på baggrund af de få forekomster af ordet *‘āšaq* (*undertrykke*), at det betegner en form for social undertrykkelse (*NIDOTTE* 4, 291). Det findes tre gange i singularis (Sl 10,7; 55,12; 72,14) og kun dette ene sted i pluralis. I Sl 55,12 beskrives et korrupt samfund, hvor der er vold og undertrykkelse. De tre andre steder, hvor ordet forekommer, er det i forbindelse med forskellige ord for fattige, og det tyder på, at ordet betegner den tyranniske og økonomiske udnyttelse af de socialt svage i samfundet. Sml. også Whybray, *Wealth and Poverty*, 42n1, som siger, at det er stærkere end verbet *‘āšaq* (*undertrykke* – f.eks. 22,16), som normalt bruges.

Note til 29,15 — side 526

Over for disse – De antitetiske paralleller er upræcise og antyder, at den fysiske afstraffelse og den mundtlige belæring er nødvendige midler til en opdragelse af den unge mand (sml. 13,24; 19,18; 20,30; 22,6.15; 23,14). Parallellerne modstiller også de respektive prædikater (konsekvenserne): *giver* (se 1,4) *visdom* (se s. 63) og *gør sin mor* (sml. 10,1b) *skam* (sml. 10,5).

Note til 29,15 — side 526

Uopdragen – Verbet *šālah* kan i qal betyde *sende bort, lade tage med nogen* (1 Mos 42,4; 43,8). I pi'el betyder det som regel *sende af sted* (1 Mos 12,20), *udsende* (1 Mos 19,13), *sende af sted som en fri* (1 Mos 30,25), give fri, løslade (5 Mos 15,13; 1 Sam 20,5.13). I Job 39,5 bruges det om at sætte vildæslet fri og i Es 27,10 bruges en pu'al-form om en forladt by. Pu'al betyder et barn, der mangler opdragelse, en, der simpelthen har fået lov at løbe sin egen vej.

Note til 29,15 — side 527

Begge underafsnit slutter med ordsprog (v. 21 og v. 26), som har en række ord, der begynder det hebraiske bogstav /m/.

Note til 29,16 — side 527

Se – Verbet *rā'â* har her og andre steder betydningen: *se nøje på, betragte med glæde*. Sml. 1 Sam 6,19 og Sl 22,18. Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 471 siger, at de retfærdige vil se med glæde på Guds retfærdige gengældelse. Sml. også Meinhold, *Die Sprüche*, 487 og Waltke, *Proverbs II*, 443.

Note til 29,16 — side 527

Griber ind – Substantivet *mappelet* kommer af verbet *nāpal* (*at falde*). Det bruges om et ådsel (en løve, der er dræbt/fældet; Dom 14,8) og et træ, der er fældet (Ez 31,13). Ud fra denne betydning kommer det mere generelt til at betegne *et fald, et styrt, et voldsomt nederlag*: Ez 26.15.18; 27,27; 31,16; 32,10; Ordsp 29,16.

Note til 29,17 — side 528

Søn – Sønnen nævnes 56 gange i Ordsprogenes Bog med tiltalen *min søn* i Samling I (kap. 1-9) og Samling III (22,17-24,22), men i Samling II (10,1-22,16) og i Samling V (kap. 25-29) findes det kun i 19,27 og 27,11.

Note til 29,17 — side 528

Fylde dig – *Dig* er her en oversættelse af *lěnapšekâ*, som ordret betyder: *til/for din sjæl*.

Note til 29,17 — side 528

Glæde – *Ma'ādannîm* findes kun tre steder. De to andre steder refererer det til god mad (1 Mos 49,20 [DO92: *retter*]; Klages 4,5 [DO92: *lækkerier*]). Her er det sandsynligvis metonymi for følelsesmæssige goder som fred (29,17), glæde (29,2) og ære (29,15) sammen med den ro, som forældre får, når en søn tager sig af de legemlige nødvendigheder i familien.

Note til 29,21 — side 530

Ungdommen – Udtrykket *ungdom* (*no'ar*) findes kun fire steder i GT: Sl 88,16; Job 33,25; 36,14 og her. Det betegner hans tidlige liv, hvor han er i stand til at tage imod opdragelse (sml. 1,4; 22,6).

Note til 29,21 — side 530

Forkæler – Verbet er et hapax legomenon. Der er nogenlunde enighed om betydningen: *forkæle*, men nogle mener, at man skal følge peshitta, der har en passivform svarende til *mēpunnāq* (se BHS). Egentlig står der: *den, der forkæler*, men sammenhængen viser, at det første halvvers må forstås som en betingelsesbisætning: *hvis/når man forkæler*.

Note til 29,21 — side 530

Opsætsig – Det sidste ord i verset er et hapax legomenon af usikker oprindelse og der er ikke enighed om betydningen. Der er nogle (f.eks. Meinhold, *Die Sprüche*, 488n165 og Van Leeuwen, "Proverbs," 245), der anser det for muligt, at der oprindeligt har stået *mādôn* (*strid*). Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 474–75 forsøger på en tvivlsom måde at aflede det af roden *nûn* eller *nîn* og får betydningen søn, som bliver til junker (sml. DO31). Waltke, *Proverbs II*, 448n221 og Scott, *Proverbs*, 169 anser Vulgata oversættelse *con contumacem* (*med trodsighed*) for at give god mening (sml. DO92).

Note til 29,21 — side 530

Sammenhængen mellem de tre ordsprog styrkes også af, at de to halvdele af ordsproget 28,25, som bruger HERRENS navn, tages op i v. 22a og v. 25b og dermed danner en ramme om afsnittet v. 22-26 (idet v. 25-26 er et ordsprogpar). På den måde betones også, at opdragelse og tillid til HERREN hører sammen.

Note til 29,22 — side 531

Splid – Se til 15,18 og 22,24, som indeholder de samme udtryk, bortset fra, at der er byttet om på *'iš* (*mand*) og *ba'al* (*herre*). *Vrede* (ordret: *næse*) betegner den ydre manifestation af vreden, mens *harme* peger på de følelser, der kommer til udtryk.

Note til 29,23 — side 531

Blive ophøjet – Waltke, *Proverbs II*, 402n65 nævner, at LXX omskriver og tydeliggør teksten ved at sige, at det er *HERREN, der styrker den ydmyge med ære*.

Note til 29,25 — side 532

Vers 25-26 – Det bringer dette afsnit til en afslutning, før rammeordsproget (v. 27). Den almægtige hersker er troværdig, når det gælder frelse (v. 25) og retfærdighed (v. 26). Vers 25 kontrasterer denne tillid til HERREN med at frygte mennesker og v. 26 med at søge et godt forhold til den jordiske hersker. Vers 25 er

knyttet sammen med v. 24 ved det samme begyndelsesbogstav /h/ i den hebraiske tekst. De taler også begge om, hvordan man forholder sig til at frygte HERREN, og hvordan det påvirker ens opførsel.

Note til 29,25 — side 532

Være i sikkerhed – De upræcise paralleller modstiller *menneskefrygt* og *den, der stoler på HERREN*. *Menneskefrygt* er den frygt, som *mennesker* (se s. 58) skaber. Det kan dog også være den mennesket selv har, men ikke sandsynligt, at det betyder frygt for mennesker (se Waltke, *Proverbs II*, 402n66). Det ufuldstændige billede: *kan sætte* (ordret: *giver*; se 1,4) *fælder* (se 12,13) peger på, at man kan blive fanget i en fatal situation.

Note til 29,25 — side 532

Panik – Ordet *herda* findes ni gange i Det Gamle Testamente og betegner den frygt og angst, som opleves ved en usædvanlig og uventet begivenhed eller omstændighed (1 Mos 27,33; Dan 10,7) – se *NIDOTTE 2*, 264.

Note til 29,25 — side 532

Frygter for – Se Meinhold, *Die Sprüche*, 492, som i øvrigt mener at grammatikken taler for, at det er fælden, der er subjekt i sætningen: *en fælde skaber menneskets panik*. Både verbet og fælde er maskulinum, mens frygt/panik er femininum. Waltke, *Proverbs II*, 403n67 afviser dog Meinholds argumenter og lader menneskefrygten være subjekt. Det har dog ikke den store betydning.

Note til 29,26 — side 533

HERREN – Man kan f.eks. bede til ham (se 28,5). Det er dog også beskrevet, at den, der bruger retsvæsenet på uretmæssig vis (17,8; 18,16; 19,6) ved at bruge bestikkelse, vil falde under både kongens og Guds dom.

Note til 30,4 — side 540

Disse spørgsmål – Hvem-spørgsmålene viser et kiastisk mønster. Den ydre ramme omtaler merismen himmel (v. 4a α^1) og jord (v. 4 β^2), der sammen udgør universet (se 3,19). At stige op til *himlen* udgør den vertikale akse og *jordens ender* udgør den horisontale akse. Den indre kerne præsenterer to dele af et tordenvejr, *vinden* (v. 4a α^2) og *vandet* (v. 4a β^1), som opretholder livet på jorden (se 3,20). Ved at holde dem tilbage, påfører HERREN jordens beboere en tørke.

Note til 30,4 — side 541

Finde visdom – I den hymniske litteratur bestiger HERREN sin trone for at udøve herredømme over hele jorden (Sl 47,6-9 [sml. 4 Mos 23,21; 2 Sam 15,10; 2 Kong 9,13]; 68,19). I profetlitteraturen tales om mennesker, som ønsker at blive som Gud, men HERREN sender dem ned i de dybeste dybder (Es 14,13-14; Jer 51,53).

Note til 30,4 — side 541

HERREN har adgang – HERREN fastsatte (se 15,23) jorden ender (sml. 5 Mos 33,17. I 1 Sam 2,10 og Sl 2,8 har DO92: *den vide jord*) – dette indebærer, at intet er skjult for ham (sml. Job 28,23-24). Han kontrollerer vinden og vandet, som gør jorden frugtbar og det indebærer, at intet overgår hans evner. Han *samlede vinden* (se 25,14) *i sine hænder* (ordret: *i sine to hænder*). Han *snørede* (se 4,12) *vandet* (se 5,15) *sammen i kappen*.

Note til 30,4 — side 541

Samme argumentation – Det første af hans spørgsmål viser den store kløft mellem mennesket og himlen, hvor vi må formode, at visdommen findes. De næste tre spørgsmål viser, at Gud ejer visdom, fordi han demonstrerer den i skaberværket. I Job 38 stiller HERREN lignende spørgsmål til Job, og svaret er underforstået: ikke du, Job, men Gud (Job 38,5.25.29.36.37.41; 39,5).

Note til 30,4 — side 541

HERREN er svaret – Det ligger på linje med det grundlæggende spørgsmål i Israel (2 Mos 3,13).

Note til 30,4 — side 541

Israel – I NT anses Israel for at være en typologi på Jesus Kristus. En hedning truede hans liv fra fødslen. Han vendte tilbage fra eksil i Egypten (Matt 2,15). Han led i ørkenen og lærte på et bjerg. I modsætning til Israel adlød han fuldstændig sin far (Hebr 5,7-10). Men han er mere end en søn. Han identificerer sig som Menneskesønnen, som kommer i skyerne, som er et symbol på det guddommelige nærvær. Han er Guds inkarnerede søn, der er født ved en jomfrufødsel (Luk 1,26-38) og Johannes fortæller, at han er den evige søn af Gud (Joh 17,1-26). Han taler med en umiddelbar autoritet (sml. Matt 7,28; 9,1-8; 12,8.42; Hebr 3,3-6; Åb 5,1-14) og ved Helligånden vejledte han sine disciple i hele sandheden (Joh 16,12-16).

Note til 30,5 — side 542

Ændringer – For det første udelader Agur Davids indledende ord: *Guds vej er fuldkommen*. Det skyldes formentlig, at David lægger vægt på Guds ords pålidelighed som en del af Guds beskyttelse af ham, hvorimod Agur lægger vægt på Guds ords pålidelighed som åbenbaring. For det andet ændrer Agur *YHWH* til den gudsbetegnelse, som vi ser i 2 Sam 22,32 (= Sl 18,32) og mere end 40x i Jobs Bog: *’ēlôah* (Gud). For det tredje flytter Agur *kol* (*alle/ethvert*) fra andet halvvers (*alle, der søger tilflugt*) til første halvvers (*ethvert ord fra Gud*), fordi Agur skifter betoningen fra en beskyttelse af alle til en total pålidelighed af de guddommelige ord.

Note til 30,6 — side 544

Se Waltke, *Proverbs II*, 478–79, som modificerer opdelingen hos Meinhold, *Die Sprüche*, 499.

Note til 30,7 — side 544

Dø inden for kort tid – Kombinationen af *før* og *dø* findes i fire andre tekster. I Sl 39,14; Job 10,21 og 1 Mos 45,28 forventer den, der taler, at døden kommer snart. I Jer 38,10 befaler kongen Ebed-Melek at trække Jeremias op af cisternen, før han dør.

Note til 30,8 — side 544

Rigdom og fattigdom – *Hold* (sml. 4,24; 5,8) *løgn* (*løgn, bedrag, forgæves*; findes kun her i Ordsprogenes Bog) og *løgneord* (se 14,5; 19,22; 23,3 [DO92: *bedragerisk*]) *borte fra mig* og *giv mig hverken* (ordret: *giv mig ikke*) *armod eller rigdom* (se 10,15 og ekskursen *Rigdom og fattigdom i Ordsprogenes Bog*, s. 213).

Note til 30,8 — side 544

At spise – Verbet *tārap* betyder i qal: sønderrive (se 1 Mos 37,33; Mika 5,7). I hif'il bruges det (kun dette sted) i en afsvækket betydning: *lade nyde* (brød), svarende til substantivet *terep*, der betyder *bytte* og i Ordsp 31,15 bruges i en afsvækket betydning: *føde*.

Note til 30,8 — side 545

Daglige behov – Ved at placere den anden bøn på den betonedede placering som nummer to (sml. 6,16-17) og ved at formulere den både i negativ og i positiv form (v. 8 α , β) sammen med en begrundelse (v. 9), understreger Agur bønnen om beskedenhed.

Note til 30,8 — side 545

Gyldne middelvej – Bønnen om, at Gud ikke vil give ham rigdom, står i en spænding til løftet om, at rigdom er frugt af visdommen (3,16; 8,18; 22,4) og de vises krone (14,24). Men det, der kan se ud som et paradoks, er ikke en modsætning. Bønnen om ikke at få rigdom, skyldes ønsket om ikke at blive uafhængig af Gud (v. 9). Gud kan godt give en vis person rigdom, som kan blive brugt til samfundets bedste (se 11,28 – sml. Fil 4,11-12).

Note til 30,9 — side 545

Krænker – Roden *tpś* betyder grundlæggende *at gribe, at tage fat i*. Når det bruges med præpositionen *bě*, peger det på en vis hårdhed i handlingen. Verbet er almindeligt i forbindelse med krig. Det bruges om dem, de blev taget levende som fanger i et slag (Jos 8,23).

Note til 30,9 — side 546

Strukturerede udsagn – I tre af de numeriske ordsprog er der grupper, hvor der er en firedobbelt gentagelse af det første ord: hvert vers i v. 11-14 begynder med *folk* (DO92: *der er folk*), i v. 19 er der fire linjer, der hver begynder med ordet *vej* og i den anden gruppe er der fire linjer i det andet udsagn, der i den hebraiske

begynder med ordet *taḥat* (*under, i stedet for*), der ikke er oversat i DO92 (DO31 har oversat *under* i v. 21a).

Note til 30,10 — side 547

Bagtal ikke – Verbet *lšn* findes kun i denne hiʿil-form og i et participium i poʿel. Det er dannet ud fra ordet *lāšôn* (*tunge*) og må her betyde *bagtale* (se *HAL*, 510).

Note til 30,11 — side 549

Dødsstraf – Waltke, *Proverbs II*, 485 nævner, at den græske lovgiver Solon (630 f.Kr.-560 f.Kr.) blev spurgt om, hvorfor han ikke have lavet en lov om faderdrab eller moderdrab. Han svarede: jeg kan ikke forestille mig noget så grusomt.

Note til 30,12 — side 549

Etisk ren – Et billede på at have en etisk renhed, som kan gøre, at man er behagelig for Gud; se 15,26; 20,9.

Note til 30,12 — side 549

Andet halvvers – De antitetiske paralleller i v. 12 modstiller *rene i deres egne øjne* (se 3,7) og dem, der *ikke er vasket rene* (*blive vasket, spulet med vand*) for deres snavs. Ordet bruges i Es 4,4 om *urenhed*, i Es 28,8 om ækelt *opkast* og i parallelstederne Es 36,12 = 2 Kong 18,27 som qere om *afføring*.

Note til 30,16 — side 551

Lukkede moderliv – Betydningen af ʿo^šer, som ellers kun findes i Sl 107,39 i betydningen *tryk, undertrykkelse* og i Es 53,8, hvor det i DO92 oversættes *fængsel*, kan udledes af verbet ʿā^šar, der betyder *holde fast, holde tilbage, lukke*.

Note til 30,17 — side 553

Lydighed – Ordet *līqqēhat* findes kun her og i 1 Mos 49,10 (DO92: *ham skal folkene adlyde*). LXX har *gēras mētros* (*moderens høje alder*). McKane, *Proverbs*, 657 og Waltke, *Proverbs II*, 459n49 følger en lille tekstændring og antagelsen af en rod *lhq*, der betyder: *at blive gammel*, men det afvises af Meinhold, *Die Sprüche*, 508, som fastholder MT.

Note til 30,17 — side 553

Sin mor – Om far og mor som paralleller – se 1,8; 10,1; 30,11. Bemærk også 23,22, hvor der opfordres til ikke at ringeagte moderen, når hun bliver gammel.

Note til 30,17 — side 553

Ørne og gribbe – Ørnene holder sig mere ene end gribbe, som ofte ses som en flok, der spiser et ådsel.

Note til 30,17 — side 553

Fjerner – Verbet *nāqar* bruges om at grave øjnene ud og dermed gøre mennesker blinde som en alvorlig invalidering og straf af levende personer (4 Mos 16,14; Dom 16,21; 1 Sam 11,2).

Note til 30,19 — side 555

Giftige – Se *NIDOTTE* 3, 85.

Note til 30,19 — side 555

Et skib – Umiddelbart ser det ud til, at skibet falder uden for, da det er et menneskeskabt element sammen med tre levende væsener. Men det er netop det, at skibet, er et produkt af den menneskelige skaberevne, der gør at de gamle undrede sig og brugte det som et passende billede på Guds store magt. Se Tova Forti, “Of Ships and Seas, and Fish and Beasts: Viewing the Concept of Universal Providence in the Book of Jonah Through the Prism of Psalms”, *Journal for the Study of the Old Testament* 35.3 (2011): 364–365.

Note til 30,19 — side 555

Unge mand – Med ordet *geber* står mandens forplantningsevne i forgrunden (sml. v. 1 og v. 23). Se også 6,34 og se s. 58.

Note til 30,20 — side 556

Se Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 507–08, Scott, *Proverbs*, 181, Meinhold, *Die Sprüche*, 509, Waltke, *Proverbs II*, 493 og Van Leeuwen, “Proverbs 30:21–23”, 599–610. Andre mener, at der er tale om en humoristisk kommentar til sociale forhold. Se Toy, *Proverbs*, 532 og McKane, *Proverbs*, 659.

Note til 30,20 — side 556

Nøgleordene af roden *gbr* (*geber* [*mand*] i v. 19bβ og *gēbīrā* [*frue*] i v. 23b) og *mlk* (*yimlōk* [*bliver konge*] i v. 22 og *melek* [*konge*] i v. 27a og v. 28b) knytter det andet talordsprog sammen med det første og det tredje talordsprog.

Note til 30,21 — side 556

Fire opkomlinge – Begge halvvers indledes med *taḥat* (*under* – se DO31 til v. 21a). Det giver en sammenhæng med de følgende to vers, der begge indledes med samme ord, der ikke oversættes i DO92 og DO31.

Note til 30,22 — side 557

En træl – Ordet dækker mange forskellige ting: *tjener*, *træl*, *slave*, *undersåt*, *embedsmand*. Her kan det være naturligt at opfatte ordet som en embedsmand, der gør oprør og bliver konge (sml. 14,35 – se Waltke, *Proverbs II*, 460n59).

Note til 30,23 — side 557

Være i nærheden af – Se Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 508 og Waltke, *Proverbs II*, 494.

Note til 30,23 — side 557

Tilsidesat hustru – Hvis man vælger løsningen med en tilsidesat hustru, giver det god mening at ændre vokaliseringen fra *tibbā'el* (*bliver gift*) til *tib'al* (*hersker over*). Se Van Leeuwen, "Proverbs 30:21–23", 608.

Note til 30,23 — side 557

En fraskilt – Se Meinhold, *Die Sprüche*, 510.

Note til 30,23 — side 558

Trælkvinde – En *siphâ* havde en lavere status end en *'āmâ*. I Ruth 2,13 beskriver hun sig som en *siphâ*, mens hun i 3,9, hvor hun har udsigt til at blive gift, omtaler sig som en *'āmâ* (DO92 oversætter begge ord med *trælkvinde*).

Note til 30,24 — side 559

Små på jorden – Steder som 2 Mos 18,22; 1 Sam 15,17; Es 60,22; Am 7,2 viser, at ordet *qātôn*, som normalt betyder *lille* også kan betyde *svag* eller *ubetydelig*, og ikke kun *lille* af størrelse.

Note til 30,25 — side 559

Høstmyrer – Meinhold, *Die Sprüche*, 511 taler om tre forskellige høstmyrer, hvis latinske navne er: messor semirufus, messor barbarus og messor structus. De findes overalt i Israel.

Note til 30,26 — side 559

Svaghed – De er *et folk uden magt*. Ordet *'āšûm* betyder først og fremmest stærk, mægtig, men kan have betydningen talrig - se 7,26.

Note til 30,27 — side 560

Græshopper – *'arbēh* er den voksne græshoppe og bruges også som en artsbetegnelse.

Note til 30,27 — side 560

Drager samlet ud – Verbet bruges kun er i qal, men findes i pi'el i Dom 5,11 om *dem, der fordeler* vand ved vandingsstederne og i pu'al perfektum i Job 21,21 og tiden, som er skåret af, afsluttet. ges kun er i qal, men findes i pi'el i Dom 5,11 om *dem, der fordeler* vand ved vandingsstederne og i pu'al perfektum i Job 21,21 og tiden, som er skåret af, afsluttet.

Note til 30,28 — side 560

Firben – Waltke, *Proverbs II*, 498 nævner dog, at de forenede bibelselskabers oversættelseskomite og andre foretrækker: *edderkop*.

Note til 30,28 — side 560

Med hænderne – Ordret: *med to hænder* (dualis).

Note til 30,29 — side 561

Statelig – I begge halvvers bruges participiet *mêtibê* i hifil af verbet *yṭb*. Det betyder *gøre noget godt*, sml. 15,2.

Note til 30,30 — side 561

Løve – Dette ord, *layiš*, bruges måske på grund af den lydlig lighed med *tayiš*, som bruges i v. 31.

Note til 30,32 — side 562

Vil spille en tåbe – Der bruges et verbum, som svarer til ordet *tåbe*, der bruges i v. 22.

Note til 31,1 — side 567

Se det aramaiske ord *bar* (*søn*) i v. 2, *mēlakîn* (*konger*) i v3, *ʿēw* (*spørge efter, forlange*) i v. 4, *limmahôt* (*ødelægge*) i v. 4, det arabaiske ord *mah* i v. 2 og sandsynligvis det ugaritiske *drkt* (*magt, styrke*) i v. 3.

Note til 31,2 — side 567

Låneord – Betydningen af det tre gange gentagne *mah* er usikker. Umiddelbart er det et hebraisk spørgeord: *hvad*. DO31 følger som så mange andre gange LXX, der har en omskrivende oversættelse: *Hvad vil du bevare, min søn? Hvad? Guds ord. Min førstefødte søn, jeg taler til dig: hvad? Mit moderlivs søn: hvad? Mine løfters søn*. Spørgeordet peger på et negativt svar. DO92 og BHD har valgt at opfatte *mah* som en arabisk parallel, der betyder *lyt*, og det giver en god parallel til de øvrige indledninger til ordsprogssamlinger.

Note til 31,3 — side 567

Forplantningskraft – Sml. Joel 2,22, hvor ordet *ḥayil* oversættes: *alt hvad de kan* (DO31) og *rig høst* (DO92) og dermed betegner deres frugtbarhed (se Meinhold, *Die Sprüche*, 517).

Note til 31,3 — side 567

Ødelægge – Der kan enten være tale om, at det svarer til *lēmōhôt* (præpositionen *lē* + hifil participium femininum pluralis – se Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 521 af verbet *māhâ* [*ødelægge*]) eller en forkortet form af et aramaisk *peʿal* participium af det samme verbum (se Waltke, *Proverbs II*, 504n19).

Note til 31,4 — side 567

Bliver fuld – På samme måde betyder befalingen om at give øl og vin til de modløse i v. 6, at de drikker for at glemme deres smerter (v. 7).

Note til 31,4 — side 568

Afhængighed – *Bør ikke forlange* er sprogligt usikker. Ketiv læser 'ô, som betyder *eller*, men syntaksen er unaturlig. Qere læser 'êy, som betyder *hvor*. Man må så underforstå et verbum: *fyrster spørger: hvor er øllet?* Der er mange forskellige forslag, men det bedste er nok det, som Waltke, *Proverbs II*, 504n24 holder sig til. Han mener, at der muligvis er tale om en forkortet form af en pi'el konsekutiv infinitiv af 'awweh (sml. GK, §75k,bb). Betydningen er: *at ønske*.

Note til 31,4 — side 568

Betoning af advarslen – Den bliver også betonet, ved at den negative partikel, som er knyttet sammen med infinitiven *at drikke*, bliver gentaget i den hebraiske tekst.

Note til 31,6 — side 568

Er langt ude – Se Meinhold, *Die Sprüche*, 518–19. Han henviser til SI 104,15, der taler om, at vin giver mennesker glæde. I et egyptisk visdomsskrift Papyrus Insinger 32,12 siges det, at Gud har skabt vinen, for at lette tristhed. Det er endnu mere nødvendigt, når det gælder dem, der er på vej mod undergangen og er fortvivlede (sml. 1 Sam 1,10.14; Job 3,20; Ruth 1,20-21) og i det øjeblik, hvor de ikke mere kan hjælpes. Han henviser også til, at der i den babyloniske talmud (Sanhedrin 43a) står, at man skal give de dødsdømte vin med myrra, for at døve deres samvittighed og svække dødens kvaler (sml. Mark 15,23).

Note til 31,9 — side 568

Befalinger – De to sæt befalinger er bundet sammen af deres fælles tema og af nøgleordene *dîn* (*retten/sag/skaf ret*) og 'ônî/'ānî (*hjælpeløse*), som bruges i v. 5b, v. 8a og v. 9b.

Note til 31,9 — side 569

Lukket til – Adjektivet 'illēm (*stum*) kommer af verbet 'lm, som findes otte gange i nif'al. Det betyder grundlæggende: den, der har sine læber tæt lukket til (se NIDOTTE 1, 412).

Note til 31,12 — side 572

Dette vers – Dette vers fungerer som et bindeled mellem introduktionen (v. 10-12) og hoveddelen (v. 13-27). Generaliseringerne i v. 10-12 forbereder læseren på de udspecificeringer, der kommer i v. 13-27.

Note til 31,14 — side 574

Skibe – Handelsmanden (sōḥēr) er et participium: *den handlende. Skib (’ōniyyā)* – se 30,19.

Note til 31,15 — side 574

Søger bytte – Der er en parallel mellem *sine piger* og *deres tilmålte del*, som peger på, at det er hendes tjenestepiger og hendes eget hus, det gælder. Se DO31, Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 530, Meinhold, *Die Sprüche*, 520, Waltke, *Proverbs II*, 525 og sml. 30,8. DO92 vælger at følge Scott, *Proverbs*, 185 og McKane, *Proverbs*, 668, som opfatter *ḥoq* som en *ordre*. B2020 oversætter *pligter* og BHD har *opgaver*.

Note til 31,16 — side 575

Køber den – Ordret: og tager den. Delitzsch, Das Salomonische Spruchbuch, 531 noterer, at *tage (lāqah)* og *give (nātan)* er almindelige udtryk for at *købe* og at *sælge* (sml. v. 24).

Note til 31,17 — side 575

Fuldføre den – Hun gør (8,28; 24,5) sine arme stærke (BDB, 283–84 definerer zērôā’, som armen fra skulderen og ned). LXX tilføjer til arbejdet. Waltke, Proverbs II, 511n79 mener, at det kan have været den oprindelige tekst, hvor ordet la’ābōdā er faldet ud på grund af haplografi. DO31, DO92 og Meinhold, Die Sprüche, 520 holder sig til MT.

Note til 31,19 — side 577

Initiativ og energi – Se Delitzsch, *Das Salomonische Spruchbuch*, 531, som henviser til Job 28,9, og sml. Wolters, “Proverbs XXXI 10–31”, 453, som siger, at udtrykket *række sin hånd ud mod* altid betyder noget aggressivt – bortset fra dette ene sted.

Note til 31,19 — side 577

BDB, 965 angiver, at le [en ting] i møde (šāḥaq + lē) i v. 25a svarer til det negative ikke have frygt for.

Note til 31,24 — side 579

Linnedkjortler – If. *KBL*, 650 er ordet i slægt med det akkadiske *saddinnu* (se *CAD*, bind 15, S, 17). Waltke, *Proverbs II*, 531 mener, at det sandsynligvis er et egyptisk låneord.

Note til 31,27 — side 580

Overvåger – Wolters, “Proverbs XXXI 10–31,” 451 argumenterer for, at der er et ordspil mellem det hebraiske *šôpîyâ* og det græske *sōphia (visdom)*.

Note til 31,29 — side 582

Overgår – Udtrykket *‘ālā ‘al* bruges ofte i sammenhæng med krig i betydningen drage op mod (se 1 Kong 20,22). Faktisk bruges betydningen *overgå* kun dette sted (*BDB*, 749 og *KBL*, 705).

Skriftstedsregister

- 1 Mos 1-2 52
 1 Mos 1,1 47, 185n323, 716
 1 Mos 1,1-3 182
 1 Mos 1,2 182, 648
 1 Mos 1,9 184
 1 Mos 1,9-10 112n198, 541
 1 Mos 1,11-12 502n720
 1 Mos 1,14-15 297
 1 Mos 1,16 716
 1 Mos 1,20-30 56
 1 Mos 1,26 316
 1 Mos 1,29 263
 1 Mos 1,31 189
 1 Mos 2,7 56
 1 Mos 2,9 110
 1 Mos 2,17 72
 1 Mos 2,18 339, 382
 1 Mos 2,21 348
 1 Mos 2,22 650
 1 Mos 3,1 62n105
 1 Mos 3,4 163
 1 Mos 3,4-8 117
 1 Mos 3,5-6 117
 1 Mos 3,7 235
 1 Mos 3,8 496
 1 Mos 3,9-10 504
 1 Mos 3,16 629
 1 Mos 3,14 555
 1 Mos 3,19 185
 1 Mos 3,22 110
 1 Mos 3,24 402
 1 Mos 4,1 179
 1 Mos 4,5 391
 1 Mos 4,6 477
 1 Mos 4,8 523
 1 Mos 4,10-13 261
 1 Mos 4,12 131n225
 1 Mos 4,13-14 218
 1 Mos 4,14 402
 1 Mos 4,15 154
 1 Mos 4,23-26 459
 1 Mos 4,23 376
 1 Mos 5,24 683
 1 Mos 6,4 100
 1 Mos 6,5 146, 363
 1 Mos 7,17 633
 1 Mos 7,23 527
 1 Mos 8,7 553
 1 Mos 8,11 235
 1 Mos 8,21 263, 363–64, 406
 1 Mos 8,22 402
 1 Mos 9,6 316
 1 Mos 9,27 719
 1 Mos 10,4-5 704
 1 Mos 10,9 672
 1 Mos 12,8 51, 270n441
 1 Mos 12,11 232
 1 Mos 12,15 240
 1 Mos 12,20 768
 1 Mos 13,2 664
 1 Mos 13,5 270n441
 1 Mos 13,7-9 747
 1 Mos 13,9 312, 702
 1 Mos 13,11 312, 702
 1 Mos 13,14 312
 1 Mos 14,8 691
 1 Mos 14,14 149, 399n565
 1 Mos 14,18 385n548
 1 Mos 14,19 179–80
 1 Mos 14,22 179
 1 Mos 14,24 315n477
 1 Mos 15,1 94
 1 Mos 15,2 315
 1 Mos 15,3 257
 1 Mos 15,6 271
 1 Mos 15,8 558n779
 1 Mos 15,12 359n524
 1 Mos 15,15 314n475
 1 Mos 16,2 100, 749
 1 Mos 16,3 98n171

- 1 Mos 16,6 706
 1 Mos 18,1 270n441
 1 Mos 18,4 48n61
 1 Mos 18,6-8 575
 1 Mos 18,7 196, 684
 1 Mos 18,8 503
 1 Mos 18,11-12 313
 1 Mos 18,12 382, 668
 1 Mos 18,17 118n208
 1 Mos 18,19 63
 1 Mos 18,20 725
 1 Mos 19,1 579
 1 Mos 19,3 687
 1 Mos 19,13 768
 1 Mos 19,17-22 231n394
 1 Mos 19,21 155n271, 239
 1 Mos 19,25 239
 1 Mos 19,27 754
 1 Mos 19,28 527
 1 Mos 19,29 239
 1 Mos 20,6 153
 1 Mos 20,8 754
 1 Mos 20,10-11 53
 1 Mos 20,17 617
 1 Mos 21,3-6 257
 1 Mos 21,14 642
 1 Mos 21,19 366, 716
 1 Mos 21,28 450n630
 1 Mos 21,30 450n630
 1 Mos 22,2 121n212
 1 Mos 22,3 754
 1 Mos 22,6 550
 1 Mos 22,9 433, 691
 1 Mos 22,10 550
 1 Mos 22,12 78, 121n212
 1 Mos 22,16 121n212
 1 Mos 22,17 119
 1 Mos 23,2 656
 1 Mos 24,3-4 348n510
 1 Mos 24,11 755
 1 Mos 24,18-20 575
 1 Mos 24,21 662
 1 Mos 24,22 664
 1 Mos 24,33 662
 1 Mos 24,35 235
 1 Mos 24,43 555n776
 1 Mos 25,6 295n461
 1 Mos 25,8 314n475
 1 Mos 25,13-14 537
 1 Mos 25,26 149
 1 Mos 25,27-28 672
 1 Mos 26,12-33 303, 476n665
 1 Mos 26,17 329n490
 1 Mos 26,26 248n411, 708
 1 Mos 26,28 532n746
 1 Mos 26,30 687
 1 Mos 27,3 672
 1 Mos 27,4 736
 1 Mos 27,7 209, 736
 1 Mos 27,9 501n717, 736
 1 Mos 27,11 614
 1 Mos 27,14 736
 1 Mos 27,16 614
 1 Mos 27,17 736
 1 Mos 27,25 385n548
 1 Mos 27,26-27 745
 1 Mos 27,28 101, 358n522
 1 Mos 27,31 736
 1 Mos 27,33 770
 1 Mos 27,34 269
 1 Mos 28,1-5 433
 1 Mos 28,11 619
 1 Mos 28,30 578n801
 1 Mos 29,1-10 488n690
 1 Mos 29,3-10 300
 1 Mos 29,9-10 575
 1 Mos 29,11 745
 1 Mos 29,17 232
 1 Mos 29,18 450n630
 1 Mos 29,25 752
 1 Mos 29,30-31 608
 1 Mos 29,31 557
 1 Mos 29,32 163
 1 Mos 29,34 163
 1 Mos 30,1 551
 1 Mos 30,13 581

- 1 Mos 30,15 163
 1 Mos 30,25 768
 1 Mos 30,31 501n717
 1 Mos 30,35 561
 1 Mos 31,9 262
 1 Mos 31,10 756
 1 Mos 31,12 756
 1 Mos 31,15 99n173
 1 Mos 31,16 262
 1 Mos 31,19 501n717
 1 Mos 31,25 270n441
 1 Mos 31,32 149, 744
 1 Mos 31,35 374n538
 1 Mos 31,36 505n722
 1 Mos 31,37 747
 1 Mos 31,38-42 501
 1 Mos 31,45 226n387
 1 Mos 31,49 282
 1 Mos 32,15 561
 1 Mos 32,21 155n271
 1 Mos 33,4 745
 1 Mos 34,7 453n632
 1 Mos 34,12 295n461
 1 Mos 34,30 229
 1 Mos 35,18-20 83
 1 Mos 37,2 216, 399n566
 1 Mos 37,14 662
 1 Mos 37,32 744
 1 Mos 37,33 772
 1 Mos 38,6 348n510, 752
 1 Mos 38,11 294n459
 1 Mos 38,14 717
 1 Mos 38,14-15 160
 1 Mos 38,15 155, 639
 1 Mos 38,17-18 141
 1 Mos 38,18 157n274
 1 Mos 38,19 639
 1 Mos 38,21 639
 1 Mos 38,28 578n801
 1 Mos 39,1-23 160
 1 Mos 39,4 697
 1 Mos 39,6 232
 1 Mos 39,6-20 164
 1 Mos 39,7-18 99n172
 1 Mos 39,8-9 130
 1 Mos 39,9 266
 1 Mos 39,17-19 453n632
 1 Mos 39,23 706
 1 Mos 40,20 281, 687
 1 Mos 41,2 232
 1 Mos 41,12 399n566
 1 Mos 41,18 232
 1 Mos 41,40 457n635, 730, 745
 1 Mos 41,41 557
 1 Mos 41,42 579
 1 Mos 41,46 399n566
 1 Mos 41,57 666
 1 Mos 42,4 768
 1 Mos 42,6 666
 1 Mos 42,7 364n528
 1 Mos 42,22 606
 1 Mos 43,7 730
 1 Mos 43,8 768
 1 Mos 43,32 118
 1 Mos 44,12 374n538
 1 Mos 44,15 300
 1 Mos 45,2 86n143
 1 Mos 45,20 717
 1 Mos 45,28 772
 1 Mos 46,34 118
 1 Mos 47,6 571n799, 667
 1 Mos 47,9 537n751
 1 Mos 47,31 751
 1 Mos 48,1 675
 1 Mos 48,9-14 433
 1 Mos 48,10 745
 1 Mos 48,14 109
 1 Mos 49,3 105, 178n307, 225n385
 1 Mos 49,4 640
 1 Mos 49,5 717
 1 Mos 49,6 650
 1 Mos 49,9-10 561
 1 Mos 49,9 346n508
 1 Mos 49,12 740
 1 Mos 49,15 612
 1 Mos 49,26 209

- 1 Mos 49,27 308, 315n477
 1 Mos 50,1 745
 1 Mos 50,17 606
 1 Mos 50,20 246, 303n467
 2 Mos 1,17 54
 2 Mos 1,22 663
 2 Mos 2,3 612
 2 Mos 2,6 399n566
 2 Mos 2,8 555n776
 2 Mos 2,11 149
 2 Mos 2,16 575, 713
 2 Mos 2,16-22 98n171
 2 Mos 2,19 713
 2 Mos 2,22 98
 2 Mos 2,23 764
 2 Mos 3,1-6 53
 2 Mos 3,2 539n759
 2 Mos 3,8 503, 723
 2 Mos 3,13 771
 2 Mos 3,14 189n342
 2 Mos 3,15 51
 2 Mos 3,22 664
 2 Mos 4,1-3 271
 2 Mos 4,6 469
 2 Mos 4,14 220n381
 2 Mos 4,22 541
 2 Mos 4,27 321, 745
 2 Mos 5,2 676
 2 Mos 6,6 357
 2 Mos 6,2-8 51
 2 Mos 7,3 760
 2 Mos 7,5 609
 2 Mos 7,18 751
 2 Mos 7,28 751
 2 Mos 8,16 420
 2 Mos 9,2 124
 2 Mos 9,13 420
 2 Mos 9,16 301
 2 Mos 9,22 502n720
 2 Mos 9,29-35 520
 2 Mos 10,2 715
 2 Mos 10,7 243n407
 2 Mos 10,14 560
 2 Mos 10,22 126
 2 Mos 10,27-28 520
 2 Mos 11,1 154
 2 Mos 11,2 664
 2 Mos 11,9 615
 2 Mos 12,11 575
 2 Mos 12,36 262
 2 Mos 12,46 470
 2 Mos 12,49 98
 2 Mos 13,9 616
 2 Mos 13,16 616
 2 Mos 14,5 57
 2 Mos 14,13 720
 2 Mos 14,14 662
 2 Mos 14,16 609
 2 Mos 14,21 609
 2 Mos 14,24 687
 2 Mos 14,25 721
 2 Mos 14,28 663, 676
 2 Mos 14,30 527
 2 Mos 14,31 53, 271
 2 Mos 15,1 633
 2 Mos 15,7 633
 2 Mos 15,9 308
 2 Mos 15,12 609
 2 Mos 15,13 150, 620
 2 Mos 15,16 179, 359n524
 2 Mos 15,18 526n739
 2 Mos 15,21 633
 2 Mos 15,22-25 475
 2 Mos 15,26 617
 2 Mos 16,4-8 448
 2 Mos 16,16 270n441
 2 Mos 16,36 363n527
 2 Mos 18,7 745
 2 Mos 18,8 96
 2 Mos 18,21 571n799, 667
 2 Mos 18,22 630
 2 Mos 18,26 678
 2 Mos 20,5-6 361
 2 Mos 20,8 668
 2 Mos 20,10 450n630
 2 Mos 20,11 465, 716, 725

- 2 Mos 20,12 30n17, 103, 207, 263, 549
 2 Mos 20,14-15 154n268
 2 Mos 20,14 154
 2 Mos 20,16 267, 471n653
 2 Mos 20,17 149, 151
 2 Mos 20,22-23,33 154n270
 2 Mos 21,1-6 547
 2 Mos 21,2-6 400
 2 Mos 21,10 154
 2 Mos 21,12-17 709
 2 Mos 21,12 246n409
 2 Mos 21,16 241n404
 2 Mos 21,17 549
 2 Mos 21,20 212
 2 Mos 21,22 702
 2 Mos 21,23-25 460
 2 Mos 21,25 376
 2 Mos 21,29-30 386
 2 Mos 21,30 156, 674
 2 Mos 21,32 241
 2 Mos 22,1 154n269
 2 Mos 22,2b 154
 2 Mos 22,8 655
 2 Mos 22,15-16 154
 2 Mos 22,23 453n632
 2 Mos 22,24 400, 508
 2 Mos 22,25 717
 2 Mos 22,26 141
 2 Mos 22,30 483
 2 Mos 23,1-9 415
 2 Mos 23,2 326
 2 Mos 23,3-8 330
 2 Mos 23,5 116, 736
 2 Mos 23,6 326
 2 Mos 23,7 81n131
 2 Mos 23,8 156, 295, 318n479, 319, 330,
 384, 673
 2 Mos 23,10-11 262
 2 Mos 23,12 725
 2 Mos 23,15 450n630
 2 Mos 23,29-30 402
 2 Mos 24,1 541
 2 Mos 24,9-12 541
 2 Mos 25,6 385n549
 2 Mos 25,18 664
 2 Mos 25,37 450n630
 2 Mos 26,30 758
 2 Mos 27,2 637
 2 Mos 27,3 153
 2 Mos 27,20 385n549, 627, 691, 715
 2 Mos 28,2 717
 2 Mos 28,6 664
 2 Mos 28,15 664
 2 Mos 28,17-19 109n189
 2 Mos 28,30 304n468, 696
 2 Mos 29,2 627
 2 Mos 29,6 501
 2 Mos 29,23 631
 2 Mos 29,30 450n630
 2 Mos 29,33 98
 2 Mos 29,40 358n522
 2 Mos 30,1-10 493n700
 2 Mos 30,3 381n542
 2 Mos 30,7 685
 2 Mos 30,13 363
 2 Mos 30,23-38 641
 2 Mos 30,34-35 493n700
 2 Mos 30,34 691
 2 Mos 31,3 113, 196, 608
 2 Mos 32,1-6 161
 2 Mos 32,9 520
 2 Mos 32,11 708
 2 Mos 32,18 582n806
 2 Mos 32,20 686
 2 Mos 32,27 611
 2 Mos 32,32 636
 2 Mos 32,34 150
 2 Mos 33,10 270n441
 2 Mos 33,15 296
 2 Mos 33,19 512
 2 Mos 34,6-7 302n465
 2 Mos 34,6 64, 275, 516, 682
 2 Mos 34,10 305
 2 Mos 34,27 730
 2 Mos 35,31 113, 196
 2 Mos 39,3 664

- 2 Mos 39,10-13 109n189
 3 Mos 1,2 241
 3 Mos 2,16 385n549
 3 Mos 3,4 115n205
 3 Mos 3,10 115n205
 3 Mos 3,11 631
 3 Mos 3,15 115n205
 3 Mos 4,2 56
 3 Mos 4,3 269n439
 3 Mos 4,9 115n205
 3 Mos 4,13 269n439
 3 Mos 4,22 269n439
 3 Mos 5,1 391, 531, 532n746
 3 Mos 5,2 269n439
 3 Mos 5,4 269n439, 670
 3 Mos 5,15-26 269n439
 3 Mos 5,23 269n439
 3 Mos 6,21 753
 3 Mos 7,1-10 269n439
 3 Mos 7,4 115n205
 3 Mos 7,11-21 639
 3 Mos 7,16-18 161
 3 Mos 7,19-20 294
 3 Mos 8,8 696
 3 Mos 8,10 385n549
 3 Mos 8,26 385n549, 627
 3 Mos 9,23 209
 3 Mos 10,1 98, 153
 3 Mos 10,9 358n522
 3 Mos 10,14 764
 3 Mos 11,7 231
 3 Mos 11,13-15 553
 3 Mos 11,33 753
 3 Mos 13 703
 3 Mos 13,2 154
 3 Mos 13,18 617
 3 Mos 13,23 696
 3 Mos 13,28 696
 3 Mos 13,36 721
 3 Mos 14,5 753
 3 Mos 14,41-43 750
 3 Mos 14,50 753
 3 Mos 15,12 753
 3 Mos 16,2 630
 3 Mos 16,8 696
 3 Mos 17,13 672
 3 Mos 17,14 762
 3 Mos 18,25-28 424
 3 Mos 19,3 30n17, 549
 3 Mos 19,15 63, 155n271, 330
 3 Mos 19,16 227
 3 Mos 19,17 212, 489
 3 Mos 19,17-18 473, 492
 3 Mos 19,18 227, 275, 460
 3 Mos 19,29 100, 155
 3 Mos 19,32 314n475
 3 Mos 19,35-36 304, 363, 660
 3 Mos 19,36 364, 692
 3 Mos 20,4 763
 3 Mos 20,9 369–70
 3 Mos 20,10 100, 135
 3 Mos 20,17 747
 3 Mos 20,22 424
 3 Mos 21,7 155
 3 Mos 21,11 57
 3 Mos 22,13 294n459
 3 Mos 24,2 691, 715
 3 Mos 24,7 691
 3 Mos 24,16 666
 3 Mos 24,19-20 460
 3 Mos 25,1-7 262
 3 Mos 25,19 448
 3 Mos 25,23-28 503
 3 Mos 25,35-38 508
 3 Mos 25,35-37 400
 3 Mos 25,36-37 508–9
 3 Mos 26,1 705
 3 Mos 26,3-5 448
 3 Mos 26,6 353
 3 Mos 26,14-39 118, 518n733
 3 Mos 26,16 504
 3 Mos 26,28 154
 3 Mos 26,29 518n733
 3 Mos 26,33 362
 3 Mos 26,34-35 262
 3 Mos 26,36 666

- 3 Mos 26,37 504
 3 Mos 26,43 262
 3 Mos 27,10 372
 3 Mos 27,33 372, 721
 3 Mos 35,36 508
 3 Mos 35,37 508
 4 Mos 1,3 605
 4 Mos 1,18 605
 4 Mos 3,24 565n788
 4 Mos 4,3 605
 4 Mos 5,9 764
 4 Mos 5,12 624
 4 Mos 5,14-30 155
 4 Mos 5,17 753
 4 Mos 5,19-20 624
 4 Mos 5,23 636
 4 Mos 5,29 624
 4 Mos 6,3 358n522
 4 Mos 6,25 693
 4 Mos 7,17-88 756
 4 Mos 9,12 470
 4 Mos 9,13 736
 4 Mos 10,10 220n381
 4 Mos 10,33 672
 4 Mos 11,23 659
 4 Mos 11,29 430n607
 4 Mos 12,1-8 42
 4 Mos 12,9-12 617
 4 Mos 12,10 469
 4 Mos 13,32 216
 4 Mos 14,11 271
 4 Mos 14,18 64, 682, 762
 4 Mos 15,3 501n717
 4 Mos 15,19-21 764
 4 Mos 15,20 106
 4 Mos 15,39 672
 4 Mos 16,14 774
 4 Mos 16,48 749
 4 Mos 18,6 295n461
 4 Mos 18,8 764
 4 Mos 18,12-13 105
 4 Mos 18,17 372
 4 Mos 18,24 764
 4 Mos 20,7-11 475
 4 Mos 20,17 281n446, 352
 4 Mos 21,4 659
 4 Mos 21,29 437n617
 4 Mos 21,32 140
 4 Mos 22,5 197
 4 Mos 22,18 649
 4 Mos 22,29 715
 4 Mos 22,32 393
 4 Mos 23,7 51, 405n575
 4 Mos 23,8 405n575
 4 Mos 23,10 676
 4 Mos 23,18 51
 4 Mos 23,19 55
 4 Mos 23,21 770
 4 Mos 24,3 51
 4 Mos 24,3-4 538n757
 4 Mos 24,7 136
 4 Mos 24,10 492
 4 Mos 24,15 51
 4 Mos 24,15-16 538n757
 4 Mos 24,20 51
 4 Mos 24,21 51, 258n424
 4 Mos 24,23 51
 4 Mos 25,1-2 161
 4 Mos 25,5 611
 4 Mos 25,11 430n607
 4 Mos 30,7 670
 4 Mos 31,11 83
 4 Mos 32,10 453n632
 4 Mos 32,13 131n225
 4 Mos 32,27-30 661
 4 Mos 32,39 140
 4 Mos 33,52 705
 4 Mos 33,55 398n564
 4 Mos 35,19 261
 4 Mos 35,31-32 674
 5 Mos 1,16 63
 5 Mos 1,17 532, 744
 5 Mos 1,27 696, 752
 5 Mos 1,33 672
 5 Mos 1,38 677
 5 Mos 2,10-11 100n177

- 5 Mos 2,11 640
 5 Mos 2,26-37 234
 5 Mos 2,30 760
 5 Mos 3,11 100n177, 640
 5 Mos 3,24 305
 5 Mos 4,2 542
 5 Mos 4,19-20 52
 5 Mos 4,20 316, 644
 5 Mos 4,29-31 52
 5 Mos 4,29 533n747
 5 Mos 4,31 52
 5 Mos 4,32 52
 5 Mos 4,37 611
 5 Mos 5,16 30n17, 207, 549
 5 Mos 5,17 471n653
 5 Mos 5,18 154
 5 Mos 5,21 149, 151
 5 Mos 5,23-31 94
 5 Mos 5,32 129
 5 Mos 6,5 122
 5 Mos 6,6-9 149
 5 Mos 6,7 635
 5 Mos 6,7-9 31
 5 Mos 6,8-9 616
 5 Mos 6,8 157
 5 Mos 6,9 114n202
 5 Mos 7,11-13 448
 5 Mos 7,13 267n434
 5 Mos 7,16 243n407
 5 Mos 7,22 118
 5 Mos 7,23 687
 5 Mos 8,5 52, 107, 199, 263
 5 Mos 8,5-6 106n185
 5 Mos 8,7-9 475
 5 Mos 8,12-14 545
 5 Mos 9,2 420
 5 Mos 9,14 636
 5 Mos 10,12 53
 5 Mos 10,16 760
 5 Mos 10,17 52, 319
 5 Mos 10,18-19 119
 5 Mos 11,8 149
 5 Mos 11,10 688
 5 Mos 11,13-17 52
 5 Mos 11,15 353
 5 Mos 11,17 749
 5 Mos 11,18-20 149, 616
 5 Mos 11,18 157
 5 Mos 11,19 635
 5 Mos 11,20 114n202
 5 Mos 11,21 200
 5 Mos 11,22 87
 5 Mos 12,7 315
 5 Mos 12,17-18 448
 5 Mos 12,23 762
 5 Mos 12,31 118
 5 Mos 12,32 542
 5 Mos 13,7 384
 5 Mos 13,11 611
 5 Mos 13,18 512
 5 Mos 14,1 541
 5 Mos 14,8 231
 5 Mos 14,21 98
 5 Mos 14,23 448
 5 Mos 14,26 358n522
 5 Mos 14,29 689
 5 Mos 15,12-15 400
 5 Mos 15,13 768
 5 Mos 16,19 295, 318n479, 326, 673, 744
 5 Mos 17,6 730
 5 Mos 17,8 154
 5 Mos 17,10 730
 5 Mos 17,11 129
 5 Mos 17,17 567
 5 Mos 17,18-20 305
 5 Mos 17,20 129
 5 Mos 18,4 106
 5 Mos 18,9 118
 5 Mos 18,10 304n468
 5 Mos 18,12 118
 5 Mos 18,16-18 94
 5 Mos 19,6 82
 5 Mos 19,13 81n131
 5 Mos 19,14 418
 5 Mos 19,15 277
 5 Mos 19,16-18 336

- 5 Mos 19,18 267
 5 Mos 19,19 460
 5 Mos 20,3 115
 5 Mos 20,5 399n565
 5 Mos 21,4 258n424
 5 Mos 21,5 154
 5 Mos 21,11 232
 5 Mos 21,15-17 557
 5 Mos 21,17 105, 178n307
 5 Mos 21,18-21 120n211, 356, 507
 5 Mos 21,18 30n17, 320n482, 546
 5 Mos 21,20 320n482, 738
 5 Mos 22,5 118
 5 Mos 22,8 381n542
 5 Mos 22,10 712
 5 Mos 22,11 574
 5 Mos 22,19 702
 5 Mos 22,22 100, 135, 154n269
 5 Mos 23,15 52
 5 Mos 23,16 547
 5 Mos 23,18 100, 638
 5 Mos 23,18-19 155
 5 Mos 23,19 118
 5 Mos 23,20 508
 5 Mos 23,21 508
 5 Mos 23,22-24 373
 5 Mos 23,23 736
 5 Mos 24,3 557
 5 Mos 24,10-11 630
 5 Mos 24,17 326
 5 Mos 24,19 116
 5 Mos 25,1 322
 5 Mos 25,1-3 320, 327, 747
 5 Mos 25,3 241, 377
 5 Mos 25,4 267n434, 669
 5 Mos 25,9-10 661
 5 Mos 25,13 304
 5 Mos 25,13-16 304, 363-64, 660
 5 Mos 25,14 715
 5 Mos 25,15 692
 5 Mos 25,16 118
 5 Mos 25,20 508
 5 Mos 26,1-15 285
 5 Mos 26,2 106
 5 Mos 27,5 496
 5 Mos 27,15 118, 384
 5 Mos 27,16 549
 5 Mos 27,19 326
 5 Mos 27,25 81n131
 5 Mos 28,1-14 684
 5 Mos 28,5-68 101
 5 Mos 28,8 106
 5 Mos 28,12 709
 5 Mos 28,14 129
 5 Mos 28,15-68 101, 119, 518n733, 684
 5 Mos 28,17-18 448, 518n733
 5 Mos 28,18 518n733
 5 Mos 28,20 518n733
 5 Mos 28,21 518n733
 5 Mos 28,25 518n733
 5 Mos 28,28-29 126
 5 Mos 28,29 126
 5 Mos 28,39 144, 208n365
 5 Mos 28,43 689
 5 Mos 28,43-44 518n733
 5 Mos 28,44 518n733
 5 Mos 28,47 288n452
 5 Mos 28,48 264
 5 Mos 28,57 264
 5 Mos 28,63 615
 5 Mos 29,4 52
 5 Mos 29,17 131n224
 5 Mos 29,19-20 532n746
 5 Mos 29,26 453n632
 5 Mos 30,3 512
 5 Mos 30,11 257n423
 5 Mos 30,11-13 326
 5 Mos 30,14 257n423
 5 Mos 30,19 82
 5 Mos 30,20 87
 5 Mos 31,17 746
 5 Mos 32,4 715
 5 Mos 32,5-6 541
 5 Mos 32,5 172
 5 Mos 32,6 179, 699
 5 Mos 32,8 689

- 5 Mos 32,10 386n551, 637
 5 Mos 32,12 150
 5 Mos 32,14 501n717
 5 Mos 32,18-19 541
 5 Mos 32,19-20 120n211
 5 Mos 32,19 611
 5 Mos 32,20 65
 5 Mos 32,24 624
 5 Mos 32,35 52, 321
 5 Mos 32,37 684
 5 Mos 32,39 617
 5 Mos 32,43 371
 5 Mos 33,13 112, 182
 5 Mos 33,16 650
 5 Mos 33,17 771
 5 Mos 33,24 130n223, 385
 5 Mos 33,27 178n308
 5 Mos 33,29 94
 Jos 1,7 129
 Jos 1,18 320n482
 Jos 2,4 612
 Jos 2,9 359n524
 Jos 2,13 83
 Jos 2,18 578n801
 Jos 2,21 578n801
 Jos 6,18 229
 Jos 7,14-18 336, 696
 Jos 7,19 760
 Jos 7,20-26 261
 Jos 8,23 772
 Jos 9,17 656
 Jos 9,22 752
 Jos 10,10 687
 Jos 10,18 488n690
 Jos 10,24 144n253
 Jos 11,14 262
 Jos 15,15 656
 Jos 15,61 386n551
 Jos 17,13 247
 Jos 17,16 496
 Jos 18,3 704
 Jos 18,6 696
 Jos 22,8 308
 Jos 23,6 129
 Jos 23,13 398n564
 Jos 24,1 420
 Jos 24,18 402
 Jos 24,31 305
 Dom 1,7 197
 Dom 1,19 496
 Dom 1,23 672
 Dom 1,28-30 247
 Dom 2,7 305
 Dom 2,11 244
 Dom 3,7 244
 Dom 3,9 720, 725
 Dom 3,15 720, 725
 Dom 3,29 231n394
 Dom 4,18 417
 Dom 4,21 208, 749
 Dom 5,1-31 570
 Dom 5,3 174
 Dom 5,4 130, 638
 Dom 5,6 84n137
 Dom 5,11 582n806, 775
 Dom 5,22 704, 742
 Dom 5,26 704, 742
 Dom 5,28 159, 740
 Dom 5,30 308
 Dom 5,31 693
 Dom 6,5 560
 Dom 6,19 196
 Dom 6,25 662
 Dom 7,8 124
 Dom 7,12 560
 Dom 8,1-3 282, 314, 359
 Dom 8,4-17 360
 Dom 8,14 114n202, 579
 Dom 8,16 579
 Dom 8,24 664
 Dom 8,26 80, 579
 Dom 8,34 682
 Dom 9,3 612
 Dom 9,13 358n522, 385n548
 Dom 9,15 684
 Dom 9,24 261

Dom 9,51 381n542
 Dom 9,52-53 705
 Dom 9,56-57 261
 Dom 11,11-16 144n253
 Dom 11,11 748
 Dom 11,12-17 418
 Dom 11,30 372
 Dom 11,40 582n806
 Dom 13,2 759
 Dom 13,5-12 399n566
 Dom 14,2 348n510
 Dom 14,5-7 346n508, 732
 Dom 14,8-18 471
 Dom 14,12 687
 Dom 14,12-19 78
 Dom 14,12-13 579
 Dom 14,18 267n434
 Dom 14,19 499n712
 Dom 14,20 677, 708
 Dom 15,2 708
 Dom 15,6 708
 Dom 16,3 337n497, 650
 Dom 16,4-22 99n172
 Dom 16,7 675
 Dom 16,16 659
 Dom 16,21 774
 Dom 16,23 315
 Dom 16,26 667
 Dom 16,27 381n542
 Dom 17,2 532n746
 Dom 17,6 244, 529, 560
 Dom 17,7-12 472
 Dom 18,9 143n251
 Dom 18,19 562n784
 Dom 19,11-15 307
 Dom 19,12 98
 Dom 19,25 715
 Dom 19,29 550
 Dom 20,9 696
 Dom 20,16 80n129
 Dom 20,35 619
 Dom 20,36 572
 Dom 20,47 559
 Dom 21,13 559
 Dom 21,25 529
 Ruth 1,2 738
 Ruth 1,8-14 294n459
 Ruth 1,9 745
 Ruth 1,12 313
 Ruth 1,14 745
 Ruth 1,16 261
 Ruth 1,20-21 777
 Ruth 2,1 637
 Ruth 2,8 678
 Ruth 2,12 684
 Ruth 2,14 219n379, 314
 Ruth 2,15 747
 Ruth 2,17 715
 Ruth 2,22-23 433
 Ruth 3,2 686
 Ruth 3,3 130n223
 Ruth 3,10 722
 Ruth 3,11 571, 582-83, 667
 Ruth 4,1-12 579
 Ruth 4,11 678
 Ruth 4,15 748
 1 Sam 1,1-20 551
 1 Sam 1,3-7 315
 1 Sam 1,4-6 557
 1 Sam 1,9 652
 1 Sam 1,10 269, 777
 1 Sam 1,11 372, 567n790
 1 Sam 1,14 777
 1 Sam 1,16 740
 1 Sam 1,22 399n566
 1 Sam 2,2-10 386
 1 Sam 2,3-10 303
 1 Sam 2,6 617
 1 Sam 2,7 218
 1 Sam 2,10 556, 771
 1 Sam 2,12-16 516
 1 Sam 2,24 621
 1 Sam 2,30 175
 1 Sam 2,36 152
 1 Sam 3,1 528
 1 Sam 3,3 619

1 Sam 4,2-3 619
 1 Sam 4,13 652
 1 Sam 4,18 147
 1 Sam 5,9 688
 1 Sam 5,11 82
 1 Sam 6,6 715
 1 Sam 6,7 267n434
 1 Sam 6,12 616
 1 Sam 7,2 200
 1 Sam 7,8 725
 1 Sam 8,3 85, 318n479
 1 Sam 9,2 722
 1 Sam 9,5 671
 1 Sam 9,11 755
 1 Sam 9,11-13 639
 1 Sam 9,13 197
 1 Sam 9,16 761
 1 Sam 9,25-26 381n542
 1 Sam 10,1 627, 745
 1 Sam 10,2 671
 1 Sam 10,12 51
 1 Sam 10,20-21 696
 1 Sam 10,23 633
 1 Sam 10,27 227
 1 Sam 11,2 774
 1 Sam 11,3 579
 1 Sam 11,6-15 560
 1 Sam 11,6 453n632
 1 Sam 11,15 220n381, 315
 1 Sam 12,1-5 318n481
 1 Sam 12,3 674, 763
 1 Sam 12,7 766
 1 Sam 12,21 653
 1 Sam 13,6 559
 1 Sam 13,8-14 532
 1 Sam 13,10 495
 1 Sam 13,12 708
 1 Sam 13,14 761
 1 Sam 14,6 749
 1 Sam 14,26-27 471
 1 Sam 14,29 229
 1 Sam 14,33 488n690
 1 Sam 14,40-42 336, 696
 1 Sam 15,10-29 532
 1 Sam 15,17 467
 1 Sam 15,22 723
 1 Sam 15,23 304n468
 1 Sam 15,29 728
 1 Sam 15,32 82
 1 Sam 16,6 232
 1 Sam 16,13 385n549
 1 Sam 16,15-23 472
 1 Sam 17,34-47 346n508
 1 Sam 17,34 513
 1 Sam 17,34-37 732
 1 Sam 17,37 96
 1 Sam 17,40 90, 614
 1 Sam 17,42 232
 1 Sam 17,43 483
 1 Sam 17,47 720
 1 Sam 17,51 131
 1 Sam 18,3 139
 1 Sam 18,6 138, 220n381
 1 Sam 18,9 492
 1 Sam 18,11 697
 1 Sam 18,16 622
 1 Sam 18,18 467
 1 Sam 18,21 243n407
 1 Sam 18,23 674
 1 Sam 19,5 81n131
 1 Sam 19,9 472
 1 Sam 19,9-10 492
 1 Sam 19,17 752
 1 Sam 20,5 768
 1 Sam 20,6 315
 1 Sam 20,13 768
 1 Sam 20,17 344n505
 1 Sam 20,23 748
 1 Sam 20,34 747
 1 Sam 22,6-19 306
 1 Sam 23,9 116n206
 1 Sam 23,22 62
 1 Sam 24,3 138n241
 1 Sam 24,12 236n399
 1 Sam 24,14 51
 1 Sam 24,17-23 474

1 Sam 24,20 473n659
 1 Sam 25,1-38 708
 1 Sam 25,1-9 343
 1 Sam 25,2-35 236n398
 1 Sam 25,2 501n717
 1 Sam 25,3 232, 665
 1 Sam 25,7 747
 1 Sam 25,10-11 383
 1 Sam 25,11 197
 1 Sam 25,21 321
 1 Sam 25,25 321
 1 Sam 25,26-33 720
 1 Sam 25,32-35 70
 1 Sam 25,33 665
 1 Sam 25,36 482
 1 Sam 25,36-42 306
 1 Sam 26,17-25 474
 1 Sam 28,5 509
 1 Sam 28,12 752
 1 Sam 28,23 751
 1 Sam 30,6 335
 1 Sam 30,17 231n394
 1 Sam 30,22-24 308
 1 Sam 31,4 715
 2 Sam 1,6 616
 2 Sam 1,10 501
 2 Sam 1,17-27 570
 2 Sam 1,23 346n508, 555, 733
 2 Sam 1,24 578
 2 Sam 1,26 323, 336
 2 Sam 2,13 321
 2 Sam 3,3 751
 2 Sam 3,8 248n411, 708
 2 Sam 3,20 687
 2 Sam 3,33 699
 2 Sam 3,39 371, 684
 2 Sam 5,11 622
 2 Sam 6,5 190n346
 2 Sam 6,7 453n632
 2 Sam 6,12-14 138, 220n381
 2 Sam 6,13 638
 2 Sam 6,18 209
 2 Sam 6,19 315n477
 2 Sam 6,21 190n346
 2 Sam 7 41
 2 Sam 7,13-16 374
 2 Sam 7,14 106n185, 154, 212, 304
 2 Sam 8,15 63
 2 Sam 8,17 30
 2 Sam 9,7-13 197
 2 Sam 11,2 381n542
 2 Sam 11,25 661
 2 Sam 12,1-4 674
 2 Sam 12,1-23 304
 2 Sam 12,6 155
 2 Sam 12,9-10 567
 2 Sam 12,15 619
 2 Sam 12,20 627
 2 Sam 12,24 647
 2 Sam 12,30 664
 2 Sam 13,5-6 575
 2 Sam 13,17-18 767
 2 Sam 13,21 453n632
 2 Sam 14,2 61, 130n223, 385, 602
 2 Sam 14,4 720
 2 Sam 14,5 163
 2 Sam 14,15 662
 2 Sam 14,21 605
 2 Sam 14,25 240
 2 Sam 14,26 363
 2 Sam 14,33 745
 2 Sam 15,2 171
 2 Sam 15,2-4 361
 2 Sam 15,3 569
 2 Sam 15,5 745
 2 Sam 15,7-13 391
 2 Sam 15,10 370, 770
 2 Sam 15,12 228n389, 602
 2 Sam 15,20 131n225
 2 Sam 15,21 557
 2 Sam 15,25 726
 2 Sam 15,37 403, 602
 2 Sam 16,1-4 472
 2 Sam 16,9 483
 2 Sam 16,15-17,23 29, 88n146
 2 Sam 16,22 381n542

2 Sam 17,6 662	1 Kong 1,41 639
2 Sam 17,8 321	1 Kong 2,4 662
2 Sam 17,10 346n508	1 Kong 2,7 738
2 Sam 17,19 499n714	1 Kong 2,19 652
2 Sam 17,29 749	1 Kong 2,24-25 370
2 Sam 18,5 605	1 Kong 2,24 361, 466
2 Sam 18,9-17 370	1 Kong 2,25 306
2 Sam 18,18 395	1 Kong 2,29-34 306
2 Sam 18,24 381n542, 579	1 Kong 2,33 466
2 Sam 19,9 579	1 Kong 2,46 306
2 Sam 19,15 612	1 Kong 3,1-15 26
2 Sam 19,25-29 472	1 Kong 3,4-15 175
2 Sam 19,27 752	1 Kong 3,4 723
2 Sam 20,1 270n441	1 Kong 3,7 443
2 Sam 20,9 745	1 Kong 3,9 109, 428
2 Sam 20,16 61, 602	1 Kong 3,12 94
2 Sam 20,24 247	1 Kong 3,12-14 397
2 Sam 20,25 30	1 Kong 3,16-28 569
2 Sam 21,2 430n607	1 Kong 3,19 619
2 Sam 22,3 684	1 Kong 3,28 532
2 Sam 22,6 82	1 Kong 4,3 30
2 Sam 22,14-22 306	1 Kong 4,5 403
2 Sam 22,16 251n419	1 Kong 4,6 247
2 Sam 22,22 744	1 Kong 4,13 337n497
2 Sam 22,26 175	1 Kong 5,1-3 574
2 Sam 22,27 172	1 Kong 5,9-14 26, 94
2 Sam 22,31 542	1 Kong 5,9-11 25
2 Sam 22,32 542, 771	1 Kong 5,12 26, 51, 443, 463n639
2 Sam 22,33 672	1 Kong 5,13 558
2 Sam 23,1 538n757, 733	1 Kong 5,15 622
2 Sam 23,1-3a 42	1 Kong 5,27 247
2 Sam 23,2 736	1 Kong 6 196
2 Sam 23,20 346n508, 732	1 Kong 6,4 702
2 Sam 24,23 302	1 Kong 6,18 700
2 Sam 24,24 323n484	1 Kong 6,29 700
1 Kong 1,4 313, 767	1 Kong 6,32 700
1 Kong 1,5-9 370	1 Kong 6,35 700
1 Kong 1,12 174, 602	1 Kong 7,14 113, 196
1 Kong 1,13 361	1 Kong 7,30 721
1 Kong 1,17 361	1 Kong 7,51 176
1 Kong 1,35 761	1 Kong 8,22-66 285
1 Kong 1,39 385n549	1 Kong 8,25 466
1 Kong 1,40 138	1 Kong 8,27 282

- 1 Kong 8,32 322
 1 Kong 8,33 760
 1 Kong 8,35 760
 1 Kong 8,37 560
 1 Kong 8,38 270
 1 Kong 8,41 98
 1 Kong 8,46 363
 1 Kong 8,50 505n722, 655
 1 Kong 8,51 316
 1 Kong 8,55 495
 1 Kong 8,62-65 650
 1 Kong 8,63 399n565
 1 Kong 8,64 723
 1 Kong 8,66 288
 1 Kong 9,13 323
 1 Kong 10,1 78
 1 Kong 10,5 767
 1 Kong 10,7 298
 1 Kong 10,9 63
 1 Kong 10,16 664
 1 Kong 10,18 664
 1 Kong 10,18-20 305
 1 Kong 10,21 717
 1 Kong 10,24 533n747
 1 Kong 10,26-28 394n559
 1 Kong 10,28 323n484
 1 Kong 10,29 394n559
 1 Kong 11,1-11 567
 1 Kong 11,3 612
 1 Kong 11,19 558
 1 Kong 11,26-39 697
 1 Kong 11,36 379n541
 1 Kong 11,37 644
 1 Kong 12,1-16 282
 1 Kong 12,6-15 88n146
 1 Kong 12,7 748
 1 Kong 12,15 662
 1 Kong 12,16 270n441
 1 Kong 12,19 655
 1 Kong 12,20 697
 1 Kong 12,27 57
 1 Kong 13,1 662
 1 Kong 13,6 708
 1 Kong 13,24 561
 1 Kong 13,24-28 346n508, 732
 1 Kong 14,1 675
 1 Kong 14,2 761
 1 Kong 14,5-11 304
 1 Kong 14,7 761
 1 Kong 14,11 483
 1 Kong 14,15 362
 1 Kong 14,26 176
 1 Kong 15,4 379n541
 1 Kong 15,5-6 364n528
 1 Kong 15,13 558
 1 Kong 15,19 318n479
 1 Kong 16,9 345n507, 482, 568
 1 Kong 16,9-20 557
 1 Kong 16,18 337
 1 Kong 17,2-3 511
 1 Kong 17,5 329n490
 1 Kong 17,12-16 385n549, 627
 1 Kong 17,16-23 261
 1 Kong 18,4 511
 1 Kong 18,4-6 553
 1 Kong 18,5 329n490, 502
 1 Kong 18,27 740
 1 Kong 18,30 662
 1 Kong 18,37 57
 1 Kong 18,40 231n394
 1 Kong 18,41-46 474
 1 Kong 18,46 575
 1 Kong 19,1-4 511
 1 Kong 19,10 236n399, 662
 1 Kong 19,11 496
 1 Kong 19,14 236n399
 1 Kong 19,18 745
 1 Kong 19,19 712
 1 Kong 19,20 745
 1 Kong 20,3 664
 1 Kong 20,11 717, 753
 1 Kong 20,16 482, 568
 1 Kong 20,22 779
 1 Kong 20,36 346n508, 561, 732
 1 Kong 20,37 722
 1 Kong 20,43 342n502

- 1 Kong 21,1 560n780
 1 Kong 21,1-14 245
 1 Kong 21,2 323n484, 688
 1 Kong 21,4 342n502, 418
 1 Kong 21,9-12 391
 1 Kong 21,10 356
 1 Kong 21,11-13 327
 1 Kong 21,13 356
 1 Kong 21,19 261
 1 Kong 21,23-24 483
 1 Kong 22,8 766
 1 Kong 22,10 579
 1 Kong 22,35 377
 1 Kong 22,38 261
 1 Kong 22,49 147
 2 Kong 1,1 505n722, 655
 2 Kong 2,4 261
 2 Kong 2,12 80
 2 Kong 3,25 661
 2 Kong 4,1 163, 400
 2 Kong 4,1-7 630
 2 Kong 4,10 381n542, 652
 2 Kong 4,14 313
 2 Kong 4,18-20 469
 2 Kong 4,27 764
 2 Kong 4,29 575
 2 Kong 5,26-27 259
 2 Kong 6,17 716
 2 Kong 6,20 366
 2 Kong 6,26-31 569
 2 Kong 7,5 159
 2 Kong 7,15 717
 2 Kong 8,7-14 557
 2 Kong 8,19 379n541
 2 Kong 8,29 617
 2 Kong 9,11 740
 2 Kong 9,13 770
 2 Kong 9,26 261
 2 Kong 9,30 685
 2 Kong 9,31 345n507
 2 Kong 10,6 335
 2 Kong 10,15 141
 2 Kong 11,2 747
 2 Kong 11,12 501
 2 Kong 11,19 466
 2 Kong 12,10 666
 2 Kong 13,4 708
 2 Kong 13,14 675
 2 Kong 13,17 637
 2 Kong 13,23 512
 2 Kong 14,9 750
 2 Kong 14,13 477
 2 Kong 14,14 571n799
 2 Kong 15,20 571n799
 2 Kong 15,25 337, 557
 2 Kong 16,3 118
 2 Kong 16,8 318n479
 2 Kong 16,15 721
 2 Kong 17,7-23 520
 2 Kong 17,14 760
 2 Kong 17,17 304n468
 2 Kong 17,25-26 346n508, 732
 2 Kong 18,20 275, 393
 2 Kong 18,21 572
 2 Kong 18,27 773
 2 Kong 19,16 716
 2 Kong 19,24 629
 2 Kong 19,26 680
 2 Kong 19,28 479
 2 Kong 20,5-8 617
 2 Kong 20,5 761
 2 Kong 20,13 162
 2 Kong 21,13 65, 636, 711
 2 Kong 21,16-17 606
 2 Kong 21,16 81n131
 2 Kong 22,2 129
 2 Kong 22,8-10 30
 2 Kong 24,1-4 520
 2 Kong 24,16 571n799
 2 Kong 25,30 289n453
 1 Krøn 2,35 697
 1 Krøn 5,10 270n441
 1 Krøn 5,16 626
 1 Krøn 9,20 761
 1 Krøn 10,4 715
 1 Krøn 12,19 710

1 Krøn 12,28 761
 1 Krøn 13,1 761
 1 Krøn 13,8 190n346
 1 Krøn 15,29 190n346
 1 Krøn 16,10 717, 754
 1 Krøn 16,29 682
 1 Krøn 20,1 661
 1 Krøn 20,4 100n177
 1 Krøn 24,5-19 696
 1 Krøn 26,7 667
 1 Krøn 26,13-16 696
 1 Krøn 27,1 767
 1 Krøn 28,1 767
 1 Krøn 29,11 728
 2 Krøn 1,16 323n484
 2 Krøn 6,24 760
 2 Krøn 6,26 760
 2 Krøn 7,5 399n565
 2 Krøn 7,10 288
 2 Krøn 7,12-15 617
 2 Krøn 7,14 617
 2 Krøn 9,23 533n747
 2 Krøn 11,22 761
 2 Krøn 15,15 650
 2 Krøn 16,10 342n502
 2 Krøn 17,11 561
 2 Krøn 17,19 767
 2 Krøn 20,21 682
 2 Krøn 21,3 295n461
 2 Krøn 21,7 379n541
 2 Krøn 21,15 334
 2 Krøn 21,18 617
 2 Krøn 22,3 228n389
 2 Krøn 22,8 766
 2 Krøn 24,24 357
 2 Krøn 25,18 750
 2 Krøn 26,9-15 705
 2 Krøn 26,19 342n502
 2 Krøn 27,6 443, 626
 2 Krøn 28,7 761
 2 Krøn 28,9 342n502
 2 Krøn 28,24 638
 2 Krøn 29,11 621
 2 Krøn 29,16 710
 2 Krøn 29,22 710
 2 Krøn 29,27-28 285
 2 Krøn 30,8 760
 2 Krøn 30,10 524
 2 Krøn 30,13-27 519
 2 Krøn 31,5 106
 2 Krøn 31,13 761
 2 Krøn 33,12 708
 2 Krøn 35,13 711
 2 Krøn 36,13 760
 2 Krøn 36,13-16 520
 2 Krøn 36,21 262
 2 Krøn 36,22 691
 Ezra 3,3 359n524
 Ezra 7,14 485
 Ezra 8,30 710
 Ezra 9,1 155
 Ezra 9,9 226n387
 Neh 2,14 241
 Neh 3,3 337n497
 Neh 3,24 638
 Neh 4,9 88n146
 Neh 5,1-11 383
 Neh 5,5 400
 Neh 9,16-17 760
 Neh 9,17 64, 682
 Neh 9,28 725
 Neh 9,29 520, 760
 Neh 10,31-32 262
 Neh 10,35 696
 Neh 11,1 696
 Neh 11,7 538n758
 Neh 12,27 138
 Neh 13,13 315n477
 Neh 13,23-27 155
 Neh 13,26 647
 Est 1,7 744
 Est 1,10 767
 Est 1,10-11 568
 Est 1,11 680
 Est 1,12 662
 Est 1,17 662

Est 2,9 370	Job 4,8 400, 663
Est 2,10-14 567	Job 4,10 484n679
Est 2,12 130n223	Job 4,17 715
Est 3,7 696	Job 4,20 373n535
Est 3,8 744	Job 5,2 244, 680
Est 4,4 710	Job 5,3 726
Est 4,11 664	Job 5,5 398n564
Est 4,14 744	Job 5,7 633
Est 4,16 659	Job 5,9 747
Est 5,9 288n452	Job 5,10 185
Est 6,10 324	Job 5,13 62, 644
Est 6,14 197, 370	Job 5,17-18 106n185
Est 7,8-10 306	Job 5,17-27 617
Est 7,10 386	Job 5,17 107n187
Est 8,1-2 262	Job 5,20 83
Est 8,14 370	Job 5,24 80n129, 726
Est 8,17 511, 519	Job 6,3 491, 721
Est 9,5 742	Job 6,14-17 472
Est 9,22 295n461	Job 6,25 468
Est 9,23 710	Job 6,27 696
Est 9,27 710	Job 7,9 82
Est 9,31 662	Job 7,13 740
Job 1,1 105, 302, 766	Job 7,21 610
Job 1,1-2 513	Job 8,3 63
Job 1,6 420	Job 8,5 610
Job 1,8 302	Job 8,6 715
Job 1,12 706	Job 8,11 633, 645
Job 1,15 231n394	Job 8,13 225n386
Job 1,19 638	Job 8,14 115n205, 682
Job 2,1 420	Job 9,4 443n625
Job 2,3 302, 726, 766	Job 9,10 747
Job 2,4 255	Job 9,23 609
Job 2,8 753	Job 9,27 740
Job 2,9-10 68n122, 699	Job 9,28 211
Job 2,10 226, 710	Job 9,34 359n524
Job 3,8 655	Job 10,1 740
Job 3,13 725	Job 10,3 360
Job 3,15 664	Job 10,8 726
Job 3,17-19 82	Job 10,16 645
Job 3,17 725	Job 10,21 772
Job 3,18 91, 674	Job 11,3 747
Job 3,20 777	Job 11,4 300, 609
Job 3,26 528, 725	Job 11,8 703

Job 11,19 343, 708
 Job 12,5 454n633
 Job 12,7-9 143n249
 Job 12,11 665
 Job 12,12-16 393
 Job 12,13 174
 Job 12,14 265
 Job 12,19 674
 Job 12,20 579, 665
 Job 12,22 703
 Job 12,24-25 126
 Job 13,7 400
 Job 13,10 155n271
 Job 13,12 51
 Job 13,16 225n386
 Job 13,18 691
 Job 13,20 544
 Job 13,21 359n524
 Job 13,25 666
 Job 13,28 668
 Job 14,1 680
 Job 14,4 406, 715
 Job 14,11 325
 Job 14,20 728
 Job 15,2 236
 Job 15,3 653
 Job 15,5 735
 Job 15,14-16 363
 Job 15,16 125, 481n674
 Job 15,20 60
 Job 15,21 504
 Job 15,27 115n205
 Job 15,28 745
 Job 15,29 370
 Job 15,34 225n386
 Job 15,35 660
 Job 16,1-4 482
 Job 16,17 300
 Job 16,18 725
 Job 17,2 320n482
 Job 17,3 231
 Job 17,5 340n499
 Job 17,9 715
 Job 17,11 658
 Job 17,12 693
 Job 17,14 158
 Job 18,5-6 674, 693
 Job 18,6 150, 576
 Job 18,7-10 523
 Job 18,7 360, 623
 Job 18,9 398n564
 Job 18,14 682
 Job 18,15 726
 Job 19,3 747
 Job 19,6 242
 Job 19,9 238
 Job 19,15 99n173
 Job 19,17 741
 Job 19,25-27 72, 83
 Job 20,10 225n385
 Job 20,18 370, 667
 Job 20,25 359n524
 Job 21,4 659, 740
 Job 21,5 562n784
 Job 21,7-26 284
 Job 21,9 212
 Job 21,14 329
 Job 21,15 653
 Job 21,16 360
 Job 21,20 481n674
 Job 21,21 775
 Job 22,1-30 617
 Job 22,7 749
 Job 22,9 689
 Job 22,18 360
 Job 22,19 609
 Job 22,28 126, 693
 Job 23,2 740
 Job 24,3-4 689
 Job 24,3 689
 Job 24,5 387
 Job 24,8 387
 Job 24,15 160
 Job 24,20 400
 Job 25,4 406, 715
 Job 25,4-6 539

Job 26,5 100
 Job 26,10 185n324, 195
 Job 26,14 178n306, 466
 Job 27,1 51
 Job 27,2-6 513
 Job 27,7 60
 Job 27,13 60
 Job 27,17 262
 Job 27,19 213
 Job 28,1-11 93
 Job 28,3 465n643, 705
 Job 28,9 778
 Job 28,11 465n643
 Job 28,12-28 94, 477, 538, 541
 Job 28,12 605
 Job 28,17 648
 Job 28,20 605
 Job 28,20-21 465n643
 Job 28,22 83
 Job 28,23 123
 Job 28,27 179
 Job 28,28 41, 105, 173, 477, 605
 Job 29,1 51
 Job 29,2-3 126
 Job 29,3 150, 693
 Job 29,7-17 579n803
 Job 29,7 171n298
 Job 29,12-17 578
 Job 29,13 209
 Job 29,14 59
 Job 29,16 466
 Job 29,17 550
 Job 29,21 412n585
 Job 29,27 701
 Job 30,1 483
 Job 30,1-8 67n121, 557
 Job 30,3 610, 762
 Job 30,7 461
 Job 30,8 67n121, 557
 Job 30,13 653
 Job 30,14 610
 Job 30,24 454
 Job 30,31 472
 Job 31,6 692
 Job 31,13-40 383
 Job 31,16 689
 Job 31,20 574
 Job 31,24 115n205, 682
 Job 31,27 745
 Job 31,29 454
 Job 31,35 740
 Job 31,36 634
 Job 31,40 77
 Job 32,1 402
 Job 32,3 292n457
 Job 32,5 292n457
 Job 32,6 247
 Job 32,8 722
 Job 32,9 758
 Job 32,14 691
 Job 32,18-19 247
 Job 33,4 374
 Job 33,7 359n524
 Job 33,9 300
 Job 33,15-30 617
 Job 33,23 665
 Job 33,23-26 259
 Job 33,25 769
 Job 33,28-30 635
 Job 33,30 693
 Job 33,33 735
 Job 34,4 217n377
 Job 34,17 383
 Job 34,19 397
 Job 34,28 415n588
 Job 34,33 217n377
 Job 35,3 653
 Job 35,11 735
 Job 36,7-15 617
 Job 36,7 633
 Job 36,8 140
 Job 36,11 733
 Job 36,13 225n386
 Job 36,14 769
 Job 36,16 197
 Job 36,18 674

Job 36,28 112n197	Sl 2,6 181n315
Job 38,3 541	Sl 2,6-7 643
Job 38,5 771	Sl 2,7 169n293, 170
Job 38,6 184	Sl 2,8 771
Job 38,7 190n346	Sl 2,9 212
Job 38,8-12 112n198	Sl 2,12 278, 659, 684
Job 38,10 649	Sl 3,4 94
Job 38,11 186	Sl 3,6 114
Job 38,16 648	Sl 3,8 60
Job 38,25 754, 771	Sl 4,6 253n420
Job 38,26 386n551	Sl 4,9 114
Job 38,27 610	Sl 5,7 660
Job 38,29 771	Sl 5,9 150
Job 38,36 771	Sl 5,10 283, 614
Job 38,37 771	Sl 5,11 412n585
Job 38,41 553, 771	Sl 6,5 661
Job 39,1 138n241, 559	Sl 6,7 640
Job 39,5 771	Sl 7,2 278, 684
Job 39,7 674	Sl 7,3 346n508, 732
Job 39,9 267n436	Sl 7,16-17 488
Job 39,27 226n387, 633, 692	Sl 7,16 82, 488n687
Job 40,3-5 562n784	Sl 8,2 582n806
Job 40,4 540	Sl 8,7 247
Job 40,16 225n385	Sl 8,8 267n434
Job 40,19 178n306	Sl 9,5 63
Job 41,1 220n380, 697	Sl 9,8-9 63
Job 41,6 359n524	Sl 9,10 489
Job 41,14 690	Sl 9,16-17 488
Job 41,22 753	Sl 9,16 140
Job 42,3 540, 554	Sl 9,20 766
Job 42,6 540	Sl 10,1 296
Job 42,7 513	Sl 10,4 68n122
Job 42,11 664	Sl 10,5 766
Job 42,11-12 235	Sl 10,7 660, 767
Job 42,14 635	Sl 10,8-9 550
Job 42,16 317	Sl 10,9 81, 346n508, 732
Sl 1,1 60, 68, 107, 199, 261, 360	Sl 10,15 60
Sl 1,2 644, 690	Sl 10,16 526n739
Sl 1,3 235, 512n729, 666	Sl 10,18 489
Sl 1,5 60	Sl 11,4 419n596
Sl 1,6 105	Sl 11,6 474
Sl 2,2 174	Sl 12,2-5 283
Sl 2,4 524, 580, 609	Sl 12,6 766

SI 12,7 542
SI 13,4 82
SI 14,1 68n122, 699
SI 14,1-7 363
SI 15,5 295, 326, 508
SI 16,1 684
SI 16,4 211
SI 16,6 733
SI 16,7 88n146
SI 16,9 56n76
SI 16,10-11 83
SI 16,10 95, 405n574
SI 16,11 733
SI 17,2 419n596
SI 17,3 130, 698
SI 17,4 101
SI 17,7 684
SI 17,8 637
SI 17,9 60
SI 17,12 346n508, 732
SI 18,3 94
SI 18,6 243n407
SI 18,10 612
SI 18,16 251n419
SI 18,29 635, 693
SI 18,30 388
SI 18,31 542, 698
SI 18,32 771
SI 18,36 374
SI 18,37 623
SI 18,39 451
SI 18,40 667
SI 19,5 736
SI 19,8 65, 748
SI 19,9 220n381
SI 19,11 130, 648, 664, 695
SI 20,3 374
SI 20,8 394
SI 20,9 451
SI 21,10 726
SI 22,2 296, 725
SI 22,7 48, 539
SI 22,9 300
SI 22,14 346n508, 732
SI 22,16 753
SI 22,17 483
SI 22,19 315n477, 696
SI 23,1-6 217n378
SI 23,2 620
SI 23,3 150, 748
SI 23,5 665
SI 24,4 733
SI 25,3 371
SI 25,12-13 361
SI 25,19 87
SI 26,2 698
SI 26,5 60, 87
SI 26,8 87
SI 26,9-10 318n479
SI 27,2 124
SI 27,4 721
SI 27,14 371
SI 28,3 60
SI 28,4 669
SI 28,5 265
SI 28,6 340
SI 29,2 682
SI 29,4 742
SI 30,2 713
SI 30,3 617
SI 30,10 85
SI 31,14 216, 236n399
SI 31,17 693
SI 31,21 612
SI 32,1 107, 670
SI 32,1-11 512
SI 32,6 754
SI 32,8 88n146
SI 32,9 238, 260, 480
SI 33,4 305
SI 33,5 63
SI 33,6 608
SI 33,7 648
SI 33,17 667
SI 34,2 630
SI 34,3 754

SI 34,5 313	SI 43,1 660
SI 34,7 340	SI 43,3 126, 693
SI 34,9 278	SI 44,2 715
SI 34,11 654	SI 44,4 302, 693
SI 34,16-17 296	SI 44,12 362
SI 34,20 431	SI 44,15 51
SI 35,5 683	SI 45,2 419n598
SI 35,8 140	SI 49,5 51
SI 35,10 682	SI 45,7 526n739
SI 35,14 323	SI 45,8 385
SI 36,3 614	SI 45,8-9 162
SI 36,4 660	SI 45,9 162, 641
SI 36,7 63	SI 45,13 343, 708
SI 36,8 684	SI 45,16 560n780
SI 36,10 211, 540, 635, 693	SI 46,2-4 472
SI 36,13 683	SI 46,7 86n143, 639
SI 37,5 300	SI 46,9 178
SI 37,8 680	SI 47,5 633
SI 37,9-10 60	SI 47,6-9 770
SI 37,12 361	SI 49,4 607
SI 37,13 609	SI 49,7 753
SI 37,16-17 303	SI 49,8 72
SI 37,21 508	SI 49,10-11 343
SI 37,24 697	SI 49,11 667
SI 37,25 229n392	SI 49,15-16 683
SI 37,33 766	SI 49,16 72, 82
SI 37,34 321, 371	SI 49,17-19 499
SI 38,8 115n205	SI 50,6 532
SI 38,11 297n462	SI 50,7-15 723
SI 38,13 660	SI 50,9 756
SI 38,13-16 322	SI 50,13 756
SI 38,19 671	SI 51,1 153
SI 39,8 220n380	SI 51,3 636
SI 39,9 699	SI 51,6 80
SI 39,14 772	SI 51,6-7 363
SI 40,5 682	SI 51,7 406
SI 40,6 691	SI 51,9 469
SI 40,8 30	SI 51,15 512
SI 41,4 374	SI 52,3 717, 753
SI 41,6-7 713	SI 52,4 654
SI 42,2-3 253	SI 52,6 660
SI 42,2 252	SI 52,7 153n266, 615
SI 42,6 639	SI 52,9 278

SI 53,7 232n395
SI 54,9 527
SI 55,3 740
SI 55,4 60
SI 55,5 82, 359n524
SI 55,12 767
SI 55,14 99n174
SI 55,22 614
SI 56,7 612
SI 57,5 131, 496, 732
SI 58,3 624, 626
SI 58,5 702
SI 58,7 550
SI 59,7 639
SI 59,9 524, 609
SI 62,4 683
SI 62,5 487
SI 62,9 104
SI 62,13b 446n628
SI 63,2 252, 610
SI 63,7 690
SI 63,12 717, 754
SI 64,2 740
SI 64,6-7 713
SI 64,7 703
SI 64,11 717, 754
SI 65,6 682
SI 65,12 112n197
SI 65,13 386n551
SI 66,5 178
SI 66,7 282
SI 66,10 698
SI 66,15 756
SI 67,3 221n382
SI 68,10 751
SI 68,14 618
SI 68,19 295n461, 770
SI 68,21 626
SI 68,26 555n776
SI 69,9 99n173
SI 69,12 51
SI 69,22 219n379
SI 71,5 682
SI 72,1-4 375, 568
SI 72,2 362
SI 72,3 502n720
SI 72,6 506
SI 72,12-14 568-69
SI 72,14 767
SI 72,15 664
SI 73,1 238
SI 73,6 160
SI 73,7 705
SI 73,8-9 283
SI 73,17 431
SI 73,21-22 540
SI 73,22 238, 667
SI 73,23-24 72
SI 73,24 683
SI 73,25 329
SI 74,2 179
SI 74,6 704, 742
SI 74,17 689
SI 74,21 489
SI 74,22 68n122, 699
SI 75,9 197, 532
SI 76,6 739
SI 76,13 761
SI 77,13 690
SI 77,21 150
SI 78,2 51
SI 78,7 115n205
SI 78,14 150
SI 78,34 610
SI 78,36 746
SI 78,46 560
SI 78,50 83, 626
SI 78,51 105
SI 78,55 270n441, 402
SI 78,57 208
SI 79,7 726
SI 80,4 693
SI 80,8 693
SI 80,14 231
SI 80,20 693
SI 81,3 733

SI 81,4 641
 SI 81,12-13 404
 SI 81,13 412n585
 SI 82,2 155n271
 SI 82,3 674
 SI 83,3 639
 SI 83,4 62
 SI 84,3 56n76, 86n142
 SI 84,4 749
 SI 84,8 571n799
 SI 85,11 745
 SI 86,4 220n381
 SI 86,5 238
 SI 86,14 727
 SI 86,15 64, 682
 SI 88,11-19 82
 SI 88,16 359n524, 769
 SI 89,11 734
 SI 89,15 305
 SI 89,28 178n307
 SI 89,41 212n373
 SI 89,49 82-83
 SI 90,2 180, 184
 SI 90,6 325
 SI 90,11 571, 744
 SI 91,4 684
 SI 91,10 246
 SI 92,7 667
 SI 92,8 60
 SI 92,13-15 235
 SI 92,15 221
 SI 93,1 571
 SI 93,2 178, 667
 SI 93,3-4 186
 SI 94,2 293, 532, 669
 SI 94,6 689
 SI 94,9 47
 SI 94,17 82
 SI 95,8 760
 SI 96,9 682
 SI 96,13 532
 SI 97,2 305
 SI 97,7 717, 753
 SI 97,11 693
 SI 101,5 546, 692
 SI 101,7 654
 SI 101,8 60
 SI 102,1 740
 SI 102,12 325
 SI 103,3 617
 SI 103,8 64, 682
 SI 103,11 633
 SI 103,21 767
 SI 104,1 571
 SI 104,4 767
 SI 104,6-13 541
 SI 104,6 648
 SI 104,6-9 186
 SI 104,8 184
 SI 104,8-13 112n198
 SI 104,14 502
 SI 104,14-15 144
 SI 104,15 220n381, 385n548, 777
 SI 104,18 138n241, 559
 SI 104,21 359
 SI 104,24 112, 180
 SI 104,27 263
 SI 104,34 740
 SI 104,35 60
 SI 105,3 717, 754
 SI 105,34 560
 SI 105,36 105
 SI 105,44 262
 SI 106,3 63
 SI 106,4 650
 SI 106,5 717, 754
 SI 106,25 696, 752
 SI 106,27 362
 SI 106,33 670
 SI 106,43 360
 SI 107,5 56
 SI 107,11 611
 SI 107,23 704
 SI 107,24 305
 SI 107,25-27 439
 SI 107,30 752

SI 109,2 60, 660
SI 109,4 189n343
SI 109,6-20 384
SI 109,7 766
SI 109,10 131n225
SI 109,14 636
SI 109,28 479
SI 110 169n293, 170
SI 110,1 538n757
SI 110,3 667
SI 111,3 526n739
SI 112,5 508
SI 112,8 527
SI 112,9 232n395
SI 113,5-6 701
SI 115,9-11 104
SI 116,1 340
SI 116,6 65
SI 116,7 528
SI 118,8-9 572
SI 118,13 683
SI 118,15 661
SI 118,18 106n185
SI 118,19 253n420
SI 118,27 693
SI 119 63
SI 119,5 626
SI 119,10 510
SI 119,21 727
SI 119,24 189n343, 650
SI 119,27 221n382
SI 119,37 326
SI 119,51 727
SI 119,58 708
SI 119,77 189n343, 650
SI 119,92 189n343, 650
SI 119,99 134
SI 119,105 150
SI 119,117 374
SI 119,127 648
SI 119,130 65
SI 119,135 296, 693
SI 119,140 542
SI 119,143 189n343, 650
SI 119,150 658
SI 119,161-162 257
SI 119,174 189n343, 650
SI 120,7 189n343
SI 121,3-4 738
SI 122,5 361
SI 122,7 91
SI 123,4 91
SI 126 257
SI 126,5 663
SI 127,1 112, 442, 458, 695
SI 127,1-2 716
SI 127,3-5 698
SI 128,1-2 252
SI 128,3-4 698
SI 128,4 371
SI 128,6 317
SI 129,6 325, 381n542
SI 131 477
SI 131,1 550
SI 132,18 501
SI 133,1 733
SI 135,3 733
SI 136,25 144
SI 137 257
SI 137,1-4 472
SI 138,6 308
SI 139,1 705
SI 139,4 736
SI 139,7-10 282
SI 139,11-12 693
SI 139,13 179, 181
SI 139,21-22 87
SI 139,23-24 316
SI 140,2 661
SI 140,5 683
SI 140,6 293
SI 140,11 474
SI 140,12 261
SI 141,3 252
SI 141,4 624, 715
SI 141,5 704

- Sl 141,7 82
 Sl 141,9-10 60
 Sl 142,3 740
 Sl 143,8 221n382
 Sl 144,1 388
 Sl 144,12-15 698
 Sl 144,12 640
 Sl 144,13 185
 Sl 145,3 747
 Sl 145,16 650
 Sl 145,18 296
 Sl 146,7 144
 Sl 147,1 733
 Sl 147,3 211n370, 617
 Sl 147,8 502
 Sl 147,9 144
 Sl 147,11 647
 Sl 147,16 232n395
 Sl 148,5 716
 Sl 148,6 649
 Sl 149,4 647
 Ordsp 1,1 24, 27, 31, 41, 43, 51, 77, 278,
 361, 453, 565–66, 603, 612
 Ordsp 1,1-7 621
 Ordsp 1,1-5 206
 Ordsp 1,2-5 172
 Ordsp 1,2 23, 62–63, 92, 237, 294, 351, 393,
 421, 428, 434, 462, 539, 580, 621, 652,
 669, 676, 685, 758
 Ordsp 1,2-7 35, 603
 Ordsp 1,3 62–64, 111, 123, 216, 235, 336,
 357, 378, 462, 605, 710, 758
 Ordsp 1,4 62, 66, 173, 199, 278, 391, 399,
 526, 680, 719, 730, 767, 770
 Ordsp 1,5 62–63, 77n127, 79, 192, 199, 298,
 307, 309, 351, 425, 509, 542, 621, 652,
 674, 708
 Ordsp 1,5b 77
 Ordsp 1,6 44, 51, 62, 309, 455, 529, 536,
 537n751, 552, 603
 Ordsp 1,7 41, 58, 76, 122, 173, 198, 227,
 236–37, 257, 278, 291, 298, 329, 334,
 433, 483, 504, 506, 553, 582, 608, 652
 Ordsp 1,8-9 31, 35, 207n363
 Ordsp 1,8-9,18 34–35, 38, 244
 Ordsp 1,8-19 33–35, 406
 Ordsp 1,8 30, 42, 69, 92, 114, 123, 134, 206,
 258, 284, 291, 296, 298, 317, 322, 325,
 351, 355, 410, 427, 433, 494, 517, 528,
 541, 566n789, 567n790, 580–81, 612,
 621, 685, 773
 Ordsp 1,9 103, 123, 138, 149, 157n274, 258,
 582, 634, 699
 Ordsp 1,10 42, 69, 140, 193, 215, 253, 261–
 62, 312, 341, 379, 445, 719, 746
 Ordsp 1,10-15 125n218, 440
 Ordsp 1,10-14 96, 133, 242, 766
 Ordsp 1,10-19 35, 72, 79, 103, 132,
 207n363, 261, 367, 442, 449
 Ordsp 1,11-15 148
 Ordsp 1,11 71, 85, 172, 239, 268, 438, 449,
 459, 496n706, 514, 612, 634, 687, 720,
 762, 766
 Ordsp 1,11-14 134, 312, 450, 522, 644
 Ordsp 1,12 82, 166, 357, 541, 727
 Ordsp 1,13 105, 213, 249, 442, 707, 709
 Ordsp 1,14 304, 314, 336
 Ordsp 1,14-16 440
 Ordsp 1,15 69, 100, 171, 176, 192, 230, 250,
 258, 261, 266, 268, 270–71, 292, 303,
 312, 326, 372, 399, 544, 607, 628, 707,
 759, 763
 Ordsp 1,16 84n138, 105, 148, 230, 246, 261,
 280, 296, 324, 353, 367, 523, 664, 720,
 725, 758
 Ordsp 1,17 81, 242, 362, 380, 423, 438, 523,
 686
 Ordsp 1,18 56n78, 140, 239, 496n706, 531,
 612, 763
 Ordsp 1,19 56n78, 209, 236n399, 238, 292,
 295, 380
 Ordsp 1,20 42, 159, 170, 185, 265n431, 404,
 458, 650, 754, 765
 Ordsp 1,20-21 166, 170
 Ordsp 1,20-33 34, 93, 175, 294, 380

- Ordsp 1,21 46, 171, 332, 389, 415, 444, 462, 579, 680, 714
- Ordsp 1,22-33 58
- Ordsp 1,22 66–68, 77, 144, 199, 251, 273, 285, 334, 343–44, 366, 514, 522, 524, 531, 693, 726, 766
- Ordsp 1,22-32 520
- Ordsp 1,23-31 509
- Ordsp 1,23 58, 77, 282, 296, 298, 309, 329, 452, 524, 526, 561, 676, 685, 722
- Ordsp 1,24 265, 380, 525, 621
- Ordsp 1,25-27 744
- Ordsp 1,25 42, 125n217, 237, 255, 351–52, 360, 369, 393, 529n742, 609, 674, 676
- Ordsp 1,26-27 234
- Ordsp 1,26 125, 218, 316, 513, 524, 553, 580
- Ordsp 1,27 218, 225, 243, 389
- Ordsp 1,28 162, 234
- Ordsp 1,28-29 611
- Ordsp 1,29-30 237
- Ordsp 1,29 77
- Ordsp 1,30 360, 674, 685
- Ordsp 1,31 271, 337–38, 357, 412n585, 497–98, 575, 580
- Ordsp 1,32-33 518
- Ordsp 1,32 66, 397, 446
- Ordsp 1,33 114, 513
- Ordsp 2,1-4 35, 50, 310, 506
- Ordsp 2,1-8 43
- Ordsp 2,1 97, 120, 123, 127, 149, 262, 284, 349n511, 429, 496n706, 542, 612–13
- Ordsp 2,1-22 33–34
- Ordsp 2,1-5 540
- Ordsp 2,1-11 59
- Ordsp 2,1-6 210
- Ordsp 2,2 30, 62, 87, 111, 114, 126, 298, 365, 383, 393, 410, 428, 716, 722, 736
- Ordsp 2,3 35, 62
- Ordsp 2,4 162, 217, 234, 287, 511, 613, 678, 729, 758
- Ordsp 2,5-8 72
- Ordsp 2,5 54, 62, 199, 309, 540, 727, 758
- Ordsp 2,5-6 403
- Ordsp 2,6 42, 62, 104, 130, 282, 332, 357, 537n755, 612
- Ordsp 2,6-8 104
- Ordsp 2,7 64n109, 262, 287, 328n488, 496n706, 542, 656
- Ordsp 2,7-8 150
- Ordsp 2,8 80, 95n158, 192, 266, 307, 349n511, 374, 403, 497, 676
- Ordsp 2,9 62–64, 84n135, 96, 140n245, 258, 275, 288, 506, 758
- Ordsp 2,ζiqqe« 759
- Ordsp 2,10 56n77, 57, 613, 733
- Ordsp 2,10-11 80
- Ordsp 2,11-12 150
- Ordsp 2,11 62, 95n158, 349n511, 680
- Ordsp 2,12 65, 174, 228n388, 277, 312, 731
- Ordsp 2,13 65, 102, 286, 494
- Ordsp 2,14 65, 185n323, 300, 390, 521, 581n805
- Ordsp 2,15 65, 84n135, 95n160, 117, 172, 210, 707
- Ordsp 2,16-17 97
- Ordsp 2,16-19 97, 149, 156, 158, 402, 404, 567, 739
- Ordsp 2,16-17 103
- Ordsp 2,16 97–98, 130, 149, 151, 158, 160, 347, 405, 435, 495, 516, 555, 567, 614, 740–41
- Ordsp 2,17 54, 65, 93n152, 98–99, 102, 131, 238, 265, 312, 636, 735
- Ordsp 2,18-19 79, 164, 338, 436
- Ordsp 2,18 83, 84n135, 95n160, 166, 320, 385
- Ordsp 2,19 103, 198, 306
- Ordsp 2,19-22 95
- Ordsp 2,20-22 262, 518
- Ordsp 2,20 64, 116, 252, 287, 292, 729, 731
- Ordsp 2,21 64n109, 221, 522
- Ordsp 2,21-22 65, 219
- Ordsp 2,22 60, 72, 124n216, 222, 357
- Ordsp 3,1-4,27 34
- Ordsp 3,1 35, 57, 71, 92, 149, 349, 621

- Ordsp 3,1-10 55, 70
 Ordsp 3,1-12 33
 Ordsp 3,1-4 33, 395
 Ordsp 3,2 71–72, 123, 246, 514
 Ordsp 3,2-10 388
 Ordsp 3,3-4 229, 384, 445
 Ordsp 3,3 57, 64, 71, 113, 115, 149, 157,
 245, 275, 388, 580, 621
 Ordsp 3,4 54, 62, 71, 80, 93n152, 115, 117,
 240, 258, 395, 498, 517, 699, 727
 Ordsp 3,5-7 244, 299
 Ordsp 3,5-6 449
 Ordsp 3,5 57, 71, 115, 235, 246, 272,
 309n473, 411, 414, 422, 441, 483, 504,
 518, 560, 605, 682, 763
 Ordsp 3,6 71, 224, 756
 Ordsp 3,7-8 325, 617
 Ordsp 3,7 71, 132, 173, 210, 247, 272, 292,
 300, 318, 353, 510, 549, 642, 725, 731,
 773
 Ordsp 3,8 71, 127n220, 310, 690
 Ordsp 3,9 71, 83n134, 109n191, 279, 284,
 303, 337, 497, 522, 676
 Ordsp 3,9-10 52
 Ordsp 3,10 71, 197, 263, 358n522, 368, 442,
 651
 Ordsp 3,11-12 52, 70, 106n185, 492, 516
 Ordsp 3,11 134, 298
 Ordsp 3,12 263, 285n451, 350, 435n612,
 647
 Ordsp 3,13-18 307
 Ordsp 3,13-14 307
 Ordsp 3,13-35 33
 Ordsp 3,13 62, 107, 117, 127, 162, 192, 274,
 309, 361, 449, 517, 529, 727
 Ordsp 3,14 106, 173, 176, 240n403, 337,
 367, 395, 618, 645, 664, 729
 Ordsp 3,14-15 367, 572
 Ordsp 3,15-20 653
 Ordsp 3,15 173, 329, 367
 Ordsp 3,15-16 367
 Ordsp 3,16 175, 229, 260, 276, 299, 388,
 397, 423, 496, 616, 663, 712, 729, 772
 Ordsp 3,18 72, 110, 124, 127n220, 140, 193,
 236, 257, 283, 577, 627, 663, 752
 Ordsp 3,19-20 52, 55, 195, 442n621
 Ordsp 3,19 47, 62, 107–8, 110, 112–13n201,
 168–69, 187, 245, 442, 580, 770
 Ordsp 3,20 48, 55, 182, 648, 770
 Ordsp 3,21 35, 62, 94n154, 107n186, 680
 Ordsp 3,21-26 561
 Ordsp 3,21-22 72
 Ordsp 3,22 56n77, 57n79, 80, 124
 Ordsp 3,23 80, 287
 Ordsp 3,24 260, 366, 439, 513, 632, 717
 Ordsp 3,25 60n95, 124n216, 454, 641
 Ordsp 3,27 107n186, 238, 401n570, 607
 Ordsp 3,28 312, 323, 340n499, 459, 705
 Ordsp 3,29 146, 246, 275, 303, 360, 381,
 523, 692
 Ordsp 3,30 244, 289n455, 572
 Ordsp 3,31-35 71
 Ordsp 3,31 117, 155, 193, 252, 279, 312
 Ordsp 3,31-32 440
 Ordsp 3,32 64n109, 97, 118, 172, 222, 266,
 291, 488, 533
 Ordsp 3,33 59–60, 124n216, 235, 270, 518
 Ordsp 3,34 68, 119, 299, 302, 308, 606, 734
 Ordsp 3,34-35 68
 Ordsp 3,35 67, 109n191, 155, 176, 223, 235,
 244, 262, 329, 334, 402, 634, 676
 Ordsp 4,1 62, 123, 361, 628
 Ordsp 4,1-3 581, 709
 Ordsp 4,1-4 134
 Ordsp 4,1-9 31, 33, 307, 429, 460
 Ordsp 4,2 605
 Ordsp 4,3-4 69
 Ordsp 4,3 30n17, 69–70, 263, 278, 290, 470,
 566n789, 684
 Ordsp 4,4 42, 57, 72, 77, 309, 350, 618
 Ordsp 4,4b 157
 Ordsp 4,5-9 739
 Ordsp 4,5-7 175, 572
 Ordsp 4,5 62, 77n127, 132, 307, 323, 433,
 739
 Ordsp 4,6 80, 95n158

- Ordsp 4,7 77n127, 307, 433, 739
 Ordsp 4,8 139, 634
 Ordsp 4,9 80, 122n214, 238, 276, 314, 511
 Ordsp 4,10-19 33, 79, 307
 Ordsp 4,10 279, 519, 581, 708
 Ordsp 4,11 80, 84, 95n160
 Ordsp 4,11-19 198
 Ordsp 4,12 287, 303, 436, 481, 561, 694, 771
 Ordsp 4,13 72, 110, 704, 731
 Ordsp 4,14 60, 101, 124n216
 Ordsp 4,14-17 242
 Ordsp 4,14-15 84
 Ordsp 4,15 159, 609, 642, 746
 Ordsp 4,16 96, 114, 444, 694
 Ordsp 4,17 198, 357
 Ordsp 4,18-19 84, 523
 Ordsp 4,18 287
 Ordsp 4,19 62, 124n216
 Ordsp 4,20 77, 134, 716
 Ordsp 4,20-27 33, 410
 Ordsp 4,21 114, 215, 365
 Ordsp 4,22 72, 124, 245, 259, 279, 310, 683, 727
 Ordsp 4,23 72, 151
 Ordsp 4,24 172, 309, 772
 Ordsp 4,25 326, 457, 529n742
 Ordsp 4,26 84n135, 95n160
 Ordsp 5,1 62, 132, 134, 626, 716
 Ordsp 5,1-23 33, 97, 149, 156, 404, 434, 567
 Ordsp 5,1-6 399n567
 Ordsp 5,1-6,35 34
 Ordsp 5,2 62, 77, 457, 680
 Ordsp 5,3-6 402, 628
 Ordsp 5,3 98, 151, 309, 405, 492, 496, 516, 614, 726
 Ordsp 5,4 245, 351n513, 550
 Ordsp 5,5 81-82, 166, 436, 618
 Ordsp 5,5-6 338
 Ordsp 5,6 62, 95n160, 101, 126, 150
 Ordsp 5,7 361, 621, 628
 Ordsp 5,8 772
 Ordsp 5,9-10 154, 163, 236
 Ordsp 5,10 149, 218, 275, 282, 364n528, 495, 722, 740
 Ordsp 5,10-11 405
 Ordsp 5,11 270, 351n513, 401, 738
 Ordsp 5,12 611
 Ordsp 5,12-14 439
 Ordsp 5,13 540, 580, 716
 Ordsp 5,14 385, 675
 Ordsp 5,15 436, 652, 771
 Ordsp 5,15-21 399n567
 Ordsp 5,15-17 740
 Ordsp 5,16 755
 Ordsp 5,18 248, 258, 291, 325, 329, 451
 Ordsp 5,19 80, 138n242, 163, 292
 Ordsp 5,20 97-98, 122, 158, 314, 495
 Ordsp 5,21-22 52
 Ordsp 5,21-23 99-100, 126, 166
 Ordsp 5,21 52, 95n160, 282, 403
 Ordsp 5,22 60n95, 124n216, 274, 302, 445, 715
 Ordsp 5,23 138n243, 225, 265, 267, 279, 303, 367, 428, 518, 544, 709
 Ordsp 5,26 626
 Ordsp 6,1 116, 228, 231, 417, 700
 Ordsp 6,1-19 34
 Ordsp 6,1-5 142, 416
 Ordsp 6,1-2 368
 Ordsp 6,2 140
 Ordsp 6,3 116, 163
 Ordsp 6,6 219, 268, 348, 366, 390, 494
 Ordsp 6,6-- 709
 Ordsp 6,6-11 68, 71, 348, 402, 484
 Ordsp 6,6-8 242, 559
 Ordsp 6,7 525
 Ordsp 6,8 197, 208, 305, 368, 394, 458, 506, 559, 736, 755
 Ordsp 6,9 450, 484
 Ordsp 6,9-10 366
 Ordsp 6,9-11 432
 Ordsp 6,10 288, 390, 462, 675
 Ordsp 6,10-11 38, 461
 Ordsp 6,11 145, 153, 233, 275, 462, 676, 746
 Ordsp 6,12. 128n222

- Ordsp 6,12 146n256, 246, 356–57, 400, 555
 Ordsp 6,12-19 322
 Ordsp 6,12-13 128
 Ordsp 6,12-15 311
 Ordsp 6,13 211, 313, 736
 Ordsp 6,14 48, 65, 116n206, 127, 146n258,
 246, 275, 289, 312, 402, 487, 630, 752
 Ordsp 6,15 89n147, 147, 454, 520, 641, 744
 Ordsp 6,16-17 172, 379, 772
 Ordsp 6,16-19 294
 Ordsp 6,16 56n77, 57n79, 172
 Ordsp 6,17 81n131, 216, 230, 245, 282, 368,
 378, 380, 525, 634
 Ordsp 6,17-18 634
 Ordsp 6,18 57, 116n206, 127, 294, 300, 379,
 692
 Ordsp 6,19 146n258, 245n408, 277, 312,
 323, 331, 336, 342–43, 391, 471n653,
 766
 Ordsp 6,20-35 33, 97, 132, 404, 434, 567
 Ordsp 6,20 30n17, 69, 206, 566n789
 Ordsp 6,20-33 156
 Ordsp 6,21 151, 157
 Ordsp 6,22 114, 223, 440, 661
 Ordsp 6,23 255, 374n538, 731
 Ordsp 6,24 97–98, 495, 689
 Ordsp 6,24-25 402
 Ordsp 6,25 57, 435n613
 Ordsp 6,26 56nn77–78, 97, 404, 522, 740
 Ordsp 6,26b 157
 Ordsp 6,27 56, 473n658, 696, 714
 Ordsp 6,29 97, 100, 116, 132, 150n262, 316,
 516, 664
 Ordsp 6,29-35 100, 133
 Ordsp 6,30 311, 531, 545, 553, 606
 Ordsp 6,31 153n267, 236, 450n630, 753
 Ordsp 6,32 57n79, 69, 225, 712
 Ordsp 6,32-35 99, 236, 405
 Ordsp 6,33 135, 329, 555
 Ordsp 6,34 130, 132, 153n267, 282, 289,
 301, 372, 394, 661, 774
 Ordsp 6,34-35 163
 Ordsp 6,35 255, 318n479, 330, 384, 386,
 556, 674, 690
 Ordsp 7,1 496n706
 Ordsp 7,1-27 33–34, 97, 404, 434, 567
 Ordsp 7,2 72
 Ordsp 7,3 57, 103
 Ordsp 7,4 62, 323
 Ordsp 7,5 97–98, 151, 157, 614, 740
 Ordsp 7,5-25 402
 Ordsp 7,6-23 150, 460
 Ordsp 7,7 62, 66, 68–69, 366, 399n566, 730
 Ordsp 7,8 381
 Ordsp 7,9 719
 Ordsp 7,10-22 201
 Ordsp 7,10-13 86n141, 740
 Ordsp 7,10-21 97
 Ordsp 7,10 639, 755
 Ordsp 7,11 200
 Ordsp 7,12 137, 639
 Ordsp 7,13-21 151
 Ordsp 7,13-14 391
 Ordsp 7,13 110, 157, 392, 457, 745
 Ordsp 7,14-20 130, 134, 644
 Ordsp 7,14 105, 315, 372, 378
 Ordsp 7,14-21 172
 Ordsp 7,16-20 160
 Ordsp 7,16 578
 Ordsp 7,17 417n591
 Ordsp 7,18 138, 631
 Ordsp 7,19-23 639
 Ordsp 7,19-20 202, 631
 Ordsp 7,19 97, 130, 133
 Ordsp 7,21-22 66
 Ordsp 7,21 309, 326, 605
 Ordsp 7,22 163, 289
 Ordsp 7,23 56n78, 62, 126, 405
 Ordsp 7,24 132, 191, 621, 628
 Ordsp 7,25 248, 275, 624
 Ordsp 7,25-27 99
 Ordsp 7,26 274, 352, 706, 775
 Ordsp 7,27 82, 198, 202, 436, 442
 Ordsp 8 168–70, 643
 Ordsp 8,1-3 166, 170

- Ordsp 8,1 62, 170, 678, 681
 Ordsp 8,1-36 34
 Ordsp 8,2-3 444
 Ordsp 8,2 170
 Ordsp 8,3 680, 765
 Ordsp 8,4 69, 191, 746
 Ordsp 8,5 57n83, 62, 66–67
 Ordsp 8,6 64
 Ordsp 8,7-9 380
 Ordsp 8,7 118, 457, 690
 Ordsp 8,8 132, 305
 Ordsp 8,9 62, 77, 326, 745
 Ordsp 8,10 176, 307, 618, 645
 Ordsp 8,10-11 307, 367
 Ordsp 8,11 240n403
 Ordsp 8,12 62, 680
 Ordsp 8,13 65, 293, 308, 312, 379, 531, 633, 694
 Ordsp 8,14-15 278
 Ordsp 8,14-17 371
 Ordsp 8,14 62, 94n154, 360, 443n624
 Ordsp 8,15-21 122
 Ordsp 8,15-16 278, 444, 453
 Ordsp 8,15 568, 682
 Ordsp 8,16 318, 327, 343, 345n507, 505
 Ordsp 8,17 87, 162, 192, 285n451, 611, 647, 727
 Ordsp 8,18 229, 235, 260, 276, 388, 423, 497, 663, 772
 Ordsp 8,19 45, 106, 240n403, 307, 575, 618
 Ordsp 8,20 63
 Ordsp 8,21 380, 388, 653, 677
 Ordsp 8,22 24n3, 112, 169
 Ordsp 8,22-25 169n293, 181n315
 Ordsp 8,22-31 55, 169, 170n297, 393, 643
 Ordsp 8,22-26 179
 Ordsp 8,22-36 111n196
 Ordsp 8,23 181n315, 219, 417
 Ordsp 8,24 112, 518, 648
 Ordsp 8,26 578, 716
 Ordsp 8,27 202, 458, 648
 Ordsp 8,28 278, 443, 778
 Ordsp 8,29 55, 755
 Ordsp 8,30-31 643
 Ordsp 8,30 630
 Ordsp 8,32 107n187, 191, 274, 581, 621, 628
 Ordsp 8,32-36 158
 Ordsp 8,33 609
 Ordsp 8,34 107n187, 193, 274, 339, 391
 Ordsp 8,35. 339
 Ordsp 8,35 55, 72, 101, 124, 162, 234, 238, 269, 294, 348, 727
 Ordsp 8,35-36 338
 Ordsp 8,36 57n79, 80n129, 82, 298, 531, 712
 Ordsp 9,1-6 35, 79, 86n141, 192
 Ordsp 9,1-3 34, 442n621
 Ordsp 9,1 196, 265n431, 450n630, 603, 607, 677–78
 Ordsp 9,1-18 34
 Ordsp 9,2 315, 358n522, 438, 726, 741
 Ordsp 9,3 171n298, 500n716, 503
 Ordsp 9,4 66, 68–69
 Ordsp 9,4-6 34
 Ordsp 9,5 368, 424, 624, 651
 Ordsp 9,6 62, 66, 72, 731
 Ordsp 9,7-12 34
 Ordsp 9,7 60, 124n216, 268, 355
 Ordsp 9,7-8 403
 Ordsp 9,8-9 70, 284
 Ordsp 9,8 61, 68, 251
 Ordsp 9,8b-12a 210
 Ordsp 9,9 59, 355, 605
 Ordsp 9,10 41, 58, 62–63, 77–78, 372, 539–40, 582, 605
 Ordsp 9,12 68, 556
 Ordsp 9,13 63, 126, 639
 Ordsp 9,13-18 34–35, 79, 86n141, 98, 265, 404, 740
 Ordsp 9,14 171n298, 305, 526, 579
 Ordsp 9,15 64n110
 Ordsp 9,16-17 554
 Ordsp 9,16 66, 68–69
 Ordsp 9,17 436, 555, 613, 733, 740, 755
 Ordsp 9,17-18 368
 Ordsp 9,18 62, 82, 100, 126, 166, 197
 Ordsp 10,1-22,16 54

- Ordsp 10,1b 603
 Ordsp 10,1-4 217
 Ordsp 10,1-5 347–48, 406
 Ordsp 10,1 26–27, 31, 44–45, 51, 61, 67, 69, 77, 80, 215, 248, 278, 290–91, 325, 370, 433, 455, 522, 549, 565–66, 603, 767, 773
 Ordsp 10,1-15 247
 Ordsp 10,2 72, 216, 223–24, 423, 613, 685
 Ordsp 10,2-3 71, 295, 303, 507, 527
 Ordsp 10,3 57n81, 60, 235, 242, 263–64, 295, 353, 383n545, 489
 Ordsp 10,4-5 275, 404
 Ordsp 10,4 68, 71, 143n249, 242, 247, 260, 262n429, 316, 348, 354, 378–80, 388, 396, 423, 515, 632, 699, 726
 Ordsp 10,5 62, 68, 144–45, 315, 348, 356, 399n567, 698, 767
 Ordsp 10,6 60, 357, 371, 456–57, 495, 516, 519
 Ordsp 10,6-7 226, 401
 Ordsp 10,7 390, 395
 Ordsp 10,8 57, 61, 66, 217, 245, 268
 Ordsp 10,9 65
 Ordsp 10,10 146, 217, 605
 Ordsp 10,11 309, 476
 Ordsp 10,12 146n258, 247, 322, 505n722, 512
 Ordsp 10,13 62, 68–69, 106, 266n433, 330, 357, 401, 428, 457, 480, 526, 695
 Ordsp 10,14 61, 66, 212n373, 226, 244, 247, 284, 292, 496n706, 673
 Ordsp 10,14-15 278, 725
 Ordsp 10,15 83n134, 145, 212n373, 214, 278, 332, 396, 415, 523, 559, 706, 709, 727, 766, 772
 Ordsp 10,16 59, 72, 106, 230, 337, 715
 Ordsp 10,16-17 271
 Ordsp 10,17 248, 286, 674
 Ordsp 10,18 46, 67, 227, 468n646, 489, 703
 Ordsp 10,19 48, 62, 239, 244, 328, 404, 422, 446, 694, 759
 Ordsp 10,20-21 243
 Ordsp 10,20 59, 148n259, 675, 706
 Ordsp 10,21 66, 69, 266, 288, 428, 544, 622, 630
 Ordsp 10,22 208, 423, 629
 Ordsp 10,23 62, 67, 96, 361, 368, 680
 Ordsp 10,24 243, 257, 352, 391, 421, 527
 Ordsp 10,25 239, 610
 Ordsp 10,26 68, 143n249, 472, 550, 664, 734
 Ordsp 10,27 376
 Ordsp 10,28 225, 232, 246, 256, 271, 291, 519, 527, 665, 725–26, 731
 Ordsp 10,29 60, 65, 212n373, 384, 489, 523, 555, 725
 Ordsp 10,30 239, 446, 476
 Ordsp 10,31-32 59, 65, 225, 296, 312
 Ordsp 10,31 615
 Ordsp 10,32 60, 63, 222, 231, 247, 305, 330, 482, 523
 Ordsp 11,1 52, 55, 118, 245–47, 304, 306, 363–64, 399n567, 533, 720
 Ordsp 11,1 371
 Ordsp 11,2 120, 244, 308, 333, 531, 675
 Ordsp 11,3 64n109, 65, 253, 283n449, 355, 383, 404, 707
 Ordsp 11,3-6 380
 Ordsp 11,4 83n134, 207n361, 213, 224, 231n394, 232, 423, 613, 653, 727
 Ordsp 11,5 405, 450, 513n730
 Ordsp 11,6 65, 613
 Ordsp 11,7 220n380, 256, 731
 Ordsp 11,8 228n388, 231n394, 243, 380, 386
 Ordsp 11,8-9 661
 Ordsp 11,9 116, 357, 482, 766
 Ordsp 11,10-11 511
 Ordsp 11,10 511n728
 Ordsp 11,11 60, 171n298, 265–66, 462, 482, 522
 Ordsp 11,12 62, 69, 116, 240, 329, 433, 606
 Ordsp 11,13 58, 118n208, 244, 247, 468
 Ordsp 11,14 63, 231n394, 246, 291, 394, 443, 456, 513n730, 521, 529, 559, 682, 720

- Ordsp 11,14 491
 Ordsp 11,15 87, 141, 324n486, 416
 Ordsp 11,16-27 228
 Ordsp 11,16 24n3, 80, 232, 235, 265, 276, 339, 395, 619
 Ordsp 11,16-22 229
 Ordsp 11,17 56n77, 57n79, 134, 284, 572, 620
 Ordsp 11,18 215
 Ordsp 11,19 59, 72, 234, 261, 271, 285, 388, 686
 Ordsp 11,20 55, 57, 118, 301, 324, 533
 Ordsp 11,21 301, 342
 Ordsp 11,22-27 217
 Ordsp 11,22 46, 152n264, 265, 318, 367, 469n647, 618, 698, 729
 Ordsp 11,23 275, 324
 Ordsp 11,23-27 220
 Ordsp 11,24-26 401, 524
 Ordsp 11,24 232, 260, 275, 407, 518, 670
 Ordsp 11,25 46, 56n77, 57n81, 110, 138, 163, 209, 690, 763
 Ordsp 11,26 267, 456-57, 607
 Ordsp 11,27 235, 610, 613
 Ordsp 11,28 110, 276, 332, 395, 513n730, 772
 Ordsp 11,29 58, 273, 281, 284, 295, 321, 324, 381, 442, 518, 547n768, 709
 Ordsp 11,30-31 110
 Ordsp 11,30 24n3, 59, 72, 110, 766
 Ordsp 11,31 24n3, 25n7, 263, 286, 318, 343, 709, 720
 Ordsp 11,29 233
 Ordsp 12,1 77, 199, 244, 291
 Ordsp 12,2 55, 239, 245, 271, 339, 445, 650
 Ordsp 12,3 239, 357, 476, 731
 Ordsp 12,4 152n264, 229n390, 262, 265, 276, 279, 571, 617, 724
 Ordsp 12,4-12 247
 Ordsp 12,5 60, 63, 246, 634
 Ordsp 12,6 60, 613, 694
 Ordsp 12,7 59, 62, 522
 Ordsp 12,8 329, 498
 Ordsp 12,9 45, 240n403, 288, 303, 308, 314, 341, 361, 381, 386, 492, 504, 506, 761, 763
 Ordsp 12,10 59-60, 133, 244, 267, 523, 561
 Ordsp 12,11 69, 143n249, 366, 388, 515
 Ordsp 12,12 59, 239
 Ordsp 12,13 245, 324, 380, 416, 505n722, 523, 721, 770
 Ordsp 12,13-14 247
 Ordsp 12,14 56, 252, 282, 337, 709
 Ordsp 12,15 61-62, 67, 318, 360, 499, 549
 Ordsp 12,16 67, 387, 491
 Ordsp 12,17 148n261, 246, 267, 277n443, 391, 459
 Ordsp 12,18 147, 482, 706
 Ordsp 12,19 411, 526, 706, 725
 Ordsp 12,20 116n206, 146, 255, 275, 487
 Ordsp 12,21 324, 368
 Ordsp 12,22 55, 118, 239, 245, 253, 533
 Ordsp 12,23 62, 66-67, 77, 258, 282, 334, 530, 676
 Ordsp 12,24 68, 143n249, 144n253, 208, 260, 345n507, 379
 Ordsp 12,25 57, 275, 325, 472, 694
 Ordsp 12,26 380
 Ordsp 12,27 68, 83n134, 143n249, 208, 213, 379, 442
 Ordsp 12,28 59, 72, 82, 286, 338
 Ordsp 13,1 61, 68, 199, 206, 251n419, 284, 291, 355
 Ordsp 13,2 65, 337, 497, 766
 Ordsp 13,3 56n77-78, 95n158, 212n373, 338, 389
 Ordsp 13,4 68, 145, 208n364, 311, 379, 421, 665
 Ordsp 13,5 59, 523
 Ordsp 13,6 223, 674
 Ordsp 13,7 213, 622

- Ordsp 13,7 654
 Ordsp 13,8 56n78, 251n419, 262n429,
 352, 386
 Ordsp 13,9 150, 297, 370, 379n541,
 453, 576, 693, 731
 Ordsp 13,10 223, 243
 Ordsp 13,11 213, 370, 380, 407
 Ordsp 13,12 72, 110, 220n380, 325,
 390, 741
 Ordsp 13,12-14 110
 Ordsp 13,13 309, 529
 Ordsp 13,13-14 349
 Ordsp 13,14 61–62, 70, 72, 211, 236,
 243n407, 271, 278, 309, 320, 338, 580
 Ordsp 13,15 62, 65, 80, 104
 Ordsp 13,16 62, 66–67, 282, 334, 397,
 460, 523
 Ordsp 13,16b 482
 Ordsp 13,17 147, 469, 513n730, 734
 Ordsp 13,18 145, 329, 497, 609
 Ordsp 13,19 56n77, 118, 717
 Ordsp 13,20 62, 67, 70, 268, 431, 507,
 522, 662
 Ordsp 13,22 317, 361
 Ordsp 13,23 63, 68, 379n541, 632, 674
 Ordsp 13,24 106, 212, 350, 492, 695,
 767
 Ordsp 13,25 233, 260, 337, 448,
 567n790, 572, 653, 762
 Ordsp 14,1 61n104, 70, 195–96,
 229n390, 268, 280, 442, 462, 662, 724
 Ordsp 14,2 97, 265
 Ordsp 14,3 482
 Ordsp 14,4 106, 289, 337, 642
 Ordsp 14,5 148n261, 277, 391, 459,
 471n653, 728, 772
 Ordsp 14,6 62, 68, 199, 326, 355, 613,
 749
 Ordsp 14,6-7 68
 Ordsp 14,8 62, 67, 397
 Ordsp 14,9 67–68
 Ordsp 14,10 57, 63, 454, 486n681, 719
 Ordsp 14,12 82, 268, 311, 351n513, 746
 Ordsp 14,13 57, 301, 351n513, 653,
 731, 759
 Ordsp 14,14 275, 380, 518, 735
 Ordsp 14,15 62, 66, 397, 719
 Ordsp 14,16 67, 530, 712
 Ordsp 14,17 238, 282, 346, 416, 445,
 452, 470
 Ordsp 14,18 62, 66, 258, 397
 Ordsp 14,19 60, 275, 302
 Ordsp 14,20 214, 255, 262n429, 340,
 343, 632, 674, 706
 Ordsp 14,21 119, 227, 309, 317, 350,
 418, 529, 550, 725
 Ordsp 14,22 64, 116n206, 165
 Ordsp 14,23 232–33, 260, 407, 694
 Ordsp 14,24 67, 208, 246, 279, 772
 Ordsp 14,25 56nn77–78, 148n261,
 277n443, 459, 613
 Ordsp 14,26 361, 389, 682
 Ordsp 14,27-28 403, 525
 Ordsp 14,27 72, 211, 243n407, 309,
 338, 353
 Ordsp 14,28 174, 212n373, 281, 361,
 373, 376–77, 456, 559–60
 Ordsp 14,29 58, 62, 289, 327, 622, 634,
 680, 682
 Ordsp 14,30 72, 617, 668, 738
 Ordsp 14,31 52, 55, 185n323,
 214nn375–76, 293, 316, 350, 396–97, 406–
 7, 418, 425–26, 550, 709
 Ordsp 14,32 24n3, 250, 684, 753
 Ordsp 14,33 57, 62–63, 66, 385, 690
 Ordsp 14,34 352, 456, 511, 634, 747
 Ordsp 14,35 62, 304, 419, 453,
 547n768, 666, 668, 774
 Ordsp 15,1 289, 292n457, 322, 384,
 416, 452, 470, 524, 529, 680, 685, 693–94
 Ordsp 15,1-2 296
 Ordsp 15,2 67, 77, 295, 334, 530, 676,
 706, 776
 Ordsp 15,3 52, 301, 363, 374, 403
 Ordsp 15,4 72, 110, 223, 683, 694, 706
 Ordsp 15,5 62, 66, 355, 476, 611

- Ordsp 15,6 106, 295, 352n517, 380, 501, 622
 Ordsp 15,7 287, 296, 362, 501
 Ordsp 15,8-9 533
 Ordsp 15,8 52, 55, 60, 105, 118, 296, 302, 348, 378, 391, 509, 723, 759
 Ordsp 15,9 59–60, 118, 647
 Ordsp 15,10 298, 428, 630, 709
 Ordsp 15,10-11 287
 Ordsp 15,11 82, 236, 270, 326, 363, 374, 377, 498
 Ordsp 15,12 61, 68, 199, 334, 355
 Ordsp 15,13 57, 58n90, 211, 288n452, 291, 298, 325, 334, 685
 Ordsp 15,14 57, 62, 67, 77, 296, 613
 Ordsp 15,15 119, 418
 Ordsp 15,16 240n403, 303, 325, 337, 622, 688
 Ordsp 15,16-17 240, 314
 Ordsp 15,17 240n403, 315, 642
 Ordsp 15,18 71, 146n258, 315, 322, 327, 330, 336, 345, 680, 682, 703, 712, 763, 769
 Ordsp 15,19 68, 622
 Ordsp 15,20 61, 66, 206, 290, 298, 388, 522, 549
 Ordsp 15,21 62, 69, 96
 Ordsp 15,22 118n208, 352, 443, 491
 Ordsp 15,23 211, 295, 299, 338, 353, 685, 694, 771
 Ordsp 15,24 62, 72, 82
 Ordsp 15,25 55, 174, 308, 317, 407, 417, 425–26, 550, 615, 633, 645
 Ordsp 15,26 109n192, 118, 310, 456, 533, 634, 715, 773
 Ordsp 15,27 72, 284, 318n479, 335, 370, 384, 516
 Ordsp 15,28 57, 60, 292n457, 296, 322, 644, 690
 Ordsp 15,29 52, 60, 348, 392, 572, 723, 759
 Ordsp 15,30-33 307
 Ordsp 15,30 325, 423, 617, 665
 Ordsp 15,31 199, 278, 286, 353, 428, 716, 736
 Ordsp 15,32 45, 56nn77–78, 200, 344, 609, 676
 Ordsp 15,33 70, 299, 308, 333, 531, 582, 693
 Ordsp 5,33 730
 Ordsp 16,1 56, 216, 292n457, 303, 377, 443, 685
 Ordsp 16,1-15 362, 373
 Ordsp 16,1-3 524
 Ordsp 16,1-9 342, 344n506, 359, 371, 525
 Ordsp 16,2 58n91, 270, 326, 364, 374, 377, 549, 724
 Ordsp 16,2-3 55
 Ordsp 16,3 70, 305, 348, 377, 443, 572, 634
 Ordsp 16,4-7 460
 Ordsp 16,4-5 71
 Ordsp 16,4 489, 685
 Ordsp 16,5 118, 308, 333, 531, 533, 664, 692, 705
 Ordsp 16,6 64, 103, 173, 299, 693
 Ordsp 16,7 107, 306, 371, 435n612
 Ordsp 16,8 63, 71, 106, 240, 308, 314, 476
 Ordsp 16,9 56–57, 305, 352, 372, 443–44, 458
 Ordsp 16,10 63, 278, 374, 456, 569
 Ordsp 16,10-16 453
 Ordsp 16,10-15 344n506, 359, 363, 403, 419, 453, 460, 525–26, 533, 720
 Ordsp 16,11 55, 363–64, 372, 583, 626
 Ordsp 16,12 201, 526, 533, 568, 652
 Ordsp 16,13 107, 306, 403, 650
 Ordsp 16,14-15 338, 377
 Ordsp 16,14 320, 346, 470
 Ordsp 16,15 72, 281, 650
 Ordsp 16,16-19 310
 Ordsp 16,16 62, 77n127, 240n403, 367, 433, 618, 739
 Ordsp 16,17 56n78, 95n158, 308

- Ordsp 16,18-19 531
 Ordsp 16,18 283, 333, 337, 633
 Ordsp 16,19 119, 240, 293, 531, 633,
 645-46, 694
 Ordsp 16,20 55, 62, 257n423, 274, 324,
 727, 763
 Ordsp 16,21 57, 62, 444, 605, 666, 718
 Ordsp 16,22 62, 66, 72
 Ordsp 16,23 62, 210, 605
 Ordsp 16,24 56n77, 109n192, 147,
 294n460, 448, 492, 694
 Ordsp 16,25 82, 270, 351n513
 Ordsp 16,26 68, 154n268, 380
 Ordsp 16,27 146n256, 356, 488
 Ordsp 16,28 65, 99n174, 146n258, 319,
 322, 328, 331n491, 486n683, 708
 Ordsp 16,29 261, 327, 456, 721, 746,
 766
 Ordsp 16,30 65, 146, 312, 401
 Ordsp 16,31-33 477
 Ordsp 16,31 47, 122n214, 317, 376,
 722, 731
 Ordsp 16,32 58n91, 140, 240n403, 314,
 327, 345, 389, 680, 682
 Ordsp 16,33 52, 63, 83, 326, 336, 532
 Ordsp 17,1 91, 105, 240, 336, 381, 698,
 711
 Ordsp 17,2 62, 144n253, 336, 348, 370,
 529, 531, 698, 709
 Ordsp 17,3 326, 363, 374, 377, 498, 664
 Ordsp 17,4 347, 452, 525, 706, 716
 Ordsp 17,5 55, 89n147, 185n323,
 262n429, 279n444, 396-97, 407, 415, 418,
 426, 456, 516, 550, 553, 609, 632, 674, 744
 Ordsp 17,6 76, 361, 579, 722, 731, 739
 Ordsp 17,7 67, 175, 236, 325, 343, 345,
 557
 Ordsp 17,8 62, 295, 322, 384, 516, 690,
 770
 Ordsp 17,9-10 328
 Ordsp 17,9 99n174, 212, 512, 613
 Ordsp 17,10 62, 67, 251n419, 319, 327,
 355, 499, 741
 Ordsp 17,11 613
 Ordsp 17,12 396, 513
 Ordsp 17,13 371, 459, 473
 Ordsp 17,14 146n258, 289n455, 328,
 330, 336, 680, 712
 Ordsp 17,15 52, 118, 327, 330, 363, 533
 Ordsp 17,16 77n127, 499, 503, 739
 Ordsp 17,17 116, 337, 340nn499-500,
 342, 493, 630, 739
 Ordsp 17,18 69, 141, 416
 Ordsp 17,19 283, 333, 531, 613
 Ordsp 17,20 57, 513, 706
 Ordsp 17,21 67, 206, 549, 653, 739
 Ordsp 17,22 58nn90-91, 334, 470
 Ordsp 17,23 63, 314, 318n479, 330,
 335n494, 384, 516, 690
 Ordsp 17,24 62, 366
 Ordsp 17,25 67, 206, 244, 325, 347,
 549, 739
 Ordsp 17,26 330, 355, 397, 456
 Ordsp 17,27 58, 62, 77
 Ordsp 17,28 62, 66, 383, 704
 Ordsp 18,1 94n154, 312, 352, 613, 700,
 712
 Ordsp 18,1-11 333
 Ordsp 18,2 62, 67, 268, 499
 Ordsp 18,3 155, 606
 Ordsp 18,4 360, 405, 529, 755
 Ordsp 18,5 63, 155n271, 335n494, 456,
 744
 Ordsp 18,6 357
 Ordsp 18,6-7 67
 Ordsp 18,7 56n78, 212n373, 243n407
 Ordsp 18,8 166, 374n538, 411,
 486n683, 547, 696
 Ordsp 18,9 336, 446, 458, 517, 704
 Ordsp 18,10-11 213
 Ordsp 18,10 59, 278, 390, 395, 476,
 523, 763
 Ordsp 18,11 213-14, 336, 396, 705-6
 Ordsp 18,12 213, 283, 298-99, 308,
 397, 531, 633
 Ordsp 18,14 58nn90-91

- Ordsp 18,15 57, 61–62, 77, 428, 613,
716
Ordsp 18,16 295n461, 379, 384, 516,
770
Ordsp 18,17 116, 466, 719
Ordsp 18,18 146n258, 328, 712
Ordsp 18,18-19 381
Ordsp 18,19 146n258
Ordsp 18,20 271, 341, 707
Ordsp 18,21 82, 357, 377
Ordsp 18,22 70, 192, 229n390, 265,
347–48, 650, 724, 727
Ordsp 18,23 214, 255, 262n429, 396,
632, 674, 681
Ordsp 18,24 274, 700, 708
Ordsp 19,1 240n403, 260, 262n429,
353, 396, 507, 674
Ordsp 19,1-3 342
Ordsp 19,2 80n129, 379, 515, 529–30,
623, 704
Ordsp 19,28 60, 63, 68, 146n256,
277n443, 471n653
Ordsp 19,3 674
Ordsp 19,4 213, 274, 312, 340n499,
343, 522
Ordsp 19,5 148n261, 231n394,
277n443, 459, 471n653, 532
Ordsp 19,6 274, 295n461, 335, 384,
532, 581, 622, 770
Ordsp 19,7 24n3, 236, 255, 262n429,
632, 674, 708
Ordsp 19,8 56nn77–78, 77n127, 691,
727
Ordsp 19,9 148n261, 277n443, 459,
471n653, 532
Ordsp 19,10 144n253, 236, 557, 697
Ordsp 19,11 62, 67, 244, 314, 322, 376
Ordsp 19,12 281, 342n502, 359, 377,
419, 453, 504, 513
Ordsp 19,13 146n258, 152n264, 238,
381, 495
Ordsp 19,13-15 68
Ordsp 19,14 62, 213, 265, 339, 370,
517, 572
Ordsp 19,15 56n77, 68n124, 145, 208,
354, 366, 390, 432, 580
Ordsp 19,16 56nn77–78, 344, 428, 630
Ordsp 19,17 55, 68, 244, 384, 396, 426,
518, 632
Ordsp 19,18 428, 528, 767
Ordsp 19,19 71, 614
Ordsp 19,20 360, 710
Ordsp 19,20-21 353
Ordsp 19,21 52, 291, 303n467, 360,
369, 372, 443
Ordsp 19,22 240n403, 281n446, 396,
714, 772
Ordsp 19,23 72, 114, 353
Ordsp 19,24 116, 314, 357, 485
Ordsp 19,25 62, 66, 68, 199, 357, 383,
428
Ordsp 19,26 206, 253, 370, 449, 517,
661, 698
Ordsp 19,27 48, 138n243, 358, 428,
731, 759, 768
Ordsp 19,29 68, 212, 330, 704
Ordsp 20,1 68, 138n243, 432, 567,
568n792, 651, 726
Ordsp 20,2 56n78, 346, 361, 377, 419,
453, 513
Ordsp 20,3 67, 289n455, 322, 330, 700
Ordsp 20,4 68, 544, 755
Ordsp 20,5 703, 713
Ordsp 20,6 352, 515
Ordsp 20,7 278
Ordsp 20,8 201, 304, 359, 373, 453,
523, 568, 686
Ordsp 20,9 57, 773
Ordsp 20,10 118, 371, 533, 720–21
Ordsp 20,11 380, 399n566, 715, 730,
744
Ordsp 20,12 55, 363, 374n538, 423,
428, 439, 498, 716, 729
Ordsp 20,13 68, 71, 144–45, 432, 545,
557n778

- Ordsp 20,14 753
 Ordsp 20,15 109, 664
 Ordsp 20,16 98, 141, 324n486, 416, 495
 Ordsp 20,17 56, 380, 423
 Ordsp 20,18 63, 174, 360, 394, 443,
 491, 634
 Ordsp 20,19 331, 454, 746
 Ordsp 20,20 356, 547n769, 549, 576,
 638, 674, 719
 Ordsp 20,21 351n513, 401, 549
 Ordsp 20,22 228n388, 321, 459, 473,
 514, 532
 Ordsp 20,23 118, 363–64, 456, 533
 Ordsp 20,24 52, 62, 303n467, 443, 540
 Ordsp 20,26 61, 304, 362, 686
 Ordsp 20,27 166, 331, 363, 376, 379,
 511
 Ordsp 20,28 64, 103, 201, 278, 304–5,
 359, 526n739
 Ordsp 20,29 47, 314n475, 467, 579–80,
 731
 Ordsp 20,30 106, 166, 331, 406, 411,
 428, 438, 492, 767
 Ordsp 21,1 374, 394, 419, 664
 Ordsp 21,2 57n81, 270, 300, 363
 Ordsp 21,3 63, 105, 285, 380, 384, 388,
 729
 Ordsp 21,4 396, 531, 550, 633–34, 763
 Ordsp 21,5 68, 145, 208n364, 212n373,
 232–33, 275, 443, 491, 515, 634
 Ordsp 21,6 613
 Ordsp 21,7 63, 384, 390
 Ordsp 21,8 65, 364, 715
 Ordsp 21,9 146n258, 229n390, 238,
 240n403, 387, 475, 495, 638
 Ordsp 21,10 56n77, 60, 386, 523, 766
 Ordsp 21,11 66, 199, 355, 357, 388,
 702, 729
 Ordsp 21,12 54, 62, 253, 386, 674, 731
 Ordsp 21,13 214n376, 702, 716
 Ordsp 21,14 295n461, 318n479, 326,
 559, 690
 Ordsp 21,15 60, 63, 65, 555
 Ordsp 21,16 62, 100, 165
 Ordsp 21,17 197, 208, 233, 260, 358,
 567, 651
 Ordsp 21,18 60, 65
 Ordsp 21,19 57n80, 146n258, 238,
 240n403
 Ordsp 21,21 72, 230, 727
 Ordsp 21,22 443, 477, 541, 682, 718
 Ordsp 21,23 56n78, 252, 338, 580
 Ordsp 21,24 68, 223, 395, 401, 444,
 661, 675
 Ordsp 21,25–26 68
 Ordsp 21,25 348
 Ordsp 21,26 59
 Ordsp 21,27 60, 62, 105, 236, 533, 680
 Ordsp 21,28 277n443, 459
 Ordsp 21,29 626
 Ordsp 21,30–31 443
 Ordsp 21,30 303n467, 360, 372
 Ordsp 21,31 479, 720
 Ordsp 22,1 240n403, 406, 532, 664
 Ordsp 22,2 47, 55, 214, 262n429, 321,
 350, 525, 674, 681
 Ordsp 22,3 62, 66, 366, 494, 519, 702
 Ordsp 22,4 72, 109, 208, 229, 299, 308,
 423, 531, 772
 Ordsp 22,5 56nn77–78
 Ordsp 22,6 76, 399n566, 739, 767
 Ordsp 22,7 144n253, 262n429, 406,
 632, 674, 681, 709
 Ordsp 22,8 400, 533, 663
 Ordsp 22,9 350, 516, 518, 578, 736
 Ordsp 22,10 68, 146n258, 390, 714
 Ordsp 22,11 116, 278, 281, 304–5,
 340n499, 453
 Ordsp 22,12 65, 77, 253, 374, 407, 674,
 725
 Ordsp 22,13 290, 484, 513
 Ordsp 22,14 97–98, 100, 435, 456,
 513n730, 603, 664, 703
 Ordsp 22,15 67, 106, 140, 199, 212,
 263, 328, 350, 399n566, 529, 695, 730, 767

- Ordsp 22,16 175, 214, 232–33, 317, 414, 550, 767
- Ordsp 22,17-24,22 35, 69
- Ordsp 22,17 26, 29–31, 36, 44, 52, 57, 61, 75, 77, 214, 427, 455, 603, 716
- Ordsp 22,17-21 37, 43, 603
- Ordsp 22,18a 331n492
- Ordsp 22,18 442
- Ordsp 22,19 37, 480n673, 518, 560, 682
- Ordsp 22,20 30, 36
- Ordsp 22,22 44n57, 119, 489, 517, 550, 680
- Ordsp 22,22-23 317, 350, 426
- Ordsp 22,22-23,11 37
- Ordsp 22,23 44n57, 56n78, 336, 407, 426, 449, 517, 550
- Ordsp 22,24 71, 289n454, 677, 707, 769
- Ordsp 22,24-25 44n59, 261
- Ordsp 22,25 56nn77–78, 99n174
- Ordsp 22,26-27 141
- Ordsp 22,26 323, 459
- Ordsp 22,27 640
- Ordsp 22,28 294, 317, 425, 737
- Ordsp 22,29 281, 419n596, 458, 704
- Ordsp 23,1 62, 144n253, 736
- Ordsp 23,1-3 281, 420
- Ordsp 23,2 399n567
- Ordsp 23,3 736, 772
- Ordsp 23,4-5 395, 420
- Ordsp 23,5-8 420
- Ordsp 23,6-7 550
- Ordsp 23,6 401n570, 516
- Ordsp 23,7 449
- Ordsp 23,8 733
- Ordsp 23,9 62, 366, 716
- Ordsp 23,10-11 55, 294, 317
- Ordsp 23,10 418, 458, 503, 575, 746
- Ordsp 23,11 54, 336, 418n593, 449, 550 580
- Ordsp 23,12 37, 716
- Ordsp 23,12-24,2 37
- Ordsp 23,13 106, 399n566, 607, 630, 709, 730
- Ordsp 23,13-14 44n57, 695, 741
- Ordsp 23,14 56n78, 82, 212, 582, 613, 767
- Ordsp 23,15-16 291, 325
- Ordsp 23,15 36, 57, 356, 448, 494, 549
- Ordsp 23,16 64
- Ordsp 23,17-18 44, 271, 440
- Ordsp 23,17 117, 452, 620
- Ordsp 23,18 222, 351, 449, 452–53
- Ordsp 23,19-21 358, 436, 651
- Ordsp 23,19 36, 356, 435
- Ordsp 23,20 459, 507, 567, 738, 740
- Ordsp 23,20-21 738
- Ordsp 23,21 349
- Ordsp 23,22 44, 206, 773
- Ordsp 23,23 62, 76
- Ordsp 23,24-25 325, 549, 739
- Ordsp 23,24 59
- Ordsp 23,25 30n17, 206
- Ordsp 23,26-28 432
- Ordsp 23,26 36, 356, 448
- Ordsp 23,27 97–98, 404–5, 664, 703
- Ordsp 23,28 65
- Ordsp 23,29 146n258, 540
- Ordsp 23,29-34 460
- Ordsp 23,29-35 567
- Ordsp 23,30 705
- Ordsp 23,31 738
- Ordsp 23,31-32 368
- Ordsp 23,32 351n513, 508
- Ordsp 23,33 65, 312, 366
- Ordsp 23,34 68, 555
- Ordsp 23,35 613, 704
- Ordsp 24,1 117, 432, 452
- Ordsp 24,2 57, 414, 690, 695
- Ordsp 24,3-12 37
- Ordsp 24,3-4 196, 678
- Ordsp 24,3 37, 112–13n201, 265n432,
- Ordsp 24,4 388, 733
- Ordsp 24,5 61, 240n403, 446, 778
- Ordsp 24,5-6 718
- Ordsp 24,6 63, 246, 399n567, 491, 720
- Ordsp 24,7 118, 268, 383, 607, 680

- Ordsp 24,8 62, 238, 384, 680, 692
 Ordsp 24,9 62, 68, 658, 680
 Ordsp 24,10-12 568
 Ordsp 24,10 471, 704
 Ordsp 24,11 613
 Ordsp 24,11-12 44, 514
 Ordsp 24,12 54, 56nn77–78, 62–63,
 270, 300, 363, 377, 460, 746
 Ordsp 24,13 36–37, 356, 694
 Ordsp 24,13-22 37
 Ordsp 24,13-14 664
 Ordsp 24,14 56nn77–78, 727
 Ordsp 24,15-16 59–60
 Ordsp 24,15 60, 661
 Ordsp 24,16 71, 454
 Ordsp 24,17 57, 226, 513n730
 Ordsp 24,17-18 44n59, 371, 459, 473
 Ordsp 24,18 47, 366, 449, 680
 Ordsp 24,19 60, 117
 Ordsp 24,19-20 60, 271, 440, 731
 Ordsp 24,20 60, 351n513, 576, 674, 693
 Ordsp 24,21-22 44, 281, 526
 Ordsp 24,21 36, 356, 432
 Ordsp 24,22 37, 62, 89n147, 714
 Ordsp 24,23 26, 29, 31, 36, 44, 63, 75,
 330, 364, 409, 457, 603
 Ordsp 24,24 405n575, 459
 Ordsp 24,25 469n649, 613, 733
 Ordsp 24,26 161, 460
 Ordsp 24,27 70, 460, 704
 Ordsp 24,28 277n443, 312, 470
 Ordsp 24,29 371
 Ordsp 24,30-34 42, 68, 484, 500, 580
 Ordsp 24,30 69, 348, 425, 500, 575
 Ordsp 24,30-31 68
 Ordsp 24,31 265, 662
 Ordsp 24,32 365, 419n596
 Ordsp 24,33-34 38
 Ordsp 24,34 38, 145
 Ordsp 25,1 24, 26–27, 31, 38, 43, 51,
 77, 519, 525, 565–66
 Ordsp 25,1-7 500
 Ordsp 25,1-27,27 38
 Ordsp 25,1) 44
 Ordsp 25,2-3 533
 Ordsp 25,2-29,27 38
 Ordsp 25,2b 55
 Ordsp 25,2 38, 54, 93n152, 278, 477,
 705
 Ordsp 25,2-5 304, 453
 Ordsp 25,3a 55
 Ordsp 25,3 278, 378, 541
 Ordsp 25,4 487n685
 Ordsp 25,5 201, 305, 526n739
 Ordsp 25,6 335, 580
 Ordsp 25,6-7 281, 399n567
 Ordsp 25,7 240n403, 366
 Ordsp 25,8 117n207, 336, 351n513, 507
 Ordsp 25,9 118n208, 336
 Ordsp 25,10 216, 281
 Ordsp 25,11-12 664
 Ordsp 25,11 529, 705
 Ordsp 25,12 62, 716
 Ordsp 25,13 56n77, 259, 469, 478n668,
 497, 578
 Ordsp 25,14 58, 361, 717, 753, 771
 Ordsp 25,15 144n253, 281, 682, 684,
 693, 701, 746
 Ordsp 25,16 310, 492, 503
 Ordsp 25,18 245, 459
 Ordsp 25,19 65, 352, 446, 682
 Ordsp 25,20 219n379
 Ordsp 25,21-22 226
 Ordsp 25,21 212, 487
 Ordsp 25,22 153, 582
 Ordsp 25,23 58, 182, 202, 547
 Ordsp 25,24 146n258, 152n264,
 240n403, 347, 381, 638
 Ordsp 25,25 56n77, 57n81, 755
 Ordsp 25,27 20, 477
 Ordsp 25,28 58n91, 289, 332
 Ordsp 26,1-12 477
 Ordsp 26,1 329, 475, 506, 578
 Ordsp 26,2 495, 548, 754
 Ordsp 26,3 212, 656, 695
 Ordsp 26,4-5 468

- Ordsp 26,4 67, 411, 425, 493
 Ordsp 26,5 61, 328, 425
 Ordsp 26,6 38
 Ordsp 26,7 38, 51
 Ordsp 26,9 51
 Ordsp 26,11 67, 499
 Ordsp 26,12-16 348
 Ordsp 26,12 38, 61, 67, 379n541, 510,
 530
 Ordsp 26,13-16 143n249
 Ordsp 26,13 290, 404n573, 580
 Ordsp 26,14 144
 Ordsp 26,15 314, 354–55, 751
 Ordsp 26,16 61, 450n630, 665, 753
 Ordsp 26,17 110, 716
 Ordsp 26,18-19 46
 Ordsp 26,20 146n258, 289n455,
 331n491, 547, 575, 696
 Ordsp 26,21 146n258, 153, 289n455,
 381, 563
 Ordsp 26,22 166, 331, 696
 Ordsp 26,24-25 531
 Ordsp 26,24 364
 Ordsp 26,25 118, 450n630
 Ordsp 26,26 212, 487
 Ordsp 26,27 311, 509, 513n730
 Ordsp 27,1 62, 352, 483, 717, 753
 Ordsp 27,1-22 753
 Ordsp 27,3 67, 244
 Ordsp 27,4 155, 335, 680
 Ordsp 27,5 240n403
 Ordsp 27,5-6 320, 361
 Ordsp 27,7 57n81, 694
 Ordsp 27,9 56n77, 385, 496, 718
 Ordsp 27,9-10 116
 Ordsp 27,9. 694
 Ordsp 27,10 89n147, 240n403, 580,
 700, 744
 Ordsp 27,11 356, 507, 522, 549, 768
 Ordsp 27,12 62, 66, 366, 397, 519, 702
 Ordsp 27,13 98, 141, 324n486, 368,
 416, 717
 Ordsp 27,14 479
 Ordsp 27,15 146n258, 152n264, 347,
 381, 580, 709
 Ordsp 27,16 58
 Ordsp 27,18 95n158
 Ordsp 27,20 82
 Ordsp 27,21 315, 491, 664
 Ordsp 27,22 66–67, 616
 Ordsp 27,23-27 47
 Ordsp 27,23 63
 Ordsp 27,23-27 458n636, 464, 756
 Ordsp 27,24 39n43, 48, 500, 685
 Ordsp 27,26 323n484, 500
 Ordsp 27,27 72, 500n716
 Ordsp 28,1 59, 503, 520
 Ordsp 28,1-11 760
 Ordsp 28,1-29,27 39
 Ordsp 28,2 62, 212, 507, 514, 516, 579,
 655, 757
 Ordsp 28,3 262n429, 280, 522, 550,
 664, 674, 757
 Ordsp 28,4 240, 507, 512, 688
 Ordsp 28,5 39, 62, 523, 534, 613, 757,
 763, 770
 Ordsp 28,6 65, 214, 240n403, 262n429,
 341, 396, 681, 763
 Ordsp 28,7 62, 261, 522, 528, 747
 Ordsp 28,8 83n134, 213, 400, 508–9
 Ordsp 28,9 285, 296, 533, 716, 723
 Ordsp 28,10 488, 513n730
 Ordsp 28,11 62, 214, 226, 332, 396,
 466, 483, 705
 Ordsp 28,12 518–20, 527, 756–57
 Ordsp 28,13 52, 285, 300, 363, 524, 693
 Ordsp 28,14 513n730, 518, 520, 760
 Ordsp 28,15 304, 346, 404n573, 521,
 664
 Ordsp 28,15-16 757
 Ordsp 28,16 518, 763
 Ordsp 28,17 56n78, 619, 762
 Ordsp 28,18 65, 507, 518, 520, 720,
 759, 763
 Ordsp 28,19 68, 145, 366, 388, 557n778
 Ordsp 28,20 217, 518, 530–31

- Ordsp 28,21 364, 744, 757
 Ordsp 28,22 62, 213, 371, 401n570,
 523, 731
 Ordsp 28,23 240n403, 614
 Ordsp 28,24 332, 655
 Ordsp 28,25 39, 55, 57n81, 146n258,
 309n473, 322, 498, 665, 688, 723, 769
 Ordsp 28,26 67, 231n394, 483, 580
 Ordsp 28,27 255, 263, 350
 Ordsp 28,28 511, 513n730, 520, 522,
 527, 756–57
 Ordsp 29,1 147, 519–21, 760
 Ordsp 29,2 144n253, 511, 519–21, 525,
 527, 756–57, 764, 768
 Ordsp 29,3 152, 213, 261, 356, 433,
 528, 549, 764
 Ordsp 29,3-15 526
 Ordsp 29,4 278, 304, 526n739, 528,
 568–69, 662
 Ordsp 29,5 85, 130, 561, 614, 676
 Ordsp 29,6 505n722, 531
 Ordsp 29,7 59, 62, 214n376, 524, 568,
 757
 Ordsp 29,8 384, 680
 Ordsp 29,9 61, 528, 580
 Ordsp 29,10 56n78, 236n399, 523, 613
 Ordsp 29,11 58, 67, 680
 Ordsp 29,12 144n253, 304–5, 399n567,
 526, 757
 Ordsp 29,13 55, 262n429, 297n462,
 321, 363, 396–97, 674
 Ordsp 29,14 201, 278, 305, 568–69, 757
 Ordsp 29,15 212, 399n566, 528, 695,
 730, 768
 Ordsp 29,16 366, 521, 531, 655, 756–
 57, 764
 Ordsp 29,17 56n77, 57n79
 Ordsp 29,18 228, 274, 609, 757
 Ordsp 29,19 62, 292n457
 Ordsp 29,20 292, 419n596, 483n677
 Ordsp 29,21 116, 351n513
 Ordsp 29,22 71, 146n258, 322,
 505n722, 563, 680, 688, 734
 Ordsp 29,23 174, 308, 333, 619, 646
 Ordsp 29,23-35 71
 Ordsp 29,24 56n78, 277n443, 315n477,
 344
 Ordsp 29,25 278, 309n473, 763
 Ordsp 29,26 63, 144n253, 525, 613, 757
 Ordsp 29,27 118, 380, 488, 503, 521,
 523, 756, 766
 Ordsp 30 134
 Ordsp 30,1-6 43, 477
 Ordsp 30,1-4 466
 Ordsp 30,1 26–27, 31, 44, 77, 561, 565–
 66
 Ordsp 30,2 56, 667
 Ordsp 30,2-4 55
 Ordsp 30,3 48, 77, 629
 Ordsp 30,4-5 371
 Ordsp 30,4 55, 58, 63, 689
 Ordsp 30,5 93n152, 94, 684, 698
 Ordsp 30,6 612
 Ordsp 30,7 40, 607, 630
 Ordsp 30,8-9 663
 Ordsp 30,8 241
 Ordsp 30,9 54, 93n152, 154
 Ordsp 30,11 206, 773
 Ordsp 30,12 715
 Ordsp 30,13 378, 634
 Ordsp 30,14 119, 214n375, 317, 418
 Ordsp 30,15 40, 147
 Ordsp 30,15-16 498n711
 Ordsp 30,16 82, 755
 Ordsp 30,17 206, 329n490, 549–50, 609
 Ordsp 30,18 63
 Ordsp 30,19 439, 778
 Ordsp 30,20 436, 636
 Ordsp 30,21 531
 Ordsp 30,22 67, 345, 560, 697, 708
 Ordsp 30,23 566n789, 608
 Ordsp 30,24-28 143n249
 Ordsp 30,25 143–44
 Ordsp 30,27 144
 Ordsp 30,30 346n508
 Ordsp 30,31 560

- Ordsp 30,32 62n106, 67, 575, 634, 680,
697
- Ordsp 30,33 289n455, 563n785, 680
- Ordsp 31,1 26–27, 30n17, 31, 40, 44,
77, 536–37n755
- Ordsp 31,1-9 40
- Ordsp 31,2 263, 372
- Ordsp 31,2-9 40
- Ordsp 31,3-5 304
- Ordsp 31,3 522, 667
- Ordsp 31,4-5 358, 651
- Ordsp 31,4 174, 278
- Ordsp 31,5-9 362
- Ordsp 31,5 119, 646
- Ordsp 31,6-7 385n548
- Ordsp 31,6 48, 57n81
- Ordsp 31,7 145, 695
- Ordsp 31,9 119
- Ordsp 31,10-32 724
- Ordsp 31,10-31 19, 40, 139, 152n264,
197, 229, 238, 339, 399n567, 500, 709
- Ordsp 31,10 265, 339, 489n691, 667,
714
- Ordsp 31,11 57n84, 70, 694
- Ordsp 31,12 72, 724
- Ordsp 31,13 578, 666
- Ordsp 31,14 555
- Ordsp 31,15 500n716, 503, 772
- Ordsp 31,16 62, 503, 562n783, 680, 746
- Ordsp 31,18 255
- Ordsp 31,19 618
- Ordsp 31,20 119
- Ordsp 31,22 162, 756
- Ordsp 31,23 63, 134, 681
- Ordsp 31,25 571, 756
- Ordsp 31,26 30n17
- Ordsp 31,27 709
- Ordsp 31,28 582
- Ordsp 31,29 571, 667
- Ordsp 31,30 229n391, 265, 717, 753
- Ordsp 31,31 339, 681
- Ordsp 37,11 63
- Ordsp 57,15 531
- Præd 1,1 77
- Præd 1,2 256n422, 539
- Præd 1,3 695
- Præd 1,12 173
- Præd 1,13 672
- Præd 1,14 236, 696
- Præd 2,3 385n548, 672
- Præd 2,8 664, 708
- Præd 2,9 627
- Præd 2,19 744
- Præd 3,3 617
- Præd 3,4 472
- Præd 3,5 122
- Præd 3,7 247
- Præd 3,8 87
- Præd 3,16-17 342
- Præd 3,19 275
- Præd 3,21 744
- Præd 4,1 550
- Præd 5,1 371
- Præd 5,3-4 373
- Præd 5,3-5 161
- Præd 5,6 700
- Præd 5,11 114
- Præd 6,7-9 498
- Præd 6,12 744
- Præd 7,1 395
- Præd 7,5 251n419
- Præd 7,7 295
- Præd 7,8 692
- Præd 7,9 371, 680
- Præd 7,15 284
- Præd 7,20-22 363
- Præd 7,24 703
- Præd 7,25 115n205, 672
- Præd 7,26 140, 242
- Præd 8,1 744
- Præd 8,3 371
- Præd 9,2 715
- Præd 9,7 385n548
- Præd 9,13-18 718
- Præd 9,15 240n402
- Præd 9,16 388

- Præd 10,2 109
 Præd 10,4 683
 Præd 10,7 697
 Præd 10,10 497
 Præd 10,16 568
 Præd 10,18 143n251, 709
 Præd 10,19 385n548
 Præd 11,1 243
 Præd 12,3 667
 Præd 12,4 637
 Præd 12,6 664
 Præd 12,8 256n422, 539
 Præd 12,9 51, 134
 Præd 12,10 468
 Præd 12,11 455
 Præd 12,13 606
 Højs 1,2 138n242, 745
 Højs 1,3 385, 555n776
 Højs 1,4 138n242
 Højs 1,5 270n441
 Højs 1,11 664
 Højs 1,13 641
 Højs 1,15 667
 Højs 1,16 733
 Højs 2,2 750
 Højs 2,4-5 139
 Højs 2,5 675
 Højs 2,6 122
 Højs 2,7 655
 Højs 2,9 138
 Højs 2,14 718
 Højs 2,17 766
 Højs 3,2 637
 Højs 3,6 493
 Højs 3,6-7 162
 Højs 3,10 579
 Højs 3,11 123, 220n381
 Højs 4,5 138
 Højs 4,6 766
 Højs 4,9-12 158
 Højs 4,9-10 323
 Højs 4,9 80
 Højs 4,10 138n242
 Højs 4,11 130, 457
 Højs 4,12-15 135n230
 Højs 4,12 323
 Højs 4,14 162, 641
 Højs 4,16 474, 766
 Højs 5,1 163n278, 340n499, 652
 Højs 5,1-2 158
 Højs 5,5 130
 Højs 5,11 648
 Højs 5,13 457
 Højs 6,8 555n776
 Højs 6,9 581
 Højs 7,2 187, 189
 Højs 7,3 105n184
 Højs 7,6 579
 Højs 7,7 708
 Højs 8,1 745
 Højs 8,1-7 153n267
 Højs 8,2 197
 Højs 8,3 122
 Højs 8,6 82–83, 153n267, 155, 157n274,
 492
 Højs 8,6-8 163
 Es 1,2 356, 655
 Es 1,3 143n249, 267n436
 Es 1,4-6 52
 Es 1,6 376, 627
 Es 1,7 98
 Es 1,10-17 391
 Es 1,10 144n253
 Es 1,11 329, 756
 Es 1,11-14 723
 Es 1,14 751
 Es 1,15 296, 764
 Es 1,16-17 52
 Es 1,18 469, 578n801
 Es 1,20 131
 Es 1,21 690
 Es 1,22 651
 Es 1,23 87, 155n272, 295, 330
 Es 1,25 698
 Es 1,30 666
 Es 1,31 715

Es 2,2 667
 Es 2,6 98
 Es 2,7 664
 Es 2,11-17 148
 Es 2,15 692
 Es 3,5 241
 Es 3,15 550
 Es 3,21 664
 Es 3,23 579
 Es 3,24 579
 Es 4,2 645
 Es 4,4 773
 Es 4,5 624
 Es 5,1-6 461
 Es 5,1 575
 Es 5,2 575
 Es 5,5 688
 Es 5,7 189n343
 Es 5,8 418
 Es 5,11 438
 Es 5,11-12 358n522
 Es 5,14 82, 498n711
 Es 5,15 692
 Es 5,19 305
 Es 5,20-23 379n541
 Es 5,20 84, 492
 Es 5,21 105
 Es 5,22-23 568
 Es 5,22 197
 Es 5,23 295, 318n479, 322
 Es 5,24 704
 Es 5,25 609
 Es 5,27 124, 738
 Es 5,28b 610
 Es 5,29 346n508, 359, 732
 Es 6,1-11 541
 Es 6,1-7 53
 Es 6,1 634
 Es 6,5 437n617
 Es 6,9 604
 Es 6,10 617, 674
 Es 7,4-9 104
 Es 7,7 689
 Es 7,14 555n776
 Es 7,19 559
 Es 7,25 53n68
 Es 8,10 689, 748
 Es 8,15 140
 Es 8,16 528
 Es 8,17 747
 Es 8,19 644
 Es 8,22 610
 Es 9,1 126, 693
 Es 9,2 220n381
 Es 9,5 88n146, 561
 Es 9,6 291, 374
 Es 10,1 646
 Es 10,2 330, 415n588, 689
 Es 10,13 393, 627
 Es 10,24 115
 Es 10,33 148
 Es 11,1 266n433
 Es 11,1-5 361
 Es 11,2 93, 174
 Es 11,2-3 606
 Es 11,2-3a 608
 Es 11,4 608
 Es 11,8 741
 Es 13,2 608
 Es 13,9 223
 Es 13,11 60
 Es 14,1 512
 Es 14,3-21 615
 Es 14,3 528
 Es 14,4 51
 Es 14,7 528, 725
 Es 14,9-12 83
 Es 14,9 655
 Es 14,13-14 770
 Es 14,15 436
 Es 14,17 661
 Es 14,29 741
 Es 14,32 684
 Es 15,6 502
 Es 15,9 346n508, 732
 Es 16,4-5 375

Es 16,5 305, 419n598
 Es 16,8 742
 Es 16,12 751
 Es 16,14 241
 Es 17,12 639
 Es 17,13 251n419
 Es 18,2 259n426, 717
 Es 19,22 617
 Es 21,17 389
 Es 22,15-19 324
 Es 22,17 697
 Es 23,12 725
 Es 23,16 639
 Es 23,18 685
 Es 24,14 645
 Es 24,19 706
 Es 25,7-8 726
 Es 25,8 636
 Es 25,12 332
 Es 26,7 626
 Es 26,9 610
 Es 26,11 397
 Es 26,14 385n547
 Es 26,18 236
 Es 26,19 385n547
 Es 27,7 742
 Es 27,11 512
 Es 28,1-5 358n522
 Es 28,1 122, 482, 704
 Es 28,6 361
 Es 28,7 568, 642
 Es 28,8 773
 Es 28,16 472
 Es 28,20 659
 Es 28,24-29 94, 462
 Es 28,24 360
 Es 28,28 631
 Es 29,7 528n741
 Es 29,8 749
 Es 29,10 181n315
 Es 29,20 68, 229n392
 Es 29,21 469n649
 Es 29,24 696, 752
 Es 30,1 615
 Es 30,2 684
 Es 30,6 610
 Es 30,8 157n275
 Es 30,12 97
 Es 30,14 153n266, 753
 Es 30,17 251n419
 Es 30,24 267n434
 Es 30,25 742
 Es 30,30 342
 Es 31,4 346n508, 644
 Es 31,8 247
 Es 31,9 658
 Es 32,2 377
 Es 32,3 609
 Es 32,7 330, 658
 Es 32,8 175
 Es 32,18 682
 Es 33,4 761
 Es 33,6 685
 Es 33,9 253
 Es 33,15 318n479, 514n731, 702
 Es 33,18 359n524
 Es 34,4 235
 Es 34,11 553
 Es 34,13 461, 750
 Es 36,5 572
 Es 36,12 773
 Es 36,16 135n230
 Es 37,17 366
 Es 37,27 680
 Es 38,10 82
 Es 38,14 762
 Es 38,15 270
 Es 38,17 405n574
 Es 38,18 436
 Es 40,1-4 468
 Es 40,1-3 541
 Es 40,6-8 353
 Es 40,7 325
 Es 40,8 352
 Es 40,9 633
 Es 40,12 626

Es 40,13 88n146
 Es 40,20 90, 210
 Es 40,21 181
 Es 40,26 443n625, 716
 Es 40,28 747
 Es 41,7 614, 664, 704, 742
 Es 41,16 717, 754
 Es 41,25 476
 Es 42,5 52
 Es 42,20 716
 Es 43,3 386
 Es 43,6 541
 Es 43,26 766
 Es 43,27 655
 Es 44,3 608
 Es 44,19 153
 Es 44,22 636
 Es 45,1-13 52
 Es 45,2 337n497
 Es 45,9 753
 Es 45,11 541
 Es 45,25 717, 754
 Es 46,1 241
 Es 46,6 304
 Es 47,13 751
 Es 48,1 136
 Es 48,6 639
 Es 48,7 406
 Es 48,10 217n377, 316
 Es 48,14 647
 Es 48,17 653
 Es 49,2 131, 496
 Es 49,11 226n387, 633
 Es 50,2 251n419, 659
 Es 50,4 298
 Es 50,5-6 251
 Es 50,10 616
 Es 51,4 670
 Es 51,12-13 476
 Es 51,13 513
 Es 51,20 251n419
 Es 51,23 672
 Es 52,5 494
 Es 52,13 633
 Es 53,1 298, 571
 Es 53,7 327
 Es 53,10 72, 269n439
 Es 53,12 308
 Es 54,4 253
 Es 54,14 212n373
 Es 55,1-2 498
 Es 55,1 197, 323n484
 Es 55,1-3 197
 Es 55,10 469, 475
 Es 55,12 138, 220n381
 Es 56,5 210n368
 Es 56,7 52
 Es 56,8 538n757
 Es 56,10 483, 739
 Es 56,12 568, 738
 Es 57,2 725
 Es 57,7-8 640
 Es 57,9 259n426
 Es 57,11 671
 Es 57,13 496, 684
 Es 57,14-21 283
 Es 57,15 333, 526n739, 694
 Es 57,16 289n455
 Es 57,19 221
 Es 58,8 693
 Es 58,13 748
 Es 59,1 659
 Es 59,4 766
 Es 59,5 741
 Es 59,7 84
 Es 59,17 389
 Es 60,3 624
 Es 60,5 610
 Es 60,10 650
 Es 61,3 130n223, 385
 Es 62,1 624
 Es 62,3 122n214
 Es 62,10 622
 Es 63,7 52
 Es 63,10 320n482
 Es 63,16 541

Es 64,7	541	Jer 5,17	572
Es 65,2	313	Jer 5,21	69
Es 65,4	639	Jer 5,22	649
Es 65,10	726	Jer 6,10	609
Es 65,11	741	Jer 6,11	751
Es 65,14	288n452	Jer 6,25	658
Es 66,1-2	282	Jer 6,28	227
Es 66,3	483n676	Jer 6,29	698
Es 66,15	610	Jer 6,30	176
Es 66,16	766	Jer 7,13	754
Jer 1,6	605	Jer 7,21	639
Jer 1,17-19	476	Jer 7,24	412n585
Jer 2,13	211	Jer 7,26	760
Jer 2,15	346n508, 732	Jer 7,34	220n381
Jer 2,19	611	Jer 8,5	611
Jer 2,20	639	Jer 8,7	143n249
Jer 2,25	87, 98	Jer 8,8-9	29
Jer 2,26	154n269	Jer 8,17	741
Jer 2,29	655	Jer 9,1	386n551
Jer 2,35	766	Jer 9,3	227
Jer 2,37	682	Jer 9,4	751
Jer 3,1	340n499, 557	Jer 9,7	487
Jer 3,12	611	Jer 9,14	131n224
Jer 3,3	639	Jer 9,17	755
Jer 3,4	99n174, 541	Jer 9,22	490, 754
Jer 3,6	611	Jer 9,22-23	717
Jer 3,8	611	Jer 9,23	754
Jer 3,11	611	Jer 10,12	112
Jer 3,13	98, 232n395	Jer 10,19	283
Jer 3,19	541	Jer 10,25	726
Jer 3,22	611, 617	Jer 11,4	316
Jer 4,2	717, 754	Jer 12,1	60
Jer 4,3	262n428, 379n541	Jer 12,5	572, 633
Jer 4,7	732	Jer 12,13	400
Jer 4,13	610	Jer 13,16	126, 619
Jer 4,14	690	Jer 13,18	122n214
Jer 4,19	227, 639	Jer 13,21	99n174
Jer 4,30	578, 639	Jer 13,27	437n617
Jer 4,31	437n617	Jer 14,7	611
Jer 5,1	86	Jer 14,14	304n468
Jer 5,5	335	Jer 14,17	283
Jer 5,6	192, 611	Jer 14,21	611
Jer 5,13	236	Jer 15,6	751

Jer 15,8 722
 Jer 15,9 253, 693
 Jer 15,15 682
 Jer 15,16 331
 Jer 15,21 229n392
 Jer 16,3-4 553
 Jer 16,13 697
 Jer 16,16 559
 Jer 16,17 52
 Jer 17,7 682
 Jer 17,7-8 235
 Jer 17,8 671
 Jer 17,9 300, 549, 713
 Jer 17,11 699
 Jer 17,13 211
 Jer 17,17 212n373
 Jer 17,23 520, 760
 Jer 18,15 84n137, 290n456
 Jer 18,18 29, 579
 Jer 18,20 405n574, 488
 Jer 18,21 83
 Jer 18,22 140, 405n574, 488
 Jer 19,1 753
 Jer 19,7 88n146
 Jer 19,15 760
 Jer 20,4 658
 Jer 20,5 685
 Jer 20,7 524
 Jer 20,9 751
 Jer 20,10 216
 Jer 20,11 229n392
 Jer 21,8 82
 Jer 21,12 362
 Jer 22,3 330
 Jer 22,13-19 513
 Jer 22,15-19 569
 Jer 22,16 362, 568
 Jer 22,20 86n143
 Jer 22,21 91n149
 Jer 22,24 157n274
 Jer 22,26 697
 Jer 22,28 697
 Jer 22,30 698
 Jer 23,10 386n551
 Jer 23,12 126
 Jer 23,15 131n224
 Jer 23,18 118n208
 Jer 23,23-24 282
 Jer 23,28 234
 Jer 24,6 265
 Jer 24,7 95
 Jer 24,9 51
 Jer 25,10 576
 Jer 25,30 346n508
 Jer 26,7-24 135n229
 Jer 26,19 708
 Jer 29,11 431
 Jer 29,13 533n747
 Jer 30,12 283
 Jer 30,15 283
 Jer 31,16 214
 Jer 31,18 629
 Jer 31,20 541
 Jer 31,26 114
 Jer 31,31-34 95
 Jer 31,33 500
 Jer 31,35 646
 Jer 31,40 638, 661
 Jer 32,14 717, 753
 Jer 32,37-41 95
 Jer 32,39 500
 Jer 32,40 78
 Jer 33,9 610
 Jer 33,12 726
 Jer 35,1-10 270n441
 Jer 36,23-32 676
 Jer 38,6 436
 Jer 38,10 772
 Jer 38,19 671, 715
 Jer 40,5 289n453
 Jer 40,10 717
 Jer 42,1-22 678
 Jer 42,10 265
 Jer 43,1-3 678
 Jer 44,8 615
 Jer 46,15 506

Jer 46,23 560
 Jer 48,7 572
 Jer 48,10 208
 Jer 48,13 682
 Jer 48,28 559
 Jer 48,39 212n373
 Jer 48,40 555
 Jer 48,41 389
 Jer 49,4 717, 754
 Jer 49,14 259n426
 Jer 49,16 701
 Jer 49,19 670
 Jer 49,20 726
 Jer 49,23 671
 Jer 49,24 446
 Jer 49,32 362
 Jer 50,6 659
 Jer 50,11 138, 220n381
 Jer 50,15 662
 Jer 50,17 732
 Jer 50,26 267n436
 Jer 50,32 124
 Jer 50,35 29
 Jer 50,44 670
 Jer 51,5 269n439
 Jer 51,10 305
 Jer 51,15 112
 Jer 51,20 471n654
 Jer 51,38 732
 Jer 51,53 171, 770
 Jer 51,58 723
 Jer 51,64 450
 Jer 52,34 289n453
 Klages 1,4 764
 Klages 1,8 764
 Klages 1,11 764
 Klages 1,21 764
 Klages 2,2 662, 726
 Klages 2,5 726
 Klages 2,6 611
 Klages 2,8 726
 Klages 2,9 337n497, 528
 Klages 2,11 642
 Klages 2,19 86n142
 Klages 3,10-11 81
 Klages 3,16 368
 Klages 3,18 220n380
 Klages 3,19 131n224
 Klages 3,35 326
 Klages 4,2 753
 Klages 4,3 661
 Klages 4,5 188
 Klages 4,7 109n189, 715
 Klages 4,15 131n225
 Klages 4,19 555
 Ez 1,15 721
 Ez 2,3 655
 Ez 3,26 469n649
 Ez 4,16 671
 Ez 4,17 264
 Ez 5,1 131
 Ez 5,10 362
 Ez 5,12 362
 Ez 7,6 419n598
 Ez 7,26 579
 Ez 8,12 705
 Ez 11,19 691
 Ez 12,18-19 671
 Ez 12,22 51
 Ez 12,23 51
 Ez 13,6 304n468
 Ez 13,14 662
 Ez 13,19 516
 Ez 14,1-4 678
 Ez 14,8 51
 Ez 16,1-63 639
 Ez 16,4 105n184
 Ez 16,8 615
 Ez 16,10 579
 Ez 16,12 122, 664
 Ez 16,13 579
 Ez 16,24 639
 Ez 16,25 639
 Ez 16,40 135
 Ez 16,41 357
 Ez 16,49 91n149

Ez 17,2 51, 78
 Ez 17,10 325
 Ez 17,20 766
 Ez 17,24 701
 Ez 18,3 51
 Ez 18,10-13 400
 Ez 18,13 508
 Ez 18,17 508
 Ez 18,18 508
 Ez 18,20 200
 Ez 18,31 691
 Ez 19,12 325
 Ez 20,1-3 678
 Ez 20,6 672
 Ez 20,35 766
 Ez 20,36 766
 Ez 20,41 302
 Ez 21,3 696
 Ez 21,5 51
 Ez 21,26 304n468
 Ez 21,36 766
 Ez 22,12 400, 508–9
 Ez 22,18 316
 Ez 22,20 316
 Ez 22,22 316
 Ez 22,25 685
 Ez 22,26 763
 Ez 23,3 138n242
 Ez 23,8 138n242
 Ez 23,21 138n242
 Ez 23,32 703
 Ez 23,34 753
 Ez 23,40 639
 Ez 23,42 122, 738
 Ez 24,3 51
 Ez 24,8 685
 Ez 24,11 153
 Ez 25,5 726
 Ez 25,6 138
 Ez 26,4 662
 Ez 26,15 742
 Ez 27,4 555
 Ez 27,7 579
 Ez 27,9 579
 Ez 27,16 579
 Ez 27,21 756
 Ez 27,25-27 555
 Ez 28,2 761
 Ez 28,5 667
 Ez 28,7 229n392
 Ez 28,13 109n189
 Ez 29,16 682
 Ez 32,2 732
 Ez 32,4 697
 Ez 32,18 436
 Ez 33,1-9 134
 Ez 33,6 236n399
 Ez 33,7-8 88
 Ez 33,13 572
 Ez 34,6 138n243
 Ez 34,11 525
 Ez 34,11-12 721
 Ez 34,18 476
 Ez 34,23-24 217n378
 Ez 36,26 691
 Ez 36,27 95
 Ez 36,35 662
 Ez 36,36 265
 Ez 38,9 610
 Ez 38,10 662
 Ez 38,11 337n497
 Ez 38,22 766
 Ez 39,20 389
 Ez 43,20 637
 Ez 44,17-19 574
 Ez 45,9-10 660
 Ez 45,10 304, 363–64, 692
 Ez 45,11 363n527
 Ez 45,20 65
 Ez 45,24 715
 Ez 46,5 715
 Ez 46,7 715
 Ez 46,11 715
 Ez 46,16-17 295n461
 Ez 47,5 645
 Ez 48,14 105

Ez 48,30 626
 Dan 1,4 560n780
 Dan 1,21 738
 Dan 2,14 751
 Dan 2,21-22 94
 Dan 2,46 493
 Dan 3,27 672
 Dan 4,12 238
 Dan 5,12 63n107
 Dan 6,27-28 732
 Dan 8,25 91n149
 Dan 9,13 708
 Dan 9,26 754
 Dan 10,7 770
 Dan 11,3 650
 Dan 11,17 752
 Dan 11,18 144n253
 Dan 11,21 91n149
 Dan 11,22 754
 Dan 11,24 91n149
 Dan 11,35 698
 Dan 12,1-3 672
 Dan 12,2 72, 83
 Hos 1,9 120n211
 Hos 2,4 639
 Hos 2,9 163, 230
 Hos 2,15 664
 Hos 2,18 163
 Hos 3,5 454
 Hos 4,1 93
 Hos 4,6 528
 Hos 4,10-11 437
 Hos 4,14 655
 Hos 4,16 160
 Hos 5,6 661
 Hos 5,10 418
 Hos 5,12 668
 Hos 5,15 610
 Hos 6,1 617
 Hos 6,4 754
 Hos 6,6 93, 302, 723
 Hos 6,9 658
 Hos 7,5 568
 Hos 7,8 65
 Hos 7,9 314n475
 Hos 7,11 69
 Hos 7,13 655
 Hos 7,15 692
 Hos 8,7 400
 Hos 8,9-10 582n806
 Hos 8,9 138, 163
 Hos 9,1 639
 Hos 9,6 461
 Hos 9,7 321
 Hos 9,10 105
 Hos 10,2 614
 Hos 10,4 748
 Hos 10,11 629
 Hos 10,12 262n428, 379n541, 663, 666
 Hos 10,12-13 400
 Hos 10,13 116n206
 Hos 11,1 175, 541
 Hos 11,7 611
 Hos 13,2 745
 Hos 13,3 754
 Hos 13,8 321
 Hos 13,14 82
 Hos 14,5 175, 611
 Hos 14,10 571
 Joel 1,6 550, 732
 Joel 1,10 130n223
 Joel 2,7 560
 Joel 2,9 761
 Joel 2,10 624
 Joel 2,14 744
 Joel 2,21-22 502
 Joel 2,22 386n551, 776
 Joel 2,24 233
 Joel 3,1 181n315, 608
 Joel 4,2 232n395, 766
 Joel 4,4 669
 Joel 4,7 669
 Joel 2,13 64, 682
 Am 1-2 684
 Am 1,1 556n777, 738
 Am 1,2 726

Am 1,3 655
 Am 2,6-8 415
 Am 2,6-7 550
 Am 2,6 400
 Am 2,7 415n588
 Am 2,9 238
 Am 2,11 538n757
 Am 2,15 538n757
 Am 3,5 243n407
 Am 3,8 346n508
 Am 3,11 727
 Am 3,12 346n508, 640, 732
 Am 3,15 538n757
 Am 4,1 550
 Am 4,2 398n564
 Am 5,7 322
 Am 5,8 541, 755
 Am 5,10 469n649
 Am 5,12 155n272, 330, 674
 Am 5,13 247
 Am 5,14-15 105
 Am 5,18 693
 Am 5,19 320
 Am 5,20 693
 Am 5,21 723
 Am 5,24 258n424
 Am 6,1 666
 Am 6,4-8 370
 Am 6,4 501n717, 640
 Am 6,5 717
 Am 6,6 105, 358n522, 385
 Am 6,12 131n224
 Am 7,8 346
 Am 7,10 556
 Am 8,2 346
 Am 8,3 560n780
 Am 8,4-8 234n397
 Am 8,4 550
 Am 8,5 363n527, 364
 Am 8,8-9 556n777
 Am 8,11-12 90, 528
 Am 9,1 556n777
 Am 9,2-4 286
 Am 9,13 106, 502n720
 Obad 1 259n426
 Obad 10-12 451
 Obad 15 669
 Jon 1,4 697
 Jon 1,5-6 208
 Jon 1,5 697, 725
 Jon 1,7 314, 336, 696
 Jon 1,10 53n68
 Jon 1,11-12 752
 Jon 1,12 697
 Jon 1,15 342n502, 697
 Jon 1,16 53n68
 Jon 2,7 82, 184, 405n574
 Jon 2,10 394
 Jon 2,11 424
 Jon 3,4 88
 Jon 3,7 335
 Jon 3,9 744
 Jon 4,2 64, 682
 Jon 4,10 695
 Mika 1,6 746
 Mika 1,16 708
 Mika 2,1-11 415
 Mika 2,1 125, 300, 624
 Mika 2,1-2 550
 Mika 2,2 154
 Mika 2,4 51
 Mika 2,7 659
 Mika 2,9 708
 Mika 2,11 568
 Mika 3,2-3 125n218
 Mika 3,4 725
 Mika 3,6 528n741
 Mika 3,7 253, 292n457
 Mika 3,8 174n301
 Mika 3,11 318n479, 323
 Mika 5,1 180
 Mika 5,7 561, 772
 Mika 5,9 394
 Mika 5,10 662
 Mika 6,2 184, 187
 Mika 6,6-8 302

Mika 6,6-7 723
 Mika 6,8 104, 660
 Mika 6,10 363n527, 364
 Mika 6,11 222, 304
 Mika 6,16 412n585
 Mika 7,4 688
 Mika 7,5 572, 701
 Mika 7,8 451
 Mika 7,9 342n502
 Mika 7,10 527
 Mika 7,16 562n784
 Mika 7,18 346, 526n739
 Nah 1,2 52
 Nah 1,3 682
 Nah 1,8 754
 Nah 1,10 738
 Nah 2,2 443n625
 Nah 2,5 761
 Nah 2,7 560n780
 Nah 2,12-14 732
 Nah 3,2 479n670
 Nah 3,10 696
 Nah 3,13 337n497
 Nah 3,15 560
 Nah 3,18 739
 Hab 1,5 715
 Hab 1,6 752
 Hab 1,8 555
 Hab 1,10 174
 Hab 1,13 60
 Hab 1,14 560
 Hab 1,15 380
 Hab 2,2 157n275
 Hab 2,5 498n711, 727
 Hab 2,6 51, 77-78, 606, 752
 Hab 2,10 712
 Hab 2,17 209
 Hab 3,3-4 466
 Hab 3,12 638
 Hab 3,14 550
 Hab 3,16 668
 Sef 1,9 660
 Sef 1,16 638
 Sef 2,9 461
 Sef 2,14 690
 Sef 3,12 684
 Hagg 1,10-11 52
 Hagg 2,7 257
 Zak 1,15 451
 Zak 5,3-4 119
 Zak 5,5-11 363n527
 Zak 7,2 708
 Zak 7,9-14 519
 Zak 7,10 689
 Zak 7,11-12 520
 Zak 7,11 609
 Zak 8,4 698
 Zak 8,21 708
 Zak 8,22 708
 Zak 9,3 618
 Zak 10,7 385n548
 Zak 11,3 346n508, 732
 Zak 12,1 538n757
 Zak 13,9 698
 Mal 1,2 175
 Mal 1,2-3 87
 Mal 1,4 265
 Mal 1,8 391
 Mal 1,9 708
 Mal 1,13-14 391
 Mal 2,7 627
 Mal 2,9 155n271
 Mal 2,14 99
 Mal 3,2 373
 Mal 3,5 689
 Mal 3,10-12 106
 Mal 3,15 727
 Mal 3,16-18 286
 Mal 3,20 693
 Tob 1,22 491n696
 Tob 14,10 491n696
 Visd 1,15 250
 Visd 7,21-22 189
 Visd 8,3 643
 Visd 8,4-6 189
 Visd 9,9 643

Sir 6,34-36 261
 Sir 10,2 525
 Sir 11,8 334
 Sir 19,2 437
 Sir 24,1-29 643
 Sir 28,25 252
 Bar 3,29-4 538
 1 Makk 4,59 399n565
 2 Makk 15,39 651
 Matt 1,5 98n171
 Matt 2,15 771
 Matt 3,9 698
 Matt 3,12 373
 Matt 4,16 297n462
 Matt 5,3-12 107
 Matt 5,6 388
 Matt 5,7 384
 Matt 5,11-12 766
 Matt 5,14-16 297n462
 Matt 5,25-26 468
 Matt 5,27-28 151
 Matt 5,38-48 321, 371
 Matt 5,43 473
 Matt 5,44-45 526
 Matt 6,11 544n766, 545
 Matt 6,20 663
 Matt 6,22-23 549
 Matt 6,35 234
 Matt 7,1 300
 Matt 7,3-5 481
 Matt 7,6 247
 Matt 7,7 234
 Matt 7,13-14 270
 Matt 7,17-18 267
 Matt 7,17 310
 Matt 7,24-27 219, 239
 Matt 7,28-29 240n402
 Matt 7,28 771
 Matt 9,1-8 771
 Matt 9,12-13 484
 Matt 10,19 300
 Matt 10,41-42 261, 388
 Matt 11,27 540
 Matt 11,28 498
 Matt 12,7 723
 Matt 12,8 771
 Matt 12,25 713
 Matt 12,33-35 267
 Matt 12,34 88n145
 Matt 12,37 244
 Matt 12,42 771
 Matt 12,45 488
 Matt 13,7 750
 Matt 13,12 199, 652
 Matt 13,45-46 122, 433
 Matt 15,3-6 549
 Matt 15,5-6 517
 Matt 15,5 372
 Matt 16,20 247
 Matt 16,26 254
 Matt 16,27 446n628
 Matt 17,9 247
 Matt 18,1-4 467
 Matt 18,15-17 468
 Matt 18,21-22 154
 Matt 18,23-35 384
 Matt 19,29 663
 Matt 19,30 531
 Matt 21,31 484
 Matt 22,1-14 306
 Matt 22,16 221n382
 Matt 22,37-39 723
 Matt 22,39-40 275
 Matt 23,5 157
 Matt 23,12 531
 Matt 23,14 391
 Matt 23,23 723
 Matt 23,24-27 549
 Matt 24,48-50 492
 Matt 25,1-13 281
 Matt 25,14-30 281, 420
 Matt 25,26 259
 Matt 25,29 652
 Matt 25,31-40 384
 Matt 25,31-46 281
 Matt 25,33 109

Matt 25,35-36 274
 Matt 25,40 518
 Matt 25,41-46 518
 Matt 26,3-4 327
 Matt 26,60 245
 Matt 27,3 241
 Matt 27,14 327
 Matt 27,22-23 766
 Matt 27,34 219n379
 Matt 27,35 696
 Matt 28,18-19 698
 Matt 28,20 472
 Matt 31,33-46 719
 Mark 3,35 120n211
 Mark 6,21-28 568
 Mark 7,11 372
 Mark 10,21-25 235
 Mark 10,29-30 106
 Mark 12,15 713
 Mark 12,16-17 316
 Mark 12,33-34 723
 Mark 14,20 711
 Mark 14,61 327
 Mark 15,23 777
 Luk 1,5-25 551
 Luk 1,26-38 771
 Luk 1,51-53 303, 386
 Luk 2,22-25 257
 Luk 2,51 30n17
 Luk 2,52 258, 498
 Luk 3,8-9 737
 Luk 4,2 207
 Luk 4,22 309
 Luk 4,23 481
 Luk 5,22 713
 Luk 6,8 713
 Luk 6,21 207
 Luk 6,34 385
 Luk 6,38 384, 388
 Luk 6,45 128
 Luk 7,4-5 395
 Luk 7,47 302
 Luk 10,29-37 116
 Luk 11,3 545
 Luk 11,4 346
 Luk 11,17 713
 Luk 12,5 306
 Luk 12,16-21 254
 Luk 12,54 474
 Luk 14,7-11 491n694
 Luk 14,8-11 467
 Luk 14,12-14 699
 Luk 14,15-24 198
 Luk 14,28-33 258
 Luk 14,31-33 718
 Luk 15,7 737
 Luk 15,10 737
 Luk 15,11-32 433, 517
 Luk 15,11-18 484
 Luk 15,11-13 371
 Luk 15,13-24 737
 Luk 15,18-19 121n211
 Luk 15,23 289
 Luk 15,30 522
 Luk 16,1 259
 Luk 16,9 663
 Luk 16,11-32 240
 Luk 16,15 549
 Luk 16,19-26 254
 Luk 16,20 274
 Luk 16,25 385
 Luk 17,27-29 520
 Luk 18,1-5 523
 Luk 18,7-8 371
 Luk 18,9-14 549
 Luk 19,48 309
 Luk 21,34 738
 Luk 22,47-48 487
 Luk 24,50-51 698
 Joh 1,1-3 169, 643
 Joh 1,4-5 297n462
 Joh 1,14 64
 Joh 1,17 64
 Joh 2,24-25 713
 Joh 3,16 121n212
 Joh 3,21 644

Joh 4,4 310
 Joh 4,23-24 286
 Joh 5,19-30 304
 Joh 6,27 275
 Joh 6,35 197, 498
 Joh 7,7 766
 Joh 7,17 644
 Joh 7,37 498
 Joh 7,46 240n402, 309
 Joh 8,33 698
 Joh 8,44 549
 Joh 9,2-3 617
 Joh 9,40-41 484, 549
 Joh 12,3 493
 Joh 12,26 281, 420
 Joh 12,35-36 297n462
 Joh 12,43 491n694
 Joh 13,1-15 467
 Joh 13,7 431
 Joh 13,11 713
 Joh 14,16-17 270
 Joh 15,12-15 341
 Joh 16,12-16 771
 Joh 16,21 182
 Joh 17,1-26 771
 Joh 18,38 678
 Joh 19,29 219n379
 Joh 19,39-40 641
 Joh 20,22 698
 ApG 1,26 696
 ApG 2,47 498
 ApG 4,1-3 327
 ApG 4,34 619
 ApG 7,22 30n14
 ApG 7,51 520
 ApG 7,52 766
 ApG 9,2 221n382
 ApG 9,36-39 395
 ApG 9,39 578
 ApG 10,4-6 469
 ApG 10,25 469
 ApG 10,34-35 723
 ApG 12,23-24 519
 ApG 15,6 291
 ApG 15,31 291
 ApG 16,14 579
 ApG 17,28 282
 ApG 18,18 372
 ApG 18,25 221n382
 ApG 20,27 259
 ApG 21,23-24 372
 ApG 21,40 608
 ApG 24,14 221n382
 ApG 24,24-26 699
 ApG 24,26-27 523
 ApG 28,15 472
 Rom 1,18-32 404
 Rom 1,22 485
 Rom 2,6 446n628
 Rom 2,21 481
 Rom 2,24 494
 Rom 3,9-19 363
 Rom 3,15 84
 Rom 5,5 431
 Rom 5,8 474
 Rom 7,7-8,17 152
 Rom 8,18-25 714
 Rom 8,28 246
 Rom 8,35 389
 Rom 8,36-37 335
 Rom 9,14-17 104
 Rom 9,19-26 301
 Rom 9,22 301, 520
 Rom 10,2 341n501
 Rom 10,13-17 528
 Rom 12,15 317, 323, 472
 Rom 12,17-21 321, 371, 373, 473
 Rom 12,19 459
 Rom 12,21 481
 Rom 13,1-7 373
 Rom 13,11-14 738
 Rom 14,18 498, 676
 Rom 16,10-11 380
 Rom 16,16 745
 1 Kor 1,24 169n294, 643
 1 Kor 1,30 643

1 Kor 3,6-7 300
 1 Kor 3,16 127
 1 Kor 3,18 484
 1 Kor 3,19 393
 1 Kor 4,1 259
 1 Kor 4,6 543
 1 Kor 4,11 207
 1 Kor 5,6-7 261
 1 Kor 5,11-13 738
 1 Kor 6,9-20 99
 1 Kor 6,13-20 636
 1 Kor 7,1 153
 1 Kor 7,2 99
 1 Kor 7,8-9 698
 1 Kor 7,9 135
 1 Kor 8,6 169
 1 Kor 9,7 497
 1 Kor 9,9-10 669
 1 Kor 9,20-22 470
 1 Kor 11,17-34 697
 1 Kor 12,26 472
 1 Kor 13,4-7 212
 1 Kor 15,2 201
 1 Kor 16,17 469
 1 Kor 16,20 745
 2 Kor 4,8 288
 2 Kor 4,18 448
 2 Kor 5,1-10 82
 2 Kor 5,7 441
 2 Kor 5,17-21 474
 2 Kor 6,9-10 288
 2 Kor 6,15 146n256
 2 Kor 8,9 254
 2 Kor 8,12 116
 2 Kor 9,6 663
 2 Kor 10,4 389
 2 Kor 11,18 491
 2 Kor 11,24 320
 2 Kor 11,27 207
 2 Kor 12,1-6 247
 2 Kor 12,10 335
 Gal 5,19-21 636
 Gal 5,22-23 477
 Gal 5,22-24 470
 Gal 6,1 212
 Gal 6,4-5 200
 Gal 6,6-7 331
 Gal 6,6 252, 497
 Gal 6,7 85, 243, 400, 663
 Gal 6,10 116
 Ef 2,3 406
 Ef 2,6 560
 Ef 2,8-9 104
 Ef 4,25 283
 Ef 4,26 453n632
 Ef 5,5 636
 Ef 5,21-33 724
 Ef 6,4 143
 Ef 6,10-18 389
 Ef 6,12 389
 Fil 1,21-26 82
 Fil 2,10 274
 Fil 2,19-22 380
 Fil 2,25-30 469
 Fil 4,8 644
 Fil 4,11-13 498
 Fil 4,11-12 772
 Kol 1,9-11 443
 Kol 1,15-20 168
 Kol 1,15-17 169
 Kol 1,21-23 201
 Kol 3,1 560
 Kol 3,12-17 331
 Kol 3,16 127
 1 Thess 3,1-7 469
 1 Thess 4,1-8 636
 1 Thess 5,3 520
 1 Thess 5,15 371
 2 Thess 2,10-11 234
 2 Thess 3,10-12 116
 1 Tim 3,2 498
 1 Tim 3,3 568, 738
 1 Tim 3,7 498
 1 Tim 4,8 127, 303, 351
 1 Tim 5,13 369
 1 Tim 5,21 330

1 Tim 6,8 545
 1 Tim 6,9-10 172, 370
 1 Tim 6,18 116
 2 Tim 1,2-5 737
 2 Tim 1,5 30n17
 2 Tim 2,2 659
 2 Tim 2,6 497
 2 Tim 2,12 201
 2 Tim 2,13 71
 2 Tim 2,15 468
 2 Tim 2,22 404
 2 Tim 2,24-26 258, 470
 2 Tim 3,1-4 433
 2 Tim 3,7 268
 2 Tim 3,14 30n17
 2 Tim 3,16 520
 2 Tim 4,16 472
 Tit 1,7 568, 738
 Tit 1,15 380
 Tit 3,1 116
 Hebr 1,1 42
 Hebr 1,1-4 643
 Hebr 1,3 169
 Hebr 2,11-18 341
 Hebr 3,3-6 771
 Hebr 4,13 282
 Hebr 4,15-16 270
 Hebr 4,16 363
 Hebr 5,7 78
 Hebr 5,7-10 771
 Hebr 5,8 251
 Hebr 6,10 261, 275, 388
 Hebr 10,25 261
 Hebr 10,30 321
 Hebr 10,34 288
 Hebr 11,1 441
 Hebr 11,17 121n212
 Hebr 11,36-37 766
 Hebr 12,2 688
 Hebr 12,3-12 107
 Hebr 12,5 168
 Hebr 12,6-7 263
 Hebr 12,8 120n211
 Hebr 12,13 626
 Hebr 12,17 134
 Hebr 12,25 676
 Hebr 13,5 472
 Jak 1,5-7 168
 Jak 1,6 572
 Jak 1,13-15 151
 Jak 1,19 529
 Jak 1,19-20 314, 491n694
 Jak 2,1-4 330
 Jak 2,8 412n583
 Jak 2,13 384
 Jak 2,14-26 302
 Jak 3,1-12 338
 Jak 3,2-3 252
 Jak 3,3 480
 Jak 4,6 119
 Jak 4,13-16 490
 Jak 5,7-8 663
 Jak 5,11 431
 Jak 5,20 212
 1 Pet 1,24 353n519
 1 Pet 2,17 454
 1 Pet 2,21-23 459
 1 Pet 2,23 327, 371
 1 Pet 3,1-6 160
 1 Pet 3,6 382, 668
 1 Pet 3,7 668
 1 Pet 3,9 480
 1 Pet 3,20 676
 1 Pet 4,8 212
 1 Pet 4,18 25n7, 237
 1 Pet 4,19 371
 1 Pet 5,5 119
 1 Pet 5,7 300
 2 Pet 2,5-9 115
 2 Pet 2,5 676
 2 Pet 2,15 676
 2 Pet 2,19 470
 2 Pet 2,21 385
 2 Pet 2,22 483
 1 Joh 1,5-10 512
 1 Joh 1,7 363

1 Joh 3,12 391
1 Joh 3,12-13 766
2 Joh 4 737
3 Joh 4 737
Jud 12 470
Åb 3,14 168, 189
Åb 3,17-18 254, 549
Åb 3,19 107, 263
Åb 5,1-14 771
Åb 5,5 346n508
Åb 6,6 207
Åb 6,15-17 306
Åb 9,3-11 560
Åb 9,11 82n133
Åb 11,15 527
Åb 13,10 431
Åb 17,6 766
Åb 22,2 110
Åb 22,18-19 542

Emneregister

- Absolutus 22, 190, 625, 668, 677, 699
 Absurd 48, 231, 323, 404, 481, 750
 Accent 21, 124n213, 506n723, 551n773,
 700, 742
 Adfærd 60, 146n253, 176, 399n567, 416,
 553–55
 Adjektiv 22, 64, 98n165, 100, 117n205, 150,
 214, 240n401, 329n489, 364n528, 377,
 524, 571, 614, 623, 628, 632, 645, 653,
 660, 672, 680, 692, 694, 696, 706, 715,
 718, 723, 733, 740–41, 759, 762, 777
 Adjutant 412, 557
 Adlyde 79–80, 93, 123, 134, 176, 189,
 207n363, 278, 344, 365, 369, 403, 410,
 433, 518n733, 612, 674, 686, 716, 722,
 724, 771, 773
 Administration 32, 77n125
 Administrator 146n253, 281
 Administrere 304, 362, 457, 504
 Adressat 77n125, 78, 128, 221
 Adressere 32, 35–36, 72, 82, 106, 278, 402,
 437n617, 466, 538n758
 Advarsel 36–37, 41, 85, 87, 89, 99, 119, 125,
 131, 133, 135, 143–44, 148, 151, 153,
 158, 168, 204, 224, 251, 255, 326, 354,
 366, 369, 382, 401, 413, 416, 427, 431,
 433, 442, 449, 487n684, 488, 493, 545,
 567–68, 614, 623, 634, 672, 674, 718,
 777
 Adverbiel 85n134
 Adverbium 706
 Afdød 59, 102, 294n459
 Affattelse 21, 173n298
 Afgift 163, 522, 715, 764
 Afgrund 84n133, 102, 404–6, 435–36, 732
 Afgrænse 40–41, 507, 510, 520, 758
 Afgrænsning 159, 188, 690
 Afgræsse 49, 502n719
 Afgrøde 96, 107–8, 262n428, 337, 360, 401,
 475, 478, 506, 632, 693, 713, 758
 Afgud 717, 731
 Afgudsbillede 686
 Afgudsdyrkelse 67, 148
 Afgudstempel 667
 Afgøre 43, 65, 80, 86–87, 146n253, 169,
 172–73, 190, 218, 222, 224, 240,
 259n425, 295, 301, 314, 322, 326, 334–
 36, 357, 393–94, 444, 468, 517,
 522n734, 533, 654, 714, 747–48
 Afholdenhed 421
 Afhænge 86, 109n187, 139, 259, 277n443,
 281, 300, 315, 343, 395, 612, 614
 Afhængig 38–39, 56, 57n73, 63, 66, 107,
 116, 143, 218, 279, 302n466, 334, 339,
 348, 438, 518, 531, 663, 693, 736
 Afhængighed 39, 189, 341, 376, 438, 624,
 777
 Afkald 299, 473
 Afkom 81, 138, 225n385, 350, 359, 490, 664
 Aflede 148, 155n266, 180–82, 183n315, 443,
 512, 531, 619, 623, 633, 636, 642, 648,
 651, 666, 692, 695–96, 699, 712, 719,
 724, 737, 740, 745, 769
 Afledning 182, 342n502, 445, 467, 508, 616,
 651, 704, 738
 Aflevere 412, 474, 734
 Aforisme 19, 38, 603
 Afpresning 514, 761
 Afsender 481, 658
 Afsige 304, 415n589, 455
 Afskedstale 318n481
 Afskriver 20, 26n4, 194, 645, 761
 Afskriverfejl 242n406
 Afsky (subst) 70, 108, 120, 149, 174, 222,
 231, 245–46, 284–85n450, 294, 301,
 305, 324, 331n492, 363–64, 391,

- 445n626, 488, 509, 533, 634, 664, 676, 686, 692, 721, 723, 728, 756
- Afsky (verb) 62, 99, 108, 120, 149, 151, 285, 305, 380, 441, 533n749, 663, 676
- Afskyde 48
- Afskyelig 93n149, 102, 120, 150, 253, 294, 363, 487–88, 531, 676
- Afslutning 20, 41–42, 167, 196, 231, 250, 264, 271, 275–76, 286, 293, 313, 333, 369–70, 375, 380, 382, 387, 392, 394, 401, 405, 425, 499–500n715, 504, 525–26, 553, 565–66, 569, 575, 581, 583, 617, 756, 769
- Afslutte 29n10, 77, 80–81, 109, 126, 149, 151, 158, 168–69, 193, 196, 221, 273, 280, 283, 291, 293, 298, 303, 313, 316–17, 336, 357, 361, 369, 375, 387, 413, 417, 434, 460, 470, 476, 499–500, 510, 517, 519–20, 527, 533, 535–36, 539, 553, 570, 576, 628, 728, 759, 775
- Afsløre 83, 87, 136, 166, 210, 270, 328, 335–36, 342, 354, 364, 369, 374, 435, 468, 474, 480, 550, 553, 555, 705, 747
- Afsnit 20, 28, 36–37, 39–40, 51–52, 70, 77, 94, 97, 101, 106, 109n186, 112–13, 115, 117–18, 123, 126–27, 134, 144–45, 148–50, 159–61, 171n294, 173, 175, 177, 179, 185, 187, 188n325, 189, 191, 193, 195–96, 199, 202, 205n360, 206, 207n362, 208–9, 215, 217, 219–20, 222, 224, 226, 228, 230–32, 234–38, 243, 245, 247–48, 250, 254, 256, 264–65, 268, 271–72, 276, 280, 283–84, 289–90, 292–93, 295, 297, 299–300, 303–4, 307–8, 310–11, 313, 316–17, 324, 326, 328–29, 332–33, 338–39, 347, 349, 353–54, 365–67, 369–70, 373, 375, 388, 392, 394, 398, 400, 402, 406, 409n578, 421, 427–28, 434, 437n615, 440, 448, 450n629, 460, 463, 470, 472, 475–78, 483, 484n678, 487n684, 489, 492–94, 499, 500n715, 504, 510–11, 517–18, 520–22, 526–28, 530, 535–36, 538, 545, 565n786, 567, 576, 603, 608, 621, 628–29, 643, 648, 651, 655, 657, 669–71, 700, 704, 711, 716, 724, 749, 752, 754, 757, 759–60, 762, 767, 769
- Afsnitsmarkering 658
- Afsnitsmarkør 229n390, 249, 339, 349
- Afsnitsniveau 21
- Afstraffelse 137, 156, 310, 319, 342, 344, 353–54, 376, 406, 721, 751, 767
- Aftale (subst) 67, 143–44, 157, 228, 417, 718, 747
- Aftale (verb) 560
- Aften 161, 638
- Aftendæmring 161, 638
- Aftenoffer 715
- Aftenstid 161, 496n707
- Aftenvind 362
- Afvej 119, 122, 160, 166, 266, 271, 612, 624, 678
- Afveje 222, 242
- Afvende 282, 295n461, 384, 524, 725
- Afvige 624, 740
- Afvigelse 130–31, 210
- Afviger 434
- Afvis 29, 54, 60, 69, 73, 79, 81–82, 96, 99, 131, 138, 171, 179, 182, 190, 192n345, 207, 238, 249n414, 283–84, 287, 292n458, 294, 330, 335n494, 345n507, 352n517, 354, 371, 391, 400, 438n618, 473, 474n663, 486n681, 517, 520, 525n736, 531, 540n760, 602, 606–7, 633, 641, 672, 680, 684, 687, 724, 730, 744, 753–54, 770, 773
- Afvisning 136, 149, 201, 214, 266, 285, 297, 324, 547
- Afværge 306, 346, 692–93, 725
- Agent 191n343, 221, 695
- Ager 667
- Agerdyrker 249
- Agergrænse 417n592
- Agerjord 183–84, 249n413, 417n592
- Aggressiv 390, 708, 778
- Agnostiker 535n750

- Agt 64, 112, 116, 133, 142, 152, 256–58, 397, 421, 424n602, 426, 519, 604, 626, 628, 675, 679
- Agte 241, 403, 699, 732
- Akkadisk 19, 26n4, 146n253, 167, 183n315, 189–90, 259n425, 266n433, 267n436, 289n453, 364n528, 381n543, 457n635, 480n672, 499n713, 601, 615, 623, 626, 641, 646–48, 650, 652, 680, 692, 700, 722, 726, 738, 740, 747, 756, 764, 778
- Akkusativ 654
- Akrostisk 19, 42, 489n691, 570
- Aks 715
- Akse 515, 770
- Aktiv 95, 179, 187, 189, 191, 211, 223n383, 285, 290, 356, 366–67, 411, 436, 471, 484, 496, 712
- Aktivform 623
- Aktivitet 114–15, 125, 146, 150, 180n306, 196, 218, 299, 303, 305, 328, 422, 555, 570, 741
- Aktuel 98n161, 185–86
- Alder 58, 88, 221, 313, 314n475, 399, 605, 773
- Alderdom 313, 398, 414n587, 530, 675
- Alfabet 19, 34, 42, 94, 169, 365, 440, 489, 530, 570, 756
- Alfabetisk 19, 570
- Alfarvej 86n137
- Alkohol 50, 357, 358n523, 438, 568
- Alkoholisk 358n523
- Allegori 19, 49, 137, 139, 141, 629
- Allegorisere 536
- Allerhelligste 129
- Allerkæreste 123
- Almagt 57, 244, 372, 395, 446–47, 524, 541, 721
- Almægtig 54, 181n312, 316, 332, 362, 369, 447, 465–66, 481n674, 532, 541, 706, 721, 729, 769
- Altafgørende 259n425, 418
- Alter 381n542, 488n690, 637, 662, 691
- Alternativ 99, 369
- Alting 28, 346, 479, 556
- Altomfattende 218, 570
- Altødelæggende 219, 560
- Alviden 286
- Alvidende 57, 270, 373, 377, 447, 721
- Alvidenhed 141, 284, 286, 374, 376, 378, 446–47, 743
- Alvor 50, 126, 144, 146, 153, 208, 342, 631
- Alvorlig 83, 89–90, 121, 139, 149, 204, 215, 235, 243, 264, 282, 323, 356, 370, 382, 385, 406, 417, 422, 428, 477, 499, 524, 529, 545, 558n779, 559, 617, 729, 752, 774
- Amazone 158
- Ambassadør 259n426
- Ambivalens 358n522
- Ambolt 742
- Amoralsk 555
- Amulet 111, 116
- Amuletpose 641
- Anafor 19, 548
- Analfabet 116n202
- Analogi 109, 448, 497, 538n758, 603
- Analyse 378
- Analysere 271, 378, 437, 558
- Anarki 187, 529n742, 547, 560
- Anatomi 128
- Anføre 46n58, 73, 83, 100, 135n227, 141n244, 258, 366, 421, 440, 451, 679, 704, 725–26, 734
- Anfører 146n253
- Anger 136, 473–74
- Angrebslysten 513, 761
- Angrebsvåben 471
- Angribe 93n149, 277, 424n602, 443, 450, 460, 487, 496, 513, 522, 561n781, 661, 705, 727
- Angriber 477
- Angst 55, 84, 218, 568, 609–10, 770
- Ankelkæde 166n280
- Anonym 30
- Ansæt 241

- Ansigt 44, 157n271, 163n277, 164, 298, 306,
 321, 325, 343, 392, 396, 493–94, 497,
 501n717, 533n747, 620, 626, 636, 680,
 682, 685, 687, 696, 701, 708, 744, 746,
 755
 Anstødssten 126
 Ansvar 202, 280, 299, 323, 366, 372, 395,
 397, 549, 604, 608, 734
 Antiassyrisk 394n559
 Antik 698
 Antimon 635
 Antimonsulfid 154, 635
 Antisocial 121, 148, 215, 229, 272, 414, 445
 Antitese 47, 220, 251–52, 265, 267–68, 292–
 96, 343, 360, 391, 451, 512, 515, 659,
 668, 673, 676, 678–81, 684, 688–89,
 703, 711, 721, 728–29, 760, 763
 Antitetisk 37, 47, 50, 70, 89, 196, 205–6,
 207n361, 208, 216, 219, 223–26, 230,
 235, 241, 246, 248–49n414, 257, 272,
 275, 284–85, 295–96, 308, 310, 317,
 321, 326, 328–29, 333, 340, 342, 346–
 47, 349, 351–52, 371, 378–80, 388, 392,
 407, 418–20, 430, 433, 450, 464,
 476n666, 495, 503–4, 511–16, 519,
 522–23, 532, 543n765, 603, 653, 657–
 58, 664, 669–70, 678, 680, 683, 685–86,
 690, 692, 694, 701, 706–7, 711–12,
 714–15, 718–19, 724–26, 728–29, 732,
 735, 758–60, 763, 767, 773
 Antonym (adj) 433
 Antonym (subst) 19, 277, 283, 370, 396,
 524, 681, 689, 719, 729
 Antropologi 624, 678
 Antropomorfisme 19, 49, 282, 403, 716
 Antropopatisme 49
 Antydning 112n194, 170, 214
 Appel 44, 193
 Appeldomstol 363
 Appellere 68–69, 110, 193, 203, 432n610,
 567, 617
 Appendiks 36, 131
 Appetit 59, 251, 263, 311, 341n501, 420–21,
 498, 730
 Aprilsnar 752
 Arabisk 134n226, 347, 405n575, 419n598,
 505, 551n772, 640, 651, 669, 686, 692,
 696, 719, 724, 730, 735, 738, 744–45,
 766, 776
 Aramaisk 22, 29, 173n298, 354, 378n540,
 428n605, 491n696, 551n772, 567, 658,
 672, 680, 695, 710, 725, 734–36, 747,
 749, 751, 776
 Aramaisme 734
 Arbejde (verb) 44, 45n51, 100, 135n227,
 145n250, 146–47, 185, 208, 214, 218,
 230, 241–42, 247, 260, 265, 273, 275,
 311, 331, 351, 360, 362, 366, 379n541,
 390, 404, 419, 424, 428, 458, 460–62,
 484, 494, 500, 511, 515, 518, 522, 530,
 532, 559, 570, 573–76, 602, 629–30,
 653–54, 663, 668, 673, 677, 681, 695,
 704, 712, 716, 727, 745, 755
 Arbejder 311, 669, 695, 697
 Arbejdsformand 146n253
 Arbejdsgiver 70, 219, 482n675
 Arbejdskraft 236, 624
 Arbejdsmand 118
 Arbejdsstyrke 146
 Argument 30, 109, 117, 154, 165–66,
 236n399, 237, 241, 286, 321, 324n486,
 372, 391, 423, 426, 461, 573, 620, 702,
 707, 746, 770
 Argumentation 19, 134, 237, 501, 541, 771
 Argumentere 38, 182, 197–98, 214n376,
 258n424, 316n478
 Ark
 Noas ark 633
 pagtens ark 129, 202
 Arkitekt 189
 Arkitektonisk 115, 198, 637, 702
 Barn 54, 72, 82, 116n202, 122n211, 123,
 135n227, 138–39n239, 142, 180–82,
 184, 190, 192n345, 215, 231n394, 263,
 278, 291, 295n461, 321, 350, 356, 370–

- 72, 398–400, 429, 492, 494, 512, 526, 546, 548n771, 549, 553, 581, 613, 620, 629, 635, 648, 667, 669, 677–78, 698, 734, 737, 747, 768
- Barndom 398, 427
- Barnløshed 269, 518n733, 698
- Befaling 35–37, 44, 50, 80, 94, 117, 145, 153, 159, 188, 194, 199, 210, 256–57n423, 259, 268, 309, 321, 350, 402, 431, 433, 443, 448, 452–54, 456, 457n635, 490n693, 510, 536, 547, 568, 616, 622, 649, 662, 669, 675, 710, 734–35, 738, 777
- Belæring 26–27n5, 30, 35–40, 44, 46–47, 50, 59, 64–65, 67–69, 72–73, 75, 78–82, 85, 87, 89, 94, 99, 101n174, 103–5, 108–9n186, 112–13, 115–17, 119, 122–23, 125–26, 128–34, 137, 141–44, 145n249, 151–53, 158–60, 167–68, 174–75, 193–94n349, 196, 199, 201–2, 206, 210, 212, 215, 237, 239n400, 243, 251–52, 255–58, 278, 283–84, 286–87, 290–91, 310, 317, 320, 323–25, 329, 332, 334–35, 344, 349, 351, 353, 356, 365–66, 394, 401–2, 405–6, 411–12, 420, 427–29, 433–35, 450n629, 478, 480, 488n689, 490, 491n696, 494–95, 504–7, 509, 511, 526, 528–29, 542, 543n765, 546, 565–67, 569, 580, 583, 602–4, 606, 608, 617–18, 621, 625, 627–28, 630, 635, 644, 652, 658, 660, 672–73, 675, 677, 686, 710, 739, 746, 757–59, 767
- Betydning 19, 32–33, 51, 56, 58–60, 63–69, 78n126, 79–80, 82, 84, 85n134, 86–89, 92–93, 101n174, 102, 105, 107, 109, 111n189, 112–13, 114n198, 121–22, 124n213, 127n217, 129, 137, 140n243, 141, 143n246, 146, 147n254, 148, 151, 154n264, 155n266, 156n268–69, 157, 162, 164, 165n278, 172n297, 176–84, 186, 189–92, 194–95, 201, 204, 211n372, 212n373, 214, 217n377, 222, 225n385, 226, 229n392, 230n393, 231n394, 232n395, 233, 236n399, 239, 243n407, 247, 252, 257, 258n424, 259n425, 261, 267, 272, 275, 281n446, 283, 288, 295, 297, 301, 302n465, 306n472, 309–12, 315, 318, 324n486, 330, 332, 336–37, 340–41, 345n507, 349n511, 352–53, 357, 360, 362, 364–66, 371, 379n541, 381n543, 388–90, 395n560, 398n564, 401, 403, 405n575, 411–12n583, 417, 419–20, 424, 428, 430, 439, 442, 448, 454, 456, 463n639, 464n641, 469–70, 471n654, 473, 475, 479, 483, 485n680, 491n697, 494–95, 496n706, 502n720, 510, 517, 519, 521, 525n737, 528, 530n744, 537n755, 538, 539n759, 545n767, 547–48, 551n772, 553, 558n779, 562n783, 563, 567, 572, 576–77, 579–80, 604–6, 608–14, 617, 619–20, 622–23, 626, 628, 631, 633, 636, 640–45, 647, 649–50, 652, 656, 658–59, 661, 663, 666–69, 672–73, 675–80, 682–84, 687, 690–92, 694–96, 699, 701, 704–5, 709, 712, 714–17, 719, 721–23, 725–28, 734–35, 737–38, 740–42, 744–46, 749, 751, 754–56, 760–61, 763–66, 768–70, 772–73, 775–77, 779
- Billede 26, 48–50, 57, 59, 61, 70, 73–74, 81, 83–84, 86–87n139, 91–92, 95–96, 98, 101, 103, 111–14, 123–24, 126–27n218, 129–30, 132, 137–39n238, 144, 151–52, 155, 158–61, 166–68, 171, 177, 180n306, 186, 187n324, 194, 196–97, 200, 204, 208, 210–11, 214–15, 217–19, 221, 224, 225n386, 227, 230–31, 233, 235–36, 238, 243, 245, 253, 256, 258, 262, 265n431, 266–67, 270–71, 273, 275, 283–84, 288, 292–93, 298, 300, 303, 306–7, 309–10, 315–16, 321–23, 330, 332, 337–38, 341, 346, 350, 357, 360, 362, 368, 370, 372–74n538, 377–78, 379n541, 380, 385–88, 390, 396, 400, 405, 410, 411n579, 422–23, 435–36, 439, 442n621, 449–51, 457–58,

- 468–75, 477–79, 481–83, 486–88, 493, 496–99, 500n715, 502–3, 511, 513, 520, 522, 525–26, 542, 544, 546, 549–50, 553, 555–56, 560, 562–63, 572, 574, 576, 608, 612, 618–19, 623–24, 635, 643, 653, 656–57, 663, 665–67, 675, 686, 694, 705–7, 718, 722, 729, 732, 740, 743, 748, 750–51, 753, 755, 761, 770, 773–74
- Bivej 250
- Bjerg 183, 186, 189, 270n441, 469, 478n668, 502, 508, 559, 667, 771
- Bjergområde 632
- Bjergprædikenen 110n187, 468, 543n765
- Bjergskråning 575
- Blasfemi 369
- Bud 63, 112, 151–52, 160, 210, 256–57n423, 349, 439, 489, 543, 612, 616, 679
- Budbringer 256, 259, 633
- Budskab 159n275, 199, 259, 271, 297–98n463, 325, 538n757, 578, 657, 699, 765
- Børneopdragelse 398
- Dekalogen 19, 413, 417–18, 420, 425, 427
- Dyr
- bjerggazelle 144n248
- bjørn 320–21n483, 513
- hest 22, 241, 393–94n559, 479, 551, 667, 742
- hind 140, 158
- hjort 166–67
- hunbjørn 321
- hund 51, 69, 166n280, 482–83, 486, 639, 716
- hunstenbuk 140n241
- husdyr 267n434, 483, 561
- hyrdehund 483, 486
- kamel 726
- kaniner 559
- klippegrævling 559
- ko 162
- kvæg 241, 501n717, 620, 743
- lam 49, 166n280, 481, 503, 756
- løve 83, 346, 404, 513, 561, 574, 644, 660, 732
- muldyr 241
- okse 97n160, 146, 157–58, 166–67, 241, 267, 289, 318n481, 378n540, 642, 669, 712
- panter 194
- pattegris 734
- påskelam 470
- sjakal 743
- småkvæg 49, 241, 500–503
- stenbuk 140n241
- svin 231
- tyr 267, 642
- vagthund 483, 486
- vildsvin 231
- vildæsel 387, 768
- vædder 756
- æsel 118, 318n481, 479, 656, 712, 743
- ørkengazelle 144n248
- Dø 73, 231n394, 295n461, 321
- Død (adj) 74–75, 84–85, 102, 286, 315, 385n547, 451, 483, 553
- Død (subst) 44, 73–74, 81, 83–85, 90–91, 93, 102–3, 112, 128, 133, 135, 142, 143n246, 153, 158, 165–68, 171n294, 174, 193, 195–96, 200, 202–4n359, 207, 210, 215, 220–21, 223–25, 230, 235–38, 243, 245–46, 249–50, 257–58, 260, 263, 269–72, 274–80, 284, 286–88, 292n458, 293–94, 298, 300, 304, 306, 311, 319–20n482, 325, 330, 334, 337–38, 343, 346–51, 356–57, 359, 370, 376, 380, 382, 385, 387, 390–92, 400, 405–6, 416, 428–30, 435–36, 438, 446, 448, 450, 469, 474, 498, 514, 517, 518n733, 519–20, 525, 542, 546, 550, 552–53, 558n779, 606, 609, 611, 613–15, 626, 628, 630, 642, 661, 666, 675, 681, 683–84, 686, 693, 709, 726, 742, 762, 772, 777
- Dødehavsskrifter 26–27, 698

- Dødelig 58, 93, 161, 231n394, 239n400, 439, 488, 517, 718, 741
- Dødsbud 321
- Dødsdom 277, 415, 546, 734
- Dødsdømt 777
- Dødsengel 320
- Dødsensalvorlig 311
- Dødsensfarlig 435, 437, 481
- Dødsfælde 169
- Dødsrige 83–85, 102n176, 133, 157, 168, 204, 264, 286, 292–93, 429–30, 498, 547, 551, 615, 618, 627, 725
- Dødsstraf 102, 135, 137, 157, 241n404, 549, 719, 773
- Dødssynd 475
- Ed 245, 298n463, 344n505, 405n575, 431, 501n718, 518n733, 532, 545
- Edder 238, 279, 617, 668
- Eddike 219, 314, 472, 481n674, 658
- Edsforbund 532n746
- Egyptisk 27n5, 29–30, 32, 38, 47, 68, 75, 82, 87, 91, 94n150, 111, 113, 116, 125, 129, 145n249, 146n253, 160–61, 177, 190, 192n344, 259n425, 289, 300, 305, 422, 457n635, 488n689, 537n752, 603, 618, 620, 631, 640–41, 646–48, 662, 713, 733
- Efa 363, 715
- Efraimitterne 360
- Efterlade 26n4, 70, 145n250, 174, 236, 262, 356, 555, 677
- Eftersætning 52
- Efterår 360, 649, 755
- Efterårsregn 693
- Egensindighed 355
- Egenskab 50, 54, 66, 115, 141, 170, 176–77, 198, 275, 302n465, 332, 357, 437, 448, 548, 580, 606, 643, 676, 721, 743
- Egoisme 329, 381
- Egypterinde 100n171
- Egypterne 32n14, 74, 120, 243n407, 327, 359n524
- Egyptisk 32, 34, 39, 59n83, 65n107, 67n113, 74, 86n136, 95, 130, 154n265, 185, 201, 331, 363n527, 374n538, 384n546, 411, 413, 421, 423, 458, 474, 490n693, 602, 614, 625, 647, 677, 777–78
- Eje 63, 123–24, 176n302, 181n312, 213, 238, 309–10, 338, 415, 417, 443n623, 500, 517, 538, 558n779, 580, 620, 748, 771
- Ejendom 73, 85n134, 139, 143, 157, 182n313, 207, 224, 235–36, 249, 262, 293, 355, 357, 366–68, 370, 372, 380, 401, 407, 418, 425, 432, 450, 459n637, 500, 503, 517, 518n733, 522, 531, 532n746, 550, 606, 620, 628, 655, 697, 719, 748
- Ejer (subst) 158, 193, 241, 262, 461, 530
- Ejerman 87, 477
- Ejerskab 691
- Eksempel 19, 22, 28, 31, 35, 46n58, 50, 53–55, 70, 73, 80, 114, 132, 136, 146, 154n265, 155–56, 185, 194, 197, 202, 212, 229n390, 236n398, 239, 250, 256, 261, 266, 274, 278, 281, 287, 293–94, 311, 323, 327, 331, 345–46, 359, 368, 404, 413, 457n635, 458n636, 461, 474, 477–78, 492, 496–98, 503, 509, 517, 531, 537n752, 551, 554–56, 558, 582–83, 602, 621, 661, 696, 700, 702
- Eksil 133n225, 715, 771
- Eksilsk 34
- Eksiltid 289n453
- Element 170, 185, 187, 247, 448, 541, 604, 729
- Elendighed 491, 506, 566, 568, 695
- Elev 32–33, 59, 64, 77n125, 78–79, 82–83, 97–98, 105–6, 108, 114–16, 129, 132, 136, 154n265, 194n349, 201, 213, 237, 268–71, 278–79, 283–84, 288, 290, 297–98, 300, 307–8, 310, 314, 316, 319–20, 323, 325–27, 332, 335–37, 339–40, 342, 346, 348, 350, 353, 360, 363, 365, 371–72, 411, 428, 449–50,

- 457, 478, 480, 488, 493–94, 518, 530,
550–51, 611, 616, 623, 690–91, 697,
718, 720–21
- Elfenbensleje 640
- Elite 579
- Elitesoldat 722
- Elske 55, 89, 124, 141n244, 177, 201, 227,
263, 275, 344, 366, 435n612, 460, 473,
531, 608, 622, 647
- Elskende 160, 165n278, 340n499, 745
- Elsker 139, 164
- Elsket 99, 101, 124, 132, 140, 194, 312,
344n505, 356, 429, 550, 608, 622, 646,
699, 708, 733
- Elskov 140, 164–65n278, 232n395, 640
- Embede 145n250, 419n595, 505, 514, 643,
764
- Embedsmand 31, 38, 146n253, 177,
259n425, 278, 280, 281n447, 282, 305,
317–18, 326–27, 330, 336, 404, 419,
425, 458n636, 466–67, 470, 505, 521,
525, 553, 703, 735, 767
- Embedsstand 419
- Emfatisk 172, 317, 389, 446, 450n630, 630,
656, 668, 681, 742
- Emigration 34n21
- Emne 54, 114, 125, 128, 131–32, 134, 193,
213, 215, 232, 237, 252, 267, 280, 282,
331, 339, 378, 380, 384, 390, 395,
437n617, 457, 459, 468, 470, 472, 478,
485–86, 496, 499, 515, 526–27, 529,
547, 669, 709, 714, 721, 724, 745, 748,
759
- Enbåren 123n212
- Endegyldig 91–92, 168, 223, 231, 244, 300,
307, 514, 520
- Enderim 50
- Enemærke 293, 689
- Energi 124, 287, 341n501, 348, 440, 475,
479, 539, 575, 577, 580, 738, 754, 778
- Energisk 373, 376, 460, 666
- Enestående 114, 440, 520, 657
- Enfoldig 71, 80, 136, 158, 168, 201, 258,
383, 398, 478
- Engagement 124, 137, 500, 523, 765
- Engagere 241, 339n498, 515, 552
- Engel 84n133, 259, 704
- Enhed 34–35, 42, 47, 51–52, 94n150, 200,
215, 263, 393n558, 394, 432, 437,
464n641, 486, 512, 538, 546, 739, 742,
745, 762
- Enig 31, 42, 171, 399n566, 482n675,
514n731, 747
- Enke 118, 121, 279, 293, 294n459, 356,
381n544, 414, 417n592, 418, 425, 604,
689, 717
- Enkelhed 182
- Enkelte 25, 29, 31, 38, 40, 51–52, 56, 86,
107, 132n223, 174, 185, 205, 230, 271,
276, 291, 372, 383, 411, 418, 464n641,
473, 510–11, 604, 607, 647, 758
- Enkeltlinjet 41–42, 545–46
- Enklitisk 717
- Ensomhed 381, 386
- Entusiastisk 88n142, 152
- Entydig 32, 80, 305n470, 497n710, 648, 752
- Epilog 604
- Erfare 78
- Erfaren 166, 246, 605
- Erfaring 19, 35, 45, 154, 376, 581, 605, 722
- Erhverv 458, 621
- Erhverve 47, 65, 79, 124, 127, 164, 171, 174,
207, 344, 423
- Erhvervelse 172, 183n315, 380
- Erhvervsliv 233
- Erkende 124, 516, 554, 721, 729
- Erkendelse 107, 363, 366, 435, 538, 644
- Erklære 218, 231, 455, 524, 617, 703, 747
- Erklæring 49, 172, 643, 762
- Erobre 163, 337n497, 580
- Erotisk 140n242, 165n278, 169
- Erstatning 153, 156, 630
- Erstatte 44, 92, 232, 278, 291, 321, 466, 480,
710

- Eskalere 147, 223, 235, 261, 272–73, 276, 284, 286, 292, 312–13, 315, 319–21, 325, 330, 335, 341, 348–49, 354–56, 368, 378, 383–84, 386, 388, 391, 398, 405, 413, 430–31, 437–40, 442–44, 449, 452, 513–15, 523–24, 528–29, 541, 544, 548–50, 552, 556, 578, 709, 736, 743, 765–66
- Eskalering 326, 373, 425, 433, 496, 553, 578–79, 708, 746
- Essæer 698
- Etablere 157, 442
- Etage 161
- Etik 67, 378, 723
- Etiopisk 419n598, 551n772, 735
- Etisk 37, 41, 45n51, 57n75, 63, 65–67, 94, 96–97, 103–4, 107, 118, 132, 174, 177–78, 202, 208, 211, 216–17, 219, 238, 244, 253, 257–58, 271–73, 290–91, 294n460, 302n465, 305, 307, 325, 327, 329, 353, 363, 377, 464, 523, 527, 549, 617, 648, 673, 684, 691–92, 705, 715, 773
- Etnisk 102n177, 227
- Etylomogi 692
- Evaluer 300, 447, 691
- Evig 49, 74, 97, 103, 106, 112, 142, 180n308, 215, 219–20, 230, 237, 245, 251, 286, 292, 342, 350, 353, 390, 393, 406, 428, 448–49, 452, 501, 512, 526, 643, 670, 673, 733, 771
- evigt liv 74, 104, 112, 221, 236, 250, 257, 292, 310, 338, 350, 447–48
- Eviggyldig 480
- Evighed 179–80, 182, 221, 225, 276, 316, 351n514, 368, 431, 611, 728
- Evne 66, 130, 135n227, 138, 143, 268, 278, 289, 299, 305, 323, 326, 344–45, 348, 397, 441, 466, 506, 525, 549, 559–60, 667, 691, 755
- Fader 27n5, 33, 35–38, 40, 44, 47, 58, 71, 73, 80–82, 85, 87–88, 94–95, 99, 103–5, 107–9, 111–13, 115, 117–18, 122–23n211, 125–32, 135–39, 140n240, 141, 143, 152–54n263, 156, 158–67, 181–82, 193, 195, 206, 212, 244, 251–52, 278, 283, 291, 294n459, 295n461, 315, 317, 325, 347–51n514, 353, 355–56n520, 370, 395, 406, 410–11, 416, 418, 426–27, 428n605, 429–31, 432n610, 433–35, 438–39, 448, 452–53, 461, 494–95, 507, 517, 520–22, 526, 528, 541, 548–49, 553, 603, 609, 611–12, 619, 621, 623, 672, 685–86, 698, 709–10, 739, 743–44, 771, 773
- Fadervor 543
- Familie 32–33, 70–71, 121, 131, 134–35, 265n431, 325, 347, 361, 402, 418, 493, 503, 522, 550, 573, 578, 581, 583, 696, 698, 719
- Familieforhold 555
- Familieformue 371
- Familiefølelse 493
- Familiegrænse 418
- Familieliv 571
- Familiemedlem 262, 323, 343, 355, 745
- Familiemæssig 227, 548
- Familieoverhoved 697
- Fange (verb) 87, 123nn211–12, 142, 144, 154, 156n269, 158, 166, 210, 219, 224, 242–43n407, 249n412, 311, 330, 380, 386, 398, 423, 496n706, 522–23n735, 560, 630, 755, 770, 772
- Fangehul 436
- Fangenskab 281
- Fangstnet 242n406, 686
- Fangstredskab 242
- Farfar 123–24, 136
- Farisæer 549
- Fattig 49, 57, 70, 84, 147, 208, 213–14n376, 232–33, 234n397, 240n402, 254–55, 262–63, 273–74, 276, 279–80, 313, 316, 318n479, 323, 326, 332, 335n494, 338–41, 343–44, 349–50, 352–53, 382, 387–88, 394–97, 400–402, 406–7n576, 413–17, 432, 466, 505–6n723, 508, 510, 515,

- 518, 520–22, 525, 529n743, 545, 550, 568–69, 576–78, 603–4, 609, 632, 654, 674, 683, 689, 694, 705–8, 710, 717, 722, 729, 731, 734–35, 758–60, 767
- Fattigdom 70, 111n190, 144, 154, 212n373, 213, 242, 254, 260, 263, 273–74, 276, 288, 338, 341–42, 358, 366, 383, 398, 407n576, 460, 493, 503, 506, 518n733, 529n743, 544–45, 568, 651, 674, 676, 707, 709, 759, 772
- Fremmed 36–37, 71, 81, 88n141, 96, 99–103, 105, 118, 120–21, 128, 131–35, 137, 139, 141, 151, 157–62, 166–69, 174, 195, 202–3, 293, 309, 324n486, 364n528, 368, 403–6, 417, 434–38, 490–91, 494–95n704, 508, 574, 603, 614, 627–29, 631, 635, 638–39, 644, 652–53, 689, 717, 732, 739–40, 761
- Fremmedelement 565
- Fremmedgjorthed 162
- Fremmedgøre 312, 319, 328
- Fremmedlegeme 27
- Fugle 87, 144, 158, 167, 243n407, 422–23, 479, 493, 523n735, 546, 553, 555, 607, 615, 749
- and 660
- høg 701
- høns 561n781
- ibex 140n241
- ravn 553
- ravnart 553
- spurv 749
- svale 749
- trækfugl 422
- ørn 422–23, 553–55, 701
- Fuglefælde 398, 730
- Fuglefænger 87
- Galban-gummi 493n700
- Gammel 19, 22, 26n1, 28, 34n22, 86n138, 94n150, 145n249, 186, 267n436, 356, 376, 414n587, 415, 491n696, 499n712, 579, 632, 712
- Glæde (subst) 88n142, 89, 94, 98, 132n223, 138, 140, 187, 191–93, 202, 204, 206, 218–20n381, 232, 246, 248, 252, 255, 270–71, 273, 287–88, 290–92n458, 294, 297n462, 298, 310, 315, 325–26, 331, 338, 378, 382, 384–85n548, 429–30, 433–34, 448–49, 451–52, 472, 511n728, 521, 523, 525, 528, 549, 572, 579–80, 609–10, 649–50, 653, 658, 671, 675, 688–89, 701, 725–26, 733, 765, 768, 777
- Glæde (verb) 47, 59, 71, 89n144, 98, 133, 140n240, 191n343, 206, 248, 288–89, 291, 298, 317, 323, 345, 358n522, 424, 429, 433–34, 451, 473, 521–23, 609, 647, 665, 737, 756–57, 765
- Grund 21, 29–30, 50, 63, 70, 72, 82–84, 86, 102n177, 103n178, 115, 116n202, 117, 119, 124, 127–28, 131–33, 134n226, 135n227, 136n228, 140n243, 145n250, 153, 155, 157, 163, 170, 175–76, 180, 181n310, 184n319, 191, 192n345, 206, 217, 220, 224–26, 232–33, 235, 238, 246, 250, 260, 265n431, 267n436, 277n443, 278, 285–88, 295, 299, 301, 305, 322, 330, 339–40, 345, 351, 355–58, 360, 363, 380, 390, 396, 398, 401–2, 404, 406, 410, 415–16, 424, 428, 432, 435–36, 438, 444–45, 448, 451–53, 456, 459, 461–62, 475, 478, 485–86, 493–94, 497n709, 509, 511, 516, 519, 522–23, 530n744, 545, 547, 556n777, 562, 565, 568, 570, 572, 582, 602–3, 607, 610–12, 617, 620–21, 627, 644, 649, 657–59, 663, 667, 676, 683–85, 690, 701–2, 705–6, 711, 719, 728, 738, 743, 746, 756–58, 762, 764, 776, 778
- Grundbetydning 91, 181n310, 364n528, 529n742, 558n779, 659
- Grunde 94
- Grundform 570
- Grundfæste 113–14, 187, 191, 197–98, 218–19, 305, 442, 520, 526, 619, 658, 667

- Grundig 44, 95, 189, 299, 336, 374n538, 419n596, 464n641, 467–68, 510, 526, 542n764, 553, 744
- Grundlag 30, 35, 57, 63, 80, 103, 113–14, 120, 126, 157, 183, 188–89, 192n346, 197, 207, 214, 216, 218, 245, 264, 268, 278, 288, 298–99, 312–14, 332, 334, 395–96, 403, 406, 485, 502, 505–6, 555–56, 574, 582, 619, 623, 645, 648, 705, 713, 730
- Grundlægge 29, 34, 43, 50, 82, 120–21, 127n217, 131, 135, 151, 176, 201, 221, 237, 263, 279, 285, 311, 355, 466, 476, 489, 495, 508, 549, 556, 605, 617, 622, 646, 650, 688, 695, 760, 766–67, 771–72, 777
- Grundlæggelse 104
- Grundløs 479
- Grundplan 161
- Grundstof 635
- Grundstykke 459n637
- Grundsætning 208, 647
- Grundtekst 26, 472n657
- Grundvand 137n230, 138, 184
- Grundvilkår 396
- Grundvold 187, 189, 191, 248, 543n765
- Halvvers 21, 47–48, 50–51, 69n120, 86n138, 91, 94, 98, 102n175, 103, 107, 111, 113, 117–18, 121, 126–27, 129, 132–33n224, 136–37, 140–42, 143n246, 147n255, 152, 154, 157, 173n299, 174, 177, 183–84, 187n324, 188, 193–95, 201, 206, 208–9, 212–13, 215, 218–19, 220n380, 221, 223–29, 233–34, 236–37, 241–42, 244, 246–50, 251n418, 252–53, 255, 259–62, 265–68, 275, 279–80, 282–83, 285, 288, 296, 298–302, 307–15, 317–24, 328–37, 341–43, 345–48, 349n511, 350–55, 356n521, 357–62, 364, 367–74n538, 376–81, 383–86, 388–94, 396–404n573, 407, 411–12, 414–19, 421–34n611, 436, 438–46n628, 448–49, 450n631, 451–59, 462, 466, 468–71, 473–74, 476n666, 477–78, 482n675, 483n677, 484, 486, 488, 491, 494–96, 498–503, 506–8, 512, 514–17, 519–20, 522–31, 533, 538–44, 549–51n773, 553, 558, 560–62, 566–67n791, 571–72, 574–75, 578–82, 603, 614, 619–20, 625, 628–29, 633–34, 654–57, 662–63, 665–66, 672–73, 676–79, 685–86, 688–89, 691, 695–96, 698, 700, 702–3, 706–7, 709–11, 715–16, 720, 724–27, 731, 733, 735–37, 739, 742–43, 746, 751, 753, 755–56, 758–59, 761, 763–66, 769, 771, 773–74, 776
- Hapax legomenon 19, 249nn412–13, 311, 420, 424, 439n620, 696, 701, 709, 724–25, 734, 738, 740, 752, 769
- Hestevogn 97n160, 259n425
- Hidsig 272, 289, 346, 349, 416n590, 680
- Hidsighed 306
- Hierarki 51, 464, 466
- Hierarkisk 145n250, 465, 527
- Hieroglyf 305
- Himmel 114, 181n312, 182, 184–85, 197, 465, 618, 648, 770
- Himmellegeme 297
- Himmelrum 389
- Himmelsk 37, 81, 136, 263, 303, 361, 415, 444, 469, 480, 498, 510, 518, 560, 626, 767
- Historie 45n52, 54, 100, 261, 301, 491n696, 566, 639, 708, 733, 735
- Historisk 25, 29–31, 42–43, 56, 102n177, 169, 175, 177, 179, 306, 537n752, 569, 603, 697
- Hittitisk 306n472, 471, 721
- Hittitter 394n559
- Hjem 27, 29, 32, 71, 74, 78, 81, 88, 124, 148n258, 165, 168, 193, 202, 238, 263, 289n455, 335–36, 338–39, 342–44, 347, 404, 433, 442, 450, 457, 480, 493, 496, 505, 521, 526–29, 532n746, 535, 549, 553, 556–58, 570, 639, 664, 667, 727, 743

- Hjemfalde 631
 Hjemland 100
 Hjemløs 493
 Hjemløshed 162
 Hjemstavn 726
 Hjord 49, 500, 501n717, 561n782
 Hjul 610, 721
 Hjulspor 97n160, 114n197
 Hjælpeløs 57, 102, 121, 274, 288, 414, 513, 549–50, 569, 576, 578, 669, 681, 687, 689, 734, 777
 Hjælpeløshed 540
 Hjælpemiddel 478
 Hjælpsomhed 105, 518
 Hjørne 161, 163, 381, 386, 637–38
 Hjørnehus 161
 Hjørnetårn 638
 Hof 31–33, 38–39, 177, 190, 318, 403, 413, 464, 466–67, 470n651, 491n696, 521, 568, 602–3, 757
 Hofbager 281
 Hoffolk 468
 Hofmand 419n595, 467
 Hofmundskænk 281
 Holdning 38, 68, 84, 120, 202, 230, 260, 295, 307, 456, 476, 480n672, 504, 506, 651, 675, 679
 Homonym 717
 Honning 132, 133n224, 310, 438, 448–49, 470–71, 477, 492, 503, 695, 743
 Hor 321
 Horisont 187, 191
 Horisontal 66, 515, 582, 770
 Horkarl 162
 Horkvinde 552–56
 Hov 742
 Hovedafsnit 115, 153, 244, 297, 375, 380
 Hovedbegreb 55, 97, 106, 237, 301
 Hovedbetydning 690
 Hoveddel 41, 125, 131, 133, 153, 160, 185, 217, 219, 237, 299, 307–8, 328, 367, 369–71, 375–78, 387, 401, 403, 435n613, 478, 480–81, 520, 544–45, 570–72, 577, 580–81, 635, 723, 777
 Hovedemne 54
 Hovedformaning 134
 Hovedindhold 215
 Hovedinteresse 53, 552
 Hovedkvarter 625
 Hovedled 344, 370
 Hovedopdeling 41n44
 Hovedord 237, 489, 657, 662, 730
 Hovedoverskrift 603
 Hovedperson 196, 373, 517, 571
 Hovedpine 549
 Hovedplads 413
 Hovedprioritet 428
 Hovedsag 80, 95, 124n213, 530
 Hovedsagelig 46–47, 606
 Hovedsamling 79
 Hovedstad 579
 Hovedsætning 46, 186, 411, 456, 649
 Hovedtekst 29–30
 Hovedtema 478, 750
 Hovedvej 307, 693
 Hovedvæg 149, 237, 285
 Hovedårsag 468
 Hoveri 247
 Hoveriarbejde 247
 Hovmod 70, 120, 176, 213, 223, 266, 307–8, 311, 324, 333–34, 390, 451, 483, 531, 535, 545–46, 554, 627, 633, 645, 694, 705
 Hovmode 634
 Hovmodig 42, 150, 176, 293, 301, 308, 333, 379, 531, 633, 645, 689, 691–92, 723, 727
 Hovmodighed 633, 723
 Hud 83, 282, 607, 703
 Hukommelse 105, 215
 Hul 26n4, 84, 159n275, 322, 347, 405n574, 422n600, 496
 Hule 488n690
 Hulning 499n712
 Humanistisk 42

- Humanitet 42
 Humoristisk 717, 774
 Hun 502, 756
 Hundegravplads 483n676
 Hundeskelet 483n676
 Hunger 357, 762
 Hungersnød 242
 Hunkøn 88, 634
 Hurtig 60, 108, 132, 144n248, 150, 167,
 259n425, 368–71, 379, 388, 394n559,
 395, 410, 415, 416n590, 419n598, 423,
 438, 467n645, 502, 511, 515–16, 531,
 550, 560, 634, 658, 672, 705, 719, 749
 Hurtighed 511, 555, 610, 623, 634
 Hus 49, 72, 88, 102, 106, 110, 114–15n201,
 120n209, 121, 134–35, 161–62, 166,
 168–69, 193–98, 200, 202–3, 235, 265,
 268, 270, 284, 293–95, 321, 347, 381–
 83, 399n565, 422n600, 424n602, 441–
 42n621, 458–59n637, 484n678, 557,
 559, 560n780, 569, 574, 576–77,
 578n801, 580, 615, 620, 630, 637–38,
 662, 677–78, 681, 689–90, 695, 697,
 708–9, 748, 750, 761, 778
 Husbond 59n84
 Husbygger 114
 Husbyggeri 114, 198, 442n621
 Husdyr 289
 Husdyravl 578
 Husdyrhold 267, 502
 Husdør 134
 Huse 487
 Hushold 722
 Husholdning 265, 348, 442, 572, 574, 577,
 579, 581, 709
 Husstand 121, 247, 314, 319, 345n507, 348,
 356, 383, 458, 575, 577–78, 580–81,
 724
 Hustru 37, 58, 71–72, 99, 101, 122, 124,
 132, 134, 137–41, 152n262, 154n264,
 157, 162, 166, 169, 184, 194, 238, 240,
 264–65, 338–39, 347–48n510, 375, 381,
 386, 405, 494–95, 500, 556–58, 565–66,
 569, 571–72, 574–76, 578–83, 614, 635,
 650–51, 667–68, 706, 709, 724, 731,
 752, 775
 Hvedeart 713
 Hvedehøst 632, 712
 Hvedemark 750
 Hverdagsliv 46n56
 Hvermandseje 203
 Hverv 583
 Hvid 128, 577
 Hvile (subst) 147, 385, 498, 631, 725, 743
 Hvile (verb) 56, 121, 139, 300, 361, 369,
 449–50, 736, 751
 Hvileløs 167
 Hvileplads 743
 Hvilested 450, 743
 Hvirvelvind 91, 218, 610
 Hvælv 187n324
 Hvælve 202
 Hvælving 187n324
 Hvæssejern 496
 Hykle 459, 746
 Hykler 358, 361, 391, 495, 713–14, 746
 Hykleri 120, 361, 424, 763
 Hyklerisk 387, 391, 487–88, 490, 494–95
 Hymne 74, 109, 111, 169, 556n777, 570–71,
 686
 Hymnisk 44, 770
 Hyperbel 50
 Hypotetisk 417, 426, 446
 Hyrde 152, 217, 223, 335, 500n715,
 501n717, 687, 705, 726
 Hyrdebillede 152, 217
 Hyrdesprog 687
 Hytte 612
 Hædersgæst 164
 Hædersplads 130
 Hær 234, 259, 357, 393, 394n559, 560,
 561n782, 661, 663, 667
 Hærfører 146n253, 553
 Hæropbud 561n782
 Hærskarer 357
 Hærstyrke 718

- Hævn 157, 266, 345, 369, 371, 459–60, 473–74
 Hævne 102, 302, 356, 360, 369–71, 375, 473, 720–21
 Hævnmotiv 459
 Hævntørstig 249n414
 Hø 502
 Høhøst 502
 Høj (adj) 88, 98n163, 102n177, 124, 128, 134n226, 140, 144n248, 151, 153, 164, 173, 178, 181n312, 197, 200–201, 203, 217, 219, 221, 226, 230–31, 233, 238, 281, 298, 305, 309, 313, 314n475, 315, 321n483, 324, 332, 383, 384n546, 389, 433, 464, 467, 495, 497n709, 529, 531, 557, 572, 574–75, 579, 607, 613, 625, 633, 639–40, 660, 682, 692, 701, 730, 744, 754, 765, 773
 Høj (subst) 183, 186, 332
 Højde 173, 199, 203, 378, 465
 Højdepunkt 195
 Højereliggende 502
 Højerestående 420–21, 562n784
 Højkant 420
 Højlydt 98, 495, 754
 Højre 111, 128, 131, 616, 618, 627, 755
 Højsæde 634
 Højtidelig 185, 638
 Højtidelighed 580
 Højtråbende 358
 Højtstående 259n425, 326, 374
 Hørbar 152, 513
 Høre 27–29, 45n51, 46, 49, 68, 71, 74, 78–79, 81–83n131, 86, 88, 90, 100, 107, 111, 113, 122, 124–25, 134–35, 148n258, 163, 167–68, 171, 173, 191–94, 197, 199–200, 202, 208, 213, 215–17, 220, 223–24, 227–28, 230–31, 235, 237, 247, 251–52, 254–55, 265, 271–75, 285, 289n455, 293, 296–98n463, 304–5, 311, 315, 322, 333, 335–36, 340, 342–43, 351, 357, 365–66, 384, 385n547, 390–92, 396, 402, 411, 425, 433, 457–58, 465, 468–69n648, 471, 475, 476n666, 480, 488, 490, 494–95, 497, 499, 500n715, 509, 512, 514, 517, 521–22, 528, 531, 532n746, 556–58, 565, 567, 574, 576, 578, 580, 601, 604, 609, 612, 615, 617, 620, 625, 627–28, 631, 657, 664–65, 667, 674–75, 681, 688, 692, 700, 716, 718, 727, 736, 742, 746, 759, 769
 Hørelse 95, 428
 Hørhøst 712
 Høst 70, 108, 145n249, 146, 220n381, 234n397, 267, 337, 360, 400, 469n650, 632, 663, 755, 776
 Høstarbejder 219n379
 Høste 146, 272, 400–401, 502, 632, 663, 729, 731
 Høsttid 146, 360, 469, 478, 632, 654, 748
 Håb 45n51, 73–75, 85, 89, 220, 224n384, 225, 232, 237–38, 243, 262, 266n433, 271, 275, 325, 334, 339, 347, 350–51, 398, 402, 430–31, 483, 485, 500, 510, 519–20, 530, 659, 663, 675, 710, 719–20, 751
 Håbe 91, 146, 157n271, 204, 220, 225, 232, 239, 285, 325, 342, 372, 490, 699
 Håbløs 370, 423, 528
 Håbløshed 674
 Hån 211n369, 279, 334, 609
 Håndfast 142, 355, 492
 Håndgemæng 706
 Håndgribelig 573
 Håndholdt 304
 Håndskrift 26, 38, 86n138, 177n303, 224n384, 250n417, 340n499, 645, 665, 765
 Håndslag 143–44, 228, 417, 700
 Håndtere 660
 Håndværk 650
 Håndværker 191, 198, 265n432, 643, 681
 Håndværksmæssig 197
 Håne 47, 70, 92, 127, 256, 279, 316, 320n482, 344, 349, 415, 529, 547n769, 553, 609, 611, 632, 676, 688, 709

- Hånsord 79, 606
 Hår 49, 51, 82n129, 83, 314, 607, 722, 731
 Hård 89, 91, 108, 158, 214, 218, 230, 232,
 241–42, 247, 258n424, 273–75, 301,
 316n478, 320, 340, 351n512, 366, 376,
 379, 392, 428, 433, 470, 472–73, 499,
 510–11, 513, 515, 575, 629, 663, 668,
 706, 728, 760
 Hårdhed 294n460, 496, 772
 Hårdhjertet 519
 Hårnakked 286
 Iagttagelse 44, 419n596, 461
 Idé 112, 114, 683
 Ideal 174, 545, 662
 Idealisere 160
 Ideel 71, 217n378, 304, 327, 362, 403, 569,
 667–68
 Identificere 34, 59, 81, 102, 122, 139, 172–
 73, 175, 197, 235, 332, 336, 372, 431–
 32, 440, 507, 536, 541, 558, 561, 738,
 750, 758, 771
 Identificering 454
 Identisk 26n2, 147, 290, 427, 677
 Identitet 162, 736
 Idømme 327, 415, 504, 702
 Iklæde 575
 Ild 51, 100, 153, 155n266, 165, 219, 312,
 486n683, 487, 539n759, 547, 552, 624,
 636, 696–98, 752
 Ildsted 155
 Ile 380, 416n590, 514, 613
 Illegitim 100, 413
 Illoyal 31, 63
 Illoyalitet 62
 Illustration 150, 306, 636, 641
 Illustrere 153, 231n394, 272, 306, 314, 346–
 47, 353, 386, 415, 425, 455, 461, 632,
 688, 746
 Imitere 441, 678
 Immanens 57
 Immigration 34n21
 Imperativ 119, 124, 126, 144–45n252, 174,
 366, 422, 427, 582, 631, 700
 Imperativform 46
 Imperfektum 110n188, 576, 637, 653, 672,
 696, 713
 Imperium 259n425, 637
 Implicit 225, 362
 Imponere 555
 Impulsiv 279, 372
 Imødegå 35, 172n296, 248, 457n635, 569
 Incest 321
 Indbydelse 196
 Indflydelse 26, 70, 105, 182, 240, 287, 309,
 371, 437, 467, 505, 531, 558, 566n789,
 607, 710, 743, 764
 Indflydelsesrig 124, 335
 Indfri 163
 Indføre 115, 117, 186–87, 431, 479, 727, 742
 Indførelse 110
 Indgang 84, 88, 161, 173, 197, 203, 736
 Indgravere 660
 Indgreb 425
 Indgriben 139, 295, 446, 456
 Indgyde 554
 Indgå 22, 43, 55n68, 56, 101, 173, 181, 205,
 322, 376, 417, 455, 458, 603, 614, 656,
 718, 724
 Indhegne 459n637
 Indhold 29–30, 32–33, 40–42, 47, 51, 54, 72,
 80, 88n141, 90–91, 122, 168, 174, 193,
 198, 239, 290, 363, 385n549, 409, 425,
 451, 464, 487, 503, 511–12, 518n733,
 538, 548n771, 565, 580, 605, 645, 648,
 655, 757
 Indholdsmæssig 47, 319, 423, 535, 627
 Indikativ 544
 Indikere 40, 132n223, 185, 191, 336
 Indisk 641
 Indiskret 226, 369
 Individ 524
 Individuel 34, 305, 382
 Indkomst 349, 573
 Indlade 102, 132, 135, 137, 151, 154, 414,
 416, 454, 719, 735

- Indlede 38–39, 41–42, 46, 77, 86, 90,
 94n150, 104, 109, 116, 119, 123, 129,
 132–34, 145, 152, 188n325, 193, 196,
 198, 206, 215–17, 220, 237, 244, 251,
 260–61, 269, 271, 273, 280, 283–84,
 287, 290, 307, 311, 314, 319, 323, 329,
 334, 339, 365–66, 369–70, 375, 390–91,
 417, 427, 454, 459, 461, 463, 465, 494,
 501, 507, 510–11, 521, 527–28, 536,
 544–46, 548, 552, 566, 603, 607, 611,
 645, 670, 702, 716, 757–58, 771, 774
- Indledning 25, 27n5, 36, 38, 41–42, 79–81,
 88, 94n150, 99, 106, 109n186, 117,
 168–69, 172, 175, 193, 196, 237, 245,
 265, 286, 291, 297, 317, 328, 339, 347,
 354, 369–70, 375–78, 393–95, 401–2,
 409, 411n580, 412, 437, 460, 464, 466,
 478–79, 495, 507, 535, 544, 546, 554,
 570–71, 581, 602–4, 649, 712–13, 723,
 725, 732–33, 742, 751, 757, 776
- Indledningskapitel 35
 Indledningsord 546
 Indledningsordsprog 376
 Indledningspartikel 437n617
 Indledningsvers 264, 546–48
 Indramme 229, 245, 272, 290, 293, 470, 489,
 543n765, 626
 Indramning 126
 Indrette 281, 381n542, 442, 559
 Indrømme 74, 136, 181n310, 240n402, 540
 Indrømmelse 20
 Indsamle 236n399, 276
 Indsamling 234n397, 712
 Indsats 422, 570, 581n805, 631
 Indse 74, 78, 92, 485, 495, 526
 Indsigt 45, 52, 64, 78, 95, 106–7, 113–16,
 122, 160, 175–76, 197–98, 307, 309,
 335, 344, 355, 361, 427, 434, 443, 465,
 510, 539, 541, 605, 612, 619, 621, 699,
 714, 729, 739, 745
 Indsigtsfuld 420, 427
 Indskrift 115n201, 281n447, 632, 712
 Indsmigre 99, 152–53, 160, 614, 638
- Indsnævne 142, 250, 442, 458, 522
 Indstifte 285, 518
 Indstilling 274, 306
 Indsætte 170, 179, 183, 304, 330, 384, 393,
 425, 443n623, 453, 557, 632, 643, 761
 Indsættelse 170, 172, 182, 183n315, 643
 Indtage 130, 142, 229, 292n458, 386, 402,
 420, 467, 606
 Indtryk 28, 33, 130, 160, 162–63, 486n683
 Indtægt 267, 284, 458, 573, 575–76, 761
 Indtægtskilde 573
 Indvandring 270n441
 Indvi 197, 219, 399n565, 565n788, 650–51
 Indvielse 385n549, 399n565, 627, 650–51
 Indvielsesmåltid 651
 Indvirkning 741
 Infinitiv 20, 55n68, 190, 621, 625, 638, 649,
 668, 677, 696, 699–700, 707, 751, 777
 Information 95, 219, 277, 410, 658, 667, 764
 Initiativ 91, 264, 299, 303, 366, 467, 577,
 691, 731, 778
 Initiativrigt 574
 Injurierende 266
 Inkarnere 170n286, 771
 Inkludere 115, 162, 199, 288, 291, 405, 518,
 529, 661
 Inklusio 20, 231, 244, 251, 264, 272, 284,
 292–93, 295, 299, 311, 317, 325, 333,
 339, 354, 358, 362, 370, 375, 377, 380,
 382, 394, 402, 406, 413, 456, 499, 504,
 507, 511–12, 520–21, 524, 526, 536,
 541, 546, 569, 576, 635, 692, 711, 733,
 749, 759–60, 762, 765, 767
 Inklusiv 283, 379n541, 389, 531, 691
 Inkompetence 265, 282, 345n507
 Inkompetent 444
 Inkonsekvent 29
 Insekter
 høstmyre 559, 775
 myre 144–46, 208, 242, 558–59
 skjoldlus 578
 væggelus 347
 Insistere 367, 372, 631

- Insisteren 402
 Inskription 249n413
 Insolvent 143
 Inspiration 44, 78, 96, 191, 536, 538
 Inspirationskilde 566
 Inspirere 41, 66, 106, 144, 171, 187n324,
 216, 257, 260, 268, 278, 304, 309–10,
 374, 411, 413, 478, 504, 506, 537n755,
 538, 541, 560, 566
 Instinkt 87, 166
 Instinktiv 441
 Instruere 282, 336, 457, 651, 668
 Instruktion 37
 Instrument 48, 192, 282, 577, 657, 698
 Integration 27
 Integrere 27, 53, 141, 176, 545
 Integritet 34, 66, 226, 257, 457
 Intellekt 106n183
 Intellektuel 37, 63, 166, 477, 506, 604
 Intelligens 574
 Intens 59, 89, 253, 359n524, 388, 620, 764
 Intensitet 548
 Intensiv 20, 22, 249, 500, 561, 607
 Intensivere 93, 98, 121, 126–27, 166, 178,
 232, 286, 423, 436, 454, 723, 727
 Intensivering 109, 126–27, 450
 Intensivform 606
 Intention 92, 99, 163, 217, 524, 616, 658,
 732
 Interessant 28, 32, 82, 112, 201, 270n441,
 399n565, 409, 413, 602, 675, 677, 715
 Interesse 29–30, 53, 63, 84, 96, 164, 166,
 174, 185, 227, 261, 283, 287, 343, 444,
 492, 493n702, 503, 507, 523, 571, 755
 Interessere 69, 262n428, 390
 International 26n4, 41n42, 42, 56n71,
 165n278, 170n286, 187n324, 719, 735
 Intetanende 638
 Intim 160, 339
 Intimitet 604
 Intolerant 244
 Intransitiv 716
 Intrige 744
 Introducere 99, 122, 153, 155, 167, 172, 193,
 240, 247, 297, 311, 313, 317, 324, 331,
 353–54, 375, 377, 394n559, 416–17,
 461, 496n708, 520, 528, 539, 550, 554,
 556, 736
 Introduktion 41, 122, 125, 128, 131, 151,
 159–60, 169, 173, 205n360, 215, 251,
 254, 297–99, 307, 333–35, 338, 344,
 354, 365, 395, 464–65, 500n715, 503,
 536, 538, 548, 553, 570, 621, 627–28,
 757, 759, 777
 Intuitiv 268
 Invadere 150
 Invalidering 774
 Invasion 106, 713
 Inventar 417n591
 Investere 124, 267, 573
 Investering 264
 Invitation 36–37, 163, 194–96, 199–200,
 202–4, 420, 423, 541
 Invitere 69, 79, 193, 195–97, 199–200, 203,
 223, 420–21, 423, 578, 639, 651, 699
 Involvere 39, 127n218, 135, 369, 447, 501,
 524, 545, 650, 746
 Irettersætte 63, 109n187, 196, 201, 211n371,
 212, 255, 284, 319–20, 328, 355, 468,
 492, 516–17, 520, 618, 651–52, 687,
 763
 Irettesættelse 36, 201, 298, 319–20, 354–55,
 467–68, 490, 492, 519, 529, 763
 Ironi 50, 323, 347, 368, 385, 642
 Ironisk 50, 164, 213–14, 247, 262, 274–75,
 315, 382, 401, 506, 514–15, 681, 725,
 731
 Irrational 416, 524
 Irritation 70, 279
 Irritere 219, 658
 Iskold 469n650, 474n663, 475
 Islam 405n575
 Isolere 337–38
 Israelit 50n61, 55n69, 71, 99–100, 127,
 146n253, 166, 234, 243n407, 270n441,
 316, 326, 359n524, 456, 465, 479, 491,

- 508–9, 518n733, 537, 625, 631, 639,
662–63, 670, 696, 715, 752, 764
- Israelitisk 29, 43, 45n52, 46nn56, 58,
62n100, 99–100, 102, 120n209, 123,
161, 418n594, 419n597, 432n609,
437n615, 450n629, 458, 537, 737, 744
- Jage 70, 85n134, 144n248, 156, 166, 230,
249, 260–61, 343n504, 385, 402–3,
419n598, 574, 664, 672
- Jagen 288, 311, 378
- Jagt 144, 243n407, 513
- Jagtbytte 154
- Jagtrebskab 522
- Jalousi 430
- Jaloux 135
- Jamre 135–36n228, 629
- Janus 20, 36–37, 264, 273, 286–87, 299,
318, 365, 460, 757
- Jern 316, 337n497, 496, 640, 681, 712
- Jernalder 307
- Jernkniv 373n536
- Jernmalm 496n708
- Jomfru 555n776, 556, 643
- Jomfrufødsel 771
- Jord 45, 49, 58, 66, 72, 74, 85, 88n143,
97n160, 103, 108, 110, 112–14n198,
138, 161, 171, 177, 180n307, 181n312,
182–89, 191, 192nn345–46, 193, 197,
199, 202, 211, 219, 221, 235, 237–38,
241–42, 243n407, 258, 262, 267n434,
286, 303–5, 320, 326, 359–60, 379n541,
385n547, 395, 401, 407, 422n600, 425,
454, 465–66, 496n708, 503, 515, 526,
547, 550–52, 554, 556, 558–59, 603,
611, 619, 633, 646, 648, 661–62, 667,
669, 693, 701, 703, 706, 737, 742, 770–
71, 775
- Jordbunden 270n441, 342
- Jordejer 503
- Jordflade 183
- Jordisk 57, 74, 111, 168, 225, 250, 262, 372,
532–33, 769
- Jordlod 241, 737
- Jordoverflade 185, 187
- Jordskælv 556n777
- Jordstykke 294, 620
- Jubel 255, 511, 523, 661, 737
- Jubelråb 98n163, 220n381
- Jubelår 503
- Juble 59, 192n346, 226, 385n547, 429, 433–
34, 472, 643, 737, 765
- Juni 755
- Junker 769
- Juridisk 65, 83n131, 124, 148n258, 156n269,
157, 227, 306, 323, 326–27, 330, 336,
362, 373, 397, 400, 455–56, 466, 488,
516, 621, 714, 720, 759
- Jussiv 20, 433, 447, 605, 719–20, 734
- Jæger 144, 249, 261, 405, 437, 488, 522, 672
- Jævn 39, 420, 735
- Jævne 107, 224, 616, 626, 661–62
- Jøde 25, 39, 399n565, 535n750, 696
- Jødedom 148n256
- Jødisk 21, 42, 122n211, 197, 210n367,
340n499, 386, 480, 539, 651, 672, 702,
754
- Kage 517
- Kald 25, 29, 31, 48, 82, 86, 88–92, 97,
109n187, 121, 123n212, 139, 160, 172,
256, 278, 284, 306n472, 322–23, 326,
330, 399nn565–66, 406, 418n594, 431,
444, 463n638, 478, 488, 503, 539, 541,
570, 608–9, 668, 683, 716
- Kalden 37
- Kalender 574n800, 632, 712
- Kalk 347
- Kalkulere 424n603, 530
- Kammer 168, 331, 374n538, 375–76
- Kamp 114n198, 181n310, 188, 189n326,
192n346, 540, 552, 614, 648, 688, 691,
747, 758, 760
- Kampklar 399n565
- Kana'anæer 100n171, 639
- Kana'anæisk 85, 102n176, 163–64, 181–82,
243n407
- Kanal 377

- Kandidat 30
 Kanel 641
 Kanon 20, 27, 29n10, 30, 292n458, 542n764, 583, 629
 Kanonisk 27, 45, 170, 535, 538, 542–43
 Kant 726
 Kaos 91, 184, 186, 345, 506, 677
 Kaosmagt 188
 Kaotisk 289
 Kapitel 25, 38, 41–42, 80, 86n135, 94, 170, 201–2, 212–14, 249, 251, 412, 535, 565, 603, 681, 710, 733
 Kapitelopdeling 690
 Kapitulere 474
 Kappe 314, 771
 Kappefold 314, 384
 Kaptajn 65n107
 Kar 466, 641, 717
 Karakter 33n18, 43, 57n75, 59, 65–66, 68, 102, 160, 175, 178, 210, 222, 229, 240, 246–47, 256, 264, 267, 274, 277, 282, 291, 307, 311, 351, 364, 390, 394–95, 397, 401n570, 406, 410, 412, 421, 423, 427, 456, 476, 497–98, 551, 574, 580, 582, 627, 645, 667, 720, 755
 Karakterbeskrivelse 332
 Karakterisere 59, 68, 99, 106, 119, 122, 143, 149, 162, 173, 191, 210, 212, 220, 246, 255, 279, 294, 388, 391, 464, 548, 765
 Karakterisering 121, 143
 Karakteristik 82, 149, 174, 196, 379
 Karakteristikum 548
 Karakteristisk 100, 448, 554, 571, 641
 Karaktersvaghed 70
 Karaktertræk 185
 Karantæne 331
 Karat 178
 Karriere 419–20
 Kasino 624
 Kasinoejere 624
 Kaste 85, 87, 143, 206, 246, 272, 310, 314, 362, 373, 374n538, 384, 406, 417, 421, 424, 436, 488n688, 492, 503, 530, 631, 633, 672, 674, 676, 679, 686, 696–97, 707, 750, 761
 Kastetræ 243n407
 Kasuistisk 94n150
 Katalog 318, 354, 357–59, 387, 391–92, 516
 Katastrofal 235, 330, 619
 Katastrofe 137, 149, 222, 228, 245, 324, 353, 454, 576, 613, 619, 729
 Kategorisere 47, 276
 Kaution 143, 368n533, 416–17
 Kautionere 145n249, 323, 350, 365, 368, 417, 700, 716
 Kautionist 144, 631
 Kedel 766
 Kende 19, 22, 26, 31, 35n31, 39, 43–44, 46, 51–52, 54, 57, 59, 65–67, 69n119, 74, 80, 95, 101, 104, 107, 116n202, 119, 137n230, 147n254, 149, 157, 159, 161, 164, 172, 173n298, 175, 177, 182, 187n323, 188, 190–91, 197, 210, 217n378, 222, 226–27, 235, 247, 251, 262n428, 270, 272, 277, 279, 306n472, 312, 315, 318n481, 320, 332n493, 334, 364, 374, 399n565, 422, 439n620, 448, 462, 465n643, 469, 471, 477, 480n672, 500, 513, 523, 536, 539–43, 549, 551, 555, 565–66, 571, 579, 582n806, 583, 602, 604, 614, 627, 631, 640–41, 652, 658, 669, 686–87, 709, 715, 717, 721, 723, 733, 739, 741, 765
 Kendemærke 647
 Kendetegnet 100, 146, 162, 315, 482, 485–86
 Kendetegne 627
 Kendsgerning 526
 Kendskab 65n107, 107, 185, 199, 201, 255, 286, 391, 446, 539–40, 661, 765
 Kerne 233, 349
 Kerneordsprog 412n583
 Kernestykke 179
 Kernetopper 412n583
 Ketiv 20, 22, 392n554, 411, 435n612, 626, 638, 647, 650, 677, 681, 687, 709, 713, 719, 741, 777

- Kiasme 21, 195, 204, 225, 664, 706, 750
 Kiastisk 92, 112, 186, 191n343, 200, 209,
 229, 264, 268, 277, 293, 295, 299, 325,
 333, 338, 351, 376, 383, 393, 420, 429,
 433, 435–36, 443, 445, 454, 459, 481,
 512–13, 523, 543, 556, 573, 576–77,
 619, 653, 655, 662, 668, 670–71, 678,
 683, 685–87, 689–90, 693, 695, 700–
 701, 703, 705, 707, 709–12, 718–20,
 724, 726, 729, 732, 735–37, 742, 749,
 757, 760, 770
 Kidnappe 241n404
 Kilde 39, 45n51, 50, 70, 74, 90n145, 96,
 111–12n194, 114–15, 129, 137–40,
 184–85, 187–88, 191, 211, 215, 218,
 231, 236, 256, 258, 259n425, 278, 282,
 284, 287, 295, 309–10, 329, 335, 339,
 371, 422, 430, 461, 475–76, 502, 617,
 629, 640, 649, 682, 698, 755
 Kildespring 694
 Kildevand 139, 740
 Kileskrift 318n481
 Kirke 305, 389
 Kirkemøde 171
 Kiv 148n258, 255, 322, 324, 328, 402, 700,
 712, 714, 731
 Klage (subst) 44, 72, 340n499, 686, 740
 Klage (verb) 50, 86, 88n142, 436, 611, 675,
 725
 Klageråb 437–38, 740
 Klagesang 137
 Klageudbud 136
 Klappe 220n381, 231
 Klappen 140
 Klarhed 506, 570
 Klasse 121, 273, 548n771, 722
 Klasseundervisning 621
 Klassisk 159n275
 Klima 114n197, 475
 Klimapolitik 475
 Klinisk 225, 249, 263, 338, 343
 Klippe (subst) 106, 108, 137n230, 242n406,
 258n424, 499n712, 555, 559–60
 Klippe (verb) 184, 514, 559
 Klippefyldt 713
 Klippevæg 387
 Klog 28, 49, 64–65n107, 68, 78–79, 169,
 173n299, 208–9, 216, 227, 236n398,
 240nn401–2, 247, 256, 264–65n431,
 267–69, 284, 291–92, 308–10, 315, 318,
 322, 345–48, 357, 366–67, 375, 383,
 390, 398, 416, 419, 425, 441, 444, 505,
 560, 566, 569, 574, 654, 685, 689, 694,
 699, 703, 709, 711, 736, 751
 Kloghed 560
 Klogskab 175n300, 308, 310
 Klokke 187n324
 Klæde (subst) 71, 162, 164–65, 417, 493,
 578, 615, 639, 676, 717, 738
 Klæde (verb) 193, 318, 345, 432, 571, 577,
 580, 615, 638–39, 686, 738
 Klædedragt 580
 Klædning 61, 162, 415, 574, 579–80, 630,
 717
 Kløft 540–41, 771
 Kløgt 64, 68, 78, 132, 173n299, 175
 Kløgtig 64, 78, 247, 256, 258, 269, 271, 327,
 397, 494, 670, 678–80
 Kløgtighed 729
 Knejse 332
 Knibe 148, 211, 313
 Kniv 355, 421, 496–97, 550
 Knogle 136, 232n395, 238–39, 279, 310,
 325, 470, 602, 617, 665, 690, 701, 738
 Knude 65n107
 Knurre 346, 513, 644, 696, 732, 753
 Knurren 346, 359
 Knuse 149, 154, 373n536, 415, 470, 489,
 499, 686, 734
 Knytte 50–51, 213, 263, 325, 387, 421, 718,
 721, 735
 Koagulere 563n785
 Koalition 394n559
 Kobber 155, 712
 Koble 364, 391, 422, 517, 555, 558
 Kobling 183n315, 582

- Kodeord 239
 Koge 272, 458, 766
 Kogekar 711
 Kold 60, 146, 327, 469, 472, 475, 702
 Koldblodig 312
 Kollapse 187, 557, 698
 Kollektiv 305
 Kolofon 21, 26n4
 Kombination 46, 114, 237, 278, 502, 639, 676, 772
 Kombinere 37, 41, 55, 130, 272, 320, 391, 395, 426, 553, 573, 609, 648, 669, 676
 Komfortabel 578
 Komme 25–26, 28, 30, 32, 39, 44, 46, 55, 58, 64–66, 69–70, 83–84, 86–91, 94–96n153, 98, 102, 103n178, 106, 108, 111–13, 117–19, 122, 125, 129–32, 134, 136–38, 139n239, 140n243, 142–44, 145n250, 146–47, 149, 152, 155, 158, 160, 162–69, 172–74, 177–78, 181n311, 182, 183n315, 186, 193, 195, 199, 202–4, 207, 209, 212–13, 216, 218, 220n381, 222–25n386, 228, 229n392, 230–31n394, 233–36, 239, 243, 245, 248, 251, 253, 255–57, 260–62, 266, 268, 271, 273–74, 279–81, 287–90, 292, 296–97, 301–3, 306, 309, 312–13, 315, 316n478, 322–25, 330, 332, 334, 335n494, 336–39, 340n499, 349–50, 352–54, 356–58, 360, 365, 370–72, 374, 380, 382–85, 387, 393–94, 397, 399–401, 403–4, 405n574, 407, 412n583, 413, 416–17, 420–21, 423–24n602, 427, 430–33, 436, 438, 441, 451–52, 454, 457, 467–70, 475–76n666, 480, 482–86n683, 488–90, 492–93, 495, 497, 499–500, 502, 505, 508, 511–12, 514–16, 518–20, 525, 528, 536–37, 539, 541–43, 545–47, 551–52, 554, 556n777, 557, 560, 562–63, 569, 574–75, 580–81, 605–6, 608, 610, 612–13, 615, 617–18, 620, 624–26, 629, 631–32, 636–38, 644–46, 648–50, 654, 658–61, 663, 665, 669, 674–78, 682–85, 687, 691–92, 697–99, 702–4, 708–9, 711–12, 714–15, 718, 720, 722, 725–26, 728, 733–35, 737, 741, 744, 746, 748, 752, 754, 756–58, 764, 768–69, 771–72, 777
 Kommentar 22, 26n4, 34, 40, 45, 58n78, 62–63n104, 67n112, 68n115, 69n117, 148n257, 157n272, 170n285, 446n628, 450n629, 473n660, 502n719, 512, 541, 561, 579n802, 601, 606, 619, 648, 675, 694, 698, 723, 729, 774
 Kommentator 189, 723
 Kommentere 283
 Kommerciel 433
 Kommunikation 209–11, 213, 222, 259
 Kommunikere 145n250, 151, 313
 Kompas 71, 133, 143, 628
 Kompensation 135, 153, 350, 559, 720
 Kompensationspenge 386
 Kompensere 291, 371, 548, 558–60, 720
 Kompetence 39, 64, 278, 281, 309, 345n507, 612
 Kompetent 64, 246, 278, 309–10, 348, 372, 443–44, 758
 Kompleks 28, 466, 560
 Komplexitet 477
 Komplementær 335, 376, 709
 Komplilere 29
 Kompliceret 368, 574, 681
 Komponist 498
 Kompromittere 240, 282
 Komælk 503n721
 Koncentrere 130, 201, 326, 333, 410
 Kone 152n262, 155–56, 164, 236n398, 377, 381, 387, 475, 677, 724
 Konflikt 148, 211, 245, 315, 330, 333, 336, 347, 359, 387, 441, 445, 464–65, 470–72, 474, 518, 525, 534, 562–63, 697, 703, 718, 752
 Konge 22, 26, 27n5, 31–32, 38, 41n43, 42–43, 57, 63, 71, 105–6, 115n201, 164, 170, 175–77, 180n307, 183n315, 194n349, 219, 234, 247, 259, 273, 278,

- 280–82, 289n453, 294n459, 295n461, 297, 304–6n472, 326, 335, 337, 342n502, 344–46n508, 358–59, 361–63, 369–70, 373–77, 384, 385n549, 393–94n559, 401–3, 412–13, 419–20, 425, 453–54, 463, 465–67, 470, 477, 479, 482, 485, 498, 500, 503, 505, 512, 519–22, 525–26n739, 533, 552–53, 556–58, 561–62, 566–69, 578, 602–4, 616, 627, 633, 637, 640, 646–48, 651, 666, 679, 681–82, 692–93, 718, 720, 722, 732, 735, 744, 747, 757, 761, 770, 772, 776
- Kongedømme 32, 217n378, 218–19, 296, 305–6, 354, 359, 453, 500, 526n739, 646, 757
- Kongekrone 685
- Kongekroning 220n381
- Kongelig 31–32, 38, 49, 124n214, 134, 176–77, 219, 259n425, 277–78, 281, 296, 306, 318, 345n507, 359, 361, 374, 403, 412n583, 466n644, 525, 560, 562, 602, 664, 668, 761, 767
- Kongemagt 50, 500–501, 526n739
- Kongemoder 566n789
- Kongepalads 560
- Kongetid 161, 259n425, 281n447, 418, 503, 651
- Kongetitel 180n307
- Kongetrone 305, 652
- Konkludere 34, 40, 101, 114, 161, 213, 236, 272, 286, 643, 647, 667, 730, 744
- Konklusion 28, 36, 43, 94, 103–4, 111, 125, 141, 167, 170n286, 189n327, 193, 196, 232, 234–36, 249, 257, 264, 299, 303, 328, 331, 333, 335, 353, 358, 369, 373, 384–85, 393, 406, 439, 470, 476, 478, 482–83, 485, 488, 517, 542n764, 560, 562, 570, 581–82, 615, 669, 684, 686, 704, 730, 750–51, 757
- Konkret 79, 86, 101, 107, 118, 151, 156, 202, 230, 232, 263, 276, 294, 302, 314, 325, 439, 448, 509, 616, 620, 650, 667, 746
- Konkretisere 203, 208, 220, 277, 384, 430, 451, 459, 731
- Konsekutiv 637, 777
- Konsekvens 86–87, 90, 92–93, 128, 131, 134, 141, 144, 146, 165, 195, 204, 211, 215–16, 223, 239, 243, 246, 250, 251n419, 258–59, 264, 269, 271–73, 276, 279–80, 284, 286, 290, 300, 324, 328, 331, 337–38, 341, 348–51, 355, 358, 368, 379–80, 389–91, 397, 399–401, 403, 417, 421, 423, 429, 438, 444–46, 457, 480, 501, 505, 509, 511–12, 514, 516–17, 519–20, 522–23, 525–26, 530–31, 533, 545, 548, 568, 610–11, 615, 636, 662, 679, 683, 691, 695, 709, 713, 718, 726, 728–29, 735, 737, 743, 762–63, 767
- Konsekvensbegrundelse 46
- Konsekvent 61, 63n103, 68, 726, 738
- Konsensus 34
- Konsonant 20, 33, 51, 102n176, 188n325, 352n517, 435n612, 437, 561n782, 657, 687, 718, 761
- Konsonanttekst 21, 26n1
- Konstant 116, 142, 247, 259n425, 288, 347, 356, 391, 501
- Konstatere 124, 201, 343, 529, 559
- Konstatering 138, 184, 267, 369, 456, 560, 636, 647, 681, 718, 742
- Konstruere 65n107, 191, 245
- Konstruktion 197, 363, 403n571, 619, 714, 728
- Konstruktiv 310, 497, 517
- Konstruktus 22
- Kontantlån 764
- Kontekst 29, 35, 80, 190–92, 250, 270, 304n468, 327, 336, 344, 397, 456, 497, 524, 538n758, 541–42, 558n779, 610, 612, 643, 649, 715, 718, 720, 723, 760, 767
- Kontraktlig 417
- Kontrast 47, 57–58, 74, 80, 84, 93, 98, 105, 116, 127n219, 128, 132, 134, 137,

- 154n264, 159, 174, 188, 199–201, 203, 207–8, 210, 211n371, 214–16, 218, 220, 222–23, 227, 230–31, 233–35, 237–39, 245, 248n411, 249, 252, 255–56, 261, 266, 268, 271–72, 274–76, 278–79, 283–85, 290, 303, 310–11, 320, 327, 330, 332–34, 335n494, 346–47, 349, 352, 354–55, 359, 361, 378–79, 381, 384, 387, 392, 401, 403n571, 418, 419n596, 420, 427–28, 433, 442, 444, 447, 460, 462, 479, 499, 503–4, 516, 522, 524–25, 532–33, 539n759, 545n767, 547, 550, 552, 554, 558, 581, 603, 619, 661, 667–68, 675–76, 681, 686, 688, 701, 703, 705, 709, 757, 759–60
- Kontrastere 255, 266, 286, 382, 514
- Kontrol 70, 272, 282, 306, 314, 357, 370, 406, 435, 489, 557, 636
- Kontrollere 275, 279, 282, 289, 475, 724, 771
- Kontrovers 289n455, 336
- Kopi 34, 428n605
- Kopiere 26n4
- Koral 111n189
- Korn 108, 138, 145n250, 232n395, 233, 234n397, 267, 362, 373n536, 387–88, 499, 666, 686, 712
- Korndyrkning 337
- Kornhandel 363n527
- Kornhøst 632
- Kornmål 660, 715
- Kornoffer 715
- Kornopbevaring 234n397
- Kornsalg 232, 234n397
- Korporlig 108, 212, 319–20, 350, 351n512, 376, 406, 656
- Korrekt 304, 457, 580, 692, 758
- Korrektiv 274
- Korrespondance 32
- Korrigere 237, 244, 254, 276, 655
- Korrupt 148n256, 317–18, 326–27, 353, 415, 426, 456, 459, 466, 515–16, 521, 522n734, 737, 758, 764, 767
- Korruption 281, 327, 522
- Korsvej 173
- Kort 19, 25, 36, 38, 45, 47, 79, 127, 147, 185–86, 295n461, 393, 423, 449, 453, 456, 500, 538, 544, 546, 559, 602, 617, 631, 659, 675, 680, 752, 772
- Kortfattet 73, 185, 546, 565
- Kortform 539n759
- Kortvarig 204, 452, 660, 670, 726
- Kosmetik 635, 639
- Kosmetisk 132n223
- Kosmisk 115, 127n217, 187, 286, 535, 556, 558, 677
- Kosmologi 185, 678
- Kosmos 182–85, 187–88, 191, 442
- Kost 126
- Kostbar 85, 95, 110–11, 154, 164, 175, 178, 195, 249, 285, 367, 380, 434, 442, 465n643, 468, 471, 542n763, 618, 641, 664, 698
- Kostbarheder 685
- Koste 154, 733
- Kostelig 318, 388, 699
- Kraftig 89, 106, 117, 131, 135, 252, 329n490, 342, 347, 367, 387, 416, 421, 496, 506, 532, 567, 610, 704
- Kraftløs 144
- Kraftudfoldelse 335
- Krans 124, 606
- Krat 633
- Krav 44–45n51, 73, 118, 174, 207, 315n477, 341, 347, 355, 359, 362, 364, 383n545, 415, 550, 619, 653, 714
- Kreativ 26, 249, 343n504, 351, 409, 678
- Kreditor 143–44, 368, 630–31
- Kreds 101
- Krig 65, 142, 146n253, 168, 227, 234, 242, 245, 298, 308, 321, 369, 393–94, 399n567, 442–43, 471n654, 493, 498, 513, 518n733, 554, 581n805, 642–43, 658, 661, 696, 718, 728, 772, 779
- Kriger 229n392, 345, 388–89, 443n623, 503, 571n799, 696

- Krigshest 479
 Krigsstrategi 393
 Krigstid 106
 Krigsudstyr 394
 Kriminel 156n269, 345, 500
 Krise 296, 538
 Krisesituation 446
 Krisetid 106
 Kristen 75, 292n458, 310, 317, 346, 443,
 477, 498, 560, 699
 Kristologisk 170n286, 191, 643
 Kriterier 285
 Kriterium 92, 713
 Kritik 238, 255, 308, 318n481, 417,
 457n635, 492, 497, 517, 763
 Kritisabel 765
 Kritisere 101, 192n344, 316, 318, 364, 367,
 400, 516–17, 535, 680, 696
 Kritisk 271, 392, 728
 Krog 380–82, 638
 Kroget 67, 98n165, 103, 174, 210, 380, 627,
 724, 759
 Krogvej 67, 98n165, 130n222, 210, 214,
 507, 510, 514, 759
 Krone (subst) 125, 238, 273, 276, 317, 500,
 501n718
 Krone (verb) 273, 299, 731
 Kroning 273
 Kronisk 369
 Kronologisk 427, 527
 Kronprins 761
 Kropsdel 136, 148, 575, 577, 756
 Kropsideal 665
 Krukke 421n599, 717, 753
 Krukkehåndtag 281n447
 Krum 67
 Krybbe 267
 Krybdyr og orme
 blodigle 547–48, 550
 hesteigle 550–51
 hugorm 439, 741
 slange 64n105, 83, 204, 437, 439, 554–55,
 626, 741
 øgle 741
 Krydre 199, 203, 438, 651–52, 741
 Kryds 347
 Kryster 447
 Kræfter 98, 107, 120, 128, 135, 217n378,
 233, 235, 257, 294n459, 336, 423, 489,
 501, 575, 577, 617, 631, 633, 675, 758
 Krænke 149, 320, 417, 424, 460, 543–44,
 549, 620, 706, 772
 Krænkelse 453n632, 544, 655
 Kube 448, 743
 Kul 155, 473–74
 Kulde 432, 451, 578, 717, 738
 Kuldkaste 90n146, 674
 Kult 169n283, 378, 639, 767
 Kultisk 100, 181, 294, 378, 662, 723, 764
 Kultur 52, 101, 113, 137n230, 140, 245, 411,
 630–31
 Kulturel 71
 Kulturkreds 113
 Kunde 624
 Kundgøre 270
 Kundgørelse 172
 Kundskab 35, 64, 78–81, 89, 92, 95–97, 114,
 124, 132, 175, 198, 201, 212, 225–26,
 237–38, 247, 258, 260, 268, 272–73,
 282, 285, 287, 292, 298, 327, 333, 335,
 341n501, 355–56, 367n531, 383, 403–4,
 410, 412, 427–28, 442–43, 536, 539–41,
 603, 605, 608–10, 613, 621, 627, 644,
 652, 671, 685, 702, 711, 732
 Kunst 652
 Kunstfærdig 640
 Kunstner 65n107, 189, 191, 652
 Kunstnerinde 189
 Kunstværk 468
 Kur 729
 Kurs 406, 660
 Kurv 363n527, 439n620
 Kvalificere 37, 308, 319, 424, 667
 Kvalifikation 636
 Kvalitativ 446

- Kvalitet 66, 80, 82, 125, 137n230, 174, 209,
 340, 367, 401n570, 580, 581n805, 699
 Kvalitetsbetegnelse 699
 Kvantitativ 446
 Kvantitet 125, 209, 340, 699
 Kvinde 36–37, 42, 48, 58, 63, 71–72, 81, 88,
 96, 99–103, 105, 128, 131–35, 137–38,
 140n243, 141, 151–54n264, 156–69,
 174, 192n344, 195, 197–200, 202–3,
 228–29n390, 231–32, 238, 264–65n431,
 309, 323, 339, 347, 368n532, 380–82,
 401–6, 426–27, 434–38, 469n647,
 489n691, 495–97, 522, 554–57, 559,
 566–67n791, 569–72, 574–76, 579,
 581–83, 602–3, 608, 614, 618, 627–30,
 635, 638–39, 641, 644, 652, 664–65,
 667, 675, 677, 689, 698–99, 717, 722,
 724, 732, 739–40, 749, 754
 Kvindelig 74, 139, 184, 190, 565–66
 Kvægavler 249
 Kyndig 64, 365, 367, 412, 419n595, 442–43
 Kynisme 451, 486
 Kys 132, 457, 488, 492, 745, 754
 Kysse 163, 457
 Kyst 641
 Kystområde 555
 Kystslette 632
 Kæde 82, 134, 151, 265, 412, 606, 684
 Kæde (verb) 135, 215, 243, 264–65, 280,
 291, 322, 369, 375, 381, 448, 602, 628,
 694, 753
 Kælebarn 123
 Kæmpe 27, 53, 134, 406, 506, 534, 552
 Kærlig 72, 108–9, 123, 261, 263, 282, 322,
 447–48, 635, 663, 669, 745
 Kærlighed 141, 160, 165, 177, 212, 232,
 345, 349, 641
 Kærlighedsforhold 165
 Kærlighedsfuld 655
 Kærlighedssang 160
 Kærne 562, 563n785
 Kærning 563
 Kærtegn 140
 Kærtegne 622
 Kætter 171
 Køb 575, 717
 Købe 79n127, 123–25, 140, 165, 173, 223,
 262, 267, 323, 339, 400, 433–35, 500,
 503, 574–75, 621, 660, 666, 717, 739,
 778
 Køber 367, 716–17
 Købmand 415, 577
 Købspris 503
 Kød 135–36, 199, 203, 249, 265n431, 309–
 10, 358, 431, 518n733, 631, 663, 738
 Kødelig 136, 323, 614
 Køkkenaffald 483
 Køkkenhave 289, 688
 Køle 478n668, 574
 Kølig 381n542
 Kølle 471n654
 Køn 232, 655, 672
 Køre 373n536, 633
 Køretøj 721
 Kåd 166n280
 Lade (verb) 44, 47, 54, 59–60, 67, 70, 73, 80,
 89–90, 93n149, 95, 99, 115, 119, 127,
 129–30, 132, 136, 153–54, 157, 166,
 176, 203, 207, 212, 224, 234, 237, 239,
 241, 245, 249, 254, 256, 259, 267, 269,
 284, 295, 298, 300, 303n467, 310, 327–
 28, 344, 348–49, 353, 355, 366,
 368n533, 371, 381n544, 384, 390,
 411n580, 412, 414–15, 420, 427–28,
 434, 439n619, 450n629, 457–58, 481,
 488, 491, 501n718, 502, 507, 517–18,
 520–21, 526, 529, 534, 553, 559, 562,
 567n791, 603, 605, 609, 616, 618, 620,
 634, 642, 654, 657, 666, 669, 672, 676,
 681–82, 698, 709, 711, 719, 722, 724,
 731, 736, 742, 764, 768, 770, 772
 Lag 347
 Lager 267
 Lagerbygning 267n436
 Lampe 374n538, 385n549, 576, 627, 685

- Land 84, 100, 103–4, 121, 187–88, 199, 221, 227, 234, 269n439, 270n441, 296, 321n483, 361, 377, 379n541, 386, 417–18, 475, 503, 507, 520–22, 529, 556n777, 557, 578–79, 604, 616, 624, 645, 662, 672, 683, 696–97, 713, 723, 737, 745, 751, 758, 762
- Landbrug 178, 208, 267n434, 362, 366, 373, 379n541, 400, 458, 462, 479, 578, 665, 713, 734
- Landbruger 114n197
- Landbrugsarbejde 745
- Landbrugsforhold 267
- Landbrugsliv 241
- Landbrugsmæssig 713
- Landbrugsprodukt 108, 502n720
- Landbrugssprog 233, 337
- Lande 176, 259n425, 318n481, 479, 574, 625, 665, 718
- Landflygtig 326
- Landflygtighed 269n439
- Landjord 187, 689
- Landlig 726
- Landmand 49, 108, 116n202, 247, 360, 379n541, 475, 712
- Landområde 259n425, 386n551, 458, 626
- Landsby 502, 726
- Landsmand 151, 227, 508, 631
- Landstryger 147, 461–62, 746
- Langdrag 256
- Larm 639
- Larme 21, 354, 358–59, 524, 607, 639, 766
- Last 149, 431, 548, 697
- Lastdrager 612
- Lastværk 21, 46
- Latinsk 25, 58, 775
- Latter 91, 609
- Latterliggørelse 49, 609
- Lav 168, 315, 557, 626, 660, 704, 775
- Lave 45, 65n107, 66, 97, 118, 125, 164, 183n315, 243, 247, 304, 316n478, 322, 347, 377, 409n578, 422n600, 423, 436, 466, 488, 523, 567, 575, 577–79, 582, 607, 614, 627, 654, 689, 698, 701, 744, 773
- Le 91, 192n344, 347, 524, 577, 580, 609, 615, 698, 753
- Led 21, 45, 134, 216, 231, 239n400, 376, 397n563, 474, 551, 577, 649, 662, 664–65, 674, 729–30, 752
- Lede 28, 54, 58, 70, 86, 87n140, 95, 98n161, 103–4, 107, 136, 146n253, 147, 151–53, 161, 195, 207, 210, 215, 217n378, 223, 226, 234, 248, 249n414, 255, 258, 270–71, 273, 291, 307–8, 311, 316, 335, 356, 358, 374, 377, 391–92, 398, 400, 405, 431, 433, 435, 452, 470, 498, 509, 518, 543, 547, 555, 560–61n782, 577, 612–13, 615, 623, 625, 627, 648, 653, 661, 666, 721–22, 726, 730, 756, 758–59
- Ledelse 152, 303, 528n741, 635
- Leder 71, 124, 146, 176–77, 185, 228, 278, 479, 513–14, 521, 525, 546, 560, 571n799, 582, 718, 761
- Lederskab 41, 281, 572
- Lederstatus 315
- Ledsage 219, 285
- Ledsætning 46
- Ledtog 158, 415
- Leg 51
- Lege 153, 166n280, 190, 192, 643
- Legemlig 335, 337, 428, 572, 578, 768
- Legemliggørelse 199
- Legemsdele og organer
albue 208, 354, 576, 608
hjerne 59, 387
hjerte 35–36, 55, 57–61, 66, 70–71, 74, 89–90, 95, 97–99, 105–6n183, 111–12, 120, 124, 128–30n221, 136, 148, 150, 153, 156–57, 159, 167, 173n299, 207, 209–10, 216, 220n381, 225n386, 230–31, 245–48, 250, 256, 263, 266, 269–70, 280, 281n445, 283–88n452, 294–300, 303, 308–10, 312, 315–16, 322–25, 329, 331, 333–35, 350–51, 353, 358, 360, 362–63, 365, 374n538, 376–79, 382,

- 384, 397, 402–3, 406, 410–11n580, 413, 416n590, 418, 424, 427–31, 434–36, 439, 460, 462, 465, 470, 472, 477, 487, 494, 497–98, 500, 506, 510, 513–14, 518, 529, 531, 533, 549–50, 555, 612–14, 624–25, 633, 639, 647, 657, 665–66, 669, 671–72, 674, 683, 690–92, 698, 700–701, 705, 707–8, 713–14, 722–23, 730–31, 736–37, 747, 752–53, 755–56, 760–61, 763
- hoved 60, 124, 133, 150, 155n266, 208–9, 220, 238, 262n430, 274, 312, 327, 473–74, 529n743, 560, 633, 645, 659, 674, 685, 702–3, 742
- hånd 107, 147, 159, 220n381, 231, 314, 323, 354–55, 481, 484n678, 485, 496, 562, 573, 576–77, 582–83, 608–9, 627, 635, 677, 680, 686, 751, 776
- håndflade 208
- håndled 576
- indvolde 335, 429n606, 639
- klo 405
- knæ 274, 686, 750
- krop 49, 58n76, 85, 114n198, 117, 130, 135–36, 150, 168, 184, 208, 210, 279, 287, 294n460, 310, 325, 377, 383, 410, 432, 449, 494, 575, 617, 625, 627, 683, 741
- kæbe 550
- lillefinger 126
- legeme 58, 74, 107, 129, 211, 219, 279, 297, 310, 331, 430, 470, 617, 625, 641, 665, 683, 690, 738
- legemsdel 149–50, 434, 634, 654
- lem 129–30n221
- lever 167, 642
- læbe 48, 128, 130, 132–33, 148, 163, 168, 174, 209, 212, 216–17, 221–22, 243, 245–46, 252–53, 264, 266, 268, 275, 284–85, 308–9, 311–13, 316, 328, 330, 337, 341, 365, 367, 410, 457, 459, 487, 505n722, 569, 627, 641, 655–57, 670, 673, 693, 696, 699, 702–3, 706–7, 731, 753, 777
- lænd 69, 117n205, 537, 561n781, 567n791, 575
- lændemuskel 117n205
- lårstykke 764
- mave 263, 331, 337, 432, 498, 557
- menneskehjerte 333, 633
- nakke 149, 520, 760
- navle 107n184
- navlestreng 107n184, 184
- næse 48, 95, 231, 416, 421n599, 563, 675, 734, 744, 769
- nyre 429, 698
- pande 639
- pupil 626, 637, 719
- ribben 650
- sjæl 58, 60, 116, 149, 154, 156n268, 207, 209, 220n381, 233, 236n399, 260, 298, 307–8, 310–11, 334–35, 341, 344, 350, 383n545, 416, 429, 448–49, 472, 493, 525, 613, 620, 639, 642, 653, 659, 661, 663, 669, 676, 709–10, 723, 748, 762, 764, 768
- skulder 778
- spiserør 642
- sugeorgan 551
- strube 341n501, 421, 642
- svedkirtel 559
- svælg 102n176, 535
- tand 352, 368, 460, 472, 550, 658, 748
- tunge 50, 58, 112, 130, 150, 153, 216, 221–22, 245, 282–83n448, 299, 316, 322, 324, 338, 380, 389, 416n590, 470, 474n663, 475, 496, 511, 516–17, 523, 576–77, 580, 634, 649, 657, 659, 670, 683, 706, 733, 773
- tå 560
- øje 49, 129–30, 148, 150, 154, 211, 219, 297, 313, 366, 378, 403, 435, 438, 498, 626, 633–34, 696, 701, 763, 774
- øjenslag 144, 626, 755
- øjenvipper 626

- øjesten 159, 638, 719
 øre 49, 95, 128–29, 131, 136, 247, 297–98,
 316, 335, 365–66, 383, 410, 425, 427–
 28, 435n613, 440, 469, 486, 559, 606,
 627, 673–74, 677, 690, 702, 716, 736,
 758
 Legende 651
 Legitim 304n468, 306, 413, 453–54, 515
 Leje (subst) 624, 640
 Leje (verb) 482, 750
 Lejlighed 410
 Lejr 161
 Leksikal 189, 264, 394, 432–33
 Leksikon 182, 640
 Lektie 94
 Lektion 143, 630
 Lerkar 753
 Lerkrukke 108, 155n266, 753
 Lerskål 753
 Lertavle 184
 Lertøj 487
 Let 51, 295n461, 335, 360, 440, 503n721,
 570
 Letforståeligt 497, 755
 Letfærdigt 479n669
 Lethed 479
 Letpåvirkelig 355
 Lette 20, 45, 81, 83, 161, 222, 242, 256, 297,
 349, 404–6, 440, 516, 633, 660, 777
 Letvunden 242
 Letvundet 255
 Levanten 21, 29
 Leve 31, 39, 44, 54, 62, 65–66, 68, 72–74,
 92–93n149, 120, 130, 137m229–30,
 142, 145m249–50, 147, 162, 168, 175,
 188, 199, 207n363, 217, 224, 230, 236,
 239–41, 250, 253, 264–66, 269–70, 275,
 287, 289, 294–95, 304, 325, 337, 341,
 344–45, 349, 385, 387, 390, 399, 401,
 428, 439, 441, 465n643, 476, 510, 512,
 514, 518, 527, 529, 533, 536, 540,
 543n765, 544, 547, 548n771, 549, 552–
 54, 559–60, 567, 581, 616, 624, 630,
 642, 663, 668, 687, 690–91, 708, 731,
 737–38, 742, 762–63, 766, 772, 774
 Levebrød 156, 515
 Levedag 74
 Levemåde 142, 250
 Levendegørelse 50
 Leveregel 27n5, 38nn33–34, 45n52, 46–47,
 57n74, 62n100, 68n114, 116n203,
 120n209, 242n405, 289n454, 315n476,
 331n492, 342n503, 409n577,
 411m579–80, 414, 416n590, 417n592,
 418n594, 419m595, 597, 420, 421n599,
 422n600, 424n602, 432, 437n615,
 450n629, 459n637, 490n693, 614, 620,
 624, 634, 652, 659–60, 662, 667, 671,
 683, 727, 733, 744
 Levetid 74, 501
 Levevis 87, 119, 130, 145, 231, 248, 251,
 253, 285n450, 341, 378, 399, 416, 726,
 730
 Leveår 35, 74, 105, 125, 220
 Levitisk 269n439
 Levitter 689
 Levned 250
 Lex talionis 92
 Lide 251, 771
 Ligemand 360, 365, 411
 Ligesindet 549
 Ligestillet 369
 Ligestilling 605
 Ligeværdighed 189
 Lighed 29, 40, 53–54, 56, 113, 197,
 265n431, 333, 372, 410, 422, 427, 442,
 461, 537, 545, 629, 645, 648, 676, 700
 Lighedspunkt 38, 56, 114, 244, 305, 398,
 413, 433, 603
 Lighedstegn 126, 191, 276, 507
 Ligne 122, 162, 469, 476, 480, 660
 Lignelse 48, 53, 274, 281, 290, 332, 337,
 358n522, 397, 420, 464, 552, 558–59,
 561–62, 674, 732, 741, 748
 Lingvistik 51
 Linje 185, 658

- Linned 574, 578
 Linnedkjortel 577, 579–80, 778
 Linnedtøj 577
 Linse 43
 List 83
 Liste 111n189, 129, 146n253, 150, 185,
 240n403, 516, 551, 578–81
 Listig 174, 644
 Listighed 644
 Litot 50
 Litteratur 29, 44–45, 51, 86n136, 130, 167,
 186, 189, 251n419, 551, 566n789, 569,
 732, 749, 770
 Litterær 27, 34–35, 39, 45, 81, 114, 185,
 196, 565n786, 648, 723
 Liturgisk 717
 Liv 27–28, 31, 35, 44, 46n56, 47–48, 57–59,
 61–62, 64, 72, 74–75, 81, 84–85, 87–88,
 91–93, 96–97, 103–5n180, 107–8,
 109n187, 111–13, 116, 121, 123, 125–
 26, 129, 133, 134n226, 142, 145, 150,
 152–54, 156–57, 159, 166–67, 169,
 173–74, 177–78, 186, 193, 195–97,
 199–204, 206–7, 209, 211, 215, 217,
 220–21, 223–26, 230, 234–37, 239,
 242–43n407, 245, 248, 250–58, 260,
 263, 266, 270–71, 274–79, 281, 283–84,
 286–87, 289–93, 295–96, 297n462,
 298–300, 303–4, 306–10, 321, 325, 334,
 337–38, 342, 344–46, 348–53, 356–57,
 358n522, 361, 366–68, 370–72, 374,
 376, 379n541, 380, 385–89, 391–92,
 396–99, 401, 404–5, 415–16, 420, 427–
 33, 441, 447–50, 458, 460, 465, 470,
 474–76, 478, 503, 506–7, 512–15, 518,
 524–26, 531, 547, 549–52, 567n791,
 572, 575–76, 578, 583, 609, 611, 613,
 616, 618, 622, 625, 628, 634, 636, 642,
 651, 656, 666–67, 673–76, 680–84,
 688–89, 691, 693–94, 710, 712, 715,
 722, 726, 731–32, 748, 755, 762, 766–
 67, 769–71
 Livagtig 273
 Livgivende 50, 99, 113, 114n198, 184, 216–
 17, 236, 261, 309, 330, 338, 377, 475,
 630, 703, 722
 Livløs 551n773
 Livret 736
 Livsbekræftende 346
 Livsbetingelse 188
 Livsfarlig 258
 Livsforløb 266
 Livsførelse 64, 66, 86, 117, 120, 142, 167,
 173, 230, 266, 268, 270, 307, 679
 Livsførsel 66, 628
 Livsglæde 140
 Livsholdning 401
 Livskraft 526
 Livskvalitet 118, 239
 Livsløb 393
 Livsmod 333–34
 Livsmønster 61
 Livsnødvendig 107n184, 233, 329n490, 391
 Livsstil 92, 210, 215, 261, 266, 341, 379,
 503, 613, 697, 757
 Livssyn 166
 Livstid 135, 501
 Livstruende 133n224, 155, 184
 Livsunderhold 299
 Livsvej 372
 Livsvigtig 113, 129, 475
 Livsvisdom 65, 79, 478
 Livsødelæggende 338
 Livsånde 58, 311, 341n501, 722
 Livvagt 289n453
 Lod 55n69, 85, 87n140, 92, 127n217, 136,
 188, 222, 227, 246n409, 262, 314, 321,
 326, 336, 364n528, 417–18, 465n643,
 660, 706
 Lodkastning 304n468, 336, 418
 Loft 560
 Logik 672
 Logisk 108, 117, 123, 185, 193, 312, 421,
 431, 446, 452, 473, 494, 527, 549, 612,
 617, 737, 739
 Lokal 469, 574

- Lokalisere 172, 382, 553
 Lokalisering 192n345
 Lokalsamfundet 579
 Lokke 81–83n130, 85–86, 88n141, 89,
 93n149, 98–99, 132, 153, 160, 162,
 203–4, 267, 312, 458, 509, 624, 638,
 719, 731, 746, 764
 Lov 30, 44, 67, 86, 98, 100, 120, 136, 156,
 176, 197, 206, 241, 279, 315, 348, 368–
 70, 372, 382, 400, 412n583, 457, 460,
 471, 505, 508–9, 531, 547, 568, 621,
 646, 650, 709, 717, 720–21
 Lov (ret) 217, 415, 426, 444, 509, 560, 768
 Lov (vedtægt) 67, 82, 99–100, 146n253,
 170n286, 227, 262, 269n439, 315n477,
 318n481, 397, 412n583, 505, 509, 579,
 604, 649, 660, 773
 Love 60, 72–73, 82, 103, 105, 163, 180n307,
 195, 237, 273, 332, 361, 372, 457n635,
 567n790, 606, 612, 731
 Lovgiver 44, 773
 Lovgivning 156, 426
 Lovligt 660
 Lovmæssig 100
 Lovmæssighed 188, 649
 Lovprise 57, 109, 113, 168–69, 187, 192,
 498, 542, 570–71, 581, 629, 647
 Lovprisning 80, 94, 134, 141, 169, 179, 193,
 554, 566, 570, 580–83, 618, 760
 Lovsamling 56, 683
 Lovsang 193
 Lovsynge 572, 582, 733
 Lovtale 169
 Loyal 31, 61, 227, 445, 557, 755
 Loyalitet 66, 142, 229, 281, 341, 427, 436,
 457, 492, 700, 745
 Loyalitetsforhold 349
 Luft 161, 362, 479, 686, 765
 Lufthul 161
 Luftig 380
 Luftvej 642
 Lugtepose 641
 Lugtesans 95
 Luksuriøs 164, 166
 Luksus 260, 388, 578–79, 708
 Lumsk 162, 475
 Lunefuld 348
 Lunefuldhed 351
 Lur (et skjulested) 83, 87, 161, 163, 167,
 194, 239, 346n508, 450, 732
 Lur (let søvn) 462
 Lure 83, 87, 162, 449, 496n706, 607, 612
 Luthersk 113n196
 Lutre 542n763, 697–98
 Ly 166, 387, 496, 559, 610, 684
 Lyd 21, 51, 419n596, 657, 694, 719
 Lyde 99, 144, 184, 370n534, 410, 661, 677,
 709, 734
 Lydefterlignende 437n617, 661
 Lydhør 111, 391, 428, 728
 Lydig 39, 95, 122, 123n211, 195, 397, 426,
 428, 508, 546
 Lydighed 92, 122n211, 215, 250–51, 277,
 553–55, 617, 647, 773
 Lydlig 610, 663, 688, 700, 741, 761, 776
 Lydmæssig 393n558, 484n678, 694
 Lygte 374
 Lykke 20, 35, 42, 62, 64, 105, 109n187, 111,
 177, 226, 252, 261, 288n452, 309, 324,
 338, 344, 380, 513, 648
 Lykkelig 109n187, 112, 194, 230, 273–74,
 309, 361, 529, 717, 754
 Lykkes 68, 206, 291, 303n467, 499,
 502n719, 512n729, 558, 688, 699, 713
 Lykkestjerne 20
 Lyn 142, 761
 Lys (adj) 127–28, 133, 275, 625
 Lys (subst) 28, 74, 86, 92, 127, 152, 161,
 197, 257, 271, 292n458, 297, 300, 306,
 312, 319, 330, 353, 374n538, 379,
 385n547, 435, 454, 503, 526, 540, 615,
 624, 635, 707, 716, 763
 Lyse 287, 306, 526, 576
 Lyslegeme 297
 Lysskær 127, 624
 Lyst 162, 165, 328, 404

- Lystig 737
 Lystighed 140
 Lytte 32, 36, 44, 47, 50, 60, 63–64, 68n114, 72, 79, 81–82, 87, 91, 95, 117, 122, 125, 128–29, 131, 134, 136, 146n253, 151, 159, 174, 193–94, 202, 210, 240n402, 244, 251, 255, 259–61, 271, 286, 294n460, 297–98, 308, 309n473, 310, 316, 329, 334, 336, 343–44, 351, 356, 366, 382, 392, 410, 413, 427, 431, 469–70, 487, 489–90, 509, 525–26, 566, 602, 605–6, 609, 612, 621, 669–70, 672, 674, 676, 728, 765, 776
 Lytten 609
 Lyve 277, 317–18, 341, 353, 357, 365, 392n553, 678, 717
 Læderhud 651
 Læge 149, 617
 Lægedom 74, 107, 112, 129, 245, 248, 256, 259–60, 294n460, 310
 Lægemiddel 283, 310
 Lægge 33, 36–37, 42–43, 49, 56, 64, 66, 69, 83, 85, 87, 116, 121, 126n215, 134, 144, 151–52, 163–64, 212, 223, 227, 229, 232–33, 235, 300, 309, 313, 319, 341n501, 348, 355, 358, 363, 365, 369, 371, 373, 377–78, 379n541, 383, 387, 400–401, 410, 420–21, 426, 432–33, 443, 450, 455, 462, 468, 473, 481, 491, 503, 509, 513, 522, 524, 540n760, 548, 554, 562, 567, 570, 576, 610, 612, 619, 632, 634, 636, 644–45, 660, 662–63, 671, 687, 691, 716, 719, 723, 735, 739, 743–44, 749–50, 759, 764, 771
 Lækker 420–21, 735–36
 Lækkerbisknen 331, 704
 Lækkeri 768
 Længde 616
 Længes 84, 153, 218, 252, 326, 344, 610, 638, 672–73, 740
 Længsel 59, 218, 232, 251–53, 257, 263, 289, 311
 Lænke 166n280
 Lærd 21, 197, 340n499, 386
 Lærdom 79, 122–23, 197, 201, 308–10, 435n613, 605, 621, 651
 Lære (subst) 22, 44, 45n51, 51, 56, 58, 95, 116, 122, 129, 173–74, 185, 199, 240n402, 244, 250, 254, 273, 278, 309, 323, 334, 342, 345, 354, 369, 383, 402–4, 416, 421n599, 427, 428n605, 429, 461–62, 490, 549, 560, 620, 672, 675, 723, 735
 Lære (verb) 39, 63, 69, 79, 95, 101n174, 122–23, 144, 145n249, 146, 151, 155, 159, 174, 198, 247, 251, 268, 270, 281, 290, 317, 344, 361, 383, 396, 403, 410, 419n598, 440, 443, 480n672, 490, 536, 539–40n761, 543n765, 558, 570, 616, 621, 629, 665, 694, 723, 730, 771
 Lærebog 73, 186
 Læremester 145n249
 Læremæssig 419
 Læreproces 410–11
 Lærer 44, 67, 78, 82–83, 106, 134, 136, 203, 269, 278, 309, 351, 353, 480, 494, 567, 732
 Læreskrift 129
 Lærredsstof 164, 640
 Læse 20–21, 27n5, 32, 45n55, 121, 213, 230n393, 236n399, 252, 259n425, 292n458, 392, 398n564, 537n751, 579n802, 665, 669, 681, 687, 694, 702, 740
 Læsekunsten 32
 Læser 28, 40, 44, 57, 136n228, 166n280, 281n445, 340n499, 352n517, 435n612, 467n645, 498, 543n765, 561n782, 632, 666, 717, 723, 746, 762, 777
 Læsning 80, 687
 Løb 122, 193, 220, 259n425, 289n455, 322, 377, 623, 700
 Løbe 86, 89, 108, 125–26, 130, 138, 150, 208n364, 219, 227, 331–32, 365, 371, 380, 394n559, 427, 515, 526, 560, 623, 634, 718, 765, 768

- Løfte (subst) 36, 43, 53–54, 72–74, 94, 104–7, 116, 123–25, 138, 163, 194, 228, 246, 257, 260, 272, 275, 338, 369, 371–73, 447, 449, 451, 504, 565n788, 567n790, 622, 716, 721, 772, 776
- Løfte (verb) 44, 66, 88, 104, 117, 124, 129, 144, 157n271, 200, 307, 333, 350, 370, 378, 448–49, 491, 502, 531, 560, 608, 633–34, 662, 686, 703, 710, 736, 744, 764
- Løfteoffer 163, 372, 639
- Løgn 130, 150, 163n277, 165, 207, 216, 253, 256, 277, 294n460, 316, 338, 341–42, 357, 369, 380, 391–92, 401, 447, 535n750, 536, 543–45, 547, 678, 699, 710, 728, 766, 772
- Løgnagtig 48, 150, 216, 245–46, 380, 391, 489, 520, 525–26, 657, 670, 728
- Løgnagtighed 120, 246
- Løgnebrød 421
- Løgnelæbe 253
- Løgneord 253, 543–44, 772
- Løgner 150, 227, 246, 313, 316–17, 338, 341, 349, 352, 368, 387, 392, 543, 710, 753
- Løgnevidne 342
- Løkke 65n107
- Løn 82, 112, 200, 215, 224n384, 230, 236–37, 244, 257, 261, 396–98, 550, 663, 729
- Lønne 473n659
- Lønning 624
- Løs 187, 322, 331, 507, 513, 654, 700, 753
- Løstagtig 101, 495
- Løse 65n107, 333, 417n592, 467, 472, 487, 617
- Løse (verb) 119n207, 336, 363, 747
- Løsepenge 255, 674
- Løser 426
- Løsesum 157, 254–55, 386, 692
- Løslade 289n453, 768
- Løsning 72–73, 352n517, 392, 470, 532, 775
- Løv 235, 666
- Løvekule 1 488n688
- Lån 143, 323, 350, 400, 417, 508–9, 709–10
- Låne 57, 143, 417, 508–9, 716
- Låneord 66, 146n253, 189, 267n436, 363n527, 560n780, 641, 736, 776, 778
- Långiver 400, 731
- Låntager 400, 731
- Lås 218, 252
- Mad 71, 147, 161, 197, 199–200, 204, 217n378, 234, 236n398, 241, 249, 288–89n453, 315n477, 355, 357, 366, 401, 420–21, 424, 432, 436, 450, 471–72, 475, 492, 508, 515–16, 552, 554, 557n778, 572–74, 578, 652, 711, 736, 768
- Madlavning 233, 234n397, 385n549
- Madras 164
- Magasin 686
- Magisk 633
- Magt 56, 84, 118, 120, 130n221, 135, 144, 203, 208n364, 223, 226, 248, 262, 276, 299, 304, 306, 313–14, 334, 338, 342, 345n507, 358, 361, 371, 374, 393, 396, 398, 400–402, 405n575, 407n576, 414, 438, 443, 446n628, 447, 454, 461, 465–67, 477, 497, 505, 511, 517–19, 521, 527, 529, 541, 557–58, 560, 562, 567n791, 579, 643, 648, 652, 664, 706, 715, 731, 756–57, 760, 764, 774–76
- Magtanvendelse 256, 747
- Magte 317
- Magtesløs 407n576, 680
- Magtforhold 189
- Magtfuld 177, 333, 336, 377, 414, 418, 569, 728
- Magthaver 146n253, 415, 420, 454, 744
- Magtmisbrug 401
- Magtposition 214
- Magtsyge 606
- Maj 108
- Majestæt 134, 467, 682
- Majestætisk 560
- Maksimal 332

- Maksimumstraf 719
 Makværk 715
 Male 46, 161
 Malkepike 503
 Malm 465n643, 487n685
 Malplaceret 402
 Mand 28–29, 31, 36–37, 44, 46, 58, 63,
 65n107, 66, 69, 71–72, 78–79, 81, 85,
 91, 94, 96, 98–102, 104, 116, 121,
 126n216, 134–38, 139n239, 141–42,
 144, 147n255, 148–49, 152, 154–56,
 158, 159n274, 160–67n281, 169, 173–
 74, 198, 201–2, 207, 209, 214, 218,
 227–29, 236n398, 238, 240, 243, 248,
 255, 263–64, 271, 280, 289–91,
 294n459, 299, 311–13, 320–21, 327,
 329–30, 334, 336, 338–41, 343, 347–48,
 351, 352n516, 356, 360, 372, 376, 380–
 81n544, 389, 391, 395, 398–99n567,
 402, 405–6, 411–12, 416–17, 419,
 424n602, 443, 446–47, 455, 458n636,
 460, 463–64, 469, 470n651, 485–
 86n683, 491, 496, 503, 505–6n723, 510,
 514n732, 515–16, 519, 521–22,
 528n741, 529–31, 533, 538, 540, 552,
 554–59, 570–72, 577–79, 581–83, 602,
 605, 614, 634–38, 641–42, 644, 651,
 654, 662–63, 667–68, 671, 674, 677,
 680, 682, 689, 697, 702–3, 705–6, 712–
 14, 720, 722–24, 726, 728, 730–31,
 733–35, 746, 748, 750, 758, 760, 763–
 67, 769, 774
 Manddom 180n307, 225n385, 313
 Manddrab 732
 Mandlig 575, 651, 689
 Mandskab 722
 Mandorienteret 81
 Mangel 27, 59n83, 67–68, 70–71, 126n216,
 132n223, 137, 142, 147, 212n373, 216–
 17, 227, 233, 241, 243, 257, 263–64,
 268, 273–75, 279, 329, 366, 371, 380,
 407, 445, 475, 489, 505, 518, 529, 540,
 548, 560, 578, 604, 630, 690, 726, 763
 Mangelsituation 147
 Mangfoldighed 35, 683
 Mangle 26n4, 36, 47, 52, 66, 68, 71, 74,
 82n129, 88n142, 92–93, 103, 105, 117,
 138, 147, 150, 156, 161, 185, 200, 203,
 206, 208, 217, 229, 231, 238, 240, 256,
 260, 263, 268, 271, 280, 284, 287, 289,
 291, 326, 329, 341n501, 347, 357, 360,
 363, 365, 369, 379, 383, 385, 388, 396,
 414–15, 433, 439, 441, 443–46, 460,
 462, 470, 472, 479, 494, 510, 515, 518,
 523, 539–40, 549, 554–56, 558, 569,
 572, 609, 615, 618, 630, 698, 706, 716,
 728–29, 739, 741, 761–62, 768
 Manifestation 135, 658, 769
 Manipulere 415
 Manna 715
 Manual 489, 500n715, 510n727, 757
 Manuskript 22, 26n1, 171, 666
 Marchere 560–61, 623, 638
 Marchordre 560
 Margin 340n499
 Marginal 262
 Mark 44, 85n134, 108, 115n201, 118,
 122n211, 156, 187, 230, 234–35, 241,
 242n405, 249, 262, 284, 316, 323n484,
 327, 372, 377, 398n564, 425–26, 458–
 60, 500, 503, 518n733, 568, 575, 632,
 711, 713, 720, 723, 737, 745–46, 777
 Markant 183, 185, 393, 555n776
 Markarbejde 241
 Marked 222
 Markedsplads 304, 367–68
 Markere 38, 40, 52, 90, 128, 153, 174, 178,
 241, 297, 311, 321, 351, 418, 426, 447–
 48, 494, 561, 565, 581, 603, 637, 657,
 693, 742, 756, 759
 Markering 463
 Markskel 417
 Markør 386, 403
 Marts 478, 502
 Maskulinum 102n175, 135, 191, 654, 656,
 658, 671–72, 705, 731, 755, 770

- Masoret 21, 26n1, 29n10
 Masoretisk 21, 26n1, 647
 Mast 439nn619–20
 Mastetop 439
 Matematik 80
 Materiale 35, 40, 316n478, 413, 487,
 543n765, 601–2, 640, 651, 753
 Materialisme 177
 Materiel 73, 108, 110, 111n190, 177–78,
 249, 261, 274–75, 288, 307, 367, 388,
 395–96, 415, 434, 518, 578, 706
 Mavepine 421
 Medarbejder 466
 Meddelagtig 714
 Meddele 46, 305, 650, 712
 Medfødt 406, 477
 Medfølelse 472, 493n702
 Medføre 42, 53, 90, 91n147, 138, 150, 222,
 230, 277, 311, 320n482, 366–67, 430,
 433, 448, 469, 502, 533, 542, 572, 624,
 642, 707, 755
 Medgang 66
 Medhjælper 74, 119, 531–32, 767
 Medhustru 567
 Medicin 129, 310, 627
 Medicinsk 448
 Meditere 644, 690
 Medlem 176, 241, 578
 Medlidenhed 396, 516, 716
 Medmenneske 115, 117, 126n216, 235, 517
 Medmenneskelighed 226
 Medskyldig 445, 532
 Medskyldighed 445
 Medvirke 164, 480, 532
 Medvirken 557
 Mel 146, 499, 715
 Mellemlid 729
 Mellemliggende 196
 Mellemløsning 569
 Mellemand 193, 508, 643
 Mellemposition 133, 292n458, 628
 Mellemrum 39, 528
 Mellemspil 36
 Mellemstykke 87–88, 104, 109, 113, 143,
 168, 193, 200, 202
 Mellemting 60
 Mellemøsten 99, 105n182, 231
 Mellemøstlig 149, 558n779, 741
 Memorere 51
 Mene 50, 69, 117, 121, 141, 181n310, 213,
 225, 443, 480, 557, 568, 579n803, 648,
 684, 703
 Mened 344, 509, 532
 Meneder 150, 277, 342, 344, 356, 678, 708
 Menighed 108n185, 137, 160n276, 453n632,
 468, 473, 495, 698
 Mening 51, 68–69, 104, 129, 241, 311, 329,
 334, 340, 369, 463n639, 464n641, 471,
 502, 563, 654, 678, 691, 712, 714
 Meningsfuld 200
 Menneske 36, 43, 45n51, 46n56, 49–50, 54–
 55, 57–63, 67, 71–72, 78, 80–84, 86,
 90n146, 96–97n159, 101, 102n177,
 103–7, 109–10, 112–13, 118–20, 125,
 128–29, 131, 136–37n230, 140, 142–43,
 145n249, 146, 148–49, 156, 158,
 167n281, 168, 171, 173–74, 176–77,
 179, 185, 187–88, 193–95, 199–201,
 203, 205, 207, 209–11n372, 214,
 221n382, 222, 223n383, 224n384, 225–
 27, 231, 237–38, 240, 242, 245–50, 252,
 254, 258, 262, 264, 269–72, 274, 276,
 278, 283, 285, 288–91, 296, 297n462,
 299–303n467, 305, 309–11, 314–15,
 321–22, 324, 327, 329n489, 331, 334–
 36, 338, 339n498, 341–42, 345–46, 348,
 352–54, 356–66, 370–80, 381n542,
 383n545, 386–88, 390, 393, 395–97,
 399, 402, 404–5n575, 407n576, 417,
 422, 440–41, 445, 447, 449, 454, 458,
 459n637, 465n643, 466, 471n652, 477,
 479, 483, 489–90n693, 492–94, 496–98,
 502, 504–6, 508–11, 516–18, 521, 525–
 26, 530–33, 535, 538–41, 543, 548n771,
 549–50, 552, 554, 559, 561, 603, 606,
 612, 619, 625, 633–34, 642–43, 646–47,

- 649, 657, 661, 663–64, 667, 670–71, 674–76, 678–79, 682, 688, 691–92, 695, 698, 703, 707–9, 714–16, 720–21, 723, 727, 729, 746, 755–56, 758, 762–63, 765–67, 769–71, 774, 777
- Menneskebørn 643
- Menneskefrygt 476, 770
- Menneskehed 43–44, 56, 85, 173, 187–88, 193, 282, 393, 498, 519, 540, 561, 705, 714
- Menneskelig 28, 66, 299, 303n467, 362, 366, 393, 396, 422, 548, 551n773, 552, 677, 680, 691
- Menneskelighed 214, 396
- Menneskeliv 250, 351n513, 372, 471
- Menneskeofring 120
- Menneskeskabt 774
- Menneskeslag 156
- Menneskesøn 771
- Menneskeværk 490n693
- Menneskeæder 732
- Mental 69, 344, 446, 485, 691
- Merisme 21, 49, 113n196, 127, 131, 152, 184, 270, 282, 338, 466, 580, 739, 770
- Mesopotamien 29, 33, 47, 82, 294n459, 377, 603–4, 615
- Mesopotamisk 39, 184–85, 294n459, 630
- Messiansk 95, 183n315, 373
- Messias 176, 212, 304, 561
- Mester 27n5
- Mesterhåndværker 189
- Metafor 21, 48–49, 236, 261, 266n433, 268, 273, 278, 297, 304, 310, 326–27, 359, 370, 448, 464, 496, 580, 636, 670, 701, 712, 718, 745
- Metal 110, 315–16, 367, 380, 542, 614, 664, 698
- Metalspids 712
- Meteor 496n708
- Metoder 369, 413
- Metonym 150n259, 211n370, 222, 227, 247, 266, 294, 297n462, 308, 389, 466, 485, 575, 645, 693, 699
- Metonymi 21, 50, 135, 153, 155, 221, 252, 293, 326, 469n648, 490, 550, 578–79, 629, 657, 659, 703, 758, 768
- Middag 128
- Middel 137, 208, 225, 241, 285, 302, 350, 355, 396, 417, 442–43, 475, 488, 512, 515, 522, 767
- Middelalderlig 666
- Middelvej 545, 772
- Midjanit 100n171
- Midlertidig 112, 227, 329n490
- Midnat 638
- Midnatsmørke 719
- Midrash 28, 536, 537n751, 702
- Midte 161, 206, 208, 277, 308, 365, 460, 577, 582, 638, 706, 712, 719
- Midterafsnit 264
- Midtervers 395, 519
- Mild 280, 282, 322, 470, 525, 580, 602, 684–85, 693
- Mildhed 467, 470, 692
- Militær 106, 176, 281, 314, 389–90, 451, 572, 722, 760–61, 767
- Miljø 263
- Minde 114n198, 134, 210, 254, 385n547, 399n565, 636, 663
- Mindelighed 343
- Mindesmærke 210n368
- Mindst 30, 85, 137n230, 166, 184n319, 228n388, 286, 486, 531
- Minere 258
- Minimere 322
- Minimumstraf 719
- Misbilligelse 417
- Misbrug 244, 330–31, 542
- Misbruge 366, 438, 509, 521, 533, 545, 731
- Misforhold 302
- Misforstå 276, 452
- Misforståelse 336, 367, 526
- Mishag 49, 447, 451–52, 743
- Mishage 423
- Mishandle 715
- Mishandling 222

- Mislykke 206, 291, 360
 Mislykket 206, 325–26, 354–57, 711
 Mission 259
 Miste 60n88, 74, 95, 112, 135, 142, 154,
 156, 167, 228, 236, 241, 254, 279, 290–
 91, 295, 321, 327, 335, 339, 342–43,
 348, 366–67, 368n533, 379–80, 390,
 401, 405, 414–17, 431, 434, 475, 501,
 510, 531, 550, 636, 659, 671, 680, 689,
 704, 707–8, 712, 719, 734, 742
 Mistillid 511
 Mistænkeliggøre 312
 Misunde 214, 427, 440, 442, 453
 Misundelig 119, 423, 430, 433, 440, 452–53,
 620, 744
 Misundelse 119, 279, 452–53, 491n697, 606
 Moabitterinde 100n171
 Mod 60n90, 335, 472, 631, 704, 742
 Modarbejde 333, 452
 Modbevise 30
 Modbydelig 240, 253, 509, 549, 684
 Modbydelighed 281, 684, 747
 Model 114, 187, 194
 Moden 64, 102
 Modenhed 605
 Moder 32, 42, 47, 71–72, 82, 123, 136,
 140n240, 152, 181, 184, 206, 228n389,
 290–91, 317, 326, 355–56, 362, 370,
 381n544, 426–27, 432n610, 433–
 34n611, 517, 520, 522, 526, 528, 548–
 49, 553, 558, 565–67, 603, 635, 669,
 722, 730, 737, 739, 767, 773
 Moderdrab 773
 Moderere 359, 364
 Moderlig 635
 Moderliv 547, 551, 567n790, 669, 773, 776
 Moderne 28, 105n182, 146, 394
 Moderskød 512
 Modgang 279
 Modificere 307, 771
 Modificering 411
 Modløs 287, 445–46, 704, 742, 777
 Modløshed 60, 288, 325, 333–34, 701
 Modne 755
 Modning 201
 Modpart 81, 118, 550, 705, 708, 758
 Modsat 19, 91, 103, 106, 202, 252–53,
 281n446, 295–96, 341n501, 396,
 435n612, 438, 479, 631, 672, 679, 745
 Modsatrettet 456, 468
 Modsigelse 203, 358n522, 480, 493, 732
 Modsigelsesfyldt 232
 Modstand 201, 224, 718
 Modstander 62, 171n294, 259n425, 301,
 306, 312, 335n494, 336, 390, 460, 473,
 476, 569, 758
 Modstandskraft 331
 Modstille 388, 508, 519, 523, 529, 532, 719,
 729, 758, 767, 770, 773
 Modstilling 133, 328, 523
 Modstrid 120, 255
 Modstridende 21, 70, 81, 90n146, 492
 Modstykke 167–68, 248, 514, 544
 Modstå 126, 132, 154, 276, 320, 337, 384,
 435, 492, 520, 522, 524, 552, 580
 Modsvar 580
 Modsvare 215, 226, 381, 434, 456, 531
 Modsætning 37, 40, 49–50, 60, 68, 70,
 103n178, 112, 168, 184, 195–96, 205,
 207n362, 218, 220, 239, 243, 258, 263,
 266, 267n436, 300, 310, 322, 341, 370,
 396n561, 444, 456, 467, 469, 495, 497,
 510, 513, 554, 561, 662, 670, 676, 678,
 712, 735, 757
 Modsætningsfyldt 706
 Modsætningstype 41, 47
 Modtage 260, 273, 275n442, 280, 291–92,
 297, 318nn480–81, 326, 330, 377, 410,
 421n599, 433–34, 492, 583, 632
 Modtagelig 68, 237, 284, 467, 485
 Modtagelse 95, 220n381, 281, 351
 Modtager 143, 343, 450n629, 470, 481, 526
 Modvilje 49, 118, 424, 757, 766
 Modvægt 571
 Modydelse 318nn479, 481, 516
 Mollusk-olie 493n700

- Monarki 579
 Monolog 172
 Monoteisme 648
 Moral 155, 312, 440, 488, 558
 Morallov 723
 Moralsk 55, 66–67, 70, 86, 131, 133,
 167n281, 203, 214, 219, 225n386, 246,
 251, 255, 260–61, 265, 274, 276, 296,
 310, 318, 320, 341, 355, 362–63, 366,
 378, 380, 394, 398–99, 401–3, 405, 425,
 428, 440, 446, 473, 506, 511, 515, 623,
 628, 686, 714–15, 717, 720–21, 724–25,
 729, 736, 758, 765
 Mord 83, 127n218, 295, 321, 549, 658, 732
 Morder 312, 524–25n736, 660, 765–66
 Morgen 118, 490, 495, 715, 717, 754
 Morgendag 57, 580
 Morgengry 624
 Morgenlys 127
 Morgenstjerne 192n346
 Morter 499
 Mosaisk 56
 Mosebøger 30, 66, 736
 Moseloven 32–33, 44, 53, 55, 93, 99, 143,
 151, 158, 163, 264, 269n439, 318, 320,
 418, 574, 611
 Motiv 35, 49, 57, 196, 263, 300, 319, 347,
 364n529, 374, 377, 389, 446–47, 466,
 489, 510, 691, 724, 753
 Motivation 81, 85, 122–23, 132, 193, 261,
 298, 306, 350, 395, 410, 414, 416, 422–
 23, 431, 433, 543, 621, 710
 Motivere 36, 38, 81, 117, 131, 212, 251, 254,
 286, 312, 322, 351, 366, 402, 415, 419,
 429, 441, 508, 512, 556, 674
 Motivering 36, 122, 128
 Motto 77–78, 80, 82, 200–201, 291, 298,
 652
 Mulig 49, 70, 121, 130, 181, 184–85, 190,
 228, 262, 269n439, 276, 279n444,
 305n470, 470, 512, 520, 578, 656, 662,
 702, 717
 Muligheden 64, 72, 119, 124n213, 147, 183,
 245, 259, 269, 314, 335–36, 349, 360,
 366, 396, 407n576, 411, 497, 499n714,
 520, 526, 538, 540, 547, 696, 712
 Mund 33, 35, 45, 80, 84, 90n145, 96, 102,
 107, 128–30, 133–34, 136, 148, 167,
 173–74, 208–9, 212n373, 216, 221–22,
 225, 227, 239n400, 243–44, 252, 266,
 282, 287, 295–96, 308, 311, 327–31,
 337, 355, 357, 367–68, 389, 404,
 421n599, 424n602, 430, 435, 457n635,
 479, 481–82, 484n678, 485, 492, 494,
 496, 554–55, 562, 568, 576–80, 606,
 608, 621, 627, 636, 644–45, 647, 649,
 654–56, 669, 673, 687, 690, 695, 701,
 703, 706, 722, 730, 732, 749–50
 Munde 74
 Mundheld 53
 Mundtlig 29, 32, 45, 116, 123, 144, 211, 298,
 319, 355, 492, 526, 629, 695, 723, 767
 Mur 161, 332, 389, 462, 476–77, 607–8, 662,
 723
 Murre 696, 753
 Musik 80, 140, 220n381
 Musikalsk 765
 Musiker 498
 Musikinstrument 717
 Muskelkraft 558
 Myndighed 425, 579
 Myrde 73, 83, 606, 766
 Myreart 145n250
 Myreforsker 146
 Myretuen 145n250
 Myrra 132n223, 164, 640–41, 777
 Mysterium 721
 Mystik 84
 Myte 57, 615, 693
 Mytisk 648
 Mytologi 693
 Mytologisk 184, 648
 Mægler 193
 Mæglingsresultat 747

- Mægtig 305, 336, 383, 415n589, 443n625, 555, 609, 633, 642, 706, 775
- Mælk 501n717, 503, 562–63n785
- Mængde 30, 114n197, 217, 310, 367, 438, 467n645, 482, 559, 628, 741
- Mærkat 444
- Mærke (subst) 265
- Mærke (verb) 268, 416, 429n606, 485
- Mærkelig 30, 302n465, 434, 439
- Mæt 263, 288, 353–54, 366, 421n599, 544–45, 551–52, 557–58, 708
- Mætte 70, 73, 84, 92, 140, 165, 243, 263, 337–38, 347, 354, 494, 498, 515, 518, 676
- Mættelse 653
- Møbel 164, 284
- Møde (subst) 122, 160
- Møde (verb) 38, 49, 88, 98, 161, 172–73, 347, 396, 431, 543n765, 699
- Møg 231
- Møjsommeligt 135
- Mølle 46
- Mønster 19, 71, 115, 264, 354, 423, 678, 770
- Mønstring 605
- Mønt 382, 660
- Mørk 133, 166, 374, 420, 740
- Mørke 74, 98, 103, 128, 133, 162, 204, 274, 287, 370, 398, 435, 448, 452, 474n663, 526, 615, 635, 638, 719
- Mørtel 462
- Måde 19–20, 25, 29, 31, 35, 37, 40, 44–45, 49, 51, 53–54, 56, 60, 64–65, 72, 78, 80, 87–88n141, 92–93, 95–96, 98–99, 104, 106, 114, 117–19, 121, 127, 129–30, 132, 139, 140n240, 141, 146, 148–49, 151, 154n265, 155, 159n275, 160, 162–63, 166, 167n281, 168, 170, 172, 176n302, 181, 183n315, 185–87, 189, 191, 193, 195–96, 198–200, 202–4, 206, 207n363, 209, 212, 214, 218–19, 221, 224, 228–32, 235, 238, 239n400, 243, 249, 253n420, 254–55, 258n424, 259, 263–64, 268–69, 271, 278, 282, 286–87, 289, 291, 292n458, 296, 301, 303, 304n468, 314, 317, 320, 323, 325–26, 333, 336, 339, 349–50, 359, 370, 373n536, 375, 385–86, 389–90, 392, 394, 397–98, 400, 402, 405n574, 409, 412n583, 413, 420, 424, 433, 437n615, 439, 444–45, 450–51, 454–59, 462, 467, 470, 478–80, 482, 487, 492, 494, 496, 498–500, 503, 506, 508, 513, 517, 519, 525, 529, 531, 533, 538, 540, 544–45, 547–48, 550, 556, 561, 567, 570–71, 574, 579, 581, 583, 602, 604, 608, 625, 629, 634, 640, 643–44, 647–49, 652, 654–56, 667–68, 670, 673, 678, 681, 685–86, 689, 693–94, 705, 722, 728, 736, 739, 745–46, 750–51, 753, 769, 777
- Mådehold 41
- Mådeholden 263
- Mål 82, 97, 233n396, 307, 341, 372, 379, 393, 555, 715
- Mål og vægt
- alen 417n592, 640
- homer 363n527, 715
- liter 715
- omer 363n527, 715
- Måle 300, 554, 562, 625
- Måleenhed 715
- Måleinstrument 372
- Målesnor 417n592, 720
- Målestok 485, 497, 504, 625, 757
- Målgruppe 375
- Måltid 127, 153, 158, 163, 196–97, 199–200, 202–4, 219, 288–89, 314, 420–21, 423–24, 436, 438, 516, 552, 554, 574, 639, 651–52, 687–88, 697, 711
- Måltidoffer 163–64, 639
- Måned 116n202, 399n566, 632, 712
- Månegud 417n592
- Nabo 85, 118–19, 155, 175n300, 226, 255, 296, 318–19, 322, 324, 340n499, 381–82, 414, 471, 489, 494, 522–23, 631
- Naboland 279, 566

- Nag 459
 Naiv 68
 Nar 68n115, 279n444, 481, 754
 Narre 48, 242, 361, 485–86, 752
 Nasiræer 358n522
 Nat 114n197, 127, 162, 165–66, 346, 353,
 422n600, 573–76, 610, 638, 717
 Nation 67, 226, 251n419, 259n426, 280–81,
 498, 522, 526–27, 559, 732
 Nattemørke 638
 Nattetid 161
 Natur 70, 73, 78, 84, 127, 146, 246–47, 249,
 251n419, 260, 274, 328, 361, 425, 460,
 468, 478–79, 483, 497, 500, 502, 541,
 551n773, 552, 556n777, 649, 718
 Naturelement 767
 Naturlig 35, 55–56, 84–85, 122, 159, 168,
 242, 278, 279n444, 288, 345, 403, 431,
 438, 473, 487n686, 501, 539, 559, 622,
 627, 657, 679, 705, 730
 Navn 22, 25, 31, 33, 45n52, 53, 56, 77n125,
 84n133, 121, 138, 173n298, 175, 185,
 191n342, 205–6, 210, 213, 222, 235,
 281n447, 293, 321, 332, 364, 375, 390–
 91, 393, 395, 463, 536–37n751,
 538n758, 539n759, 541, 543–45, 547,
 551, 558, 565n788, 602, 657, 667, 717,
 729, 748, 760, 769, 775
 Navnebytte 21, 50
 Navnemåde 20
 Navneord 208, 630
 Navngiven 537n752
 Nedarve 67, 410, 449, 500
 Nedbryde 149
 Nedbrydning 265
 Nedbøje 531, 694
 Nedbør 713
 Nederlag 259, 263, 298, 377, 386, 450,
 513n730, 518n733, 525, 527, 662, 687,
 768
 Nedkalde 456, 546
 Nedrive 677, 727
 Nedrivning 293
 Nedskrive 32, 116n202, 410–11
 Nedskrivning 116n202
 Nedslagte 144n248
 Nedslagting 245
 Nedstamme 151
 Nedsætte 68, 154n264, 175, 316, 367, 370,
 416n590, 445, 483, 489, 494–95, 568
 Nedtrykthed 248
 Nedvurdering 254
 Nedværdige 516, 548–49
 Neg 118, 373n536
 Negation 250n417, 280, 281n445, 414, 653,
 659, 689
 Negativ 46, 49, 53, 64nn105–6, 67, 78, 85,
 92–93, 99, 107, 114n198, 119, 134,
 140n243, 141, 174–76, 179, 184, 186,
 206, 210–11, 216–17, 219, 229n392,
 236n399, 238–41, 261, 279, 311, 323,
 325–26, 330, 340n499, 350, 358, 360–
 61, 364, 370, 378, 381, 384, 386,
 393n558, 412–13, 430, 437–38, 445,
 452–53, 459–60, 470, 479–80, 486, 490,
 491n697, 492, 501, 512, 516, 521, 526,
 528–31, 544–45, 547, 562n783, 568,
 571, 577, 580, 609, 612–13, 620–21,
 631, 650–51, 655, 657–58, 666, 668,
 673–74, 677, 679–80, 687, 692, 703,
 708, 714–15, 718–19, 723, 726, 731,
 735, 740, 749, 751, 764–65, 772, 776–
 78
 Negere 46
 Nektar 132
 Nem 485
 Nemme 398
 Nervøs 578
 Nervøsitet 60
 Net 87, 242n406, 243n407, 380, 522–23n735
 Neutral 53, 67, 87, 295, 321, 340n499, 364,
 658, 730
 Nidkær 430, 620
 Nidkærhed 157, 244, 430, 491n697
 Nilmunding 416n590
 Niveau 21, 51, 121, 160, 572, 667, 704

- Nobel 667
 Node 80
 Nomade 270n441, 449, 726
 Nomen 19, 150n261, 230, 675
 Nominal 323n485, 656, 721
 Nominalsætning 21–22, 124n213, 233n396,
 251n418, 329, 393, 501, 503, 533n749,
 632, 665–66, 729
 Nonverbal 148, 633
 Nord 474–75
 Nordenvind 474–75
 Nordriget 557, 697
 Nordvestsemitisk 182
 Nordvestvind 474n663
 Norm 46n56, 61–62, 97–98, 174, 203, 238,
 252, 274, 345
 Normal 29, 35n31, 43, 47, 52, 58, 65, 69–70,
 73, 91, 105n179, 109, 121, 127,
 132n223, 134n226, 137–38, 151, 155,
 156n270, 159, 177, 181, 198, 211n372,
 224n384, 225n385, 230n393, 232, 238,
 249n413, 250n417, 258n424, 260, 262,
 266n433, 273, 294n459, 308, 310,
 318n481, 323n484, 337n497, 342,
 348n510, 350–52, 355, 377, 379n541,
 388, 400, 411, 437, 473n658, 474, 476,
 478, 483, 492, 506, 529n742, 535, 557,
 558n779, 570, 575, 578, 582, 602, 612,
 615, 620, 623–24, 632, 638, 641, 643,
 648, 654, 656, 659, 661, 666, 669, 674,
 677, 692, 697, 699, 719, 728, 741, 743,
 754, 760, 767, 775
 Normativt 665
 Notere 29, 146, 214, 651, 680, 778
 November 578, 693
 Nuance 149, 632, 644, 661, 725
 Numerisk 47, 545, 772
 Nummer 635, 772
 Nutid 73, 486, 624, 665
 Ny 27n5, 34, 38, 52, 94, 97, 101, 108, 118,
 125, 128, 133, 148n256, 155, 165, 170,
 171n293, 173, 193, 212, 215, 217,
 221n382, 234–35, 248, 257, 265, 271,
 275, 283, 286, 297, 330, 339–40, 353–
 54, 365–66, 379n541, 389n552, 418,
 420, 427, 431, 448, 461, 463, 473,
 485n680, 496, 500, 502, 522, 527, 566–
 67, 603, 611, 625, 657, 667, 691, 698,
 713, 716, 729, 735, 748
 Nybabylonisk 185
 Nyde 92, 137n230, 138, 247, 251–52, 256,
 269, 303, 314, 325, 338, 489, 497, 772
 Nydelse 199, 358n522, 448, 629
 Nyfødt 730
 Nygift 555
 Nyhede 297, 411n579, 475, 671
 Nyjord 262–63, 379
 Nymåne 166
 Nypløjet 262n428
 Nytestamentlig 84, 170
 Nytte (subst) 94
 Nytte (verb) 350
 Nyttig 50, 68, 129, 411n579, 500, 614, 671
 Nægte 30, 67, 104, 147, 234, 236n398, 260,
 266, 322, 378, 380, 390, 404, 446, 462,
 512, 532, 544, 553, 607, 730, 765
 Nægtelse 20, 454, 501n718, 628, 744
 Nær 133, 319, 325, 329, 354, 361, 411, 420,
 490, 495, 741
 Nærhed 105, 112, 120, 199, 225n386, 268,
 277, 326, 493, 557, 775
 Næring 68, 107n184, 197, 248, 487, 506,
 559, 615, 624
 Næringsmiddel 385n548, 503n721
 Nærkamp 471
 Nærliggende 29, 80, 134n226, 180n307, 183,
 254, 280, 302, 340, 401, 412, 454, 538
 Nærme 195, 414n587, 580, 614
 Nærmest 39, 65, 84, 124, 137, 243n407, 388,
 485, 573, 729, 738, 751
 Nærområde 197
 Nærorientalsk 33, 35, 39, 53, 77n125,
 114n198, 169n283, 175, 183–84, 186,
 461, 538n758, 566n789, 568, 572, 660
 Nærvær 278, 294, 296, 302, 771
 Næseblod 563

- Næsebor 551, 680
 Næsering 48, 664
 Næste 38, 46, 48, 56, 61, 63n103, 71, 86, 91–92, 102, 110, 117–19, 148n258, 152n262, 185, 195, 225–27, 229n392, 234, 239, 241, 248n411, 252, 257, 259n425, 273–75, 278, 290, 296, 298, 301, 303, 312, 320n482, 323, 328, 340n499, 344, 359, 364–65, 367–69, 371, 381, 383, 386, 394, 401n570, 446n628, 453, 459–62, 464, 471–72, 475, 486n682, 494–95, 497, 508, 510, 515, 519, 523, 529, 568n792, 571, 613, 631, 634, 647, 653, 666, 674, 679, 686, 725, 732, 740, 746, 748, 751, 764
 Næstekærlighed 238, 271
 Næstsidst 259, 284
 Nævne 28–29, 48–49, 57, 88–89, 107, 110, 121, 128–30, 137n230, 140, 145n250, 149–51, 155, 162, 168, 175, 178, 181, 184, 188, 192, 197, 201, 207–8, 215, 219, 230, 232, 242, 260, 278, 282, 297, 305n470, 312, 317, 326, 332, 337n497, 367, 372, 379n541, 382, 390, 420, 425, 429n606, 434–35, 444, 456, 465, 498, 509–10, 514, 520, 537, 547, 554, 558–59, 568n792, 572, 578–79, 602, 604, 613, 642, 656, 662, 686–87, 689, 700, 702, 722, 737, 739, 759, 768
 Nød 39, 91, 225, 228n388, 233, 237, 295, 322–23, 335n494, 352, 372, 384n546, 441, 445–47, 460, 473, 493, 506, 508, 510, 516, 528, 578, 610, 720, 742, 762
 Nøddeskal 134
 Nøden 147, 225, 228n388, 233, 243, 446, 471–72, 523, 720, 742, 746
 Nødhjælp 255
 Nødlidende 340, 382, 514
 Nødråb 136, 384
 Nødsituation 207, 323, 445, 472, 493, 706
 Nødvendig 58, 96, 211, 246, 282, 346, 421, 444, 458, 471, 660, 700
 Nødvendighed 208, 241, 291, 299, 394, 402–3, 490, 515, 527–28, 529n743, 768
 Nødvendigvis 39, 100–101, 178, 214n376, 399, 563, 636
 Nøgenhed 389
 Nøgle 137, 298
 Nøglebegreb 53, 729
 Nøgleord 254, 263–64, 273, 275, 285n450, 297, 374, 376, 378, 436, 449, 451–52, 504, 523–24, 543, 548, 551, 553, 558, 673, 691–92, 711, 753, 774, 777
 Nøglerod 394, 729
 Nøgleudtryk 299
 Nøjagtig 26n4, 32, 121, 222, 530, 647, 658, 660, 679
 Nøle 704, 740
 Nåde 54, 62, 67, 121, 274, 279, 302, 340, 362–63, 446n628, 500, 616, 650, 671, 681–82, 724
 Nådig 54, 218, 302, 332
 Oase 113, 386n551
 Objekt 97n158, 103, 126n215, 146, 158n273, 173n299, 191, 194, 198, 233, 239n400, 241, 248, 291, 300, 324n486, 355, 376n539, 412, 421, 423, 431, 434, 444, 447–48, 453, 455–56, 506, 525n736, 571–72, 575, 604, 610, 612–13, 619–20, 622, 647, 654–55, 659, 661, 664, 673–74, 677, 684–85, 689, 695, 700–701, 708, 713–17, 727, 730, 739, 741–42, 744, 747, 758, 760, 766
 Observation 281n447, 461–62
 Observere 78, 97, 160, 215, 344, 435n612, 547, 613
 Ocean 183–84, 186, 648
 Offentlig 88, 137, 139n239, 240, 253, 315, 329, 347, 441, 444, 460, 488, 531, 549, 760
 Offentliggøre 139n239
 Offentlighed 88n141, 137, 168, 240, 329, 444, 492, 583, 650, 673
 Offer 62, 83, 85, 107, 120, 127n218, 133, 144, 148, 157, 162–63, 167–68, 197,

- 227, 232, 246, 252, 253n420, 293–94, 302, 313, 315, 359, 378, 391, 426, 447, 498n711, 501n717, 523, 555, 619, 632, 639, 697, 712, 756
- Offerdyr 665, 756
- Offergave 639
- Offerkult 315
- Offerkød 100, 378n540
- Offerlam 66
- Offerspise 631
- Offertanke 617
- Offerydelse 764
- Officer 259n426, 412, 651, 744
- Ofre (verb) 86, 108, 166, 211, 253n420, 269n439, 285, 315, 378n540, 391, 668, 697
- Ofring 107, 315, 385n549, 483n676, 617
- Oktober 138n232, 478, 635, 693, 712
- Oldkirke 171, 643
- Oldtid 259, 346n508, 527, 635
- Olie 51, 132, 183n315, 282, 385, 387–88, 493, 496, 627, 641, 665, 726, 755
- Oli fremstilling 574n800
- Olieholdig 574n800
- Oliven 499n712, 712
- Olivenolie 132n223, 146, 314, 358, 385, 496, 627, 691, 730
- Ombytning 188n325, 225, 561n782
- Omdiskuteret 462, 699
- Omdømme 216, 315, 624
- Omfang 286, 446, 572
- Omfangsrig 601
- Omfarende 85
- Omfatte 21, 49, 67, 90, 107–8n185, 113, 118, 131, 142, 148, 187, 218, 246, 286, 299, 305, 532, 553, 570, 576, 686, 725
- Omfavne 124, 141, 147n254, 622, 630
- Omgang 133, 154, 261, 340, 451, 492, 521, 523, 635, 677
- Omgive 354, 462
- Omgå 169, 261, 433, 507, 522, 677
- Omhu 248n411, 625
- Omhyggelig 103, 344, 361, 410, 462, 574, 639, 656, 666, 713, 755
- Omhyggelighed 410, 461
- Omkostning 267, 425
- Omkranse 606
- Omkreds 614
- Omkringliggende 318n481, 703
- Omkuld 450, 475, 674, 697
- Omkvæd 35, 377
- Omramme 37, 39, 104, 125, 128, 169, 177, 196, 217, 237, 254, 329, 349, 355, 375, 382, 385, 387, 389, 413–14, 426, 447, 576, 672, 707
- Område 21, 99, 146n253, 184, 187, 206, 211, 305, 347, 358, 374, 405n575, 465, 498, 502, 537, 552, 559, 561, 579, 636, 689, 713, 726, 737, 758
- Omskrive 141n244, 279n444, 533n749, 712, 739, 769, 776
- Omskrivning 434, 695
- Omslutte 244
- Omsorg 61, 103, 232n395, 241, 244, 500, 524, 668–69
- Omstrejfe 486
- Omstridt 535
- Omstrukturere 145
- Omstyrte 403, 453, 556
- Omstændighed 70, 121, 151, 155–56, 163, 186–87, 263, 283, 287, 289, 320, 356, 569, 578, 632, 636, 646, 667, 764, 770
- Omtale (subst) 41, 122, 129, 208, 276, 293, 339, 347, 404, 418, 435, 479, 548, 552, 556n777, 577, 635, 716
- Omtale (verb) 49, 97, 109, 112, 154, 162–63, 204, 206, 344, 349, 371, 388, 434, 435n613, 441–42, 461, 469, 486n683, 495, 575, 622, 757, 770, 775
- Omtanke 64, 78, 97, 116, 132, 175, 379
- Omvende 68, 296, 316, 413, 514
- Omvendelse 89–90, 200, 512, 520, 617, 693
- Omvendt 50, 103, 282, 317, 342, 373, 376n539, 494, 498, 509, 672
- Omvokalisere 506n723

- Omvokalisering 140n242
- Omvæltning 546, 552, 558
- Ond 60, 61n94, 62–64n106, 69, 73–74, 81, 84, 86, 89, 98, 105, 116, 118–20, 125, 127n219, 129, 148–50, 152n262, 155n266, 167, 176, 200, 206–7, 209–11n372, 212n373, 215–16, 218–22, 224–25, 227, 230, 232, 238–39n400, 241–44, 246, 248, 252, 255–56, 259–60, 263, 273, 275, 280, 284–85, 289n455, 293–96, 301, 305, 311–12, 320–21, 325, 329, 340, 353, 358–59, 362, 364n529, 368, 377–78, 379n541, 380, 382–84, 387–88, 391–92, 401, 405n575, 406, 413, 416n590, 444–45, 447–48, 450–53, 473, 476, 492, 503, 505–6, 509, 513, 521, 525, 527, 555, 562, 572, 613–14, 620, 623–24, 657–58, 662, 664, 671, 673–74, 680–81, 686, 689, 707, 713, 715, 720, 723, 728, 731, 736, 743, 748, 756–57
- Onde 382, 517
- Ondsindet 61n94, 143, 148–49, 280, 311–13, 317, 319, 322, 354, 356–57, 487, 696, 710–11, 753
- Ondsindethed 148, 211n369
- Ondskab 127, 149, 178, 223, 253, 389, 400, 428n605, 609
- Ondskabsfuld 64n106, 98, 148, 211, 272, 307, 311–12, 316, 322, 391, 400, 441, 452, 459, 475, 480
- Ondskabsfuldhed 475, 486
- Opadgående 159
- Oparbejde 135
- Opbakning 39
- Opbevare 108, 129, 145n250, 164, 222, 234n397, 284, 497n709, 656
- Opbevaring 161, 234n397, 304, 717
- Opbygge 35, 193, 195, 209, 265n431, 268, 441, 512, 579, 655, 662, 701, 724, 726, 735, 739
- Opbyggelig 174
- Opbygning 42, 92, 179, 187, 198, 224–26, 471, 499, 649, 662, 681, 749
- Opdage 50n61, 146, 153, 165, 487, 496, 612, 713
- Opdagelse 189
- Opdatere 601
- Opdele 37–38, 40, 42, 47, 50, 67, 125, 192, 206, 375, 417, 437, 464, 467, 475, 504, 524, 530n745, 544–45, 707, 714, 752
- Opdeling 38n34, 39, 41n44, 200, 409n578, 418, 464, 489, 506, 570, 603, 606, 630, 645, 681, 696, 724, 771
- Opdelingen 606, 757
- Opdrage 54, 72, 109n187, 201, 263, 349–51, 355, 357, 395, 427, 429, 480, 494, 520, 526, 528–29, 695, 710, 730, 737, 767
- Opdragelse 41, 78n126, 82, 99, 108–9, 136, 142, 152, 205–6, 208, 215, 261, 263, 279, 290, 297–99, 308, 310, 325–27, 350, 354–58, 376, 395, 398–99, 406, 426, 429, 433, 483, 499, 508, 520, 526–30, 617, 675, 695, 698, 711, 730–31, 757, 767–69
- Opdrager 398, 406, 731
- Opdyrke 726
- Opdyrkning 379n541
- Opfarende 69, 73, 287, 289, 322, 327, 415–16, 527, 531, 680, 734–35
- Opfatte 71, 197, 369, 454
- Opfattelse 40, 100, 138, 171, 192n345, 194, 536, 575, 608, 647, 687, 728
- Opfede 289
- Opfinde 657
- Opfordre 31, 36, 46n56, 85, 106, 118, 126, 134, 140, 159, 199, 213, 231, 248, 251, 260–61, 268–70, 272–74, 278, 281, 314, 316, 323, 325–28, 332, 339–40, 346, 348–49, 353, 363, 365, 369, 376, 398, 405n575, 420, 426, 445–47, 453n632, 467–68, 470, 472n657, 473, 493, 500, 524, 527, 530, 532, 558, 567, 581, 613, 697, 699, 720, 724, 739, 773

- Opfordring 20, 25, 36–37, 70, 81, 83, 85–87, 94, 105–7, 117, 119, 122, 125, 128–29, 131, 133–34, 144–45, 151, 167, 193–94, 264–65, 291, 297, 307, 319, 321–22, 349, 366, 368–70, 410, 413, 426–31, 433, 443, 447–48, 453, 461, 473, 494, 500–501, 532, 541, 566, 570, 581, 583, 602–3, 670, 680–81, 710, 718–19, 734, 739, 756
- Opfostring 527
- Opfyldte 73, 139, 147, 156, 157n271, 218, 220, 251–52, 256–57, 260, 275, 305, 341, 353, 369, 390, 431, 549, 567n790, 675–76, 688
- Opfyldelse 112, 207, 232, 244, 256–57, 260, 373, 375, 544, 653
- Opfyldning 115n201
- Opfølgning 129
- Opføre 78–79, 162, 238, 251, 358, 412, 450, 458, 467, 480, 506, 530, 533, 574, 580, 671, 723, 730
- Opførsel 57n75, 64, 66, 68, 98, 121, 125–26, 133, 142, 148, 155, 174, 178, 180n306, 211, 264, 271–73, 276, 327, 337, 355, 378, 392, 399n567, 445, 503, 509, 531, 533, 545, 549, 581, 610, 686, 691, 708, 723, 760, 763, 770
- Opgave 164, 219, 259, 419–20, 575, 735, 778
- Opgive 124, 166, 173, 303, 451, 493, 606
- Opgravning 312
- Ophavsmand 301, 615
- Ophidselse 636, 766
- Ophidser 524, 765
- Ophold 74, 316, 386, 503
- Opholdssted 84, 102, 381n542
- Ophæve 450, 634
- Ophøje 43, 73, 202, 223, 281, 293, 301, 314, 341, 406, 424n602, 467, 479, 531, 549, 557, 572, 633–34, 697, 701, 769
- Ophør 349, 422, 687, 725, 727
- Ophøre 85, 216, 422, 657, 712
- Opkast 773
- Opklare 540
- Opklaring 532
- Opkomling 554, 556, 774
- Opkvikkende 475
- Oplagre 146, 208n365
- Oplagt 112, 215, 364, 374n538
- Opleve 55, 93, 108n185, 238, 250, 284, 770
- Oplevelse 44, 107, 109n187, 132, 292n458, 475, 490, 718, 746
- Oplive 259, 469, 694, 748
- Oplyse 128, 152, 623
- Oplysning 152, 166, 259n425, 363n527, 374n538
- Oplære 32, 71–72, 77n125, 338, 478, 530, 540, 566, 629
- Oplæring 32–33, 88, 94–95, 104, 122–23, 125, 210, 251, 291, 310, 349, 355, 367, 375, 383, 398, 413, 428, 470n651, 482, 485, 711
- Opmuntre 179, 192n344, 248, 278, 353
- Opmuntring 191n343, 650
- Opmærksom 49, 128–31, 134, 151, 194, 300, 355, 366, 368n533, 392, 398, 410, 521, 556n777, 609, 621, 635, 671, 728, 755
- Opmærksomhed 38, 59, 92, 128, 172, 203, 254, 356, 358n522, 403, 460, 462, 501, 555, 558, 604, 632, 639, 669
- Opmåling 712
- Opnå 57, 61, 79, 95, 109–10, 208, 214, 228–29, 232, 238, 244, 275, 324, 355, 370, 383–84, 386, 388, 395, 398, 407, 422n600, 449, 466, 491, 540, 550, 576, 613, 618–19, 650, 663, 672, 693, 725
- Opnåelig 326
- Opregne 179, 195
- Opregning 149, 572
- Oprejsning 73, 157, 302
- Opremse 583, 649
- Opremsning 149–50, 185, 311
- Opretholde 49, 56, 63, 113, 141, 187, 223, 230, 234, 242, 250, 257, 260, 276, 280, 304, 321, 326, 330, 333, 344, 366, 396,

- 432, 458, 505, 511, 514, 518, 535, 552,
676, 766, 770
- Opretholdelse 207, 234, 385, 579, 726
- Opridse 117, 444
- Oprigtig 66, 457, 613
- Oprigtighed 678
- Oprindeligt 20–21, 35, 45, 52, 55n68, 65, 69,
80, 89, 109n186, 116–17, 162, 179n304,
191, 195, 203, 211n371, 292n458, 341,
362, 364n528, 488, 490, 612, 645, 648,
661, 677–78, 719, 739, 757, 769, 778
- Oprindelse 54, 179, 193, 201, 267n436, 310,
537, 640, 769
- Oprindelsessted 32
- Oprør 445, 562
- Oprører 557
- Oprørske 162, 558, 744
- Opsamle 208n364, 212, 262, 284, 490, 628
- Opsamling 108, 137n230, 213
- Opsamlingsområde 108
- Opsang 511
- Opslug 293, 609, 726
- Opsplitning 433
- Opstandelse 74–75, 451, 672
- Opstandelsestanke 292n458
- Opstillet 689
- Opstilling 144n248, 548, 693
- Opstå 27n5, 32, 75, 189, 216, 300, 322, 417,
474, 758
- Opståen 542n764
- Opsummere 105, 109, 136, 144, 353, 374,
378, 539, 583, 603
- Opsummering 36, 82, 478, 580
- Opsætsig 291, 769
- Opsøge 610, 687, 701
- Optage 54, 74, 79, 82, 99, 103, 120, 174,
277n443, 301, 328, 410, 421, 432, 435,
548, 574, 678
- Optagelse 197
- Optegne 32, 411
- Optegnelse 32
- Optimistisk 271, 547
- Optrapning 359
- Optræde 29, 228, 241, 245, 525, 532n746,
621
- Optræden 358, 376, 524
- Optugtelse 376
- Optænde 486n683
- Opveje 441, 452
- Ordbog 267n436, 424n603, 514n731, 644,
730
- Ordbrug 326, 653
- Ordforklaring 640
- Ordform 567
- Ordforråd 128, 159, 251, 353
- Ordfølg 457
- Ordlyd 281n446, 331, 483n677
- Ordne 184–86, 188, 255
- Ordning 101, 127n217, 281, 299, 649
- Ordpar 63, 111, 206, 229, 338, 456, 465, 632
- Ordre 778
- Ordret 59n85, 60, 63, 67, 69n119, 71, 85–86,
88n143, 91–92, 95, 98nn161, 164, 105,
107, 116–17, 123, 126n215, 130, 142,
147n255, 149, 152, 156, 157n271, 159,
161, 163n277, 164, 166n280, 173, 180,
183, 187, 202–3, 207, 209, 210n368,
212n373, 213, 216, 218–21n382, 223–
24, 226–27, 230, 239n400, 240n401,
241, 244, 247–48, 250, 252–53, 255,
257–58, 262–63, 268, 270, 275, 278–79,
283, 287–88, 291–93, 295, 297–98,
300–301, 303, 307, 310–12, 318–19,
324–25, 327, 329, 331–34, 336–37, 341,
343–44n505, 350–52, 359, 361, 363–64,
366, 367n531, 368–69, 370n534, 371–
72, 374n538, 381, 384–86, 388–90, 392,
401–2, 405, 411, 416, 421, 424–25, 427,
429–30, 434, 439, 443, 445n626,
446n628, 449, 453, 457–62, 469,
472n656, 474n663, 475–76, 485,
486n683, 488, 492n698, 493n702, 494–
98, 502n719, 503, 505–7, 510–11, 513–
16, 519–20, 522–24, 528–29, 531, 533,
544, 552, 555, 557, 559, 561n781,
567n790, 568, 571–72, 579–82, 607,

- 612, 619, 622, 624–25, 627, 629–31, 639–41, 644, 653–55, 661–62, 670, 673, 676, 705–9, 712, 716, 719, 721–23, 725–27, 730, 735–36, 739, 741, 744, 748, 754–55, 759, 762–63, 766, 768–72, 776, 778
- Ordrækkefølge 443
- Ordsammenstilling 388
- Ordspil 389, 438, 474n663, 526, 622, 632, 645, 649, 670, 672, 676, 712, 717, 733, 750, 767
- Ordsprog 25–29, 31–42, 44–49, 51–54, 56–57, 63, 71–73, 77–80, 94–96, 98, 110, 112, 115, 117, 119, 126, 129, 139n236, 148, 160n276, 171, 194, 196, 198–200, 204–20n380, 222, 224n384, 225n386, 226, 228, 229n390, 231–41, 243–44, 246, 248–63, 265, 267–78, 279n444, 280–84, 285nn450–51, 286–88, 289n455, 290–97, 300–301, 303–90, 392–93, 396–404, 406–7, 409–14, 417, 418nn593–94, 419, 422–23, 426–27, 429, 432–33, 437n615, 442–45, 447, 450n629, 452–53, 455–57, 459–78, 479n669, 480–83, 486n683, 488–500, 502–34, 536, 537n751, 543n765, 545–47, 549, 557–58, 566, 568–69n793, 602–4, 606, 613, 615–16, 618, 655, 664, 667–74, 676–78, 680–90, 692, 694, 697, 699, 701–3, 706, 708–11, 714, 716–21, 723–24, 726–29, 731–32, 739, 744–45, 747–50, 753–54, 756–60, 762–64, 766–69, 772, 776
- Ordstilling 709
- Ordvalg 244, 307, 383
- Organ 150, 215, 243, 297–98, 335, 365–66, 368, 410, 428, 430, 435, 625
- Organisere 35, 146, 503, 531
- Organisering 146
- Orient 65n107
- Orientalere 355
- Orientalisk 367, 424, 625
- Orienterere 32, 167
- Orientering 730
- Original 26n4, 56
- Ormædt 210
- Ornament 664
- Overbetoning 387
- Overbevise 80, 91, 165, 172, 214, 244, 308–9, 342, 352, 420, 446, 470, 518, 524, 528n741, 543n765, 638, 700
- Overbevisning 142, 182, 449
- Overbevisningskraft 154n265
- Overbærenhed 328
- Overdrage 262, 356, 359, 630, 691
- Overdragelse 161
- Overdreven 147, 164, 223, 255, 366, 390, 432, 495, 568, 651
- Overdrive 471
- Overdrivelse 50, 84, 320, 421, 539, 671
- Overdådig 158, 164, 199, 288, 574, 697
- Overens 612
- Overenskomst 643
- Overensstemmelse 65, 132, 354, 481, 526, 574, 655, 672
- Overfald 156
- Overflade 361, 381n542, 441
- Overfladisk 27, 340n499
- Overflod 74, 104, 121, 132n223, 142, 169, 215, 235, 250, 274, 349, 367, 388, 422n600, 518, 651
- Overflødig 224n384, 661, 737
- Overforbrug 358
- Overføre 48, 137, 141, 143n246, 211, 233, 262, 401, 412n583, 492, 611, 644, 682–83, 705
- Overgang 74, 85, 123, 162, 297, 354, 440, 462, 494, 756, 759
- Overgangsafsnit 37
- Overgangsvers 20, 135–36, 153, 228, 247, 290, 292, 319, 328, 333, 375, 377–78, 380–81, 401, 403, 477, 489, 499, 507, 520–21, 523, 536, 546, 570, 573, 576–77, 635
- Overgive 57, 238, 300, 370, 730
- Overgreb 311

- Overgroet 460–61
 Overgå 262, 275, 341, 496n706, 561, 566,
 582, 717, 771, 779
 Overherre 646
 Overherredømme 691
 Overholde 72, 105, 262, 327, 349, 509, 556
 Overholdelse 93, 614
 Overhoved 146n253, 647
 Overilet 252, 369, 670
 Overlade 263, 294, 301, 313, 361, 428n605,
 435, 460, 529, 606, 730, 749–50
 Overlegen 561
 Overlegenhed 91
 Overleve 156, 221, 279, 346, 360, 379, 514,
 527, 532, 554, 557–58, 691
 Overlevelse 340, 387
 Overlevere 26, 32–33, 104, 123, 411
 Overlevering 33, 723
 Overleveringen 26
 Overliste 360
 Overlæg 436
 Overmande 389
 Overmod 562, 633, 694
 Overmodig 126, 308, 727
 Overnatte 353, 690
 Overnaturlig 716
 Overordentlig 699
 Overordnede 343, 457, 467, 553
 Overordnet 94, 200, 512, 612, 675, 703
 Overraske 19, 74, 144, 232–33, 301, 375,
 379, 393, 572, 574, 632
 Overraskelse 68, 243
 Overreagerer 279
 Overse 30, 63, 73, 116, 314
 Oversigt 33, 45, 317, 354–56, 390, 438, 757
 Overskride 66, 188, 498, 518, 755
 Overskrift 28–30, 33–34, 38n34, 40–42, 47,
 206, 409–10, 455, 463, 536, 544, 548,
 551, 553–54, 556, 558–61, 565–67, 603
 Overskud 282, 573, 697
 Overskudsproduktion 573
 Overskue 441
 Overstrømmende 191, 216, 236, 239, 278,
 306, 429, 431
 Oversvømme 188
 Oversætter 179n304, 574, 763
 Overtage 202, 224, 418, 434, 463n639, 519,
 529
 Overtale 166, 343, 470, 641, 746
 Overtone 652
 Overtræde 141, 212, 238, 274, 497, 529, 531,
 532n746, 533, 543, 545, 655
 Overtrædelse 50, 120, 212, 216, 319, 322,
 324, 345, 489, 505n722, 510, 512, 517,
 522–24, 531, 545, 549, 624, 655, 701,
 709
 Overtræder 236n399
 Overtænke 392
 Overveje 44, 132, 190–91, 203, 216, 296,
 299, 351, 372, 393, 424, 480, 497, 530,
 635, 668, 690, 696, 721, 753, 765
 Overvejelse 34, 64, 71, 166, 242, 379, 404,
 461, 575, 645, 691
 Overvinde 121, 209, 287, 481, 495, 552, 554
 Overvurdere 679–80
 Overvælde 697
 Overvældende 359n524, 754
 Overvåge 282, 286, 685, 778
 Ovn 217n377, 316
 Oxymoron 21
 Pagt 28, 43–44, 53, 61–62, 72, 97–101n174,
 120, 129, 202, 353, 397, 410–11, 418,
 505n722, 582, 614–15, 622, 692, 698,
 737
 Pagtforhold 97n159, 120
 Pagtfællesskab 56
 Pagtsbog 156n270
 Pagtsfolk 33, 55, 103, 326
 Pagtsforhold 109
 Pagtsfællesskab 99–100
 Pagts gud 332, 371, 417n592
 Pagtslutning 687
 Pagtstroskab 44
 Palads 194n349, 197, 219, 337, 513, 552,
 560, 651

- Paladsøverste 761
 Panik 84, 446, 532, 687, 770
 Pant 143, 368, 415, 417, 630–31, 717
 Par 327
 Parade 521
 Paradis 283, 518
 Paradoks 232–33, 372, 470, 540, 613, 691, 772
 Paradoksale 177, 233, 270, 355, 359, 407, 473, 510, 560
 Parafrasere 361
 Parallel (adj) 58, 66, 70n124, 74, 85, 95n152, 110, 114n197, 173, 180, 182–83, 200–201, 204, 211, 221n382, 225, 250n417, 257, 258n424, 266n433, 278, 284, 302n466, 398n564, 405n575, 452, 462, 474, 497, 550, 583, 605, 613, 616, 631, 634, 640–41, 658, 665–67, 669, 676, 680, 685–86, 688, 695–96, 714, 726, 734, 740, 743–44, 751
 Parallel (subst) 134n226, 135, 142, 147n254, 160, 173, 184, 209, 213, 295, 304n468, 355, 359–60, 372, 374n538, 381, 389, 406, 417n592, 425, 428, 433, 452, 454, 497, 501, 511, 529, 533, 557, 568, 622, 632, 642, 718, 722, 725, 732, 758, 760, 767
 Parallelisme 47, 50, 100, 126, 154, 159, 230, 250, 427, 497, 516, 657–58, 731, 735, 755, 761
 antitetisk 47, 70, 223, 249n414, 340, 342, 378, 450, 707
 kiasatisk 186, 277, 686, 707
 poetisk 51, 97n158
 synonym 47–48, 224, 316, 326, 342, 416, 434, 439, 459, 549, 551, 582, 682, 700, 729, 746
 syntetisk 237, 249, 462, 502, 702
 ufuldstændig 514, 671, 694, 710, 728, 758, 760
 upræcis 217, 350, 706–7
 Parallelsted 80, 315, 346n508, 404, 773
 Parat 133, 164, 177, 199, 295, 434, 458, 466, 488, 651, 697
 Parfume 158, 164, 385
 Parodi 165, 484
 Paronomasi 21, 34n22, 254, 511, 672
 Parre 359, 551n773, 608, 756
 Part 137, 157, 279, 336, 343, 532n746, 683, 705, 747
 Parti 157n271, 330, 703
 Participium 22, 64, 190, 228, 254, 261, 292n457, 298, 309n473, 322, 432, 437, 486n683, 507, 539n759, 625, 629, 634, 642, 654, 656, 666, 677, 682, 684, 687, 695–96, 704, 716, 718, 738, 744, 746, 758, 763, 767, 773, 776, 778
 Participiumkonstruktion 142
 Partikel 52, 393n558, 431, 439, 448, 452, 501n718, 528, 612, 667, 707, 749, 777
 Partisk 330, 510
 Partiskhed 744
 Partner 184, 340n499, 531, 556
 Partnerskab 191
 Passage 88, 602
 Passe 32, 124n213, 131, 161, 208, 218, 271, 292, 401, 438, 458, 461, 468, 471, 492, 501, 537, 550, 612, 626, 754
 Passion 491n697
 Passiv (adj) 95, 104, 179, 190, 223n383, 237, 353, 376n539, 390, 436, 442, 447, 471, 496, 502, 539n759, 642, 667, 717, 723, 748, 763
 Passiv (subst) 21, 149, 218, 316, 353, 371, 453
 Passivform 221, 623, 751, 769
 Passivitet 356, 445
 Patriark 43, 209, 270n441
 Patriarkalsk 612
 Patriarkløfte 53
 Patriarktid 53
 Patricierhus 197
 Paulinsk 302
 Page 31–32, 37, 41–42, 56, 59, 67, 71, 74, 80, 88, 90, 92, 100, 105, 129, 133, 135,

- 141–42, 147–48, 158, 160, 162–63, 166, 168, 176, 184, 188, 190, 191n343, 194, 197, 199–200, 202, 209, 214–15, 217–19, 222, 224, 230, 237, 245–47, 250–51, 257–58, 260, 264, 265n432, 276, 284, 288, 299, 301, 302n465, 304, 308, 310, 326, 328, 334, 336, 343, 349–50, 355, 359, 360n526, 362, 364, 370, 374n538, 375–76, 381n542, 386, 391, 397, 399n567, 400, 401n569, 410, 413–15, 422, 424, 433, 440–41, 451–53, 459, 470, 472, 474n663, 478, 483, 485n680, 488, 495, 497–99, 501, 507, 523, 525, 528–29, 533, 537n752, 755, 538, 543, 549, 553, 559–60, 563n785, 571–72, 574–75, 583, 603, 607–8, 622, 630, 632, 635, 643, 648, 653, 655–56, 668, 671, 678, 690, 695, 699, 721, 729, 734, 741, 753–54, 757–58, 769–70, 772, 776, 778
- Pendant 203
- Penge 81, 83, 110, 118–19, 143, 157n272, 242, 256, 304, 323, 327, 332, 340n499, 342, 404–5, 413–14, 440, 458n636, 503, 508–9, 516, 518, 522, 544, 579, 631, 674, 729
- Pengeafpresning 510, 514n731
- Pengegave 516
- Pengegevinst 242
- Pengepung 741
- Pengesum 158, 699
- Pengetema 423
- Pengeudlåner 400
- Pensel 634
- Perfektion 362
- Perfektum 110n188, 576, 623, 695–96, 700, 706, 713, 775
- Periode 38, 227, 329n490, 347, 400, 501–2, 677
- Periodevis 726
- Perle 110–11n189, 367, 438n618, 572
- Permanent 258n424, 669
- Perse 108
- Persekar 108
- Perserrige 110
- Persertid 483n676
- Person 49–50, 53, 57, 59–60, 63, 66–69, 73, 88, 92, 97n158, 98n161, 107, 109n187, 111, 117–20, 133–35, 142, 144, 146n253, 148n258, 150–51, 157, 160, 164, 169–70, 171n294, 174–75, 195, 198, 201, 207–12, 214, 218–19, 223, 225, 227, 230–31, 233, 235, 239–43, 245–47, 250, 252–57, 262, 264, 266, 270, 273, 278–79, 285n450, 287, 290–91, 294–95, 298, 300–302, 306–7, 309, 312–13, 315–16, 318–20n482, 324, 327–39, 341–42, 344, 347, 353, 355, 358, 361, 364, 368, 374, 379–80, 383–86, 389, 391–92, 399–400, 401n570, 403, 406, 411–13, 415, 417n591, 419, 421, 424, 427, 429–30, 432, 438, 440–41, 445–46, 449–50, 452–54, 457, 460–61, 467, 469n648, 471–72, 474–75, 477, 479, 481, 483, 486–87, 492, 495, 497–99, 501, 506–8, 514–16, 520, 525–26, 529, 531–32, 535–36, 537n752, 538, 541, 544, 547n769, 548n771, 549, 551, 553, 558n779, 569, 581–82, 602, 617, 620, 628, 630–32, 643–45, 648, 654–56, 661, 669, 673–74, 679, 683, 688–91, 693–94, 697, 703, 709, 712–14, 718, 720, 722, 724, 726, 730–31, 734–36, 740, 742–44, 750, 755, 758, 760–65, 772, 774
- Personificere 36–37, 85, 95, 128–29, 142, 147, 164, 168, 170–71, 195, 202, 211, 253, 261, 321, 335, 342n502, 348, 357, 374, 402, 432, 462, 490, 498, 551, 559, 561, 647–48, 652, 678
- Personificering 50, 81, 113, 142, 147, 160, 170–72, 202, 265n431, 280, 320, 561, 569, 607, 643, 648
- Personifikation 85, 170, 357, 643
- Personlig 42, 107, 137, 226, 248n411, 253, 269, 473, 673

- Personlighed 193, 257, 376, 390, 406, 497, 760
 Personnavn 537–38, 601
 Personsanseelse 330, 456, 516, 699
 Perspektiv 78, 112n194, 170, 218, 393
 Peshitta 22, 26n2, 136n228, 181, 206, 340n499, 392n554, 440, 550, 769
 Pessimisme 361
 Pessimistisk 271, 539n759
 Pest 357, 518n733
 Piedestal 50
 Pige 71–72, 199, 203, 500n716, 503, 581, 722, 778
 Pil 31, 48, 96, 167, 389, 471, 481
 Pind 243n407, 347
 Pinefuld 629
 Pisk 377, 479
 Pjalt 432
 Placere 25, 48, 86n138, 97n158, 111, 221, 295, 299, 338, 350, 360, 375, 403, 418, 446, 479, 500, 503, 519, 524–25, 535, 539, 559, 571, 641, 757, 772
 Placering 31, 42, 193, 197, 203, 309, 708, 772
 Plads 31, 38, 88, 139, 175, 185, 188, 197, 224–25, 292n458, 301, 335, 368, 386, 420, 424n602, 438, 467, 481, 529, 601, 623, 690, 719, 729
 Plage (subst) 528, 619, 658, 749
 Plage (verb) 156, 220, 288, 314, 321, 387, 518n733, 560
 Plageånd 225
 Plagsomt 629
 Plan 28, 43, 52, 57, 64n106, 83, 90, 120, 127, 150, 174, 176n302, 197, 227, 239, 246, 281, 291, 294, 299–301, 303n467, 310, 351–52, 360–61, 379, 391, 412, 444, 491, 510–11, 575, 634, 658, 671, 689, 691, 696, 713–14, 718, 723
 Planlægge 64, 67, 92, 127, 146–47, 150, 176n302, 228, 238, 245–46, 272, 275, 311, 324, 377, 389, 443, 450, 487n686, 574, 624, 665, 671, 681
 Planlægning 65, 175, 239, 249, 299, 443, 575, 662, 668, 691, 718
 Planlægningsproces 150
 Plante (subst) 84, 114n197, 137n230, 346, 502n720, 552, 574, 633, 713
 Plante (verb) 49, 108, 186, 425, 458, 459n637, 575, 649
 Planter og urter
 aloe 641
 emmer 713
 hirse 713
 hvede 108, 234n397, 552, 713, 715
 hvidløg 713
 hør 574n800
 krydderi 438, 499n712, 641
 krydderiplante 108
 laurbær 21
 løg 713
 malurt 133, 219n379
 mælde 762
 nælde 461–62
 olieplante 695
 papyrus 32
 porre 713
 siv 645
 spelt 234n397
 sukkulent 641
 sykomorer 459n637
 tidsel 461–62, 750
 tidselplante 482, 750
 ukrudt 460–61, 746, 750
 Pleje 133, 261, 525n738, 548n771, 677
 Plejebarn 190
 Pligt 101, 139, 233, 404, 424, 605–6, 614–15, 665, 688, 778
 Pligtforhold 641
 Plov 712
 Pluralisform 136, 139, 147, 165n278, 168, 190, 209, 212, 262n430, 265, 465n642, 621, 628, 653, 681, 746
 Pluralistisk 534
 Plyndre 74, 85, 135, 207n363, 252, 307, 341, 356, 390, 414n587, 441, 449–50, 522, 568, 632, 683, 758, 764

- Plyndringstogt 462
 Pløje 118n206, 241, 242n405, 267n434, 360, 458, 681, 712
 Pløjemark 459n637
 Pløjning 693, 713
 Pløk 270n441, 742
 Poesi 47–48, 50, 84, 91n147, 110, 171, 610, 634, 640, 655, 682, 690, 700, 703, 734, 737, 741
 Poetik 22, 51–52
 Poetisk 21, 25, 86n135, 97n158, 102n177, 114, 116, 141, 149, 170, 177, 183n317, 186, 199, 211, 251n419, 286, 478, 572–73, 610, 620, 624, 631, 637, 643, 656, 658, 664, 666, 672, 682, 692, 753
 Pointe 39, 386, 389, 397, 663
 Polar 339
 Polere 376
 Politik 173, 399n567, 444, 558
 Politiker 764
 Politisk 100, 146n253, 176, 227, 248, 281, 312, 336, 345, 415, 505n722, 506, 514, 548, 566n789, 758, 767
 Polygami 156
 Polygamt 557
 Populær 72, 643
 Port 84–85, 88, 102n176, 173, 253n420, 274, 415, 469n649, 513, 579, 582, 637–38, 680–81, 697
 Portbom 213, 337n497
 Portbygning 381n542
 Portrum 88
 Portræt 71
 Portrætter 203
 Portslå 337n497
 Pose 304, 750
 Position 124, 202–3, 219, 386, 406, 467, 476, 483, 556, 561n781, 612, 633, 666
 Positiv 46, 64–67, 87, 93, 114n198, 179, 185, 194, 209, 214, 240, 295, 306, 309, 378, 381, 418, 430n607, 445, 458, 469, 481, 490, 513, 525, 539n759, 544, 562n783, 568, 612, 620, 650, 658, 661, 663, 666, 680, 735, 740, 772
 Possesiv 642
 Post 259n425, 602–3
 Potent 98n161
 Potentiel 357
 Potteskår 155, 298n463, 487, 753
 Pragmatisk 64, 612
 Pragt 134, 467, 664
 Pragtfuld 314, 438
 Praksis 163, 231, 318n481, 323, 363, 365, 509, 572, 582
 Praktisere 62, 222, 639
 Praktisk 96, 115, 117–18, 130, 198, 208, 362, 604
 Pral 150, 224n384, 324, 367, 440
 Prale 64, 258, 294n459, 324, 365, 367, 469, 491, 562, 716–17, 753
 Praleri 223
 Pralhals 717
 Presse 43nn46, 48, 119, 121, 141, 160, 313, 563, 670
 Prestige 579
 Prik 21
 Primær 20, 52, 55, 80, 100, 122n211, 185, 323, 579, 608–9, 632, 724
 Princip 263, 270n441, 279, 294n459, 342, 443, 460, 480, 660
 Prins 173n298, 183n315, 644, 683, 697
 Prinsesse 32
 Prioritere 288
 Prioritet 314
 Pris 151, 153, 162, 210, 213, 233, 255, 310, 323n484, 365, 367, 433, 503, 572, 583, 717
 Prise 112, 175, 240, 309, 358n522, 365, 509, 581n804, 582, 717, 754, 759–60
 Prisgive 134
 Prisværdig 305
 Privat 139, 234n397, 418, 460, 680
 Problem 39, 63, 69–70, 72–73, 84, 102n175, 103n178, 139nn238–39, 228, 236n399, 248–49, 260, 263, 287, 308, 314, 323,

- 328, 338, 352, 364, 379n541, 438, 485–86, 496, 499, 516–17, 525n737, 530, 535, 557, 579, 617, 633, 654, 717
- Problematisk 166, 191n343, 242, 280
- Problemskaber 485, 487
- Procedure 336, 767
- Procent 715
- Proces 29n10, 60, 145, 184–85, 362, 373, 466, 563n785, 574, 604–5, 650, 698, 766
- Procession 638
- Producere 44, 135, 241, 252–53, 299, 458, 500, 552, 573, 614, 632, 705, 758
- Produkt 29, 234, 367, 574n800, 578, 656, 774
- Produktion 574, 576
- Produktiv 311, 461
- Produktivitet 239
- Profan 197, 201
- Professor 649
- Profet 30–31, 44, 45n51, 54, 96–98, 120, 211, 241, 279, 358n522, 400, 418, 419n596, 436, 528n741, 541, 557, 723
- Profetere 418, 492
- Profeti 170–72, 608
- Profetisk 25, 30, 44, 94, 96, 159n275, 169n283, 528n741, 529, 535, 537n755, 538n757, 653, 722, 732
- Profetlitteratur 55, 770
- Profetskrift 28, 30
- Profettekst 103
- Profetudsagn 537n755, 538
- Profil 411
- Profit 326
- Proklamere 88, 643
- Prolegomenon 33n20, 54n66, 185n322, 294n459, 412n584, 603
- Prolog 29–30, 35–40, 46, 52, 57, 80, 82–83, 86, 99, 102, 109n187, 125, 137, 145n249, 196, 198, 202, 204, 207n363, 228, 237, 244, 251, 265, 280, 297, 303, 307, 406, 409–11, 413–14, 426–27, 434–35, 461, 495, 500, 539, 569, 603–4, 606, 621, 652, 680, 683, 733, 739
- mini-prolog 307
- Pronomen 52, 56, 121, 191n343, 351, 370, 398, 401n569, 410, 422–23, 455, 571, 613, 630, 641, 650, 730–31, 740, 759
- Proportionssans 416
- Prosa 38, 455, 463, 640
- Prosaoverskrift 41
- Prosatekst 177, 732
- Proselyt 537, 539, 567
- Prostitution 99–100, 102, 155, 157, 163n277, 392nn553, 557, 639
- Protein 503n721
- Protokol 32
- Prototype 185
- Provokation 69, 327, 491n695
- Provokere 204, 314, 320–21, 327, 453n632, 546, 548
- Pryd 376, 645, 698
- Prygl 156–57, 317, 326–27, 376–77, 416n590
- Prygle 330
- Præambel 603
- Præcis 39–40, 42, 47, 80n128, 217, 243n407, 277, 284–85, 301, 342, 379, 390, 410, 439n620, 462, 523, 579, 603–4, 660, 677–78, 680, 683, 712, 718, 732, 750
- Præcision 679
- Prædikat 21–22, 330, 340, 351, 360, 376, 380, 393, 523, 549, 656, 687, 690, 706–7, 709, 712–14, 716, 721, 724, 728–29, 758, 763, 767
- 312, 320, 345, 457, 531, 685, 727, 762
- Prædiken 88–90, 627
- Prædikeren 136, 163, 539
- Præeksistens 180
- Præg 290, 521, 536
- Præge 56, 129, 212, 331, 548n771, 567, 580, 583, 662
- Prægnant 176
- Prægtig 124, 313–14, 317, 698
- Prægtige 313, 317, 698

- Præludium 225
 Præmie 764
 Præmis 236
 Præposition 193, 250n417, 324n486, 395,
 443n623, 473n658, 496, 503, 613, 621,
 625, 628, 644, 649, 668, 689, 738, 742,
 759, 763, 765–66, 772, 776
 Præpositionsled 442, 662
 Præsentation 158, 185, 645
 Præsenterer 80, 124, 189, 238, 404, 417, 425,
 435, 446, 449, 467, 498, 639, 727, 735
 Præsident 498, 734
 Præsposition 638
 Præst 31, 46, 54, 136, 209, 304n468,
 315n477, 363, 495, 574, 611, 627, 639,
 641, 696, 764
 Præstation 490
 Præstelig 30, 124n214, 529
 Præstetjeneste 627
 Præventiv 397
 Prøve 57, 125, 217n377, 257, 267, 300,
 491n696, 525
 Prøve (subst) 122
 Prøve (verb) 217n377, 300, 315
 Prøvelse 316
 Prøvning 315
 Pseudepigrafisk 22, 29, 602
 Psykisk 59, 150, 156, 475, 575, 675, 690
 Psykologisk 337, 758
 Psykosomatisk 112, 325, 701, 723
 Publicere 38, 724
 Publikum 179
 Pude 203
 Pudse 750
 Pulver 641
 Pulverisere 415, 641
 Pung 85, 222, 242, 304
 Punkt 167
 Purpurrød 579
 Puste 562
 Pynt 445
 Pædagog 376
 Pædagogik 310, 376
 Pædagogisk 263, 355, 368, 376, 402, 603
 Pæn 296, 327
 Pønse 313, 444–45, 692, 696
 Påbud 414, 430–32, 437–38, 447
 Påbyde 227, 715
 Pådrage 349, 357, 359, 532
 Påfaldende 194, 500n716, 646–47
 Påføre 135, 156, 229, 232, 282, 325, 329,
 351, 357, 451, 482, 568, 617, 688, 702–
 3, 770
 Pågribe 156
 Pågældende 214
 Påholdenhed 515
 Påkalde 92, 101, 223, 639
 Pålidelig 60–61, 66, 190, 227, 245, 247, 252,
 256, 259, 277, 320, 361, 412, 469, 515–
 16, 526, 670, 673, 714, 719
 Pålidelighed 66–67, 412, 467, 469, 515, 771
 Pålægge 158, 247, 327, 397, 508, 568, 615,
 724
 Påmindelse 151
 Påpasselig 271–72, 420
 Påpege 26n4, 144, 163, 538, 646, 656, 730
 Påske 736
 Påskud 517
 Påskønne 424
 Påstand 307, 388, 507, 543, 719
 Påstå 447, 752
 Påtage 101, 322–23, 350
 Påtrængende 117, 144, 199
 Påtvunget 91
 Påvirke 69, 119, 130, 211, 256, 259, 261,
 285, 295n461, 318n479, 324, 326, 337,
 348, 416, 438, 459, 475, 503, 516, 533,
 578, 625–26, 741, 770
 Påvirkelig 68
 Påvirkning 74
 Påvise 170, 429
 Qere 20, 22, 392n554, 412, 435n612, 638,
 650, 677, 681, 687, 709, 713, 719, 723,
 736, 773, 777
 Raaber 172
 Rabbiner 94, 272, 480, 715

- Race 506
 Radikal 299, 697
 Rakke 507
 Ramme (subst) 20, 78, 125, 129, 164, 189, 200, 215, 219, 221, 232, 248, 256–57, 260–61, 263–64, 270n441, 271, 273, 284, 292, 296, 299, 303, 308, 313, 317, 338, 349, 351, 353, 361, 375–76, 378, 382, 393, 395, 413, 420, 422, 428–29, 435, 443, 445, 453–54, 459, 464, 486n683, 490, 500, 510–11, 519, 530, 549, 553, 556, 561, 576, 619, 664, 670–71, 678, 683, 686–87, 689–90, 693, 695, 701–2, 705–7, 709–15, 718–19, 721, 723, 726, 729, 731–32, 735–37, 742, 758, 760, 769–70
 Ramme (verb) 82–83, 87, 89, 91, 117, 142, 149, 195, 232, 239, 243, 246, 248, 282, 330, 341, 353, 355, 361, 379, 407n576, 413, 450, 454, 481, 518, 619, 656, 665, 704, 712, 744, 750, 753
 Rammeafsnit 216, 221
 Rammeordsprog 503, 510–11, 519–21, 527, 533, 757, 767, 769
 Rammevers 313, 316, 530n745
 Rand 726
 Rang 424n602, 648, 744
 Rangstige 697
 Ransage 315–16, 374n538, 498, 698, 705
 Rapport 298, 412, 457, 733, 745
 Rapportere 734
 Rase 218, 319, 321, 341–42, 525, 707
 Raseri 766
 Rask 150, 419
 Rastløs 162, 202, 358, 639
 Rastløsheden 163
 Ration 715
 Rationel 530, 532
 Reagere 91, 120, 266, 282, 350, 529, 685, 716
 Reaktion 452, 563, 609
 Realisere 372, 393, 411
 Realisme 329
 Realistisk 86n136
 Realitet 72, 242, 255, 270, 291, 364, 400, 716
 Reb 65
 Rebelsk 163
 Reciprok 647
 Redaktionel 33–34, 38, 500, 677
 Redaktionskritisk 34
 Redaktør 30, 33, 40, 86n138, 414, 463, 485n680, 537n752, 602
 Redde 67n112, 73–74, 84–85, 90, 97–98, 117, 144, 148n257, 207, 223–24, 231n394, 236, 239n400, 277–78, 332, 376, 391, 409n578, 429–30, 435, 484–85, 514, 518, 607, 613, 682, 710, 720, 742
 Rede 164
 Rede (parat) 295, 394, 411, 712, 733
 Rede penge 45
 Rede (subst) 492–93, 701
 Redelig 469n649, 745
 Redigere 33n20, 34n21, 54n66, 115n201, 185n322, 294n459, 389n552, 412n584, 603, 677
 Redning 435, 477, 483, 542, 650, 661, 682
 Redskab 161, 312, 366, 406, 496, 526, 576, 619, 635, 717, 732
 Reducere 677
 Reel 27, 209, 366, 418, 622
 Refaitter 640
 Reference 148, 154n264, 184, 186, 195, 273, 309n474, 338, 347, 352, 357, 402, 413, 432n610, 470n651, 504, 507, 520–21, 542, 546, 548, 550, 552–53, 603, 649, 667, 684, 691, 730, 757, 762
 Referere 40, 46, 58, 65, 69, 74, 79, 91, 93, 96–98, 103, 108, 109n187, 113, 114n198, 116, 118, 132, 134–35, 141–42, 144, 148n256, 155–56, 168, 177–78, 184–87, 189–90, 192, 214, 218, 219n379, 225, 227, 229, 231, 234n397, 236, 239–40, 245–46, 253–54, 256, 257n423, 263, 265, 270, 279n444, 285,

- 292, 295, 298, 304–5, 320n482, 329, 332, 337, 345, 351, 360–61, 366, 372, 381nn542, 544, 387, 390–92, 397–98, 400, 405n574, 410, 414, 417–18, 422, 428, 433, 437, 446, 450, 453, 462, 465, 469–70, 482, 487n685, 490, 496, 500, 525–26, 529, 542–43, 555, 577, 603–5, 622, 625, 629–30, 633, 645, 647, 658, 662, 665–66, 668, 674, 679, 681–82, 686, 689, 691, 702–3, 705, 709, 715, 720, 726, 730–32, 741, 743, 755, 760, 767–68
- Refleksion 44, 91, 137, 462
- Refleksionsbegrundelse 46, 432
- Refleksiv 20–21
- Reflekttere 35, 91, 115, 166, 279, 345, 423, 535, 690, 721
- Reform 503
- Regel 47, 51, 86, 97, 117, 503, 646
- Regent 176, 339, 500, 511, 513, 521, 532, 546, 557, 561, 608, 644, 646, 697, 739, 745, 757
- Regere 65, 77, 278, 511, 527, 552, 557, 604, 681, 731, 761
- Regering 242, 505, 519
- Regeringsmagt 500
- Regeringstid 604
- Region 474n663
- Regn 54, 89, 114, 188, 329n490, 347, 360, 381–82, 469–70, 474–75, 478, 502, 506, 693, 749, 754
- Regnbyge 502
- Regne 31, 42, 46, 54, 91, 93, 101n173, 244, 309, 328, 342, 347–48, 352, 371, 413, 444, 482–83, 495n705, 496, 507, 524, 632, 640, 666
- Regnperiode 693
- Regnskab 420
- Regnsky 188
- Regnsort 542
- Regntid 346, 502, 578, 712
- Regnvand 137n230
- Regnvejr 496
- Regnvejrsdag 495, 754
- Rejse (subst) 165–66, 173, 250, 303, 307, 385
- Rejse (verb) 73, 86, 147, 164, 166, 226n387, 259n425, 386, 448–51, 469, 488n688, 511, 581, 688, 703, 760
- Relatere 54, 181, 259, 365, 686
- Relation 25, 32, 61, 98, 105, 160, 227, 249, 275–76, 282, 342, 375, 381, 446n628, 471, 490, 505, 604, 683, 707, 729
- Relativ 36, 240n403, 463n639, 464, 571, 727
- Relativere 374, 395
- Relativsætning 46, 507, 551n773, 684, 752, 758–59
- Religion 68, 70, 78, 101, 112n194, 163, 221n382, 288, 302n466, 397n563
- Religiøs 31, 45n51, 54, 63, 68, 79–80, 94–96, 101, 103n178, 104, 132, 141, 163, 169n283, 174, 206, 207n362, 228n388, 234, 238, 274, 315, 385, 413, 480, 506, 523, 617, 684, 715, 759
- Religiøst 55, 228, 270n441, 296, 299, 397n563, 399, 729
- Remse 79, 176
- Ren 28, 38, 47, 59, 66, 130, 160, 164, 177–78, 244, 267, 280, 294, 300, 315, 323, 336, 362–64, 377–78, 403, 478, 493n700, 537–38, 549, 605, 636, 648, 691, 714–15, 723, 766, 773
- Renhed 154, 175, 178, 363, 469, 542, 555n776, 691, 715, 773
- Rense 178, 217n377, 301, 315, 354, 358, 362–63, 376, 428, 466, 487n685, 549, 575, 686, 698
- Renselsesproces 542
- Rensning 315, 697–98
- Rente 400, 417, 508–9, 624, 630, 758
- Reprimande 467, 608
- Repræsentant 57, 305, 362, 435, 540, 603–4, 681
- Repræsentation 454
- Repræsentere 346n508, 435, 526, 579, 691, 746

- Residens 198
 Resignation 257
 Respekt 49, 137, 150, 227, 309, 314n475, 329, 342, 418, 425, 433, 523, 530, 562n784, 581
 Respekttere 314, 370, 397, 577, 579, 697
 Ressource 124, 225, 252, 415
 Rest 27, 36, 53, 82, 86, 108, 134, 181, 186, 194, 197, 230, 317, 418, 433, 446, 541, 556n777, 561, 603, 639, 699
 Resterende 223
 Restriktion 368
 Resultat 113, 131, 135, 243, 330, 350, 355, 365, 367, 369, 371, 416n590, 421, 431n608, 439, 480, 563n785, 577, 629, 687, 702, 766
 Resultere 135, 188n325, 223, 529n742, 563, 680
 Ret (adj) 59, 65, 66n110, 74, 90n146, 96–97, 101, 112, 115, 117, 119, 125, 127–28, 131, 133, 139, 142, 146, 152, 164, 168, 174, 178, 181n310, 187n324, 203, 208, 211, 223–24, 233, 247, 253n420, 263–64, 265n431, 271, 275, 284, 292, 300–304, 398, 406, 429, 431, 439, 448, 468, 470, 474, 477, 480, 482, 502, 517, 519, 529, 623, 626, 628, 643, 661, 665, 678, 681, 688, 691, 697, 713, 720, 724, 730, 745, 754, 762–63
 Ret (adv) 88, 242n406, 250, 262n428, 306, 559, 663, 674, 712
 Ret (mad) 289
 Ret (subst) 61n92, 64–66, 78, 96n157, 118, 176, 178, 239, 245, 269, 274, 326–27, 330, 335n494, 336, 357, 375, 377–78, 380, 382, 384, 388, 390, 394, 415, 426, 460, 468, 505, 507, 517, 521, 526, 533, 578, 608, 634, 648–49, 671, 692, 699, 703, 708, 723, 736, 745, 753, 758–59, 767, 777
 Retfærd 661
 Retfærdig 37–38, 57, 59n81, 60–63, 66–67, 70–74, 83–84, 97, 103, 107, 112, 120, 122, 127–28, 142, 149, 174, 176–78, 196, 200, 205–7n362, 209–11, 215–22, 224–27, 230–32, 235–39, 241–44, 246, 248–49, 252–53, 255–57, 260–63, 271–74, 276, 277n443, 280, 284–86, 288, 290, 292–93, 295–96, 302–6, 316–17, 320, 324–28, 332–33, 345–46, 348, 350, 358–59, 361–63, 369, 372–77, 382–88, 391, 393–94, 403, 407, 427, 431, 434, 441, 447–53n632, 455–57, 460, 465, 475–76, 488–89, 503–5, 507–8, 510–11, 514, 519–21, 523–24, 527, 533, 548, 552, 569, 609, 612, 634, 644, 648, 653, 657, 659, 661, 663–64, 668–69, 673–74, 676, 681, 683–84, 686, 692–93, 697, 705, 710, 720, 725, 728, 734, 743, 745, 756–58, 765, 768
 Retfærdiggøre 300, 359, 377, 444
 Retfærdiggørelseslære 302
 Retfærdighed 38, 41, 43, 54, 61, 64–66, 73–74, 78, 83, 91, 96n157, 103, 111–12, 128, 141, 174, 177–78, 206–7n361, 214, 217, 222–25, 228–30, 250, 252–53n420, 274, 277n443, 278, 280–81, 285–86, 290, 297, 299, 303–5, 313–14, 317, 321, 333, 336, 344, 355, 357–59, 361–62, 371, 374–75, 377–78, 382–90, 392, 394, 404, 419n598, 452, 453n632, 488, 503, 507, 509, 511n728, 516, 520–21, 524, 532, 533n748, 567, 578, 609, 613, 617, 644, 647, 649, 661, 664, 671, 673, 683, 692, 699, 720–21, 723–24, 731, 745, 766, 769
 Retledning 47, 89–90, 93, 109, 136, 152, 215, 237, 256, 260, 284, 297–98, 344, 526, 608, 611, 618, 674, 676, 685–86, 767
 Retning 59, 173, 362, 372, 376
 Retningslinje 187, 202
 Retorisk 138, 141, 146, 154–55, 172, 275, 281n445, 323, 335, 361–64, 372, 411, 423, 454, 459, 491, 538, 540, 543n765, 545, 571, 636, 681, 714, 731

- Retsafgørelse 650, 720
- Retsindig 66–67, 83, 96, 103, 214, 220–21, 223n383, 224, 226n387, 230, 253, 260, 269, 341, 361, 506–7, 509–11, 514–15, 525, 607, 655, 659, 661, 707, 720, 758–59, 765–66
- Retsindighed 66, 362–63, 452
- Retskaffen 66n109, 67, 70, 96–97, 119–20, 122, 168, 223–24, 226–27, 239, 244, 248n411, 266, 269–70, 285, 287, 289–90, 307–8, 362, 364, 376–78, 380, 386, 392–93, 427, 509, 524–25n737, 533, 670, 676, 693, 715, 723–24, 758–59, 766
- Retskaffenhed 64–66, 78, 96n155, 98, 125, 224, 307, 336, 616, 734
- Retslig 326
- Retsregel 508
- Retssag 88, 119, 242, 245, 277n443, 289, 318n479, 322, 326, 335–36, 342–43, 467n645, 468, 523–24, 670, 680, 705, 708, 746–47, 767
- Retssal 239n400, 334–36, 338–39, 342–43
- Retssystem 157, 330, 356, 415, 533
- Retsvæsen 335, 457, 509, 770
- Rettelse 102n175, 249n414, 352n516, 601, 669, 731
- Rettelsesforslag 352, 739
- Rettergang 137n229, 569
- Rettersted 446, 742
- Rettighed 150, 291, 303, 417, 425–26, 487, 512, 533, 697
- Revolution 345, 556n777
- Revse 469n649
- Revselse 608
- Ride 259n425, 439n619
- Rig 49, 84, 92, 108, 116, 164, 174, 200, 208, 213–14, 217–18, 241, 246–47, 253–55, 273–74, 279, 288, 316, 318n479, 332–33, 335, 338–42, 345, 362, 373, 379, 385–86, 394–97, 398n564, 400, 406–7, 413–15, 420–21, 456–57, 463, 488, 499, 503n721, 505–8, 510–12, 515–17, 525–26, 530–31, 569, 575, 624, 632, 681, 694, 705–7, 713, 722, 724–26, 729, 731, 757–60, 762, 776
- Rigdom 110, 175, 177–78, 213–14, 223, 235, 254, 262, 338, 342, 407, 420, 422–23, 516, 521, 736
- Rige 57
- Rigelig 138, 178, 252, 263, 267, 438, 501
- Rigelighed 264
- Rigmænd 262
- Rim 51, 232n395
- Rime 50
- Rindende 137n230, 258n424
- Ring 151, 187n324
- Ringe 121, 181n310, 241, 419–20, 424n602, 505, 556, 681
- Ringeagt 150, 227, 433, 492, 739
- Ringeagte 68, 71, 80, 99, 155n267, 177, 256–57, 266, 274–75, 290–91, 316, 425, 606, 678, 773
- Ris 266
- Risikabel 126, 482, 486
- Risikere 73, 135, 137, 139, 368, 417, 467, 562
- Risiko 484, 494, 545
- Risikofylt 228
- Risikovillighed 572
- Ritual 120, 285, 474, 723
- Rival 36, 157, 202, 571
- Rive 69, 98, 103–4, 155n266, 198, 226, 265, 346n508, 380, 615, 661, 689, 732
- Ro 106, 283, 289, 314, 322, 359, 381, 486n683, 522, 528, 683, 725, 752, 765, 768
- Rod 61, 66–67, 96n155, 119, 145n250, 162, 181n310, 182, 186, 238, 278, 395, 413, 444, 499, 519, 528, 581, 608, 610, 614, 616–17, 622, 633–35, 640, 645, 651, 659, 663, 675–76, 682, 685, 691, 704, 712, 715–16, 733, 740, 743, 746, 762, 766–67, 769, 772, 774
- Rode 231, 574n800
- Roden 740

- Rodfæstet 189, 246
 Rodkonsonant 740
 Rok 576–77
 Rokke 219, 221, 238
 Rolig 98, 173, 256, 327
 Rollemodel 479
 Romersk 29–30, 637
 Ros 164, 467, 469, 490–91, 498, 517, 583
 Rose (verb) 175, 260, 367, 375, 480, 489–91, 498–99, 559, 578, 583, 665, 698, 717, 722, 753
 Rov 85, 422n600, 442
 Rovdyr 83, 163, 484, 504, 513, 559, 561, 574
 Rovfugl 553
 Royal 259n426, 646
 Ruin 134, 144, 184, 522, 555, 610, 636, 662, 683, 764
 Ruinere 235, 284, 355–56, 449, 706
 Rulle 32, 300, 488–89
 Rum 108, 161, 168, 178, 198, 361, 442, 681
 Rumlig 692
 Rumme 48, 125, 127–28, 142, 187, 211n372, 216, 284, 413, 425, 645, 656, 671
 Rummål 363–64, 715
 Rund 81, 99, 111, 116, 133, 320, 332n493, 395, 405, 412, 555, 561n781, 577, 628, 637, 688, 711, 726
 Rus 738
 Rusmiddel 568
 Rustning 389
 Ry 312, 395, 489, 491, 498, 579, 735
 Ryg 105, 209, 212, 263, 266n433, 312–13, 357, 396, 471, 677, 712
 Ryggesløs 162, 225n386, 508, 675
 Rygte 216, 298, 312, 317, 331, 467n645, 479, 487, 662, 713, 753
 Ryste 88n143, 91, 221, 446, 488n689, 555, 609–10, 766
 Rystelse 520, 556
 Rytme 51
 Rædsel 91, 93, 117, 212n373, 213, 216, 221, 330, 346, 359, 382, 384, 609, 673, 688, 725
 Rædselsvækkende 361
 Række (subst) 95, 176, 313, 323, 331, 390, 467, 470, 486–87, 498, 517, 573
 Række (verb) 126, 324, 467, 540, 576–77, 579, 614, 656, 778
 Rækkefølge 42, 130, 198, 239n400, 240n401, 317, 344n506, 451, 485, 635, 691, 696, 765
 Rækkevidde 91, 402
 Rænke 64, 412, 444–45n626, 658
 Rænkefuld 238, 272
 Rænkesmed 444
 Rød 111n189, 127n218, 164, 578, 620, 740–41, 744
 Røg 219
 Røgelse 493, 691
 Røgelsesofferalter 493n700
 Rør 108
 Røre 111, 155, 418
 Røst 44, 88
 Røve 406, 414–15, 510, 517, 550, 734
 Røver 85, 147, 295, 405, 415, 435–36, 460, 462, 632
 Røveri 415, 422
 Røverkvinde 435
 Råb 343, 382–83, 430, 437, 661, 686, 720, 765
 Råbe 88, 90, 92, 95, 172–73, 192n346, 203, 330, 340, 437, 524, 633, 676, 714, 720, 725, 765
 Råben 88n142
 Råd 30, 44, 69, 72, 88, 90, 96n154, 116, 120, 127n217, 169, 175–76, 193, 226–28, 241, 244, 255, 290–91, 349, 351, 360, 365, 369, 372, 393, 399n567, 412, 444, 468, 482, 490, 493, 503, 562, 579, 611, 646, 662, 670, 713, 718, 728
 Råddenskab 98
 Råde 69, 145n249, 166, 212, 269, 306, 327, 351, 490n693, 491, 648
 Rådgive 228, 246
 Rådgiver 31, 90n146, 190, 227–28n389, 246, 248, 291, 305, 394, 443–44, 466n644, 485, 493, 505, 602, 662, 708

- Rådgivning 239n400, 291, 443
 Rådighed 323n484, 502n719
 Rådslagning 365, 369, 634, 718
 Råt 486n683
 Sabbatsdag 715, 725
 Sabbatsoffer 715
 Saft 641, 743
 Saftig 755
 Sag 57, 92, 117, 120, 137, 167, 227, 246,
 325–26, 336, 343, 370, 392, 394, 413,
 415, 440–41, 443–44, 446, 465–68, 474,
 477, 486n683, 492, 514n731, 523–24,
 532, 568, 605, 662, 691, 728, 747, 762,
 764, 777
 Saglig 531, 618
 Sagtmodig 121, 162
 Salat 713
 Salg 577
 Salig 109n187, 274, 529
 Saligprisning 109–10n187, 112, 194, 274,
 543n765
 Salme 44, 55–57, 67n112, 148n257, 152,
 183n315, 211, 446n628, 570, 727, 732
 Salmist 50, 67, 101n173, 221n382, 316, 612,
 727
 Salomonisk 53, 331, 455, 461, 674
 Salt 422, 491n696
 Salve (subst) 132n223
 Salve (verb) 43, 361–62, 374, 385, 627, 641,
 665
 Salvning 493, 627
 Salvningssceremoni 385n549
 Samarbejde 521, 531
 Samfund 42, 81, 90n146, 119, 145n250, 146,
 174, 211, 226–27, 252, 319, 327, 356–
 57, 362, 396, 402, 404, 456–58, 479,
 481–82, 507, 515, 519, 528, 551, 555–
 57, 714, 755, 767, 772
 Samfundsfjendsk 329
 Samfundsfjendtlig 328
 Samfundsliv 59n87, 508
 Samfundssorden 312
 Samfundssind 66
 Samklang 206
 Samkvem 369, 453–54, 555
 Samle 22, 30, 35, 40, 51, 77, 116, 141, 146,
 155n266, 173, 188, 208n365, 219,
 443n625, 467, 473, 502, 513, 519, 602,
 640, 715, 734, 750, 771
 Samleje 102, 155
 Samler 29
 Samling 26–27, 29–30, 32–35, 39–40, 47,
 51–52, 79, 204–6, 277, 290, 296–97,
 317, 414, 429, 432, 458, 461, 464, 603,
 674, 680, 753
 Samliv 131, 137–38, 141
 Sammenbinde 128, 547
 Sammenbinding 387, 394
 Sammenbindingspartikel 52
 Sammenbrud 283, 694
 Sammenfatte 66, 113, 307, 691
 Sammenføjning 664
 Sammenhold 560
 Sammenholde 226, 328
 Sammenhæng 21, 25, 31, 33–34, 39, 41, 52,
 79–80, 82, 87, 92, 95–96, 102n177, 103,
 112, 114, 124n213, 128, 136, 140, 148–
 49, 155n267, 156n268, 167n281, 174–
 75, 179, 190–93, 198, 204, 208, 218,
 222–23, 226–27, 228n388, 232,
 236n399, 247, 252, 257–58, 260, 272–
 73, 297, 299, 309n473, 311, 330, 333–
 34, 336, 338, 342–43, 370–71, 383,
 390–91, 397, 400, 411–12, 423, 429,
 430n607, 440, 449–51, 458, 464,
 465n643, 467n645, 468, 477, 483n676,
 485n680, 486n683, 491n697, 494, 500,
 507, 509, 512, 516, 518, 523, 531,
 537n755, 543, 556n777, 561, 565n786,
 608, 610, 612, 614, 618, 628, 634, 636,
 645, 647–48, 650, 654, 669–70, 673,
 678, 692, 696, 703, 710, 717, 721–22,
 730, 735, 739, 741, 745, 748, 752, 755,
 759–61, 763–64, 769, 774, 779
 Sammenhængende 25, 603
 Sammenhængskraft 157

- Sammenhørende 551
 Sammenknytning 508, 520
 Sammenknytte 433
 Sammenkobel 176
 Sammenkobling 653
 Sammenkæde 209, 652, 655
 Sammenkædning 257
 Sammenligne 38n35, 40, 41n43, 48, 62, 70, 109, 112, 148, 153, 158–59, 261, 288n452, 300, 309, 317, 320, 322, 347, 395, 403n571, 464, 471, 479, 482, 485, 498, 506, 513, 552, 574, 672, 691, 706, 732, 760
 Sammenlignelig 29, 77n125
 Sammenligning 40, 48–49, 70, 105, 140–41, 155, 158, 178, 219, 240n403, 315, 336, 367, 378, 381, 395, 420, 439, 457, 469, 478–79, 485, 491n696, 497–98, 523, 563, 621, 645, 658, 664, 666, 701, 732, 763
 Sammenligningsled 48
 Sammenligningsordsprog 303
 Sammenligningspartikel 736, 743, 746, 749, 751
 Sammenligningspunkt 48, 474
 Sammenligningstype 41, 467
 Sammenligningsudtryk 729
 Sammensat 223n383, 656, 676, 720
 Sammenskrive 434
 Sammenstille 25, 174, 200, 225, 227, 349, 388, 402, 511, 722, 724
 Sammenstilling 70, 232, 344, 352, 389, 436–37, 480, 621
 Sammenstød 211
 Sammensværgelse 556n777
 Sammensætning 162, 337, 339, 381n543, 431, 611
 Samspil 303
 Samtale 120n208, 173, 282, 474, 629
 Samtid 503
 Samtykke 136
 Samvittighed 55, 128, 152, 218, 504, 511, 514, 518, 556, 762, 777
 Samvittighedsfuld 245, 256, 361, 516, 678
 Samvittighedsfuldhed 259
 Samvittigheds kval 473–74
 Samvær 204, 653
 Sand (adj) 31, 83n130, 92, 98, 101, 106, 110, 127, 130, 142, 158, 165, 168, 171, 201, 212, 221n382, 244–45, 248, 265, 267, 270, 276, 277n443, 278, 286, 292, 298, 309, 323, 333, 340, 343, 365, 391, 397n563, 398, 403, 483, 491–92, 512–13, 528, 532, 539, 543, 670, 688, 700, 706–7, 713, 736
 Sand (subst) 491
 Sandal 661
 Sanddru 277, 613, 693
 Sandfærdig 66, 245, 305, 670, 728
 Sandfærdighed 41, 261, 543
 Sandhed 36, 54, 66–67, 72–73, 78, 105, 115, 117, 130, 168, 174, 212, 216, 238, 245, 247, 253, 267–68, 270, 274–75n442, 282–83, 286, 300, 302, 312, 316, 372, 374n538, 388, 390, 392, 403–4, 406, 423, 427, 433, 447, 453n632, 456, 480, 495, 498, 502, 510, 516, 525, 626, 644, 670, 678, 694, 707, 734, 739, 745, 755, 766, 771
 Sandsæk 69
 Sang 28, 106, 193, 378, 430, 437, 472, 639
 Sanger 733
 Sanhedrin 777
 Sanktionsbegrundelse 46
 Sans 136, 492, 604
 Sanseerkendelse 604
 Sanselig 611
 Sarkasme 79, 241, 368
 Sarkastisk 50, 231, 273, 321, 355–56, 541, 568, 684, 695
 Sarkofagtekst 648
 Sart 123, 684
 Satire 79
 Satirisk 267
 Satse 341
 Scene 335, 461, 719

- Scepter 212, 266n433, 618, 664
- Se 19–22, 25, 26nn3–4, 27n5, 28, 30–31, 32nn16–17, 33n19, 34n23, 37–40n41, 41n43, 43–45n55, 46nn56–59, 47, 48n60, 49, 52, 54, 55nn67–69, 57–58n78, 59nn79–81, 83, 87, 61, 63–67, 69nn118, 121, 71, 74, 77–89, 92, 94–95, 96nn153, 155–57, 101nn173–74, 102–3n178, 105–7, 109n186, 111–14n198, 117–20, 121n210, 123, 124n213, 125–30, 132–35, 138–39n236, 140n242, 141–46, 147n254, 148–53, 154nn264–65, 155–58, 159n275, 160–68, 169n284, 170–78, 180nn306–7, 181–85, 187–88n325, 189nn326, 328, 190nn334, 339, 191, 192nn344, 346, 193–95n350, 199–205n360, 207n362, 208–11, 213, 215–32, 234–50n417, 251n418, 252–53, 254n421, 255–63, 265–79, 281nn446–47, 282–89n454, 291–96, 298–303, 304n468, 305–18n479, 320–45n507, 347–407n576, 409, 411, 412n585, 413n586, 414–25, 426n604, 427–33, 434n611, 435–36, 437nn615–17, 438–62, 463nn638–39, 464, 465n643, 466, 468–72, 473nn658, 660, 474, 475n664, 476, 478nn667–68, 479–81, 483n676, 484, 486–89, 491–501n717, 502n719, 503–4, 505n722, 506–8n725, 509n726, 510–29n742, 531, 533, 535, 537nn751, 753–55, 538–42n764, 544–50, 551n772, 552–53n775, 555–61n781, 563, 565nn786–87, 566–69, 572, 574–76, 578–83, 602–4, 606, 608–23, 625–26, 628–30, 632–57, 659–62, 664–70, 673–85, 687–88, 690–722, 724–31, 733–34, 736–79
- Sebirin 340n499
- Seende 366
- Segl 346n508, 561n781
- Seglring 159n274
- Segne 118
- Sejr 85, 168, 220, 227–28n388, 289, 302, 306, 375, 377, 382, 385, 387–88, 393–94, 443, 451, 511n728, 527, 581n805, 662, 683, 692, 720, 728, 749
- Sejre 85, 507, 539, 758
- Sejrrherre 220n381, 512, 609
- Sejrrig 720
- Sejrskrans 125
- Sejrssang 542
- Seksualakt 554
- Seksuel 99, 137–39, 154n263, 202, 204, 340n499, 399n567, 404, 406, 522, 552, 555–56, 567, 629, 652–53, 740, 755
- Sektion 37–38, 40–41, 51–52, 293, 413, 426, 435n613, 440–42, 447, 449, 460, 464, 500, 503, 519–20, 527–28, 533, 756–57
- Sekundær 52
- Selskab 331
- Selvbedrag 300
- Selvbeherskelse 328, 335, 477
- Selvbiografi 169, 173, 175, 178–79, 193, 538, 543
- Selvbiografisk 41, 57, 123, 460, 536, 538, 746
- Selvdestruktion 416
- Selvdestruktiv 415
- Selvforskyldt 147
- Selvfølge 186
- Selvhengivende 580
- Selvhævdelse 149
- Selvisk 210, 259, 285n450, 510, 633
- Selviskhed 105, 228, 263
- Selvkontrol 247, 282, 296, 314, 471, 477, 662
- Selvmodsigende 480
- Selvmord 762
- Selvophøjelse 562
- Selvrefleksion 135
- Selvretfærdig 549
- Selvrådighed 650
- Selvsikker 68–69, 216, 272, 518, 679–80
- Selvstændig 85, 109n186, 117, 170, 486n683, 488, 494, 648, 678, 739, 745

- Selvtilfredse 68n115
 Selvtilfredshed 611
 Selvtilfredsstillelse 352
 Selvtilstrækkelighed 646
 Selvydmygelse 539
 Selvåbenbaring 56
 Semitisk 19, 39, 405n575, 479, 518n733, 539, 551, 613, 624, 633, 642, 648, 688
 Sen 108, 136, 146, 173n298, 289, 293, 438, 607, 672, 680, 682, 686, 712
 Sende 90, 202–3, 219, 320–21, 343n504, 389, 412, 456, 601, 651, 658, 696–97, 704, 720, 734, 750, 768, 770
 Sendebud 163, 199, 203, 219, 256, 259, 270–71, 306, 320, 346, 469, 481, 658, 693, 704, 748
 Sendelse 704
 Sindrægtig 70
 Seng 155, 158, 163–64, 417, 460, 484, 578, 602, 640, 659, 751
 Sengeleje 712
 Sentens 36, 47, 331, 418n594, 481–86, 750, 752
 Separat 431, 667, 696
 September 108, 724
 Septuaginta 22, 25–26
 Serie 45, 185, 387, 527n740, 531, 604
 Seriøst 163
 Servere 503
 Sex 81, 154n263, 404–5, 567, 571
 Sfære 74, 188n324, 250, 336, 759
 Sheike 505
 Shekel 509
 Sidde 147, 173n298, 197, 199, 201–3, 274, 382, 415n589, 420, 438, 439n620, 579, 583, 615, 619, 690, 712, 733, 740
 Side 26, 29, 37, 40n40, 60, 62, 67, 69n119, 73–74, 82–83, 85, 103, 117–18, 130, 171, 173, 178, 183n315, 189–91, 193, 195–96, 204, 210, 221, 225, 246, 250, 258, 263, 271–72, 274, 282, 288, 307, 337n497, 341, 343–44, 350–51, 354–55, 356n521, 358, 363, 369, 379, 382, 396–97, 403, 410, 423, 425, 429n606, 448, 464, 477, 483, 486n683, 493, 499, 501, 511, 521, 527, 534, 539, 569, 572, 575–77, 601–779
 Sidebemærkning 89
 Sidekammer 173
 Sidenummerering 601
 Sidevej 86
 Sige 29–31, 39, 45, 47–48, 50, 67–68, 70n122, 72–73, 83, 85, 90n146, 91, 93–96, 100, 105–6, 109n187, 110n187, 115–18, 122–23, 125–26, 128–30, 135–36, 138, 144, 145n249, 149, 155, 157, 159–60, 163–65, 167, 170–71, 178–80, 187–88, 190, 196, 198, 202, 206, 209, 212, 218, 225n386, 230, 244–45, 246n409, 250, 253, 258, 261, 265, 266n433, 267–68, 271, 275, 281n445, 282, 284, 285n451, 289, 292n457, 294–95, 298, 301–2, 305–8, 311, 313, 315, 318n481, 321, 324, 326–27, 331, 334, 337–38, 342–43n504, 345, 359n524, 362–64, 367, 369–71, 375, 379n541, 383, 385, 392, 396, 398–400, 401n568, 404, 405n575, 411n579, 415, 422, 424, 426, 439–40, 442, 444–46, 449, 450n629, 453–56, 458–59, 467, 473, 476, 479–81, 486, 489, 490n693, 491, 493–94, 497, 516, 522n734, 531, 538, 541–42, 546, 548, 551–52, 555, 557n778, 559, 580, 602, 604, 607, 614, 616–17, 624–26, 629–30, 632, 641, 643, 646, 648, 652, 655, 658–59, 670–71, 675–77, 679–80, 683, 692, 694–95, 700, 703–4, 711, 714, 716, 731, 737, 744–45, 747, 751, 757, 760, 763, 767–69, 778
 Signalere 35, 360, 416, 479, 526, 549, 579
 Sikker 92, 125, 164, 214, 222, 235, 258n424, 278, 320, 353, 369, 518, 551n772, 626, 667, 683, 692, 747
 Sikkerhed 36, 71, 91–93, 97, 106, 116, 117n205, 123, 128, 143–44, 213–15, 221–23, 225, 227–29, 231, 247, 270,

- 277–78, 306–7, 314, 323–24, 328, 332–33, 340, 347, 368, 381–82, 387, 414, 417, 420, 423, 494–95, 504, 510, 517–18, 522, 524, 532, 555n776, 559–60, 610, 620, 631, 656, 662–63, 682, 700, 705, 712, 717, 749, 758, 770
- Sikkerhedsbeløb 228
- Sikre 93, 103, 126, 221, 227, 230, 270n441, 306, 319, 337, 351, 380, 403, 443, 487, 493, 515, 517, 528, 542, 551n772, 558, 612, 622, 680, 684
- Sildigregn 502
- Sind 60nn90–91, 118n206, 151, 240, 250, 310, 314, 331, 334–35, 345, 350, 450n629, 473, 477, 480, 523, 528, 691, 705, 740, 765
- Sindelag 302, 489
- Sindig 173
- Sindighed 683
- Sindstilstand 120, 287
- Singularisform 218, 303, 653, 681, 692, 746
- Situation 28–29, 58, 82, 98, 114n198, 117, 119, 152, 161, 183, 206, 208, 243, 246, 248, 282, 288, 289n453, 292, 306, 312, 315, 323, 336, 339n498, 348, 358n522, 360, 363, 386, 420, 423, 431, 441, 451, 453n632, 456, 460, 462, 471, 481, 493, 523, 556–57, 568, 578, 631, 649, 696, 703, 718, 725, 735, 754, 758
- Situationsbestemmelse 88
- Situationsforneemmelse 472, 482
- Sivhavet 55n69, 359n524, 662–63
- Sivkurv 612
- Sjælden 102n175, 107n184, 134n226, 140, 162, 171n293, 242n406, 296, 309, 311, 321n483, 342, 349, 351, 361, 377, 414, 463n639, 471, 499, 528, 572, 581n805, 626, 629, 637, 640, 672, 675, 701, 714, 727, 740
- Sjældenhed 758
- Sjælelige 287
- Sjæleliv 59n87
- Skabe 42, 69, 84, 93, 97, 98n165, 103–4, 110, 113–15, 138, 151, 159, 170–72, 179–82, 184–87n323, 192n346, 194, 209, 211, 222, 225n385, 231, 235, 239, 247, 257, 259–60, 267, 276, 280, 283, 289, 295n461, 301, 311–12, 316, 322, 330, 338, 339n498, 357, 359, 363, 365–66, 370, 378n540, 385n548, 396, 418, 440–41, 449–50, 461, 472–73, 481n674, 482, 486, 494, 503, 505n722, 506, 509, 522, 531, 542, 548, 550, 552, 554, 556, 570, 614, 618, 622, 633, 643, 649–50, 654, 670–71, 677, 687, 691–92, 703, 716, 720, 739, 741, 751, 765, 770
- Skabelse 43, 57, 113–14n198, 181, 184–85, 189n326, 192n346, 442, 466, 643, 648–49, 747, 755
- Skabelsesaktivitet 649
- Skabelsesberetning 114n198, 183–85, 649
- Skabelsesdag 197
- Skabelseshandling 186
- Skabelseshistorie 186
- Skabelsesmotiv 57
- Skabelsesmyte 188
- Skabelsesorden 242
- Skabelsesproces 179, 186
- Skabelsessammenhæng 648
- Skabelsesteologi 43
- Skaber 38, 43, 49, 54, 57, 85, 95–96, 108, 109n187, 113–14, 182, 185–86, 189, 192–93, 209, 214, 234, 276, 279, 316, 350, 361, 366, 396, 415, 465–66, 479, 549, 554, 581, 615, 684, 729
- Skaberaktivitet 186
- Skaberevne 774
- Skabergerning 57, 186
- Skabergud 186
- Skaberhandling 190
- Skaberord 184
- Skabervirksomhed 187, 716
- Skaberværk 44, 113, 178–80, 182, 186, 193, 201, 242, 263–64, 357, 771

- Skabning 111, 171, 182, 186, 188, 552, 554, 558, 560
- Skade (subst) 87, 148n256, 245, 312, 322, 330, 351, 371, 403, 405n575, 411n579, 451, 482, 486, 568, 671, 703
- Skade (verb) 61, 118, 120, 127, 133, 148, 150, 195, 216, 227–28, 234, 259, 273, 283, 294, 302, 310, 330–31, 350, 368, 370, 391, 445, 472, 482, 512, 522, 525
- Skadefro 452
- Skadefryd 226, 451–52
- Skadelig 48, 216, 296, 331, 357, 658
- Skaffe 68, 87, 146, 173n299, 295, 335, 422n600, 459n637, 559, 574, 631, 651, 690, 708, 777
- Skal 373
- Skala 396
- Skam 70, 122, 137, 154n264, 157, 208, 238, 253, 315, 325, 352, 360, 473, 507, 636, 654, 673, 684, 698, 711, 730, 747, 767
- Skamfuld 263, 353, 668
- Skamløs 162, 658
- Skamme 177, 253, 441, 468, 494, 526, 673, 747
- Skammelig 253, 260, 354–56, 673, 676
- Skare 608
- Skarlag 577–78, 580
- Skarlagensrød 639
- Skarp 133, 200, 362, 373, 380, 385n547, 401, 496, 755
- Skarphed 133n224
- Skat 95, 178, 207, 223, 380, 387, 618, 653, 685
- Skatkammer 164
- Ske (subst) 355
- Ske (verb) 20, 29, 73, 79, 83, 90, 108, 120, 139n239, 143, 158, 179, 185, 188, 197, 207–8, 235, 237, 239, 244–46n409, 299, 301, 313, 321–23, 326, 351, 355, 373, 380, 384, 391, 412, 424, 431, 440, 446, 449–51, 454, 459, 472, 474–75, 486, 490, 516, 531, 608, 611, 615, 620, 635, 685, 707, 737, 759
- Skede 133
- Skel 55, 188n324, 231, 293, 380, 417–18, 425, 475, 522, 723, 737
- Skelne 20, 71, 78, 124, 133, 156, 180, 267, 287, 303n467, 323, 385n547, 478, 506, 508, 628, 646, 697, 713, 721, 749
- Skelnen 47, 55, 478
- Skelsten 417n592
- Skema 51, 521
- Skeptiker 535n750
- Skib 65, 149, 439, 555, 574, 717, 774, 778
- Skift 38, 119, 125, 175, 339, 347, 380, 383, 526, 678
- Skifte 45n52, 59n85, 200, 325, 362, 381n544, 544, 574, 724, 742
- Skifte (subst) 582
- Skiftevis 206, 521
- Skik 424, 457n635, 651, 730
- Skikkelse 232
- Skildre 101, 132, 220, 439, 569, 575, 635, 678, 767
- Skildring 123, 569
- Skille 189, 247, 274, 278, 312, 319, 361–62, 373, 381n544, 386, 433, 552, 639, 686, 690, 708
- Skilsmisse 165
- Skin 306, 438
- Skind 32, 614
- Skinne 255, 294n460, 376, 453, 741
- Skinsyge 153, 157, 306, 490–92
- Skinsygeoffer 715
- Skitseagtig 185
- Skitsere 175, 185
- Skjold 96, 106, 341, 542
- Skjoldbevæbnet 147n255
- Skjul 164, 404, 477, 511, 519, 729
- Skjule 79, 83n130, 98, 144, 152, 162, 164, 204, 211–12, 216, 227, 244, 247, 272, 312, 314–15, 336, 361, 374n538, 384, 392, 416, 436–39, 447, 465–66, 474–75, 487–88, 492, 496, 510, 512, 516, 545n767, 559, 612, 639, 655–57, 670–71, 696, 715, 729, 746–47, 763, 771

- Skole 32, 197, 433, 603, 734
 Skolebarn 116n202
 Skolebygning 197
 Skorte 572
 Skov 404
 Skramme 376–77
 Skride 119, 161, 418, 553, 560–62, 638
 Skridt 58, 111, 125, 131, 150, 170, 271, 279, 303, 322, 326, 372, 397, 525, 561, 618, 623, 627, 730
 Skrift 20, 22, 25–27n5, 29–31, 34, 45, 116, 145n249, 155n267, 201, 480, 535, 537n752, 538n757, 542, 572, 602, 629, 720
 Skriftlig 29, 32, 116, 129
 Skriftlærd 21, 419n598
 Skrifttegn 570
 Skrig 340, 383, 384n546, 514, 661, 686, 725
 Skrige 519, 524, 578, 725
 Skrin 331, 411
 Skrive 20, 26n4, 28, 32, 36, 39, 52, 59, 71, 78, 95, 105, 121, 146n253, 159, 259n425, 266n433, 411, 463–64, 491n696, 535, 542, 566, 616, 636, 654, 659, 724
 Skrive (subst 32, 39, 419, 429n606, 602
 Skrive (verb) 28, 62, 509, 660, 681, 683, 744
 Skud 266n433, 713
 Skue 51, 407
 Skuen 264, 268, 270–71
 Skuffe 219, 257, 446, 658, 731
 Skuffende 475–76
 Skulderhøjde 140
 Skumring 161–62, 168, 203
 Skurk 85, 87, 357
 Skurkagtig 218
 Sky 50, 114, 187–88, 191, 306, 469, 624, 771
 Skybrud 387, 754
 Skyde 238, 321n483, 482, 750
 Skygge 102, 624, 684
 Skyld 68n114, 83n131, 90, 105, 136, 142, 150, 167, 233, 237, 242, 269, 302, 336, 345, 357, 386, 444, 446, 474, 481, 532, 537, 548n770, 578, 617, 692, 724, 747
 Skylde 386, 431, 526, 549–50
 Skyldig 61n94, 84, 153, 238, 255, 274, 320, 322, 326, 376, 455–56, 511, 516, 523–24, 548n770, 675, 724, 747, 762, 766
 Skyldner 143–44, 630–31
 Skyldoffer 269
 Skymasse 542
 Skynde 147, 467, 642
 Skytte 482n675
 Skæbne 215, 218, 235, 238, 246, 253, 256, 333, 759–60
 Skæbnesvangert 235
 Skæg 698
 Skælve 91, 229n392, 248, 446, 556n777, 609–10, 639, 766
 Skændes 518n733
 Skændig 253, 355, 658, 673, 715
 Skændsel 157, 223, 244, 260, 329, 334, 390, 402, 658, 676, 702, 705, 714, 747
 Skænke 111, 112n194, 616
 Skære 98, 105, 133, 222, 332, 373n536, 574n800, 615, 640, 659, 705
 Skød 147, 167, 462
 Skøge 83, 94, 99–101, 131, 134, 137–39, 143, 151, 153–54n263, 162–63, 167, 202–3, 404–5, 433–37, 521–22, 605, 636, 638–39, 641, 739–40
 Skøgedragt 162
 Skønhed 49, 140, 154, 229, 232, 571, 582, 635
 Skål 67, 354, 636, 711
 Skånsel 636
 Skånselsløs 157, 636
 Skånselsløshed 157
 Sladder 48, 216, 226–27, 319, 331, 365, 369, 468, 487, 657, 718
 Sladre 227, 320, 331n491, 718
 Sladrehank 319, 369, 719
 Slag 263, 320, 354, 357, 376–77, 394n559, 406, 428, 438, 440, 477, 656, 712, 772
 Slagge 217, 315, 466, 487n685, 542n763

- Slagmark 168, 479
 Slagne 642
 Slagsmål 330, 336, 438, 704, 740
 Slagte 199, 401, 651
 Slagtekniv 550
 Slagtemad 697
 Slagtested 642
 Slagtning 158, 166, 197–98, 204, 285, 315, 446, 483n676, 642
 Slagtoffer 378, 388, 723
 Slanger og krybdyr
 orm 50
 Slangeæg 741
 Slave 121, 135, 156, 212, 281, 316n478, 399n565, 400, 731, 774
 Slavearbejde 146n253
 Slaveri 247, 513, 671
 Slette 385n547, 636, 692
 Slibe 133, 494, 497
 Slid 135, 218, 275, 311, 629
 Slide 695
 Slider 311, 695
 Slippe 36, 68, 93, 115, 117, 132, 144, 157, 165, 216, 451, 507, 550, 621, 750
 Sluge 83, 331, 357, 388, 486n683, 704, 711, 726
 Slukke 51, 165, 232, 255, 370, 379n541, 430–31, 453, 575–76, 659, 674
 Slummer 631
 Sluse 322
 Slutning 85, 169n283, 183n315, 331, 333, 480, 559
 Slutresultat 741
 Slutte 83n130, 85, 149, 151, 235, 260, 302–3, 316–18, 370, 419n598, 426–27, 453, 562, 583, 617, 622, 669, 692, 757
 Slynge 481, 750
 Slynge (subst) 481, 750
 Slynge (verb) 243n407, 697, 750
 Slyngel 62, 120n209, 450n629, 517
 Slægt 549, 628
 Slægtning 151, 255, 457, 493–94, 637, 747
 Slægtstavle 537
 Slør 162–63, 319, 671
 Sløre 270n441, 530
 Sløv 161, 740
 Sløvhed 145–46
 Slå (subst) 252, 337
 Slå (verb) 29, 70, 85, 104, 119, 127, 142, 149, 155n266, 158, 167–68, 187n324, 197, 234, 236nn398–99, 244, 263, 266, 272, 279, 306, 324, 326–27, 337n497, 349–50, 354–55, 358, 362, 377, 401n568, 422, 424, 428n605, 440, 450, 461, 482, 486–87, 525, 581, 611, 619, 623–24, 642, 648, 656, 676–77, 701, 704, 706, 710–11, 729, 737, 741–42
 Smag 316, 438, 448, 485, 665
 Smage 310, 357, 368, 492, 665, 705, 718, 741
 Smagsprøve 741
 Smagssans 438
 Smed 663, 697, 742
 Smede 445
 Smelte 155, 316, 487n685, 496n708, 698
 Smeltedigel 315, 697–98
 Smelteovn 316, 697
 Smeltepunkt 698
 Smerte (subst) 135, 155–56, 210–11, 215, 217, 229, 270, 282, 287, 325, 440, 446, 472, 474, 550, 568, 629, 737, 741, 777
 Smerte (verb) 290, 472
 Smertefuld 108, 132, 155, 219, 290, 327, 368, 492, 629, 695, 718
 Smertelig 209
 Smiger 516, 521–22
 Smigre 99, 132, 164, 497, 510, 516, 523, 614, 763
 Smil 105n182, 287
 Sminke 154
 Sminkedåse 635
 Smitte 298, 416, 525, 690
 Smuk 48, 123, 137, 154n264, 192n344, 229, 231–32, 309, 516, 552, 582, 664
 Smukhed 229
 Smule 95, 303, 516, 582

- Smykke 64, 82, 111, 116, 124, 238, 258,
272–73, 469n647, 513, 639, 664, 680,
685, 717
- Smykkesten 111n189
- Smør 562–63n785
- Smøre 730
- Snak 740
- Snakke 416n590
- Snakkehoved 719
- Snakkesalighed 252
- Snare 112, 144, 224, 243, 258, 278, 330,
416n590, 522–23, 721
- Sne (subst) 469, 475, 478, 577–78
- Sne (verb) 578
- Snegl 579n802
- Snigmorder 239
- Snor 159n275, 270n441, 578n801, 720
- Snuble 126, 257, 290n456, 308, 448, 450–
51, 623, 694, 697, 743
- Snyde 222, 367–68, 372, 717, 734
- Snøre 771
- Snøren 166–67
- Social 74–75, 99n166, 134, 156, 177, 219,
240, 259n425, 260, 264, 271, 273, 276,
313, 315, 325, 388, 395–96, 399n567,
420, 432, 445, 498, 515, 533, 552,
557n778, 558, 697, 712, 755, 767
- Sociologisk 43
- Sol 72, 161, 306n472, 625, 695
- Soldat 96, 176n301, 259n425, 270n441, 404,
443, 632, 739
- Solgod 603
- Solid 88, 197, 210, 239, 325–26, 341,
381n542, 459, 508, 515, 522, 745
- Sommer 145n249, 146, 208, 346, 360,
381n542, 469, 478, 502, 559, 632, 654,
748
- Sommerdag 469n650
- Sommerfrugt 1 712
- Sommertid 145n249, 346, 478
- Sone 105, 215, 268, 269n439, 302n465,
692–93
- Sonepenge 157–58, 386
- Soning 302, 474
- Sorg 88n143, 132n223, 206, 211, 248, 287,
291, 315n476, 370, 429, 491n696, 522,
726
- Sorgløs 93n149, 679
- Sorgløshed 93, 612
- Sort 128
- Sortbrændt 154
- Sortere 373
- Sove 98, 116, 127, 147, 208, 347–48, 353,
366, 381n542, 417, 439, 460, 462, 619,
635, 640, 654, 690, 716, 725, 738–39,
751
- Sovemåtte 751
- Sovs 711
- Spalte 114n198
- Spaltet 114n198
- Spand 138
- Spanskrør 377
- Spare 85, 117, 216, 255, 267, 293, 428,
446n627, 685, 702
- Sparsommelig 233
- Spe 53
- Speciel 19, 42, 108, 126, 152, 155, 175, 198,
227, 269, 272, 302n465, 349, 382, 391,
429n606, 434n611, 450n630, 471, 481,
559, 561, 613, 628, 639, 727, 738–40,
748
- Specificere 604
- Specifik 180n306, 187, 240, 250, 345,
395n560, 402, 628
- Spedalsk 161
- Spedalskhed 469, 750
- Spejde 685
- Spejlbillede 497, 755
- Spejle 494
- Spil 119, 159, 263, 352, 531, 547, 624, 753
- Spille 28, 129, 191n342, 192, 197, 283, 307,
345n507, 402, 542, 562, 713, 726, 737,
776
- Spiller 422, 430
- Spinde 574, 577
- Spion 259n425, 612

- Spire (subst) 266
 Spire (verb) 292n458, 461, 502
 Spise (subst) 424n602
 Spise (verb) 133n224, 197, 199, 231, 236, 261, 263, 331, 355, 378n540, 421n599, 424, 448, 470, 554–55, 580, 639–40, 711, 736, 743, 773
 Spisning 448, 471
 Splid 148, 151, 211, 289, 312, 402, 505n722, 531, 655, 688, 714, 763, 765, 769
 Spontan 98n163, 140, 220n381, 521
 Spor 86nn135, 137, 97n160, 98–99, 102, 125, 130, 133, 139, 270n441, 362, 476, 555, 628
 Spore 517
 Sportfan 498
 Sportsudøver 126
 Spot 53, 70, 157, 320n482, 329, 334, 357, 609, 702, 747, 765
 Spotte 70, 89–90, 121, 202, 313, 316, 320n482, 355, 357–58, 507, 545–46, 549, 553, 609, 632, 666, 699, 712, 727
 Spotter 62, 68, 70, 89, 93, 120–22, 196, 200–202, 251, 254, 264, 268, 284, 286–87, 316, 354–55, 357, 383, 390, 402–3, 444–45n626, 524, 545, 651, 672, 678, 687, 711–12, 729, 765
 Spottesang 53, 436–37, 439, 606, 615
 Sprede 31–32, 48, 230, 232, 285, 287, 312, 362, 482, 615, 656–57, 663, 676, 686, 741, 766
 Spreddehagl 750
 Spredning 216, 657
 Springe 36, 138–39, 184, 194, 220n381, 258, 365, 429
 Sprog 45n55, 51, 106, 643
 Sprogbrug 37, 83n131, 114n198, 123, 160, 168, 209, 294, 449, 621, 720
 Sproglig 50, 63, 114, 224, 230, 248, 397, 399, 421, 427, 432, 522n734, 622, 648, 662, 690, 710, 728, 742, 777
 Spyd 96, 616, 696, 720
 Spydglans 635
 Spædbarn 190
 Spænde 87, 203, 427, 450, 683
 Spænding 83, 362, 491, 772
 Spøge 192
 Spøgelse 102
 Spørge 45, 118, 360, 541, 639, 773, 776–77
 Spørgeord 437, 540, 776
 Spørgepartikel 138, 155
 Spørgsmål 57n73, 91, 139, 146–47, 154, 262, 279–80, 318, 343, 419, 464n641, 480, 497, 517, 541, 543, 616, 699, 714, 724, 770
 Spådom 304n468
 Spådomskunst 304
 Spådomsord 53
 Spåkvinde 752
 Stabil 515, 521, 658, 667, 683
 Stabilitet 113, 240, 259, 515, 521, 558, 697
 Staccatoagtig 423
 Stadfæste 651, 723
 Stakte-dråber 493n700
 Stald 651
 Stamme 22, 33n18, 34, 40, 101n174, 110n187, 111, 144, 151–52, 160, 168, 176, 178, 184n319, 192n344, 202, 231, 256, 294, 315, 317, 331, 390, 393, 409–10, 455, 483n676, 491n696, 492, 493n702, 496n708, 508, 543n765, 550, 565, 602, 604, 625, 641, 647–48, 653, 733, 749, 757, 761
 Stammebetegnelse 537
 Stammegrænse 418
 Stammeområde 417
 Standard 61, 82, 210, 305, 363, 378
 Standardenhed 363n527
 Standardudtryk 687
 Standardvægt 363
 Standardværk 45n54
 Standpunkt 558, 566n789
 Standse 88, 393, 619
 Stange 158
 Starte 359, 712
 Stat 55, 247, 535, 553, 655, 734

- Statelig 88, 134, 194n349, 560–61, 776
 Stationær 304
 Statsmand 764
 Statsskriver 32, 602
 Status 22, 124, 164, 197, 203, 214, 219, 238,
 240, 259nn425–26, 313, 315, 415, 432,
 445, 501, 542, 557n778, 575, 668, 681–
 82, 697, 730, 734, 775
 Stav 212, 266n433, 347, 609
 Stavelse 51, 570
 Stavelsesrim 50
 Stavemåde 189
 Stedbetegnelse 566
 Stedfortrædende 362
 Stedfortræder 359, 603, 646
 Stednavn 537, 601
 Stege 249, 672
 Stejl 102
 Stele 647
 Stemme 92, 415, 419n596, 488, 495, 569,
 612, 633, 718, 754, 765
 Stempel 45
 Sten 481, 750
 Stendynge 418
 Stene 258n424, 356, 611
 Stengærde 460–62
 Steninger 137
 Stenlod 660
 Stenstøtte 418
 Stensøjle 198
 Stentavle 129
 Steppe 249n413, 386n551, 726
 Sti 86, 102n175, 103, 111, 126–28, 130–31,
 173, 215, 250n416, 623–24, 688
 Stifte 458–59
 Stige 74, 199, 247, 252, 276, 282, 419, 485,
 497, 697, 709, 755, 770
 Stigning 130, 138, 195, 252, 383, 481, 548,
 578, 614
 Stik (adv) 89, 162, 253, 313, 440, 481
 Stik (subst) 529
 Stikke 290, 354, 484n678, 711
 Stikord 406, 434, 710, 735
 Stil 37–38, 40, 45, 47, 174, 199, 332, 438,
 460, 480, 544, 648
 Stilart 565n786
 Stilhed 21, 93n149
 Stilistik 48n60
 Stilistisk 21, 333, 673, 730
 Stille (verb) 45n51, 47–48, 70, 87, 93, 134,
 140n242, 143–44, 157n272, 162, 200,
 207, 214, 226–28, 231, 233, 249, 252,
 256, 260, 288, 298, 306, 311, 322, 324,
 341, 346, 355, 368, 394n559, 395, 417,
 424n602, 450, 472, 483, 494–95, 526,
 532, 550, 554, 556, 562, 571, 608, 631,
 665, 667, 673, 691, 710, 714–15, 717,
 725, 755, 758, 763
 Stillestående 137n230, 138, 551
 Stilling 178, 291, 374, 403, 405n575,
 424n602, 479, 546, 557, 583, 625, 697
 Stiltiende 481
 Stimand 632
 Stimulere 137, 154, 164, 530, 730
 Stinkende 253
 Stjerne 20, 624, 740
 Stjæle 156, 204, 474, 532n746, 558, 652
 Stof 164, 186, 314, 493n700, 579, 601, 640
 Stok 69, 108, 201, 212, 266, 350, 401, 406,
 428–29, 526, 613, 656, 695, 737, 767
 Stokkeslag 656
 Stol 59, 72, 99, 106, 149, 203, 216, 224, 235,
 257n423, 271, 309, 361, 498, 507, 510,
 514, 517–18, 524, 532, 542, 572, 652,
 679, 705, 763, 770
 Stole 66, 72–73, 106, 117, 165, 203, 213,
 227, 235, 245, 259, 276, 278, 300, 302,
 309, 323, 363, 369, 371, 375, 380, 394,
 410, 414, 422, 471, 488, 493, 511, 518,
 527, 530, 532–33, 572, 605, 684, 720–
 21
 Stolt 62, 150, 166, 301, 333, 378–79, 387,
 484n679, 491, 552, 557, 561, 642, 692,
 717, 727, 754
 Stolthed 176, 378, 510, 633–34, 645–46,
 692, 694, 724

- Stoppe 108, 126n215, 383, 388, 421–22, 702, 736
- Stor 25, 27, 30, 35, 38–39, 42, 44, 52–53, 84–85, 88, 106, 108, 121, 137, 142, 150, 158, 164, 166, 169–70, 175, 179, 184, 186–87, 189, 192n345, 195, 197, 200, 204, 222–24, 226, 234n397, 244–45, 254, 258, 270, 274, 284, 288, 294n459, 302, 306, 314, 328, 335, 359, 367, 372, 377, 379n541, 386n551, 392n554, 393, 397, 402, 410, 418, 424, 430, 433, 446, 467–71, 477, 482, 488–89, 492, 495, 503, 508, 511, 519, 523, 529, 535, 538, 539n759, 549, 555–59, 562, 566n789, 575, 578–80, 611, 618, 622, 624, 635, 645, 648, 674, 681, 688, 699, 704, 712–13, 722, 729, 749, 756, 761–62, 764, 770–71, 774
- Storartet 569, 571, 667
- Storfamilie 241
- Storhed 627, 633, 645
- Storhedsvanvid 378
- Storkonge 306n472
- Storm 91, 218–19, 221, 439n619, 610, 697
- Stormand 146n253, 176, 177n303, 262n430, 335, 345, 470, 646, 658, 708
- Storme 144, 239, 389, 513
- Stormvejr 610
- Straf 90–91, 135, 142, 149, 153–55, 218, 229, 237, 257, 301, 303, 329, 354, 357, 451, 518, 611, 629–30, 636
- Strafbar 345
- Straffe 54, 90, 92, 102, 135, 141, 149, 215, 222, 237, 280, 288, 302, 304, 316, 324–26, 349–50, 354–55, 371, 373, 383, 385n547, 386, 400, 416, 426, 428n605, 431, 452–53, 488, 516, 526, 632, 660, 665, 692, 729, 737, 753
- Straffedom 346n508, 357
- Strafferedskab 266n433
- Strategi 442–43, 445, 572, 575
- Streg 21
- Strejfe 162, 513
- Streng 46, 109, 153, 286, 428
- Strengthed 153–54
- Strid 42, 119, 255, 289, 315, 322, 324, 328, 330, 336–37, 345, 359, 390, 416n590, 467n645, 485–87, 531, 675, 680, 697, 700–701, 703, 706, 712, 731, 752, 758, 763, 769
- Stridagtig 358
- Stridbar 148n258, 154n264, 238, 347, 375, 377, 380–81, 386–87, 474–75, 486n683, 494–97, 724, 752, 754
- Stridbarhed 148n258, 347, 724
- Stride 68, 120, 705
- Stridighed 148n258, 335–37, 437–38, 443, 705
- Stridshest 393–94n559, 561n781
- Stridsøkse 471
- Strime 376n539
- Strofe 51, 180
- Struktur 20, 29–30, 33–34, 36, 81, 119, 127, 196, 254, 295, 334, 362, 369, 410, 429, 477, 503, 515, 527, 543, 546, 551, 559, 566, 570, 573, 576–77, 612, 621, 646, 649, 658, 671, 703, 705, 712, 753, 758
- Strukturel 538, 545, 753
- Strukturere 187, 338, 478, 546, 711, 772
- Stryge 660
- Stræbe 110, 230n393, 285, 319, 388–89, 613, 664, 666
- Stræben 388–89
- Stræde 511
- Strække 38, 118, 342, 377, 414n587, 572, 626
- Strø 232, 499n714
- Strøm 50, 89, 114, 139, 184, 191, 198, 491, 648, 754
- Strømme 60, 89, 90n145, 138–39, 183, 188, 211, 243, 252, 282, 296, 310, 530, 648, 676, 711
- Strå 234, 347
- Stråle 127, 430, 501, 526, 542n763, 580, 624
- Studere 79, 199, 213, 649
- Studie 213, 748

- Stum 322, 568, 777
- Stykke 133, 155n266, 187, 212, 283, 314,
337n497, 346n508, 373n536, 419n598,
484, 487, 608, 706, 732, 750
- Styr 66, 392
- Styre (subst) 519
- Styre (verb) 129, 142, 203, 404
- Styreform 560
- Styrke (subst) 44, 56, 58, 106, 111, 121, 135,
167, 175–76n302, 210, 225n385, 262,
281, 333, 335, 346n508, 376, 426, 441–
43n625, 445–46, 463, 490, 496, 513,
558–59, 561, 566, 571–73, 575, 577,
580, 636, 667, 717, 732, 742, 776
- Styrke (verb) 107, 141, 180n306, 243, 288,
297, 299, 330, 402, 443, 449, 451, 463,
477, 493, 522, 530, 548, 573, 577, 617,
626, 665, 668, 673, 690, 705, 721, 748,
761, 769
- Styrkelse 107
- Styrmand 439n619
- Styrte 229, 235, 239, 256, 259, 272, 284,
294–95, 324, 382–83, 451, 506, 662,
668, 674, 690, 725
- Stærk 19, 70, 89, 117, 134, 136, 139,
163n277, 165, 172–73, 213, 228–29,
231, 237, 277, 289, 318, 323, 329, 337–
38, 372, 376, 384, 388–89, 427, 433,
438, 443n624, 506, 512, 522, 554, 561,
566, 575, 642, 660, 667, 683, 737, 767,
778
- Støbe 466, 542n763
- Støbeform 542n763
- Støde 81, 200, 619
- Støder 499
- Støj 639
- Støje 358, 381n543
- Størrelse 32, 43, 156n270, 232, 281, 559,
660, 666, 675, 702, 715, 775
- Størstedel 478
- Støtte (subst) 189–90, 238, 493
- Støtte (verb) 106, 109, 171, 235, 259n426,
260, 278, 347–48, 374, 403, 457,
472n655, 481, 504, 616, 651, 725
- Støv 615, 686
- Støvkorn 187
- Subjekt 21–22, 97, 121, 138–39, 150,
167n281, 198, 209, 223n383, 279–80,
292, 302, 376, 392, 403, 405n575, 426,
432, 435n612, 516, 523–24, 532, 544,
548–49, 576, 610–11, 619, 642, 647,
654–57, 660–61, 665, 671, 678, 683,
685, 687, 689–90, 700, 709, 712, 714,
716, 720, 725, 727–29, 763, 766, 770
- Substans 78
- Substantiv 22, 55n68, 64, 67, 150, 164, 214,
230, 278, 364n528, 437n617, 488, 499,
551n773, 579, 606–7, 621, 656, 677,
685, 706, 712, 723, 726, 747
- Succes 177, 225, 246, 348, 371, 394, 413,
418, 431, 440, 442, 453, 699, 728
- Succesfuld 290
- Succesrig 418
- Suffiks 191n343, 198, 279n444, 392, 621,
627, 642, 726
- Sugekop 559–60
- Sukke 757, 764
- Sukkerindhold 497n709
- Sulfid 635
- Sult 47, 59, 156n268, 207, 217, 233, 240–42,
249, 252, 260, 263, 311, 348, 389–90,
529n743, 556–57, 665, 673, 676, 695,
749, 758, 761, 763
- Sulte 207, 347–49, 353, 355
- Sulten 59n81, 346n508, 354, 513, 732
- Sumerisk 32, 115n201, 160, 422, 457n635,
560n780, 615, 643, 647, 652
- Sund 96n154, 129, 210, 282, 289, 328, 429,
458
- Supplere 91, 152, 177, 216, 284, 299, 306,
317, 330, 427, 430, 435, 443, 720, 743
- Sur 219n379, 438n618, 658
- Suveræn 297, 299
- Svag 134, 214, 229, 350, 383–84, 508, 513,
523, 547n769, 568, 675, 684, 708, 725,
734, 775
- Svaghed 58, 85, 313, 358, 552, 559, 675, 775

- Sval 766
- Svar 55, 58, 95, 106, 147, 214, 230, 282, 291–92n457, 295, 299–301, 322–23, 340, 361, 371, 384, 416n590, 429, 437, 453n632, 456–57, 459, 477, 481, 485, 514, 524, 543, 685, 693, 705, 721, 743–45, 749, 751, 764, 776
- Svare 44, 91, 141, 334, 363n527, 437–38, 485, 535, 540–42, 544n766, 562, 567n790, 571, 639, 651, 662, 714–15, 771, 773
- Svig 62, 98, 148, 221–22, 239, 245–46, 277, 313, 441, 485, 487, 614, 659, 670–71
- Svigefuld 67, 98, 130, 175–76, 221, 246, 277n443, 311–13, 322, 324, 364, 614, 646, 659
- Svigefuldhed 312
- Svigerbarn 745
- Svigerforældre 745
- Svigerinde 381n544
- Svigermor 381n544
- Svigte 98n162, 99, 101, 122, 164, 215, 238, 336, 415, 425, 433, 436, 472, 494, 506, 621, 706, 736, 758, 760
- Svinde 213, 256, 539n759, 675, 716
- Svinetryne 48, 231, 318
- Svovlforbindelse 635
- Svække 360, 445–46, 568, 624, 675, 742, 777
- Svær 51–52, 66, 68, 179, 216, 227, 268, 334–37, 386, 418, 449, 485, 488, 491, 497, 508, 535, 559, 562, 570, 650, 722
- Sværd 133, 245, 357, 471, 496–97, 550, 658, 720
- Svæрге 532, 670
- Sværм 560
- Sydarabisk 419n598
- Syg 112, 256, 675, 713, 751
- Sygdom 85, 112, 135, 156, 257, 334–35, 518n733, 616–17, 675
- Symbol 112, 201, 203, 346n508, 358n522, 361, 385, 388, 417, 466, 500–501, 526, 548, 574, 618, 635, 652, 664, 771
- Symbolisere 74, 81, 313, 462, 541, 556, 581, 664, 745
- Symbolsk 44, 86n136, 112, 158, 196, 450n630, 497, 537n751, 553, 569, 630
- Symfoni 123
- Symmetri 729
- Sympati 308, 316, 396, 494
- Sympatisk 214
- Symptom 617
- Syn 81, 95, 130, 139n238, 141, 158, 189, 250, 375, 419n596, 427, 434, 438, 461, 481, 528
- Synd 74, 82, 119, 128, 153, 155n266, 167n281, 215, 227, 235, 253, 255, 260, 268–69, 281, 285, 302, 319, 324, 345, 362–63, 365, 368, 378–80, 444–45n626, 452, 453n632, 512, 518, 537, 549, 617, 636, 655–57, 684, 692, 703, 715, 760
- Synde 67, 82, 131, 195, 212, 222, 251, 266, 341, 512, 712, 760
- Synden 87, 142, 204, 220–21, 253, 320, 324, 356, 365, 378, 391, 396, 477, 512, 670
- Synder 69, 73, 81, 83, 85–87, 112, 136, 142, 212, 237, 243, 253, 260–62, 269n439, 274–75, 341–42, 345, 365, 368, 386, 427, 431, 434, 441–42, 512, 606, 760
- Syndfri 362–63
- Syndig 84, 142, 243, 285, 342
- Syndighed 55
- Synekdoke 22, 49, 193, 289, 298, 325–26, 337, 394, 574, 690
- Synes 72, 74, 116, 130, 146n253, 185, 194, 288, 352, 368, 386, 402, 405n575, 566
- Synge 192, 385n547, 472
- Synke 102n175, 126n215, 331, 405n574, 422n600, 568, 704, 739
- Synkretistisk 39
- Synlig 148, 159, 238, 276, 282, 483n676, 555, 705, 734
- Synonym (adj) 65, 69n120, 97n158, 150, 187n323, 329, 610–11, 619, 635, 744
- Synonym (subst) 117, 124, 213, 220n380, 229, 244, 273, 280, 285n450, 290, 299,

- 325, 329, 391, 530, 661, 686, 694, 708,
733, 764, 767
- Synspunkt 104, 183n315, 201, 329, 436,
481, 641
- Synssans 161
- Synsvinkel 64, 71, 228
- Syntaks 433, 515, 547, 549, 764–65, 777
- Syntaktisk 423, 572–73
- Syntetisk 37, 47–48, 50, 217, 237, 243, 249–
50, 272, 292, 299, 305, 314, 317, 328,
330, 333, 338–39, 341, 361, 382–83,
406, 414, 436, 438–40, 442–43, 452,
454, 457–58, 461–62, 466, 502, 516,
524, 542, 545, 655, 669, 686–87, 702,
706, 709, 722, 732, 736, 743, 764, 766
- Syrisk 22, 161, 321n483, 419n598, 725, 745
- System 214, 412
- Systematisk 185
- Syv dobbelt 156, 697
- Sæd 138, 230, 663
- Sæde 59n83, 167, 448, 465
- Sædekorn 138n234
- Sædemanden 663
- Sædvane 315n477
- Sædvanlig 52, 100, 360, 450n629, 559
- Sæk 686
- Sælge 79n127, 143, 173, 222, 234, 400,
433–34, 573, 575, 577–79, 660, 666,
739, 778
- Sælger 367
- Sænke 367, 612, 697
- Særlig 28–29, 31, 32n17, 37, 40n40, 42–43,
48n60, 55, 57, 66–67, 86, 96, 103–4,
122, 124–25, 141, 149, 164, 169, 173,
178–79, 183n315, 186, 214, 235,
240n402, 259, 262n428, 267, 277, 317,
323, 334–35, 342, 358n522, 378, 391,
397, 403–4, 411, 418, 433, 437, 442,
504, 511, 553, 577, 615, 625, 632, 639–
40, 646, 650, 684, 687, 695–96, 728,
761
- Sæson 146
- Sæt 540
- Sætning 21, 38, 45, 94, 126, 133, 139,
167n281, 177, 185–86, 191, 280, 292,
366, 395n560, 407n576, 430n607, 443,
457, 604, 628, 630, 666–67, 674, 690,
693, 706, 714, 727, 742, 765, 770
- Sætte 29, 55, 87, 94, 119, 122, 124, 150,
159, 162, 187n324, 188, 191, 210, 262,
266n433, 267n436, 275, 278–80, 312,
314, 331, 335, 370, 389, 393, 398n564,
403, 411, 416, 422, 424, 442, 467, 469,
471, 507, 515, 526, 531, 551, 562, 574,
576, 580, 619, 629, 709, 719–20, 740,
763, 777
- Sø 551
- Sød 116, 132, 219, 308, 310, 368, 448, 492,
694, 708, 716–18, 730, 743, 755
- Sødme 308–9, 448, 493, 694
- Søfartsudtryk 439n620
- Søge 25, 33, 35, 62, 69, 71, 74, 79, 89, 92,
95, 107, 110, 121, 124, 139, 154, 157,
162, 164–65, 174, 176–77, 194–95, 222,
234–35, 247, 263, 268, 272, 276, 280,
283, 286–87, 295n461, 299, 314, 319,
324, 328, 332–33, 339, 343, 345–
46n508, 361, 365, 367, 369, 380, 385,
387, 401n570, 406, 420, 422n600, 444–
45, 459n637, 488, 496, 498, 505–7, 516,
524–25n737, 531–33n747, 539, 541,
543, 551–52, 559, 572, 574, 610–13,
627, 650, 659, 666, 677–78, 680, 683–
84, 708, 713, 718, 721, 729, 742, 758,
765, 769, 771, 778
- Søgen 43, 110n188, 129, 285, 328, 438, 539
- Søgningen 95, 234
- Søjle 197, 667
- Sølv 47, 110, 166, 178, 216–17, 241, 307,
315–16, 395, 466, 468, 487n685,
542n763, 602, 613, 618, 644–45, 697–
98, 729
- Sølvglasur 487
- Sølvindfatning 468
- Sølvkar 466
- Sølvmine 110

- Sølvsmed 466
 Søm 499, 573
 Sømand 314, 439n619–20, 697
 Sømme 479
 Sømmelighed 162
 Søn 28, 32–33, 35–42, 44, 47, 50, 58, 63, 71, 73, 77, 81–83, 86–87n140, 94–96, 98–99, 101, 104–5, 108–9, 115–17, 122–35, 137–41, 144, 151–54, 158–62, 167, 170–71n293, 173, 178, 182, 193–95, 206, 208, 212, 215, 217–18, 230n393, 240, 244, 251, 260–61, 265, 270, 283–84, 290–91, 295n461, 315, 317, 325, 338, 347–52, 354–57, 360–61, 363, 369–71, 374, 395, 410–12, 414, 417, 419–20, 423–35, 438–39, 441, 445–48, 451–53, 458, 462, 472, 487n684, 489, 494, 498–501, 504–5, 507–8, 510, 514, 517, 518n733, 520, 522, 524, 527–30, 535–36, 538, 541, 550, 552–53, 555–56, 558–59, 561, 565n788, 566n789, 567, 581, 602–3, 612, 618, 620–21, 623, 628, 630–31, 643, 647, 654, 672, 689, 697, 710–11, 719, 721, 724, 734, 736–39, 743, 745, 747, 749, 751, 768–69, 771, 776
 Søndenvind 474
 Sønderbrudt 60n90–91
 Sønderrive 772
 Sønderslide 493
 Sønderslå 742
 Sønnekår 122n211, 290
 Sørge 321, 458, 472, 579, 649, 737, 745
 Sørgelig 324
 Søster 160, 323, 648
 Søvn 84, 116, 127, 144, 146–47, 348, 366, 419n596, 461, 631–32, 738–39
 Søvnighed 432
 Søvnløs 421
 Så (verb) 148, 151, 230, 232n395, 312, 322, 360, 400–401, 458, 663, 729
 Såning 230, 400, 663, 693, 712
 Sår 118, 155, 211n370, 376–77, 617, 703, 766
 Sårbar 116, 203, 279, 337, 418, 474, 508, 554, 559–60
 Sårbarhed 341, 414, 560
 Såre 246, 280, 282–83, 294n460, 310, 330, 470, 482, 486, 722
 Såsæd 508
 Tab 91n147, 134–35, 144, 235, 239, 284, 366, 380, 388, 445, 476, 508, 530, 622, 631, 729, 736
 Tabe 233, 255, 284, 372, 375, 477, 720
 Tabernakel 115, 198, 385n549, 608
 Taburet 203
 Tackle 333, 470
 Tag 125–26, 174, 197, 347, 351, 381–82, 386, 414n587, 423, 427, 475, 496, 529n743, 614, 622, 638
 Tagdryp 347, 495, 709
 Tak 44
 Takke 613, 623, 753
 Takkesang 394
 Taknemlighed 530
 Taknemmeligt 62
 Taktfuld 467, 470
 Taktik 158, 160, 162
 Taktløs 229, 252, 471
 Tal 42, 80, 198, 320, 425, 450n630, 485, 546, 551, 603
 Talefigur 20
 Talekunst 65n107
 Talemåde 191n343
 Talenter 281, 578
 Taleorgan 221
 Taler 79, 172–73, 243, 252, 292, 308–9, 311–13, 316–17, 319, 334, 412, 472
 Talerstol 88
 Talesprog 21
 Tallerken 354, 711
 Talmud 197, 777
 Talmudisk 618
 Talmæssig 558
 Talord 544, 552n774

- Talordsprog 536, 544, 546, 548, 552–54, 558–59
- Talrig 55n69, 138, 202, 352, 492n699, 505, 519, 642, 706, 764, 775
- Talsmand 31, 675
- Talværdi 33–34
- Tam 241, 267n434, 656
- Tandpleje 658
- Tanke 47–48, 58–59, 60n91, 64, 84, 90, 98, 104, 107, 112–13, 118, 123n212, 127, 129, 132, 136, 147–48, 151, 153, 159, 167, 175, 187n324, 197, 219, 227, 232, 242, 246, 248, 250, 252, 273, 282, 285, 295, 299–300, 324, 331–32, 337, 341, 350, 351n514, 361, 371–72, 374, 377, 386–87, 405, 416, 424n602, 427, 428n605, 432, 435, 439, 441, 447, 470, 477, 490n693, 499, 523, 563, 580, 618, 620, 662, 675, 689, 691, 705, 710, 722–23, 757
- Tankegang 48, 59n83, 105, 122n211, 154n265, 179, 187n324, 368, 429, 465, 474n663, 651, 691, 713
- Tankegods 39, 422
- Tankekraft 303n467
- Tankeløst 372, 721
- Tankemæssig 440
- Tankeproces 351, 692, 736
- Tankerække 49
- Tap 484, 733
- Tappe 640
- Tapper 561n781, 571n799, 581n805
- Tapperhed 176n301
- Targum 22, 26n2, 181, 340n499, 392n554, 440, 550, 717, 725
- Tautologi 250
- Tavle 36, 105, 159, 184–85, 386
- Tavs 209, 434, 662
- Tavshed 84, 226–28, 327, 444, 562n784
- Tegn 60, 108, 148, 163–64, 173n298, 199, 211n369, 264, 276, 288, 313, 358n522, 420, 427, 433, 445, 483n676, 570, 576, 578, 608, 618, 633, 647, 661, 665, 698, 726, 756
- Tegne 128, 284, 292, 313, 387–88, 396, 422, 503
- Teknik 664
- Teknisk 245, 698
- Tekst 20–21, 26, 38, 51–52n63, 80n128, 84, 86, 87n139, 106, 112–13, 115–16n202, 121, 124n213, 140nn240, 242, 142, 152n262, 155, 166n280, 170, 172, 179n304, 183–85, 197, 207, 209, 211n371, 217, 220n380, 221, 223n383, 224n384, 230, 233, 239n400, 242, 246, 248n411, 249n414, 250, 253, 265n431, 268, 269n440, 270n441, 277, 281n445, 287, 292, 299, 306n472, 311, 325, 334, 343n504, 350–52, 360n525, 363, 374, 376, 401n568, 411, 415n589, 422–23, 425, 428n605, 429, 430n607, 435, 437, 449, 451, 453–54, 456–57, 465nn642–43, 467n645, 480, 491, 493–94, 495n705, 506n723, 507, 533n749, 538n757, 540n760, 542, 558, 573, 576, 606–7, 609, 613–14, 616, 625, 630–31, 633, 638, 642, 644–46, 650–51, 655–58, 661–62, 664–65, 667, 669–70, 672, 677–78, 683, 689–91, 693–95, 700, 702, 704, 706–7, 709–18, 721–22, 724, 726, 729, 731, 735–39, 742–43, 751, 755, 757, 759–64, 770, 777–78
- Teksteksempel 182
- Tekstil 575, 577
- Tekstkritisk 166, 224, 268n438, 340n499, 535, 628
- Tekstmæssigt 280
- Tekstrettelse 107n184, 188n325, 191, 374n537, 486n681, 492n699, 561n782, 567n791
- Tekstvariant 681, 713
- Tekstændring 230n393, 340, 607, 631, 680, 773
- Telt 155n266, 270, 696, 726
- Teltpløk 733

- Tema 39, 130, 143–44, 145n249, 175, 200, 218, 222–23, 225, 228, 235, 256, 272, 276, 278, 288, 297, 299, 303, 317, 324, 350, 368, 370, 375, 382, 394, 398, 416–17, 441, 464–65, 471, 477–78, 482, 497, 504, 518, 529–30, 668, 684, 698, 726, 748
- Tematisk 34, 264, 273, 309n473, 394, 427, 432, 538, 545–47, 572–73, 576, 710, 753
- Tempel 62, 115, 129, 163, 197–98, 294, 399n565, 513, 560n780, 650, 700, 761
- Tempelgave 517
- Tempelindvielsesbøn 655
- Tempelindvielsesfest 399n565
- Tempelpersonale 639
- Tempelprostitution 99
- Temperament 416, 477
- Ten 576–77
- Tendens 67, 535
- Tendentøs 464
- Teolog 27, 53
- Teologi 53, 57, 78, 106, 114n198, 129, 208, 313, 543, 670
- Teologisk 41, 54–55, 82, 84–85, 90n146, 97, 280, 290, 293, 295n461, 444, 464, 494, 720, 761
- Terapeutisk 376, 472
- Territorial 281
- Territorium 142
- Terror 441
- Terrorist 482, 486
- Terrorregime 401n568
- Test 446
- Teste 316n478, 421, 498, 698
- Tid 22, 57–58, 83n131, 121–22, 138, 146–48, 159, 180, 192, 198, 225, 231, 288, 294n459, 323, 353, 367, 411, 433, 453, 465, 478, 499n712, 625, 630, 639, 646–48, 660, 662, 686, 696, 735, 775
- Tidlig 22, 29, 53–54, 58, 73, 107–8, 116n202, 129, 132, 142, 144, 166, 168, 180, 181n310, 183, 185, 190, 230, 292n458, 293, 370–71, 385, 388, 411, 418, 428n605, 459, 461, 485n680, 517, 549–50, 558n779, 607, 613, 620, 626–27, 644–45, 651–52, 658, 665, 693, 724, 731, 754, 769
- Tidsbegrænset 165
- Tidsbestemmelse 629
- Tidsbisætning 185–86, 649
- Tidsmæssig 183, 663
- Tidsperiode 29
- Tidspunkt 29, 137, 161, 182, 189, 192, 262, 292, 343, 417, 427, 475, 495, 565, 638, 754
- Tidsrum 52, 202
- Tidsudtryk 754
- Tie 157n272, 226–27, 328, 532, 562, 662
- Tiende 315n477, 764
- Tiendedel 715
- Tigge 154
- Tigger 70
- Tiggeri 147
- Tilbagebetale 509
- Tilbagebetaling 323
- Tilbagegang 313
- Tilbageholdende 346, 673
- Tilbageholdenhed 216, 252, 317, 327, 359, 470–71, 518, 566, 657
- Tilbagevenden 151, 573
- Tilbedelse 672
- Tilbeder 106
- Tilberede 249, 438
- Tilblivelse 31, 56, 179, 185, 192n345, 648
- Tilbud 165, 196, 433
- Tilbyde 81, 83, 138, 154n263, 204, 355, 404, 435, 541, 567, 652
- Tilbøjelighed 86, 260, 345, 374, 405–6, 484
- Tildække 670
- Tilegne 207, 223, 605
- Tilegnelse 94, 97
- Tilflugt 106, 272, 276, 278, 332, 543, 659, 683–84, 771
- Tilfreds 185, 192, 518
- Tilfredshed 518

- Tilfredsstille 141, 164, 207, 242, 253, 287, 328, 353, 355, 544, 550, 676, 718
- Tilfredsstillelse 98, 139, 263, 377, 388, 567, 676
- Tilfælde 26n2, 46, 50, 55, 59, 63, 74, 94n150, 100, 119, 125–26, 157, 195, 198, 210, 213, 219, 226, 229n392, 249, 251n419, 260, 269n439, 285, 304, 314–15, 337, 341, 343, 354, 366, 374n538, 393n558, 438, 440, 475, 478, 483, 491, 493n700, 494, 519, 531, 548n770, 553, 558, 562n783, 610, 615, 633, 641, 652, 654, 659, 675, 687, 696, 708, 712, 714, 729, 740, 745
- Tilfældig 34, 52, 471
- Tilfældighed 110n188
- Tilføje 20–21, 30, 40, 46, 54, 67, 91–92, 130, 138–39, 151, 166–67, 171, 199, 211n369, 236, 240n401, 245, 281n445, 312–14, 326, 330, 343n504, 356n520, 357–58, 360n525, 362, 397n563, 403n572, 425–26, 430n607, 431, 434, 436, 440, 443, 449, 455, 469–70, 473n661, 496, 501, 503, 516, 543–44, 555, 561, 566, 568, 627, 644–45, 651, 658, 661, 673, 696, 713, 725, 728–30, 740, 778
- Tilføjelse 29, 84, 86n138, 292n458, 308, 340n499, 356n520, 431, 449, 509, 543, 608, 615, 630, 638, 645, 649, 677, 725, 738
- Tilgive 319, 345–46, 474, 497, 512, 655
- Tilgivelse 269, 285, 300, 319, 345, 512, 617, 655, 670
- Tilholdssted 139
- Tilhænger 116, 152, 163, 639, 645
- Tilhøre 118, 139, 281n447, 300, 304, 371–72, 395, 403, 435, 460, 549, 565n788, 571n799, 607, 640
- Tilhører 32, 73, 79, 88, 92, 122n211, 164, 172, 179, 234, 252, 259, 292, 310, 316, 368, 393, 461, 472, 507, 540–41, 546, 571, 657
- Tilhørsforhold 83
- Tilintetgøre 726
- Tilintetgørelsen 269
- Tillade 40, 143, 157, 303, 308, 320, 400, 568, 639
- Tilladelse 20, 154n263
- Tillid 57n75, 72, 106–7, 117, 119, 149, 202, 373, 395, 410–11, 446, 486, 518, 532, 533n747, 542, 572, 769
- Tillidsforhold 411, 468
- Tillidsfuld 53, 679
- Tillæg 458, 601, 628
- Tillægge 49–50, 302n465
- Tilnavn 181, 444
- Tilpasning 542
- Tilpasse 40, 54, 77, 79, 194, 287, 290, 410–11, 413, 461, 538, 543
- Tilrettelægge 487n686
- Tilrettevise 656
- Tilrettevisning 484
- Tilsagn 200
- Tilsidesætte 195, 348, 556–57, 608, 723, 775
- Tilsidesættelse 341, 358
- Tilsigte 145n252, 349–50, 710
- Tilskrive 28, 54, 214, 535
- Tilskynde 399, 453, 730–31
- Tilskyndelse 399, 731, 760
- Tilslutning 65n108, 267n436
- Tilsløring 127
- Tilsmudse 312, 475
- Tilstand 49, 74, 84, 107, 129, 135, 169, 179, 185, 218, 226, 239, 279, 287–88, 290, 292, 325, 334, 366, 381, 385n547, 423, 439–40, 445, 500, 501n717, 515, 528, 617, 648–49
- Tilstedeværelse 179, 282, 540, 648
- Tilstræbe 234, 319, 324, 610
- Tilstrækkelig 107, 114n197, 203, 241, 353, 417, 420
- Tilsvarende 22, 50, 54, 63–64, 66, 68n116, 69–71, 78, 84, 114, 119–20, 136, 137n230, 140, 151, 162, 177, 180n306, 185, 213, 216, 218, 220, 221n382, 223,

- 236n399, 242n405, 249n413, 255, 259–60, 279n444, 314, 316, 323, 331n492, 337, 340n500, 341n501, 343, 362, 367, 398n564, 404, 409n578, 421, 427, 443n623, 450, 476, 488, 491n696, 532n746, 608, 614–15, 626, 629, 634, 647–48, 655, 658, 660, 664, 671, 678–80, 684, 693, 700, 709, 715, 720, 724–25, 734, 740, 748, 755, 758, 761–62
- Tilsynekomst 162
- Tilsyneladende 27, 54, 493
- Tilså 230
- Tiltale 35, 81–82, 86, 88, 94, 104, 108–9, 116–17, 125, 128, 131, 133, 141, 145–46, 151, 159–60, 193, 350, 356, 403, 447, 450, 460, 494, 582, 621, 768
- Tiltaleform 46n56
- Tiltrække 55, 82, 258, 274, 277, 338, 340n499, 342, 437, 707
- Tiltrækningskraft 166
- Tilværelse 72, 166, 208, 231, 387, 418, 446, 498
- Time 635, 676
- Timing 146, 482
- Ting 66, 78, 107, 185, 240, 279, 296, 420, 439, 649
- Tinge 365, 717
- Titel 33, 35, 52, 77, 79, 176, 191, 536, 604, 647
- Titellinje 548
- Titelside 28
- Tjene 32, 66, 97, 242, 278, 291, 293, 306, 311, 333, 346n508, 352n516, 357, 374, 419, 458n636, 504, 508, 514, 521, 533, 573, 620, 641, 669, 717, 767
- Tjener 27n5, 44, 55n69, 199, 231n394, 236n398, 251, 281, 345n507, 391, 419, 472, 480n672, 497, 525, 527, 547, 557, 651, 666, 669, 699, 701, 735, 755, 767, 774
- HERRENS Tjener 74, 298, 608, 633
- Tjeneste 62, 413, 466n644, 567n790, 605, 755, 767
- Tjenestepige 202, 503, 557, 558n779, 575, 651, 778
- Tolerant 534
- Tolerere 281, 344, 505
- Tolke 28, 35, 52, 62, 139, 190, 267n436, 280, 292n458, 318, 329–30, 338, 375, 411, 490, 497n710, 558, 569, 608, 617, 630, 643, 661, 680, 702, 712, 731
- Tolkning 38, 42, 52, 82, 138, 189–90, 197, 249, 279n444, 329, 352, 379, 411, 474n663, 625, 679
- Tom 67, 71, 148, 242, 263, 267nn436–37, 510, 515, 660, 664, 669, 713
- Tomhed 28, 256, 380, 397, 400–401, 539, 669
- Tone 44, 88n141, 214, 220, 274, 615, 681
- Top 173, 439n620
- Topfylde 660
- Tordenvejr 770
- Torn 398
- Torturinstrument 721
- Torv 88, 139, 162, 404, 484, 639, 751
- Tosproget 184
- Tosse 68n115
- Total 66, 153, 157, 271, 300, 327, 421, 448, 541, 567, 771
- Tovværk 439n620
- Tradition 28–29, 32, 34, 54, 71, 122, 166, 263, 341n501, 366, 389n552, 424n603, 469, 624, 626, 672
- Traditionel 50, 103n178, 117n204, 119, 155n266, 186, 189, 245, 345, 439n620, 560, 649
- Tragedie 460
- Tragisk 167, 202, 204, 286, 348n510, 354, 356, 444, 553
- Traktat 532n746
- Traktatsammenhæng 532n746
- Transaktion 367
- Transcendens 57, 477
- Transcendent 540
- Transitiv 230n393

- Travl 370, 379, 510, 515–16, 724
 Tredeling 58n76, 465
 Treenig 172, 643
 Treenighed 643
 Trefoldig 432n610
 Trekant 144n248
 Trekantet 144n248
 Trelinjet 489
 Trin 73, 253, 383, 552, 627, 679, 726
 Trinvis 159, 548, 573
 Trist 472, 740, 748
 Tristhed 777
 Triumf 227, 308, 382
 Triumfere 91, 220n381, 547
 Tro (adj) 73, 270, 420, 693
 Tro (subst) 44, 45n51, 53, 78, 92, 98, 116, 235, 257, 270–71, 274, 300, 302, 342, 371, 411, 441, 446n628, 449, 476, 510–11, 527, 566–67, 577, 639, 662, 684
 Tro (verb) 55n69, 66, 68, 106–7, 116n202, 118, 132, 162, 165, 181n310, 184n319, 189, 191, 213–14, 244, 247, 254, 300, 318, 328, 345, 400, 415, 452, 483, 487n684, 488, 497, 549, 556, 562, 607, 610, 691
 Trodsig 320n482, 356, 507
 Trodsighed 769
 Trofast 67, 97, 99, 152, 190, 338, 340, 344, 348, 361, 411, 430, 440, 448, 472, 506, 558, 714, 732, 755
 Trofasthed 67, 190, 281n446, 353
 Trolddom 474
 Trolovet 156
 Troløs 62, 67, 98, 103–4, 223–24, 252, 256, 258–59, 386, 402–4, 472, 614, 673–74, 732, 748
 Troløshed 68, 93, 223–24, 451, 611–12, 676
 Trone 41n43, 180, 202–3, 305, 361, 363, 374, 454, 466, 513, 520, 526, 634, 646, 652, 664, 770
 Trosbekendelse 171
 Troskab 36, 66–67, 104–5, 115, 117, 137, 229, 238, 275, 278, 302, 352, 361, 374, 388–89, 431, 516, 552, 629, 681, 692, 710, 714, 762
 Troværdig 26, 119, 150n261, 190, 245, 267, 277, 299, 392, 411–12, 462, 469, 515, 526, 543, 682, 728, 769
 Troværdighed 122, 259n425, 277n443, 353, 542, 545, 577
 True 62, 91, 100, 106, 120, 131, 187, 212n373, 251n419, 255, 267, 319, 358–59, 402, 417, 431, 434–35, 438, 441, 446, 546, 547n769, 556–57, 609, 705, 727, 732, 771
 Trussel 88n143, 96, 177, 212, 251n419, 255, 275–76, 413, 449, 474, 513, 519, 556, 559, 578, 661–62, 674, 708, 747
 Tryg 61, 93, 106, 116, 228, 272, 493, 504, 612, 663, 679–80
 Tryghed 93, 119, 152, 210, 278, 353, 612, 682
 Tryk 562–63, 773
 Trykfejl 681
 Trykke 248, 387, 505, 660
 Tryllesten 699
 Træ 74, 111–13, 129n220, 145n249, 195, 210, 212, 221–22, 235–36n399, 238, 243, 256–57, 266n433, 267, 270n441, 283, 337n497, 359, 484, 639–41, 662, 666–67, 676, 681, 683, 755, 768
 Træde 43, 62, 108, 130, 293, 336, 341, 411n580, 419–20, 426, 465n643, 503, 530, 568, 741
 Træer og buske
 tjørn 398n564
 tjørnebusk 688
 tjørnehæk 688
 tjørnekrat 688
 tornebusk 539n759, 688
 Træffe 64, 88, 163, 200, 292n457, 301, 336, 444, 507, 672, 730, 736, 763
 Træk 100, 186, 561, 617, 646, 649, 739
 Trække 60, 93, 112, 174, 256, 267n434, 294, 328, 340, 361, 394, 423, 559, 610, 661, 713, 772

- Trækul 155
 Træl 118, 235–36, 241, 315, 345n507,
 359n524, 400, 528–30, 546–47n768,
 556–57, 575, 666, 668–69, 697, 708,
 774
 Trælkvinde 101n173, 556, 558, 775
 Trælåge 637
 Trænge 88, 118, 144, 214, 254, 337n497,
 424n602, 465–66, 529, 631, 737
 Trængsel 389, 610
 Træplov 712
 Træt 126, 467n645, 475, 484n678, 485,
 486n681, 538–39, 751
 Trætavle 159n275
 Træthed 126, 485, 751
 Trættekær 359–60, 416n590
 Træværk 742
 Trøste 54, 243, 316, 374, 470, 729
 Trøstesløshed 610
 Tråd 319, 375, 576–77
 Tugt 261, 310, 328, 350, 427–28, 482–83,
 526, 655–56
 Tugte 69, 72, 109, 201, 319, 350, 406, 428,
 613
 Tugtelse 108, 166n280, 263, 320, 428, 695,
 730
 Tummim 304n468, 696
 Tung 69, 348, 474n663, 476n666, 488, 491,
 516, 617, 642, 676, 738
 Turbulent 162
 Tvang 274
 Tvetydig 254, 343, 454, 632, 737
 Tvetydighed 137
 Tveægget 133
 Tvilling 402, 578n801
 Tvinge 247, 301, 311, 675, 695
 Tvivl 63n103, 110n187, 113, 141, 155, 185,
 328, 436, 575, 602, 681, 701, 709, 738
 Tvivlsom 242, 265, 769
 Tyde 29n10, 81, 87, 157, 207, 214, 241, 486,
 613, 621, 632, 701, 722
 Tydelig 137, 168, 677, 752
 Tydeliggøre 203, 232, 257, 274, 305, 311,
 338, 340n499, 350, 384, 395n560, 402,
 428, 456, 459, 478, 480n673, 507, 638,
 694, 751, 769
 Tydeliggørelse 725
 Tygge 288, 421n599
 Tykmælk 562–63n785
 Tyngde 122, 260
 Type 29–30, 40, 47, 169n283, 171, 240n403,
 289, 312, 341, 463n638, 524, 546, 558,
 727, 730–31
 Typisk 36, 117, 122, 128, 131, 159, 567
 Typologi 771
 Tyrann 263, 317, 326–27, 385n547, 401, 506,
 513, 519, 552, 557, 615, 758, 761
 Tyranni 70, 358, 397, 498
 Tyrannisk 396, 400, 767
 Tyv 133n225, 153, 155–56n270, 204, 474,
 527, 531–32, 545
 Tyvebande 85
 Tyveri 153, 204, 269, 545
 Tæmme 144n248, 479, 629
 Tænde 155
 Tænke 29, 39, 52, 59, 64n106, 69, 83, 103,
 106, 119, 125, 127, 129, 132, 138–39,
 151, 154–55, 159, 161–62, 184, 203,
 209, 211, 228, 238–40, 242, 245, 258–
 59, 269, 284, 295, 300–301, 323, 326,
 329, 348, 361, 372, 377, 379, 391, 402,
 411, 441, 446, 448, 453, 458, 470, 472,
 475–76, 482, 515, 517, 523, 541, 555,
 557, 562, 567n790, 579, 581, 638, 640,
 671, 690, 721, 733, 735, 738, 755
 Tænkning 324
 Tæppe 164, 417, 499n714, 577–78, 640
 Tære 136, 675
 Tærse 267n434, 362, 373, 669, 686, 715
 Tærsehjul 373n536
 Tærskel 605
 Tærskelplads 233, 242n405, 415n589, 639
 Tærskeslæde 373n536
 Tærskesvogne 373
 Tærskning 373

- Tæt 89, 124n213, 136, 233, 275, 312, 337, 340, 371, 386, 406, 427, 432, 437, 475, 500, 520, 604, 633, 720, 732, 777
- Tøj 49, 155, 162, 315n477, 368, 432, 472, 501n717, 503, 572–75, 577–80, 661, 717, 748, 756
- Tøjproduktion 571, 576
- Tømme (verb) 479
- Tømmer (subst) 432, 479
- Tør 114n197, 184, 314, 325, 329n490, 363, 475, 478, 497n709, 502, 552, 554, 636, 666, 711, 762
- Tørke 346, 770
- Tørketiden 346
- Tørre 329n490, 346, 497n709, 502, 555, 641
- Tørst 48, 140n242, 233, 256, 749
- Tørste 253, 547
- Tørstig 219, 630
- Tøve 163, 189, 631, 641, 684, 740
- Tøven 135, 144
- Tåbe 38, 48, 60, 67–71, 79, 84, 89, 91–93, 95, 120, 122, 145n249, 158, 166n280, 173–74, 212, 216, 243n407, 246–47, 249, 251n419, 254, 260–61, 264, 266n433, 268–69, 272, 276, 278, 281–82, 284–87, 317–19, 321–23n484, 325–31, 334, 341, 345, 348, 353–54, 357–61, 371, 388, 413, 425, 427, 441, 444–45, 479–85, 487, 491n695, 495, 499, 510, 518, 520, 524–25, 530, 556–57, 562, 608, 610–11, 656–57, 667, 670, 678–79, 687, 699, 701, 703, 705, 707–8, 712, 749–51, 776
- Tåbelig 47, 60, 69, 87, 92, 117n205, 131, 136–37, 143, 155, 202–3, 206, 235, 238, 244, 264, 272, 290–91, 304, 307, 310, 339, 347–48, 360, 368, 370–71, 380, 388, 425, 427, 431, 439–40, 453, 472, 481, 494–95, 529, 556, 560, 562, 611, 639, 699, 730–31
- Tåbelighed 68, 71, 81, 85, 87, 88n141, 89, 100, 141, 145, 158, 164, 168, 173, 195, 197, 199–200, 202–4, 249n414, 256, 263, 344, 402, 414, 434, 439, 445, 484, 530, 639, 652, 677, 740
- Tåbespejl 478, 484–85
- Tålmodig 256, 276, 279, 287, 289, 470, 693, 755
- Tålmodighed 60n88, 254, 256, 279, 327, 346–47, 443, 461, 659, 680, 682
- Tåre 219, 636, 755
- Tårn 213, 381n542, 389, 662, 692, 704–5
- Uadskillelig 309n474, 335, 542
- Uafhængig 34–35, 52, 393, 409n578, 772
- Uafladelig 347, 495
- Ualmindelig 183, 242n406, 697, 761
- Uanstændig 651
- Uansvarlig 441
- Uattesteret 607
- Uarmhjertig 62, 135, 229, 241, 321, 382, 491, 628–29, 680
- Uarmhjertighed 383
- Ubeboelig 386n551
- Ubeboet 386n551
- Ubegrundet 495
- Ubegrænset 282, 346
- Ubehag 381, 386
- Ubehageligt 658
- Ubehøvlet 506n723, 549
- Ubekymret 278
- Uberegnelig 454
- Ubestemt 112, 671
- Ubevidst 247, 356
- Ubodfærdig 512
- Uciviliceret 386
- Udbasunere 297, 671
- Udbetale 509, 517, 549
- Udbrede 32, 66, 199, 245n408, 346n508, 657, 686, 712, 766
- Udbud 233
- Udbygge 502
- Udbytte 47, 108, 177–78, 200, 215, 262, 267, 284, 303, 308, 337, 357, 449, 572, 672, 694–95

- Uddanne 333, 398, 482
 Uddannelse 398
 Uddele 284, 315n477
 Uddybe 73, 83, 97, 113n196, 183, 191, 194,
 201, 273, 336, 338, 343, 386, 427, 436–
 37, 448–49, 456, 503, 508, 531
 Uddybning 119, 201, 394
 Udelade 86n138, 124n213, 183n317,
 224n384, 232, 242n406, 265n431, 298,
 341n501, 343n504, 443n623, 461,
 472n657, 506, 516, 539n759, 607, 625,
 654, 664, 675, 751, 762, 771
 Udeladelse 292n458, 303
 Udelukke 20, 27, 56, 135, 148n258, 157,
 186, 295, 298, 312, 317, 328, 342n502,
 347, 358, 508, 569, 605, 647, 695, 720,
 731, 764
 Udenad 79, 123, 151, 159, 198, 410, 570,
 616
 Udendørs 458
 Udenlandsk 100–101
 Udenomsægteskabelig 99
 Udfald 277n443
 Udfolde 122–24, 140, 146, 148, 178,
 217n378, 230, 382, 385, 388, 415, 424,
 440, 576, 707
 Udfoldelse 151, 549, 556, 765
 Udfordre 154n265, 163, 392, 540, 559
 Udfordring 541
 Udforme 239, 619
 Udformning 179
 Udforske 57, 248, 278, 465–66, 476, 672,
 705, 747
 Udforskningen 375, 477
 Udfri 55n69, 73–74, 85, 225, 229n392, 243,
 359, 661
 Udfrielse 231n394, 661, 710
 Udfylde 73
 Udføre 113, 118, 150, 176n302, 190, 233,
 272, 300, 305, 311, 320, 342, 346n508,
 361, 377, 391, 400, 508, 572, 574–75,
 582, 624, 633, 663, 704, 731
 Udgang 439, 625
 Udgangspunkt 180, 241, 398, 540–41, 547,
 583, 625, 721
 Udglatte 647
 Udgrave 137n230, 332n493
 Udgravning 483n676, 660
 Udgyde 86, 150, 183, 334, 762
 Udgydelse 89, 325
 Udgøre 185, 526
 Udgå 74, 129, 132, 211, 608, 619, 625, 654,
 656, 702, 722
 Udhamre 664
 Udholde 335, 402, 556, 680
 Udholdenhed 249, 256, 334, 443, 475, 755
 Udhugge 108, 646
 Udhule 637
 Udisciplineret 272
 Udkig 282, 685
 Udkigspost 282, 705
 Udland 240, 364n528
 Udlægge 604
 Udlænding 100–101n173, 364n528, 491, 631
 Udløb 130
 Udløse 142, 243n407
 Udmatte 59n81, 136, 475–76, 749, 751
 Udmattelse 422, 539n759, 749
 Udmønte 366
 Udmåle 488
 Udnytte 194, 249, 264, 318n479, 401,
 407n576, 413, 521–22, 624
 Udnyttelse 234n397, 256, 414, 515, 550,
 624, 767
 Udpege 336, 641, 666, 747, 761
 Udpegelse 646
 Udpegning 196
 Udpensle 90
 Udpine 751
 Udpining 397
 Udrensning 354, 358
 Udrustning 443
 Udrydde 103–4, 222, 290, 359, 361–62,
 385n547, 615, 722
 Udryddelse 363, 696, 752
 Udråb 109n187, 199, 203, 245, 460, 530

- Udsagn 19–20, 25, 41, 44, 46n56, 53, 56, 65n107, 79, 94, 96, 106, 171, 177, 183, 186, 206, 211, 219, 240, 257n423, 296, 309, 337, 350, 393, 413–23, 425–34, 437, 440–42, 444–53, 455–57, 460–61, 464, 537n755, 538, 542, 546–48, 551, 566, 571, 604, 645, 647, 672, 677, 708, 725, 730, 737, 739, 742, 745, 765, 772
- Udsagnsordet 208
- Udsat 134, 259, 279, 382, 475, 477, 674
- Udseende 232, 270, 499n712, 550, 571, 635, 744
- Udsende 693, 768
- Udsending 305
- Udsigt 775
- Udskejelse 431
- Udskifte 290, 381, 459, 688
- Udskillelse 373
- Udskud 69, 557, 562, 699
- Udskyde 207
- Udskære 640, 660, 742
- Udslag 68, 109, 220n381, 270, 282, 513, 714
- Udslette 636
- Udslettelse 93, 210, 255
- Udsmykning 640, 700
- Udsnit 26n4
- Udsprede 150, 277, 338, 342, 391, 467n645, 765–66
- Udspringer 247, 445, 700
- Udspænde 87
- Udstille 260
- Udstrække 225n386, 313
- Udstrækning 46
- Udstråle 361, 542n763
- Udstyr 106, 394n559
- Udstyre 198
- Udstødt 69, 325, 479n669, 556
- Udsuge 522
- Udsvævende 356
- Udsyn 282
- Udsætte 118, 153, 227, 559, 671
- Udsættelse 118, 452
- Udsøge 248, 672
- Udsøgt 47, 92, 175, 178, 216–17, 574, 644
- Udtale (subst) 20, 35n31
- Udtale (verb) 107, 139, 216, 226, 304, 330, 405n575, 456, 479, 495n705, 516, 532n746, 766
- Udtalelse 227, 400, 481
- Udtryk 71, 191n343, 195, 290, 302n466, 383, 391, 510, 525n737, 689
- Udtrykke 69, 91, 93–94, 98n163, 105, 113–14, 187, 191, 208, 218, 227, 324n486, 337, 350, 384, 401n569, 402, 429, 484, 495, 620, 690, 719, 752–53
- Udtænke 58, 118n206, 148, 150, 167, 246, 275, 303, 360, 671, 681, 692, 698, 713–14
- Udvandring 31, 43
- Udvide 36, 38, 49, 81, 86, 104, 252, 275, 317–18, 331, 370, 418, 455, 536, 550, 565n788, 575, 710, 766
- Udvidelse 423, 602, 677, 726, 739
- Udvikle 55n68, 159, 223, 356, 364n528, 471, 684, 706, 711, 729
- Udvikling 284, 412
- Udvinde 578, 579n802
- Udvide 328, 472, 559, 662
- Udvælge 33n20, 43, 54n66, 164, 175, 185n322, 294n459, 412n584, 419, 463n639, 603, 644, 722, 761
- Udvælgelse 53, 314, 576, 646, 696, 713
- Udyrkelig 258n424
- Udødelig 250
- Udødelighed 74, 249n414, 250n417, 292n458, 672
- Udøve 82, 297, 375, 380, 382, 410, 453, 515, 555, 624, 724, 770
- Udøvelse 285, 521
- Uendelig 153, 239, 430
- Uenig 744
- Uenighed 39, 148, 289, 292n458, 539n759, 623, 697, 747, 764
- Uerfaren 36–37, 60, 64, 67–71, 78–81, 87–91, 152, 161–63, 165, 173, 195–96, 199–203, 269, 271–73, 354–55, 357,

- 375, 383, 396–97, 404, 494–95, 610,
637–38, 679, 719, 729–30
- Uerfarenhed 68, 89, 199–200
- Uetisk 126n216, 174, 550, 574
- Ufattelig 553–55
- Uforbederlig 432, 738
- Uforberedt 147
- Ufordøjelig 424
- Ufornuftig 71, 369
- Uforsigtig 148, 161, 227, 368, 371, 673
- Uforskammet 69, 291, 326, 392, 424n602,
727
- Uforskammedhed 392
- Uforskyldt 506
- Uforstandig 68, 70–71, 148n256, 161, 196,
199, 290–91, 324, 348, 460, 512–13,
655–56, 662, 667, 688, 730, 746
- Uforstyrret 93, 725
- Uforsættelig 67, 269n439
- Ufortjent 450, 479
- Ufrihed 518n733
- Ufrugtbarhed 518n733
- Ufuldstændig 49, 204, 261, 430n607, 523,
621, 720, 760
- Ufølsom 135, 241, 245, 265, 383, 472, 550
- Ugaritisk 134n226, 150n261, 182, 250n417,
306n472, 415n589, 457n635, 498n711,
601, 623, 693, 776
- Ugenfødt 136
- Ugerning 85, 150, 156n268, 356
- Ugerningsmand 727
- Ugift 555n776, 722
- Ugudelig 61n94, 62, 63n103, 74, 126n216,
128, 201, 206, 224n384, 266, 384, 396,
557, 619, 763
- Ugudelighed 345, 433, 517
- Uheldig 370, 424, 471, 525
- Uhellig 100
- Uhæderlig 120, 533
- Uigenkaldelig 286
- Uigennemtrængelig 290
- Uimodståelig 559
- Uindbudt 223, 424
- Uindviet 100
- Uinviteret 423–24
- Ukendelig 364n528, 487
- Ukendskab 540
- Ukendt 281, 345, 364n528, 368, 535, 702
- Uklar 75, 92, 267, 352, 368n533, 638, 701,
721
- Uklog 233, 365, 367, 371–72
- Ukløgskab 368
- Uklædelig 478–79, 481
- Ukontrolleret 89, 496
- Ukritisk 492
- Ukrænkelig 278, 418
- Ukrænkelighed 766
- Ukærlig 263
- Uld 503, 574, 576–79
- Ulempe 37, 254, 516, 562
- Ulighed 395, 525
- Ulovlig 87, 223, 413, 517, 655, 763
- Ulovlighed 383
- Ultimativ 270, 483, 617
- Ulydig 82, 290, 428, 434, 544, 550, 744
- Ulydighed 152
- Ulykke 67–68, 86, 91, 93, 98n161, 116, 128,
137, 148–49, 227, 229, 235, 246, 256,
258–61, 263, 280, 283–85, 294–95, 301,
308, 321–22, 324–25, 333–34, 353,
382–83, 400–401, 449, 451, 454, 493–
94, 508, 513, 613, 617, 619, 660, 674,
690, 694, 701, 725, 729, 731, 744
- Ulykkelig 98, 135, 230, 239, 257, 380, 681
- Ulykkesgrav 311
- Uløseligt 69, 80, 175, 315
- Umedgørlig 265, 355, 357, 524
- Umistelig 224, 335
- Umoral 404, 714
- Umoralitet 101
- Umoralsk 104, 142, 291, 303, 320, 345, 378,
391, 426, 516, 527, 531, 638, 708
- Umættelig 147, 498, 508, 518, 547–48, 550–
52
- Umådeholdenhed 233
- Umådeligt 202

- Unaturlig 106, 495, 517, 603, 777
 Unddrage 404
 Underafdeling 47
 Underafsnit 38, 51–52, 215, 228, 237, 240, 244, 251, 254, 256, 259–61, 264, 268–69, 271, 283–84, 286, 290–91, 293, 299, 307, 313, 317–19, 322, 325, 327–28, 333–34, 338–39, 344, 349–50, 353–54, 358–59, 373, 375–76, 394–95, 401–2, 404, 406, 475, 504–5, 507, 511, 514–15, 517, 520–21, 523–24, 527–28, 530, 672–73, 723–24, 729, 752, 759–60, 767–68
 Underbetalt 624
 Underbygge 166
 Underdrivelse 50, 456
 Underforstå 116, 136, 177, 188n324, 194, 201, 237, 251n418, 253, 275, 364, 384, 417, 422, 430n607, 433, 437, 449, 501n718, 528–29, 541, 543, 561, 582, 620, 663, 698, 723, 729, 739, 766, 777
 Underfuld 90n146
 Undergang 153, 156, 212–13, 221, 224, 252, 258n424, 276, 278, 286, 330, 384, 454, 487n684, 489, 514, 661, 673, 675, 756, 777
 Undergrave 239
 Underhold 289n453
 Underjordisk 188
 Underlag 221
 Underlægge 301, 453–54, 529, 535
 Underminere 210, 238, 404
 Underopdele 47
 Underordne 94, 146n253, 160, 170, 201, 343, 345n507, 360, 411, 418, 420–21, 465, 512, 675, 735
 Underordning 643
 Underoverskrift 29–30, 33, 603
 Underprivilegeret 547
 Underrette 49, 65, 756
 Undersamlinge 205
 Understrege 361, 475, 649
 Understøtte 456, 676, 764
 Undersøge 137, 142, 181, 184, 248, 332n493, 374n538, 465n643, 466, 477, 498–99, 526, 541, 575, 647, 666, 672, 721, 741, 744
 Undersøgelse 336, 477, 510, 542n764, 646
 Undersåt 49, 278, 306, 370, 373–74, 465, 505, 521, 548, 557, 568, 745, 774
 Undertrykke 209, 280, 316, 386, 508, 511, 513, 526, 767
 Undertrykkelse 489, 510, 514, 761
 Undertrykker 276, 279–80, 293, 307, 316, 350–51, 396, 403n571, 406–7n576, 415, 426, 489, 506, 525–26, 547n769, 683, 725, 729, 753, 758, 762, 767
 Undertrykt 274, 294n459, 302, 387, 425, 489, 525–26, 632, 694, 729, 734, 758
 Undertøj 577, 580
 Underverden 84–85, 102n177, 286, 466, 498, 615
 Undervise 39, 57, 136–37, 148, 201, 376, 541, 627, 629, 652, 724
 Underviser 429, 517, 763
 Undervisning 33, 65, 82, 103, 122–23, 125, 134, 136, 151–52, 298, 310, 375–76, 426, 621, 623
 Undervurdere 406, 679
 Undgå 50, 64, 81, 87, 89, 112, 119, 127, 134, 139, 152, 160, 207, 246, 250, 254–55, 260, 279, 282, 292, 325, 330–31, 345–46, 353, 379, 396–98, 416, 430, 435, 446, 451, 453–54, 480, 482, 492, 494, 512, 519, 522, 544, 550, 556, 609, 657, 679, 692, 706, 718–19, 729, 752
 Undlade 118, 139, 195, 204, 320, 356n520, 452, 501n718, 549–50, 613, 736, 751
 Undladelse 356
 Undre 27, 145n249, 170, 409, 460, 774
 Undren 554–55
 Undskylde 404
 Undskyldning 287, 404, 484, 486, 580
 Undslippe 84, 142, 218, 231n394, 342, 362, 389, 518, 523, 661
 Undsætning 720

- Undtagelse 185, 213, 232, 260, 348n510,
391, 572, 716
- Ung 28, 36, 68–69, 73, 78–79, 81, 85, 88–
89, 91, 99, 102, 104, 113, 136–37, 152,
160–67n281, 169, 192n344, 201, 268,
271–74, 278, 284, 286, 291, 313, 317,
346n508, 359, 376, 395, 398–99n567,
402–6, 438, 440, 446, 470n651,
484n679, 529, 554–56, 580, 605, 637–
38, 642, 651, 722, 730–31, 756, 767,
774
- Ungdom 33, 40, 99, 101, 137, 139, 232, 278,
362, 364, 376, 405, 614, 668, 769
- Ungdommelig 404
- Ungdomsår 108
- Unge 321, 574
- Unik 159, 356, 391, 433, 683
- Univers 50, 57, 113, 115n201, 179, 184–87,
234, 341, 466, 477, 526, 541, 554, 643,
729, 770
- Unormal 167, 237, 274, 315, 388, 478, 565,
697, 714, 732, 765
- Unyttig 233, 330, 653
- Unødvendig 266n433, 449, 712, 714, 725
- Unøjagtighed 660
- Uopdragen 526, 768
- Uopfyldt 390, 479, 675
- Uophørlig 139
- Uopmærksom 398
- Uopnåelig 326, 701
- Uorden 71, 552
- Uoverensstemmelse 119n207
- Uoverlagt 245–46, 670
- Uoversat 399n566
- Uoverstigelig 389
- Uovervindelig 393
- Upartisk 335–36
- Upassende 318, 477–79, 490
- Upersonlig 58, 92, 218, 460, 540, 582, 613,
657, 727
- Upløjet 379n541
- Upræcis 216, 235, 295, 336, 350, 492, 659,
688, 706–7, 767, 770
- Upålidelig 70, 99, 246, 256, 259
- Upålidelighed 67, 493
- Upåvirket 474
- Uransagelig 57, 377, 465
- Urdyb 114n198, 184, 187n324, 188, 648
- Uren 48, 231, 294, 483, 486, 522, 549, 553
- Urenhed 178, 269n439, 294n460, 300, 315,
542n763, 773
- Uret 67, 91, 127, 148, 211, 244, 303, 314,
356, 360, 371, 375, 400–401, 414,
421n599, 533, 609, 624, 660, 721, 729,
753
- Uretfærdig 61n94, 74, 174, 270, 326, 379,
453, 508, 515, 659, 686
- Uretfærdighed 54, 61n94, 256, 263, 325,
327, 329n489, 332, 336, 371, 384, 406,
414, 452, 460, 509, 632, 646
- Uretmæssig 87, 224, 295, 370, 423, 513–14,
533, 676, 690, 770
- Urette 303, 517
- Urhav 186
- Urim 304n468, 696
- Urimelighed 260
- Urimeligt 233, 665
- Uro 211n372, 288, 687–88
- Urokkelig 352, 357, 412, 476
- Urokkelighed 618
- Uromager 143, 148–49, 486
- Urostifteren 485
- Urt 199
- Urtehave 459n637
- Urtid 178, 180n308, 193
- Usandhed 367
- Usandsynlig 100, 398, 602, 672
- Usikker 85, 111n189, 159, 197, 228,
258n424, 329, 368n533, 398n564, 416,
443, 480, 522, 561, 567, 630, 679, 740,
769, 776–77
- Usikkerhed 121, 189, 243n407, 287,
399n565, 424, 475, 528, 626, 666, 744,
765
- Uskyld 223n383, 336

- Uskyldig 61n92, 62, 73, 83, 86, 134,
 239n400, 243, 245–46, 255, 277, 322,
 327, 330, 450, 456, 479, 495, 514, 545,
 607, 613, 634, 703, 732
 Usminket 274
 Uspecificeret 632
 Uspiselig 461
 Ussel 274, 432
 Ustadighed 493
 Ustandselig 347
 Ustraffet 277n443, 316, 342, 515–16, 532,
 664, 708
 Usynlig 52, 238, 465n643, 573, 705
 Usædvanlig 173n299, 187, 268, 391, 393,
 454, 469–70, 616, 680, 690, 770
 Usårlig 389, 554
 Utak 492
 Utaknemmelig 719
 Utaknemmelse 321
 Utallig 607
 Utide 366
 Utilgiveligt 475
 Utilgængelig 296, 332, 336, 360, 540, 559,
 703
 Utilgængelighed 701, 703
 Utilladeligt 160
 Utilpashed 740
 Utilstrækkelig 529
 Utilstrækkelighed 730
 Utiltalende 562
 Utro 37, 73, 93, 101, 401–2, 405, 611
 Utrolig 153, 216, 475
 Utroskab 105, 167
 Utryghed 482
 Utrættelig 139, 145n250
 Utugt 101, 156, 636, 658
 Utydelig 92
 Utæmmet 629
 Utænkelig 90n146, 293, 647
 Utæt 347, 381
 Utålmodig 276, 659
 Uudgrundelig 57
 Uudgrundelighed 278
 Uudholdeligt 347, 496
 Uudslettelig 160, 636
 Uudtalt 264, 684
 Uundgæelig 153, 155, 234, 286, 320, 416,
 513, 518, 714
 Uundgængelighed 153–54, 636
 Uundværlig 119
 Uvejr 91, 117, 239, 496, 506, 610, 619
 Uvejrsbillede 496
 Uvelkommen 469, 475
 Uven 118, 487
 Uvenlig 423
 Uventet 232, 330, 339, 375, 474–75, 770
 Uvidende 68, 148n256, 166n280, 167n281,
 225, 440, 446, 480
 Uvidenhed 68, 202, 341
 Uvillig 423, 676
 Uvirksom 145n251, 197
 Uægte 707
 Uægteskabeligt 653
 Uærlig 207n363, 223, 515–16, 660, 724
 Vagabond 147, 632
 Vagt 151, 194, 365, 625, 685
 Vagtpost 685
 Vagttårn 575, 705
 Vakle 133, 221, 352, 392n554, 441, 446,
 472, 476, 628, 642, 742
 Vaklen 476
 Valg 86, 92, 105, 292n458, 340, 348, 507,
 611, 730
 Valgmulighed 84, 364
 Valuta 660
 Vand 50, 89, 113, 114n198, 137n230, 138–
 39n238, 165, 184, 188, 199, 204, 211,
 217n378, 258n424, 264, 289n455, 310,
 322, 329, 347, 360, 377, 472, 474–75,
 497, 506, 541, 547, 552, 614, 629, 645,
 648–49, 651–52, 686, 697, 700, 703,
 713, 722, 755, 770–71, 773, 775
 Vanddam 289n455
 Vande 184, 233, 666
 Vandflod 648
 Vandingskanal 377

- Vandingssted 775
 Vandkilde 137n230, 700
 Vandløb 475, 629
 Vandre 66, 96, 98, 125, 133, 224, 264, 266,
 268, 271, 514–15, 561, 626, 628, 635,
 638, 678, 707, 720, 758, 763
 Vandren 139
 Vandrig 649
 Vandring 133n225, 268
 Vandstrøm 329n490
 Vane 261, 483, 580
 Vanhellige 547
 Vankelmodig 348
 Vanskelighed 223–24, 230, 234, 266, 287,
 336, 412, 482n675, 524, 677, 679, 695,
 706, 712
 Vantro 446n628, 448
 Vanvid 440
 Vanvittigt 141
 Vanære (subst) 329, 445, 661
 Vanære (verb) 253, 327, 499, 553
 Vare 1 367, 717
 Vare 2 49, 126, 505, 507, 614, 627
 Vare (verb) 73, 94, 103, 165, 210, 256, 308,
 351, 395, 448, 452, 501n718, 507,
 526n739, 670
 Varetage 179, 347, 583
 Varetægt 129
 Variant 353, 377, 404, 484, 517, 525, 723
 Variation 50, 105n181, 354, 542, 582, 723
 Variere 156n270, 296, 559
 Varig 230, 407
 Varighed 153, 215, 572, 675, 728
 Varm 145n249, 327, 431, 469n650, 470,
 475, 502, 636, 744
 Varme (subst) 161, 428
 Varme (verb) 574
 Varsel 304n468, 721
 Vasal 621–22
 Vasaltraktat 622
 Vaske 636, 773
 Ve 184
 Vedholdende 234, 285, 572
 Vedkomme 486n681
 Vedrøre 349
 Vegetation 346, 502n720
 Vej 54, 58, 62, 66–67, 71, 73, 81, 83–84, 86,
 87n139, 97–98n161, 100, 102–4, 107,
 111–12, 119, 125–27n219, 130, 133,
 141, 143n246, 145n250, 150, 152, 158,
 161, 167–68, 172–73, 178, 180, 194,
 200, 203, 211, 215, 221n382, 224, 230–
 31, 233n396, 244, 248, 250, 253, 258,
 264, 266, 268, 270–72, 275, 286, 290,
 292, 295n461, 299, 303, 307, 311–13,
 316, 326, 328, 339, 341–42, 359–60,
 372–73, 375, 378, 380, 385, 392, 394,
 398–99, 413, 431, 435, 441, 447, 457,
 478, 514, 553–55, 567n791, 607, 611,
 616, 619, 622–23, 626–28, 633, 638,
 644, 659, 664, 672, 674, 676, 678–79,
 686, 691, 693–94, 707, 716, 730–31,
 733, 751, 763, 768, 772, 777
 banet vej 291
 bedragerens vej 398n564
 bedrageriske vej 269
 bivejens vej 250
 dejlig vej 111
 direkte vej 86, 307
 dovnes vej 290
 dødens vej 270, 287
 dårlige vej 127, 507n724
 falske vej 398
 forkert vej 316
 forkerte vej 125–26, 623
 forordningers vej 221n382
 forstandige vej 200
 gode vej 97, 507n724
 godes vej 103
 gudløses vej 623
 Guds vej 221n382, 494
 Herrens vej 221, 266, 771
 hurtig vej 516
 hævntørstiges vej 249n414
 krogede vej 103
 lige vej 67, 98, 125, 130, 210, 380, 626

- livets vej 103, 133, 152, 166, 286–87, 291–93, 628, 689
 mørke vej 103
 mørkets vej 98
 onde vej 759
 ondes vej 125, 127n219, 212n373, 248, 392
 ondskabens vej 178
 planlagt vej 665
 retfærdig vej 178
 retfærdige vej 83, 178
 retfærdiges vej 107
 retfærdighedens vej 286, 314
 retsindige vej 253
 rette 131
 rette vej 66n110, 125, 127–28, 131, 224, 271, 275, 398, 431, 480, 623, 681, 688, 730, 745
 rettev vej 203
 skyldiges vej 376
 trofastes vej 152
 troløses vej 258n424
 tåbelige vej 731
 tåbelighedens vej 249n414
 uforstandiges vej 161
 ugudeliges vej 128
 to veje 127–28, 133, 200, 307, 507, 543n765, 623
 visdommens vej 111, 125–27, 178, 268, 622
 Veje 252, 300, 321n483, 491, 660, 691
 Vejfarende 632
 Vejkant 639
 Vejlede 44, 65, 80, 212, 244, 249, 771
 Vejleder 136, 494
 Vejledning 72, 731
 Vejr 60, 67, 381, 474
 Vejrfænomen 469
 Veksle 68n115, 252, 527n740
 Vekslen 527–28, 765
 Velduftende 640
 Velfærd 62, 105n179, 456, 470, 551, 683
 Velgerning 343, 699
 Velgørende 66, 211, 252, 296, 307–10, 346, 518, 572, 694
 Velgørenhed 323, 518
 Velgører 261
 Velhavende 162, 164, 315, 482, 508, 579
 Vellevned 431, 557, 708
 Vellugtende 493n700
 Vellyst 708
 Velordnet 145n250, 191, 555–56, 576
 Velorganiseret 145n250
 Velovervejede 751
 Velprøvet 125
 Velsigne 73–74, 110, 121, 177, 209–10, 234, 292n458, 302, 370–71, 401, 495, 529, 537n751, 549, 616, 698, 735
 Velsignelse 103–4, 108–9, 112–13, 115, 117, 120–21, 139–40, 169n283, 208–9, 210n367, 217–18, 220n381, 226–27, 233–35, 257n423, 269, 288, 294, 314n475, 317, 353, 358n522, 366, 371, 377, 385, 387, 401–2, 423, 455–57, 479, 495, 513, 515–16, 635, 647, 650, 665, 698, 726, 729, 745, 754, 762
 Velsmagende 310
 Velstand 264
 Velstående 199, 417, 571n799, 579
 Veltalende 318
 Veltalenhed 699
 Veltilpasset 667
 Velvalgt 309
 Velvilje 105–6, 109, 121, 222, 229, 269, 284, 299, 305–6, 344, 346, 348–49, 359, 606, 650, 659, 692
 Velvillig 306n472, 450n629
 Velvillige 453
 Velvære 107, 111, 128–29, 229, 385n548, 429, 572, 574, 617
 Ven 26, 31, 68, 101n174, 118, 141, 212, 214, 227, 247–48n411, 255, 274, 305, 312, 319, 322–24, 332, 337–40n500, 342–43, 361, 401–4, 413, 416n590, 457, 468, 471–72, 475, 486n682, 489–95, 497,

- 602, 617, 622, 631–32, 677, 687, 700–701, 705–8, 745, 747–48, 754
- Vende 38, 49, 51, 62, 67, 69, 74, 82, 85, 87, 89, 92–94, 102, 105–6, 112, 119, 128, 131, 136, 156, 163, 166–67, 174–75, 199–201, 209, 215, 220–22, 236, 239, 244, 263, 267, 269, 274, 276, 288, 290, 303, 310, 312, 318, 339, 342, 345, 347, 350, 378, 384, 386, 400, 406, 417, 423, 426, 433, 439–40, 445, 447, 452, 459, 470, 479–84, 496, 509, 513, 517, 522, 525, 528, 530, 544, 554–57, 567, 578, 580, 602, 611–12, 615–16, 627, 642, 646, 652, 659, 665, 669, 674, 676, 711, 736, 750–51, 765, 771
- Vending 647
- Venlig 105n182, 119, 157n271, 276, 280, 282–83, 294, 298, 306, 317, 424–25, 488, 668, 685, 701, 708, 725, 733, 736
- Venlighed 157n271, 234, 474, 580
- Venligtsindet 229
- Venskab 312, 323, 471, 490, 493–94
- Venskabelig 157
- Venskabsbånd 289
- Venskabskreds 493
- Venstre 111, 128, 131, 616, 618, 627, 637
- Vente 66, 73, 82–83, 88, 91, 162, 167, 172, 174, 194n349, 220n380, 221, 247, 322, 333, 352, 357, 360, 371, 401, 404, 436, 440, 472, 548, 662–63, 704, 713, 767
- Verbal 108, 330, 484, 703
- Verbaladjektiv 150
- Verbalform 20–22, 47, 55n68, 74, 110, 242, 573, 576, 605, 623–24, 643, 668, 677–78, 684, 720, 761
- Verbalsætning 22, 285, 533n749
- Verbum 20–22, 64, 66, 69–70, 74, 82n129, 84, 86, 88n142, 90–93, 97n158, 98nn161, 163, 101, 102n175, 103, 111n191, 114, 119–20, 122–23, 125–29, 136, 139–42, 143n246, 145n251, 147–50n261, 152, 159, 161, 164, 166–68, 172, 173n299, 177, 181–83n316, 187n323, 190, 195, 197–98, 208nn364–65, 211n372, 217n377, 221–23n383, 226n387, 228n388, 229, 230n393, 231n394, 232n395, 233n396, 236n399, 237, 241, 246n409, 248–49, 250n417, 251n418, 253, 263, 275, 278, 288, 291, 299–300, 313, 315, 324n486, 328, 340, 342n502, 349n511, 355, 364, 368, 371, 376n539, 384, 389–90, 392–93, 399, 405n575, 417, 419n598, 422, 424, 427, 430, 432, 434, 435n612, 437, 439, 442, 443nn623–24, 444, 450, 452, 459, 471n652, 476, 478, 492, 496, 499, 501, 503, 507–8, 512, 515, 521, 528–29n742, 532n746, 539n759, 545n767, 548n770, 558n779, 562n783, 571, 573, 576–77, 579, 581–82n806, 602, 604–26, 628–30, 632, 634–40, 642, 644, 646, 650, 653–57, 659–67, 670–75, 677, 679–85, 687–90, 692, 695–96, 698–702, 704–9, 711–23, 725, 727, 731–47, 749–56, 760–70, 772–77
- Verden 113–14, 166, 279, 474n663, 496
- Verdensafslutning 420
- Verdensdom 244
- Verdensdyb 187n324
- Verdenshav 187n324
- Verdenskrig 321n483
- Verdensorden 92, 149, 218, 301
- Verdenssyn 78, 81, 555
- Verdslig 54, 198, 480
- Verificere 73
- Vers 52, 134, 208, 245, 264, 455, 573, 576, 604, 692, 736, 758
- Versdel 676
- Version 27n7, 175, 440, 490n693, 535, 666, 707
- Verslinje 19, 47, 218, 255, 349n511, 420, 442, 549
- Vertikal 66, 515, 582, 770
- Vestenvind 474
- Vestsemitisk 378n540

- Vide 35, 64, 111, 143n246, 153, 167,
192n345, 193, 238, 240, 329, 438, 472,
545n767, 617, 734, 771
- Viden 27n5, 68–69, 97, 128, 174, 286, 356,
358, 391, 412, 443, 500, 516, 531, 542,
747
- Viderebringe 259
- Videreføre 172
- Videregive 67
- Videreudvikling 114, 618
- Vidne 245, 459, 711
- Vidne (subst) 143, 166, 172, 245, 267, 276–
77n443, 354, 357, 459, 526, 569, 625,
678, 730
- Vidne (verb) 357, 459
- Vidnesbyrd 27, 245, 267, 354, 391–92, 471,
525, 550, 634, 684
- Vielsesritual 458
- Vige 98, 116, 128–30, 134, 232, 266, 272,
292, 307, 321, 399, 476, 561, 618, 621,
665, 731, 735
- Vigen 476
- Vild 249, 310, 357, 471, 484n679, 502, 513,
522, 523n735, 559, 672, 713
- Vildfremmed 101n173
- Vildlede 245
- Vilje 59n83, 720
- Viljesliv 105
- Viljestyrke 68, 161
- Villig 61, 164, 177, 237, 259, 285, 316, 324,
343, 427, 446n627, 529, 602, 609, 642
- Villighed 303, 516
- Vin 108, 127, 146, 199, 219, 288, 357–
58n523, 385, 432, 437–39, 482, 567–
68n792, 624, 651–52, 658, 726, 738,
740–41, 777
- Vind 60, 235–36, 373, 416n590, 469, 496,
542, 691, 766, 770–71
- Vinde 36, 109–10, 229, 233, 239n400, 258,
276, 285, 287, 294, 309, 341, 345,
370n534, 371, 376, 389–90, 394, 403,
422, 442, 511, 517, 531, 612, 661–63,
676, 719, 764
- Vinding 87, 145n249, 174, 233, 235, 295,
352, 444, 513–14n731, 676, 690, 694
- Vindpust 255
- Vindstød 496
- Vindue 52, 637, 702
- Vinduesgitter 161, 637
- Vinduesåbning 637
- Vineddike 219n379
- Vinflaske 651
- Vinge 422n600, 423, 542, 607, 615, 684
- Vingefang 555
- Vingård 425, 460–61, 573, 575, 688, 705,
746
- Vinkælder 568
- Vinmark 460
- Vinperse 108, 575
- Vinstok 575
- Vinter 145n249, 346, 360, 559, 578, 712
- Vintersæson 502
- Virke 61, 74, 213–15, 305, 443, 574, 656,
697
- Virkelighed 57, 91, 107, 109, 144, 158, 165,
167–68, 186, 200, 252, 254, 268, 274,
299–300, 352, 359, 380, 424, 435, 469,
479, 486, 504, 516, 523, 634, 673, 691,
718
- Virkemiddel 21–22, 50–52, 179
- Virkning 107, 133n224, 167, 177, 209, 211,
215–16, 227, 239, 264, 277, 320, 325,
331, 334, 338, 346, 348, 439, 475, 495,
568, 701, 718, 731, 745
- Virkningsfuld 295, 299, 431, 479, 689
- Virkningsløst 481
- Virksom 147, 216
- Virksomhed 379n541
- Vis 21, 28, 30–31, 37–40, 44–47, 51, 60–61,
63–65n107, 68–70, 72, 74, 79, 81–82,
87, 88n141, 101, 105n180, 107, 113,
122–23, 126, 132, 136, 144–46, 152,
157, 189–90, 196–97, 199–203, 206–8,
210–12, 214, 216–17, 226, 230, 235–38,
243–44, 247–48, 250–51n419, 253–54,
257, 260–61, 264–65n431, 272–74, 277,

- 279–82, 284–87, 289–92, 295, 297n462, 298, 303–10, 314, 316–17, 320, 323–25, 327–31, 334–35, 339–40, 341n501, 346, 348, 351–53, 356, 360, 365–66, 369, 371–73, 376, 382–83, 387–90, 397, 409, 411–12, 417, 420, 425–27, 429, 431, 433–35, 440, 443–44, 446, 448–50, 454–55, 458, 461–62, 469–71, 478, 479n669, 480, 483, 485, 488, 494–95, 499–501, 507, 518, 521, 524–25, 529, 540–41, 549–50, 552, 554, 556, 558–61, 566n789, 577, 579, 583, 602, 623, 627, 648, 651, 655–56, 666, 668, 670–73, 677, 679, 687, 690, 693, 697, 701, 703, 707, 711, 716, 723–24, 731, 736, 742, 746, 751, 754, 770, 772
- Vis) 26, 30, 33n18, 44, 46, 52, 61, 67, 71, 79, 101, 112, 134, 200, 202, 210, 212, 216, 235, 238, 240, 245, 256–58, 260, 264, 266, 273, 276, 278, 280, 282, 284, 286–87, 290, 298, 308–10, 325, 328, 333, 359–60, 366–67, 369, 387–88, 393, 404, 410, 434, 444, 462, 506, 520, 524–25, 549, 603, 656, 669, 675, 686, 703, 763, 772
- Visdom 25, 32–33, 35–37, 39, 42–44, 45n51, 53, 56–57, 59–60, 63–65, 68–69, 71–72, 74, 78–81, 87–98, 100, 103–6, 109–16, 122–27, 129–32, 141, 146, 152, 158, 160–62, 164, 167–82, 184, 186–204, 206–8, 210, 212, 214, 217–18, 221, 223, 236nn398–99, 238, 247–50, 254–56, 264–65n432, 268–69, 278, 280–81n445, 284–85n451, 291, 292n458, 298–99, 305, 307–9n474, 314n475, 317, 323–24, 326, 328–30, 334–35, 338–40, 344, 345n507, 347–48, 356–58, 365–67, 369, 372, 376, 378, 379n541, 389, 393, 395, 410, 423, 427, 430, 433–35, 438, 441–45, 447–49, 461, 465–66, 477–78, 480–81, 483, 490, 494, 498–99, 501–2, 507, 510, 518, 522, 524, 526, 528, 537–41, 543, 552, 557–60, 568–69, 572, 577, 580–82, 602–13, 616, 618–19, 621–22, 627, 629, 635, 643–52, 655–56, 660, 666, 672, 677–78, 701, 703, 717, 722, 724, 728, 737, 739, 742–43, 758, 763, 765, 767, 770–72, 778
- Visdomsbegreb 216
- Visdomsbelæring 512
- Visdomsbog 28, 32, 38–39, 57, 82, 89, 198, 315n476, 409–10, 411nn579–80, 412–13, 414n587, 416, 417n592, 419n595, 421n599, 422, 424n602, 459, 614, 634, 683, 732–33
- Visdomsdigt 36, 80–81, 196
- Visdomsgenre 42
- Visdomshymne 618
- Visdomskategori 271
- Visdomslitteratur 27, 30, 32, 42–44, 55, 65, 80, 109n187, 110n187, 116, 149, 154n263, 155n267, 173n298, 247, 251n419, 279, 295n461, 371, 528, 543n765, 604, 610, 653, 691, 709, 715, 735
- Visdomslære 421, 537n752, 603
- Visdomslærer 44, 87, 117, 122, 179, 199, 202, 314, 543n765, 549, 674–75, 709, 736
- Visdomslæres 603
- Visdomsord 65n107, 79, 98, 327
- Visdomsperiode 53
- Visdomssamling 198
- Visdomsskrift 32–33, 91, 94n150, 777
- Visdomstekst 103, 423, 459
- Visdomstradition 539
- Visdomstænkning 380
- Visdomsudtryk 219, 290, 292, 308
- Visdomsværk 54, 733
- Vise 34, 37, 39–40, 42, 52–53, 61, 66–67, 71–74, 78, 81, 87–88, 97n159, 98, 101, 105–6, 109, 113, 118, 120–21, 127, 130, 134, 140, 142, 144, 147, 149, 152, 155, 157n271, 161, 163, 166–68, 172–73, 175, 177, 179, 186–88, 193–94, 196–99, 203, 206, 211–12, 215–16, 218,

- 221n382, 227, 229, 231–33, 237, 244, 246, 252–53, 256, 260–61, 265, 270, 272, 274–75, 279, 286–87, 290, 299, 301–2n465, 306, 309–10, 312, 318n481, 319–20, 322–23, 325, 327, 330–35, 337, 339, 342, 346, 348–49, 351–52, 357, 359, 361–62, 364, 367–68, 370–71, 373–74, 378, 381–83, 388, 390–91, 393, 397, 400, 405, 407, 410, 412, 416, 421, 424–25, 427, 432–33, 435, 437–38, 440, 442, 444–46, 448, 450, 453–54, 456, 459–62, 465, 469–71, 473–74, 478–81, 486–87n684, 489, 491n697, 492, 495, 502, 509, 511–13, 515–16, 518, 520–23, 525, 527, 531–34, 536, 540–41, 544–45, 549, 551, 553–54, 558–59, 561–63, 566, 571–80, 582, 603, 615, 618, 620, 622, 627, 632, 635–36, 648, 656, 662, 670–72, 674–75, 678–79, 686, 690–91, 698–99, 701, 704, 708, 710, 714–15, 717, 722, 724, 728, 732, 736, 738–39, 743–45, 749, 753, 755, 757, 760, 769–71, 775
- Vished 223, 286
- Vision 44, 419n596, 430, 439, 528n741
- Vismand 28, 31, 33n18, 37–38, 40, 44, 52, 54, 56–57, 59, 66–68, 77, 79, 98, 116, 136–37, 168, 172–73, 190, 199–200, 204, 243–44, 268, 287, 323, 332, 410, 455, 460, 478, 485, 539, 560, 602, 605, 680
- Visne 220, 502, 666
- Vitalitet 287, 292n458, 448, 525
- Vizir 68, 421n599, 620
- Vogn 97n160, 267n434, 394, 610, 761
- Vognhjul 373n536
- Vogte 97, 103, 116–17, 129, 132, 152, 215, 217, 256, 307, 374n537, 389, 403, 414n587, 494, 497, 506, 513, 529, 614, 622, 635, 637, 660, 673, 675–76, 683, 685, 687, 755, 758
- Vogter 341
- Vogtningen 625
- Vokal 20–21, 51
- Vokalisere 743
- Vokalisering 102n176, 152n262, 248n411, 265n431, 467n645, 476n666, 669, 775
- Vokaltegn 20–21, 26n1
- Vokse 98, 256, 332n493, 346, 460, 502, 548, 633, 641, 662, 677, 704, 751
- Voksen 291, 530, 775
- Vold 99, 112, 119, 209, 211, 236n399, 252, 355, 367, 380, 384, 414n587, 441–42, 449, 481n674, 555–56, 622, 654–55, 657, 660, 672–73, 683, 706, 743, 767
- Volde 211, 230, 244, 280, 340, 707
- Voldelig 62, 89, 119, 156, 209, 211, 229, 293, 311–13, 324, 370, 380, 661
- Voldgiftsmand 468, 747
- Voldshandling 127n218
- Voldsmænd 62, 119, 229n392, 311–12, 758
- Voldsom 50, 83, 89, 168, 235, 252, 342, 416, 450–51, 563n785, 606, 661, 666, 762, 768
- Voldsomhed 513
- Voldtægt 166, 720
- Voluntativ 720
- Vrag 206
- Vrage 178
- Vragstump 149
- Vred 153, 157, 272, 321, 345, 350–51, 405n575, 414–16, 453n632, 486, 490, 524, 531, 677, 679–80, 712, 734, 744
- Vrede 49, 60, 109, 120, 135, 157, 213, 223, 232, 251n419, 266, 280, 282, 289, 295n461, 306, 320, 327, 342, 344–46n508, 350, 359–60, 384, 390, 401, 403, 405–6, 416, 451–52, 453n632, 456, 481n674, 486n681, 491–92, 507, 524–25, 531–32, 563, 614, 629, 636, 661, 665, 680, 682, 685, 688, 692–93, 709–10, 727, 732, 744, 765–66, 769
- Vredes 405n575
- Vulgata 25, 166n280, 171, 181, 379n541, 392n554, 440, 666, 717, 769

- Vurdere 92, 270, 274, 296, 300, 364, 381, 451, 481, 488, 497–98, 617, 755
- Vurdering 86, 141, 161, 258, 263, 271, 300, 305, 310, 318, 363, 372, 395, 397, 423, 444, 483, 680, 686, 689, 692, 736, 744
- Væg 161, 560, 683
- Væge 674
- Vægt 36–37, 42–43, 49, 54, 56, 66, 69, 93, 111n191, 120–22, 142, 222, 232, 234n397, 235, 300, 304, 358–59, 363, 369, 376–78, 387, 400–401, 426, 433, 468, 479, 481, 493, 567, 610, 626, 630, 660, 663, 678, 720, 725, 732, 771
- Vægtenhed 660
- Vægtlod 222, 300, 304, 363–64, 367, 660, 720
- Vægtlægning 429, 434, 456, 695
- Vægtskål 222, 304
- Vægtstang 222, 626
- Vække 109, 120, 146, 165, 222, 230, 232, 246, 282, 289, 294, 305, 324, 363, 531, 571, 634, 655, 685, 688, 721, 723, 759, 763
- Vækst 128, 210, 522, 625, 652
- Vælde 114, 198, 211, 289, 310
- Vældig 165, 229n392, 672
- Vælge 81, 92, 119, 196, 204, 230n393, 242n406, 307, 340, 392, 461, 529n742, 558, 611, 614, 626, 644, 672, 677, 726, 763
- Vænne 399n566, 730
- Værd 106, 110–11, 123n211, 124, 165, 216, 289, 307, 352n516, 378, 503, 572, 576, 657, 729, 757
- Værdi 71, 104, 106, 109, 113, 115–16, 135, 159, 177, 205, 241, 263, 307, 310, 336, 348, 367, 396, 400, 515, 580, 739
- Værdifuld 178, 211, 217, 314, 316n478, 340, 366–67, 417, 430, 461, 468, 471, 487, 502, 507, 572, 575, 617, 619, 671, 714, 726, 755
- Værdig 70, 199, 203, 274, 279, 350, 419n595, 557, 725
- Værdighed 88n141, 122, 134–35, 154, 177, 263, 313, 397, 500, 560, 568, 611, 648
- Værdiløs 213, 217, 240, 507, 606, 657, 669
- Værdiskala 367
- Værdisætte 698
- Værdsætte 164, 263, 581
- Værelse 381nn542–43
- Væremåde 129, 270, 497
- Værk 21, 26n4, 27, 38–39, 52, 77n125, 171, 180, 182, 185, 305, 409n578, 488n689, 566, 602, 677
- Værkmester 189–91
- Værn 101, 221, 659
- Vært 420–21, 423–25, 551, 736
- Væsen 37, 58, 81, 85, 168, 170, 176, 253, 332, 362, 515, 541, 582, 603, 767, 774
- Væske 363n527
- Væve 183, 338, 574, 578
- Våben 212, 245, 394, 481, 717
- Våbenfør 399n565
- Våge 132, 193–95, 635
- Vågen 147, 194, 366, 385n547, 635
- Vågne 440, 635
- Wadi 89, 329n490, 553
- Yde 323, 332, 368, 416
- Ydelse 154n263
- Yderst 39, 144, 171n293, 353, 414, 499, 625, 683, 750, 752
- Ydmyg 121, 223, 244, 268, 299, 307–9, 333–34, 360, 397n563, 531, 535, 554, 578, 660, 681, 694, 705, 729, 757, 769
- Ydmyge 121, 223, 268, 308, 546, 554, 631, 686, 769
- Ydmygelse 132n223, 137
- Ydmyghed 72, 273, 297, 299, 307–8, 363, 444, 467, 633, 693, 729–30
- Yndefuld 140
- Yndest 36, 105–6, 116–17, 229, 258, 260, 395, 498, 517, 676, 699, 729
- Yndig 82, 105, 124, 140, 606, 699
- Yndighed 229n391, 571, 582
- Yndlingsbarn 649
- Yndlingsplante 191n343

- Ypperstepræst 270, 761
 Ypperstepræsteværdighed 501
 Ytrer 88n141, 223
 Æble 468
 Æde 239, 388, 483, 518n733
 Edel 177, 229, 566, 644
 Edelhed 580
 Edelmetal 468
 Edelsten 111n189, 367n530
 Ædru 73, 278, 440
 Æg 497
 Ægte (adj) 106, 160, 165, 340, 496
 Ægte (verb) 32
 Ægtefælle 123, 140n240, 338, 381n543, 387, 474–75, 636
 Ægtehustru 614
 Ægtemand 58, 99, 101–2, 135, 153, 157–58, 306, 387, 582, 667
 Ægtepagt 614
 Ægteskab 72, 99, 101, 134, 137, 154n263, 156n268, 157, 160, 165, 239, 405, 527, 552–53, 557, 567, 615, 629
 Ægteskabelig 131, 139, 141, 165, 555, 615, 653
 Ægteskabsbrud 100, 131, 137, 153, 154n263, 155–56, 165, 613, 639, 674
 Ægteskabsbryder 102, 132, 142, 153, 155–58n273, 204
 Ægteskabsbryderske 71, 102, 134, 139, 151, 153, 492
 Ægteskabsindgåelse 101
 Ægteskabsindstiftelse 101
 Ægteskabsløfte 636
 Ægteskabspagt 133
 Ægthed 29, 315
 Ægypter 667
 Ældgammel 180, 417, 425, 737
 Ændre 95, 109, 127, 152n262, 174, 175n300, 176, 223n383, 237–38, 248n411, 249n414, 258n424, 265n431, 268, 276, 291, 301, 303n467, 329n489, 337, 345, 348, 352, 353n519, 357, 364n529, 376n539, 398n564, 401n568, 407, 417–18, 431, 434, 467n645, 473, 476n666, 481n674, 482n675, 493n701, 529, 538n758, 542, 568, 623, 649, 669, 679, 685, 687, 699, 711, 723, 727, 733, 738–40, 744, 755, 758, 761, 771, 775
 Ændring 37, 90, 134, 242n406, 248, 249n414, 266n433, 281n445, 397, 430n607, 539n759, 542, 556n777
 Ængstelse 437n617, 528
 Ære 177, 185, 220, 279, 369, 499, 613
 Ære (subst) 107, 111, 122–23, 177, 186, 206, 223, 229, 260, 276, 299, 308, 313, 330, 333–34, 350, 359–60, 367, 376, 388, 396–97, 457n635, 465–66, 469, 476–81, 497, 545, 568, 574, 580, 583, 620, 647, 676, 687, 705, 709, 712, 747, 749–50, 760, 768–69
 Ære (verb) 111n191, 177, 478, 497, 549, 581, 621, 676, 683, 755
 Ærefrygt 80, 218, 257, 278, 510, 512–13, 533n747, 554, 583, 672, 760
 Ærefuld 203, 323, 476n666, 583
 Æresbevisning 124
 Ærgrelse 69, 244, 317, 326–27, 491
 Ærinde 150, 163, 662
 Ærlig 61, 66, 222, 242, 245, 275–76, 327, 457, 514–15, 518, 613, 670, 699, 745, 754
 Ærlighed 222, 223n383, 257, 364, 745
 Ært 713
 Æstetisk 310
 Øde (adj) 386n551
 Øde (subj) 223, 355, 432, 660, 743
 Øde (verb) 356, 507, 522, 738, 764
 Ødelagt 177, 226, 265, 324, 332n493, 356, 526
 Ødelægge 41, 48, 70, 86, 93n149, 144, 149, 157, 188, 211n371, 212, 225–27, 229, 239, 243, 252, 261–62, 264–65, 268–69, 273, 279, 282–83, 289n453, 312, 319, 331, 338, 348, 352, 354, 356–57, 362, 368, 381, 386, 390–91, 402, 407, 420, 440, 445, 449, 453, 471, 475–77, 486,

- 488, 506, 509, 515, 517, 522–23, 552, 556–57, 567, 636, 660–61, 683, 712, 726–27, 776
- Ødelæggelser 560
- Ødelægger 331, 333
- Øge 81, 256, 267, 309–10, 407, 487, 503, 510, 514, 708, 761
- Øjeblik 108, 218, 240, 245, 292, 528, 540, 670, 777
- Øjeblikkelig 303, 562, 642
- Øjenbevægelse 130
- Øjenkontakt 154
- Øjensvidne 468
- Økonomi 288, 399n567, 415, 458, 517, 522, 569, 573
- Økonomisk 144, 153, 156, 174, 303, 308, 396, 530, 533, 555, 681, 729, 735
- Ø1 50, 357–58n523, 438, 568, 642, 651, 738, 777
- Øm 581, 669
- Ømhed 160
- Ønske (subj) 49, 59, 69, 89, 107, 138, 256–57, 260, 289, 296, 319, 350, 352, 378, 388, 391, 446, 536, 540n761, 567n790, 605, 610, 673, 676, 742
- Ønske (subst) 20, 118, 147, 207, 214, 218, 232, 234, 252, 257, 260, 263, 324, 341, 348, 378, 390, 413, 618, 633, 650, 669, 675–76, 727, 772
- Ønske (verb) 33, 43, 62, 67, 85, 89, 92, 109, 111, 119, 125, 137, 145n249, 147, 152–53, 165, 169, 174, 203, 217–18, 232, 238, 244, 246, 252, 260, 273, 290, 296, 307, 329, 338, 344, 350–51, 370, 378, 382, 385–86, 402, 421, 423, 429, 440, 457, 509, 517, 530–31, 539, 540n761, 552, 618, 650, 722, 734, 770, 777
- Ønskeform 20
- Ønskelig 66, 69, 388, 401n570
- Ønskværdig 66, 529n743
- Ørefigen 754
- Ørering 469, 664
- Ørken 113, 115, 133nn224–25, 137n230, 381, 386n551, 387–88, 476, 605, 610–11, 642, 696, 705, 726, 771
- Ørkenland 386
- Ørkenvandring 270n441
- Øse 54, 361, 713
- Øst 537
- Østland 733
- Øve 65, 67, 74, 103, 116, 119, 211, 252, 280, 314, 375, 377–78, 380, 382–85, 390, 394, 405n575, 414n587, 441, 449, 614, 624, 660, 683, 721, 723, 730, 745
- Øvelse 430
- Øvrigheden 568
- Åbenbare 31, 44, 53, 55–56, 89, 104, 268, 281n445, 314, 329, 332, 390, 401n570, 411, 449, 477–78, 511, 528n741, 539n759, 541, 549, 723, 763
- Åbenbaring 128, 540
- Åbenbaringsforløb 170
- Åbenmundet 369, 673, 719, 746
- Åbent 286, 370, 517, 524, 724
- Åbne 52, 191, 194, 252, 322, 335n494, 483, 576–80, 716
- Åbning 88, 161, 173, 357, 415n589, 681
- Ådsel 483, 768, 773
- Ådselædende 546, 553
- Åger 400, 508–9, 758
- Ånd 58, 60, 85, 90, 95, 102, 283, 300, 309, 334, 361, 374, 477, 531, 608, 633, 659, 680, 691–92, 694, 696, 722, 760
- Ånde 60, 374, 608, 722
- Åndedræt 60
- Åndelig 102, 124, 152, 169, 178, 200, 210, 314, 335, 337, 381, 430, 434, 443, 448, 572, 575, 698, 706, 737
- Åndelighed 313
- Åndemagt 389
- År 116n202, 712
- Årsag 167, 221n382, 226, 331, 348, 389, 480, 507, 529, 617, 709, 718
- Årvågen 195, 738–39
- Årvågenhed 194

Forfatterregister til Ordsprogenes Bog

- Aitken, Kenneth T. 706
 Albeck, Ulla 46n60
 Albright, William F. 267n436, 281n447, 607, 658
 Alonso-Schökel, Luis 32
 Andersen, Ole 158n276, 579n802
 Andrew, M. E. 437n616
 Auvray, Paul 438n618
 Baker, David W. 25n6
 Barker, Kenneth L. 651
 Barr, James 419n598, 666
 Barrett, J. Edward 121n211
 Baumann, Gerlinde 196n356
 Beckwith, Roger T. 25n6, 480n671, 542n764
 Berger, Riecke 615
 Boström, Gustav 32, 54n71, 55n73
 Boström, Lennart 54n71
 Briggs, Charles A. 39n42
 Bright, John 622
 Brooks, Beatrice A. 639
 Brown, Francis 389n552
 Brunner, Hellmut 305n471
 Byargeon, Rick W. 107n187, 543n765, 544n766
 Caird, George B. 46n60, 48n61
 Childs, Brevard S. 542n762
 Couroyer, Bernard 157n275
 Crenshaw, James L. 31n20, 52n66, 183n322, 294n459, 412n584, 603, 744
 Crisholm, Robert B. 136n232, 137n238
 Crown, Alan D. 259n425
 Dahood, Mitchell 249nn412–13, 250n417, 473n658
 Davidson, Richard M. 169n295, 170n296, 179n310, 181n315, 188n339, 643, 645
 De Roche, Michael 117n207, 747
 De Vaux, Roland 142n247, 508n725, 509, 630
 Delitzsch, Franz 56n76, 57n83, 60, 66n115, 68n123, 98, 136, 153n267, 168, 170, 187n328, 188, 210n367, 229n391, 230n393, 246nn409–10, 250n415, 258n424, 262n429, 267n436, 281n445, 292n457, 324n486, 337n495, 347n509, 379n541, 381n544, 386n550, 392n556, 412n583, 438n618, 450n629, 474n663, 476n666, 486n681, 506n723, 507n724, 525n736, 527n740, 537nn751, 753–54, 569n793, 606, 614, 622, 625–26, 628, 631, 636–38, 640–41, 646, 653–54, 656, 659, 675, 677, 679–80, 683, 689, 692, 700, 702–4, 710, 713, 719, 725, 729, 742, 745, 750, 753, 755, 768–69, 774–76, 778
 Dorsey, David A. 693
 Dowling, Maurice 169n294
 Driver, Samuel R. 39n42, 473n658
 Edrey, Meir 483n676
 Eichrodt, Walther 53n69
 Ejrnæs, Bodil 698
 Eshel, Hanan 224n384
 Fensham, F. Charles 294n459, 604
 Fontaine, Carole R. 537n751
 Forti, Tova 774
 Fox, Michael V. 133n227, 627, 641
 Freedman, Leslie R. 323n485
 Fuller, Russel 715
 Garrett, Duane A. 32, 161n277, 392nn553, 557
 Gese, Hartmut 41n47
 Guttman, Michael 98n167
 Hartley, John E. 185n324, 728, 730
 Heidel, Alexander 82n132, 182–83n321, 648
 Hildebrandt, Theodore A. 32n23, 399nn565, 567, 657–58, 730
 Hillers, Delbert R. 570n796
 Hodson, Alan Keith 608
 Hoffmann, Poul 158n276
 Holbek, Bengt 43nn54–55

- Holt, Else K. 65n112, 146n257
 Hubbard, David A. 59n93, 60, 615, 628
 Hummel, Horace D. 26n8, 463n639
 Irwin, William H. 179nn310–11, 236n399, 667
 Ishida, Tomoo 646
 Janzen, J. Gerald 63n108, 125n217, 528n741, 529n742
 Kaiser Jr, Walter C. 51n64
 Kayatz, Christa B. 92n150, 93n151, 128n221, 152n265, 188, 618, 625, 646–48
 Keel, Othmar 158n276, 457n635, 641
 Keil, Carl Friedrich 56n76, 640
 Kidner, Derek 42n50
 Kitchen, Kenneth A. 27–28n11, 38n40, 40n45, 463n638, 537n752, 565, 607, 640
 Kjær, Iver 43nn54–55, 446n628
 Kjølner-Rasmussen, Leif 67n117, 100n177, 158n276, 174n302, 178n306, 185n324, 187n326, 209n366, 292n458, 340n499, 379n541, 381n544, 426n604, 454n633, 484n679, 537n751, 753, 601, 606, 609–10, 615, 633, 635, 665, 722, 726, 730, 748
 Koch, Klaus 41n47
 Kraus, Hans-Joachim 60, 488n687
 Kruger, Paul A 137
 Kwon, JiSeong James 569n795
 Legarth, Peter V. 473n660
 Lemche, Niels Peter 698
 Lenzi, Alan 112, 179n309, 181n315, 187n328, 618
 Lichtenstein, Murray, H. 194n351
 Loewenstamm, Samuel E. 509n726
 Longman III, Tremper 25n6, 27n10, 31n19, 38, 60, 66n115, 98, 136n231, 142n247, 150n262, 163n278, 167n283, 168, 169n289, 187n328, 190n344, 224n384, 240n403, 262n429, 281n445, 292n458, 305n470, 337n495, 537n754, 548n771, 565n786, 608, 613, 628, 635–36, 645, 654, 677, 679, 687, 689, 703, 712, 729, 750, 755, 762–63
 Lund, Jerome A. 32n22
 Macatangay, Francis M. 113, 195n352, 196n356
 Malchow, Bruce V. 500n715, 510n727, 757
 Mandelkern, Solomon 623, 700, 715
 McConville, J. Gordon 647
 McKane, William 31n19, 36n35, 38, 66n115, 84n138, 122n213, 132n226, 148n261, 188n332, 190n344, 192n349, 245n408, 249n414, 262n430, 266n433, 292n458, 352n517, 392n555, 434n611, 474n663, 488nn688–89, 491n695, 537n754, 565n786, 569n793, 628, 630, 636, 645, 654, 669, 679, 684, 687, 699, 726, 746, 750, 754, 761, 765, 773–74, 778
 Meinhold, Arndt 32, 38n38, 39n44, 57n83, 60, 66n115, 81n130, 84n138, 98, 100n175, 122n213, 132n226, 136n231, 137, 138nn240–41, 141n246, 143n249, 150n262, 154n268, 164n279, 165n281, 167n284, 169, 171n298, 178n307, 181n316, 188n334, 189n342, 190n344, 192n349, 198n357, 199n358, 230n393, 242n406, 246n410, 262nn428–29, 267n436, 281n445, 289n454, 302n465, 315n476, 324n486, 337n495, 345n507, 381n544, 384n546, 386n550, 392n555, 401n568, 407n576, 409n578, 412n584, 434n611, 435n612, 437, 450n629, 456n634, 457n635, 497n709, 499n712, 507n724, 525n737, 533n748, 535n750, 537n754, 538n758, 539n759, 565n786, 569n794, 574n800, 606, 614–20, 622, 626–32, 635–36, 638, 642, 644–46, 649–50, 652, 654, 656–57, 663, 665, 671–72, 675, 677, 681, 684, 686–87, 689–90, 693, 700, 702–3, 710, 714, 722, 724, 726–27, 729, 739, 741, 744–45, 757, 762–63, 765, 768–71, 773–78
 Mettinger, Tryggve N. D. 656
 Michel, Otto 473n660

- Michelsen, A. Berkeley 46n60
 Millard, Alan R. 30n16, 32n21, 114n202
 Mogensen, Bent 43n52, 44nn56, 58, 60,
 118n209, 418n594, 419n597, 432, 437,
 450n629, 744
 Moran, William L. 621
 Morenz, Siegfried 474nn662–63
 Müller, Mogens 698
 Nielsen, Kirsten 65n112, 146n257, 266n433,
 635
 Osborne, William R. 110n194, 111n195, 675
 Pardee, Dennis 148n261
 Pedersen, Johannes 57n87, 88n146,
 254n421, 405n575, 429n606, 431n608,
 518n733, 548n771, 620
 Pegram, Nigel D. 667
 Plöger, Otto 32
 Priest, John F. 52n66
 Ringgren, Helmer 629, 634
 Robinson, Alan 613
 Rosendal, Bent 31n19, 38, 43, 137n236,
 224n384, 262n430, 267n435, 268n438,
 352n515, 437, 450n629, 479n669,
 569n793, 602, 667, 685, 703, 710, 744
 Roth, Wolfgang M. W. 67n121, 68n122, 699
 Ruffle, John 36n35, 37nn36–37, 411n581,
 422n601, 602
 Sander-Hansen, Constantin E. 25n5, 36n33,
 55n74, 66n114, 114n203, 242n405,
 289n454, 315n476, 331n492, 342n503,
 409n577, 411nn579–80, 414n587,
 416n590, 417n592, 419n595, 421n599,
 422n600, 424n602, 459n637, 490n693,
 614, 620, 624, 634, 652, 659–60, 662,
 667, 671, 683, 733
 Sauter, Megan 579n802
 Schmid, Hans H. 41n47
 Scott, Roger B.Y. 29n13, 31n19, 38,
 137n236, 168, 181n315, 226n387,
 250n417, 266n433, 281n445, 300n464,
 341n501, 352n517, 392n555, 407n576,
 412n584, 464n640, 488n689, 535n750,
 537n754, 565n786, 569n793, 602, 618,
 628, 645, 654, 656, 687, 699, 703, 733,
 738–39, 750, 762, 765, 769, 774, 778
 Sejergaard, Jørgen 111n196, 169n293, 170,
 178n307, 179n309, 181n315
 Shupak, Nili 30n16, 63n107, 65n113,
 84n136, 331n492, 668
 Simpson, E.K. 168n286
 Skehan, Patrick 31n20, 196, 537n751, 756
 Skladny, Udo 35n32, 38
 Snell, Daniel C. 721, 723
 Stecher, Reinhold 177n305
 Strack, Hermann L. 168n285, 412n583,
 569n793, 606, 654, 750
 Stuhlmacher, Peter 389n552
 Swart, Ignatius 767
 Thiele, Edwin R. 604
 Thomas, Ryan 132n226, 178n307, 180,
 181n315, 187–90n347, 490n693, 607
 Toy, Crawford H. 39n42, 157n274, 177n304,
 187n329, 192n349, 398n564, 492n699,
 569n793, 635–36, 643, 654, 667, 680,
 694, 706, 710–11, 726, 765, 774
 Van Leeuwen, Raymond C. 113n201,
 167n282, 187n328, 189n341, 195n353,
 275n442, 281n445, 302n465, 337n495,
 352n518, 379n541, 464n641, 465n643,
 473n658, 480n672, 495n704,
 500nn715–16, 527n740, 528n741,
 535n750, 556n777, 557n778, 569n795,
 618, 672, 677, 684, 703, 714, 722, 727,
 744, 747, 751–53, 769, 774–75
 Vang, Carsten 179n310, 187n326, 190n346,
 270n441, 316n478, 648
 Vawter, Bruce 169n295, 179n309
 Vilchez, J. 32n25
 Volten, Aksel 41n48, 490n693
 Walcot, P. 143n249
 Waltke, Bruce K. 24n4, 28n12, 30nn15, 17,
 32, 33n29, 35n32, 38, 39nn42, 44,
 40n45, 42nn49–50, 43n51, 46n60, 48–
 49n62, 52n65, 53nn67, 69–70, 54n71,
 55nn72–73, 57n87, 60, 61n102, 63n108,
 64n111, 66n115, 82n132, 84n138,

- 94n154, 97n166, 98–99, 100nn175–77,
103n182, 107n186, 110n193, 122n213,
133n227, 136n231, 137, 143n250,
148n261, 150n262, 154n268, 163n278,
165n281, 169, 174n301, 181n316,
186n325, 187–88n338, 189n343,
190nn344, 346, 191n348, 193n350, 196,
205n360, 212n373, 224n384, 229n391,
230n393, 236n399, 239n400, 240n403,
242n406, 245n408, 246n410, 248n411,
249nn412–13, 251n418, 254n421,
258n424, 262n429, 267nn436–37,
268n438, 281n445, 292nn457–58,
300n464, 302n466, 305n470, 321n483,
324n486, 328n487, 337n496, 343n504,
345n507, 358n523, 373n535, 381n543,
384n546, 386n550, 392n556, 398n564,
401n568, 405n575, 407n576, 409n578,
412n584, 419n598, 424n603, 428n605,
432n610, 434n611, 435n612, 437,
439n620, 442n622, 450n631,
464nn640–41, 466n644, 469n647,
473n658, 474nn662–63, 476n666,
478n667, 479n669, 482n675, 488n687,
489, 492n699, 495n704, 499n714,
505n722, 506n723, 507n724, 510n727,
522n734, 525n736, 528n741, 529n742,
533n748, 535n750, 537nn753, 755,
538nn756–58, 539n759, 540nn760–61,
545n767, 551n772, 561n781, 565n787,
566n789, 567n791, 569n795,
571nn798–99, 582n806, 602–4, 606–9,
612–13, 615–17, 619–38, 640–41, 643–
46, 648, 650, 652–54, 656, 659–63,
665–69, 671–72, 675, 677–80, 685–87,
689–96, 698–704, 706, 712, 714–17,
722–30, 734–35, 738–40, 742–46, 748,
750–51, 753, 755–57, 760–63, 765–66,
768–71, 773–78
- Wenham, Gordon J. 719
- Westermann, Claus 648
- Whybray, Roger N. 33n30, 183, 213,
214n376, 305n470, 345n507, 409n578,
412n582, 413n586, 522n734, 529n743,
649, 668, 671, 674, 681, 697, 705, 721,
767
- Wilson, Gerald 66n114
- Wolff, Hans W. 155n272
- Wolters, Al 570n797, 571n798, 582n806,
778
- Zabán, Bálint Károly 608
- Zammit, Abigail 298n463, 650
- Zimmerli, Walther 41n46

Personnavne

- Abel 71, 117
 Abigajil 70, 236n398, 665
 Abimelek 476n665
 Abraham 51, 98n171, 121n212, 270n441,
 312, 327, 359n524, 367, 399n565,
 446n627, 668, 698
 Absalom 29, 88n146
 Achenaton 72
 Adam 109, 498, 650
 Agur 24, 26–27, 29, 39–40, 48, 55, 69, 134,
 153, 169, 345, 535–48, 550–55, 557,
 559–60, 562, 771–72
 Ahiqar 428n605, 491n696, 747
 Akab 394n559
 Akaz 104
 Akazja 228n389
 Akitofel 29, 228n389, 602
 Alexander 82n132, 182nn318–19
 Amenemopet 36n35, 37nn36–37, 44, 52, 54,
 152n265, 242n405, 289n454, 331n492,
 342, 411n581, 422, 490n693, 602, 662,
 671
 Amenhotep 72
 Amos 155n272, 415, 556n777, 640
 Ani 424n602, 459, 614
 Antiokus 91n149
 Aquila 121n212, 169, 179
 Arius 169–70
 Aron 104
 Artaxerxes 485
 Asaf 540
 Ashurbanipal 24n4, 182, 622
 Atalja 228n389
 Athanasius 169
 Balak 405n575, 492
 Baruk 538
 Batseba 321
 Belial 146n256
 Beliar 146n256
 Benaja 306
 Bildad 83, 225n386, 623
 Bileam 51, 405n575, 492, 538n757, 676
 Boaz 686, 722
 Dalila 99n172
 Danel 415n589
 Daniel 29, 488n688, 721, 723, 751
 Darius 108
 David 26, 29–30, 33, 41–42, 51, 55, 59n93,
 65n112, 70, 75, 98n171, 146n257,
 169n295, 170n296, 178n307, 179n310,
 181n315, 188n339, 228n389, 236n398,
 243n407, 304, 321–22, 326, 344n505,
 379n541, 409n578, 474, 492, 501,
 538n757, 540, 542, 579n802, 602, 614,
 622–23, 626, 643, 645, 693, 696, 713,
 720, 749, 752, 761, 771
 Esajas 28, 53, 84, 104–5, 144n253, 153n266,
 155n272, 352, 385n547, 633–34, 684
 Esau 96, 155n271, 672, 735
 Ester 29, 370, 680
 Filon 25
 Gideon 359
 Gilgamesh 82n132, 182n318
 Hagar 98n171, 642
 Haman 324, 386, 488n688
 Hammurapi 182n319, 294n459, 604, 660,
 683
 Hesiod 143n249
 Hizkija 24, 26–27, 104, 463–64, 485,
 486n683, 503, 519, 537n752, 750, 761
 Hoseas 93, 611
 Hushaj 29, 602
 Isak 121n212, 303, 446n627, 476n665, 735
 Ismael 537
 Israel 21, 26, 28–31, 33, 35n32, 38, 40–42,
 51–54, 57n87, 75–76, 84, 88n146, 90–
 91, 96–99, 101–2, 104, 108, 111,
 113n201, 114n202, 117n207, 118,

- 131n225, 139, 142n247, 143n250, 145, 148, 156, 164, 175, 179, 195, 231, 232n395, 247, 251n419, 262, 270n441, 277–79, 281n447, 294n459, 298, 302n466, 306–7, 316n478, 318, 321n483, 332, 340, 342, 345–46n508, 356, 371, 405n575, 410–12n584, 415, 417–18, 429n606, 448, 464, 471, 474–75, 478, 483n676, 486, 494, 499n712, 501n717, 502–3, 508n725, 513, 520, 537–38, 540–41, 545, 548n771, 551, 555, 556n777, 557, 560, 566–67, 578–79, 582, 603, 607, 610–11, 617, 620, 622, 630, 633, 639, 641, 645–46, 648, 656, 680, 684, 692–93, 697–98, 712–13, 715, 720, 722, 728–29, 732–34, 737, 747, 755, 761, 771, 775
- Itiel 538, 539n759, 540–41, 544, 546, 562
- Jake 39, 535–37n751
- Jakob 25, 119, 155n271, 295n461, 302, 538, 608, 614, 736, 747, 752, 756
- Jeremias 28, 135n229, 227, 229n392, 289n453, 331, 436, 611, 772
- Jeroboam 556n777, 604, 697, 761
- Jesus 73, 107n187, 116, 120n211, 168–70n296, 198, 234, 240n402, 251, 269n439, 274, 281, 297n462, 309–10, 327, 341–42, 363, 375, 420, 446n628, 468, 474, 492, 498, 517, 543n765, 549, 560, 641, 643, 698, 714, 723, 771
- Jetro 88n146
- Job 41n47, 80n129, 89n148, 99n173, 108, 225n386, 231n394, 247, 302, 320n482, 387, 412n585, 491, 538, 540–41, 544, 554, 609–10, 617, 623, 635, 645, 741, 771
- Jojakim 91n149
- Jojakin 289n453
- Jonas 184, 314, 394, 695, 697
- Jonatan 344n505, 733
- Josef 86n143, 130, 160, 234, 266, 303n467, 399n566, 457n635, 557, 606, 697, 748
- Josefus 25
- Josva 417, 752, 760
- Jotam 358n522
- Kain 71, 96, 117, 131n225, 477
- Kristus 73, 168–70, 251, 269n439, 281, 309–10, 341, 375, 389, 446n628, 474, 498, 560, 643, 714, 771
- Laban 99n173, 752
- Lael 565n788
- Lazarus 274
- Lemoel 565n788
- Lemuel 24, 26–27, 29, 40, 69, 169, 537n752, 565–67
- Lot 115, 231n394, 312, 702
- Marcellus 169n294
- Merikare 25n5
- Merodak 289n453
- Mesopotamien 27, 31, 45, 80, 294n459, 377, 603–4
- Messias 174, 212, 304, 561
- Mikal 243n407, 752
- Mordokaj 386, 488n688
- Moses 30n14, 31, 41–42, 43n51, 52–53n69, 88n146, 94, 98n171, 243n407, 399n566, 516, 540, 545, 547, 612, 670, 686, 723
- Nabal 236n398, 321, 708
- Nabot 356
- Nehemias 29
- Noa 115, 146, 633
- ‘Onchsheshonqy 143n249, 488n689
- Paulus 116, 127, 151, 301, 339n498, 389, 443, 446n628, 453n632, 473, 481, 636, 699
- Peka 557
- Pekaja 557
- Peter 25, 119, 237, 389n552, 473n660, 483, 668, 698
- Potifar 99n172, 130, 160, 164, 266, 697
- Ptahhotep 44, 66, 421n599, 490n693, 620, 624, 652, 658, 667
- Rahab 98n171, 578n801, 612, 639, 734
- Rakel 575, 608, 752
- Rashi 386
- Rebekka 575, 664

Rehabeam 75n125, 88n146, 604
 Ruth 28, 98n171, 130n223, 219n379, 261,
 294n459, 313–14, 433, 569, 571, 579,
 582–83, 637, 667, 678, 684, 686, 715,
 722, 738, 745, 747–48, 775, 777
 Salmaneser 394n559
 Salomo 23–31, 32n24, 33, 35, 37–38, 41, 44,
 48, 50, 52, 55, 69–70, 72, 75, 77, 84,
 93–94, 109, 127, 164, 168n285, 169,
 189, 194, 196–98, 205–6, 247, 250, 296,
 298, 305–6, 356, 394n559, 397, 410–11,
 412n583, 414, 422, 427–28, 434–35,
 442, 463–65, 479, 535–36, 537n752,
 539–40, 558, 569n793, 574, 602, 604,
 606, 612, 647–48, 650, 654–55, 675,
 697, 731, 750, 757, 761
 Saul 474, 492, 616, 633, 696, 708, 722, 733,
 752, 761
 Shebna 324, 697
 Sippora 98n171
 Symmachus 121n212, 169, 179, 467n645
 Tamar 160, 578n801, 638–39
 Theodotion 121n212, 169, 179
 Ukal 539n759
 Urias 321
 Ur-Nammu 294n459
 Urukagina 294n459
 Yaqeh 537n751
 Zimri 345n507

Stednavne

Askalon 483n674
 Assur 182
 Assyrien 54, 104, 513
 Babylon 54, 289n453, 450, 737
 Babylonien 513, 570
 Fønikien 164n279
 Gerer-dalen 329n490
 Gezer 497n709, 574n800, 632, 712
 Heshbon 234
 Jeriko 578n801
 Jerusalem 86, 113, 127, 148, 196, 210n368,
 627, 633, 696, 705
 Judæa 298n463
 Kana'an 112n197, 142n248, 496n708, 713
 Karkar 394n559
 Karthago 171n298
 Kirjat-Arba 656
 Kirjat-Jearim 200, 656
 Kirjat-Sefer 656
 Lakisj 298n463
 Libanon 21
 Mari 469, 722
 Massa 536–37, 566
 Megiddo 234n397
 Memphis 128n221
 Moab 136, 492
 Nikæa 169
 Nineve 182
 Nordriget 557, 697
 Qumran 22, 24, 179n312, 224n384
 Sihon 234
 Sikem 295n461
 Sinaj 41, 508, 547
 Sivhavet 53n69, 359n524, 662–63
 Tel-Aviv 332n493
 Ugarit 178n307, 250n417, 626, 650

Hebraiske ord

- אב - 'āb 251n417
 אבדון - 'ābaddôn 82
 אבוי - 'ābōy 437
 אבוס - 'ēbūs 267n435
 אביון - 'ebyôn 214n374, 673, 689
 אביך - 'ābikâ 432n608
 אגור - 'gwr 537n749
 אגר - 'āgar 208n364
 אדם - 'ādām 56, 224n383, 249n412, 352n515, 530, 636
 אדמה - 'ādāmâ 249n412
 אהב - 'ōhēb 251n417, 322, 340nn498–99
 אהבים - 'ōhābîm 214
 אוה - 'awwâ 653
 אוה - 'wh 610, 653
 אוהב - 'ōhēb 489, 492n696
 אוי - 'ōy 437
 אויל - 'ēwîl 66, 164n279
 אולת - 'iwwelet 66–67
 אומן - 'wmn 187
 און - 'āwen 60, 65
 אוני - 'ōnî 178n306
 אונים - 'ōnîm 225n384
 אח - 'āḥ 340n499, 707
 אחרית - 'aḥārît 351n512
 איב - 'ōyēb 60
 אידם - 'ēdām 258n423
 אין - 'ēn 393n556
 אין - 'ên 69, 528, 681, 746, 748
 איש - 'îš 521
 איש - 'îš 56, 61, 214, 311, 530, 636, 723, 734, 764, 768
 איתן - 'êtān 258n423, 668
 אכל - 'ūkāl 539n757
 אכפרה - 'ākappērâ 155n270
 אל - 'al 250n416, 433, 447, 718–19
 אל - 'el 250n416
 אלה - 'ālâ 532n744
 אלהים - 'ēlōhîm 41, 53–54, 93n152, 465, 607, 651
 אלוף - 'allûp 99n174
 אלקום - 'alqûm 561n780
 אם - 'im 501n716
 אמן - 'āmôn 187
 אמן - 'mwn 187–89
 אמך - 'immekâ 432n608
 אמן - 'āmen 64
 אמן - 'mn 64, 187–89
 אמן - 'ommān 187, 189
 אמנה - 'ēmûnâ 64, 148n260
 אמרי - 'imrê 109n192, 604, 732
 אמת - 'emet 64–65
 אנוש - 'ēnôš 56
 אני - 'ānî 189n342
 אנשי - 'anšê 571n797, 758, 764
 אף - 'ap 480n671, 666, 679, 734, 743
 ארח - 'ōraḥ 84n135, 250n415
 ארחות - 'orḥôt 85n139, 96n165
 ארחתיהם - 'orḥotēyhem 128n222, 758
 ארי - 'ārî 484n677
 ארר - 'ārar 405n573
 אשה - 'iššâ 56, 98, 152n263
 אשם - 'āšām, subst. 269n438
 אשם - 'āšam, verb. 548n768
 אשת - 'ešet 381n542, 581n803, 651, 689
 אתה - 'attâ 480n671
 ב - bē 191, 430, 443n621, 618, 648, 668, 734, 737, 742, 765, 772
 ב - bet 530
 בא - bā' 249n413
 בגד - bōgēd 60
 בגדים - bōgēdîm 65
 בדעת - bēda'at 196
 בדעתו - bēda'tô 196
 בור - bōr 82
 בזע - bāša' 85n140

- בחור - bāḥûr 721
 בחורים - baḥûrîm 721
 בחכמה - bēḥokmâ 195–96
 בחר - bāḥar 217n376, 721
 בטח - bāṭaḥ 104
 בטח - beṭaḥ 104, 611, 654
 בין - bîn 62, 604
 בינה - bînâ 62
 בית - bêt 381n541, 761
 בל - bal 414, 456, 627, 658
 בליעל - bēliya'al 146n255
 בן - bēn 61
 בן - bn 537n749, 639
 בני - bēnî 567n788
 בעוז - ba'ôz 443n622, 742
 בעוזז - ba'azzoz 186n324
 בעיניו - bē'ênâw 214
 בעליו - bē'alāyw 318n479
 בצע - beṣa' 514n729
 ברא - bārâ' 185n322
 בריח - bēriaḥ 337n496
 בתבונה - bitbûnâ 195–96
 בתה - bētâh 100n175
 בתולה - bêtûlâ 721
 גאוה - ga'âwâ 266n432, 633
 גבה - gābâh 633
 גבה - gābōah 633
 גבור - gibbôr 229n391
 גבר - gāber 443n622
 גבר - geber 56, 61, 443n622, 561, 636, 773
 גוה - gēwōh 266n432
 גיא - gē' 633
 גיל - gîl 96n163
 גלל - gālal 488n688
 גם - gām 480n671
 גמל - gimel 530
 דבה - dibbâ 468n644, 656
 דדיה - daddeyhâ 138n241
 דדיה - dōdeyhâ 138n241
 דדים - dôdîm 163n277
 דור - dôr 548n769
 דין - dîn 146n257, 776
 דלים - dallîm 213
 דעת - da'at 62, 710
 דרך - drk 567n789
 דרכו - darkô 178n305, 693
 הוא - hū' 537n749, 762
 הון - hōn 109n190
 היום - hayyôm 496n705
 הכל - hēkāl 560n778
 המשא - hammasšâ' 537–38
 הנערים - hannē'ārîm 399n563
 העזה - hē'ezâ 161n276
 העתיקו - he'tîqû 463n637
 הפך - hāpak 65
 ואהיה - wā'ehyeh 189nn341–42
 ואמת - we'emet 64
 ואני - wa'ânî 189n342
 וארעא - w'r^o 179n311
 וחקר - wēḥeqer 476n664
 ויהללויה - wayēhalēlûyāh 581n802
 ונהמתה - wēnāhamtâ 134n227
 ונחמתה - wēniḥamtâ 134n227
 ונמצה - wēnimšâ 154n268
 ונעתרות - wēna'tārôt 492n697
 ונשא - wēniššâ' 633
 ועוון - w'wwn 537n749
 ועקשות - we'iqqēšôt 492n697
 ושם - wāšēm 210n367
 זבח - zābaḥ 195
 זבח - zebaḥ 378n538
 זמה - zimmâ 62
 זמם - zāmam 62, 562n781
 זמם - zmm 444
 זעם - zā'am 405n573
 זעם - z'm 405n573
 זר - zār 98, 99n173, 324n485, 741
 זרה - zārâ 98, 739
 זרזיר - zarzîr 561n779
 זרע - zera' 136n233
 חבל - ḥebel 63
 חבל - ḥibbēl 439n618
 חבל - ḥobel 63n107
 חבק - ḥibbuq 145n253
 חבר - ḥāber 381n541
 חבר - ḥeber 381n541

- חדרר - ḥādārô 353n518
 חוג - ḥûg 185n323
 חזה - ḥzh 528
 חזון - ḥāzôn 528n739
 חזיתה - ḥāzîtâ 419n594
 חטא - ḥāṭa' 80n129
 חטא - ḥṭ' 537n749
 חטאים - ḥaṭṭā'im 60, 606
 חטר - ḥoṭer 266n432
 חיה - ḥayah 72
 חיל - ḥayil 571n797, 581n803, 667, 775
 חים - ḥayyim 72
 חכם - ḥākām 61, 67, 214, 236n398, 674, 710
 חכם - ḥkm 444, 651, 676
 חכמה - ḥokmâ 61–62, 86, 122n213, 728
 חכמות - ḥakmôt 196, 265n430
 חכמות - ḥokmôt 196, 265n430, 607, 650
 חלל - ḥll 489, 499, 581
 חלץ - ḥālaš 228n387, 231n393, 660
 חלציו - ḥlšyw 537n749
 חלק - ḥlq 315n476, 614
 חמאה - ḥem'â 562, 563n783
 חמס - ḥamās 236n398, 481n672
 חמץ - ḥōmæš 481n672
 חן - ḥēn 229n390, 680, 698
 חניכיו - ḥānikayw 399n563
 חנף - ḥānēp 225n385
 חסד - ḥesed 64, 281n445, 352, 670
 חסדו - ḥasdô 352n516
 חסיד - ḥāsîd 95n159
 חסנו - ḥosnô 352n516
 חסר - ḥāsar 57n83, 68, 690, 760, 762
 חקר - ḥqr 465n641
 חרוץ - ḥārûš 68, 208n363, 618, 647, 663
 חרך - ḥārak 249n411–12
 חרש - ḥāraš 148n259, 661, 681
 טבח - ṭābaḥ 195
 טמן - ṭmn 484n676
 טעם - ṭ'm 484n676
 יבין - yābîn 392n552, 710
 יד - yad 210n367, 576, 720
 ידה - yādêhâ 576
 ידע - yāda' 62, 604
 יכהו - yakkēhu 401n566
 יכול - yākôl 539n757
 יכח - ykḥ 284, 608, 651
 יכין - yākîn 392n552, 626
 יכלה - yiklēh 401n566
 ילד - yld 432n608
 יעל - yā'el 138n240
 יעלה - yā'alâ 138n240
 יפה - yqh 537n749
 יפיה - yāpîaḥ 148n260
 יפיק - yāpîq 108n188
 יצליח - yašlîaḥ 512n727
 יקה - yaqeh 537n749
 יראת - yir'at 53
 יראת - yir'â 53n68
 ירוך - yērawwukâ 138n241
 ירש - yāraš 558n777
 יש - yeš 340n498
 ישא - yiššâ' 155n270
 ישגה - yišgeh 141n245
 ישלם - yēšallēm 154n269
 ישע - yš' 228n387, 719
 ישע - yāša' 231n393, 720
 ישר - yāšār 64, 616, 670, 714
 ישר - yšr 94n155, 623
 ישרים - yēšārîm 68
 ך - kâ 432n608
 כאיל - kē'ayyāl 164n279
 כאיש - kē'iš 145n254
 כבד - kābēd 476n664, 641
 כבדים - kēbēdîm 476n664
 כבוד - kābôd 109n191, 476n664
 כבודם - kēbōdām 476n664
 כון - kûn 112, 230n392
 כזב - kzb 545n765
 כזבים - kēzābîm 148n260
 כחש - kḥš 545n765
 כן - kân 230n392
 כן - kēn 230n392, 685, 742
 כסה - kāsâ 211n371
 כסיל - kēsîl 65n113, 66–67n120, 656, 708
 כסל - kesel 67, 115n205

- כפה - kappāh 576
 כפה - kappēhā 573, 576
 לא - lō 476n664, 627, 636, 652, 718
 לאיתאיל - lē'itī'ēl 538n756
 לב - lēb 56, 57n83, 68–69, 633, 638, 690, 699, 760, 762
 להצילך - lēhaṣṣilēkâ 96n161
 לילה - laylā 573
 לפני - lipnē 190, 324n485, 466n642
 לץ - lēṣ 60, 65n113, 68
 לצים - lēṣîm 68
 לקח - lāqaḥ 236n398, 605, 644, 709, 734, 777
 לרוב - lārôb 467n643
 לרוח - lērûaḥ 496n705
 לריב - lārîb 467n643
 לשון - lāšôn 283n447, 682, 772
 לשון - lēšôn 148n258, 474n661
 מ - mem 476n664, 717
 מאבס - ma'ābûs 267n435
 מבין - mēbîn 62, 214
 מגן - māgēn 145n254
 מדבר - midbār 386n549
 מדון - mādôn 146n257, 687, 731, 752, 768
 מדנים - mēdānîm 146n257
 מהיר - māhîr 419n596
 מהיר - mēhîr 419n596
 מהללו - mahālālû 489
 מהר - māhar 419n596
 מוזנים - mō'zēnîm 304n468
 מוזר - mûzār 99n173
 מוסר - mōsēr 164n279
 מוסר - mûsar 76n126, 164n279, 608, 694
 מוסר - mûsār 80, 351n511, 428, 651, 686
 מות - māwet 82, 100n176, 250n416, 498n709
 מות - mwt 100n176
 מזמה - mēzimma 62, 679
 מחיר - mēḥîr 323n483
 מחתה - mēḥittā 212n372, 672
 מטתו - mṭṭw 484n676
 מכבוד - mikkābôd 476n664
 מכל - mkl 537n749
 מכר - mākar 77n127
 מלט - mlṭ 231n393
 מלך - melek 466n642, 681, 771, 773
 מעגל - ma'gāl 84n135, 95n160, 140n244
 מעז - me'āz 443n622
 מעינות - ma'yānôt 112–13
 מעיניך - mē'ēneykâ 112
 מעמץ - mē'ammēṣ 493n699
 מעצת - mē'āṣat 493nn699–700
 מעשיך - ma'āseykâ 180
 מעשקת - ma'āsaqqôt 514n729
 מפיץ - mēpîṣ 471n652
 מפץ - mappēṣ 471n652
 מצא - māṣā' 108n188
 מצוד - māṣôd 242n405
 מצוד - mṣwd 242n405
 מצור - mṣwr 242n405
 מרבית - marbît 508–9
 מרמה - mirmâ 60, 659, 681
 מרעהו - mērē'ehû 248n410
 מרעהו - mir'ehû 248n410
 מרעים - mērē'im 60
 מרפא - marpē 110
 משא - maśśā' 537
 משחקת - mēšaḥequet 190
 משכיל - maškîl 62, 309n472, 693
 משכלה - maškēlâ 62
 משל - māšāl 50
 משלי - mišlē 23
 משפט - mišpāṭ 63, 94n157, 670, 692
 משרים - mēšārîm 63–64
 מתוך - mētēkâ 385n545
 מתים - mētîm 385n545
 מתעבר - mit'abbēr 486n679
 מתערב - mit'arēb 486n679
 נאם - nē'um 538n755
 נבון - nābôn 62, 710
 נבל - nābal 67, 666
 נבל - nābāl 65n113, 67, 68n122, 708
 נבקעו - nibqā'û 112n198
 נהם - naham 346n507
 נזר - nēzer 39, 122n214
 נחל - naḥal 329n489

- ניר - nîr 379n539
 נכאה - nēkē'â 58
 נכר - nēkār 364n527
 נכרי - nokrî 98–99, 364n527, 628, 717
 נכרייה - nokrîyyâ 98–99
 נכריות - nokrîyyôt 99n173
 נסך - nsk 181n314
 נסכתי - nissakti 181n314
 נסתרה - nstrh 465n641
 נעלמה - n'lmh 465n641
 נעם - nō'am 109n192
 נעמן - ne'ēman 58
 נער - na'ar 65n113, 399n564, 637, 730
 נערות - na'ārôt 500n714
 נפש - nepes̄ 56–57n81, 154n267, 236n398, 251, 341, 347, 383n543, 448, 493n700, 641, 661, 708
 נצל - nāṣal 96n161, 228n387, 231n393, 660
 נצר - nāṣar 95n158, 673
 נצר - neṣer 266n432
 נצר - nōṣēr 374n536
 נצר - nṣr 435n610
 נקי - nāqî 81n131, 633
 נקי - nqy 537n749
 נר - ner 374n536, 379n539, 621
 נשא - nāšā' 417
 נשא - nš' 633, 709
 נשים - nāšîm 196
 נשך - nāšak 508
 נשך - nešek 508–9
 נשמה - nēšāmâ 58
 נתיבה - nētîbâ 250n415
 נתיבה - nētîbâ 84, 249n413
 נתיבתה - nētîbātāh 100n175
 סוד - sôd 118n208
 סוד - swd 242n405
 סופר - sōpēr 419n596
 סחר - šḥr 573
 סכך - sākak 181n315
 סללה - sēlulâ 290n455
 סתר - sāter 474n661
 עבד - 'ebed 281n446, 345n506, 547n766, 666
 עבריים - 'ōbērîm 482n673
 עד - 'ad 526n737, 670
 עד - 'ed 89n147, 493n701
 עטרת - 'āteret 122n214
 עין - 'ayin 401n568, 636
 עינים - 'ēynayim 633
 על - 'al 20, 473n656, 561n780, 608, 733, 764, 778
 עליון - 'elyôn 179
 עלמה - 'almâ 555n774
 עמו - 'ammô 561n780
 עמו - 'immô 561n780
 עמל - 'ml 143n249
 ענו - 'ānāw 119, 680
 עני - 'ānî 68, 119, 680, 689, 776
 עצה - 'ēšâ 351n513
 עצל - 'āṣēl 68, 143nn249–50, 708
 עצלה - 'aṣlâ 68n124, 708
 עצלתים - 'āṣaltayim 143n250, 708
 עקש - 'qš 65
 עקשים - 'iqqēšîm 96n165, 128n222, 758
 ערום - ārûm 62
 עריץ - 'ārîṣ 60, 229n391
 ערם - 'āram 62
 ערמה - 'ormâ 62
 עשב - 'ešeb 502n718
 עשה - 'āšâ 185n322, 613, 670, 715
 עשו - 'āšû 581n803
 עשיר - 'āšîr 213–14, 680, 704, 758
 עשר - 'ōšer 109n190
 עשר - 'šr 394–95, 728
 עשתה - 'āšētâ 577
 פני - pānāy 155n270
 פניה - pāneyhâ 161n276
 פניו - pānāyw 155n270
 פנינים - pēnînim 109n189
 פעלי - pō'ālê 60, 65
 פרע - pāra' 529n740, 608
 פשע - peša' 505n720, 654
 פתי - petî 65, 249n413
 צדיק - ṣaddîq 59, 61, 68, 330, 699
 צדק - ṣedeq 59, 63, 419n596, 692, 696
 צדקה - ṣēdāqâ 63, 670, 724

- צמים - šammîm 398n562
 צן - šēn 398n562
 צנות - šinnôt 398n562
 צנינים - šēnînim 398n562
 צפון - šāpôn 474n661
 צפן - šāpan 496n704, 655
 צרב - šārab 695
 צרבת - šārebet 695
 קבב - qābab 405n573, 665
 קדוש - qādōš 537n749
 קהל - qāhāl 135n228
 קוני - qōnê 179
 קטרות - qeṭōret 493n698
 קם - qām 561n780
 קנא - qannē 430
 קנה - qānâ 77n127, 170n296, 177, 179, 181, 648, 690
 קנה - qnh 179n309, 180
 קנין - qinyān 180
 קנני - qānāni 177–78
 קצין - qāšîm 144n252, 470n649
 קר - qar 58n89
 קרת - qeret 171n297
 ראה - rā'â 419n594, 767
 ראש - rō'š 262n429
 ראשים - rā'šîm 262n428
 ראשית - rē'šît 122n213, 178
 רב - rab 482n673, 762
 רבה - rbh 519, 622
 רוה - rāwah 138n241, 665
 רוח - rūah 56, 58, 633, 679, 693, 721, 760
 רום - rûm 632–33, 764
 רום - rwm 633
 ריב - rîb 117n207, 696, 746
 רישם - rēšām 213
 רם - rām 633
 רמה - rmh 485
 רמות - rāmôt 633
 רמיה - rēmiyyâ 68
 רנן - rānan 86n142, 764
 רע - rā' 60, 150n261, 614, 670, 689, 748, 758
 רע - ra' 401n568, 716
 רע - rēa' 150n261, 340n498–99, 489, 748
 רעהו - re'ehû 493n699
 רעוה - ra'awâ 493n699
 רפא - rp' 110, 616
 רפאים - rēpā'im 100n177, 385n545
 רפה - rph 110
 רצה - rāšah 435n610
 רש - rāš 68, 214, 262n428, 632, 653, 673, 680, 704, 728, 758
 רשע - rš' 59, 652, 758
 רשע - rāšā' 59–61n103, 68n122, 124n216, 224n383, 330, 698, 727, 758
 רשעה - riš'â 59
 שאגר - šagr 537n749
 שאול - šē'ôl 82
 שבט - šebet 266n432, 526, 766
 שדה - šādeh 379n539
 שהוא - šhw' 537n749
 שהל - šāhal 484n677
 שוח - šūah 405n572
 שוחה - šūhâ 405n572
 שוט - šōṭ 479n668
 שוכר - šōkēr 482n673
 שופט - šōpeṭ 526, 766
 שחד - šohad 155n271
 שחה - šāhâ 100n175
 שחק - šāheq 190
 שחת - šahat 82, 405n572
 שכור - šikkōr 482n673
 שכל - šekel 62
 שכן - šākēn 489
 שלום - šālôm 103n179, 109, 189n342
 שלחה - šillēhâ 576
 שלשום - šilšôm 411
 שלשים - šālišîm 36, 412
 שלשים - šēlošim 412
 שמן - šemen 130n223
 שמר - šāmar 95n158, 349n510, 622, 636
 שנאך - šōna'ākâ 472n654
 שנה - šānâ 132n225
 שנה - šnh 132n225, 743
 שער - šā'ar, verb. 424
 שעשעים - ša'āšu'im 189n342, 649

שקר - šqr 545n765
 שרף - šārap 695
 תאות - ta'āwat 352n515
 תבונה - tēbûnâ 62, 728, 760
 תבונת - tēbûnat 352n515
 תהמות - tēhomôt 112
 תהפכות - tahpukôt 65, 96n164
 טוב - ṭôb 64, 401n568, 456, 670
 תוחלת - tôḥelet 220n379
 תום - tōm 64
 תועבה - tô'ebâ 118
 תועבת - tô'abat 118
 תורה - tôrâ 63, 505, 622, 756
 תושייה - tûšiyâ 94n154
 תחבלות - taḥbûlôt 63, 667
 תם - tām 64
 תמים - tāmîm 64
 תנה - tânâ 582n804
 תעב - t'eb 118
 תפארת - tip'eret 122n214
 תפלה - tēpillâ 189n342, 685
 תרביית - tarbît 508–9

Græske ord

ἀγαθά - agatha 473n661
 ἀμήν - amēn 191
 ἀνδρι - andri 352n516
 ἀνέρ - anēr 126n216, 680
 ἀπωλεία - apōleia 258n424
 ἄρμουςα - harmozousa 191
 ἀσεβής - asebēs 63n103, 126n216, 727
 ἀφρόνων - aphronōn 266n433
 ἄφρων - aphrōn 148n256
 γηγενῶν - gēgenōn 102n177
 γιγαντες - gigantes 102n177
 γυναίκα - gynaika 571n799
 γυναίκος - gynaikos 152n262
 ἐκ - ek 266n433
 ἐκτίσατο - ektēsato 171
 ἐλεημοσυνή - eleēmosynē 352n516
 ἔτισεν - ektisen 169
 ἦ - hē 555n776, 739
 θεός - theos 540n760
 και - kai 398n564
 καλόν - kalon 395n560
 καρπός - karpos 352n516
 λαμπτήρ - lamptēr 379n541
 μη - me 169
 οχυρωμάτων - ochyrōmatōn 389n552
 παρθένος - parthēnos 555n776
 παροιμιαί - paroimiai 25
 πλῆθος - plēthos 467n645
 πρᾶς - praus 121
 ροπαλόν - ropalon 471n654
 σοφίαν - sophian 540n760
 ταπεινός - tapeinos 121
 τεκταινεται - tektainetai 487n686
 τεχνίτης - technitēs 191
 τηραίωσαν - tēraitōsan 435n612
 τρίβολοι - triboloi 398n564
 ὑβρεως - hybreōs 266n433
 ὑπανδρου - hypandrou 150n262
 ψυχή - psychē 56

Ugaritiske ord

adrm 415n589
 ʿlm 179, 777
 almnt 415n589
 ʿrṣ 180
 irš 250n417
 bap 415n589
 bl 250n417, 687
 blmt 250n417
 dbgrn 415n589
 dbḥ 378n540, 651
 dn 415n589
 wum 138n240
 wašlḥk 250n417
 watnk 250n417
 ḥym 250n417
 ydn 415n589
 yph 148n261, 766
 ytm 415n589
 ytb 415n589
 ytpṭ 415n589
 ksl 67n119
 laqht 250n417
 mab 138n240
 nkr 364n528
 ḡzr 250n417
 qnj 180
 qny 180
 qnyt 179
 rm 226n387
 rmm 226n387
 šnj 132n226
 špš 306n472
 tḥt 415n589
 tšmh 138n240
 tḡr 415n589
 tṭt 415n589

Akkadiske ord

abūsu 267n436
arāḥu 289n453
ḥabāru 381n543
ḥuṭāru 266n433
nakāru 364n528
nasāku 181n315
nasīku 181n315

LITTERATURLISTE FOR BÅDE
CREDOKOMMETAR
OG EKSTRA NOTER

- Albeck, Ulla. *Dansk Stilistik*. København: Gyldendal, 1973, 7. udg.
- Albright, William F. "The Seal of Eliakim and the Latest Preëxilic History of Judah, with Some Observations on Ezekiel". *Journal of Biblical Literature* 51, nr. 2 (1932): 77–106.
- Albright, William F. "Some Canaanite-Phoenician Sources of Hebrew Wisdom". I *Wisdom in Israel and in the Ancient Near East*, red. Martin Noth and D.W. Thomas, 1–15. Leiden: Brill, 1960.
- Alonso-Schökel, Luis, and J. Vilchez. *Proverbios*. Madrid: Ediciones cristiandad, 1984.
- Andersen, Ole. *Ezekiels Bog*. Credo Kommentaren. København: Credo, 2000.
- Andrew, M. E. "Variety of Expression in Proverbs XXIII 29–35". *Vetus Testamentum* 28 (1978): 102–03.
- Auvray, Paul. "Sur le sens du mot ךַּע en Ez. I 18 et X 12". *Vetus Testamentum* 4, nr. 1 (1954): 1–6.
- Barker, Kenneth L. "The Value of Ugaritic for Old Testament Studies". *Biblioteca Sacra* 133 (1976): 119–29.
- Barr, James. *Comparative Philology and the Text of the Old Testament*. Oxford: Clarendon, 1968.
- Barrett, J. Edward. "Can Scholars Take the Virgin Birth Seriously?". *Bible Review* 4, nr. 5 (1988): 10–11, 13–15, 29.
- Beckwith, Roger T. *The Old Testament Canon of the New Testament Church*. London: SPCK, 1985 – genoptryk 2008: Wipf and Stock.
- Borger, Riekele. *Babylonisch-assyrische Lesestücke*. Rom: Pontificium Institutum Biblicum, 1963.
- Boström, Gustav. *Paronomasi i den äldre hebreiska maschallitteraturen med särskild hänsyn till Proverbia*. Lunds universitets årsskrift 23.8. Lund, 1928.
- Boström, Lennart. *The God of the Sages: The Portrayal of God in the Book of Proverbs*. Coniectanea Biblica 29. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1990.
- Bright, John. *A History of Israel*. The Old Testament Library. London: SCM, 1976, 2. udg. 3. opl.
- Brooks, Beatrice A. "Fertility Cult Functionaries in the Old Testament". I *Journal of Biblical Literature*, 227–53. Society of Biblical Literature, 1941.
- Brunner, Hellmut. "Gerechtigkeit als Fundament des Thrones". *Vetus Testamentum* 8, nr. 4 (1958): 426–28.
- Byargeon, Rick W. "Echoes of Wisdom in the Lord's Prayer (Matt 6:9–13)". *Journal of Evangelical Theological Studies* 41, nr. 3 (1998): 353–65.
- Caird, George B. *The Language and Imagery of the Bible*. London: Gerald Duckworth, 1980.
- Childs, Brevard S. *Introduction to the Old Testament as Scripture*. London: SCM, 1979.
- Couroyer, Bernard. "La Tablette Du Coeur". *Revue Biblique* 90 (1983): 416–34.
- Crenshaw, James L. "The Expression Mî Yôdēa' in the Hebrew Bible". *Vetus Testamentum* 36, nr. 3 (1986): 274–88.
- Crenshaw, James L. "Prolegomenon". I *Studies in Ancient Israelite Wisdom*, The Library of Biblical Studies, udvalgt, redigeret og forsynet med et prolegomenon af James L. Crenshaw, 1–60. New York: KTAV, 1976.
- Crisholm, Robert B., Jr. "'Drink Water from Your Own Cistern': A Literary Study of Proverbs 5:15–23". *Bibliotheca Sacra* 157 (Oktober-December 2000): 397–409.
- Crown, Alan D. "Tidings and Instructions: How News Travelled in the Ancient Near East". *Journal of Economic and Social History of the Orient* 17, nr. 3 (1974): 244–71.
- Dahood, Mitchell. "The Hapax Hārak in Proverbs 12,27". *Biblica* 63, nr. 1 (1982): 60–62.
- Dahood, Mitchell. *Psalms III – 100–150 with an Appendix: The Grammar of the Psalter*. Anchor Bible 17A. New York: Doubleday & Company, Inc, 1970.
- Dahood, Mitchell. "Two Pauline Quotations from the Old Testament". *Catholic Biblical Quarterly* 17 (1955), 19–23.
- Davidson, Richard M. "Proverbs 8 and the Place of Christ in the Trinity". *Journal of the Ad-*

- ventist Theological Society 17 Spring (2006): 33–54.
- De Roche, Michael. “Yahweh’s Rîb Against Israel: A Reassessment of the So-Called ‘Prophetic Lawsuit’ in the Preexilic Prophets”. *Journal of Biblical Literature* 102/4 (1983): 563–74.
- de Vaux, Roland. *Ancient Israel: Its Life and Institutions*. Translated by John McHugh. The Biblical Resource Series. London: Darton, Longman & Todd, 1961. Xxiii, 592 p.
- Delitzsch, Franz. *Das salomonische Spruchbuch*. Biblischer Commentar über das Alte Testament udgivet af Carl Friedrich Keil og Franz Delitzsch. Leipzig: Dörffling und Franke, 1873.
- Donner, Herbert, Wolfgang Röllig, and mit einem Beitrag von O. Rössler. *Kanaanäische und Aramäische Inschriften – Band I-III*. Wiesbaden: Harrassowitz, 1971–76. 3 Bde.
- Dorsey, David A. *The Roads and Highways of Ancient Israel*. The ASOR Library of Biblical and Near Eastern Archaeology. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1991. Xviii, 300 p.
- Douglas, J. D., ed. *The New Bible Dictionary*. London: IVP, 1962, trykt 1972.
- Dowling, Maurice. “Proverbs 8:22–31 in the Christology of the Early Fathers”. *Irish Biblical Studies* 24 (2010): 99–117.
- Driver, Godfrey R. “Notes on the Psalms”. *Journal of Theological Studies* XXXVI nr. 142 (1935): 147–56.
- Edrey, Meir. “The Dog Burials at Achaemenid Ashkelon Revisited”. *Tel Aviv* 35 (2008), 267–82.
- Eichrodt, Walther. *Theologie des Alten Testaments*. Leipzig: J. C. Hinrich, 1933–39. 3 bd.
- Ejrnæs, Bodil, Niels Peter Lemche, and Mogens Müller. *Dødehavsskrifterne og de antikke kilder om essæerne i ny oversættelse*. København: Anis, 1998. 615 s.
- Eshel, Hanan. “6Q30, a Cursive Šîn, and Proverbs 11”. *Journal of Biblical Literature* 122, nr. 3 (2003): 544–46.
- Fensham, F. Charles. “Widow, Orphan, and the Poor in Ancient Near Eastern Legal and Wisdom Literature”. I *Studies in Ancient Israelite Wisdom*, The Library of Biblical Studies, udvalgt, redigeret og forsynet med et prolegomenon af James L. Crenshaw, 161–71. New York: KTAV, 1976.
- Finkelstein, J. J. “The Middle Assyrian Šulmānu-Texts”. *Journal of the American Oriental Society*, no. 2 (1952): 77–80.
- Fontaine, Carole R. “Proverbs”. I *Harper’s Bible Commentary*, udg. af James L. Mays m.fl., 495–517. San Francisco: Harper & Row, 1988.
- Forti, Tova. “Of Ships and Seas, and Fish and Beasts: Viewing the Concept of Universal Providence in the Book of Jonah Through the Prism of Psalms”. *Journal for the Study of the Old Testament* 35.3 (2011): 359–74.
- Fox, Michael V. *Proverbs 1–9: A New Translation with Introduction and Commentary*. The Anchor Bible 18A. New York; London: Doubleday, 2000. Xix, 474p.
- Freedman, Leslie R. “Biblical Hebrew ‘rb, ‘to go surety,’ and Its Nominal Forms”. *Journal of Ancient Near Eastern Society* 19, nr. 1 (1989).
- Garrett, Duane A. *Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs*. The New American Commentary 14. Nashville, Tenn.: Broadman, 1993. 448 p.
- Garrett, Duane A. “Votive Prostitution Again: A Comparison of Proverbs 7:13–14 and 21:28–29”. *Journal of Biblical Literature* 109, nr. 4 (1990).
- Gese, Hartmut. *Lehre und Wirklichkeit in der alten Weisheit: Studien zu den Sprüchen Salomos und zu dem Buche Hiob*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1958.
- Gordon, Cyrus H. *Ugaritic Literature. A Comprehensive Translation of the Poetic and Prose Texts*. Rom: Pontificium Institutum Biblicum, 1949. Xi, 148 pages.
- Guttmann, Michael. “The Term ‘Foreigner’ (נכרי) Historically Considered”. *Hebrew Union College Annual* 3 (1926): 1–20.
- Hartley, John E. *The Book of Job*. The New International Commentary on the Old Testament. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 1988. Xiv, 591 p.

- Heidel, Alexander. *The Babylonian Genesis*. Chicago: The University of Chicago Press, 1951, 2. udg.
- *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels*. Chicago: The University of Chicago Press, 1949, 2. udg., Phoenix Edition 1963, 10. opl. 1975.
- Hildebrandt, Theodore A. "Proverbial Pairs: Compositional Units in Proverbs 10–29". *Journal of Biblical Literature* 107/2 (1988): 207–24.
- Hildebrandt, Theodore A. "Proverbial Strings: Cohesion in Proverbs 10." *Grace Theological Journal* nr. 11 (1990): 171–85.
- Hildebrandt, Theodore A. "Proverbs 22:6a: Train up a Child?" *Grace Theological Journal* 9, nr. 1 (1988): 3–19.
- Hillers, Delbert R. *Lamentations – Introduction, Translation, and Notes*. The Anchor Bible 7A. Garden City: Doubleday, 1972. Xlviii, 116 s.
- Hodson, Alan Keith. "The Outpouring of the Spirit, the Day of the Lord and the Accompanying 'Signs'. An Exegetical Study of the Words of YHWH Recorded in Joel 3:1–4 (Eng. 2:28–31). A Research Paper Presented to Regents Theological College", 2007.
- Hoffmann, Poul. "Højsangen". I *Bibelværk for Menigheden, Bind 7 – Jobs Bog ved Leif Andersen, Ordsprogenes Bog og Prædikerens Bog ved Leif Kjøller-Rasmussen og Højsangen ved Poul Hoffmann*, 217–240. Fredericia: Lohse, 1996.
- Holt, Else K., og Kirsten Nielsen (red.) *Dansk Kommentar til Davids Salmer II*. København: Anis, 2002.
- Hubbard, David A. *Proverbs*. The Communicator's Commentary Series. Old Testament 15A. Dallas: Word Books, 1989.
- Hummel, Horace D. *The Word Becoming Flesh – An Introduction to the Origin, Purpose, and Meaning of the Old Testament*. St. Louis, Missouri: Concordia, 1979.
- Irwin, William A. "Where Shall Wisdom Be Found?" *Journal of Biblical Literature* (1961): 133–42.
- Irwin, William H. "The Metaphor in Prov 11,30". *Biblica* 65, nr. 1 (1984): 97–100.
- Janzen, J. Gerald. "The Root *prc* in Judges V 2 and Deuteronomy XXXII 42". *Vetus Testamentum* Vol. 39,4 (1989): 393–406.
- Kaiser, Walter C., Jr. *Toward an Old Testament Theology*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1978 [paperback 1991].
- Kayatz, Christa B. *Studien zu Proverbien 1–9: Eine Form- und Motivgeschichtliche Untersuchung Unter Einbeziehung Ägyptischen Vergleichsmaterials*. Wissenschaftliche Monographien Zum Alten und Neuen Testament. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener, 1966. 147 s.
- Keel, Othmar. *The Song of Songs: A Continental Commentary*. Oversat af Frederick J. Gaiser. Continental Commentaries. Minneapolis: Fortress, 1994.
- Keil, Carl Friedrich. *Die Bücher Mose's II: Leviticus, Numeri und Deuteronomium*. Biblischer Commentar über das Alte Testament udgivet af Carl Friedrich Keil og Franz Delitzsch. Leipzig: Dörffling und Franke, 1870.
- Kidner, Derek. *The Wisdom of Proverbs, Job, and Ecclesiastes: An Introduction to Wisdom Literature*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1985. 175 p.
- Kitchen, Kenneth A. "Proverbs and Wisdom Books of the Ancient Near East: The Factual History of a Literary Form". *Tyndale Bulletin* 28 (1977): 69–114.
- Kjær, Iver og Bengt Holbek. *Ordsprog i Danmark: 4000 ordsprog fra skrift og tale gennem 600 år*. København: Jørgen Paludan, 1969.
- Kjøller-Rasmussen, Leif. *Jobs Bog*. Credo Kommentaren. København: Credo, 1994.
- Kjøller-Rasmussen, Leif. "Ordsprogenes Bog". I *Bibelværk for Menigheden, bind 7 – Jobs Bog ved Leif Andersen, Ordsprogenes Bog og Prædikerens Bog ved Leif Kjøller-Rasmussen og Højsangen ved Poul Hoffmann*, 105-79. Fredericia: Lohse, 1996.
- Koch, Klaus. "Gibt es ein Vergeltungsdogma im Alten Testament?" *Zeitschrift Für Theologie und Kirche* 52 (1955): 1–42.
- Kraus, Hans-Joachim. *Psalmen I. Psalmen 1–59*. Biblischer Kommentar Altes Testament.

- Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag des Erziehungsvereins GmbH, 1978. 5 Aufl.
- Kruger, Paul A. "Promiscuity or Marriage Fidelity? A Note on Prov 5:15–18". *Journal of Northwest Semitic Languages* 13 (1987): 61–68.
- Kwon, JiSeong James. "Wisdom Incarnate? Identity and Role of אִשְׁת־חַיִל in Proverbs 31:10–31". *Journal for the Evangelical Study of the Old Testament* 1.2 (2012): 167–88.
- Legarth, Peter V. *Romerbrevet II. Credo Kommentaren*. Fredericia: Forlagsgruppen Lohse, 2020.
- Lenzi, Alan. "Proverbs 8:22–31: Three Perspectives on Its Composition". *Journal of Biblical Literature* 125, nr. 4 (2006): 687–714.
- Lichtenstein, Murray, H. "The Banquet Motif in Keret and in Proverbs 9". *Journal of Ancient Near Eastern Society* 1, nr. 1 (1968): 19–31.
- Loewenstamm, Samuel E. "מִ/הַרְבִּית וְנֶשֶׁךְ". *Journal of Biblical Literature* 88, nr. 1 (1969): 78–80.
- Longman, Tremper, III. *The Fear of the Lord is Wisdom: A Theological Introduction to Wisdom in Israel*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2017. Xviii, 311 pages.
- , *Proverbs*. Baker Commentary on the Old Testament – Wisdom and Psalms. Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, 2006. 608 p.
- , *Song of Songs*. The New International Commentary on the Old Testament. Grand Rapids, Mich.: William B. Eerdmans, 2001. Xvi, 238 p.
- Macatangay, Francis M. "Wisdom and Metaphor in Prov 9:1–6". *Estudios Bíblicos LXX* (2012): 301–19.
- Malchow, Bruce V. "A Manual for Future Monarchs". *The Catholic Biblical Quarterly*, 47 nr. 2. (1985): 238–45
- McConville, J. Gordon. *Law and Theology in Deuteronomy*. JSOT. Sheffield: Department of Biblical Studies, 1984.
- McKane, William. *Proverbs: A New Approach*. Old Testament Library. London: SCM Press, 1970. Xxii, 670 s.
- Meinhold, Arndt. *Die Sprüche – 2 Bd.* Zürcher Bibel Kommentare. Zürich: Theologischer, 1991.
- Michel, Otto. *Der Brief an die Römer*. Kritisch-Exegetischer Kommentar über das Neue Testament. Bd 4. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1978 [14. udgave] 5. bearbejdede udgave af Michel.
- Michelsen, A. Berkeley. *Interpreting the Bible*. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans, 1963 [1977, 7. opl].
- Millard, Alan R. "The Knowledge of Writing in Iron Age Palestine". *Tyndale Bulletin* 46.2 (1995): 207–17
- Millard, Alan R. "Strangers from Egypt and Greece: The Signs for Numbers in Early Hebrew". I *Immigration and Emigration Within the Ancient Near East: Festschrift E. Lipinski*, Orientalia Lovaniensia Analecta 65, redigeret af K. Van Lerberghe og A. Schoors, 189–94. Leuven: Peeters, 1995.
- Mogensen, Bent. *Israelitiske lovegler og deres begrundelse*. Bibel og historie. København: G E C Gad, 1983.
- Moran, William L. "The Ancient Near Eastern Background of the Love of God in Deuteronomy". *Catholic Biblical Quarterly* 25, nr. 1 (1963): 77–87.
- Morenz, Siegfried. "Feurige Kohlen auf dem Haupt". *Theologische Literaturzeitung* 78 (1953): 187–92.
- Nielsen, Kirsten. "For et træ er der håb. Om træet som metafor i Jes 1–39". Doktorafhandling Aarhus Universitet. København: Gad, 1985.
- Osborne, William R. "The Tree of Life in Ancient Egypt and the Book of Proverbs". *Journal of Ancient Near Eastern Religions* 14 (2014): 114–39.
- Pardee, Dennis. "Yph 'Witness' in Hebrew and Ugaritic". *Vetus Testamentum* 28, nr. 2 (1978): 204–13.
- Pedersen, Johannes. *Den semitiske Ed og beslægtede Begreber samt Edens Stilling i Islam*. København: V. Pios Boghandel, 1912.
- , *Hebræisk Grammatik*, 35–56. København: Branner og Korch, 1968, 4. optryk.
- , *Israel – I-II Sjæleliv og Samfundsliv*. København: Branner og Korch, 1958, 3. udg.

- Pegram, Nigel D. "The Translation of פִּי אֶרֶץ Using Functional Grammar". A Thesis Presented in Partial Fulfilment of Requirements for the Degree of Bachelor of Theology with Honours of Murdoch University, 1989. 161 s.
- Plöger, Otto. *Sprüche Salomos (Proverbia)*. Biblischer Kommentar zum Alten Testament XVII/2–4. Neukirchen: Neukirchener, 1984. Xliii, 391 s.
- Priest, John F. "Where is Wisdom to Be Placed". I *Studies in Ancient Israelite Wisdom*, The Library of Biblical Studies, udvalgt, redigeret og forsynet med et prolegomenon af James L. Crenshaw, 281–88. New York: KTAV, 1976.
- Ringgren, Helmer. *Sprüche, Prediger, das Hohelied, Klagelieder, das Buch Esther*. Das Alte Testament Deutsch 16. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1967. 404 p.
- Robinson, Alan. "God, The Refiner of Silver". I *The Catholic Biblical Quarterly*, 188–90, 1949.
- Rosendal, Bent. *Ordsprogenes bog fortolket*. Det danske Bibelselskabs kommentarserie. København: Det danske Bibelselskab, 1990. 162 s.
- Roth, Wolfgang M. W. "NBL". I *Vetus Testamentum* 10, 4, 394–409. Brill, 1960.
- Ruffle, John. "The Teaching of Amenemope and Its Connection with the Book of Proverbs". *Tyndale Bulletin* 28 (1977): 29–68.
- Sander-Hansen, Constantin E. *Ægyptiske Lovregler – I dansk oversættelse med indledning og forklaringer*. Kjøbenhavn: Nyt Nordisk og Arnold Busck, 1952. 155.
- Sauter, Megan. "Arch-Tech: Purple Threads from the Days of David and Solomon". kortlink.dk/2dhtg – (læst 23.10.2021).
- Schmid, Hans H. *Gerechtigkeit als Weltordnung: Hintergrund und Geschichte der alttestamentlichen Gerechtigkeitsbegriffes*. Beiträge zur historischen Theologie. Tübingen: Mohr (Siebeck), 1968. Vii, 203 p.
- Scott, Roger B.Y. *Proverbs – Ecclesiastes: Introduction, translation, and notes*. The Anchor Bible 18. Garden City, N.Y.: Doubleday, 1965. Liii, 255 s.
- Scott, Roger B.Y. "Solomon and the Beginnings of Wisdom in Israel". I *Studies in Ancient Israelite Wisdom*, The Library of Biblical Studies, udvalgt, redigeret og forsynet med et prolegomenon af James L. Crenshaw, 84–101. New York: KTAV, 1976.
- *The Way of Wisdom in the Old Testament*. New York: Macmillan, 1971.
- Sejergaard, Jørgen. *Jehova eller Jesus*. København: Credo, 2001. 108 s.
- *Tempelgud*. København: Credo [i samarbejde med Dansk Luthersk Forlag og Evangelisk Luthersk Forlag], 1997. 158 s.
- Shupak, Nili. "Learning Methods in Ancient Israel". *Vetus Testamentum* LIII, nr. 3 (2003): 416–26.
- Shupak, Nili. "Stylistic and Terminological Traits Common to Biblical and Egyptian Literature". *Die Welt Des Orients* 14 (1983): 216–30.
- Shupak, Nili. *Where Can Wisdom Be Found? The Sage's Language in the Bible and in Ancient Egyptian Literature*. Fribourg: Vandenhoeck Ruprecht, 1993.
- Simpson, E.K., og F.F. Bruce 1957. *Commentary on the Epistles to the Ephesians and the Colossians*. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids, Mi.: Wm. B.Eerdmans, 159-313, 1957 (1973, 7. opl.).
- Skehan, Patrick W. "A Single Editor for the Whole Book of Proverbs". I *Studies in Ancient Israelite Wisdom*. The Library of Biblical Studies, udvalgt, redigeret og forsynet med et prolegomenon af James L. Crenshaw, 329–40. New York: KTAV, 1976.
- Skehan, Patrick W. *Studies in Israelite Poetry and Wisdom*. Catholic Biblical Quarterly Monograph Series. Washington: Catholic Biblical Association of America, 1971. Xii, 265 p.
- Skehan, Patrick W. "Wisdom's House". *Catholic Biblical Quarterly* 29, nr. 3 (1967): 468–86.
- Skladny, Udo. *Die ältesten Spruchsammlungen in Israel*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1962. P.

- Snell, Daniel C. "The Wheel in Proverbs XX 26". *Vetus Testamentum* 39, nr. 4 (1989): 503–07.
- Stecher, Reinhold. "Die Persönliche Weisheit in Den Proverbien Kap. 8". *Zeitschrift Für Katholische Theologie* 75, nr. 4 (1953): 411–51.
- Strack, Hermann L. "Die Sprüche Salomos". I *Kurzgefaßter Kommentar zu Den Heiligen Schriften Alten und Neuen Testamentes*, udgivet af Hermann Strack og Otto Zöckler, 301–92. Nördlingen: Verlag der C.H.Beck'schen Buchhandlung, 1888.
- Stuhlmacher, Peter. "The Hermeneutical Significance of 1 Cor 2:6–16". Oversat af Colin Brown. I *Tradition and Interpretation in the New Testament: Essays in Honor of E. Earle Ellis for His 60th Birthday*, redigeret af Gerald F. Hawthorne og Otto Betz, 328–47. Grand Rapids, MI: W.B. Eerdmans; Tübingen: J. C. B. Mohr, 1987.
- Thiele, Edwin R. *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 1983. 253 p.
- Thomas, Ryan. "אל קנה ארץ: Creator, Begetter or Owner of the Earth?". *Ugarit-Forschungen* 48 (2017): 451–521.
- Toy, Crawford H. *The Book of Proverbs. The International Critical Commentary* udgivet af Samuel R. Driver, Alfred Plummer og Charles A. Briggs [elektronisk udgave Varda Books: 2005]. Edinburgh: T & T Clark, 1899.
- Van Leeuwen, Raymond C. 1997. "The Book of Proverbs". I *New Interpreters Bible Commentary*. Bind 5, 19–264. Nashville: Abingdon.
- Van Leeuwen, Raymond C. "Context and Meaning in Proverbs 25–27". Society of Biblical Literature Dissertations Series 96. Atlanta: Scholars, 1988.
- Van Leeuwen, Raymond C. 2010. "Cosmos, Temple, House: Building and Wisdom in Ancient Mesopotamia and Israel". I *From the Foundations to the Crenellations. Essays on Temple Building in the Ancient Near East and Hebrew Bible*, redigeret af Mark J. Boda og Jamie Novotny, 399–421. Münster: Ugarit-Verlag.
- Van Leeuwen, Raymond C. "Proverbs 30:21–23 and the Biblical World Upside Down". *Journal of Biblical Literature* 105/4 (1986): 599–610.
- van Zijl, P. J. "A Discussion of the Word *Dibbâ* in the Ugaritic Texts, Proverbs and Song of Songs". *OTWSA* 15/16, nr. 1 (1972–73): 96–107.
- Vang, Carsten. "Israel in the Iron-Smelting Furnace? Towards a New Understanding of the פור הַבְּרִזָּה in Deut 4:20". *HIPHIL Novum* 1, no. 1 (2014): 25–34.
- Vang, Carsten. "Skabelse og Kamp. Anliggendet i GT's tale om skabelsen". *IXΘΥΣ* nr. 3 (2006): 27–36.
- Vang, Carsten. "Store fodspor mellem bjergene – Aftryk efter Israels indvandring i landet?" *TEL* nr. 1 30. årgang (2019): 3–9.
- Vawter, Bruce. "Prov 8:22: Wisdom and Creation". *Journal of Biblical Literature* 99 (1980): 205–16.
- Volten, Aksel. "Der Begriff der Maat in den Ägyptischen Weisheitstexten". I *Les Sagesses Du Proche-Orient Ancien Colloque de Strasbourg 17–19 Mai 1962*. Bibliothèque des Centres d'Études supérieures spécialisés, 73–101. Paris: Presses universitaires de France, 1963.
- Walcot, P. "Hesiod and the Instructions of 'Onchsheshonqy'". *Journal of Near Eastern Studies* 3 (1962).
- Waltke, Bruce K. "The Book of Proverbs and Old Testament Theology". *Bibliotheca Sacra* October-December (1979): 302–17.
- Waltke, Bruce K. *The Book of Proverbs: Chapters 1–15*. The New International Commentary on the Old Testament. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 2004. 693 s.
- *The Book of Proverbs: Chapters 15–31*. The New International Commentary on the Old Testament. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 2005. Xxxiii, 589 s.
- *A Commentary on Micah*. Grand Rapids, Mich.; London: William B. Eerdmans, 2007. Xviii, 490 p.

- Waltke, Bruce K. "The Dance Between God and Humanity". I *The Dance Between God and Humanity: Reading the Bible Today as the People of God*, 237–55. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans, 2013.
- Waltke, Bruce K. "The Fear of the Lord: The Foundation for a Relationship with God". I *The Dance Between God and Humanity: Reading the Bible Today as the People of God*, 282–300. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans, 2013.
- Waltke, Bruce K. "Problematic Sources, Poetics, and Preaching the Old Testament: An Exposition of Proverbs 26:1–12". I *The Dance Between God and Humanity: Reading the Bible Today as the People of God*, 189–99. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans, 2013.
- Waltke, Bruce K. "The Role of Women in the Bible". I *The Dance Between God and Humanity: Reading the Bible Today as the People of God*, 457–75. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans, 2013 — Tidligere publiceret i *Crux* 31, nr.3 (September 1995).
- Waltke, Bruce K., and M. O'Connor. *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*. Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 1990.
- Wenham, Gordon J. *The Book of Leviticus*. The New International Commentary on the Old Testament. Grand Rapids, Mich.: W. B. Eerdmans, 1979. Xiii, 362 p.
- Westermann, Claus. *Genesis 1–11*. Biblischer Kommentar Altes Testament I/1. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener, 1983, 3. opl.
- Whybray, Roger N. *The Composition of the Book of Proverbs*. Journal for the Study of the Old Testament. Supplement series 168. Sheffield: JSOT Press, 1994. 173 s.
- Whybray, Roger N. "Proverbs VIII 22–31 and Its Supposed Prototypes". I *Studies in Ancient Israelite Wisdom*, The Library of Biblical Studies, udvalgt, redigeret og forsynet med et prolegomenon af James L. Crenshaw, 390–400. New York: KTAV, 1976.
- Whybray, Roger N. "Structure and Composition of Proverbs 22:17–24:22". I *Crushing the Boundaries: Essays in Biblical Interpretation in Honor of Michael D. Golder*, red. af Stanley E Porter, Paul Joyce og David E. Orten, 83–96. Leiden: Brill, 1994.
- *Wealth and Poverty in the Book of Proverbs*. Journal for the Study of the Old Testament. Supplement series 99. Sheffield: JSOT Press, 1990. 132 p.
- Wolff, Hans W. *Dodekapropheten 2 – Joel und Amos*. 2. udg. Biblischer Kommentar Altes Testament XIV/2. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener, 1975.
- Wolters, Al. "Proverbs XXXI 10–31 As Heroic Hymn: A Form-Critical Analysis". *Vetus Testamentum* 38, nr. 4 (1988): 446–57.
- Zabán, Bálint Károly. "The Preposition הַ, the Verb מָנַן and the 'Scoffers' in Proverbs 1:22". *Vetus Testamentum* 59 (2009): 1–23.
- Zammit, Abigail. *The Lachish Letters: A Reappraisal of the Ostraca Discovered in 1935 and 1938 at Tell Ed-Duweir – Vol I*. (PhD thesis University of Oxford, 2016). <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:db71cf81-ba6c-4a91-8e51-3c694993ebfe>.
- Zimmerli, Walther. "Ort und Grenze der Weisheit im Rahmen der Alttestamentlichen Theologie". I *Les Sagesses Du Proche-Orient Ancien Colloque de Strasbourg 17–19 Mai 1962*. Bibliothèque des Centres d'Études supérieures spécialisées, 121–37. Paris: Presses universitaires de France, 1963.

Rettelser til kommentar og notetillæg

- Side 38 - *šālīšīm* i stedet for *šālīšīm*
 Side 67 - *petī* i stedet for *pētī*
 Side 67n113 - *petī* i stedet for *pētī*
 Side 82 - *tōrā* i stedet for *tōrā*
 Side 98n164 - *tahpukōt* i stedet for *tahpūkōt*
 Side 100 - *ʾiššā* i stedet for *ʾiššā*
 Side 102n176 - *māwet* i stedet for *mawet*
 Side 112 - *idé* i stedet for *ide*
 Side 130n222 - *ʾorḥotēhem* i stedet for *ʾorḥotēyhem*
 Side 142n245 - *maʿgāl* i stedet for *maʿgal*
 Side 150n261 - *ʾēmûnâ* i stedet for *ʾēmûnâ*
 Side 191 - *ʾommān* i stedet for *ʾomman*
 Side 229 - *vinder ære, med* i stedet for *vinder ære med*
 Side 251n418 - *ʾāb* i stedet for *ʾāb*
 Side 306n472 - *hittitiske* i stedet for *hetitiske*
 Side 326 - *juridiske* i stedet for *juriske*
 Side 333 - *rūaḥ* i stedet for *ruaḥ*
 Side 364n528 - *nokrī* i stedet for *nokri*
 Side 379n541 - *nīr* i stedet for *nir*
 Side 435 - *almindelig* i stedet for *almindelige*
 Side 435 - *dødsensfarlig* i stedet for *dødsens farlig*
 Side 498n711 - *māwet* i stedet for *mawet*
 Side 522 - *Det næste* i stedet for *den næste*
 Side 525n738 - *rěšāʾīm* i stedet for *rěšāʾrīm*
 Side 528 - *ʾēn* i stedet for *ʾen*
 Side 530 - *ʾalef* i stedet for *ʾlef*
 Side 555n776 - *ʿalmā* i stedet for *ʿalmā*